

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY,

CZYLI

OPISANIE

KROLESTW, PROWINCYI, MIAST, BISKUSTW, XIĘSTW,
HRABSTW, MARGRABSTW, PORTOW, FORTEC,
y innych mieysc znaczniejszych w czterech częściach świata.
Z WYRAZENIEM

W którym Królestwie, Prowincyi, Krainie iakie się mieysce
znayduie, do którego Państwa należy, nad którą rzeką,
odnogą, górą lub morzem iest położone, odległości iego w mi-
lacz Francuzkich co do mieysc obcych, a w Polskich co do
kraiu naszego od mieysc w pobliżkości głównieyszch, z ich
długością i szerokością Geograficzną podług Mapp najlep-
szych nieopuszczając coby o iakim mieyscu pamiętnieyszego
wiedzieć było można.

Ed. et Imp. Thomae Popstaniensis & Mercatoris
PO ANGIELSKU WAPISANY

Impressus domus Vardars inis
PRZEZ
PANA ECHARDA

Z trzynastey edycyi Angielskiej na Francuzki ięzyk przelo-
żony powiększony i poprawiony przez K. VOSGIEN.

Nakoniec z osmey Francuzkiej Edycyi w Polskim wydany ięzyku, z
dodatkiem zażyłych odmian i umietylczaniem wielu Miał i Prowincyi
Polskich.

Ed. et Imp. Thomae Popstaniensis & Mercatoris

W WARSZAWIE.

w Drukarni PIOTRA DUFOUR Drukarza J. K. Mci.

M. DCC. LXXXII.

1782

~~No. 1000 III / 1911 - 1000 I~~
~~Nr. 1000 391~~

ZAKŁAD
MISJONERII
ARCHITEK
TURY I
Sztuki
P A N

BIBLIOTEKA
Inst. Historii Architektury
i Sztuki

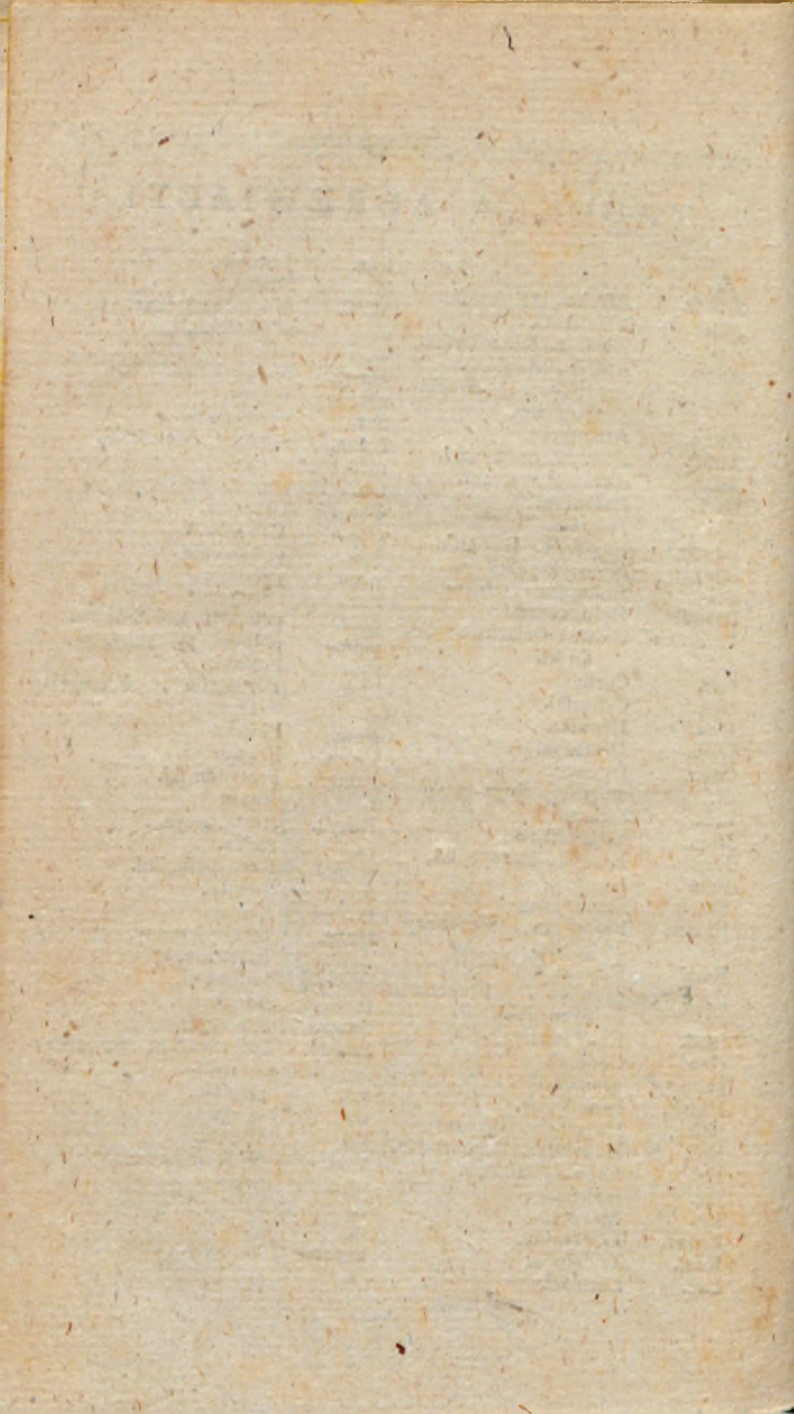
174

885!

~~1175~~
(11)

TABELLA ABREWIACYI.

A fr.	Afryka, Afrykański.	Liw.	Liwrow.
Akad.	Akademia.	M.	Miasto.
Amer.	Ameryka Amerykański.	M. S.	Miasto Stoleczne.
Angl.	Anglia, Angielski.	m.	miaścyczko.
Arcybis.	Arcybiskup, Arcybiskupstwo.	m.	miła.
Atlan.	Atlantycki.	Margr.	Margrabstwo.
Austr.	Austria, Austriacki.	nal.	należy.
Az.	Azja, Azyatycki.	nar.	narodzenie.
Barb.	Barbaryja.	Niem.	Niemcy, Niemiecki.
Bar.	Baronia.	niż.	niższy.
Bawar.	Bawaryja, Bawarski.	Ob.	Obacz.
Bened.	Benedyktynski.	Obr.	Obronny.
Bisk.	Biskupstwo, Biskup.	Opac.	Opactwo.
Brand.	Brandeburski.	Pan.	panowanie.
Cesar. Cef.	Cesarz, Cesarstwo, Cesarzowski.	panu.	panujący.
Cyr.	Cyrkuł.	Parl.	Parlament.
Cyft.	Cysterski.	połd.	południe, południowy.
Dep.	Deputat.	połn.	połnoc, północny.
Diec.	Diecezyja.	Pol.	Polski.
Dist.	Distrykt.	Port.	Portugalia, Portugalczyk.
dł.	długości, długa.	Pow.	Powiat.
dob.	dobyty.	Prow.	Prowincya.
Elek.	Elektorstwo.	Protest.	Protestantki.
Eur.	Europa, Europejski.	r.	Roku.
Fami.	Familia.	Rezyd.	Rezydencyja.
Fland.	Flandryja.	rz.	rzeka.
Floren.	Florenca, Florenckie.	Rzplta.	Rzeczpospolita.
Fort.	Forteca.	S.	Święty.
Fr. Franc.	Francyja, Francuz, Francuzki.	śl.	ślawny.
fund.	Fundowany.	łprzy.	łprzymierzony.
Gen.	General.	stoł.	stoleczne.
gr.	graniczy.	Suffr.	Suffragan.
Handl.	handlowy.	sz.	szerości.
Hiszp.	Hiszpania, Hiszpani.	Szwe.	Szwecya.
Hol.	Hollandya, Holendrowie.	Szway.	Szwaycarya, Szwaycarowie.
Hr.	Hrabia Hrabstwo.	tyt.	tytułem.
Jez.	Jezioro.	w.	wfchod.
Im.	Imienia.	W.	Wielki.
Kated.	Katedralny.	Woi.	Woiwodztwo.
Krol.	Krolestwo.	wyż.	wyższy.
Łac.	Łaciński.	X.	Xiąże, Xięstwo.
		z.	zachod.
		znac.	znaczny.

U W I A D O M I E N I E.

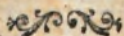
Autor tego Dzieła w Angielskim ięzyku JPan *Echard*, dotyc jest znaiomy przez wydaną od siebie Historią Rzymiską i inne Dzieła przednie, a zważając ieszcze, że ten Dykcyonarz w Anglii 13 razy raz po raz drukować musiano, łatwo przekonany być można o dobroci i doskonałości iego.

Nie z mnieyszym upodobaniem to Dzieło z 13 edycyi Angielskiej na Francuzki ięzyk przetłomaczone przez *X. Vosgien* Kanonika de *Vaucouleur*, przyjęte zostało, ponieważ od Roku 1763. do 1779. 8 razy przedrukowane było, z ktorey to ostatniej edycyi znacznie poprawioney i powiększoney, te ninieysze dwa Tomy są tłumaczone.

Tłumacz Polski, który od dawnego już czasu ziednal sobie wielką sławę, częścią przez uczone swoje dzieła, częścią tłumaczeniem ksiąg użytecznych i sprawowaniem Urzędu, na którym zosiłanie, nie był tylko wiernym przekiadaczem oryginału, lecz dodał to wszystko, coby Oyczyźnie być mogło użyteczne, opisując dokładnie bardzo wiele Miast Polskich i Prowincyi (umieściwszy je w porządku alfabetycznym) ktore mniej wiadome Autorowi Cudzoziemskiemu, iako nie interesujące opuszczone lub fałszywie opisane byly. Nie przepomniał i zaszytych odmian w Ameryce, Polsce, Niemczech, &c. Takowe tedy dzieło służące wszelkiego wieku osobom, nie może być inaczey, iak dobrze przyjęte w Kraiu nauki kochającym.

Jeżeli bowiem w którym wieku, to w niniejszym zaiste, który większym oświeceniem nad inne czasy zaszczyca się, wątpić nie można, iż Kraiopisarstwa wiadomość iedną jest z naypożyteczniejszych nauk w pożyciu ludzkim, a tym powszechniejszą, im więcej powabow w sobie z ciekawości samey zawiera. Stała się więc Geografia nieuchronnie potrzebną w edukacyi młodzi, a w dalszym wieku nie można w nięj nie być biegłym, aby nie ściągnąć na się nieumiejętności cechę. Z tego powodu gdy panowanie szczęśliwe Mądrego AUGUSTA wniosło lepsze światło nauk do Kraiu naszego, dały się też nam widzieć różne w tey mierze książki. I na tych już przestać możnaby było, gdyby iako w sobie dosyć są pożyteczne, tak w częstej bardzo potrzebie dopadkowego użycia służyć mogły, a nieposobności utrzymania w pamięci obszerney i pełney imion szczegulnych wiadomości wygadzały. Czytamy Historye, Gazety, Woiaże, Romanfy lub w innym rodzaju książki, znajdujemy w nich niewiadome nam, lub zapomniane mieysc nazwiska, których szukanie w Geograficznych książkach zbyt trudne a niekiedy bezskuteczne, albo czytane bez ich wiadomości mało zrozumiale i niepożyteczne być musi; którą trudność Geografia kształtem słownika ułożona zupełnie ułatwia.

Zwierzchność Edukacyą publiczną chwalebnie i troskliwie zatrudniająca się, wiele Osob naypierzey Dystrykcyi i edukujący młodzieź Dzieło to tym samym approbowali, gdy na nie prenumerowali.

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY.

A.

AA, *Agnio*, rz. we Fr. mająca początek przy Renty, płynie pod *S. Omer*, tu zaczyna być żeglowną, i wpada w Ocean blisko *Gravelines*.

AA, rz. w Semigalii, która się składa z zbiegu rzek *Memli* i *Muszy*, płynie pod *Bowisk*, wpada w *Dzwinę* przy iey uyiściu.

AA, rz. w kant. *Lucerny*, łączy się z *Aarą* przy *Wildeku*; jest rzek innych tego im. 4 w *Szwajcarach*, 3 w *Holl* 5 w *Westfalii*, ale nie są znaczne.

AACH, lub **Achs**, *Aquagrani*, m. Niem. z zamkiem w *Cyr. Szwabii*, przy źródle rz. *Aachy*, nal. do *Domu Austr.* jest o *m. 5* od *Szafuzy*.

AACHEN, ob. *Akwizgran*.

AADA, czyli **AA**, rz. w *Brabancyi Hol.* płynie pod *Helmont*, wpada w *Możę*.

AAHUS, lub **AHAUS**, *Aahusum*, m. w *Westfalii*, z dobrym zamkiem, nad rz. *Aą*, nal. do *Bisk. Monasterskiego*; *m. 3* od *Kesfeldu*.

AALEN, ob. *Alen*.

AAR, lub **AHR**, *Abrinca* rz. Niem. w *Hr. Blankenheim*, wpada w *Rex* naprzeciw *Lintzu*.

AAR, *Arola*, rz. w *Szwajcarach*, początek ma z gory *Grimfel*, płynie pod *Berne*, *Soloturnę*, przy *Koblentzu*, łączy się z *Renem*, *Mosłow* jest na niey 29, niesie niekiedy piaszek złoty.

AARBURG, ob. *Arberg*.

AARON, wyspa, ob. *S. Malo*.

AARWANGEN, m. w *Kant. Berneńskim*, nad *Aarą*, od *Arbergi m. 8*.

AAS, *Aasa*, *Forteca* *Norwegii* w *Prow. Aggerhnskiey*, ma port dobry przy uyiściu rz. *Lindals*. Toż nazwisko jest pewney w *Bearnie Krynicy* skuteczney przeciw oparzeliznom.

ABACH, lub **ABBACH**, *Abacum*, m. Niem. w *Bawaryi* z zamkiem, nal. do *Domu Austr.* przez traktat r. 1778. po śmierci ostatniego *Elektora Bawarskiego*. Ma wody mineralne zdrowe, leży nad *Dunajem*, o *m. 4*. od *Ratyzbony*. *Di. 29. 40. sz. 48. 52.*

ABAD, znaczy mieszkanie. Jest zakończenie pospolite nazwisk miast w *Indostanie*.

ABAKOA, *Abacoa*, wyspa *Amer.* jedna z *Lukajskich*, nal. do

Anglikow, dł. ma *m.* 18 *sz.* 7.

ABANO, *Aponus*, *m.* Rzpl. Weneckiej, znaydują się tu Si. u dawnych dwa źródła wod ciepłych. Oyczyzna Piotra z Abano, i podobno T. Liwiulza. Od Padwy *m.* 12 na połud.

ABANWIWAR, *Abanvivariensis Comitatus*, Hr Węgier wyż. w którym *M. S.* Koszyce.

ABARANER, *m.* w Armenii wielkiej pod pan. Tureckim, nad rz. Allagena.

ABASCYA, kraina Georgii w Azji, gran. z Kawkazem i morzem czarnym. Jest i rz. tamże tego im. o ktorej mniemają, iż ta jest, co u dawnych: *Glaucus*.

ABAWA, rz. w Kurlandyi, płynie pod Gandau, i wpada w Windawę.

ABBEVILLE, *Abbatis. Villa*, *m. Fr.* w Pikardyi, ludne; należało dawniej do Opac. *S.* Rykiera. R. 1666. założone w nim są rękodzieła sukienne. Jest Oyczyzną Allegrina Kard. Brietego Jezuity, Sanfona, Hekieta. Leży nad sommą od Paryża na poł. *m.* 38. od Kaletu *m.* 22. dł. 19. 29. *sz.* 50. 7.

ABECOUR, Opac. *Fr.* w Diec. Karnuteńskiej, czyni 5000. liwr. Ma si. wody mineralne, pomocne na reumatyzm.

ABENAQUIS, ob. Abnako-wie.

ABENSBERG, *Aventinum*, *Abusina*, *m.* w cyr. Bawaryi, nad rz. Abenst, o *m.* 5. od Ratyzbony. Tu się rodził Jan z Awentynu.

ABERDEN, *Aberdonia*, *m.* nadm. Szkocyi północney, dosyć wielkie i handlowne. Ma wody miner. most piękny nad rz. Deą, i Ak. którą Barklay i Morysston załczyli. Od Edimburga, na półn. *m.* 31. dł. 16. *sz.* 57. 23.

ABERGAWENNY, *m.* Ang. w Hr. *Monmouth*, si. przez swe flanelle. Jest to naypierwsza Baronja w Anglii. Od *Monmouthu m.* 6.

ABERNETY, lub **ABERN-**

DORN, *Abernethum*, *m.* Szkockie, w Prow. *Perth*, nad rz. Tayą, o *m.* 12. od Edyburga.

ABERYSTWITH, *Aberystwyw*, *m.* Angiel. w X. Wallii, przy ujęściu rz. *Illwith*, *m.* 57. na poln. ku w. od Londynu; od Kardyanu *m.* 8.

ABESKUNA, wyspa Azji na morzu Kaspijskim, o 3. *m.* od Astorabadu.

ABEX, *Abecis-ora*, kray Afryki, nad brzegiem zachodnim morza czerwonego na połud. Egiptu. Większą część tego krayu Turcy posiadają, a dawniej czynił prow. Troglotyde.

ABIAD, *m.* Afr. w brzegu *Abex*, sławne handlem bawelny, kości słoniowej, i ziół drogich. *m.* 65. na poln. od Suakemy.

ABIAGRASSO, ob. Biagrasso.

ABINGDON, lub **ABENDON**, *m.* Ang. w prow. *Barekshire*, wysła Dep. na Parl. Jest nad Tamizą, *m.* 14. od Londynu.

ABISCAS, Abiskowie, *Abisci*, naród Amer. połud. na wschod Peru między rz. *Yetau*, i *Amutamai*.

ABISSYNIA, kray wielki i krol. Afr. dł. *m.* 400. a *sz.* na *m.* 280. leży przy morzu czerwonym, między Nubią i Nigrycją. Pełne jest gór i skał, na których wierzchu znaydują się krynice, ziemie zdolne do uprawy, drzewa i pastwiska, w powietrzu łagodnym, gdy za to w równinach upały panują. Dłżecz tu nie pada kroplami, ale lać się zwykł, a śniegu ani znaia. Grunt żyzny, trzy razy na rok niekiedy zniwo przynosi. W miejscach utemperowanych pastwiska się zawsze zielenią. Rodzi żyto, proso, lenes, i inne nieznanne nam ziola. Zwane ziele *Afazoã* usypia węzów i zmiie. Procz wielorakiego bydła, owce tu tak są wielkie, iż ich ogon do 40. funtow waży, a woly tak ogromne, że rog wolu 5. garcy wody bierze w siebie. Abissyńczykowie są siuszn, składu ciała przystojnego, cerę mają bru-

matno-oliwkową; są mocni, pracowici. Bielsi z nich są płodem mierzani z Europejczykami. Obyczaje ich dzikie, mało znają chałup, najwięcej pod namiotami mieszka, tak, jako ich Cesarz, którego zowią *Htelki Negus*. Jedzą z skorup, każdy sobie chleb piecze, nakształt dużych, iżby mogły cały stół zakryć, a cienkich placków, ten lamia, i jedząc modą jest wielki młask czynić. Zaczęli nigdy sobie potraw do gołby nie podają, ale im je słudzy do ust wkładają. Mięso jedzą surowe. Rząd Despotyczny. Religia Mahometaniska z Żydowską, i Chrześcijańską. Sami nie zowią się Abissyńczykami, ale Agassienami, to jest wolnemi. Cafe Celi dzieli się na różne Prowincje językiem *Manghest*; te składają się z Stw. czyli *Shumet*. Po zburzeniu Axumy nie ma mięsa stoł. ani innych, tylko wieśki. Trzeźwość i odmienianie powietrza, czyni ich zdrowemi i długo żyjącemi.

ABLAIA, pow. Tartaryi wiel. zostający pod protekcją Rosji, od Tobolskiej na połd. *m.* 200.

ABLANCOURT, wieś Fr. w Szampanii, ktorey był panem fl. Perrot *Ablancourt*, i w niej umarł r. 1664.

ABNAKOWIE, narod Amer. połn. w Kanadzie. Lud gnuśny, który nigdy się nie dał przywieść do uprawy roli.

ABO, *Aboa*, m. s. Finlandyi z Bisk. Chrystyna krol. Szwedzka założyła tu Ak. r. 1640. Jest nad morzem, ma port dobry przy odnodze Botnickiej, o *m.* 50. przez morze od Sztokholmu odległe.

ABOERA, m. Afr. w Gwinei, obfite w kruszec złoty.

ABOIS, ob. Athbois.

ABRAMBOA, m. i kraina ludn. Afr. w brzegu złotym nad Wolną. dł. 18. sz. 7.

ABRANTES, m. Portug. w Estremadurze nad prawym brzegiem Tagu, między Portalegrą i Leytją.

ABROBANIA, *Autariarum*,

m. w X. Siedmiogrodzkim, *m.* 11. od Kolofwaru.

ABROLHOS, szkopolu niebezpieczno żegluiacym, o *m.* 20. od brzegu Brezylji, blisko wyspy S. Barbary. Inne są na południe Kapu zielonego. Nazwisko to nadane jest wielu szkopolom, z Lac. *Aperi oculos*.

ABRUZZO, *Aprutium*, prow. Krol. Neapol. Kraj żyzny w zboże, ryż, owoce, a nadewszystko szafran. Łąy ma pełne zwierzyny. Rz. *Pescara* dzieli go na dwie rowne części, z ktorych jedna dalszą, a druga bliższą się zowie. Procz Apenninu są tu dwie góry wysokie *Monte Caballo* i *Monte Mariello*. Ta zawsze wierzch ma śniegiem okryty.

ABUTIGA, *Abydis*, miejsce w Egypcie blisko Nilu, o 65. *m.* na połn. od Kairu, w którym nayobficiej rodzi się mak czarny, z ktorego naylepsze *opium* robią.

ABUIO, jedna z wysp Filipińskich w Indyach wsch. między *Mindanao*, i *Lucon*, na ktorey Hiszpani mają swą fortecę.

ACARAI, zwana także *la Nativité*, okolica w Amer. połn. w Parakway, osadzona od Jezuitow r. 1624.

ACEI, op. Cyfter. we Fr. czyni 6000. hwr. *m.* 3. od Gray.

ACERENZA, ob. Cirenza.

ACERNO, m. w Kr. Neapol. z Bisk. o 5. *m.* na połn. od Salerny.

ACHAM, ob. Azem.

ACHEM, m. s. Krol. tego im. na wyspie Sumatrze ku połn. Kraj ten obfite w zwierzęta, drzewa, zioła, i owoce nieznanne Europ. Lud jest zabobonny, religii Mahometaniskiej; Anglicy, Hol. Dun. i Chinczykowie ztąd wywożą destatek złota, za ryż, którym tu mieszkańcy pospolicie żyją. Złodziejstwa śmiercią karać nie zwykli, tylko ucina niem po części członkow, podług powtorzonych razow. Krol mierzka w obronnym zamku wórzod miasta. Achemczycy są dobrzy wojownicy. Miasto leży w równinie, dł.

113. 30. sz. 5.

ACERRA, m. piękne w Kr. Neapol. z Bisk. leży nad rz. Agno, m. 2. od Neapolu.

ACHONRY, *Achuda*, m. Irlandyi nad jez. Allyn, w Hr. Letrymskim, m. 3. od Letrymu.

ACHYR, m. z zamkiem w Ukrainie Moskiewskiej nad Worskłą m. 50. na pośd. od Kiiowa.

ACKEN, lub ACHEN, *Acona*, m. dawne w cyr. Saxonii w X. Magdeburkim nad Elbą z zamkiem, m. 2. na z. Deslau.

ACQS, ob Ax.

ACQUA-PENDENTE, *Acula*, m. Wł. w stanie Papiezkim, w Pow. Orwietańskim, z Bisk. Oyczyzna Hier. Fabryciego, i Grzeg. Letego. m. 23. na pośd. od Rzymu.

ACQUARIA, m. w X. Modeny, blisko rz. Sulteny, ma wody lekarckie. od Modeny m. 7.

ACQUIL, *Acqua Stativella*, m. z Bisk. w X. Monferatu. Łącznie ma zdrowe, i lubo woda jest w źródłach, wre zawsze, ziola w nich iednak czerstwo rosną i zachowują się. Hiszp. wzięli byli go r. 1745. odebrali Piemontanie 1746. P. Maillebois go odzyskał, ale fortyfikacye zburzywszy, odstąpił go. Jerzy Meryla ztąd był rodem. Leży nad Bormią m. 7. od Asti. dł. 26. sz. 44. 40.

ACRA, *Acco*, *Protopais*, m. z Bisk. w Palestynie pod Pan. Tureckim. Wstawione podczas Krucyat przez oblężenia częste, które wytrzymało, tak od Chrześcian, jako i Saracenow. Dla położenia Akry wygodnego handlowi założone tu są kupieckie domy. Leży o m. 8. od Tyru, 15. od Jeruzalem.

ADA, m. w Natolii nad Sangarą, m. 14. na w. od Nikomedyi.

ADAMOWA gora, *Adami's-Pic*, lub *Pic-d'Adam*, na wyspie Ceylan, jest gora wyłoka na mil. 2. prawie. Wstępując na nią wpoł znajduje się jezioro na obszerney równinie bardzo głębokie, z niego

wypływają 3. rzeki naywiększe w Ceylanie. Aby wynieść na wierzch, zaczepiają tu żelaza, i tak po nich wdzierać się na gorę zwykli. Wierzch sam jest piękną równiną, rozciągłą na 200. krokow. Mieszkańcy namięnią, iż tu Adam stworzony.

ADANA, m. piękne i dawne w Anatolii, w powietrzu na podziw łagodnym, nad rz. Chokweną.

ADAOUWIE, czyli QUAWA, narod Afr. w Gwinei właściwey, którego Krol. zowią Sakoo, jest to nayspozierowniejszy lud z Gwiney-czykow, mający za fundamentalne prawo, aby każdy w tey kondycyi zostawał, w ktorey się urodził.

ADDA, *Aduas*, rz. w Szwayc. i Włozzech, wypływa z gory Branlio, i płynąc przez Hr. Bormieńskie, Wateline, przez jez. Kome, wpada w rz. Po.

ADEL, *Azania*, Krol. Afr. zwane także Zeilańskie, na brzegu połud. przesyłku Babel-Mandel. Kraj żyzny dla rzek wielu, lubo deszcz tu nigdy nie pada. Obfituje w zboże, kudzidło różne, owce wielkie, ktorych ogon waży na 25. funtow, pieprz, i proso. Krol bywa Mahometanin.

ADELHOLTZ, wieś w cyr. Bawaryi z grodem, s. i uczęszczana dla cieplic. Od Traunstein m. 4.

ADELBERG, m. Niem. w X. Wirtemberskim, dawniey Opactwo, m. 2. od Schorndorffu.

ADEFN, m. Az. w Arabii szczęśl. nad Oceanem z portem, do ktorego często zawijają okręty orientalne. Miasto opasane gorami, na ktorych 5. lub 6. fortec znajduje się. Soliman Basza dobył go r. 1359. i wydarł Arabom, ale je potym Turcy wroćci przymuszni byli. Jest wiele innych miejsc tego im. Adem jest o m. 10. na pośd. od Alochy. dł. 63. sz. 13.

ADENBURG, *Brannesta*, m. Niem. w X. Bergeińskim o 7. m. na północ od Bonny.

ADERBIAN, Prow. Perska.

gran. na półn. z Armenią, na z. z Kurdystanem, na połd. z Irak Agem. Jest wielka, i w gruncie dobrym.

ADERBORCH, ob. Oderberg.

ADERBORN, m. Niem. nad Odrą od Szczecina *m.* 4.

ADERNO, *Adrianum*, m. Sytylii w Prow. Didemona, przy Etnie, *m.* 2. na z. od Katany.

ADIA, lub AGGA, m. Afr. w Gwinei z strony Fantynu. Holl. tu r. 1624. postawili fortecę, którą im 1664. wydarli Anglicy. Od Anemabo jest na wystrzelenie z armaty.

ADIAZZO, lub AJACCIO, *Uronium*, piękne m. Wł. z zamkiem w Korfycie, z Bisk. i dobrym portem. Jest ludne, leży nad odnogą tego im. w położeniu miłym, w gruncie rodzajem wino obficie. Od Korty *m.* 11. dł. 26. 28. sz. 41. 54.

ADIGA, *Atheis*, rz. we Włoszech, wypływa z Alpów, wpada w Golfo Weneckie.

ADLERSBERG, *Pastoina*, m. z zamkiem, w X. Karnioli, w którym się dają widzieć lochy podziemne, których końca nie znaleziono ieszcze, o *m.* 6. na półn. od Tryestu.

ADMONT, m. z Opac. bogatym, w X. Styryi nad rz. Enszą, *m.* 10. na półn. od Judenburga.

ADOM, kraina Afr. która graniczy z brzegiem złotym Gwinei. Jest żyzna, i obłita w kruszce złote. Rządzi się krztałtem Rpltey.

ADRA, *Abdara*, m. Hifz. nadm. i obronne z zamkiem w Grenadzie, *m.* 5. od Almeryi. Są i inne miasta tego im.

ADRETS, Bar. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. na w. od Gracyanopolu.

ADRIA, dawne m. Wł. z Bisk. od niego odnoga morfka Adryatycką nazwana, leży o 11. *m.* na połd. od Wenecyi.

ADRYANOPOL, *Adrinopolis*, sławne m. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcy B. zostającym pod Patryarchą Carogrodzkim. Amurat I. r. 1362. wydarł go Cef. Greckim.

Sultani często to odwiedzają Miasto. Leży w położeniu wesółym nad Marysą, *m.* 45. na z. od Caragrodu. dł. 44. 15. sz. 41. 45.

AELT, Opac. Niem. niżej Wafserburga nad Inną w Bawaryi.

AEGERI, AETNA, &c. ob. Egeri, Etna, &c.

AERDIN, lub ERDING, m. Bawaryi niżej. *m.* 7. od Landshuta, sł. obfitością dobrego zboża.

AERSCHOT, m. w Erabanicy z tit. X. wzięte było od Franc. 1746. nad Demerą *m.* 4. od Maliny.

AFENTHAL, w cyr. Szwabii, sławna dolina winami przednieimi.

AFRYKA, port i m. w Krol. Tunetańskim, które od Draguty korfarza wzięte, od sędziewa Doryimu odebrane, a od Karola V. 1551. zniszczone było.

AFRYKA, iedna z 4. części świata, jest wielką półwyspą, iednym tylko międzymorzem Suez z lądem Azyi stykającą się, oblaną morzem śródziemnym, Oceanem, i morzem czerwonym. Większa część Afryki słońca upałom podlega, przeto w środku osoblwie dla piasków rozpalających się od gorąca, niedostatku wody, i mnostwa gadu jest niemieszkaną prawie. Brzegi iednak Afryki są żyzne, obitują w ziola, owoce naydelikatniejszye, kruszce drogie, zwierzera różne. Rzeki są w niej znaczniejszye Nil i Niger. Z narodow Afrykańskich iedne mieszkają po wsiach i miastach, inne pod namiotami, inne są tylko błąkające się. Mahometanie i Poganie w naywiększey tu są liczbie, Chrześcian nie wiele, i mało tu posiadają. Odkrycie Afryki około Kapu dobrej nadziei winno się Portug.

Geografowie ją dzielą na 9 części. Egipt, Barbaryą, Gwineę, Kongo, Kafreryą, Abissynią, Nubią, Nigrycją, i Wyspy.

AGADES, Krol. i m. Afr. w Nigrycyi, hołdujące Kr. Tombutańskiemu. Ztąd naylepszy fenex i man-

na wychodzi.

AGATA, *Agathopolis*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. leży między Kapuą i Benewentem, o m. 4. od nich, od Neapolu 8.

AGAY, *Agathenna-portus*, mały port Fr. w Prowancyi, m. 2. od Freius.

AGDA, *Agatha*, m. Fr. ludne, w Langwedocyi niż. z Bisk. i pow. Tu Zbor r. 506. był miany. Jest w okolicy najbogatszey we Fr. którą handel wełny przedniocy, i odwozou, i potażu bogaci. Od Narbonne, m. 7. dl. 21. 8. sz. 43. 18.

AGEN, *Aginum*, m. Fr. dawne, bogate, i piękne w Akwitanii z Bisk. r. 1584. było w sławcy ludze, ale r. 1591. poddało się Krolowi. Powiat Agineński od tego miasta bierze nazwisko. Oyczyzną jest Jozefa Skaligera. Od Burdegali m. 30. dl. 18. 15. sz. 46.

AGERENTHAL, dolina Wałęzy wyż. w Szwaycarach, z kąd wypływa rz. Elen.

AGGER, rz. Niem. w Westfalii, która płynie przez X. Bergeńskie, wpada w Ren.

AGGERHUS, Prow. Norwegii, nazwana od zamku tego im. który jest naprzeciw i o milę od Anso. Jest gorzysta, i nie mieszkana tylko w dolinach.

AGHUANOWIE, narod mieszkający w Kanhar Prowincyi.

AGINCOURT, ob. Azincourt.

AGMAT, lub **AGMET**, m. Afr. w Prow. i nad rz. tego im. w Krol. Marokańskim. Powietrze ma czyste, a grunt urodzajny, m. 8. od Maroko.

AGMONDESHAM, m. Ang. w Hr. Buckingham, wysła 2. Dep. na Parl. m. 11. na półn. od Londynu.

AGNADEL, wieś X. Medyolanu, w Pow. Kremoneńskim, 8. dwoma potyczkami, jedną 1509. w ktorej Ludwik XII. zbił Wenetow, drugą 1705. gdzie X. Vendome Xięcia Eugeniusza poraził. Ostatnia zwana jest potyczką Kaslaneńską. Od Kasjanu m. 2. od Medyolanu m. 8.

AGNANIA, ob. Anagni.

AGNANO, *Anienus-lacus*, lex. Krol. Neapol. w ziemi Labour. Znajdują się blisko tego im. cieplice.

AGNETSIN, *Agnetinum*, m. w X. Siedmiogrodzkim, nad rz. Hopszą, m. 4. od Hermentstadu.

AGNONE, m. Krol. Neapol. w Abruzzo, m. 4. od Molify.

AGOBEL, m. Afr. małe ale obronne w Kr. Marokańskim, blisko Tedneftu.

AGOSTA, m. w Sycylii z wybornym portem, ale ktore r. 1693. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. m. 6. od Syrakuzy.

AGOUT, rz. Fr. która wpada w Tarnę o m. 1. od Rabentens. Jest tego im. włość obszerna w Prowancyi.

AGRA, m. s. Krolestwa, lub Prow. zwany od niektórych Indostanem, w stanacl. wielkiego Mogolu w Azji. Miało jest obszerne, budowane w pół miesiąca, w koło ledwie przez dzień na koniu może być obiechane, otoczone murami kamiennym i fossa na sto stop szeroka. Jest rezyd. pierwey zawze, a teraz niekiedy Cesarzow Mogolskich, ktorych tu Pałac niezmierny jest wielkości. W Saraju Cesar. na 1000. lub więcej znajduje się niewiast. Łaźni w tym mieście jest 300. Godnie tu podziwienia *Mansoleum* Tademehali żony jednego Cesar. budowane przez lat 20. Indych Agreyski jest przedniwszy i droższy nad inne. Leży nad rz. Gemeną. dl. 96. 26. sz. 26. 43.

AGREDA, m. Hiszp. w Kastylii starey, o m. 3. na półd. od Tarakony, 8. 12. jest oyczyzną Maryi d'Agreda. Inne jest m. tego im. w Ameryce w Krol. Popaiiańskim.

S. AGREVE, *S. Agrypana*, m. Fr. m. 7. od Tournon.

AGRIA, *Abieta*, po Niem. *Eger*, m. obronne w Węgrzech wyższych z Bisk. i zamkiem mocnym, zwanym *Erlaut*. Turcy r. 1552. obległszy to miało z 70000. woyska, odstąpić musieli straciwszy dnia jednego

anego 8000. lubo Garnizon Węgierski nie składał się tylko z 2000. Nie-wiały natenczas Węgierskie, wielką pokazały odwagę. Mahomet III. r. 1596. dobył był Agryj, ale r. 1687. i 1715. odebrana była od Cesarza, i odtąd do niego należy. Od Budy na półn. *m.* 15. od Kozyc 22. dł 37. 47. sz. 47. 42.

AGRIGAN, jedna z Wysp Maryańskich, ma w około mil blisko 16.

AGSPACH, *m.* w cyr. Austriackim nad Dunajem, *m.* 7. na z. od Wiednia.

AGUAS, *Agwanie*, narod znaczny Amer. połud. nad rzeką Amazonow, w krainie najwyżniejszej i najludniejszej. Lud tu jest oświeceniwszy i obyczajniejszyszy nad innych Amer. Dzieciom, iak tylko się urodzą, ścisną między dwiema deskami głowę, chcąc aby miały twarz płaską; ho to mają za ozdobę urody.

AGUATULCO, lub AQUATULCO, *Agwatulko*, *m.* i port Amer. w Hiszpanii nowey, zdobyte od Franciszka Draka Anglika 1578. i znowu od Tom. Shandischa 1587. Port ma wielki i uczęszczany, ponieważ tu stawiają okręty, które z Europy i nowey Hiszp. wiozą towary do Peru. Leży nad morzem połud. od Meksyku na połud. *m.* 140. dł. 276. sz. 15. 10.

AGWILA, lub AGLE, *m.* Afr. w Kr. Fezańskim, w Prow. Habar, nad Ergwilą, o *m.* 5. na połud. od Miquenezu. Pelno tu jest lwów, ale tak płochych, iż przed dziecięciem uciekają, z kąd przyśłowiem w Afryce urosło, wyrzucając komu tchorzowstwo, mowić, *iz tak jest lekliwym, iako lw Aquilański, ktoremu ogon ugryzają cięleto.*

AGUILAR DEL CAMPO, *Juliobrica*, *m.* Hiszp. w Kastylii starey, o *m.* 8. na połud. od Kalahory.

AHAUS, ob. Aahus.

AHRWEILER, *m.* Niem. w Elekt. Kolońskim, na Ahrą, *m.* 3 od Bonny.

Tom I.

AHUAZ, *m.* Perskie, w Chusystanie, nad rz. Maghamą, która wpływa do rz. Tygrytu. Mieszkańcy tej okolicy zowią się Oxienami, lub Uxyenami. *m.* 25. na połud. od Sulsteru.

AHUN, *Agedunum*, *m.* Fr. w Marchii wyż. z Opac. nad Kreuzą, *m.* 3. od Gueretu.

AHUS, lub AHUIS, obronne t nadm. *m.* Szwecyi w Prow. Gotlandyi, z portem dobrym, leży nad morzem Bałtyckim, *m.* 6. od Chrystianstad. dł. 32. 14. sz. 56.

AIACCIO, ob. Adjazzo.

AIAN, zowie się brzeg wschodni Afr. od Magadoxo do Kapo Gwardafuy, w którym te osiadły Krolestwa: Adelskie, Magadoxkańskie, Brawańskie, i Jubańskie.

AICHA, lub АИЧАШ, *m.* Niem. nad rz. Parą w Bawaryi wyż. o *m.* 18. na półn. od Munichu. Wzięte było od Szwedow 1634. pamiętne dowodami ich okrucieństwa. Spalone potem 1704. od Anglikow zostało, ob. Altaich.

AICHEIM, *m.* i dzierzawy Szwabskie w Hr. Rechbergskim nad Illerą, *m.* 12. od Ulmy.

AICHSTADT, czyli EICHSTETT, *Aureatum*, *Alla-narysca*, *Dryopolis*, *M.* Niem. w Frankonii, stoł. Bisk. tego im. udzielnego, rościącego wzdłuż na *m.* 18. w szerz 7. S. Wilibald r. 740. był tu Bisk. pierwszym. Biskup Eichstadzki jest Kanclerzem Katedry Mogunckiey. Leży nad rz. Altmulą, w dolinie żyzney i wesoley, o *m.* 15. na połud. od Norymbergi. dł. 28. 45. sz. 49.

AIELO, *Thyela*, *m.* Kr. Neapol. w Prow. Abruzzo, z tyt. X. o milę o Celano.

AIGLE, *Aquila*, *m.* piękne Fr. w Normandyi wyż. nad Rolią w Diec. Ebroicenskiey. Handel znaczny prowadzi zbożem, towarem drobnym mosiężnym i żelaznym, a naywięcey szpilkami. Jest blisko lasu, *m.* 19. od Kotomagu na południe.

AIGLE, *Ala, Aquilegia*, po Niem. *Aelen*, m. z Stwem w Szwyjcarach w Kant. Berneskim, o m. 3. na połud. od jez. Genewskiego.

AIGNADEL, ob. Agnadel.

AIGNAT-LE-DUC, *Manak*, m. Fr. w Burgundyi i Grod; Koscioł ma wspaniały, handel tu znaczny na płotno. Od *Chatillon* m. 5.

S. AIGNAN, lub **AGNAN**, m. Fr. i Xistwo mające tytuł Para, nadane nim dla P. Beauvilliers 1665. m. 20. na z. od Bourges.

AIGREFEUILLE, m. Fr. w Pow. Alceńskim, m. 3. od Ruppelli.

AIGREMONT, m. Fr. w Burgundii.

AIGUEBELLE, m. w Sabaudyi właściwey, nad Archą, o m. 7. na połud. od *Chambery*. Od Hilz. 1742. wzięte było. Inne m. tego im. w Delfinacie, z Opac. które czyni 3000. liwrow.

AIGUES-BONNES, fl. źródło wod mineralnych we Fr. m. 4. od Aietu.

AIGUES-CAUDES, czyli wody ciepłe, fl. źródło wod mineralnych, skutecznych na bole głowy i żołądka, w Pow. Bearneńskim, o m. 6. na połud. od Pau.

AIGUE-PERSE, m. Fr. w Arvernii niż. w X. Montpensier, fl. urodzeniem Mich. Hopinala Kancelrza Franc. Bliżko miasta tego jest krynica, w ktorej woda wre zawsze, będąc jednak na dotknięcie zimną, a szkodliwą jest ią piącym. Jest od Clermont na półn. o m. 8. dł. 20. 46. sz. 45. 50. Inne miasto Fr. tego im. jest w Burgundyi m. 5. od Kluniaku.

AIGUES-MORTES, czyli wody umarłe, m. Fr. w Langwedocyi, sławne widzeniem się tu Franciszka I. i Karola V. r. 1538. i że tu Ludwik IX. na okręt wfiadąc idąc na Krucyatę. Dawniey leżało nad morzem, dziś od niego posunięte na m. 2.

AIGUES-VIVES, czyli wo-

dy żywe, m. Fr. w Langwedocyi, m. 3. od Nismes. *Aigue-vive*, jest Op. w Dyec. Turoneńkiej, o m. 1. od Montricharty, czyni 2000. liwr.

AIGUILLES, *Acus*, li. góra Fr. w Delfinacie, zwana górą niedostępną, i miana za cud dziejący Delfinatu, m. 2. od Gracyanopolu.

AIGUILLES, *Acicularium*, Kap w Afr. bliżko przylądku dobrej nadziei, przed którym jest hak wielki na morzu, zwany od Holl. *Auquithus*. dł. 35. sz. 40.

AIGUILLON, *Acilio*, m. Fr. w Akwitanii w Pow. Agincńskim, z X. mającym tytuł Para. R. 1346. Jan X. Normandyi po 14. Mistrz. czech obżęzenia tego, odstąpić zjad musiał. Od Agen m. 5. na północ.

AILACH, *Aelana*, m. dawne Az. w Arabii opoczyskiej nad morzem czerwonym. Leży bliżko traktu pielgrzymujących z Egiptu do Mekki. Jest to dawne *Elath* wspomniane w Piśmie S.

AILES BURY, *Aglesburgum*, m. Angiel. z tyt. X. nad Tamizą w Hr. Buckingham, o 5. m. na połud. od Oxfordu, wysłała z. Dep. na Parl.

AILLAND, m. Fr. w Wyspie Franc. o m. 4. na połud. od *Joigny*.

AIMERIES, m. Hanonii Fr. z zamkiem nad Sambrą, m. 6. na połud. od Mons.

AIN, rz. Fr. ktora wpada w Rodan, o m. 5. w bok Lugdunu, zwana po Łac. *Danuvius, Euna, &c.*

AIR, lub **AÏR**, *Aera*, m. Szkocyi, Stoł. Prow. Aeryi, czyli Kyli, przy uysciu rz. tegoż im. wysłała z. Dep. na Parl. o m. 20. na połud. od Edyburga. dł. 14. 40. sz. 56. 22.

AIRAGUES, m. Fr. w Prowancyi, od Awenionu o m. 2. fl. winami białemi, znanemi pod imieniem klaretu Ayragkiego, *Clairrette d'Airagnes*.

AIR AINE, m. Fr. w Pikardyi, fl. targami walmi, m. 6. na z. od Ambianu.

AIRE, *Vicus-Julius*, m. Fr. niedyś Stoł. Galkonii, fl. bawioniem

f. tu Alaryka Krola Gotów, ma Bisk. i Opac. od Burdegali, *m.* 22. na połud. od Paryża 155.

AIRE, *Aeria*, m. mocne w Niderlandzie w Hr. Artezyi z zamkiem. R. 1676 General Humieres odebrał go Hiszp. a r. 1710. poddało się Francyi przez kapitulacya, i zostało przy niej traktatem Utrechtskim. Jest nad rz. Lis, o *m.* 9. na połud. od Dunkierki. dl. 20. sz. 50.

AIRVAUX, *Aurea-vallis*, m. i Opac. Fr. w Piktawii, czyniące 11000. liwr. *m.* 3. od Thouars.

AISCH, rz. w cyr. Frankonii, płynie pod Windsheim, wpada w Regnitzę, blisko Bambergi.

AISDAM-GILON, m. Fr. w Pow. biturycyńskim, o *m.* 4. od Bouges.

AISNAI-LE-CHATEAU, m. Fr. w Pow. Burbońskim, o *m.* 3. od S. Amanda

AISNAI, lub AINAÏ, Opac. Fr. w Lugdunie, czyni 30000. liwr. sekularyzowane 1685. sławne szczytkami starożytności, kościoła zbudowanego od Flanka, i kolumn wystawionych od Gallów na honor Augusta Cez. które przeniesione do kościoła wspierają jego sklepienie.

AISNE, *Axona*, rz. Fr. bierze początek w Szampanii i łączy się z Oisą.

AIX, *Aqua sexta*, M. dawne i piękne w Prowancyi, miejscem jest Parl. założonego od Ludwika XII. mennicy, i Stol. Wielkorządtwa Prowanckiego. Ru Rzymu 630. założył go Sextus Calvinus, blisko cieplic, i stąd wzięło nazwisko Łacińskie. Leży w równinie piękney, w pośrodku, ma plac wesoły do przechadzki ozdobny fontanami. Jest tu Akad. B. Perrier, Tournesfort, Gilbert, Fabrot, Tomassin, i wiele innych sł. ludzi tu się narodzili. o *m.* 16. od Awenionu. dl. 23. sz. 43. 31.

AIX, *Aqua gratiana*, m. i forteca daw. w Sabaudyi nad iez. Bourget, z tyt. Margr. o *m.* 4. od Chambery. Sławne tu są wody miner. i

fażnie, które są dziełem, iak wielu mniejsza, Rzymian iezzcze.

AIX-LA-CHAPELLE, ob. Akwizgran.

AIX, wyspka na morzu Akwizańskim, *m.* 3. od Rupelli. Opanowali ją byli Anglicy, i zwaliwizy fortecę opuścili r. 1737.

AIXE, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 2. od Limoges.

AIZENAI, ob. Azenai.

AIZENT, czyli AIZAN, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. na z. od Auryliaku.

AKADYA, *Acadia*, czyli nowa Szkocya, połwySPA w Amer. półn. między nową ziemią i nową Anglią, dl. na *m.* 120. a sz. 40. Monts, i Champlain sprowadzili tu niektóre Franc. osady i zbudowali m. s. *Port Royal*, w kilka lat. Angl. opanowali tę Prow. i nazwali ją nową Szkocją, ale przez traktat Bredenski wrocila się Francyi. Potym r. 1690. gdy *Williams Phips* wziął *Port Royal*, ustąpiła Francya całej Prow. Angl. traktatem Utrechtskim, potwierdzonym trakt. Paryżkim, r. 1763. Oblitnie Akadya w owoce, zboże i leguminy. Mieszkańcy polewaniem i ryblowieniem nawywiecy się bawia. W położeniu dla handlu jest bardzo wygodnym.

AKALZYKA, forteca w Georgii Tureckiej na górze Kaukazie.

AKAMBU, Krol. Afr. bogate na brzegach Gwinei. Krol tu jest samowładnym, a lud chociaż niewolniczy, zuchwały iednak na podziw.

AKANES, *Acana*, wielka i mała, są dwa miasta w brzegu złotym Gwinei, których mieszkańcy sławnym handlnią złotem.

AKAPULKO, *Acapulco*, M. Amer. i port znaczny nad morzem połud. mogący pomieścić 100. okrętów. Stąd wychodza okręty do Peru i wysp Filipińskich. Jest w Prow. Meksykańskiej, *m.* 8. na połud. od Meksyku; mieścić go nie trzeba z Agwatulko.

AKARA, czy **Acra**, kraina Afr. w Krol. Akambońskim, w której Anglicy i Hol. mają swe fortece i włości. Nigryczykowie tu największy prowadzą handel. Duńczykowie zaś najpierwsiemi tu są Panami. Kray ten lepszy jest nad inne w tym położeniu.

AKOMA, *Acoma*, m. Amer. pchn. w nowym Meksyku z zamkiem na górze położonym, jest Stól. Prowincyi Swey. Wzięta była od Hiszp. 1599.

AKRA, ob. *Acra*.

AKRON, Krol. małe Afr. na brzegu złotym Gwiney. Mieszkańcy żyją spokojnie pod protekcją Fantynow. Hol. wśród tego Krol. mają fortecę zwaną: *de la patience*.

AKSARAY, m. w Cyjicyi niedys. pod im. Diecezary, Cesarz Augusty, Justynopolu, Anazarby; dziś gruzy. Jest nad rz. Pytamus, która wpada w Golf Laiazzo.

AKTAMAR, lub **WAN**, jez. wielkie w Armenii obfite w ryby, z miastem tego im. i zamkiem mocnym m. 45, od Taurysu.

AKWIZGRAN, *Aix de la Chapelle*, po Niem. Aachen, M. wielkie i wolne Niem. w Westfallii, w X. Julyaceńskim pod protekcją Woiwody Renu, jako Xcia Juliac. Mieszkańcy są katolicy, lub i Dysydenci są cierpieni. Zbudowane jest r. Xtusa 124. od Serena Grana pod Adryanem Cef. Karol W. dla piękności jego położenia, chciał w nim mieć swą stolicę, i wystawił tu kościół, czyli wspaniałą kaplicę dla siebie, z kąd miasto wzięło nowe u Fran. nazwisko *la Chapelle*, w której pochowany został, gdzie jego pas rycerski, miecz, książka Ewangelii do chowuje się, które 3. rzeczy służą do Koronacyi Cesarzow, ktorzy mieyscem Akwizgran przez Bullę złotą jest wyznaczony, ale po Karolu V. żaden z Cef. nie był tu koronowanym. Miasto to, wolne jest od wszelkich podatkow, prowadzi handel znaczny, osobliwie sukniemi. Stawne

wielą zborami, i traktatami tu uczyzionem, jako między Fr. i Hiszp. 1668. i innym 1748. który zakończył wojnę o następstwo Demu Austr. Z przyczyny różnicy w Religii r. 1614. pod Macieiem podpadło było bannicyi. Oto III. tu jest też pochowany. Otoczone jest górami, i ma wody mineralne zdrowe. Od Maftrychtu m. 5. dl. 23. 54. sz. 51. 15.

AKWILTANIA, ob. Guienne.

AKWILA, ob. Aquila.

AKYSSAR, lub **AKISSAR**, *Thyatira*, m. w Natolii, leży w niżej równinie, liczy mieszkańców 50000. a tych Mahometanow śmnych, od Smirny na półn. m. 12.

ALADULYA, Prow. znaczna Turcyi Az. nad morzem śród. Kray niekształtny i górzysty, obfite w pastwiska, konie wyborne, i wielbłądy. Lud jest wojenny i rozbojniczy. Jest na W. Karamanii.

ALAINON, rz. Franc. wypływa z góry Cantal, i wpada w Albiere przy Iffoire.

ALAIS, *Alezja*, M. Fr. wielkie, ludne, i bogate w Langwedocyi niż. z Bisk. i zamkiem zbudowanym od Ludwika XIV. 1689. W czasie wojny o religią, miasto to będąc z strony dysydentow, obleżone i dobyte było od Ludwika XIII. Leży nad rz. Gardon, o m. 14. od Orange na z. Blisko Alezyi znajdują się obfite minery koperwafu. dl. 21. 32. sz. 44. 8.

ALACH, m. Fr. w Hr. *Comminges*, m. 2 od S. Martory.

ALAN, m. Perskie w Turkefanie.

ALAND, czyli **УЕНТ**, rz. w dawney Marchii Brandeburskiej, wpada w Elbę przy Schnakenburgu.

ALAND, lub **ALANDYA**, wyspa na morzu Bałtyckim, między Szwecyą i Finlandyą, nal. do Szwedow, ma m. s. Kastelholm.

ALANGUERA, m. Portug. w Estremadurze, o m. 7. od Lizbony w mieyscu bardzo miłym.

ALATRI, *Alatrium*, m. Wl.

dawne w Kompanii Rzymskiej, z Bisk. leży na wzgorku, o *m.* 16. na połud. od Rzymu.

ALAVA, lub ALABA, mała Prow. Hiszp. mająca dl. *m.* 8. sz. 7. Znajdują się w iey gruntach miedź i żelazo. Jest częścią Biskay i ma m. s. Wiktoryą.

ALAUT, lub ALUTA, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór, które dzielą Multyan od Siedmiogrodu, wpada w Dunaj, o *m.* 12. od Widyndyna.

ALAYRAC, m. Fr. o *m.* 2. od *Karkassony*.

S. ALBAN, m. Fr. w Langwedocyi, o *m.* 6. na połn. od *Mende*. Jest wieś Fr. tego im. 2. *m.* od *Romany*, li. przez wody mineralne, skuteczne na choroby zaskórne.

ALBANIA, Prow. Turcyi Europ. nad odnogą Wenecką; graniczy na w. z Tessalią, i Macedonią, na połud. z Liwadyą, na połn. z Bosnią i Dalmacją. Obsituie w wina przednie. Albańczykowie, są roślini, mocni i odważni, żołnierze dobrzy. Turcy wielką z nich przeciw Grekom mieli pomoc, w czasie wojny z Moskwą, r. 1774. zakończoney, których gdy na Greków dopuścili Turcy, ledwie w lat 4. po wojnie wstrzymali ich od pustoszenia, i lupiectwa, rownie na Turkow, iak na Grekow frodzy. Powiększey części są Schizmat. pochodzą od dawnych Scytow. St. Skanderbeg tu się opierał Turkom, ale po śmierci iego r. 1467. familia iego ztąd wypędzona została. Ma m. s. Durazzo. ob. Braid-Albin.

ALBANO, m. z Bisk. w kompanii Rzymskiej, nad iez. tegoż im. Biskup Albański jest z liczby 6. Kardynałów Biskupow naydaw. Albano z swym pow. przedane jest od Xcia Savelli Kamerze Papieskiej r. 1647. Powiat ten naylepiej wydaie wina w kraiu Rzymskim. Znacznieysi Panowie Włoscy tu naywięcey winnic mają, i roskofznych ogrodow. Fryderyk Barbarossa Cef. zruynował go był, ale potym do stanu swego po-

wrocilo. Jest od Rzymu na połud. *m.* 6. tyleż od Ostyi dl. 30. 15. sz. 41. 43.

Inne jest tego im. m. w Krol. Neapol. w Bazylikacie, ma tytuł X. i grunt urodzayny, mieszkanie od Szlachty.

ALBANOPOL, m. Albanii, stol. niegdyś tey Prow. nad rz. Dryną, o *m.* 16. na w. od Alefflo.

S. ALBANS, m. i X. Aniel. w Hr. Herfortshire, nazwane od S. Albana pierwszego Męcz. W. Brytanii. Obiera 2. Dep. na Parl. od Londynu na połn. *m.* 7. a 8. od Herefordu.

ALBAZYN, m. w Tartaryi wiel. nad Amurą, *m.* 250. na połn. od Pekinu. Przez traktat r. 1689. ustąpione jest Chińczykom od Moskallow, którzy tu fortecę znieśli.

ALBARAZYN, *Lobetum*, obronne m. Hiszp. jedno z naydawnieyszych, z Bisk. w Kr. Aragonii. Ztąd dobre płotna wychodzą. Od Tercelu *m.* 5. od Saragossy 30. od Madrytu 40. dl. 16. 12. sz. 40. 32.

ALBA, *Alba-Pompeia*, m. z Bisk. w Monferracie, ustąpione traktatem r. 1631. Xciu Sabaudyi. Oyczyną jest Innocentego I. Pap. Cef. Pertinax urodził się tu w pobliskiey wiosce *Villa Martis*. Od Turynu na połud. *m.* 8.

ALBA-JULIA, lub WEISSBURG, tak zwane m. od Julii matki Aureliusza Cef. który go odnowił. Rezyd. Bisk. i Gubernatora Siedmiogrodu. Ma Akad. fund. od Xcia Rakoczego. Od Temezwaru *m.* 23. na połn. od Belgradu *m.* 50. dl. 42. sz. 46. 30.

ALBA-REGALIS, *Stul-Weissenburg*, M. Węgier niż. nazwana Albą Krolewską, iż była miejscem Koronacyi Kr. Węgierskich, rezyd. i grobu ich. Wzięta była od Solimana II. r. 1543. a od Gener. *Mer Cawur* woysk Rudolfa Cef. 1601. Basza Hazan odzyskał ją pod Mahometem III. ale znowu woyskom Cef. poddać się musiała 1688. Twierdze Alby zwalone zostały r.

1702. o m. 12. na połud. od Budy.

ALBE, lub APS, m. Fr. w Langwedocyi, reszta miasta dawnego *Alba Helviorum*, albo *Alba Augusta*, m. 4. od Viviers.

ALBEN, góra w X. Karnioli, na której m. tego im. o m. 10. na połud. od Laubachu. Zwana jest także *Monte-dei-Carso*. Znajdują się tu minery Merkuryusza.

ALBEK, m. Niem. z zamkiem w Szwabii, należy do m. Ulmy, m. 2. od niej.

ALBENGUA, *Albinganum*, m. dawne i mocne w Rpliej Genujskiej z Bisk. w r. 1175. spalone było od Pizanow, ale na nowo wybudowało się lepiej. Za miastem pełne są okolice sadow oliwnych. Leży nad morzem w równie wesołej, i dobrze uprawncy, ale w powietrzu nie zdrowym, zkad przyślowie WI. *Albigna piana, se fosse sana, si dimanderebbe Diana*. Od Genuy m. 15.

ALBI, *Albige*, m. Fr. stołeczne powiatu, w Langwedocyi wyż. z Bisk. podniesionym na Arcy Bisk. r. 1676. Miane tu *Concilium* r. 1176. potępiło heretyków Albigenów, okolice ma mile. Jest od Tulozy na m. 15. od Paryża 140. dł. 19. 49. sz. 43. 55.

ALBIA, m. Sabaudyi w Pow. tegoż im. nad rz. Seraną.

ALBIAC, m. Fr. w Akwitanii, w Powiecie Ruteneńskim; tamże leży *Albin* m. Fr.

ALBINAI, m. Arabii szczęśliwej w Prow. Seger, nad rz. P. ymą, która wpada w Ocean.

ALBINOS, tak zowią Portug. Murzynow białych. Tych zbytńia białosc przykrzeysza jest na wężrzenie niż czarnosc Negryczykow własciwych.

ALBIS, *Albins*, sławne gór pafmo w Szwaycarach, które są wysokie, zaczynaia się przy *Emsfalden*, i dzielą kanton Żurychu od Kant. Zug.

ALBON, zamek i wieś w Del-

finacie, na połud. Pow. Wienneńskiego.

ALBONA, m. Istriyi Weneckiej, Oyczyzna Fl. Miryka, nad golfem *Caiuovo*, m. 5. od Poli.

ALBURG, lub AALBURG, m. s. Diec. tegoż im. w Jutlandyi poln. w Kr. Duńskim. Jan I. Krol Duński tu umarł 1513. Nazwisko ma od mnostwa węgorzow, które się tu poławiaia. Leży nad kanałem, o m. 4. od morza, 12. m. na poln. od Wiburga. dł. 27. sz. 57.

ALBREDÁ, skład, i dom kompanii kupieckiej Franc. nad Gambią w Afryce.

ALBRET, lub LABRIT, *Leporetuz*, m. Fr. w Gaskonii, stol. Pow. Alberteńskiego, między Xłwo tytuł Para mające r. 1558. przyłączono do Korony pod Henrykiem IV, dane w zamianę za Sedan i Raucourt Xciu Bouillon od Ludwika XIV. r. 1651. Nazwisko ma Łac. od mnogości w tym Pow. zaięcow. Od Burdegali na połud. m. 15.

ALBUFEIRA, *Balsa*, m. nadm. Portug w Krol. Algarwii, między Faro i Lagos.

ALBUQUERQUE, Albukierka, m. i Xłwo Hiszp. w Estremadurze z zamkiem dobrym. Sukienne i płocienne warsztaty czynią tu znaczny odbyt. m. 5. od Portalegry, 9 od Alkantary.

ALBUSEMA, wysypka na morzu śródziemnym ku brzegom Krol. Fezańskiego.

ALBUSSAC, m. Fr. o m. 4. od Tulles.

ALBUZINSKOI, ob. Albazyń.

ALCAZAR-DO-SAL, lub ALCACER, *Salacium*, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem bardzo mocnym; ztąd sol przedziwnie biała wychodzi. Jest nad rz. Cadaon, od Setubalu na połud. m. 9. od Lizbony 14. dł. 9. 41. sz. 38. 18.

ALCAZAR-CEGUER, to jest Pałac. mały, m. Afr. w Prow. Hasbat. Jakob Almanzor wytawil

go w miejscu bardzo wygodnym, i pożytecznym, blisko cieśniny Gibraltaru między Ceutą i Tangerem. Alfons Król Portug. opanował go był r. 1468, lecz potem odstąpili go Portugal. Murzynom. *dl.* 12. *sz.* 35.

ALCAZAR-QUIVIR, to jest, Wielki Pałac, m. Afr. w Kr. Fezańskim, które nie było wprzód tylko Pałacem wybudowanym od Almanzora IV. *fl.* jest potyczką Sebastya-na Kr. Portug. i Murzynow.

ALCALA-DE-GUADAIIRA, *Hienpa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, nad rz. Guadalirą o *m.* 2. na połud. od Sewilli.

ALCALA-DE-HENAREZ, *Complutum*, Komplut, M. pięknie i wielkie Hiszp. w Kastylii nowej z Akad. założoną od Kardyn. Xymenesa, i nadaną od niego bogatą biblioteką. Ma zamek zwany *Apatafso*; okolice miasta są żywe i miłe, i dobrze uprawne. Za Komplutem jest źródło wody tak zdrowey i czystey, iż Królowie Hiszp. do niej sami tylko chcieli mieć prawo. Leży nad rz. Henarezą, *m.* 5. na w. od Madrytu. *dl.* 14. 30. *sz.* 37. 18.

ALCALA-LA-REALÉ, m. Hiszp. w Andaluzyi, z *fl.* Opac. Leży na górze, obficie w wina i owoce wyborne, blisko rz. Salado, o *m.* 12. na połn. od Gemali.

ALCAMO, m. Sycylii w Prow. di Mazara, o *m.* 10. od Palermo.

ALCARAZ, m. Hiszp. w Kastylii dawney, obrotne zamkiem mocnym; *fl.* dawnym kanałem rurowodnym, *m.* 55. na połud. ku w. od Madrytu.

ALCARRIA, ob. Algaria.

ALCOI, m. Hiszp. w Kr. Walencyi, o *m.* 3. na połud. ku z. od Alikanty.

ALDBOROUGH, *Isurium*, m. Ang. w Hr. Suffolk, ludne, i osiadłe naysłabszymi tu marynarzami i ślusarzami okrętowemi. Obiera 2. Dep. na Parl. Jest nad morzem, *m.* 24. od Londynu. Inne *Aldborough*, m. Ang. w X. Jorku, wysyia 2. Dep.

na Parl. *m.* 35. od Londynu.

ALEMENBURG, ob. Altemburg.

ALDENAR, m. i Hr. Niem. w Elekt. Kolońskim nad rz. Abrazą o *m.* 5. na połud. od Bonny.

ALDENHOVEN, m. i grod Niem. w X. Juliaceńskim, na z. Julichu.

ALEGRANZA, ob. Kanaryjskie wyspy.

ALEGRETA, m. Portug. w Allenteio, nad rz. Kaią, o *m.* 12. na połn. od Elwas.

ALEMPARWA, m. pod pan. Mogolu, na brzegach Koromandelu, o *m.* 9. od Pontiszery.

ALEN, lub AALEN, *Ola*, m. dawne Cef. w Szwabii, nad rz. Kocherą, *m.* 7. od Nordlingi na połn.

ALEN, m. Niem. w Bisk. Monasterfkim, *m.* na połud. od Monasteru.

ALEN, rz. w X. Kalemberskim, która łącząc się z rz. Schulmą, wpada w Weter.

ALENCON, Alenfon, *Alentio*, M. Fr. wielkie i piękne, z tyt. X. i Wielkorządztwo w Normandyi. W sąsiedztwie są dwie góry kamienne, z których zdadne do murowania kamienie lamia; gdzie i diamenty trafiają się, zwane Alenkoneńskie. Jest Oyczyzną Pietra Alixa. Leży w gruncie żyznym, o *m.* 25. na połud. od Rotomagu, 8. od Mons, od Paryża *m.* 35. *dl.* 17. 45. *sz.* 48. 25. Inne jest m. Fr. tego im. *m.* 4. od Montelimartu.

ALENTARYA. Prow. mała Moskiewska, w Estonii nad odnogą Finlandzką. Narwa jest w niej *m.* 8.

ALENTEIO, Prow. Portug. między Tagiem i Gwadyaną; dla żyżności swej zwana jest szpiclierzem Portugallii. Pełna jest winnic, sadow, i zwierza. Ma wzdłuż *m.* 36. i prawie tyle wszęch. Dzieli się na 5. Pow. czyli *Comarcas*, to jest: *Portalegre*, *Elvas*, *Estremos*, *Evora*, i *Beira*.

ALENQUER, Alenkwer, m.

Portug. w Estremadurze, obronne, i w okolo mające wyborne winnice. Ma tytuł Margr. i jest dożywociem Krolowy. Jest na w. *Torres Vedras*.

ALEP, M wielkie Azji, w Syryi; wzięte było od Arabow 637. za Herakliusza Cef. cztery rodzaje tu są chrześcian, którzy osobnych Bisk. i kościoły mają, z wolnością religii swych. Liczą tu 15. lub 16000. Schizmatyków, czyli Grekow, 12000. Ormianow, 10000. Jakobitow, i Maronitow, czyli Katol. właściwych. Alep zaś i przedmieścia mają ludzi na 250000. w Cef. Tureckim po Stambule i Kairze pierwszym jest miastem. Handluje kamlotem, bawełną, skorami, wełną Turecką, popiołem, rodzenkami, piślacyą, kurdybanem, naywięcey galasem i lupiną żołędziową. Ztąd wywożą iedwab Percki, zioła lekarskie i farbierskie, fenese, piora strusie, balsam, materye wełniane Tureckie, muszliny, dyamenty Indyjskie, które to rzeczy z Tartaryi, Arabii, Persyi, i Indyi przychodzą. Tu Fr. Hell. i Angl. mają swych Konsulow. Rząd zależy od Baszy Gubernatora całej Prow. Golebie znaiome Turkom do noszenia listow tu się wychowują. Jest o *m.* 28. na w. od Alexandrety, od Damaszku *m.* 70. dł. 55. sz. 35. 45.

ALERHEIM, m. i grod Niem. w Szwabii, *m.* 4. na połud. Oettingi, fl. potyczką tu sioconą r. 1645.

ALERIA, m. z Bisk. na wyspie Korfyce o *q.* *m.* na w. od *Corte*.

ALESSANO, m. Xstwo, i Bisk. w Krol. Neapol. w Pow. Otranckim, o *m.* 7. od Otrahy.

ALESSIO, *Lissus*, m. Albanii w Turcyi Europ. z dobrym zamkiem i Bisk. Tu pochowany Skanderberg. Jest od Albanopolu *m.* 16. na z. od Antivari *m.* 10. dł. 37. 15. sz. 41. 43.

ALETH, *Aletha*, m. w Langwedocyi niż. w Pow. Tulozy, z Bisk. fl. cieplicami, i odrobinkami złota i srebra, które nayduią się w potokach wypływających z gór

Pirenejskich, przy których to miasto leży. Od Narbonny na połud. ku z. *m.* 15.

ALEXANDRETTA, albo **SKANDERUM**, *Alexandria minor*, m. Az. w Syryi nad morzem szrodziem. Bliskie bagna czynią tu powietrze niezdrowe, przeto w czasie gorącym przenoszą się mieszkańcy, o *m.* 4. ztąd do wioski Bayland, zaleconey wodami i owocami dobrymi. Co tu dziwi obcych, jest widzieć gołębie w krotkim czasie przynoszące tu listy z Alepu, i nazad odnoszące. Gołębi takowych rodzaj jest osobliwszy, i fl. w całej Azyi. Jest od Alepu na z. *m.* 28. dł. 36. 35. sz. 54.

ALEXANDRIA, lub **SKANDERYA**, fl. M. piękne i bogate w Egipcie, założone od Alexandra W. r. przed Xsem 332. Wiele już utracilo swych ozdob, których szczytki pozostały, jako kolumny Pompeiusza i 2. obeliskow ogromnych. Z fl. latarni morskiej Faros, liczoney między 7. cudami świata, zbudowanej od Ptolomeusza Filadelfa, dla oświecenia okrętow, nie ma tylko stary zamek Faryllon. Znamiennicy Euklides, Didymus, Origenes, ztąd byli rodem. Leży przy uściu odnogi zachodniej Nilu, o *m.* 50. od Kairu,

ALEXANDRIA, *Alessandria*, *Alexandria de-la-paille*, *Alessandria staitellorum*, m. Wl. mocne i znaczne, stol. Powiatu w X. Medyolańskim, z zamkiem postawionym r. 1178. na honor Alexandra III. Pap. z Bisk. nadanym więłą Przywilejami; Xzę Eugeni dobył go był 1706. Potym wzięte było od Franc. 1745. ale przez traktat Utrechtski powrocilo do Krol. Sardynii 1746. Jest nad rz. Tanaro, o *m.* 6. na połud. od Kafalu, 14. od Genny.

ALEXANDROW, m. Pol. w Woi. Braclawskim, mało osiadle, *m.* 6. od Braclawia, 16. od Umania.

ALEXANDRYA, m. Pol. w Woi. Welyńskim nad Horyniem, zruy-

zruynowane, *m.* 3. od Klewania.

ALEZ, *m.* Bisk. w Sardynii.

ALEZYJA, ob. Alais.

ALFELD, *m.* z zamkiem w Niem. nad rz. Leiną, o *m.* 3. na połud. od Hildesheimu.

ALFER, Opac. Bened. *m.* 4. od Strazburga.

ALFIDENA, *Aufidena*, dawne *m.* Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Margr. fl. wojną Samnitów. *m.* 12. na połud. ku w. od Celano.

ALGARIA, Prow. Hiszp. bardzo żyzna w Kastylii nowocy między Tugiem i Madrytem.

ALGARWIA, lub ALGARWIA, male Krol. Portugalskie, między Alentejo i Oceanem, długie na *m.* 27. sz. 8. Nazwisko Algarbii w języku Maurow, znaczy krainę urodzajną, iakoż obfituje w figi, daktyle, migdały i oliwę, a naywięcej w wina przednie. Rybołówstwo nie mały im czyni dochod. Ma M. S. Faro. Alfons III. za pomocą Selira Gnata wojsk Kastylii wypędził ztąd Maurow, którzy te Krol. posiadali przez lat 180.

ALGER, *Algerianum*, Krol. Afr. graniczny na w. z Krol. Tunezu, na z. z Marokańskim, na połud. ma górę Atlas, na półn. morze śródziemne. Jest naywiększe z 6. Krolstw Barbaryi, powietrze umiarkowane, grunt po większej części suchy, ale ku półn. urodzajny, doliny pełne drzew owocowych, które tu kwitną w Lutym, a doźrzewają w Maju, nigdzie przednieysze, iak tu melony letnie i zimowe się nie rodzą, a macice winne tak grube bywają, iż ie ledwie może obiać człowiek, grona zaś na półtory stopy długie. Wiele tu jest zwierząt osobliwiznego gatunku. Krol. Algierskie rządzi się kształtem Rpltey pod protekcyą Sultana, ktorey dziś tylko cień przy Turkach został. Turcy od lat 300. tu panowanie swe rozpościerający, lubo r. 1706. Alger z ich się rządu wybił, czynią tu itan izlachecki. Głowa tey Rpltey

Том I.

Deyem się zowie. Bunt tylko w Algerze śmiercią bywa karany. Religii są Mahomet. język Algierski jest Dyalektu Arabskiego, lubo wielu mieszczanym z Franc. i Wł. mówią. Obywatele są mocni i siufzni, cery ogorzaley; wielu rozboynictwem morskim się bawią. Dzieli się to Krol. na różne Prowincye.

ALGER, M. S. Krol. Algierskiego, po Łac. *Rescurum*, lub *Julia Casarea*, budowane jest w czworogran, na schyłku gory ku morzu spadzistej, tak iż domy tym wyżey stoją, im dalsze są od śródka. Dachy mają płaskie, i służą im do przechadzki i na ogrody. Ulice miasta są ciasne dla uniknienia gorącości słońca. Jest tu 7. fortec, jedna z nich naywyżey stojąca jest pryncypalna. Alger jest ludny, i fl. rozboynictwem morskim. St. Barbarośa zboycy morski opanował go r. 1516. Anglicy popalili Algierskie okręty 1655. i 1670. Francuzi go szturmowali 1688. Leży nad morzem, przeciw wyspie Minorce. dł. 21. 20. sz. 36. 49.

ALGEZIRA, M. Hiszp. mocne w Andaluzyi z portem, nad brzegiem cieśniny Gibraltaru. Po długim oblężeniu r. 1344. wzięte było od Maurow. Zowie się także Gibraltarem starym. Od fortecy Gibraltaru *m.* 4. tyleż od Taryfły.

ALGHIER, *Algara*, M. piękne Sardynii w stronie zachodniej z portem, i Bisk. Łowienie tu koralow jest bardzo koźzystne i naylepsze na morzu śródziemnym. Od Sassari na połud. *m.* 6.

ALGONKWINI, *Algonquins*, Narod Amer. półn. w Kanadzie, między rz. Ondowaką, i jez. Ontario. Mieszkańcy są dzicy, błąkający się, i język ich naybardziej jest szacowany w Amer. półn.

ALGOW, *Aluangovia*, *Algea*, Kraina Niem. w Szwabii, między rz. Lechą, Dunayem, ieziorom Konstanczeńskim, i Tyrolem. Rz. Iller przedz się Prow. Miasta iey

C

większe są: Kempten, Meiningen &c.

ALGUEL, M. Afr. mocne, w Krol. Marokańskim w Prow. Hea. Leży na gorze, na połud. Saffi. Należało do Portug. ale mieszkańcy go poddali Murzynom.

ALHAMA, *Artigis*, znaczne M. Hiszp. w Kr. Grenady, w gruncie żyznym i obfitującym w wszystkie wygody życia. Cieplice tu najlepsze są w całej Hiszpanii. Alhama była miejscem delicyi dla Maurów. Leży w nizinie, o *m.* 10. na połud. ku z. od Grenady. Są cieplice tego im. w Aragonii, nad rz. Xaloną, *m.* 5. od *Calatajad*.

ALICANTA, lub **ALONIUM**, *Alikanta*, M. Hiszp. w Krol. Waleńcyi, bogate i mocne, st. portem obronnym, winami, gruntu żyznością, rozmarynem obfiliwzcy wielkości, brwami tu się znajdującemi, i handlem. Franc. Angl. i Hollendrzy tu mają swych Konsulów. Jakob I. Krol. Arag. to miejsce Maurów 1264. a flotta Ang. pod Janem Leakiem, wzięła go była Hiszpanom r. 1706. którą ci odzyskali 1708. Jest nad morzem śródziem. o *m.* 30. na połud. od Waleńcyi. dł. 17. 40. sz. 38. 40.

ALICATA, *Alikata*, M. w Sy-cylii, st. dobrami winami i zbożem, r. 1543. było zburzone od Turków. Leży nad morzem nakształt wyspki, *m.* 9. na połud. ku w. od Gergenti. Blisko Alikaty jest góra, zwana dawniej *Etnomus mons*, na której był zamek *Dadation*, gdzie Falaris tyran Agrygentu trzymał miedzianego wołu, narzędzie swych srogości.

ALIFA, m. Wł. w Kr. Neap. w Pow. Lawora, z Bmk. zruynowane, *m.* 5. od Kapuy.

ALISE, ob. S. Reine.

ALIX, Kapituła Kanoniczek Franc. która wiele poniosła w wieku 16tym, i winna swe przywroczenie st. Xieni Weroninie. Liczy Kanoniczek zacnego urodzenia 21. o

m. 5. od Lugdunu.

ALIXAN, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 1. od Romans.

ALKA, *Talca*, wyspa mała na morzu Kałpiyjskim, urodzajna, z strony Tabarestanu.

ALKANTARA, *Alcantara*, *Norba Casarea*, M. Hiszp. w Ełiremadurze, mocne, gniazdo Kawalerów Alkantarskich. Alfons IX. Krol Kastrylii odebrałszy ją Maurom oddał w straż Kawalerom Kalatrawskim, a we dwa lata Kawalerom Alkantarskim, wprzod zwanym, Kawalerami Grufzki. Alkantarę założył Trajan Cef. Wzięta była od Hrabi de Galloway i Portugalczyków 1706. w tymże roku odebrana przez Franc. Most nad Tagiem ma wsparciały. Jest od Merydy na poln. o *m.* 18. od Sewilli o *m.* 50. dł. 11. 35. sz. 39. 20.

ALKEN, *Alcken*, m. Niem. z zankiem i grodem w Elekt. Trewińskim, nad Mozellą, *m.* 2. od Koblentza.

ALKHAUSEN, M. Niem. w Szwabii, *m.* 3. od Buchan; należy do W. Mistrza Maltańskiego.

ALKMAR, *Almaer*, M. dawne i piękne w Hollandyi polu. Często od Fryzonów pnisłozone, r. 1573. wytrzymało oblężenie Hiszpanów. Tu i w okolicy robia. Zład naysprzedniejsze wychodzą tulipanów gatunki. Oyczyzną jest Kornelego Bontekoe, od Amsterdamu *m.* 7. dł. 22. 10. sz. 52. 28.

Inne miejsca, n. p. Alkala, Alkazar, &c. patrz Alcala, Alcazar, &c.

ALLANCHES, m. Fr. w Arwernii, w X. Merkierskim, *m.* 7. na z. od *Brioude*.

ALLEGRE, lub **ALEGRA**, m. Fr. w Arwernii, z tyt. Margr. Leży pod górą, na ktorey iezioro przepaściło. Od Brioudy *m.* 6.

AL'ENDORF, m. Niem. w cyr. Renu wyż. i Landgraftwie Hallyi, st. żupami solnemi, i 3. mostami kamiennymi. Jest nad rz. Werra w mi-

łym położeniu, o *m.* 3. od Kasselu. Inny *Allendorf* m. jest o *m.* 3. od Giessen.

ALLENIOIE, wieś wielka Fr. z zamkiem w X. Montbeliard, o milę od Bedfordu.

ALLER, rz. Niem. w Saxonii niż. zaczyna się w X. Magdeburgskim, przerzyna Lunenburg, pod Zell jest śpiawną, wpada w Weser.

ALLERSBACH, Opac. Cyster. w Niem. *m.* 7. na z. od Passau.

ALLERSBERG, ob. Heilberg.

ALLERTON, m. Ang. w Prow. Yorku, gdzie Dawid Krol Szkocki bitwę z Angl. przegrał. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Yorku na połu. *m.* 10.

ALLEVARD, lub ALLAVARD, m. Fr. w Delfinacie, nad rz. Bardą, *m.* 6. od Gracyanopolu.

ALLIER, *Flaver*, rz. Fr. wpadająca w Ligere między Newers.

ALLIRE, Op. Bened. Fr. w *Clermont-Ferrand*, czyni 10000. liwrow.

ALLONNE, nazwisko kilku m. Fr. mniej znacznych w wyspie Francuzkiey.

ALLUYE, m. Fr. z tyt Margr. o *m.* 4. od *Chateaudun*.

ALMADA, *Cetobrix*, m. Hiszp. w Pow. *la Mancha*, o *m.* 15. na połud. ku z. od Kalatrawy. Sł. mienią merkuryusza najbogatszą i najpierwey odkrytą w Europie.

ALMANSPACH, m. Niem. w Szwabii, między jez. Zell, i Koństancyjskim, *m.* 2. od Koństancyi.

ALMANZA, m. Hiszp. w Kastylii nowey, sł. zwycięstwem Marszałka Berwick, nad Mylordem Galoway 1707. którego tu w napisie jedynym dochowuie pamiątkę. Od Walencyi na połud. ku z. *m.* 20. dł. 16. 35. sz. 38. 54.

ALMEDA, *Alfena*, m. Portug. w Estremadurze naprzeciw Lizbony.

ALMEDINA, M. Afr. spustoszone w Krol. Marokańskim, leży w piękney rowinie między Aza-

mor i Safia.

ALMEIDA, Almedia, M. Portug. w Prow. *Tra-los-Montes*, nad granicą Krol. Legionu; sławne rosprawą wojenną Hiszpanow z Portug. r. 1667. *m.* 4. od Pinhelu.

ALMERIA, *Portus magnus*, M. Hiszp. nadm. z Bisk. i Portem, *m.* 5. od Adry, od Grenady *m.* 25.

ALMISSA, *Alminium*, m. mocne w Dalmacyi, przy uściu rz. Cetyny, *m.* 4. od Spalatro.

ALMUCHIKANTE, *Almouchiquois*, Narod Amer. połu. w Kanadzie, mieszkający wzdłuż rz. *Chouvaconet*, różniący się od sąsiedzkich językiem i obyczajami.

ALMUNECAR, M. Hiszp. w Krol. Grenady z portem przy morzu śródziemnym, o *m.* 8. na połud. od Alhamy.

ALNA, Opac. Cyster. w Bisk. Leodyjskim, nad Sambrą, *m.* 2. od *Charleroy*.

ALOSTA, M. w Hr. Flandryi nad rz. Dendrą, między Gandawem, i Bruxellą; wzięte i zwałone z murów było od Francuzow pod Tureniszem 1667.

ALOXIA, wieś Fr. w Burgundyi, sł. winami, między *Nuits*, i *Beune*.

ALPEN, lub ALPHEN, m. Niem. w Elekt. Kolońskim, *m.* 3. od Weselu. Dawne podobno *Albina Castra*.

ALPES, Alpy, wielkie pasmo wysokich gór Europejskich, które oddzielają Włochy od Fr. i Niemiec. Rozciągają się od granic Franc. przy morzu śródziem. blisko Monaco. do odnogi Weneckiey, a w swey rozciągłości różne biorą nazwiska.

ALPES Szwabskie, *Alpes Suevicae*, ciąg gór rozległych, na granicach X. Wirtemberskiego na wschod. Neckeru, przy których leży Kirchein, Autach, &c.

ALPHEN, m. Holl. nad Renem, między Leydą i Woerden, o którym mniemają, iż jest dawne *Castra Ulpia*.

ALPIRSBACH, Klasztor wielki i Grod Xłstwa Wirtemberskiego, o *m.* 16. na połn. od Fryburga.

ALPSTEIN, *Alpi-Saxum*, *Alpes Rhaeticae*, Pasmo gór Szwajcarskich, które dzielą Kanton Appenzell, od Toggenburga, Reintalu, i Baronii Saskiej.

ALPUXARRAS, wyżokie góry Hiszp. w Krol. Granateńskim, przy brzegu morza Śródziemnego, mierzlane dawniej od Maurów, od tych zaludnione, i dobrze uprawiane, rodzą wina dobre i owoce wyborne.

ALSACYA, *Alsace*, Prow. Fr. graniczy na w. z Renem, na połud. z Szwajcaryą, i Burgundią, na z. z Lotaryngią, na połn. z cyr. Renu. Kray gruntu na podziw urodzajnego; obfituje w zboża wszelkie, wina, drzewa, len, tabakę, leguminy i owoce. Alsacya wyż. ma dostatek srebra, ołowiu, miedzi, i wiele wód mineralnych. Aż do Otona I. należała ta Prow. do Francyi. Oto III. obrocil ją w Landgrafstwo, i odtąd należała do Domu Austr. potym r. 1648. traktatem Monasterskim powrocila do Francyi, i przydzazona jej traktatem Ryświckim. Religia tu panująca jest Katolicka, lecz i inne są wolne. Język pospolity jest Niemiecki, znaczniejsi mówią i Francuzkim.

ALSEN, Alsa, wyspa Duńska na morzu Bałtyckim, blisko Appenrady, i Fleensburga. Nie ma nic znacznego prócz 2. Zamkow Sunderburg, i Nordburg.

ALSFELD, M. dawne Niem. z zamkiem, należy do X. Haffy-Darmstadt, nad Schwalmą w Haffy wyż, *m.* 4. od Marpurga. ob. Alsfeld.

ALSLEBEN, ob. Alzleben.

ALSZWANGEN, m. w Kurlandyi z zamkiem starym, i Ekonomią Książęcą. Od Goldyngi *m.* 3. i poł.

ALTAMURA, m. Biskupie z tyt. Xłstwa w Krol. Neapol. w Pow.

Barfkim, *m.* 9. od Barni.

ALTAICH, dwa Opac. Bened. Niem. w Bawaryi, jedno o milę od Straubingi, drugie *m.* 7. od Palsau.

ALTDORF, Opac. Bened. *m.* 3. od Strazburga. Dziad Roberta mocnego, z którego idzie Dom panujący we Fr. był Hrabia Altdorfskim. ob. Altorf.

ALTEA, m. nadm. Krolewskie w Hiszp. *m.* 17. na połud. od Walencyi.

ALTEMBERG, Opac. Cyfł-w Bisk. Kolońskim.

ALTENA, lub **ALTONA**, M. Niem. w Saxonii nad Elbą na przeciw Hamburga. Należy do Kr. Duńskiego. Spalone było od Szwedów po potyczce pod Gadebuschem, r. 1713. ale potym odnowione zostało. dl. 27. 2. sz. 54.

ALTENAU, M. Niem. w X. Grubenhagenfkim, *m.* 2. od Goslaru, należy do Elekt. Hannoverfkiego. Wokolicy znajdują się kruszce srebrne, miedziane i ołowiane. Inne M. tego im. jest w Hr. Marchii.

ALTENBERG, m. Niem. w Misnii, fl. minerał miedzianą, *m.* 4. od Drezna.

ALTENBURG, m. w Xłstwie Siedmiogrodzkim, z zamkiem, o *m.* 7. od Alby Julii, na połud.

ALTENBURG, Xłstwo, i M. dawne Niem. z zamkiem w Saxonii niż. i Misnii, fl. mianą tu rozmową 1568. i 1569. Niegdyś było Cél. teraz należy do Xcia *Saxe Gotha*. Leży nad Pleissą *m.* 8. na połud. od Lipska. dl. 30. 38. sz. 50. 59.

ALTENBURG, po Węgierfku Owar, M. mocne w Węgrach niż. w Hr. Prezburskim, blisko Dunaya, o *m.* 6. od Prezburga.

ALTENBURG, wieś Szwajcarska nad Aarą, w Kant. Bernenfskim, fl. rozwalinami dawn. Miasta Rzymskiego *Castrum Vindoniense*. Hrabiowie Altenburfcy idą z Hr. Habspurskich, z których poszedł dom Austryacki.

ALTENBURG, ob. Oldenburg.

ALTENCELLA, niegdys Opac. dziś dobra Margr. Misnii, nal. do Elekt. Saskiego. Daia się tu widzieć Mausolea Margrabiów Misnii. Biblioteka tuteysza bogata w starożytności oddana jest Akademii Lipskiej.

ALTENREIF, po Fr. *Haute Rine*, Opac. meżkie w Szwyjcarach w Kant. Fryburkim nad Saarą, o *m.* 15. na połud. od Fryburga.

ALTENHEIM, wieś Niem. w Szwabii nad Renem, *m.* 3. od Strazburga, fl. potyczką Hollendrow z Francuzami, r. 1675.

ALTERN, M. i zamek w Saxonii wyż. w Hr. Mansfeldzkim.

ALTENSKI Pow. ob Aunis.

ALTHEIM, lub **АЛТНАМ**, m. w Bawaryi, o *m.* 5. na w. od Braunau.

ALTIN, M. i Krol. Azyatyckie w Tartaryi wielkiej, blisko Oby, *m.* 100. na połud. ku w. od Tobolskoj.

ALTKIRCH, m. i grod Fr. w Alfacyi, w Pow. Sundgowii. Tu Biskup Bazyleyski ma Oficynała do rzadu Diecezji, *m.* 5. na z. od Bazylei.

ALTORF, M. Niem. w Frankonii, fl. Biblioteką i Ak. fund. r. 1579. Ogród botaniczny i kabinet Anatomii, godzien tu jest widzenia. Należy do Domu Brandeburskiego, *m.* 4. od Norymbergi. dł. 28. 53. sz. 49.

ALTORF, znaczne M. Szwyjcarskie, stol. Kant. Ury, o poł. mili od jeziora 4. Kantonow. Opałane jest górami ledwie przebytemi, o *m.* 4. od Lucerny, 15. od Zurychu. Ukazują tu plac, na którym sławny Tell przymuszony był zrzucić strzałką jabłko z głowy Syna.

ALTRANSTADT, m. Niem. w Elekt. Saskim. gdzie Schulemberg Marszałek wojsk Augusta II. Kr. Pol. lokował oboz, i gdzie r. 1706. uczyniony był pokoy, między Augustem II. i Karolem XII. Krollem Szwedzkim. Od Lipska *m.* 1.

i poł.

ALTZEY, *Altia*, m. Niem. i zamek w Palatynacie niż. stol. Pow. tego im. od Moguncyi *m.* 6.

ALUCEMAS, m. Afr. w Krol. Marokańskim. należy do Hiszp.

ALVA-DE-TORMES, Alba, znaczne M. Hiszp. w Krol. Legionu, z zamkiem i fortecą; nadane tyt. Xstwa 1469. od Henryka IV. Krola Kastylii. Od Salamanki *m.* 5.

ALUTA, ob. Alaut.

ALZEIM, *Adolzhaim*, M. Niem. w cyr. Renie niż. należy do Elektora Mogunckiego, od Moguncyi na połud. *m.* 8.

ALZYRA, m. Hiszp. w położeniu miłym między dwoma odnogami rz. *Xucar*, *m.* 6. od Walencyi.

ALZONNE, m. Fr. *m.* 3. od Carcaffone.

ALZLEBEN, dawne m. Niem. z zamkiem nad Saarą, w Xstwie Magdeburkim, *m.* 8. na półn. od Halli.

AMABLE-DERIOM, Opac. Fr. w Diec. Klermontańskiej, czyni 9000. liwrow.

AMADABAD, M. Az. wielkie, stol. Krol. Guzaraty w Państwie Mogolskim, ludne jest i handlowne. Jest tu wielki szpital dla ptaków i innych zwierząt chorych, które z wielkim staraniem mieszkańcy tu leczą. Od Suratn na półn. *m.* 40. dł. 90. sz. 23.

AMADAN, piękne M. Az. w Persyi, o *m.* 80. na półn. ku w. od Bagdadu, tyleż ku z. od Ispahanu, dł. 65. 25. sz. 35. 15.

AMADYA, M. handlowne Azji w Kurdyśtanie, pod rządem Beja. Leży na górze, *m.* 30. na półn. od Mozulu.

AMAK, wyspa Duńska małym kanałem oddzielona od Zelandyi.

AMALFI, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. z Arcy-Bisk. r. 1135. spustoszyli go Pizanie, wyniósłszy ztąd Pandekty, zwane Pizanskie a potem Florenckie. Amalfianie prowadzący handel na wschodzie, wy-

stawili w Jerozolimie przy grobie S. Kaplicę, pod tyt. S. Jana jałmużnika, która była początkiem Kawalerów S. Jana Jerozolimskiego. Przypisują Autorowie jednemu tu obywatelowi *Flavio Gioia* wynalezienie kompasu magnetycznego w początku 14go wieku. Leży między dwoma skalami, na które obciążonym bydłem wdrzeć się niepodobna. Zboże dwa razy na tydzień sprowadzają z Salerny, więc gdy morze w nawałnościach jest, głód cierpieć muszą. Robią tu papier dobry i niektóre materye, *m. 7.* na połud. od Noli. *dl. 37. 7. sz. 40. 35.*

AMANCE, *m. Fr.* w Lotaryngii, *m. 2.* od Nancy.

S. AMAND, *M. Niderlandu*, w Hr. Flandryi, z Opac. bogatym, i kościołem na podziw wielkim. Ludwik XIV. zdobywszy go 1667. z całym Pow. przyłączył do Fr. co utwierdził traktat Utrechtski. Si. w S. Amandzie są wody mineralne, znane pod imieniem wod źródła *de Bouillon*. Od Duaku *m. 5.* od Paryża *m. 50. dl. 21. sz. 50. 27.*

S. AMAND, *M. Fr.* w Pow. Burbońskim, wystawion r. 1410. na obalinach Orwala, o *m. 8.* od Bourges. Inne *m. Fr.* tego im. w Aurelianie *m. 9.* od Gien.

S. AMAND-DE-COLY, *Op. Fr.* w Akwitanii, *m. 4.* od Sarlaty. ob. Boisse. Inne tego im. Opac. Bened. w Rotomagu. Także *S. Amand*, *m. Fr.* w Arwernii, *m. 3.* od Klermontu. Procz tych są inne małe miasta Fr. tak zwane.

AMATRICE, *m. Wł.* w Krol. Neapol. z tyt. Xstwa, *m. 6.* na półn. ku z. od Akwili.

AMAZONOW, rzeka w Amer. połud. bierze początek z jeziora *Guanaco* w Peruwii, i pod *Jaen*, zaczyna być żeglowną, z trudnością jednak, dla skał w pośrodku rzeki stojących, osobliwie w części należącej do Hiszp. Przebiegłszy na 1100. mil Kraiu wpada dwoma korytami w Ocean. Kapitan Franc. de

Orellana, pierwszy przedsięwziął w podjętych podróży z rozkazu Kr. Hiszpańskiego odkrycie uścia tego rz. około r. 1539. ale w lat potym 10. umarł. Dzieci mieszkańcy kraiu tego w głąb się skryli po uyrzeniu Europejczyków. Po nad tą rz. wzdłuż nie dają się widzieć tylko miasteczka Indyjskie zgromadzone wyżej od Misyjonarzów Hiszp. niżej od Portugalickich.

AMAZYA, *M.* dawne w Turcyi Azyat. które bywa wydziałem braci starszych Sultana. Jest stoł. Prow. tegoż im. w ktorej najlepsze wina i owoce się rodzą. Si. urodzeniem Strabona i rezyd. Bafzy. Leży nad rz. Kazalmachą, *m. 12.* od Tokatu.

AMBERG, *M.* piękne, stoł. Pałat. wyż. z zamkiem wziętym od Cesarza r. 1703. nad rz. Wilfą *m. 12.* na w. od Norymbergi, *9.* od Razybony. *dl. 29. 30. sz. 49. 26.*

AMBERT, *m. Fr.* w Arwernii niż. stoł. Pow. Liwradzkiego. Ma fabryki kamlotu i papieru dobre. *m. 7.* na w. od *Iffoire*.

AMBEZ, *m. Fr.* nad zbiegiem Garanny rzeki z Dordonią, *m. 3.* od Burdegali.

AMBLALET, *m. Fr.* w Dyec. Albenskiej.

AMBIERLE, *m. Fr.* o *m. 15.* od Lugdunu.

AMBLENY, *m. Fr.* o *m. 2.* od Soissons.

AMBLETEUSE, *Ambletuza*, *m. Fr.* nadm. w Pikardyi z fortecą mocną. Tu przyłądował po uścieniu z Anglii Jakub II. r. 1688. Od Bolonii *m. 3.* *dl. 19. 20. sz. 50. 50.*

AMBOINA, wyspa Az. jedna z Moluckich, z miastem tego im. osadzonym garnizonem. Odkryta jest od Portug. około 1515. wzięta od Holl. 1603. Obfituje w goździki do potraw używane.

AMBOISE, *Ambacia*, *M. Fr.* stoł. Pow. Turoneńskiego niż. z zamkiem mocnym przez swe położenie. Przyłączone jest do Korony

Fr. r. 1276. Ludwik XI. tu ustanowił był order S. Michała. Sl. jest urodzeniem Karola VIII. i X. *Comite*. Tu był uknowany sławny śpisek Ambacyeński przeciw Gwizyuzom. Leży nad zbiegiem Ligery i Mafly. *m.* 5. od *Tours*. dl. 18. 39. sz. 47. 24.

AMBOURNAI, lub AMBRONAI, *m.* Fr. w Bugezyi, z Opac. czyniącym 10000. livr.

AMBRACIA, *m.* dawne w Epirze, nad odnogą tegoż dawniej im. ob. Arta.

AMBOTEN, *m.* Kurlandzkie w Pow. Piltyńskim, z zamkiem na górze, od Goldyngi *m.* 8.

AMBRE, *m.* Fr. w Langwedocyi wyż. z tyt. Margr. *m.* 6. na z. od *Cestres*.

AMBRIERES, *m.* Fr. o *m.* 3. od Mayenny.

S. AMBROISE, Opac. Fr *m.* 2. od Bourges.

AMEDED, góra w Afryce, która dzieli Nigrycyą od pułczy Sary.

AMELAND, wyspa na Zuydreeze leżąca, przy Fryzyi Hollenderckiey.

AMELIA, lub AMERIA, *M.* dawne Wł. w Xstwie Spoletańskim z Bisk. Oyczyzina Sexta Rofcyusza obronionego od Cyclerona. Leży na górze między rz. Tybrem i Nerą, o *m.* 8. od Spoletu, od Rzymu *m.* 18. dl. 30. sz. 42. 33.

AMELUNXHORN, Opac. Cyfter. w Xstwie Wolffenbutel, blisko Olendorfu. Należy teraz do Protestantow.

AMENEBURG, *m.* Niem. w Haffyi, należy do Elekt. Mogunckiego.

AMERSFORT, *Amirsfortia*, *M.* znaczne Holl. w Prow. Utrechtskiey, w położeniu miłym; grunta ma oblite w zboże i pastwiska. Kaptolicy tu swe mają Collegium. Jest nad rz. Enfą, *m.* 5. od Utrechtu, od Amsterdamu *m.* 12. dl. 23. sz. 52. 14.

AMERYKA; *America*, *Ame-*

rique, Swiat nowy, Indye zachodnie, czwarta część Swiata znaiomego, podług ostatnich odkryciow oblana zewsząd morzem. Krzysztof Kolumbus Gennieńczyk odkrył ją nayıpierwszy 1492. który nayprzed do Wyspy Guanachany, teraz S. Salwador zawiął, potym Kubę i inne wyspy wynalazł. Ale iż Ameryk Wespicyusz Florentczyk 1497. ład sam pierwszy odkrył, od niego jest nazwana. Hiszpani, Portug. i Anglicy wynajdując resztę krajow nieznaomych, milliony wyrzneli ludzi. Naylepsze płody ziemi wydaie Ameryka, nieprzebrana moc zioł lekarzkich, i owocow. Obfituie w cukier, kamienie drogic, kruzce, &c. Zywi naydziwnieysze natury potwory, motyle i mrowki tak wielkie jak wroble, ropuchy na 40. funtow ważące, świnie rowne wołom. Drzewa, owoce i zboża Europeyskie przyimują się tu szczęśliwie. Gdy kray ten znaleziono, zastano w nim narody różnym kształtem rządzące się, teraz podzielony jest na Prow. należące do Monarchow Europ. rządzących tu przez swych Gubernatorow, lub Vice-Royow. Amerykanie co do obyczajow są zdradliwi, zawzięci, zabobonni, mający zwyczaj twarz rożnieni malować kolorami, ale to nayıwięcy dzicy, bo cswoieni z Europeyczykami pokazują dowcip, rozum przenikliwy i sposobny do wżyskiego. Zostający pod pan. Anglikow, Fran. Hiszp. Portugal. Holl. są Katol. lub Dysydenci, reszta są po większey części bałwochwalcy. Dzieli się Ameryka, na połud. i półn. ktore różne znowu zawierają Prow. W półn. Mxyk, Kalfornia, Luizyana, Wirginia, Kanada, Ziemia nowa, i wysp bardzo wiele. W połud. Ziemia Tega, Peru, Paragwaya, Chili, Ziemia Magellańska, Brezylia, i Kray Amazonow. W czacie gdy Ameryka zrzuci uciążliwe iarżmo panowania Europ. inny mieć iey pewnie będziemy podział. Rozciąga

się od połud. do półn. na *m.* 2420. ob. Stany Amerykańskie zjednoczone.

AMIDAN, ob. Diarbekir.

AMIENS, Ambian, M. S. Pikkardyi, dawne, piękne i wielkie, ma Bisk. i Ak. założoną r. 1750. Kościół tu Katedr. jest dziełem doskonałej Architektury. Ambian przyłączone jest do Korony Franc. 1185. wzięty był dla Hiszp. od Ferdyn. Teillego r. 1597. zdradą sfobliwszą, a wkrótce odzyskany od Henryka IV. który tu wystawił zamek, a Kolbert postanowił fabryki różne, w których tak w mieście, jako i za miastem pracuje robotników więcej niż 3000. Ovczyna jest Sylwiusza, Riela, Vojtura, i Rohaultego. Leży nad Somną, *m.* 10. od Abbewilli, od Atrebatu 14. Amienki, lub Ambianki powiat jest Franc. w Pikkardyi, który przeryna rz. Somna, obficie w zboża, leguminy, ieu, &c.

AMILLY, *m.* Fr. *m.* 2. od *Chartres*.

AMIRANT, wyspy Afrykańskie blisko Madaskary leżące, mało mieszkanie.

AMMERSCHVIR, *m.* Fr. w Alfacyi, w Pow. Enfichemskim.

AMOL, M. Az. w Uzbeku, nad rz. Gihon, *m.* 24. na z. od Bokary.

AMONT, *m.* i grod Fr. w Frantskońcie poln. przyłączone do Pow. Wezelskiego.

AMORGOS, wyspa na Archipelagu, jedna z Cykladow, żyźna i obfita, w wina, oliwę, i inne żywności. Mieszkańcy są ludzie po większej części religii Greckiej. Najlepszą część iey Czercy posiadają, którzy tu bardzo bogaty Monasterz mają. W drugiey stronie tej wyspy jest Kaplica S. Jerzego, w której znajduje się fl. naczynie, które pewnych czasow się napelnia lub wyproznia, a do którego z Archipelagu, iak do wyroczeni udają się. Drzewa ma mało. Jest od Kandy na poln. *m.* 11. fl. Symonides

tu się urodził.

AMOULINS, *m.* Fr. w Gaskonii, *m.* 2. od Lizier.

S. AMOUR, *m.* Fr. *m.* 6. na wschod od Turnus. Ząd był rodem fl. Doktor Wilelm *de-Saint-Amour*.

AMPAZA, mały kraj Afr. na brzegu Zangwebarze. Krol. Ampazańskie holdnie Portug. Tegoż im. ma M. S.

AMPATROWIE, narod wyspy Madagaskary, w krainie żyźney, zarosley lasami, w których mieszkańcy osiadli, rozbojnicstwo mają za chwałę rycerską.

AMPURIAS, *Amporiae*, dawne M. Hiszp. w Katalonii, *m.* 4. od Roses. Od niego ma nazwisko kraina nieplodna *Ampurdan*.

AMPURIAS, M. spustoszale w Sardynii z Bisk. przyłączonym do Kastel-Aragoneskiego.

AMRAS, zamek bardzo obronny w Hr. Tyrolu, w położeniu wesełym, blisko Inspruku, zbudowany od Arcy Xcia Ferdynanda. St. ośbliwościami wszelkiego rodzaju, znajdującemi się tu w Bibliotece, ozdobney portretami uczonych. dł. 29. 10. 12. 47.

AMSTERDAM, M. S. Holandy, wielkie, bogate, landlowne, ludne, i obronne murem wysokim. Most nad rz. Amstelą przedziwney Architektury jest dziełem. Zdobi go wspaniała Gielda kupiecka, i Ratusz z ciosanego białego kamienia; także kanały ciągnione przez miasta murowane, obfładzone drzewem, na których mostow więcej niż 4000. liczą; dwie Synagogi; bogata dla Zydow Portug., druga uboga dla Niemieckich; Szpitalow 18. Port tuteyszy jest jeden z największych w Europie, zawrzeć może 1000. okrętow, ale przystęp do niego załpuie wielki piasiek, zwany *Pampus*, Religia tu pan. jest Protestantow, ale i inne mają wolność. Rząd miasta sprawnie 30. Senatorow dożywotnich, i 12. Burmistrzow, co lat 4. obieranych. Amsterdam jest Oyczy-

czyzną Alarda, Rodgansa, Spinozy &c. Jest nad rz. Amitelą, i jez. Ją. Od Londynu *m.* 70. od Paryża 95. od Kopenhagi 130. od Wiednia 225. od Rzymu 350. od Warszawy 250. dł. 22. 39. sz. 50. 22.

AMSTERDAM, jest wiele mięsc tego im. w Inlyach, między innymi, wyspa na morzu połud. *m.* 5. od Middleburza.

AMSTRUTER, ob. Anstruter.

AMUR, rzeka, morze, i cieśni- na Azyatycka tego nazwiska w Tar- taryi wsch. rz. wpada w morze Kam- zatki.

ANA, M. Az. w Arabii pustey nad Eufratem, w gruncie miłym i urodzaynym. Zostaie pod pan. K- mirow holdowniczych Sultanom. O- bywatele są po większey części her- szkami rozbojow i łupiełtwa. *m.* 50. na z. od Bagdadu.

ANAGNI, m. dawne Wł. w Kampanii Rzymskiej z Bisk. *m.* 4. od Palestryny. Innocenty III, Grze- gorz IX, Alexander IV, Bonifacy VIII. ztąd byli rodem. z których o- statni porożniwłszy się z Filipem pię- tknym Kr. Franc. tu był uwiezionym przez Wileł. Nogareta. dł. 30. 41. sz. 41. 45.

ANATOLIA, ob. Natolia.

ANCARANO, m. Wł. w Mar- chii Ankonińskiey, *m.* 2. od Ascoli.

ANCE, ob. Ansa.

ANCEIS, *Andesium*, m. Fr. w Brytanii, *m.* 4. od Nantes.

ANCHIN, *Aquischinum*, Opac. Bened. w Hanonii Fr. na kępie rz. Skarpy, fund. r. 1079. czyni 50000. liwr. Jest o *m.* 2. od Duaku.

ANCLAM, ANCOBER &c. ob. Anklam, Ankober &c.

ANCE, lub ALBERT, m. Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 5. od Ambianu. Znajdują się tu kamienie zdane do budowli.

ANCTOVILLE, dwa są m. Fr. tego im. w Normandyi niż. ie- dno *m.* 5. od Coutance, drugie *m.* 3. od Bayeux.

ANCY-LE-FRANC, *Ancia-*

Tota I.

um, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Armançon m.* 4. od Tonnelly. Zam- ek tu jest wipaniaty. Blisko jest inne m. *Ancy-le-Serveux*.

ANCYRA, ob. Angouri.

ANDALUZYA, dawniey *Van- dalusia*, Prow. Hiszp. na *m.* 100. wzdłuż, 60. w szerz mająca. Rz. Gwa- dalkwir dzieli ją na dwoie, jest to kraj nayżyźniejszy, naybogatszy, nayhandiowniejszy i naywefelszy w całym Krol. Obfitnie we wszystko, osobliwie konie, wina i zboża, prze- to stajnią, piwnicą i szpiclerzem całej Hiszp. się zowie. Sewilla jest w niej M. S.

ANDALUZYA nowa, Kraina Ameryki połud. w ziemi tegiey. Brzegi jej posiadają Hiszpanci.

ANDAMANS, wyspa Indyi- ska na ośnodze Bengalskiej, której mieszkańcy mieni są za ludoiedz- cow.

ANDANCE, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, o *m.* 6. od Wienny. *Andays*, także m. Fr. blisko Bidaf- soa, il. wołkami wybornemi.

ANDEGAW, ob. Angers.

ANDELY, M. Fr. w Norman- dyi wyż. dzieli się na większy An- dely i mniejszy. Znajduie się tu źródło pod imieniem S. Klotyldy, do którego w dzień tej S. niezliczo- ne mnostwo ludu się zbiega, dla ule- czenia swych chorob. Od Rotomagu *m.* 8. od Paryża 20.

ANDEOL, m. Fr. od *Viviers m.* 2.

ANDERLECH, obronna for- teca zaścianiająca Bruxellę w Bra- bancyi Austr.

ANDERNACH, m. Niem. w Arcy Bisk. Kolońskim, do którego należy. St. jest przegrana Karola Iy- sego Kr. Franc. zbitego od własnego sietrzeńca r. 876. Od Bonny *m.* 6. dł. 25. sz. 50. 27.

ANDES, lub *las Cordilleras*, wielkie pasmo gór naywyższych w Amer. połud. od północy przez Peru, Chili do cieśniny Magellańskiey roz- ciągnionych, obłitych w złoto, które

tu nie tylko w odrobinach, ale sztukami znacznymi znajdują. Na tych to górach rośnie itawne drzewo *Quinquina*, którego Kora stała się tak wielkich użytkow w lekarstwie. Jest wielkości wiśni. Tu także zbierają balsam z drzew balsamowych Amerykanie, który jest dziwnie skuteczny na rany.

ANDLAU, m. Fr. w Alfacji z zamkiem na górze, i Opac. tego im. Kanoniczek Swieckich, o m. 5. od Strazburga.

ANDORRE, m. Fr. które dało nazwisko dolinie gór Pyrenejjskich znaczney urodzajnością przy Taraskonie w Hr. *de Foix*.

ANDOWER, m. Ang. w Southamptonii, które wyśla 2. Deput. na Parl. Od Londynu m. 20.

ANDOUILLE, m. Fr. m. 2. od Lawalu.

ANDRAGIRI, M. Az. w środku wyspy Sumatry, stol. Krol. tego im. należy do Hol. którzy tu wybudowali fortecę dla ubezpieczenia tu swego panowania.

ANDRE, rz. Fr. zaczyna się w Pow. Andegawskim, wpada w Ligere przy Nantes.

S. ANDRE, ob. Lavamund.

S. ANDRE, port handlowny w Hiszp. na Granicach Biskayi, z Bisk. Suffrag. o m. 20. na z. od Bilbao.

S. ANDRE, jest wiele miast małych niezym nie znacznych, a osobliwie Opactw we Francyi tego im.

S. ANDREA, M. Niem. Austr. w X. Karynthyi, nad rz. Lawantą, m. 16. na w. od Klagenfurtu.

ANDREASBERG, M. Niem. w bliskości Grubenhageny, m. 8. na połud. od Goslaru. Tu się znajdują minery.

ANDRESY, m. główne Baronii, Probstwa, i Grodu tego im. w Wyspie Franc. Winnice ma dobre. Jest o milę od Trielu.

S. ANDREWS, *Regimunda*, S. Andrzejca, M. Szkocyi połudn. stol. Prow. Fify, z Arcy Bisk. i Akad. założoną r. 1412. Kościół tu

Katedr. jest wspaniały Gockiey Architektury, i większy nad S. Piotra w Rzymie, godzien podziwienia, lubo nieco spustoszały. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Edimburga m. 15. o milę od morza. dl. 15. 15. sz. 56. 30.

ANDRIA, *Netium*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Barskim, z Bisk. i tyt. Xitwa. Leży w równinie, m. 2. od Barletty.

ANDRO, lub ANDROS, wyspa i Miałto Turcyi Europ. jedna z Cykladow na Archipel. Obywatele są naywięcey obrządkow Greckich, mają Biskupa i wiele Monasterow. Bogactwa tey wyspy zależą na iedwabiu do tkanych robot tylko zdawnym. Pola są urodzajne, zarosłe pomarańczami, cytrynami, figami, granatami, morwami, i jujubami. Jest na poln. Kandyi, blisko Negrepontu. dl. 43. sz. 38.

ANDRUSZOW, m. między Smoleńskiem i Mściwawiem, fl. traktatem tu r. 1667. zawartym między Polską i Moskwą, którym zawieszenie wojny do lat 15. jest umowione.

S. ANDRZEJA ziemia i kap na zachod wyspy Madagaskary. Teżoż im. kap w ziemi Magellanskiej w stronie wschodniej.

ANDUSE, m. Fr. w Diec. Alteańskiej, znacznie handlowne, z tyt. Baronii, Obywatele r. 1629. od Ludwika XIII. do postużeniństwa mocą byli przywiedzeni. O m. 2. od Alezyi.

ANDUXAR, *Illiturgis*, znacznie M. Hiszp. w Andaluzyi, obronne zamkiem, mieszkaniem wielu szlachty zaszczycone. Obsituie w zboże, oliwę, miód i owoce. Oyczyzną jest Ferrona *del-Cagno*. Od Korduby na w. m. 10. dl. 14. 17. sz. 37. 45.

ANEMABO, M. Afr. na brzegu złotym Gwincei z portem. Tu Anglicy fortecę mają.

ANET, lub ANNET, wielki i piękny zamek wyspy Franc. zbudowany od Henryka II. dla Dyany

de Poitiers, Kżny Walentyńskiey, a teraz dziedziczny Xcia de Penzance; o m. 3. od Dreux.

ANGELES, (*la puebla de los*) Angelopolis, M. znaczne, handlowne i ludne w Ameryce poln. w Prow. Meksyku z Bisk. W powietrzu jest zdrowym, w gruncie żyźnym.

ANGELO, (S.) S. Anioła, M. Wł. mocne w Krol. Neapol. w Kapitanacie, m. 2. od Monfredonii, pół mili od morza. Są dwa inne miasta tego im. we Włoszech. Jedno w Kr. Neap. z Bisk. od Beneventu na w. m. 7. Drugie w X. Urbinskim, m. 4. od Urbinu. Są także 2. zamki, jeden w Rzymie *Castellum S. Angeli*, nie bardzo mocny, drugi w Malcie prawie niedobyt.

ANGEN, m. w Austryi niż. m. 10. od Wiednia.

ANGENNES, włość we Fr. od której wzięła imię Familia *d'Angennes*, o m. 5. od *Chateaufneuf*.

ANGERBURG, m. Prus Brandeburskich z zam. nad rz. Angerapą, m. 16. od Krolewca.

ANGERMANLAND, Prow. Krol. Szwedzkiego jedna z północnych. Gran. na poln. z Laponią i Bothnią, na w. z golfem Botnickim i Medelpadyą, na z. z Jemtyią i Herndalią. Jest pełna lasów, skał, i gór, z których tu największa *Skul* się zowie.

ANGERMOND, m. w Marchii Brandeb. nad Walsą, m. 12. od Szczecina. Inne m. także zwane jest w Xstwie Kurlandyi nad morzem Bałtyckim, m. 25. od Nittawy.

ANGERN, m. w Kurlandyi w Stwie Tukumskim, mające góry żelazne.

ANGERS, Andegaw, wielkie M. Fr. stol. Xstwa Andegawskiego, z Bisk. i Akademiami, jedną r. 1398. inną sztuk wyzwoionych 1685. inną później sztukiieżdżenia na koniu założoną. Jest miejscem Sądown i Mennicy. Oyczyzna Bodina, Berniera, Launay, i wielu fl. lu-

dzi. Od Nantes m. 18. na poln. od Tours na z. m. 22. dł. 17. 6. sz. 47. 28.

ANGERVILLE, m. Fr. m. 4. od Estampes. Inne tegoż im. jest w Normandyi fl. wielkimi iarmarkami.

ANGHIERA, *Anglera*, m. i Hr. Wł. w X. Medyolańskim, m. 12. na poln. od Medyolanu.

ANGLE, m. Fr. w Piktawii, z tyt. Baronii leżące na górze, o m. 3. od *S. Pons*. Jest góra także zwana w Arwernii, z której wypływaią źródła mineralne.

ANGLESEY, wyspa Ang. Prowincyi Wallii, na morzu Irlandzkim, Diec. Bangorskiej, z tyt. Hr. mająca w około na m. 26. ziemi na 200000. łanów, uprawney i obfitey w pastwiska i zboża. Wyśła Dep. na Parł. Ma M. S. *Bewmarisch*.

ANGLET, m. Fr. w Pow. Labour, o milę od Bayonny, zalecone przedziemi białemi winami.

ANGLIA, Krol. znaczne w Europie, mające dł. na m. 110. szer. 90. Zowie się też Brytanią W. ile zawiera Anglią i Szkocyą, dawniey zwana Albion. Jest na wyspie, która na w. ma Niderland, Niem. Danią, i Norwegią, na poln. Szkocyą, na z. Irlandyą oddzieloną kanałem S. Jerzego, na pold. kanał Angielski. Dzieliło się wprzod na 7. Królestw, pod Egbertem złączone są w jedną Koronę. Powietrze tu grube i mgliste, częstey podlega odmianie, iż we 24. godzinach, niekiedy 4. pory roku przemieniają. Zima przykra trwa najdłużey. Kray ten iednak jest obfity we wszystko, pastwiska, zwierzyny i welny naydelikatniejszye. Wilkow tylko, dzikow, niedzwiedziow nie ma żadnych. Niedostatek wina nadgradza piwem dobrym, i iablecznikiem, zwanym *cydre*. Wody mineralne, kruszce srebrne, ołowiane, i cynowe naylepsze, kopalnie obfizerne węgli ziemnych, których zamiażdżewa, ktorego tu jest ma-

w piecach, kuźniach, hutach &c. używają, ma po wielu bardzo miejscach Anglia. Się konie i psy Angielskie. Rolnictwo rozumne, nayprzednieysze rękodzieła Angli. i handel ich wielki w 4. częściach świata, z bogacali by kraj ten nadmierne, gdyby go nie ucięmięzaly podatki, co czyni drogosc towarow i odbyt ich mniejszy. Ostatnia wojna Angli. z osadami Ameryk. i rosnace ni ziemie tego Krol. dlugi wyniszczac go nie przestaja. Angliacy są dowcipu bystrego, w pozyciu szczery, na wojnie odważni, do wolności przywiązani, ale przytym miściwi, do okrucienstwa skłonn i ponurawaci, wiele politykujacy, w piśmach i postępkach często niebaczn. Rząd w Anglii Monarchiczny, i częścią Republikancki, iż Parlament wiele wpływa do rządow. Dzieli się Parl. na izbę wyższą i niższą, izba wyż. składa się z 2. Arcy Bisk. 24. Bisk. 16. Parow Szkockich, 141. Lordow Angiel. izba niż. składa się z Komunow, czyli 553. od Hrabstw, Miasł, Portow i Akademii Deputatow. Religia Kalwińska. Język mieszany z Saskiego i Normandzkiego. Dzieli się Anglia na 52. Hrabstw czyli *Shires*. Londyn jest w niey M. S.

ANGLIA nowa, Prow. Ameryki połu. między Kanadą i morzem, dluga na *m.* 70. Podzielona jest na 4. Prow. ktore r. 1776. dla wybicia się z pan. Angiel. weszły w związek stanow ziednoczonych. To jest nowy Hampshire, Massachusetts, wyspa Rhodu, i Konnektykut. Poczcia bydź nczęszczana od Angli. 1606. pod Jakobem I. lecz zupełnie oddziedziczona była 1620. Kraj ludny i obsity. *Boston* jest M. S. Cudzoziemcy zykowny tu mają handel. ob. *Stany Amer. ziednoczone.*

ANGLONA, M. Neapol. w Bazylikacie, niegdyś z Bisk. teraz przyłączonym do Turleńskiego. Od Turfy *m.* 5.

ANGLURE, m. Fr. w Szam-

panii, *m.* 3. od Sezanny.

ANGOLA, Krol. Afr. w Kongo między rz. Dandefą, i Kaanzą. Kraj ten rodzi proso, pomarańcze, daktyle, i inne owoco. Znajdują się tu zwierza osobliwsze, z tych zwane *Kojas morru*, wiele ma podobienstwa do czleka. Angolanie są gnuśni, tyle żen mający, ile ich wyżywić mogą, jadają ptę mięso, z łuku brzelają zrzęcznie. Krol Angolański mieszka na górze skalistej, jednym tylko wąwozem przystępney. Portugal. naywięcey tu posiadają, i handel Negryiczakow zakupywaniem, wywoząc ich do Ameryki zdąd rocznie na 12000., prowadzą znaczny. Znajduie się tu wielu i Chrześcian, ktorzy mają swego Biskupa.

ANGOT, Krol. czyli Prow. Afr. w Albisynii.

ANGOULEME, *Engolisma*, M. Fr. Stof. Powiatu w X. Aurelikańskim z Bisk. Miało nayprzed tyt. Hr. a petym Xstwa. Się jest urodzeniem Balzaka, Rawailaka i innych. Leży w środku Prow. na górze otoczony skalami, *m.* 20. od Lemo-wiku, od Rupelli 25. dl. 17. 48. iz. 45. 39.

ANGOY, Krol. male Afr. z M. S. tego im. przy uysciu rz. Zairy.

ANGRA, M. S. Wyspy Terce-ry, jeduey z wysp Azorow, na morzu Afryk. z portem, fortecą i Bisk. Należy do Krol. Portug.

ANGRIAS, ob. Ixetruk.

ANGUIEN, ob. Enguien.

ANGUILLARA, m. Wł. w Stanie Papiezkim, *m.* 6. na polu od Rzymu. Inne jest w Pow. Pade-wskim nad rz. Adigą, od Rowigo *m.* 3.

ANGUILLA, wyspa Amer. iedna z Antylskich, jest nieurodzayna należy do Anglikow.

ANQUILLAS, ob. Aiguilles.

ANGURA, *Angouri*, zwana dawniey *Ancyra*. M. Az. w Natolii z Arcy Bisk. Greckim, znaczne jest tya rozrozynoscia, i sil. zwyciestwem

Tamerlana, a uwięzieniem Bajazeta 1401. Zaiące tu i koty mają sierść długą, zdatną do przedniejszych materji. Należy do Turkow. Kilka zborow w Ancyrze mianych było. Od Pruzji na w. m. 75. od Carogrodu. 85. dl. 50. 25. l. 39. 30.

ANGUS, Anguzya, Prow. Szkocyi poln. Obfitnie w zboża i pastwiska. Mieszkana jest od Szlachty M. S. jest Forfar.

ANHALT, Xstwo Niem. w Saxonii wyż. między Xstwem Magdeburfskim, Halberstadtzkim, Hr. Mansfeldtskim, i Elekt. Saskim. Króly ten urodzajny w zboża i owoce, iabłka osobliwie wydaie przednie. Ma dostatkiem kruszcow, naywiękzzy odbył ma z piw dobrych. X. Anhaltyskie jest dziedziczne rodziny tego im. idącey z domu Afkafskiego, jedney z nayzacnieyszych w Niem. i naymocnieyszey, gdyby to dziś posiadała, co w wieku 12. Do niej należało Marg. Brandeburskie od 1152. do 1322. X. Saskie od 1180. do 1422. X. Lawenburg w Saxonii niż. od 1422. do 1689. Dom ten podzielony jest na 4. linie *Desfau*, *Bernburg*, *Koethen*, i *Zerbst*, z ktorego jest pan. Katarzyna II. Imper. Rossyjska, Xżna d'Anhalt-Zerbst. Anhalt zamek jest spuścizną nad rz. Sefką.

ANHOLT, m. Holl. z zam. w Hr. Zutani, rezyd. Xżąt de Salm. m. 3. od Emeryki.

ANHOUT, wysepka na morzu Niem. między Szwecyą i Danią, jest mało osiadła, należy do Duńczykow.

ANKLAM, M. mocne w Pomeranii Pruskiej, mające wyborne pastwiska, od Szczecina na poln. m. 14.

ANKOBER, Krol. Afr. na brzegu złotym Gwinei przy rz. tegoż im. bardzo male. Bosuman twierdzi, iż Ankoberanie nie znają małżeństw, ale używanie niewiaśc jest publiczne u nich.

ANKONA, *Ancona*, dawne i

zn. M. Wł. w stanie Papiezskim, stol. Marchii Ankonitańskiej z zam. i Bisk. Jest handl. odbył mu naywiękzzy czynia bliży włoskowe. Tu się daie widzieć brama tryumfalna Trajana Cef. z marmuru białego. Gdzie dziś Marchia Ankonitańska, dawniey były Prow. *Picenum*, i w części *Sannium*. Leży nad morzem. m. 20. od Urbinnu, od Rzymu 47. dl. 31. 15. sz. 13. 36.

ANIANA, m. Fr. z Opac. w Die. Montpellier.

ANLAGA, piękne m. i skład kupiecki Ang. na brzegu Malabarskim, m. 20. od Kapu Komoryn.

ANJOU, Pow. Andegawski, Xstwo i Prow. Fr. w kraini miłym i żyźnym. ob. Angers. Tegoż im. jest m. i zamek Fr. w Delfinacie, m. 5. od Wienny.

ANJOUAN, lub ANZUAN, wyspa Afr. jedna z Komorskich. Anzuanie są ludzcy polpolicie, religij Mahome. Grunt ich rodzi zboża, i wyborne owoce. Leży na poln. Madagaskary. Arabowie przychodni zowią ją Zoanią, ztąd od Europ. nazwana Anzuana. Dla wygodnego stanowiska, często okręty do Afr. płynące tu lądują.

ANLESY, Hr. Fr. m. 5. od *Nevers*.

ANNABERG, m. znaczne w Saxonii wyż. na górze *Schneeberg*, m. 5. na połud. od Misni. O milę są wspaniale i dobre łaźnię Zofii Elekt. Saskiey, zwane *Wiesbaden*, *Sobbad*, &c.

ANNAMABU, M. Afr. w Gwinei, m. 3. od Fortecy *la Mina*. Kraina ta dziwnie wygodna jest do handlu z Nigrytami, którzy sukna, wodki, i inne towary Europ. nie skapo opłacają złotem. Chcieli Franc. tu 1749. i 1751. założyć kompanią kupiecką, i żądali Anamabuanie, ale Angl. zabiegli i obronną tu wystawili fort. 1755. dokonana.

ANNAND, M. zamek, i rz. Szkocyi w Prow. Annandalii, mającey grunt żyźny i gaie wesołe. Od

tego m. wzięło imię Margr. Wyfyla 2. Dep. na Parl. o milę od cieśniny Solwayskiej. dt. 14. sz. 55. 10.

S. ANNA, wieś Czeska w cyr. Pilzchskim, w bliskości ktorey znajdują się srebrne kopalnie.

S. ANNY, nazwisko 3. wysp Amer. na brzegu Brazylii, okryte są lasami, i pełne ptaków zwanych tu głupimi, iż łatwo dają się łapać.

S. ANNY, wyspa, i port wyspy *Kap Breton*. Port jest obfity i w połow ryb obfity.

ANNAPOLIS, ob. *Port Royal*.

ANNECY, *Annezium*, M. Sabaudyi w Pow. Genewskim, z zamkiem nad jez. tego im. Rezydencya Bisk. odtąd, jak Genewscy kwali stawszy się Kalwinistami wygnali Biskupa swego Piotra *de la Baune*, r. 1535. o 7. m. na połud. od Genewy. dt. 23. 44. sz. 45. 53.

ANNET, ob. Anet.

ANNEZIN, ob. Bethune.

ANNOBONA, wyspa Afr. tak nazwana, iż od Portug. odkryta była dnia pierwszego roku. Ma wiele miejść bardzo żyznych, rodzi pomarańcze ważące nad 2. funty, zwierząt i ryb ma dostatkim. Naywięcej ją bogaci handel bawelny. Hołduie Portug. Obywatele są mocno przywiązani do religii Katol. Ofiadła fameni prawie Murzynami. Leży przy brzegu Gwinei.

ANNONAY, m. Fr. w Pow. Wiwarskim, o 9. m. od Wienny. Oyczyna Kardyn. Bertranda.

ANNOT, m. Fr. w gorach Prowancyi, m. 3. od Glandewy.

ANNOPOL, m. Pol. w Woi. Wolyńskim, im. Xżąt Jablonowski, m. 5. od Zastawia.

ANNENBURG, m. w X. Semigalii z Ekonomią Xżęcą i zamkiem zrzuynowanym, nad rz. Aą. m. 3. od Nitawy.

ANONA, forteca w X. Medyołańskim, należy do X. Sabaudyi, nad Tanaro m. 5. od Kafalu.

ANSA, m. Fr. dawne w Lugduńskim, st. zboraani narodoweni, od Lugdunu m. 4.

ANSA, *Anse*, nazwisko, ktore się daie odnodze morskiej, czyli części morza wpływającej w kształt między dwie ziemie *Sinus latior*; daie się też zatokom morskim między dwa przylądki wpuszczoneym, *Sinus angustior*. Pospolitsze jest nazwisko: Odnoga, Golf. Bey, &c.

ANSLO, czyli CHRYSTIANIA, *Anseola Civitas*, M. Norwegii w Pow. Aggerhus, Bisk. i Trybunałem Kraiowym. Spalone było r. 1567. odnowione zostało od Chrystyana IV. Kr. Duńskiego, m. 12. na z. od Fryderykstadtu. dt. 27. 34. sz. 50. 24.

ANSPACH, czyli OLMSPACH, M. zamek i Margr. Niemi. w Frankonii, należy do Xcia Domu Brandebur. linii Anspach-Baroit. Miasto jest piękne. W pałacu Margrabim jest ciekawy kabinet różnych osobliwości. Robią tu dobrą porcellanę. Od Norymbergi m. 11. od Bambergi 20.

ANSTRUTER, dwa M. Szkocyi rozłączone rzeką w Prow. *Fife*, m. 8. na poln. od Edimburga. Wyfylaia 2. Dep. na Parl. dt. 15. 10. sz. 56. 12.

ANTARKTYCZNY, *Antarcticus*, nazwisko Geogr. bieguna południowego, będącemu w punkcie przeciwnym biegunowi Arktycznemu. ob. Arktyczny.

ANTEQUERA, Antekwera, wiel. i piękne M. Hiszp. w Krol. Grenady, ktorego część na wesoley leży wzgorce. Obstatuie w sol warzoną. St. tu blisko znajduje się źródło wody bardzo skuteczney. Od Malagi m. 12. dt. 13. 40. sz. 36. 51.

ANTEQUERA, m. Biskupie nowej Hiszp. w Amer. w Prow. Gwaxace.

ANTHAKIA, ob. Antiochia.
ANTHON, zamek i wieś Fr. w Delfinacie, m. 5. od Lugdunu.

ANTIBES, *Antipolis*, znaczne nadm. M. Fr. w Prowancyi z portem i zamkiem zwanym Kwadratową fortecą, iż jest stawiany w czworoscian, którego bok, czyni ćwierć mili. Grunt wydaie owoce wyborne. Oyczyzną jest Tournelego Teologa gadatliwego. *m.* 5. na z. od Nicv. dł. 24. 48. sz. 43. 34.

ANTI KOSTA, ob. Wniebo-wzięcia Wyspę.

ANTIGNY-LA-VILLE, i Antigny-le-Chateau, są Margr. Fr. w Burgundyi.

ANTIGOA, wyspa Amer. półn. jedna z Antylskich, należy do Angl. Skały na morzu, które ją otaczają, czynią nieprzystępną z brzegow. Obfituje w zwierzynę, i bydło, cukier, tabakę i imbier. Leży między Barbadą, Gwadalupą i Dezyderadą.

ANTIN, miejsce główne Margr. Franc. podniesionego na Xstwo z tyt. Para r. 1711. Jest nad rz. Buzęą.

ANTIOCHIA, lub **ANTAKIA**, daw. i znaczne M. Az. w Syrii, ktorey jako i całego wchodu było stol. Ma Patriarchę, ale już mało znaczące. Założone było od Selenka Nikatora, i było rezyd. wielu Cef. ktorym swe winno ozdoby, a ktorych male dziś pozostały znaki. Obeidach General Kalify Omar wydarł ją Grekom r. 638. Godefryd Bouillon r. 1097. odzyskał ją na Arabach, ale Sultan Bundekdary r. 1269. odebrał ją za przypuszczonym szturmem, i od wygranej Selima I. posiadają ją Turcy. Tu kilka zborow Katol. mianych było. Oyczyzną jest S. Chryzostoma, i iak niektórzy unniemają S. Łukasza. Od Alepu na połud. *m.* 10. dł. 55. 10. sz. 36. 20. Są inne Miasta tego im. jedno w Frygii i na gran. Pizydyi, *m.* 20. od Kogni.

ANTIOCHETTA, Antiochia, M. Turcyi Az. w Karamanii z Bisk. Greckim, naprzeciw wyby Cypru.

ANTI PAROS, wyspa na Archipel. naprzeciw wyspy Paros, o

m. 2. Należy do Turkow. W rządu Duchownym zależy od Arcy Bisk. Grec. Naxeyckiego. W tey wyspie znajdują się dziwne lochy podziemne, przez ktore dowodzą niektórzy wegetacyi kamieni. Same Familie Franc. i Weneckie osiadły, idące z dawnych rozbojnikow.

ANTIPODES, Przeciwnogi, zowią się ci ludzie, ktorzy na przeciwnym nam końcu osi kuli ziemney mieszkaia, i mają równą szerokość Geogr. ale naprzeciw, długość zaś różniącą się 124. gradusami. Dni i nocy, lato i zime mają opacznie. Aby więc wyznaczyć właściwe na kuli ziemney Antipodow miejsce, *1mo.* wzięść trzeba równą szer. z strony bieguna przeciwnego. *2do.* Dodać 180. grad. do iego długości, lub jeżeli liczba gradusow szerokości przewyższa 180. grad. odciąć tyleż potrzeba, a summa wynikła gradusow pokaże Antipodow. Ze mamy Antipodow, rzecz nie wątpliwa, byli dawni, ktorzy przeczyli.

ANTI POL, ob. Antibes.

ANTIVARI, Antibar, M. mone w Dalmacyi Tureckiey, nad Golfem Weneckim, naprzeciw Miasta Wl. Bari, zkąd ma nazwisko *Antivari*. Ma Arcy Bisk. Prożno się Weneci r. 1648. o odebranie Antybaru Turkom pokusili. Jest od Raguzy o *m.* 18. na połud. dł. 36. 45. sz. 42.

S. ANTOINE, *m.* Fr. w Del-finacie z fl. Opac. Kanonikow regul. ktorzy r. 1777. do Kawalerow Maltańskich przyłączeni są. Od Romanii *m.* 3. Tegoż im. jest Opac. w Paryżu.

S. ANTONIEGO Wyspa Afr. jedna z wysp Kapu zielonego, o *m.* 6. od wyspy S. Wincętego. Pełna jest gor wyfokich, z ktorych wypływa rzeczek wiele czyniących ziemię żyzną. Obfitnie naywięcey w Indyach. Ma tego im. M. S. wsrzod samych gór, i wiosek niewiele.

ANTONGIL, odnoga morska Madagaskary w Afr. od Portugal-

czyka, który ją odkrył, tak nazwana, jedną z najbezpieczniejszych i najlepszych dla okrętów, i dla handlu.

S. ANTONIN, m. Fr. zalecone najprzedej, ziemi we Fr. Sliwkami, m. 10. od *Villefranche*.

ANTRAIM, Antrina, Hr. Irlandyi, leżące na połu. w Prow. Ulsteryi. W kraju dość urodzaynym Ma M. S. tego im. Od Dublinu na połu. m. 36.

ANTRAIM, m. Fr. w Brytanii, m. 8. od Rennes.

ANTWERPIA, *Anvers, Antwerpen*, M. S. Margrabstwa tego im w Brabancyi Aultr. Jedno niegdyś z najbogatszych, z Bisk. i fortecą dziwnie regularną i mocną. Antwerpia budowana jest w kształt łuku, którego cięciwą czyni rz. na ktorey ma port piękny i wygodny. Po traktacie Monasterkskim, wiele im w Amsterdam w handlu uiał; budowle publiczne, ktorych tu jest więcej nad 200. są bardzo wspaniale, i Kościół Katedr. godzien polziwieńia, a najwyżcey Ratusz najpiękniejszy prawie w świecie. Ulice są szerokie i regularne. R. 1585. wzięto było od Xcia Panny; po potyczce w *Ramailles* r. 1706. poddało się Xciu Malborough R. 1746. dobył go Krol Fr., i znowu 1748. Austrii wrocil. Tu zawarty był traktat barierowy między Hol. i Austryą. Sł. Ortelius, Dehio, Bacarelles, i fl. malarze Hiall i Rubens ztąd byli rodem. Od Bruxelli na połu. m. 9. od Amsterdanu 27. dl. 21. 50. sz. 51. 13.

ANTYLSKIE wyspy, *Antilles*, wyspy Amer. połu. przed Golfem Meksykańskim. Pierwszy je Kolumbus odkrył 1492. Nie znają tu nigdy ani śniegu, ani lodu, ani zima, trzy tylko mają pory roku, wiosnę, lato i jesień, przez które drzewa zielenią zawsze. Wina tu się rodzą obficie, zboża tylko kwitną. Mielkane są od Karaibow, od Franc. też Holl. i Anglikow oia-

dłych tu r. 1625. z wysp tych wiekszych jest 28. i najlepsze z nich należą do Franc. lub Anglikow.

ANTYZIODOR, ob Auxene. ANWEILLER, m. Fr. w Alfacyi niż. m. 2. od Landau.

ANZEATYCKIE miasta, po Frau *Hanse*, jest towarzystwo zjednoczonych miast dla ubezpieczenia handlu swego. Nazwisko ma początek z Niem. języka *Ansee*, przy morzu, iż miasta nadmorskie ten czyniły związek. Hamburg najprzod i Lubeka r. 1241. sprzymierzyły się razem, wiele miast potem do ich przystąpiło towarzystwa, a r. 1500. związek ten słabiej począł, i dawny rząd Anzeatyczny nieutrzymał się, jak między Lubeką, Hamburgiem, i Bremą.

ANZERMA, M. i Prow. Amer. połud. w Popayanie. Obfituje w kruszec złoty, leży nad rz. Koka.

AOSTA, lub AOSTA, dawne M. i Xstwo we Wł. między Piemontem i Sabaudyą, dl. m. 12. z Bik. należy do Xcia Sabaudyi. Sł. jest pamiątkami starożytności Rzymskiej i urodzeniem S. Anzelma. Jest w gruncie żyznym; oblitym w pastwiska i owoce, nad rz. Doryą, m. 20. na połu. od Turyna. dl. 25. 3. sz. 45. 38.

AOSTE, dwa m. Fr. tegoż im. w Dellinacie.

APALACHIA, Krol. Ameryki połu. w Florydzie, podzielone na 6. Prow. z ktorych każda ma swych Rządzców zawisłych od Krola. Kraj jest gorzysły, niziny ma urodzajne. Lud jest polorowny, i wszystko prawie Religii Chrześciańskiej.

APCHIER, Baronia Fr. w Langwedocyi, m. 7. od Mendy, zkad ieden dawny dom Franc. wziął imie.

APCHON, jest Baron. Fr. w Arwernii.

APENNIN, pasmo gór, które dzielą wzdłuż Włochy, i od Alpów do Kr. Neap. ku połud. się rozciągają; ztąd najwyżcey wod wypły-

wa

wa, które się rozlewają po Kraiu Włoskim.

APENRADA, lub **APENRODA**, m. Duńskie w X. Slezwickim z zamkiem. Kilkakroć zburzone było. Duglas Gnał Szwedzki blisko Apenrady porażony był od Duńczyków 1643. i 1644. Leży nad odnogą morza Bałtyckiego, m. 5. na połud. od Hadersleben. dl. 27. sz. 55. 4.

APPENZEL, *Abbatis Cella*, M. Szwaycarskie i Kanton 13ty; wziął nazwisko od jednego domku, który tu miał S. Gallus Opat w wieku 7mym. Cały Kanton zamyka się w jednej dolinie, tak nieplodnej, iż nielzkańcy po większej części żyją tylko mlekiem i serem, i mieni ją za lud najgrubszy w Szwaycarii. Dzieli się na 12. Pow. z których 6. jest Katol. a 6. Protest. Od Zurychu na w. m. 16.

APPLEBY, *Aballaba*, m. Ang. Stoł. Westmorlandii nad Edeną. Wyśla Dep. 2. na Parl. Od Londynu na półn. ku z. m. 70.

APREMONT, lub **ASPREMONT**, m. Fr. w Piktawii. Tegoż im jest Baronía w X. Baru z tyt. Hrabstwa.

APS, ob. Alba.

APT, *Apta Julia*, dawne M. Fr. z Bisk. w Prowancyi, nazwisko ma od wygodnego położenia. Szczyć się wielą znakami starożytności Rzymskiej. Jest nad rz. Kalaroną m. 7. od Aix. dl. 36. 6. sz. 43. 50.

APULIA, ob. Puglia.

APURIMA, lub **APORIMACH**, rz. bardzo bystra Amer. połud. w Peruwii.

AQUA, Prow. Afr. w brzegu złotym Gwinei.

AQUA-NEGRA, Akwa, mały pow. w X. Mantuańskim, nad rz. Chiezą, m. 3. od Ustiano.

AQUA, *Aqua pendente*, ob. Acqua.

AQUATULCO, ob. Agwatulko.

AQUILA, Akwila, wielkie i piękne M. Wł. z zamkiem, i z Bisk. w Kr. Neapol. Przez trzęsienie zie-

mi przypadłym tu r. 1703. zabitych 2400. a ranionych 1500. zostało. Leży nad Peskarą m. 14. od morza, od Neapolu na półn. ku z. m. 40.

AQUILEIA, Akwileia, M. niegdyś naybogatsze, i nayhandlowniejszy we Włoszech, a teraz spustoszałe. Miało Patriarchę do r. 1751. w którym Benedykt XIV. zniósł tę godność, a postanowił Arcy Bisk. Udyńskie, dla tej części Włoch, która nal. do Wenetow, a Gorytzkie w części należącej do Domu Austr. Od Attyli Kr. Hunnow r. 452. a 948. od Henryka Xcia Bawaryi dobyte było. Leży w Pow. Foronlicieńskim, m. 9. na z. od Trygestu, od Wenecyi 23. dl. 31. 5. sz. 45. 55.

AQUINO, Akwin, M. Wł. z Bisk. w Kr. Neapol. w ziemi Laworc. Od Konrada Cef. zruynowane zostało. Biskup rezyduje w *Pontecorvo*. Oczyszczną jest Akwin Juwenalisa, Pefceniulza, i S. Tomasz. Od Gaietty m. 8. na półn. dl. 21. 23. sz. 41. 32.

AQUITAINNE, ob. Akwitania.

AR, ob. Aar.

ARABIA, jeden z większych Kraiow w Azyi, jest nakładłt półwyspy oblany morzem czerwonym, i odnogą Perską. Dzieli ją na 3. części, Arabią opoczystą, szczęśliwą, i pustą, które holdują Turkom, lub despotycznym rządóm swych Seryfow. *imo*. Arabia pustą, jest nieplodna, dzieli się na różne Xstwa, nad któremi Arabicy panują Emirowie: Owiec i wielbłądow ma mnostwo. *ado*. Arabia opoczysta, czyli *Petraea*, od dawn. M. S. *Petra* nazwana, w stronie półn. jest mało mieszkana dla nieurodzajności; niegdyś tu Amonitow, Moabitow, i Idumeyczykow, było siedlisko. *ztio*. Arabia szczęśliwa, pò Arab. *Tamem* zwana od swey żyźności rządzona jest od Seryfow, i Krolikow holdowniczych Sultanom. Wydaie Arabia drzewa kokusowe, balsamowe, palmowe, kafię, aloos, mirrę, da-

ktyle, ryż; ztąd perfumy, kadzidła, zioła lekarłkie wychodzące bogacą handel, a naywięcey kaffa i gumina. Konie i wielbłądy Arabskie są powszechnie szacowane. Arabowie są Religii Mahom. i wiele dobrych mają przymiotow.

ARAD, forteca Węgierska, w Hr. tego im. stoł. Bisk. Schizmatycznego, *m.* 12, na połn. od Temezwaru.

ARAFAT, lub HARAFAT, góra o 4. czy 5. *m.* od Mekki w Arabii, gdzie Pielgrzymi Mahometanie schodzą się na modlitwy. Arabowie ją zowią *Gebel-Arafat*, a Turcy *Arafatagi-Tag*. Niektorzy Geogr. kładą ją niewłaściwie blisko Medyny, od ktorey jest na *m.* 100.

ARAGONIA, Krol. i zn. Prowincya Hiszp. gran. z Fran. Nawarrą i Kastylją. Powietrze ma czyste i zdrowe, i lubo rzek ją wiele przeczyna, zbywa iey jednak na wodzie zdlatney do picia. Okolice nadrzeczne wydaia wino, oliwę, zboże, len, i różne owoce; dalsza kraina jest nieplodna, piaszczysta, i sucha, obfituie jednak w szafran, i zupy solne. Ta Prow. ma nazwisko od rz. Aragonii przez nią płynącey. Przyłączona jest do Korony Hiszp. od Ferdynanda V. r. 1478. M. S. jest Saragossa.

ARAKAN, czyli Krol. Arakaskie w Indyi Azyatyckiey, na z. oblane morzem, na połn. i w. gran. z Kr. Awańskim, na połud. z odnogą Bengalską. Kray jest ludny i żyźny procz Prowincyi połn. Wydaie kokos, ryż, bawelonę, banabas, i naywymienitlze owoce. Dwie tylko tu znaia pory roku, zimę od Kwietnia do Października, a resztę lato. Arakanie są dumni i zabobonni. Niewiaſty są cery białey, uszy długie, i noszenie iak naywięcey pierścionkow na palcach, jest u nich w modzie. Umarłych ciała palą, lecz ktorych nieſtaie na drzewa tu bardzo drogie. rzucaiaą trupy w rzeki, i śmiertelnie chorych na brzegi

wynoszą, aby ie woda zabrała; przeto krukow wielkich, i innych ptakow drapieżnych liczne się tu żywi mnoſtwo, ktore kupami na bydło nawet napadaia, i ie żywo pożeraia. Koni mają mało, ale bawolon, wolow, i stoni dostatkem. Arakan jest M. S. w nim pałac Krolowski będący, niezmiernie bogactwa zawiera, ofobliwie dwa rubiny wielkie, iak iablka. Krol więc Arakaski piſze się Krolem słońca białego, panem złotego palacu, i dwoch zaufznic rubinowych &c. Rząd jest nie ze wſzystkim despotyczny, a handel nie ma w tym kraju zupełnego bezpieczeństwa. dl. 110. 30. sz. 20. 30.

ARAL, wielkie iczoro Azyi, *m.* 60. na w. od morza Kaspijskiego, do ktorego Tatarowie zwrocili rzeki Gihon i Syhon, ktore wprzod wpadały w morze Kasp. dla uwolnienia się od rozboynikow morkich, ktorzy temi rzekami z morza Kasp. wgląb ich kraiu wpadali. Ale odmiana ta przecięta komunikacyą Indyi z Europą przez morza Kaspijskie i czarne.

ARAMONT, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Aweniouu.

ARAN w Hiszp. dolina gor Pyreneyskich, w ktorey bierze początek rz. Garumna.

ARANDA-DE-DUERO, Rauda, piękne i dosyć wielkie M. Hiszp. w Kastylji starey nad rz. Duera, *m.* 10. na z. od Olsny. Inne *m.* Hiszp. Aranda jest w Kr. Aragonii, *m.* 8. na połud. od Tarazony.

ARANIUEZ, Pałac Kr. Hiszp. w Kastylji nowey nad Tagiem, piękny i wspaniały od Madrytu *m.* 10. na połud.

ARARAT, góra w Azyi wyſoka, pusta i skalista, w Prow. Armenii. Wierzch iey jest niedostępnym i zawsze okryty śniegiem, a zatym fałszywie niektorzy mniemaią, iakoby na nim był Klafztor Mnichow. Ormianie twierdzą, iż na tey górze zaſtanowiła się Arka Noego, co być

nie może, bo Ararat w Piśmie S. nie jest góra, ale Kray, któryt Armenią być wielu rozumie,

ARAS, lub ARAXA, rz. która wypływa z granic Turcyi Az. przez rzyna Armenią, i część Perfyi i wpada w rz. Kurę.

ARASSI, M. nadm. handl. i ludne w Rzepltey Genueńskiej, o milę od Albingi.

ARAUKO, forteca Ameryki połud. w Chili, nad źródłem rz. Tukabeli. Mieszkańcy tey okolicy są mężniejsi i froźsi nad innych Amier, i nie raz przeciw Hiszp. buntowali się.

ARAUZYA, lub ARAUZYKAŃSKIE Xłwo, ob. Orange.

ARAW, *Araugia*, M. Szwycańskie w Agrowii nad Aarą, dosyć wiel. i piękne; znaczne jest Kościołem, fontanami, i żyźnością gruntu. Kantony Proteſtanckie, tu swe partykularne miawaią obrady, i tu partykularnie Katol. zawarli pokoy. Miasto to ma wielkie przywileie, a w Juryzdykcyi zależy od Berny. *m.* 3. od Arburga. dl. 25. 30. fz. 47. 25.

ARAWA, forteca Węgiey wyż. w Hr. i nad rz. tego im. Od Kozłyc *m.* 29. na półn. ku z.

ARBA, M. Rzepltey Weneckiey na wysepce tego im. przy brzegach Dalmacyi, z Bisk.

ARBERG, *Aralae mons*, m. Szwyca. w Kant. Berneńskim, z zamkiem; leży nad Aarą na Kępie, *m.* 4. od Berny.

ARBOGA, m. Szwedzkie w Sudermanii, *m.* Szwedzkich 4. od Orebra.

ARBOIS, m. Fr. w Hr. Burgundyi, fl. dobremi winami, *m.* 9. na z. od *Besançon*.

ARBON, dawne M. Szwyca. nad jez. Konſtancyeńskim w Turgowii, z zamkiem zbudowanym od Rzymian, gdzie S. Gallus umarł r. 640. Zostaie pod Juryzdykcyą Biskupa Konſtancyeńskiego. W czasie wojny Szwycarowie trzymają gar-

nizon. Katolicy, i Proteſt. równą Religii mają wolność. Od Konſtancyi *m.* 5.

ARBURG, m. Szwyca. w Kant. Berneńskim, mocne z położenia swego na skale obronney twierdzami. Leży nad zbiegiem rz. Wigery i Aary, od Soloturny *m.* 5. dl. 25. 25. fz. 47. 10.

ARCHANIOL, *Archangel*, M. S. swego wielkorządtwa w Moskwie, z portem. Jest ludne, handl. i wielkie lubo drewniane. Obſtanie we wszelkie potrzeby życia. Ryby, futra, len i inne towary swe tanio tu zbywaią Moskale. Handel Archaniolu, niegdyś był znacznym, ale za powſtaniem Petersburga zmniejszył się. Pożar r. 1754. na 600. domow tu pochłonał. Leży nad Dzwina bliſko morza białego. dl. 57. 20. fz. 64. 34.

ARCHES, wieś Fr. z tyt. Xłwa, Demu Konduszow, na półd. względem *Charleville*.

ARCHIDONA, m. Hiszp. w Andaluzyi, *m.* 12. od Korduby.

ARCHIPELAG, *Archipelagus*, *Mare Aegeum*, część wielka morza ųródziem. między Turcyą Europ. i Azyatycką. Należy częścią do Eur. częścią do Azyi od Wyspy Rhodu do morza Marmory. Wyspy na Archipel. są bardzo liczne, z tych niektore, są tylko skały niemieszka- ne, inne poczęści bezludne. W wojnie Porty z Moskwą zakończoney r. 1774. traktatem, sprzyianie Grekow Moskwie, dało powod Turkom niųzczenia wysp oſiadłych Grekami. Despotyczny rząd nie umie utrzymać, lub powiękųzać liczby poddanych. Nie zna tylko niųzczyć, co mu się opiera, aź sam własną przemocą oſlabiony padnie ofiarą mocniejszemu. Liczą tu wysp główniejszych 45. Toż imie Archipelagu dane jest wielom skupionym wyspom razem w Azyi i Ameryce.

ARCIS nad Albą, m. Fr. w Szampanii, fl. rękodzielnym potoczoch, *m.* 6. od Troyes.

ARCO, lub **ARCH**, M. mocne z zamkiem, w Hr. Tyrolu; należy do domu Austr. Jest w dobrym położeniu nad rz. Sareą, m. 6. na z. od Trydentu. dł. 28. 25. sz. 45. 32.

ARCOS, lub **ARCH**, *Arcobriga*, M. Hiszp. dobrze obronne z tyt. X. w Andaluzyi. Leży na skale spadzistej, m. 10 na półn. od *Cadix*.

ARCS, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Margr.

ARCY, włość Fr. w Burgundyi nad rz. *Curé*, śl. lochami podziemnymi głębokimi na 300. sżżni, pełnemi ciekawych dziwów przyrodzenia. *Perault* r. 1670. zwiedzał je z rozkazu dworu Franc. Jest w nich fontana i małe jez. W środku pełno niedoperzow.

ARDACH, m. Bisk. w Irlandyi, m. 3. od Longfortu.

ARDART, ob. Ardfeart.

ARDEBIL, wielkie i śl. M. Perfskie w Aderbiianie. Pamiętne grobem i rezyd. Krolow Perfskich, a naybardziej grobem Schieka-Sefi wodza sekty Perfanow, do ktorego tu zewsząd zwykli pielgrzymować Perflowe. Od *Tauris* m. 10. na w.

ARDENBOURG, m. Flandryi Holl. zruynowane przez samychże Hollendrow, od *Sluytu*, m. 8. dł. 21. sz. 51. 16.

ARDENNA, las wielki nad rz. Mozą przy *Charlemont* we Fr. i Opac. tego im. w Normandyi.

ARDER, lub **ARDRA**, małe Krol. Afr. w Gwinei właściwcy nad odnogą S. Tomazsa. Krol. tego jest M. S. *Ardra* lub *Azem*, oprowadzone rzeką i grubym murem. Lud tu rozwiązły; bliźnieta nie uznawają za pśod prawego łoża. Nie mają Kościołow, ani publicznych nabożeństw, nie wierzą nieśmiertelności duszy. Mieszkańcy są mocni, odważni i żyją długo, lubo powietrze ich Europeyzykom jest niezdrowe. Osipa ludzi tu nuywięcey gubi. Rząd jest absolutny. Obfitnie Kray ten w wino, sol, prosę, owoce przez rok cały trwające.

ARDES, lub **ARDES**, M. Fr. w Auwernii niż. głowne Xstwa *Mercœur*. w gruncie żyznym, m. 9. od *Klermontu*

ARDFEART, lub **ARTFEART**, m. niegdyś Biskupie w Irlandyi, w Hr. Kerrensckim, blisko morza. Wyśyła 2. Dep. na Parl. m. 2. od *Kerri*.

ARDRA, ob. Ader.

ARDRES, *Ardea*, m. Fr. obronne w Pikardyi niż. śl. widzeniem się tu między *Ardes* i *Guines*. Franciszka I. Kr. Fran. i Henryka VIII. Kr. Ang. r. 1520. Leży wśród bagnisk. m. 3. od *Kalcetu*. dł. 19. 30. sz. 50. 35.

AREKA, port na brzegu zachodnim morza czerwonego, m. 22. od *Suakwerny*; jest wielki i dobrze obwarowany. Ma przy wniyściu wyspę na 200. krokow bliską.

ARELATA, ob. Arles.

AREMBERG, M. i Hr. Niem. w Westfalii przyłączono do cyrk. *Renu* niż. z zamkiem, a nadane tyt. Xstwa od *Maxymiliana II.* Cef. dla *Jana de Ligne*, zwanego potym *d'Artemberg*. Leży nad *Ahrą*, m. 9. od *Kolonii*. dł. 24. 33. sz. 50. 27.

ARENSBERG, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfalii z zamkiem nad rz. *Roerą*. m. 15. od *Paderborny*.

ARENSBURG, M. nadin. stoł. wyspy *Oczelii*, na morzu Bałtyckim, nal. do *Moskwy*. Ma Bisk. *Luterskie*.

ARENSWALDA, M. Niem. w nowey *Marchii Brandeburckiej* nad jez. *Slawinem*, m. 12. na półn. od *Landsbergi*.

AREQUIPA, *Arekwipa*, lub *Ariquipa*, M. Ameryki połud. w *Peru* z Bisk. założonym od *Franc. Pizarry* imieniem *Krola Hiszp.* r. 1530. Miasto wesole, w powietrzu naylepszym w *Peru*. Blizko *Arekwipy* jest góra ognista. Leży nad rz. w gruncie żyznym. Od *Limy* na połud. m. 130.

ARETIN, ob. *Arezzo*.

AREVALO, m. Hiszp. w *Kastyli* starej, z tyt. Xstwa, m. 14. 100.

połud. od Walladolidy.

AREZZO, *Arctyn, Arctium*, daw. M. Wł. z Bisk. w Pow. Florenckim. S. Donat był tu pierwszym Bisk. Oyczyzną jest Gwidona Benedyktyńska wynalazcy not głosowych: ut re mi fa sol la z sylab pierwszych hymnu na Jan S. Ztąd także Albertgotti, Petrarcha, Piotr Arctinus byli rodem. Od Sienny *m.* 11. dł. 29. 32. sz. 43. 27.

ARGENS, Margr. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Senez.

ARGENSON, włość we Fr. z tyt. Hr. w Pow. Turoneńskim.

ARGENTAC, *m.* Fr. w Pow. Lemowieńskim, *m.* 6. od Tulles.

ARGENTAN, M. Fr. w Normandyi niż. z tyt. Margr. i Wiskon-tego. Prowadzi handel znaczny o-foblilwie w koronkach zwanych *point de France*; leży na wzgórce wśrzo-drowniny urodzajney. *m.* 5. od Seez.

ARGENTAU, zamek nadpflu-ty w Niderlandzie między Mastrych-tem i Leodium.

ARGENTEUIL, *m.* Fr. fl. wielkiemi winnicami i kopalnią gy-psową. Tu u Bened. ukazują suknię P. Jezusa. Jest nad Sekwaną *m.* 2. od Paryża. Inne *m.* Fr. tegoż im. jest w Szampanii *m.* 3. od Noyers.

ARGENTARIA, *Argentiera* wysepka na Archipel. blisko Milo, od Turkow zwana Kimolos. Imie ma od szyb srebrnych, około ko-rych inż dziś nie pracują. Grunt tu nieurodzajny, wod innych nie ma-ją procz studzienney. Obywatele są Grecy. Obfitnie ta wyspa w glin-kę tłustą i gębczastą, zdatną do bie-lenia płócien, szacowaną u dawnych pod im. *terra cimolea*, od teyże wyspy zwaney dawniey *Cimolus*. Nie ma na niey iak jedna wieś, w ko-torey jest Konsul Francuzki.

ARGENTON, M. i Hr. Fr. w X. Bituryceńskim z zamkiem, który Ludwik XIV. zburzył, a Xzę Aure-lianński, do którego należał, wziął inny w zamian r. 1775. *m.* 20. od Linoges. dł. 19. 10. sz. 40. 30.

ARGO, małe mieysce w Morei nad gósem Napoli, gdzie było da-wniey fl. M. Argos. Ma Arcy Bisk. i zamek.

ARGONA, Pow. Fr. między Moza, Marną i Aisne.

ARGOSTOLI, naylepszy port z fortecą na wyspie Cefalonii, na-przeciw Albanii.

ARGOWIA, Pow. Szwaycar-ski nad Aarą, od ko-rey ma imie, zawiera cześć znaczną Kantonu Berneńskiego; dawniey był więk-szy, i niegdys dziedziczny Hr. Habspur-skich. Mieszkańcy są Protestanci. ob. *Freye Aemter*.

ARGUIN, wyspa Afr. mała, o milę od brzegow zachodnich Nigry-cwi, na ko-rey jest forteca tego im. od Alfonsa V. Krola Portug. 1461. wystawiona; wzięta była od Holl. 1638. a od Franc. pod wodzem *Ducasse* odebrana Hollendrom i przez traktat Nimeński została przy Franc. *m.* 12. od Kapu białego.

ARGUN, M. Cef. Moskiewskie nad rz. tegoż im. w Tartaryi przy granicach Tartaryi Chińskiej. Ma szyby ołowiane i srebrne. W rz. Argunie połowiają się niekiedy ru-biny i perły. Od Albazyńskoy na połud. ku z. *m.* 30.

ARGYLA, *Argila*, Prow. Szkoc-yi z tyt. X. ko-łą odnoży morskie i jeziora przerzynaia. Zawiera kra-inę Knapdail, żywi wiele bydła i koz dzikich. Inerrara jest M. S.

ARHUS, lub *Archusen*, Archu-zya, zn. M. Duńskie w Jutlandyi półn. stol. Diec. Arhuzkiej, z portem, i Bisk. fundowanym 1614. Poppo był pierwszym Bisk. Leży nad brzegiem morza Bałtyckiego, przy uściu rz. Gudy, otoczone polami żyznemi, i lasami pełnemi zwierzyny. Od Wi-burga *m.* 11. dł. 27. 30. sz. 56. 30.

ARIANO, M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. *m.* 6. od Benewentu. Inne *m.* Wł. tego im. w Pow. Fer-rarskim, *m.* 3. od Adryi.

ARICA, Aryka, port i M. nie-gdys znaczne w Ameryce połud. w

w Peru, a zniszczone trzęsieniem ziemi r. 1605. nie jest tylko włoską. Stanowisko tu okrętów spokojne nie jest dla panujących połud. wiatrów. Arykanie nie znają deszczu, odbył największy im czyni pieprz Amerykański, którym tu zarosła są pola, uprawne gnoiem psztwa zwanego *gana*, a którym zyskowny dla siebie prowadzą handel, z całym Peru i daley. Pogoiońa tym gnoiem ziemia, za jedno ziarno wydaie 500. w każdym gatunku. Od Atakamy *m.* 90.

ARIEGE, rz. Fr. która płynie z gór Pyreńskich, i wpada w Garunnę, nożąc z piaskiem odrobiny złote.

ARIKUROWIE, *Aricours*, narod Ameryki połud. w Guyanie przy rz. Amazonow. Laet twierdzi, iż żadnych tu nie mają znakow Religii.

ARIPO, lub **MARYPO**, forteca z portem, na wyspie Ceylon przy uściu Cerondy, należy do Holl. na wschod tegoż portu, jest hak na morzu, który służy do połowu perel.

ARKADYA, *Arcadia*, m. Greckie w Morei, blisko golfu tego im. w Xstwie Belwedere, *m.* 11. od Nawarynu.

ARKATA, *Arcata*, stol. m. Nababii, czyli Xstwa holdowniczego wiel. Mogolowi, na w. Pondichery.

ARKTYCZNY, *Arcticus*, zowie się biegun i cyrkuł w globie ziemnym północny, z Greckiego *Arctos*, co niedźwiedzia znaczy, iż pod jego konstellacją zostaje. Podobnież i kraie koło tego bieguna położone Arktycznymi się zowią, ale nam są mało znaiome. Długo szukano w północy połączenia nasyzych morzow z Indyjskimi wschodnimi, znaleziona jest ta komunikacya, ale na mało się przyda, dla lodowatości morza.

ARLANT, m. Fr. *m.* 6. od Brioude.

ARLES, Arelata, wielkie i da-

wne M. Fr. w Prowancyi z Arcy Bisk. i Akademią złożoną z 30. szlachty. Tu fl. zbor przeciw Donatystom był miany. Oyczyzną jest S. Ambrożego, Ferreina i Moliniera. Wino, oliwa, zboże, rosną tu obficie. Szczyci się Arelat wielą pamiątkami starożytności, nayznacznieysze zaś z tych są, amfiteatr, i obelisk odnowiony 1669. Od *Aix* na *z.* *m.* 15.

ARLE, *Arelata*, m. Fr. z Opac. w Pow Ruffyllionu.

ARLESHEM, piękne M. Szwajcarskie w Bisk. Bazylejskim, rezyd. Kanonikow Diec. tej *m.* 2. od Bazylei.

ARLEUX, dawne m. Fr. z zamkiem, odebrane od Franc. sprzymierzeńcom 1711. od *Cambrai* *m.* 2.

ARLON, M. w Hr. Chiny. przyłączone do Xstwa Luxemburskiego, należy do Domu Austr. *m.* 4. od Luxemburga.

ARMACH, M. niegdyś kwitnące i sławne w Irlandyi, ale dziś spustoszałe. Ma Arcy Bisk. który jest Prymasem Irlandyi; sławni S. Malachiasz, Usseryus Arcy Bisk. Armackimi byli. Wysła 2. Deput. na Parl. Jest nad rz. Kaliną w gruncie naytepszym na całą wyspę. Od Dublina na półn. *m.* 28. dł. 10. 46. f. 54.

ARMAGNAC, Pow. Armaniacki we Fr. z tyt. Hr. w Wielkorządztwie Akwitani. Ma M. S. *Auch*, Obfituje w wino, zboże, handluie naywięcey lnem i wodkami. Przyłączony był do Korony Fr. za Henryka IV. a część iego dana Henrykowi Xciu Lotaryngji Hrabi *Harcourt*, od Ludwika XIV.

ARMENIA, Kray wielki, ieden z naypięknieyszych i nayżyźnieyszych w Azyi, między Georgią i Diarbekiem, który rzek kilka przerzyna. Jest mniemanie, iż tu był Ray ziemski. W żadnym Krol. tyle, ani tak krwawych potyczek stoczonych niebyło. Wielu nayprzed

kray ten miał Krolow partykularnych, ktorzy niszcząc się wzajem, pomogli Turkom i Persom do podzielenia się ich kraiem. Ormianie są handlowni, trzeźwi, rzetelni, pracowici i na podziw gospodarni. Religii są Chrześciańskiej, ale obrządkow szczególnych. Duchowieństwo ich składa się z Patriarchy, Arcy Bisk. Wertabietow, czyli Doktorow, Xieży Swieckich i Mniichow.

ARMENTIERE, *Armentaria*, piękne M. Flandryi zdobyte od Franc. za Ludwika XIV. r. 1667. Leży nad rz. Lilla, m. 3. od Lilli. dł. 20. 27. sz. 50. 40.

ARMIKO, M. Turcyi Europ. w Macedonii nad golfem tegoż im. na północ Negreponu, m. 12. od Earyffy.

ARMUYDEN, *Armuyada*, M. Zelandyi na wypie Walchernie, iak port od morza zawalony został, mało znaczne. Xżę Alby dobywszy Armuydy zburzył ją, ale X. d'Orange odebrałszy, nowo ją umocnić dozwolił. Bogactwem tego m. są zupy solne. Od Middelburga pół mili. Nal. do Holl.

ARNAUT, nazwisko, ktore dają Turcy Albanii; ztąd Albańczykowie Arnautami też są zwani.

ARNEBERG, M. starcy Marchii Brandeburskiej, nad Elbą między Tangermondą i Werben.

ARNEDO, M. z portem w Peruwii o pół mili od mbrza, m. 10. na półn. od Liny.

ARNET, *Aray-le-duc*, m. Fr. w Burgundy, fl. potyczką r. 1570. na ktorej Marszałek *Coffe* od Gener. *Colligny* zbity był. m. 6. od *Beaune*.

ARNHEIM, M. Holl. w Geldryi, piękne, stol. powiatu Weluwii, miejsce trybunału tej Prow. Wzięte było od Ludwika XIV. r. 1672. ale potem we 2. lata odstąpione. Od Nimegi m. 3. dł. 22. 25. sz. 52.

ARNO, rz. Wl. w Xstwie Tokanii, wypływa z Apenninu, pły-

nie przez Florencyą i Pizę, wpada w morze.

ARNOLDSTEIN, Opactwo Niem. Bened. w Karyntii, m. 12. od Klagenfurtu.

ARNON, rz. Fr. w Pow. Biturceńskim, wpada w rz. *Cher-Arnoul*, Opac. Fr. bogate w Metz, czyni 20000. liwr.

ARNOULD, m. Fr. m. 7. od *Chartres*.

ARNSBURG, ob. Arensburg.
ARNSFORT, m. Niem. w Austryi niż. nad Dunajem, nal. do Arcy Bisk. Salizburskiego.

ARNSHEIM, m. Niem. w Palatynacie Renu, m. 3. od Krentznach.

ARNSTADT, *Arnsdamm*, m. Niem. w Turynгии, nad rz. *Gerz*. Oyczyzna Ernesta, Tenzeliusza i Henr. Fafcha, m. 4. od Erfortu.

ARNSTEIN, m. Niem. w Frankonii z zamkiem w Bisk. Wurtzburkskim, m. 14. od Wurtzburga.

AROaise, fl. Op. Fr. w Pikardyi fund. r. 1090. główne miejsce Augustynianow, m. 3. od Perony.

AROLSEN, m. Niem. w cyr. Rem wyż. rezyd. Xcia Waldeckiego, m. 11. na połud. od Paderborny.

ARON, ob. Aaron.

ARONDEL, ob. Arundel.

ARONCHES, *Aranci*, m. Portug. w Allentei, na gran. Estremadury Hiszp. Wzięte było od Hiszp. r. 1661. i spustofzone 1664. ale w krotce przez Hr. Schomberg odnowione zostało. Jest nad rz. *Cava*, m. 2. od Portalegry. dł. 11. 14. sz. 39.

ARONE, *Arona*, M. Wl. z zamkiem, w X. Medyolanu, w Pow. Anghierskim; opanowane było od Cef. 1706. Zamek należy do Familii Boromeuszow, w ktorym się S. Karol urodził. Leży nad jez. *Maggiors*. Nal. do Kr. Sardynii. dł. 26. 5. sz. 45. 41.

ARoola, m. Mosk. nad rz. Okką, m. 80. od Moskwy.

AROSBAY, M. Indyjskie w

części pośn. wyspy Madury, blisko wyspy Jawy.

AROSÉN, ob. Westeras.

ARPAION, ob. Chartres.

ARPAION, m. Fr. w Pow. Ruteńskim z zamkiem dobrym z tyt. Xstwa. Ztąd wyszedł fl. dom Fr. Arpaionow. *m. 4.* od Millhaud.

ARPINO, M. Wl. w Krol. Neapol. w Pow. Laworze, fl. pod imieniem *Arpinum*, w czasie Rzepltey Rzymskiej, urodzeniem Maryulza i Cycerona. Od Akwinu *m. 3.*

ARQUA, Arkwa, M. Weneckie w Pow. Padewskim, pamiętne grobem Petrarchy, *m. 4.* od Padwy.

ARQUES, *Archie*, m. Fr. fl. zwycięstwem Henryka IV. r. 1589. Miało dawniej zamek i zbrojownią. *m. 2.* od Dieppy.

ARRADES, M. Afr. fl. cieplianami, w Krol. Tunetańskim, na trakcie z Gulety do Tunetu.

ARRAN, lub ARREN, wyspa znaczna Szkocyi, z portem i tyt. Hr. z strony połud. Hrabstwa Argyli. Leży w części morza połud. śledziow, stoksiszow, i łuszczukow. Rzeki tu rybne są w łosofie.

ARRAS, *Atrebat*, wiel. i piękne M. Niderlandu, stol. Artezji z Bisk. i Trybunałem kryminalnym. Od Ludwika XIII. wzięte było r. 1640. lubo mieszkańcy mieli go za niedobite, i w czasie oblężenia napisali na jedney bramie, iż pierwey szczyry kotow ziedzą, niż go Francuzi dobędą. Xżę Kondusz r. 1654. trzymając stronę Hiszp. od oblegania go odstąpił był przymuszony. Sławne tu bogactwy i Biblioteką jest Opac. S. Wasta czyniące 40000. liwr. Fortyfikacya miasta jest po części Pana *Vauban*. Od Duaku *m. 5.* od Paryża 42. dł. 20. 26. sz. 50. 17.

ARREVERI, ob. Arvert.

ARKHUSEN, ob. Arhus.

ARROA, Aroa, wysepka Dufiska na morzu Bałtyckim, na połud. wyspy Fienii.

ARROIO-DE-SERVAN, m.

Hiszp. w Estremadurze, *m. 3.* od Merydy.

ARROU, rz. Fr. wypływa z bliska Arnetu, łączy się z Ligerą.

ARS, m. wyspy *de Ré*, nal. do Fr.

ARSHOT, ob. Aerschot.

ART, m. znaczne w Kant. Schwitz, nad jez. Zug.

ARTA, M. wielkie i dawne Turcyi Eur. w Albanii z Arcy Bisk. Chrześcian tu więcej niż Mahometanow. Handel ma znaczny. Leży nad golfem tego im. *m. 28.* od Lepantu.

ARTAGNAN, Hr. Fr. nad rz. *Adour* w Pow. Bigorreńskim.

ARTANNES, m. Fr. z tyt. Baronii, *m. 3.* od Tours.

ARTENAI, m. Fr. *m. 4.* od Aureliann.

ARTHEZ, m. Fr. *m. 2.* od *Orthes*.

ARTEZYA, *Artois*, Prow. Fr. w Niderlandzie, z tyt. Hr. między Flandryą i Pikardya, jedna z najlepszych Prowincyi Fr. Handel iey zawisł na lnie, chmielu, wełnie, oliwie i płotnach. Dzieli się na kilka Pow. i policzona jest między Stanami Korony Fr. Należała niegdys do 17. Prowincyi Niderlandu, ale gdy Ludwik XIII. zdobył Atrebatę na Filippie IV. Krolu Hiszp. cała Artezja poddała się Francyi, r. 1640. procz Miast: *S. Omer*, i *Aire*. To nakoniec trakt. Nimegskim Francyi ustąpione zostały r. 1678. potwierdzonymi traktatami następującemi, a w szczególności Utrechskimi 1713. Podniesiona ta Prow. na Hr. od Filipa Augusta była, a od Filipa pięknego na Xstwo z tyt. Para 1297. Brat drugi Krola Fr. Karol Filip jest Hrabią Artezji od r. 1757. M. S. jest Arras.

ARTONNA, dawne m. Fr. w Arwernii, od Gannaty *m. 2.*

ARTS, wysepka Fr. na zatoco morskiej *Morbihan*, *m. 1.* od *Vannes*, w Brytanii mniejszey.

ARVA, Arwa, rz. Sabaudyi, wpada

wpada pod Genewę w Rodan.

ARUDY, m. Fr. *m.* 3. od Oleron.

ARVERT, lub ARVERD, połwyśpa Fr. przy uściu rz. Sundry w Santonii, ródzi drzewa rozliczne, zawżę zieleniejące się; ma m. tegoż im.

ARUANS, lub AROUENS, jedna z wysp leżących przy uściu rzeki Amazonow, w Amer. połud.

ARUIERES, kartuzya Fr. w Diec. Geneueńskiej, dawna i bogata, fund. r. 1140. od Amadeusza H. Xcia Sabaudyi.

ARUNDEL, lub ARONDEL, m. Angiel. w Hr. Suffex, nad rz. Arun, z tyt. Hr. *m.* 3. od *Chichester*. Wyślę z Dep. na Parl. Sł. są między uczonemi marmury Arondelkie, tak nazwane, iż od Hrabi Arondelkiego z wyspy Paros były tu prowadzone. Marmury te wyrażają Epoki, od pan. Cerkrofa Założyciela Krol. Ateńskiego do Archonta Diognetta, co czyni lat 1318. Te dziś składają część marmurów Oxfordzkich. dl. 17. s. sz. 50. 50.

ARWA, ob. Arawa.

ARWERNIA, ob. *Auvergne*.

ARZAMAS, M. Moskiewskie, nad rz. *Mokrza reka*, w Prow. Morduańskiej, na trakcie z Moskwy do Astrakanu. 120: *m.* na połud. ku w. od Moskwy, od Astrakanu *m.* 200. Tu Generał Duhoruki pokromił buntujących się Kozaków.

ARZILLA, Arzylla, forteca dawna i piękna M. Afr. nadm. nad Oceanem, w Krol. Fezańskim, należąca do Krol. Marokańskiego. Alfons Krol Portug. dobywszy Arzylli (szturmem), dziedzica Tronu Fezańskiego z siostrą wziął w niewolę. Ten później młody Xiążę dopiawszy Korony r. 1508. z 100000. wojska obległ fortecę, ale odstąpić był przymuszony, którą sami Portug. opuścili. Od Fezu na półn. ku z. *m.* 35.

ARZILLIERES, baronia Fr. w Szampanii.

ARZINGAN, lub ARZENGAN,

Tom I.

M. Azyat. w Natolii nad Eufratem. Od Erzerum na połud. *m.* 46.

ASAD-ABAD, lub ASED-ABAD, piękne M. Az. w Perfyi, w Prow. *Irak-Agemi*, *m.* 27. na półn. ku w. od Mosulu.

S. ASAPA, M. Ang. Biskupie nad Kluydą w X. Wallii, *m.* 3. od Flenty.

ASAPS, m. Fr. w Pow. Bearneńskim.

ASCENSYI, *Ascensionis Ins.* ob. Wniebowstąpienia, wyspa.

ASCHA, m. Brabancyi Austr. między Bruxellą i Aloflą. Mieszkańcy *Ascensyanie* się zowią.

ASCHAFFENBURG, *Aschburgun*, znaczne M. Niem. w Frankonii, niegdyś było Cef. teraz należy do Arcy Bisk. Mogunckiego, który tu ma zamek wspaniały. Jest nad Menem, *m.* 8. od Frankfortu, 12. od Moguncyi. dl. 26. 35. sz. 50.

ASCHAU, ob. Rottenberg.

ASCHERLEBEN, m. Niem. w Xstwie Anhalt, założone na ruinach Askanii, z kąd poszedł dom Xżąt Anhalt, którzy wprzód pisali się Hrabiami Askanii. *m.* 8. na w. od Halberstadu.

ASCOLI, *Asculum*, M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Bisk. Oyczyzna Mikolaia IV. Pap. Ma dwa zamki, jest na gorze, po pod którą płynie rz. Fronto. Od Ankony na połud. *m.* 20. dl. 31. 23. sz. 42. 47.

ASCOLI-DE-SATRIANO, M. Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. od Benewentu *m.* 15. na w. s. zwycięstwem Fabrycyusza nad Pirrem Krolesem Epiru.

ASFELD, lenność Xstwa Bremańskiego, należąca od Krolowy Chrystyny Oycu Generala Asfelda.

ASHBURTON, m. Ang. w Hr. Dewonii, wysła 2. Deput. na Parl. *m.* 9. od Excesteru.

ASINARIA, Azynara, wyspka bliska brzegu zachodniego Sardynii, *m.* 7. od Sallari. Blisko tej wyspy r. 1409. Gemeńczykowie przegrali bitwę morską z Aragoń-

czykami.

ASKEATON, m. Irlandyi w Hr. Limerick. Wyśla Dep. na Parl. m. 6. od Limericku.

ASNA, piękne m. Egiptu wyż. nad Nilem. Mieszkańcy są bogaci, prowadzą handel bydłem i zbożem. Pozostaia tu iezcze znaki godnych podziwienia budowli, i grobow Po-gańskich.

ASNOIS, Baronia Fr. w X. Aureliańskim, m. 2. od Clamecy.

ASOLA, m. Weneckie w Pow. Bresciańskim, blisko rz. Chiezy z Opac. m. 8. od Kremony.

ASOLO, Azul, M. Wł. Indne w Pow. Trewizańskim nad źródłem rz. Mufon, m. 4. od Bassano.

ASPERG, ob. HohenAsperg.

ASPEROSA, *Abdera*, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Archipel. z Bisk. Greckim, i z portem, m. 9. od Nikopolu. dl. 42. 50. sz. 40. 58.

ASPRES, m. Fr. jedno w Normandyi, drugie w Delfinacie. m. 4. od Gap.

ASSANKALA, *Affaucaté*, M. mocne w Armenii nad rz. Araxą. Ma cieplice dobre i uczęszczane, m. 9. na półn. od Erzerum.

ASSANCHIF, M. Azyi w Dyarbeku nad Tygrem, od Dyarbekiu m. 16.

ASSAT, Baronia Fr. w Pow. Bearneńskim, m. 2. od Pau.

ASSEM, ob. Arder.

ASSENIPOLANIE, *Affenipoli*, narod Amer. półn. w Luizjanie, dziki iezcze po części.

ASSENSA, M. Duńskie nadm. na wyspie Fionii z portem. Tu stawaia pływacy z Xstwa Slezwickiego do Kopenhagi. Od Odensee m. 7.

ASSIGNIES, Margr. Fr. w Arzezyi.

ASSISIO, Assyz, M. Bisk. w Xstwie Spoletu. Wybudowane jest na schyłku wysokiey góry. Oyczyzna S. Klary, i S. Franciszka, ktoremu tu gniach wysoki, na trzy wielkie piątra jest stawiony. Od Spole-

tu na półn. m. 8. dl. 30. 12. sz. 43. 4.

ASSOMPTION, *Affumptio*, ob. Wniebowzięcia, wyspa i Mialto.

ASSONNA, m. Fr. w Pikta-wii, m. 6. od Niorty.

ASTABAT, M. piękne Az. w Armenii, o m. 1. od Araxy. Jest w gruncie dobrym i obilnym w wina wyborne. W okolicy Astabaty rośnie korzeń zwany *ronas*, rozciągaiący się po ziemi, iak lukrecya, a ktorzy służy do farbowania materiy w wysokim kolorze czerwonym. Wiele go ztąd bardzo sprzedaią do Persyi i Indyi. Od Nachiwanu na połud. m. 5.

ASTARAC, lub **ESTARAC**, mały Pow. Fr. w Gaskonii z tyt. Hrludny i urodzayny. M. S. jest Miran-da.

ASTER, m. Fr. z tyt. Wikon-tego w Pow. Bigorreńskim.

ASTERABAT, lub **ASTRANAT**, wielkie M. Perkie w Prow. tegoż im. ktora jest dawną Hirkanią, nad rz. i blisko golfu Asterabackiego, przy końcu połud. morza Kaspyskiego.

ASTI, *Astz*, piękne i dawne M. i Hr. Wł. w Piemontie, z zamkiem, i Bisk. Wzięte było od Franc. 1703. ale 1704. odebrane od Xcia Sabaudyi, i powrotnie od Franc. 1745. a nakoniec od Krola Sardynii 1746. zdobyte było. Leży nad Tanarą, o m. 5. od Alby. dl. 25. 50. sz. 44. 50.

ASTIER, m. Fr. z Opac. m. 4. od *Perigueux*.

ASTORGA, *Asturica*, dawne M. Hisz. w Krol. Legionu z Bisk. Jest dobre ulortyfikowane sztuką i z natury. Leży na równinie weso-łey nad rz. Tuetą obfitą w delikacne pstrągi. Od Legionu na połud. m. 10. dl. 12. sz. 41. 20.

ASTRACHAN, lub **ASTRAKAN**, Krol. Tartaryi Azyatyckiey pod pan. Rossyiskim. Kray ten zawiera niektore mialta nad Wolgą. reszta są stepy rościagaiące się aż do morza Kaspyskiego, z ktorych sół dostatkciem zbieraią. Zbieranie iey

wprzod Obywatele mieli wolne, ale jak ią Dzwor Moskiewski sobie przywłaszczył, drogo sá tu opłacać muszą, największy z ryb! lubo tu bardzo tanich, odbył maia. Grunt tu z siebie żyzny, dla suchości, iż tu żadne nie padaia deszcze, mało co rodzi, melony jednak rownie przednie, wydaie iak w Persyi. Wolga swym wylewem, tak iako Nil sprawnie żyżność Kraiu nadbrzeżnych: Wody w całym kraiu, procz rzecznych, są sione, przeto same prawie brzegi rzek są osiadłe. Hordy jednak Tatarow po głębokich są nawet rozległe stepach.

ASTRACHAN, lub **ASTRAKAN**, M. S. Krol. tego im. w Tartaryi na kępie Wolgi nowo wybudowane blisko dawnego Astrakanu. Domy na wszystkie, procz Katedr. i niektórych Cerkwi, drewniane, przeto częstym jest podległe pożarom. W r. 1767. ogień tysiąc tu domow pochłonał. Opasany jest Astrakan murem i palisadami, osiadły Moskajami, Angl. Franc. &c., ktorzy tu znaczny handel morzem Kaspijskim prowadzą z Persją. Car Iwan Bazyłowicz r. 1554. opanował to M. na Tatarach Nagawskich odniesionym zwycięstwem. W r. 1670. Stenkoraczyn herzt rokółu, wziął go był zdrada, ale wkrótce buntu przypłacił śmiercią. Od morza o m. 20. dł. 67. sz. 46. 22.

ASTURIA, Asturya, Prow. Hisz. z tyt. Xstwa między Biskaią i Legionem, długa na m. 48. szer. 18. Dzieli się na Asturyą Owiedańską i Santyllańską, zwane od miast swych. Ta Prow. pełna jest lasow i gór. Wi na tu przednie i konie. Znajduia się w Asturyi minery złote, lazurowe, chryzokoll, &c. Obywatele są bitni, szczerzy i pracowici. Szlachta Asturyjska najzacieplyza jest w Hiszpanii. Pierworodni Synowie Krolow Hiszp. piszą się Xzętami Asturyi.

ATAKAMA, *Atacama*, M. Ameryki połud. w Peru. Tegoż im. są

blisko stepy rozległe, i pasmo gór dzielących Peru od Chili. Mrozy tu niekiedy tak bywaią tęgie, iż ludzie w domach marzną.

ATAKAMES, *Atacames*, Gubernia w Peru zawisła od Audiencyi *Quitto*, ciągnie się po nad brzegiem morza połud. pod Gwaiakwilę. Od r. 1741. zaludniać się poczęło, przez komunikacyą morza połud. w *Quitto* z rz. *Emerauda*.

ATALAYA, m. Portug. w Estremadurze, na wzgórce z fortecą dobrą, m. 2. od Tomary.

ATANAK, ob. *Aisny-le-Duc*.

ATENA, m. Wł. w Kr. Neapol. z tyt. X. m. 9. na połn. od *Policastro*.

ATENY, ob. *Atyna*.

ATH, M. piękne i mocne w Hr. Hannonii Austr. Od Franc. wzięte było r. 1697. i 1707. ale tymże wkrótce odebrane od sprzymierzonych zostało, r. 1707. Od Mons m. 5. dł. 21. 30. sz. 50. 35.

ATHBOY, m. Irlandyi w Hr. *Est-Meath*, wysyła Dep. na Parl. m. 3. od Trimu.

ATHEA, m. 1. od *Craon*, **ATTHIS**, w Normandyi, m. 5. od *Vira*, są m. Franc.

ATHENREY, *Athenria*, m. Irlandyi, w Hr. Galloway, mało ludne, wysyła Dep. na Parl. m. 4. od Galloway.

ATHERDEA, m. Irlandyi w Hr. Luth, wysyła Dep. na Parl. m. 3. od Luthli.

ATHLONA, kanton Irlandyi, w Hr. Roskomen, niegdys Bisk. z zamkiem i mostem pięknym nad Shannoną. Wysyła Dep. na Parl. Jest stol. Hrabstwa *West-Meath*. Od Dublinu na w. m. 25. od Ardachy na połud. m. 9. dł. 9. 30. sz. 53. 20.

ATHOL, Atholia, Kanton Szkocyi połn. w Hr. Perth, zalany prawie jeziorami. Ma M. S. Blair.

ATHOS, *Monte Santo*, *Agios Oros*, wyfoka góra Grecyi w Macedonii na połwyspie Archipelagu, ktorą przy zachodzie słońca, aż na Le-

innos wyspę cień rzuca; mieszkana jest od Mnichow Greckich, którzy na niej 22. Klasztorow mają, a pustyn 40. w tych zaś na 6000. Mnichow się mieści, i torzy baracz Porcie płacą, żyją ostro, i tylko z pracy rak. Zrzućeni od Turkow Biskupi Grecy tu odsyłani bywają, i ztąd Mnichy brane na Bisk. bywają.

ATLANTYCKI Ocean, zowie się morze między Afryką i Ameryką zawarte.

ATLAS, Pasmo gór wysokich w Afr., ktore dzielą Barbaryą od Biledulgerdy, rozciągając się od w. do z. W wielu miejscach jest niemielzkany z przyczyny ostrości zimna. Gdzie jest powietrze umiarkowane, tam Afrykanie pędzą swe trzody. Wierzcho jest zawsze okryty śniegiem, gdzie nigdzie zboże z pod śniegu rośnie, i tak topnieć zaczyna, kłofy się ukazują. Ryzu tu zbierają dostatkim. Jest to najwyższa góra w Afryce. Od niej, iż mniemano dawniej, że Niebo całe na Atlasie się wzbiera, nazywany dżisfay, zbior kart Geograficznych, Atlasem.

ATOK, M. S. Prowincyi tego im. w Azyi w stanach Mogolskich, nad zbiegiem rzek Nilao i Indu.

ATREBATA, ob. Arras.

ATRI, *Adria*, m. Wł. w Kr. Neap. w Abruzzo, z tyt. X. Nal. do domu Akwawiwow, ma Bisk. Leży na górze skalistej, m. 4. od Teramo. dl. 31. 38. sz. 42. 45.

ATTALENS, wieś, zamek i Pow. Szwajc. w Kant. Fryburgskim, m. 2. od Fryburga.

ATTANCOURT, m. Fr. zajęcone wodami mineralnemi, m. 3. od *Soinville*.

ATTENDORF, lub **OTTEENDORF**, M. w cyr. Saxonii niżej blisko ujścia Elby, miejsce gdzie się gromadzą żłany Pow. Hadelkiego.

ATTERDORF, m. w Xflwie Westfalii nad rz. Bichą, m. 10. od Arensbergi. Ztąd marmury dobre wychodzą. W r. 1742. prawie całe

spaliło się.

ATTIGNI, Attiniak, *Attinacium*, m. Fr. w Szampanii, miejsce dawne, pamiętne zborami, i bawieniem się tu niektórych Krolow Fr. Chilperyk Krol, tu umarł, a Ludwik łagodnym zwany za zabicie brata, tu miejsce sobie pokuty obrał. Od Remow na poln. ku w. m. 8. dl. 22. 17. sz. 49. 30.

ATTINGA, kraj w Azyi blisko Kapu Komorynu, w którym Krolowa rządzi, i nie idzie za mąż, ale mężką trzyma Saray, Korona tu idzie po samej tylko kądzieli.

ATTISHOLZ, lub **ATISWALD**, fl. miejsce w Szwa. carach wodami mineralnemi o polnili od Soloturny.

ATYNA, lub **SETYNA**, Ateny, *Athena*, M. Grecy, fl. i starożytne, pamiętne dawniej Rzeplra, Oyczyzna tyłu mędrcom i wodzow. Dziś ledwie z rozwalin o jego przeszłej wielkości wnieść można. Liczy jeszcze mieszkańcow po większej części Greow na 16000. ma Arcy Bisk. zawisłe od Patriarchy Carogrodzkiego. Margr. Bonifaciusz zdobył był Ateny na Grekach, i do r. 1222. w rękach Franc. zostawały, aż ci w czasie fl. Niezporow sycylijskich ztąd od Aragonczykow wypędzeni zostali. Z pod pan. Aragonczykow przeszły w dom Akciaiłow; z tych Xciu VIII. wydarł ie Mahomet II. r. 1455. Opanowane Ateny od Wenetow r. 1464. były w ich ręku do r. 1687. gdy wzięte od Turkow, pod ich zolały jarzmem. Ateńczykowie są dorodni, ale chytry i zysku chciwi. Handlują jedwabiem, lnem, woskiem i oliwą. Leżą Ateny w Liwadyi, m. 40. na poln. ku w. od Mizytry, od Laryssy 53. dl. 41. 55. sz. 38.

AVA, ob. Awa.

AVALON, m. Fr. w Burgundyi, znaczne handlem, w Pow. Semurreńskim. Po 3. miesiącach oblężenia wzięte było r. 1007. od Roberta Kr. Fr. Ma zamek mocny, leży w gruncie dobrym, obfituje w

wina. Od Antyziodoru na połud. m. 10. od *Dijon* m. 20. Jest także Prow. tego im. w Amer. poln. na wyspie ziemi nowej, *Terre neuve*.

AVALON, wieś i zamek Fr. m. 6. od *Grenobli*.

AVAUGOUR, Baronia Fr. w Brytanii, m. 2. od *Gwincamp*.

AVAUX-LA-VILLE, m. Fr. z tyt. Hr. m. 5. od *Remow*.

AUB, m. Niem. w Frankonii z *Grodem*, w Bisk. Wurtzburckim.

AUBAGNE, *Albinia*, m. Fr. w Prowancyi, gdzie kilkakroć stany Prowancyi zgromadzone były. Od *Toulon* m. 8.

AUBAIS, Margr. Fr. m. 4. od *Nismes*.

AUBE, *Alba*, rz. Fr. która płynie przez Szampanią i łączy się z Sekwaną i *Marcilly*.

AUBENAS, o m. 6. od *Viviers*.

AUBENTON, w Pikardyi, o m. 4. od *Ferwins*.

AUBETERRE, w Pow Engolizmeńskim z *Opac*.

AUBIGNE, w X. Andegawickim, zkad bierze nazwisko pewna familia Fr. in male m. Franc.

AUBIGNY, Albiniak, m. Fr. z zanikiem i tyt. X. dziedzictwo iednego Anglika, od *Bourges* na poln. m. 9. Są inne m. we Fr. tegoż im.

S. AUBIN, lub S. ALBIN, Pow. zamek, i wieś w Szwycaarach do Kant. Fryburg. między ieziozem *Morat* i *Neufchatel*.

AUBIN-DU-CORMIER, *Cornutus*, M. Fr. w Brytanii, wystawione r. 1222. od Xcia *Manklera*.

St. wygraną Wikontego *Tremouille*, nad X. Aureliańskim odniesioną r. 1488. Od *Rennes* m. 4. od *Paryża* 74. dl. 16 15. sz. 48 15.

S. AUBIN, *Opac*. S. Albina w Andegawie, czyni 20000. liwr. Wiele innych mieysc jest niczym nieznanych we Fr. tego im.

AUBONNA, *Albona*, piękne M. Szwyca. w Kant. Berneńskim nad rz. tegoż im. o m. 1. od 122. *Genewy*. Kupione nayprzed od Ta-

werniora woiażera, i przedane *Margrabi de Quafue*, a od *Berneńczyków* nakoniec r. 1701. odkupione było. Od *Lauzanny* m. 4. dl. 23. 57. sz. 48 30.

AUBUSSON, *Albutio*, m. Fr. w *Marchii* z tyt. Wikontego, ktoremu słu. dom *Aubuffon*, winien słu. nazwisko. Oddalony od tey familii z dawnych czasow, *Ludwik XIV.* uściąpił go z okolicą *Xciu Feuillade*, w zamianę za *Saint Cyr*. Rękodziela tu założone meblow, czynią go ludnym i handl. Od *Bourgenus* m. 7. od *Evaux* 9.

AUCH, *Augusta Auscorum*, M. Fr. stol. *Armaniaku*, z *Wielkorządztwem*, główne caley *Gaskonii*. Ma *Arcy Bisk.* mającego tytuł *Prymasa Akwitanii*, i do tego wielkie stochody, ktorego tu *Katedra* dziwnie jest wspaniała. W *Kapitulie* mieści 5. *Kanonikow Swiockich*, z ty. hiednym jest sam *Krol Fr.* iako *Hr. Armaniaku*. Leży na górze, od *Touloufy* na z. m. 11. dl. 18. 20. sz. 43. 38.

AUDA, *Atax*, rz. Fr. płynie z gór *Pyreneyckich* przez *Langwedocyę* niż. i wpada do morza szrodziemnego blisko *Narbonny*.

AVELIN, wieś w *Niderlandzie*, o m. 2. od *Roshefort* w X. *Luxemburckim*, gdzie *Francuzi* porazili *Hilzp.* r. 1635.

AVEIRO, *Lawara*, *Averium*, M. *Portug.* z tyt. *Xstwa* i portem dobrym. Oyczyzna *Aryusza Barbofey*, m. 2. od *Oceanu*, 12. od *Porto*. dl. 9. 30. sz. 40. 30.

AVELIN, Baronia Fr. m. 2. od *Lilli*.

AVELLINO, *Abellinum*, *Avellino*, M. *Wl.* w *Kr. Neapol.* z *Bisk.* W r. 1694. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. Od *Benewentu* m. 5. dl. 32. 33. sz. 40. 53.

AVENAY, m. Fr. z *Opac.* czyniącym 25000. liwr. o m. 1. od *Eparnay*.

AVENCHAL, lub *AVANCHE*, *Aventium*, piękne M. Szwyca. i Pow. *Kantonu Berneńskiego*, dawniey znaczne i stol. caley *Szwycaryi*.

ale dziś spustoszałe. Wiele tu znaków starożytności Rzymskiej dać się widzieć. Pierwsi Bisk. Lauzańscy tu mieli rezyd. Leży o półmili od jez. Morat, od Fryburga, *m.* 2. dł. 24. 37. sz. 46. 50.

AVENIERES, *m.* Fr. blisko Lawala. Inne tego im *m.* 3. od Belsey.

AVERBACH, *m.* Niem. w Palatynacie wyż. Bawaryi, *m.* 12. na połud. kn w. od Norymbergi,

AVERNO, Awern, Jezioro Wł. w Kr. Neapol. blisko *Puzzoli*, dawniej zaraźliwe, dziś dobre mające wody, i które niegdyś łączyło się z jez. *Lucrinum*, i miał port wygodny, znieziony bez znaku trzęsieniem ziemi r. 1508.

AUERSBERG, *Auersperg*, *M.* i *Hr.* Niem. w Kamioi, *m.* 8. na połud. od Laubachu.

AUERSBURG, zamek mocny w Bawaryi na górze, *m.* 3. od Kufsteinn.

AVERSA, *m.* Fr. Neapol. z Bisk. w miley równinie; Oyczyzna Tazego. Od Kapuy *m.* 3. tyleż od Neapolu. dł. 31. 50. sz. 41.

AVES, *Avium*, ob. Ptaków wyśpa.

AVESNES, *m.* Fr. obronna w Hannonii, którego twierdze Marszałek *Tauban* odnowił. Ustąpione było Francyi r. 1659. od *Maubeuge m.* 3. od *Cambray m.* 10.

AVESNES-LES-NONAINES, Opac. Fr. w Artezji, blisko Atrebaty, fund. r. 1128. dla Mniszek, czyni 12000. liwr

AVESNE-LE-COMTE', *m.* Fr. w Artezji, *m.* 4. od Atrebaty.

AUFÉAY, *m.* Fr. *m.* 4. od *Argues*.

AUFNAU, lub UFNAU, kępa jeziora Zurychu, nal. do Opac. Pułkownika S. Maryi. St. Poeta Frankoński Ulryk *de Hutten* tu umarł r. 1523.

AUGE, *Algia*, mały Pow. Fr. z tyt. Wikontego. Obsituie w zboże, len, i iabłka. Ku morzu ma zupy

foli białey i w okoto buyne pastwiska, na których liczne trzody bydła zawzse się pasą.

AUGOSTODUN, ob. Antum.

AUGUSTOW, Pol. *M.* piękne i defymocne w Woiewodztwie Podlaskim, z Stwem. Wystawione od Zygmunta Augusta Krol. Pol. od którego ma nazwisko. Leży nad jez. od Bielska na poln. *m.* 18. od Warszawy *m.* 40. dł. 41. 37. sz. 53. 25.

AUGSBURG, ob. Ansburg.

AUGST, *Augusta Rauracorum*, daw. *M.* stoł. niegdyś Raurakow, gdzie Manucyusz Plankus Rzymską pod Augustem wprowadził osadę, teraz tylko Wieś, *m.* 2. od Bazylei. Dają się tu widzieć rozwaliny Amfiteatru, i niektóre starożytności pamiatki wydobywane bywają. Wieś należy do Domu Austr. a okolica iey nad rz. Ergetzą do Bazylei. August od Attyli zruynowana została, a Biskupi zjadł do Bazylei swą Katedrę przenieśli, która zatym powiększać się poczęła.

AUGSTBURG, zamek wspaniały w Misii, w Pow. Ertzburskim, nad rz. Tszopą, na granicy *Voigtland*.

S. AUGUSTYN, forteca Amer. poln. na brzegu wschodnim Florydy; należała do Hisp. ale traktatem pokoju r. 1763. ustąpiona jest Anglikom. Tego im. jest Kap w Brezylji. Tegoż im. jest Opac. S. Maura zakonu, we Fr. czyni 7500. liwr. przy *Limoges*, inne jest przy *Terouane*.

AVIGNON, Awenion, *Avenio*, piękne i wiel. *M.* Fr. stoł. stanu; tegoż im. należącego do Biskupow Rzymskich kupionego przez Klementa VI. r. 1348. od Jeanny Krolowy Nawarry i Erabiny Prowanckiej za 80000. dukatow. Przez lat 62. aż do Grzegorza XI. tu Papieże mieli rezyd. Syxt VI. postanowił Awenionkie Arcy Bisk. r. 1475. Wprzod zaś Bonifacy VIII. założył tu Akademią r. 1303. Zdobią Awenion przepyszne kościoły.

Jest nad Rodanem, *m.* 5. od *Orange*, od *Aix m.* 16. dl. 22. 28. sz. 43. 57.

AVILA, Awila, *Abula*, dawne i mocne M. Hiszp. w starej Kastylii z Bisk. i Akad. Rękodziela sukienne ma przednie. Leży w okolicy wesolej opasanej górami okrytymi drzewem owocowym i winnicami. Oyczyzną jest S. Tereszy i Gonzalesa. Od Salamanki *m.* 16. na połud. dl. 13. 22. sz. 40. 35. Tego im. jest m. Amer. w Peru.

AVILES, m. Hiszp. w Asturyi, nal. do Krol. Legionu, jest od Owiedo na połud. ku z. o *m.* 10.

AVIS, *Avifium*, Awiz, m. Portug. w Alentei, na górze z zamkiem, blisko rz. Awizy. Ztąd kawalerowie Awizańscy wzięli swoje nazwisko, ustanowieni od Dom Alfonsa Henryka I. Kr. Portug. Od Estremozy na z. *m.* 7.

S. AULAIRE, Margr. Fr. *m.* 5. na z. od *Chaalons*.

AULAYE, o *m.* 8. od Angulemy;

AULONZA, *m.* 4. od Tulles;

AULPS, od *Trejus m.* 8. są m. Franc.

AUMALE, albo **ALBEMARTE**, Albamarta, M. i Hr. Fr. w Normandyi wyż. podniesione na Xstwo Parostwo od Henryka II. dla Gwizyusza. Ma Opac. czyniące 5000. liwr. Sarze Albemartkie są szacowane. Leży na gran. Pikardyj, od Rotomagu *m.* 14. od Ambianu *m.* 10. dl. 19. 20. sz. 49. 50.

AUMONT, m. Fr. i Wł. z tyt. Xstwa Parostwa, nadanym mu r. 1665. Jest w Szampanii *m.* 2. od *Troyes*.

AUMONE, Opac. Fr. *m.* 6. od Biezy, czyni 4500. liwr.

AUNAY, m. Fr. w Piktawii, *m.* 8. od Nionzy. Inne tego im. 2 Opac. Cyfter. czyniącym 7000. liwr. w Normandyi, *m.* 5. od *Bayeux*.

AUNEAU, m. Fr. z zamkiem starym, *m.* 4. od Karnutu, pamiętne przegrana Reitrow zbitych od X-

Gwizyusza pod Henrykiem III.

AUNIS, Alteański Pow. mała Prow. Fr. między Piktawią i Santonią. Ten kraj, lubo suchy, wina i zboża wydaie dostatkim. Drzewa ma mało, ale wiele ieszor stonych, z których tu wyborań sol wyciągać umięją. Ze jest nad morzem, i ma porty, przeto jest handlowny i bogaty.

AVOGE, piękny zamek Fr. w Prow. Lugduńskiey na trakcie Paryzkim, dziedziczny Xiążąt *Isvelot*, których jest rezydencyą.

AVON, Awona, są 3. rzeczki tego im. w Anglii, jedna pod Bath, i Bristol, druga pod Salisbury, trzecia pod Warwick plynie.

AURACH, Anrak, *Auracum*, m. Niem. z zamkiem dobrym, zwykła rezyd. Xiążąt młodzich domu Wirtemberskiego. Leży o *m.* 10. na z. od Ulmy, a 6. od Tubingi. dl. 27. 4. sz. 48. 25.

AURACH-HERZOG, lub **HERZOGAURACH**, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bambińskim, od Norymbergi *m.* 6. na pośn.

AVRANCHES, *Abrincœ*, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Bisk. które Huet zaszczycił. Fortyfikacye miasta od Angl. r. 1203. zwalone były, ale z czasem odnowione zostały. Jabłeczniaki Arauzeńskie są najlepsze w Normandyi. Powiat Arauzeński rozciąga na *m.* 10. M. leży nad rz. Seą, poł. mili od morza, od Mortain na z. *m.* 8. dl. 17. 16. sz. 48. 41.

AURAY, *Auracum*, Aurak, M. Fr. i port w Brytanii niż. nad golfem Morbian. Pamiętne jest potyczką r. 1364. na której Gesklin był uwięziony. Od *Vannes* na z. *m.* 4. od Paryża 106. od Rennes na połud. 23. dl. 14. 40. sz. 47. 44.

AURE, dolina we Fr. którą przerzyna rz. Nests, a z której wycinają drzew wiele do budowli okrętów Krolewskich.

AURELIA, Aureliańskie Xstwo, ob. Orleans.

ZAKŁAD
 HIZYRII
 ANKUR
 TUSZUR
 RYBNIK
 V. A. P.

AURENGABAD, wiel. M. Indyjskie, stol. Prow. Balagaty w Państwie Mogolskim. Jest landl. i ludnie w gruncie żyznym.

AURICK, M. Niem. w Ostfryzyi w cyr. Westfalii z zamkiem dohrym. Leży na równinie okrażoney łałem pełnym zwierzyną. Od Lumbdeny *m.* 5. od Oldenburga *s.* dl. 25 *sz.* 53. 28.

AURIGNY, wyspka na brzegach Normandii blisko *Contentin*, należy do Anglików.

AURILLAC, Auryllak, znaczne M. Fr. i ludne z Opac. w Arwernii wyż. Oyczyzna wielu znakomych ludzi. Gerbert Papiież pod im. Sylwestra II. r. 999. Forter. Aibrol, Noailles Marzałek i Kardynał tu się rodziłi. Od Tulles na połud. ku w. *m.* 11. od Paryża *m.* 100. dl. 20. 3. *sz.* 44. 55.

AURILLY, m. Fr. w Normandyi wyż. stol. Margr. Dają się tu widzieć rozwaliny zamku wielkiego.

AUSBURG, Aufzpurg. *Augusta Vindelicorum*, M. Niem. wielkie, sławne i starożytne, stol. cyr. Szwabii i Bisk. Augszburskiego. W okolicy ma piękne równiny pełne pastwisk i łąk. Rząd miasta jest tak dobry, iż może być miane za nayporządniejszy w świecie. Jest Cef. wolne. Pałac Biskupi jest piękny, w którym tu ułożone było wyznanie wiary Lutera r. 1530. zwane *Confessio Augustana*. Kościoły i Ratusz godne są widzenia. Turenniufz r. 1646. oblegał go bezskutecznie. Sławna liga r. 1687. w ktorey się wiele potencyi Europ. przeciw Fran. oświadczyło, tu była zawarta. W r. 1703. dobyty był od Franc. Aufzpurg, ale wkrótce po potyczce Hochstádzkiej oddany został. Handel jego już wiele zmniejszyłony odtąd, iak w Hollandyi kwitnąć począł, znaczny jednak ma z różnych galanteryi, i srebrnych rękodziel odbyt. Leży między Werdachem i Lecliem od Munichu *m.* 12. od Norymbergi *m.* 25. dl. 28. 28. *sz.* 48. 24.

AUSCH, ob. Auch.

AUSSEA, m. Styryi wyż. znaczne szczytami seleni.

AUSSIG, *Austrá*, piękne i wesołe M. Krol. w Czechach w cyr. *Leutmeritz*. Tu Miśniyczkowie od Husytów r. 1426. porażeni byli. Od Leutinerycza *m.* 4.

AUSSON, ni. Fr. od *S. Florentin* *m.* 4.

AUSTERLICZ, albo Stawrow, porządne M. Morawii, o 10. *m.* na połud. od Brüny.

AUSTRYA, *Oesterreich* po Niem. *Austriche* po Fr. Prowincya Niemiecka, między Czechami, Węgrami, Styryą i Bawaryą. Rz. Enfa wpadająca w Dunay dzieli ją na wyż. i niż. Widoń jest iey M. S. i rezyd. Cefarzow domu Austr. Ta Prowincya żywnością gruntu, zdrowym powietrzem, obfitością i miłym położeniem celnie inne w Niem. Wina, zboża, i owocow ma dostatek. Szafrań tu rośnie lepszy nad Indyjski. Austrjacy są dowcipni, obyczayni, kochający się w naukach, i rękodzielach, i są dobrzy wojownicy. Nie trzeba mieścić iey z cyr. Austr. który zawiera Arcy X. Austrji, Xięstwa Styryi, Karynthii, Karnioli, i Hr. Tyrolu; ani z Państwami domu Austr. Dom ten zwal się Habsburskim, z ktorego pierwszym Cef. Rudolf będąc, zdobywszy Austryą, na Ottokarze Krolu Czeskim, nowe dom jego wziął nazwisko. Maxymilian Cef. żeniąc się z Maryą Xiężniczką Brabancyi, Filip z Joanną Krolewną Hiszp. Neap. i Indyi znacznie dom ten wzmocnili, ale na naywyższy potęgi stopień wzniósł się w Karolu V. który Hiszp. Niderland, część Włoch: Burgundya posiadał. Dom Austr. na bracie i synie Karola V. na 2. linie podzielony został. Filip II. syn głowa linii Hiszpańskiej zakonczoney na Karolu II. Kr. Hisp. Ferdynand brat Cefarz głowa linii Niem. zakonczoney na Karolu VI. oycu Maryi Teresy, żony Franciszka I. Cef. a matki Jo-

zefa II. panującego, który z oycą Lotaryńczyka formuje nową linię domu Austr. Z rodziny Austr. było Cef. 16. i Krolow Hiszp. 6. Autrya zaszczycona jest tyt. Arcy Xstwa, i wielkimi Przywilejami w Rzeszy Niem.

AUSTRALNE ziemię, zowią się kraje południowe, czyli pod Ekwatorem leżące, w których nuytżey dopieka słońce.

AUTEUIL, Hr. Fr. *ib.* 6. na z. od Paryża. Inne tego im. *m.* 2. od *Beauvais*.

AUTHIE, i AUTHION, są rz. Fr. jedna w Arcezyi wpada w Ocean, *m.* 3. od *Montreal*, druga o *m.* 1. od Andegawu, łączy się z Ligera.

AUTHON, *m.* Fr. *Saintes* *m.* 4. Tegoż im. w Aurelian. 3. od *Montmail*.

AUTREY, Opac. Augustyniańskie w Lotaryngii.

AUTUN, Augustodun, *Augustodunum*, dawne *M.* Fr. z Bisk. w X. Burgundyi. Nie jest już dziś tak znaczne jak dawniej było przed zburzeniem jego od Saracenow w r. 750. Dają się tu widzieć jeszcze niektóre piękne starożytności pamiątki, rozwaliny Kościołow Januśa i Cybeli. Kościół S. Marcina goźdzen jest widzenia. Biskup Augustodunski jest Prezesem Stanow Burgundzkich, i używa *Pallium*. Od *Dijon* na połud. *m.* 19. od Paryża 65.

AUTZ, *m.* Kurlandyi w Stwie Tukumskim, i Parafia, od Nitawy *m.* 6.

AUVERGNE, Arwernia, lub Alwernia, Prow. Fr. w Lugduńskim. Miała niegdyś swych Xiążąt; przyłączona była do Korony Fr. r. 1210. od niej różnym w lenność puśczone, aż dostała się domowi Burbońskiemu, z których ostatni X Arwernii podpadł koniskacie, r. 1531. Arwernia wrocila się do korony. Ta Prow. wołow, ferow, i innych żywności, dostarcza obficie Paryżowi

Tom I.

i Lugdunowi. Obywatele są pracowici. Ztąd rocznie na 10. lub 12. tysięcy robotnikow do Hiszp. i innych krajow wychodzi. Sidonius, Awit, Paskal, i Kancl. Franc. Hospital tu się rodzili.

AUVILLAR, *m.* Fr. w Gaskonii *m.* 5. od Agen; Oycyzna Kontentona Teologa.

AUXERRE, Antyziodor, *Antistodorum*, *M.* Fr. i Hr. w Burgundyi z Bisk. R. 1669. Hr. Antyziodorskie przyłączone było do Stanow Burgundzkich. Karol V. kupił go od Jana Chalons r. 1370. a trakta-tem Atrebackim ustąpione było Xię-ctom Burgundyi r. 1435. Ludwik XI. nowo go przyłączył do korony Franc. 1477. Oycyzną jest Gilberta, Klerka, Wala i Boeuf. Od Sens *m.* 13. od Paryża 40. dł. 21. 14. sz. 47. 47.

AUXOIS, Pow Semurski, *Pagus Alesiensis*, jest Pow. Fr. w Burgundyi, ktorego *M.* S. Semur.

AUXONNE, *Aussonia*, *m.* Fr. obronne w Xstwie Burgundzkim z tyt. Hr. Jest nad Saoną, na ktorey ma most. Prożno go oblegał po traktacie Madryckim Hr. Launoy dla Karola V. Przyłączone jest do Stanow Burgundzkich r. 1639. Od *Dijon* na w. *m.* 7. od Paryża 74. dł. 23. 3. sz. 47. 11.

AUXY-LE-CHATEAU, *m.* i Baronia Fr. w Pikardyi, *m.* 3. od *Douens*.

AUZAGUREL, ob. Zeila.

AUZANCE, *m.* Fr. w Arwernii, *m.* 4. od *Evaux*.

AUZAT, *m.* Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Isoire*.

AUZON, lub Auxon, *Alsona*, *m.* Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Brioude*.

AW, Au, włości Bawaryi w Niem. nad Abenstą, *m.* 7. na z. od Landshuta.

AWA, *Arisabium*, Krol. w Azyi nad rz. tego im. przy gólie Bengalkim. Nie trzeba go mieścić z rozległemi Państwami Krol. tego.

G

M. stol. Awa jest wielkie i ludne. Domy są drewniane, ale wyfokie, ulice pod sznur ciągnięone, i obiadzone drzewem. Pałac Krolewski jest opasany murem, złocony z wierzchu i wewnątrz. Awanie temiz prawami co Japończykowie się rządzą, ale ani wspaniałości, ani obyczajności ich nie mają, są jednak ludzcy.

AWA, Krol. w Japonii z M. S. tego im. na wyspie jedney między Nippon, i Bongo. Inne Krol. tegoż im. jest na wyspie Nippon.

AWENTYN, ob. Abensperg.

AWLEN, *Alena*, m. Niem. w cyr. Szwabii, jest Cef. nad rz. Kocherą, m. 5. od Heidenheim.

AX, m. Fr. m. 4. od *Turafcon*, pamiętne wodami mineralnymi.

AXELLA, m. Flandryi Holl. wzięte r. 1586. od Xcia Maurycyego d'Orange. od Hiszp. utąpione Holl. r. 1648. opanowane nakoniec od Franc. 1747. Leży między bagnami, o m. 5. na poln. od Gandawy. dl. 21. 24. sz. 51. 17.

AXIMA, mały kraj Afr. na brzegu złotym Gwinei. Nigrycykowie, którzy ją posiadają handlują z Hollandją.

AXIS, termin Geografii, zowie się oś, czyli linia od jednego punktu globu ziemnego do drugiego przez sam szrodek ziemi poprowadzona, około ktorey, dla zrozumienia obrotu ziemi, wyobrażamy sobie obracającą się glob ziemny. Dwa końce ośi zowią się poli czyli bieguny.

AXUMA, niegdyś wielkie i piękne M. Abissynii i stol. całego Państwa, dziś tylko wieś. Wielkość jego dawna z samych gruzow poznac się daie. Leży w okolicy urodzayney i wesotey, o m. 50. od morza czerw. dl. 54. sz. 14. 30.

AY, lub **A1**, *Ageium*, m. Fr. w Szampanii, sł. winem przednim, o mile od *Epernay*.

AYAMONTA, nadm. M. Hiszp. w Andaluzyi z dobrym zamkiem zbudowanym na skale. Ztąd wiele maytkow bierą. Hiszp. do Indyi

zachodnich. Jest przy uysciu Gwadyany m. 6. od Tawiry, od *Cadix* m. 32.

AYEN, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim z ryt. Xłtwa, o m. 1. od Luneli. Tuż *Aymarque*, m. Fr.

AYUKIN, nazwisko hordy Tartarkiey w Azyi, ma swego Hana.

AYUTHAN, rz. w Amer. poln. wpada w Ocean Spokoiny.

AZAMOR, *Azuamarum*, m. nadm. Afr. w Krol. Marokańskim w Prow. Dakweli; mało znaczne po zburzeniu jego od Portugal. 1513. Od Salii na poln. ku w. m. 40.

AZAY-LERIDEAU, Azyak, *Aziacum*, m. Fr. Za Karola VI. opanowali go byli Burgunczykowie, ale od Dolina Fr. r. 1418. odzyskane było. Leży nad Indrą, m. 5. od Tours.

AZAY, m. Fr. w Piktawii. Są inne miysca we Fr. mniej znaczne.

AZEM, m. *Azem*, lub *Acham*, Krol. Az. w części poln. Stanow Krol. Awańskiego. Jest w granice wżędzie bardzo żyznym, oblitym w sówby złote, srebrne, ołowiane, w rudę żelazną, która nał. do Krola, i wiele farb drogich. Azemczykowie są dorodni, balwochwalczy, i wielozenni. Mięso piie nayfinaczniey iedzą. Kemmerus jest M. S. ob. Ardra.

AZENAY, m. Fr. w Piktawii.

AZILAN, m. Fr. w Langwedocyi.

AZINCOURT, lub **AGINCOURT**, wieś Fr. w Artezji, sł. zwycięstwem Anglikow, odniesionym nad Franc. r. 1415. m. 3. od Hedinn.

AZMER, M. Indyi w Państwie Mngolskim, stol. Prow. Swey, z zamkiem dziwnie nocnym, w którym sam Cef. Mogolu rezyd. często. Azmeranie są nieobyczajni i bezczelni. Drogi tu kamieniste, przeto woły podkowywać zwykli, i tych wielu tak do iędzżenia używają jak my koni. Nie wielka część tey Prow. jest urodzayna, handel iey naywiększy w Saletrze. dl. 93. sz. 25. 30.

AZO, lub **Azoo**, M. Az. w Indyi na gran. Kr. Azemskiego, nad rz. Lakwią.

AZOF, lub **Azak**, M. Turcyi Az. przy uściu rz. Donu, w Tartaryi mnieydzey. Piotr W. opanowałszy Azof 1695. umocnił go dosyć, ale r. 1711. musiał go ustąpić Turkom, którzy ie oddali Kozakom Azowskim. Traktatem w r. 1739. fortyfikacye Azolu zburzone były, a przez inny w r. 1774. Moskwię Azof oddany jest. dl. 58. sz. 47. 18.

AZORES, lub **Açores**, *Accipitrum insule*, wyspy iastrzębie, w Afr. blisko m. 200. 1. z. od Lizbony, nazwisko mają od wielkiego tu mnostwa iastrzębiów. Odkryte są wieku 15go. od *Gonzalofello*. Należą do Portug. Obfitują w winnice, zboża, bydło, drzewa owocowe i pastele. Liczą tych wysp 9. Angra na wyspie Tercerze jest M. S. wzyśkich.

AZYA, jedna z 4. części świata, a druga w porządku, lubo nayprzed ludzi mieszkana, oddzielona od Europy morzem śródz., Archipelagiem, morzem czarnym, Donem, i Dzwina; od Afr. morzem czerwonym, i między morzem Suez, z innych stron oblana Oceanem. Nowe odkrycia dają widzieć, iż niema połączenia lądem, iako zawsze rozumiano, z Ameryką. Znacznieysze Azyi części są: Arabia, Turcyja Azjatycka, Persya, Indya, Syberya, Tartarya, Chiny, Japonia, Krol. Awańskie, Siamskie. Wyspy, Ceylan, Sondzkie, Moluckie, Celebes, Filipińskie, Maldywskie. Religie panujące w Azyi są: Chrześ. Mahomet. i Pogańska; dwie ostatnie nayobłzerniey się rozciągają. Języki szczeolne są: Arabski, Perski, Grecki, Chiński, Japoński, Tatarski, Mollucki i Malabarcki. Dla rozległości swey Azya różnego doznawa powietrza. Obfituje w to wszystko, cokolwiek do wygod życia, nawet i zbytek użyć może, w kamienie drogic, diamenty, perły, rubiny, nayrząd-

sze zioła, naydelikatnieysze wonności, szyby złote, srebrne, i inne wszelkie kruszce, zwierza nieznaome Europ. lwy, tygrysy, wielbłądy, słonie, sobole, małpy różnych postaci. Rząd w Azyi władzie prawie jest despotyczny.

B.

BA, m. Afr. w Gwinei, w Krol. Ardrańskim, Hollendrzy tu swoy mają magazyn.

BAAR, m. Fr. w Alfacyi, m. 5. od Strazburga.

S. BABEL, m. Fr. w Arweronii, m. 3. od *Iffoire*.

BABEL-MANDEL, cieśnina morska łącząca morze czerwone z Oceanem, między iedną wyspą i górą tego im. Nazwana z Arabskiego *Bab-al-mandab*, co znaczy brama żalobna, iż Arabowie brali za tych żalobę, którzy się na tę cieśninę niebezpieczną puszczali.

BABIA Gora, jedna z Karpackich, ale wyższa nad inne w Woiew. Krakowskim. Jest płodna w kruszce, drzewa, zioła osobliwsze, służące do lekarstw, i wody mineralne. Na wierzchu iey ma być iezioro.

BABICE, m. w ziemi Sanockiey, pod pan. Austr. w położeniu gorzystym ale wesołym, od Przemysła m. 4. Tegoż im. są m. Polskie w Sandomirskim i Mińskim.

BABIMOST, m. Pol. i Stwone Grodowe w Poznańskim.

BABIN, wieś w Woiew. Lubelskim, pamiętna Rplta Babińską, którą pod pan. Zygmunta Augusta r. 1560. żartobliwy szlachcic nazwiskiem *Pszczonka* wymyślił, ku poprawie przez uczciwe żarty obyczajów. Miała ta Rplta Ministrów i Urzędników obieranych podług wykroczenia czyiego w posiedzeniu publicznym. To zgromadzenie po śnierzci Starosty Pszczonki, i Kaszowskiego, który w niey był Kancl. ustalo.

BACARAT, m. Fr. w Lotaryngii, m. 4. od Lunewilli.

BACH, ob. Batha.

BACHIAN, iedna z wysp Molluckich w Azji, grunt ma żyzny, należy do Holl. którzy tu mają swą fortecę.

BACHARACH, lub BACKARACH, m. Niem. w Woi. Renu niż. niegdys Cef. fl. winami dobrimi. Jest nad Renem, m. 7. na z. od Moguncyi. dl. 25. 15. sz. 49. 57.

BACHMUT, M. Moskiewskie, mocne, i nowo zbudowane przeciw Tatarom w wielkorządztwie Woronicckim, nad rz. Doneczem, od r. 1736. rezydencya Hana Dońskiego. Od Azofu m. 50. na poln.

BACIESERAY, lub BACHASERAY, M. S. połwyspy Krymei w Tartaryi mnieyszey, rezyd. Hana Tatarskiego, który tu ma Pałac Architektury Chłińskiej, którego część r. 1736. spalili Moskale. Od Carogrodu ku poln. m. 70. dl. 52. 30. sz. 45. 30.

BACILLY, m. Fr. w Normandyi, m. 1. od Avranches.

BACQUEVILLE, m. Fr. m. 2. od Andely.

BADAIOZ, *Badaicium*, M. Hiszp. mocne, wiel. i ludne, stol. Estremadury, z Bisk. zamkiem i mostem zbudowanym jeszcze od Rzymian nad Gwadyaną. Nad nim r. 1661. porażeni byli Portugal. Od Dom-Juana Austr. Badaioz jest w położeniu korzystnym Portugalczykowie r. 1658. daremnie go oblegali. Jest w gruncie żyznym i obfitym w pastwiska. Od Elous m. 5. dl. 11. 27. sz. 38. 35.

BADEN, lub BADA, *Therma inferiores*, piękne M. Niem. w cwr. Szwabii, w Margr. tego im. z zamkiem, w którym Xz. ma rezyd. Bada zalożona jest dobrocią gruntu. i łaźniami, od których ma Niem. nazwisko. Leży blisko Renu, m. 8. na połud. od Strazburga, m. 12. od Spiry. Margr. Badeskie gran. z Bisk. Spireńskim, z X. Wirtemberskim, i Furtemberskim, na połud. z Brizgawią, na z. z Renem.

BADEN, lub BADA, *Therma superiores*, *Aqua Helvetica*, dawne i piękne M. Szwaycarskie, sławne ciepłicami, Seymami Kantonow, i traktatem między Franc. i Cef. r. 1714. tu uczynionym. Bada zdobyta była od Szwayc. 1415. na Fryderyku Xciu Au r. ktorey Kantony Berny i Zurychu w czasie wojen domowych r. 1712. uczynili się Panami, zostawiając Katolikom wolność Religij. Leży nad rz. Limatą, m. 4. od Zurychu, 12. od Bazylei. dl. 25. 35. sz. 47. 27. Na łąkach Badeskich wykopaną z ziemi kottki kamiennie do gry, w których się kochali Rzymianie, i sprowadzali je z wyspy Samos; znać iż tu ich mieć musieli magazyn, które w zburzeniu mieysca rozwalny ziemią pokryły.

BADEN, czyli BADA, *Therma Austriaca*, m. Niem. w Arcy X. Austriackim, sławne zdrowie i ciepłicami, do których z Wiednia i innych uczęszczaią okolic. Jest nad rz. Schwachatą, m. 6. na połud. od Wiednia, 5. od Neustadtu. dl. 34. 20. sz. 47. 55.

BADENWEILER, m. Niem. w Bryzgawii, nal. do Margr. Badeskiego, m. 4. od Bazylei.

BADONVILLIERS, m. Fr. w Lotaryngii, m. 6. od Lunewilli.

BAFZA, *Patria*, *Vitia*; piękno i wiel. M. Hiszp. w Andaluzyi, z fundowaną Akademią od Jana Awili; wydarte było Maurom od Ferdynanda Katol. Oyczyzna fl. Ciakoniego, nad rz. Gwadalkwiwir, m. 6. na poln. od Gwadix. dl. 14. 58. sz. 37. 45. Inne tego im. jest M. Amer. w Prow. *Los Quijos*, w Peru zbudowane od Gellarmity z Avalos r. 1550. Leży na w. *Quito*.

BAFFA, m. na wyspie Cyprus, zbudowane na rozwalinach dawnego *Faphos*, z fortecą. Jest Kap, i wyspka tegoż im. niedaleko tego miasta.

BAFFINA, lub BAFINSKA ODNOGA, *Baffinsbaya*, *Sin. s Baffini*

jest w kraju leżącym pod Arktykiem, odnoga morska wielka odkryta od Wilhelma Baffina Anglika.

BAGDAD, M. Az. na brzegu wschodnim rz. Tygrys, wystawione od Kalify Abugafara Almanzora r. Xtuła 762. Jest wiel. i dośc handl. lubo źle budowane, i mało ludne. Fabryka Kurdybanu jest tu znaczna. Mury tu są z cegły. Karmelici i Nestoryanie mają swe kościoły. Ku końcu r. 1638. dobyli go Turcy straciwszy 40000. ludzi. Nie trzeba go mieszać z Babilonem, który był nad Eufratem. Od Bassory na połu. ku z. m. 100. od Mossidu na połud. m. 60. dl. 63. sz. 33. 15.

BAGEMDEK, Prow. Abisynii górzysta, i bogata w kruzec złoty.

BAGNAGAR. lub **EDERABAD**, czyli **GOLKONDA**, M. Az. w Państwie Mogolu, stolica Krol. Golkondzkiego; jest dośc wielkie, budowane, i niemieszkanie tylko od zaeniejszych obywatelow. Pospolstwo i Kupcy mieszkaia na przedmieściu *Erengabad*, dłuższym nad miłę. Orangzeb podbił był to M. z całym Krol. Leży blisko rz. Nerwy, m. 60. na z. od Mazulipatanu. dl. 96. sz. 15. 30.

BAGNALUC, ob. Baniałuk.

BAGNARA, m. Wł. nadm. w Kr. Neapol. z tyt. Xstwa, m. 7. na połu. od Reggio.

BAGNARFA, *Balneum Regis*, m. Wł. z Bisk. w Pow. Orwiateńskim, sł. urodzeniem S. Bonawentury, m. 5. od Witerbu.

BAGNERES, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, m. 3. od Tarby. Tegoż im. jest m. Fr. równie sławne zdrowemi wodami, m. 5. od S. Bertranda.

BAGNEUX, wieś dawna wyspy Fr. półtory mili od Paryża, najlepsze mająca wina w tej okolicy, gdzie wiele jest ogrodów i domów dla użycia wiejskich rozrywek uczęszczane od mieszkaiących w Stolicy.

BAGNOLES, wieś Fr. sł. wodami miner. skutecznemi przeciwapoplexyi i rhuumatyzmom, m. 3. od Domfrontu.

BAGNOLS, m Fr. w Langwedocyi niź. w którym jest plac wesoły mający w środku wytryskające źródła. Leży nad rz. Cezą, tocząca z paskiem odrobiny złota. Jest m Fr. tego im. od Mendy o m. 2., mające wody mineralne, które wzbudzają apetyt i ułatwiają transpiracyą. Jest inne w Pow. Lugduńskim z zamkiem.

BAHAMMA, wyspa Ameryki połu. jedna z Lukajskich, długa m. 13. sz. m. 8. należy do Angl. Od niej mają nazwisko bystry kanał Bahamski między Florydą i Lukajskieni, i liak piaszczysty na morzu na połu. wyspy Kuby. Przez kanał Bahamski przechodzą okręty Hiszp. płynąc do Hawany.

BAHRDAMBEA, ob. Dambea.

BAHREIN, lub **BAHRAYN**, Prow. Arabska nad golfem Perskim, z wyspką tego im. sławną połowem perel. Ta Prow. obfituje w daktylu i wina wyborne, grunt ma żwżny. El-Katyf jest M. S. hołdnie Krol. Perskiemu.

BAHUS, M. S. Prow. Szwedzkiej tego im. mocne z zamkiem. Zbudowane jest r. 1370. od Hakina IV. Krola Norwegii. Duń. zykowie ustatpili go Szwedom r. 1658. trakt. Roschildzkim, i próżno go potym 1678. odzyskać starali się. Leży na opoce obłaney rz. Gotelbą. Od Gotenburga m. 4. od Kongeli m. 3. od Kopenhagi m. 60. dl. 29. 20. sz. 57. 52.

BAIA, było dawne M. Wł. w Krol. Neapol. blisko *Puzzoli*, z którego niepozostały, tylko rozwaliny Kościołow, i grzyz roskofznych pałacow Rzymskich; ma ieszcze zamek, który broni wniścia jednego z najlepzych portow na morzu śródziemnym.

BAIGORAY, dolina Nawarry

niż. we Fr.

BAIKAL, wiel. jez. Moskiewskie w Syberyi, długie *m.* 60. sz. 6. W trakcie do Chin przebyć go trzeba. Pełne jest ryb. naywięcej iestotrow, tzc. upakow i psow morskich. Wodę ma słodką. Wielka rz. Angara ztąd wypływa.

BAILLEUL, czyli **BELLE**, *m.* Fr. w Hr. Flandryi *m.* 3. od Ypry. June *m.* Fr. tego im. iest w Pow. Andegawskim, fl. urodzeniem Renata Szopina. Od *Fleche m.* 2. Jest inne w Normandyi, zkąd poszli Bailowie Krolowie Szkoccy w 14. wieku. Jest Pow. także w Artezji w Hr. *S. Pol.* który dał imie znaczney familii Fr. wygastey.

BAINDT, Opac. Niem. w Szwabii przy Rawensburgu. Xieni ma tyt. Xiężny Państwa Niem.

BAIOCENSKI Pow. ob. Bessin.

BAINS, forteca w Ruffyllonie, *m.* 3. od Bellegardy. Znaydują się tu wody miner. Tegoż im. iest *m.* Ang. *m.* 50. od Londynu.

BAIONNA, *M.* Fr. mocne, hand. i bogate, z Bisk. i fort. w wielkorządztwie Akwitanii, ktorego fortyfikacye dziełem są *P. Vauban*. Wniście tu do portu iest trudne, ale stanowisko bezpieczne. Szynki Baionskie są zalecone. Miasto iest w zastrawie arędney, ma grod i mennicę. Od Dax *m.* 12. od Pampelony *m.* 17. dl. 16. 9. sz. 43. 29.

BAIONNA, *M.* nadm. Hiszp. w Gallicyi z portem wygodnym, w gruncie żyznym, nad brzegiem morza bardzo rybnym *m.* 24. na połud. od Kompostelli. dl. 9. sz. 41. 54.

BAISE, rz. Fr. w Gaskonii początek bierze w *Neboufan*, i łączy się z Garuną przy *Aiquillon*. Inna rz. tego im. iest w Burgundyi.

BAIXAS, *m.* Fr. w Pow. Ruffyllońskim, *m.* 2. od Perpinianu.

BAKAN, wiel. i piękne *M.* Azjatyckie w Indyach, w Kr. Awaniskim.

BAKAR, lub **BACAR**, Kraina bogata i żyzna w stanach Mogolu nad Gangesem, w ktorey Bekaner iest *M.* S.

BAKOW, *M.* Wołoskie na gran. Multan, i Siedmiogrodu nad rz. Jalonica, w którym Klemens VIII. postanowił Bisk. r. 1405. na ktore podawać Krol Polski, a sprawować ie Dominikanie i Franciszkanie mają prawo. Od Targowiska na połu. ku w. *m.* 18.

BAKU, *Bacon*, lub *Backu*, mocne *M.* Perskie w Shirwanie zwane też Albanopolem, lub Albaną. Wzięte iest od Moskalow r. 1723. i przez traktat r. 1732. przy nich się zostało. Jest handl. i położone na skale blisko morza Kaspjjskiego, o *m.* 45. od Derbentu. W okolicy tego *M.* znaydują się źrzodła, z ktorych oley skalny, czyli *petroleum* zbierają. Służą do światła i pokostow.

BALAGATA, Balagwata, Prow. Państwa Mogolskiego w Azyi, *Aurengabad* iest iey *M.* S.

BALAGNE, ob. Balania.

BALAGUER, *Bellegarium*, *M.* Hiszp. w Katalonii z zamkiem i mostem nad rz. Segrą. r. 1645. dobyli go Franc. a 1650. odzyskali Hiszpanie. Leży pod górą spadziwą, *m.* 5. od Lerydy, 16. od Tarragony. dl. 18. 28. sz. 41. 38.

BALAMBUAN, lub **PALAMBUAN**, mocne i handl. *M.* na brzegu wschodnim wyspy Jawy, w Pow. tegoż im. ktorego iest *M.* S.

BALANIA, mala Prow. wyspy Korfyki, w ktorey iest *M.* S. *Calvi*.

BALARUC, *m.* Fr. w Langwedocyi niż. fl. cieplicami zdrowemi na paraliż, i reumatyzm. Od Frontignan *m.* 1.

BALATON, jezioro Węgier niż. dl. na *m.* 6. szerokie *m.* 2. z niego wypływa rz. Sarwissa.

BALBASTRO, *M.* Hiszp. w Krol. Aragonii z Bisk. leży nad rz. *Vero*, *m.* 17. na połu. od Saragossy.

BALBEK, *Heliopolis*, dawne M. Az. w Syrii, opasane murem dobrym, które zawiera dotąd piękne starożytności pamiątki. Od Damaszku na połn. *m.* 15.

BALDIVIA, port naylepszey i miejsce główne Prow. Chili w Amer. połudn. Należy do Hiszp. jest między rz. Kaliakalą i *del-Potreto*, przy uściu ich.

BALE, ob. Bazylea.

BALEARNE, Opac. Cyfter. w Burgundyi, czyni 6000. liwr. *m.* 4. od *Salms*.

BALEARSKIE wyspy, *Baleares*, jest 4. wysp. na morzu śródz. Majorka, Minorca, Iwika, i Formentera, należą do Hiszp. procz Minorcki Angielskiej. Mieszkańcy tych wysp dawniey sławni byli procarze. ob. wyspy osobno.

BALI, Balya, M. S. wyspy i Krol. tego im. w Azji. Wyspa jest bardzo ludna. Obfitnie w ryż i wszelkie owoce. Mieszkańcy są czarni i bitni. Krol rzadko się daie widzieć, i nikomu złota z ziemi w swym Krol. wydobywać nie pozwala. Są balwochwalcy, trupy palą na stosach, i wraz z niemi żony, które naybardziej kochali. Leży wyspa na wchod Jawy, ma w okolo *m.* 14.

BALI, lub **DANKALI**, Krol. Abissynii w Afr. które opanowali Gallowie. Zadnych tu miast, ani wsi nie ma. Rz. główna jest *Hawacha*.

BALINCOURT, m. i zamek Fr. *m.* 2. od *Pontoise*.

BALKA, Balk, dawniey *Baetra*, wiel. i sławne M. Uzbekańskie w Azji. Wzięte było od Mogolanow r. 1221. Tamerlan potyni 1. 1369. zdobył ją był na Hussanie. Uzbekanowie nakoniec stali się iey Panami. Domy tu naywięcey są murywane, Palac Hana jest z samego marmuru. Obfitnie w iedwab, z którego piękne tu tkają materye. Od Bokary na połud. *m.* 60. dl 85. sz. 30. 40.

BALLANVILLIERS, Ea-

ronia Fr. *m.* 6. od Paryża.

BALLENSTADT, m. i Hr. Niem. w X. Anhalteńskim, *m.* 2. od Kwedlinburga.

BALLINEKIL, M. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. *m.* 18. na połn. ku z. od Dublinu.

BALLINROAB, m. Irlandyi, stoł. Hrab. Mayonskiego, wysła Dep. na Parl. *m.* 15. od Kyli.

BALLISHANNON, m. Irlandyi w Hr. Dunnagal, wysła Dep. na Parl. *m.* 4. od Dunnagali.

BALLON, o *m.* 3. od Rupelli.

BALLOTS, w X. Andegawskim *m.* 2. od Craon.

BALMOND, o *m.* 4. od *Beaujeu*, są male m. Fr.

BALNALU, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. *m.* 2. od Longfortu.

BALON, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od Mans.

BALOWA, M. Azyatyckie w Indostyfanie, w Krol. Dekan.

BALTIMORA, m. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad odnogą tego im. *m.* 18. na połud. ku z. od *Korch*.

BALTYCKIE morze, zowie się wielką odnogą między Niemcami i Polską, styka się z Danią, Szwecyą, Botnią, Finlandyą, Inflantami, Kurlandyą, częścią Polki i Prusami. Łączy z morzem Duńskim przez cieśninę Duńską, Belty wielki i mały. Wniyscia prawo na morze Bałtyckie ma Dania, i wybierania cła, od wchodzących lub wychodzących okrętow.

BALUKLAWA, lub **JAMBOL**, Port dobry i m. w Krymei nad morzem czarnym, gdzie jest fabryka okrętow dla Sultana Tur. *m.* 16. od Krymu.

BALWA, m. Niem. w X. Westfalskim, *m.* 3. od Arensbergi.

BALZAC, m. Fr. o *m.* 1. od *Angouleme*.

BAMBA, jedna naybogatsza z 6. Prow. Krol. Kongańskiego. Znajduie się tu dostatek sioni tak ogro-

nych, iż zęby niektórych na 200 fantow ważą. M. S. jest tegoż im. Rządca tey Prow. jest najmocniejszy z holdownikow Kengauńskich. Mieszkańcy są woieni, Religii Chrześciańskiej.

BAMBERGA, *Gravionarium*, wielkie i sławne M. Frankonii Niem. przedtym Cef. teraz Bisk. Leży nad zbiegiem Menu i Rednicy. Biskup Bambiński jest tu udzielnym, i Prezesem stanow Frankońskich. Przez Przywilej Henryka II. zwany Edyktem jedwabney nici S. Kunegundy oddają hold. Biskupowi Bambińskiemu, Krol Czeski Podcałszy wielki Bambiński za Pragę, Elektor Salski Marzałek za Witemberg, Elektor Bawarski Stolnik za Anersbach, Brandeburski Elektor Podkomorzy Bambiński za Kustryn. Biskup Bambiński ma głos na Seymie Rzeczy Niem. posiada w Karyntni niektóre Powiaty, które są pod pan. Austriackim. Dochody jego są bardzo znaczne. Biskupstwo rozciąga się wzdłuż na m. 32. wżerż 16. Podani jego wyięci są we Fr. od prawa *Aubatine* r. 1773. Bambergu od Ratyshony jest o m. 30. od Wurzburga m. 16. dł. 28. 40. sz. 50.

BAMBERG, m. Czeskie pod górą leżące. Tu r. 1109. traktat uczyniony na zakończenie wojny między Henrykiem IV. Cef. i Bolesławem III. Xciem Polskim. Od Konigsgrätzu m. 11. od Glatzu m. 12.

BAMBU, lub **BAMBUK**, Krol. Nigrycyi w Afr. między krajami Galam, Kasson, Kantu, i Kombregudą, otaczają go zewsząd góry obfite w złoto.

BAMFA, M. i Hr. Szkocyi poń. wyfyła Dep. na Parl. jest nad uściami Dowemy, m. 40. ną polnoc od Edynburga.

BANARA, lub **BENARES**, piękne i sławne M. Państwa Mogolu w Azji, które zdobią Kościoły Pogon. Handel tu wiodą znaczny. Mieszkańcy mają wielkie nabożeństwo do wody Gangesowej poświę-

eoney od wielkiego ich Kapłana, a którą duchowni drogo im przedają, piiją na końcu jedzenia, tak jako my zwykliśmy najlepsze trunki. Tu Bramowie najflawniejszą mieć mają w Indyach szkołę. dł. 101. 30. sz. 26. 20.

BAN, nazwisko Węgierskie rządcow niektórych w Węgrzech Prow. zwanych Bannatami. Tak Bannat Temzwarowski zowie się Prow. ktorey M. S. Temzwar.

BANBURY, p. Ang. w miłym położeniu nad rz. Chernelą, czyni członek Parlamentu, m. 4. od Oxfordu.

BANC, ob. Hak morski.

BANCA, Banka, wyspa Indyjska między Sumatrą i Borneo. Ma M. S. tego im. Holl. wystawili tu fortecę, dla upewnienia tey wypły łobie.

BANCALIS, Bankalis, M. znaczne na wyspie Sumatrze, w Krol. Achemskim. Hollendrzy prowadzą tu wielki handel. Leży z strony cieśniny Malakki.

BANDA, siedm wysp jest w Azji, tak zwane od jedney nayznaczniejszey m. 6. od Ceramy. Holl. mają na nich swe zamki, i prowadzą handel zyskowny, których najlepszą część posiadają. Z tych to nam wysp przychodzi kwiat i galki muszkatowe, które tu tylko izcześnie rosną. Trzefoniom częstym ziemi są podległe. Mieszkańcy są bitni. Powietrze mają niedobre ob. Nera.

BANDER-ABASSY, lub **GOMRON**, M. nadm. Perskie w Prow. Kermanii, z stanowiskiem dla okrętow wielkim i bezpiecznym. Brzeg ten jest naył. i mieysce nayhandl. w Perlyi, w którym żywności w sztykie są bardzo tanie, ale powietrze nayniezdrowsze, ofobliwie od Kwietnia do Września. Wiatry zimne z ciepłem na przemian panują. Portugal. r. 1612. opanowali byli Bander, ale r. 1614. Abas W. Krol Perski za pomocą Anglikow ztąd ich wypę-

wypędził. Leży nad golfem Ormułkim. dl. 75. lz. 27.

BANDER-KONGO, nadm. m. Perskie w Prow. Farsistan, nad golfem Perckim, handel jego jest niuczemny.

BANDO, ob. Azmer.

BANDON-BRIDGE, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. m. 6. od *Corck*.

BANGOR, m. Ang. w Xstwie Wallii w Hr. Karnawańskim z Bisk. o m. 1. od Beaumaris nad cieśniną Menayską. dl. 13. 4. lz. 53. 14.

BANGOR, m. Irlandyi m. 9. blisko poln. od Downy. Tego im. jest m. na wyspie *Belle Isle*.

BANIALUK, wiel. i mocne M. S. Bessii w Turcyi Europ. rezyd. Beglerbeya. Leży na gran. Dalmacyi blisko rz. Setyny m. 12. na połud. od Spalatto. 20. m. od Jayczy. dl. 35. 20. lz. 44. 20.

BANIANIE, Sekta Indyjska idąca z tych, do których przychodził Pythagoras czerpać Filozofią. Dzielią się na pokolenia; tych zaniewyszcz jest 83. zowią je Kartami. Wstrzymują się od mięsa i ryb, mają szpitala dla zwierząt. W drodze nie nie mawiają, ale tylko na nimgi swe pokazują potrzeby. Romi sprostzeni są powłzecznie, tak jak u nas żydzi, i do wszelkich interesów używani bywają. iż każdy z przedniejszych Indyjczyków ma Baniana.

BANNES, m. Fr. m. 7. od *Fleche*. Inne tego im. w Pow. Wiwareńskim, m. 3. od *Aveianu*.

BANKOK, forteca w Krol. Siamskim w Azji. Dla handlu jest wagi wielkiej. Francuzi ztąd r. 1616. wypędzeni byli od Siamezyków, iest o m. 7. od morza, 16. od Juthii.

BANNOA, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. m. 6. od *Wexfortu*.

BANTAM, M. najmocniejsze na wyspie Jawa, stol. Krol. tego im. z portem i zamkiem obronnym. Na 2. miasta się dzieli, z których w iednym mieszkaią Chińcykowie. Krol iest Mahometanin, i pilnie prze-

strzega porządku w mieście i handlu. Mieszkańcy są wielożenni, w 8. lub 9. latach dająci swe żenią. Włzyscy chodzą bosy. Kobiety są udatne, i mają iakoby Krolowę, wybraną z familii panniecy, do rozszadzenia spraw niewieścich. Handlują nawięcey pieprzem, w czym nayełpicy tu zyskują Hollendrzy.

BANZA, ob. Salwador.

BAPAUME, *Bapalma*, mocne M. Fr. w Artezyi. Fortyfikacye jego są dziełem P. Willi i po części Waubana. Wzięli Bapalmę Fr. r. 1641. i przy nich traktatem Pyreneyskim została. Leży w gruncie suchym, m. 5. od *Atrebatu*. dl. 20. 30. lz. 50. 6.

BAQUEVILLE, m. Fr. o m. 3. od *Arguus*.

BAR, m. Fr. i Włosci, m. 2. od *Grassy*. Inne iest o m. 1. od *Tulli*.

BAR, Xstwo Barkie w Fr. między Lotarynią i Szampanią. Dom Lotaryński trzymał go lennym prawem od Fr. która go obięła traktatem Pyreneyskim, ale go potym oddała domowi Lotaryńskiemu traktatem Ryswickim. Nakoniec przez traktat r. 1736. dane było Stanistawowi Łofczyńskiemu Kr. Polskiemu w dożywocie, po którego śmierci r. 1766. wtoczyło się do Korony Fr.

BAR-LE-DUC, Bar Xiążęcy, M. S. Xstwa Barckiego w wielkorządztwie *Nancy*, wystawione od Fryderyka I. Xcia Lotaryngii r. 951. z zamkiem i ogrodem. Dzieli się na niższy i wyż. Wina Barckie są przednie, nie ustępują w delikatności smaku Szampańskim. Oyczyzna *Bellhoma*. Od *Ligny* m. 3. od *Toul* na z. 12. m. dl. 23. lz. 48. 35.

BAR nad Albą, *Bar sur Aube*, dawne M. Fr. w Szampanii, stol. Pow. Wallageńckiego, zabcone dobremi winami. Oyczyzna Poety *Burbona*. m. 8. od *Joinville*, 42. od *Paryża*.

BAR nad Sekwaną, *Bar sur Seine*, m. Fr. z tyt. Hr. w Xstwie Burgundyi, w Pow. tego im. należy

do Xżąt Aureliańskich. Jest m. 14ste, ktorego Deputaci składają Stany Burgundzkie. Oyczyzna P. *Vignier*, m. 6. od Troyes.

BAR, M. Pol. w Woiew Podolskim, z forteczką i Stwem niegrodowym, ma szkoły. Sławne jest konfederacją tego im. Dobyte było od Moskalow r. 1771. m. 12. od Kamieńca Podol.

BARABA, wielkie jezioro Az. w Syberyi, pełne soli tęgicy, którą tu rąbią jak lody.

BARABINSANIE, narod Tartary w części połud. Syberyi nad jeziorem, który płaci daninę Carom Moskiewskimi. Narod wojenny i bałwochwalcki. Barabinskoy jest M. S. Od Tobolska na połud jest o m. 120.

BARAGOA, m. Amer. na wyspie Kuba, ma port na brzegu połnocnym tey wyspy.

BARANCA-DE-MALAMBO, M. Amer. w Prow. S. Marty w Ziemi tęgicy z Bisk. i portem, nietylko handlu znacznego, m. 30. na półn. ku w. od Kartągeny.

BARANIWAR, m. Węgierkie w Hr. tego im. Wzięte Turkom od Cef. Niem. r. 1634. Jest między Budą i Belgradem nad rz. Grasso. m. 6. od Eszku. dł. 36. 20. sz. 46.

BARANOW, m. w Woiew. Krakowskim pod pan. Austr. w cyr. Pilzniskim, w Pow. Leżajskim, osiadłe jest rzemieślnikami, ozdobne pałacem Bisk. Krakowskich, i dosyć porządne. Leży nad Wisłą, od Sandomierza m. 3. i poł.

BARATON, dolina żyzna w Pow. Fr. Bearneńskim.

BARBADA, *Barbata*, Wyspa Amer. jedna z Antylskich, długa m. 10. szeroka 5. Tu największe są osady Anglikow, które mają na wyspach Antylskich. Uzbroić może Barbada 10000. woyska. Jest urodzajna, obfobliwie w trzciny cukrowe obfita. Drzewa tu są zawsze zielone. Rz. *Tuigh* ma wodę, po której plywa tłustość, którą obficie do lamp zbiera-

rają, i palą jak oliwę. Znayduie się tu gatunek muszek, których skrzydła iatno się świecą w nocy. Można mówić, iż ta wyspa obfituje w wszystko, procz wody, o która tu dobrą ciężko. Anglicy sprowadzali do Barbady na 40000. Nigryczykow, odkryli ją pod pan. Jakoba I. *Bridgetown* jest M. S.

BARBANTANA, m. Fr. o m. 2. od Awenionu.

S. BARBARY, *S. Barbe*, M. Amer. w Meksyku w Audiencyi *Guadalupara*, w Pow. nowey Biskai, znaczne szymbami srebrnemi. Należy do Hiszp. Francuzi bezskutecznie o niego się kufili.

BARBARYA, wielki Kray Afryki, zawarty Oceanem Atlant. morzem śródziemnym, Egypcem i Nigrycją. Rozciąga się wzdłuż znacznie, wżerz nierówno. Barbarzyńcykowie są woiemi, przywiązani do bogactw, i dowcipni. Niewiały są skromne. Barbaryja, ogólnie ku brzegom, obfituje w wszelkie zboża i owoce wyborne, wielość portow ułatwia ich handel. Zakupują zład pira strusie, indych, złoto w profzkach, miedz, mofadż, wosk, korale, i wiele koni, które tu są przednie. Rzeki powiękzszey części wypływają z Góry Atlas, i są błotniste. Kray wewnątrz jest prawie pusty. Zawiera Barbaryja Krol. Trypolitańskie, Tunetańskie, Algerkie, Fezańskie, Marokańskie, Talilet i puszczę Sarg. ob. ie w szczegolności.

BARBASTRA, m. wysepki *Noirmontiers*.

BARBATO, m. Hiszp. w Andaluzyi przy uściu rzeki tego im. która ma port czyni, od *Cadix* m. 9.

BARBAZAN, m. Fr. w Pow. Bigorreńskim, mające wody mineralne.

BARBEAUX, Opac. Cyfterwe Fr. m. 2. od Meluny, czyni 20000. liwrow, fund. r. 1143.

BARBECIN, czyli Krol. Barbecynkie w Afr. naprzeciw Kapu

Zielonego. Damy zwykły się tu ranić i rozdzierać gębę, aby miały lizerfzą, bo to tu mają za piękność.

BARBEN, m. Fr. z włosciami, m. 4. od *Aix*.

BARBERINO, m. Wł. w Toskanii, w Pow. Florenckim nad rz. Siewą, m. 7. na pośn. od Florencyi. Zgad nazwisko ma jedna familia Wł.

BARBERY, Opac. Cyster. we Fr. m. 3. od *Caen*, fund. 1170.

BARBECI, nazwisko mieszkańców wielu dolin Piemonckich, Lucerny, Angrony, Peruzyi, i S. Marcina, których Barbetami zowią.

BARBEZIEUX, m. Fr. z tyt. Margr. i fabryką płocien, m. 15. na pośn. od Burdegali. Sł. zdroiem mineralnym.

BARBONNEL, m. Fr. w Szampanii m. 2. od Sezanny.

BARBORA, m. nadm. w Afr. w Krol. Adelskim, nad cieśniną Babel-Mandel. Jest wyspa tego im. zwana także *Alondi* na morzu czerwonym, na z. odnogi Barborskiey. Obywatele są czarni, żywią liczne trzedy.

BARBUDA, wyspa Amer. jedna z Antylskich, m. 15. na pośn. od Antygoy. Jest ludna. Należy do Anglików. Wydaie indych, tabakę, i różne owoce.

BARBUZINSKOI, M. Moskiewskie w Azji na brzegu wschodnim jeziora Baikal, gdzie rz. Barbużigga wpada w jez. o m. 500. na w. od Tobolskoy.

BARBY, m. i Hr. Niem. w Saxonii wyż. nad Elbą, m. 5. od Magdeburga.

BARCELONA, Barcino, wielkie, mocne i bogate M. Hiszp. stol. Katalonii z portem, zamkiem, i Bisk. ktorego w wieku 30m Biskupem był S. Teodozy. Fabryka Killmow, i płocien farbowanych, czyni znaczny w ich handlu odbył. Za Ataulfa, który tu był zabity, wzięli Barcelonę Gotowie, którym zaś ją wydarli Maurowie. Hr. Marlin uczynił się iey Panem r. 1649. ale r. 1652.

po oblężeniu 15. Miesiący odzyskali ją Hiszpani. Znowu r. 1697. opanowali ją byli Francuzi, i nazad ją Hiszpanom wrocili traktatem Ryświckim. Arcy X. a potym Karol VI. i Milord Peterborough, dobyli Barcelfony po 3. tygodniach oblężenia r. 1705. z woyskiem nieliczniejszym nad garnizon miasta. Filip V. r. 1706. z dobrą Artylleryą i licznym woyskiem ją obległ, ale Jan Leake przymusił go do oditapienia. R. 1714. od Franc. i Hiszp. została wzięta. Oczynną jest Albanelego, i Gwalbela. Od Taragony m. 18. od Madrytu m. 100. dł. 19. 50. sz. 41. 26.

BARCELLONE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, i inne w Delfinacie, m. 4. od *Valence*.

BARCELLONETTA, *Barcellona*, m. Fr. w Delfinacie, stol. Doliny tego im. zbudowane jest r. 123. od Berangera Hrabi Prowanckiego rodem z Barcelfony. Amedeulz X. Sabaudyi opanował ją r. 1388. traktatem Utrechtskim ustąpione jest Francyi. Od Embrunu m. 4. dł. 24. 23. sz. 44. 26.

BARCELOR, M. Indyjskie, na brzegu Malabar, w Azji w Krol. Kanarskim z portem. Ryż i pieprz wielki tu czynią odbył. Portugalnieli tu swe zamki, z których od Obywatelow są wypędzeni. Leży między Goą i Mangalor, hołduie Hollandrom.

BARCELOS, m. Portug. w Prow. *Entre Minho & Douro*, z tyt. X. nad rz. Suryllą m. 6. od Bragi.

BARCKSHIRE, *Barcheria* Prow. Ang. na pośud. Oxfortu, wysła 2. Dep. na Parl. jest żyźna i zawiera łanow ziemi 527000. Powietrze ma zdrowe. Reading jest M. S.

BARDA, wyspa przy brzegu Malabarskim blisko Goy w Azji. Jest ludna, obficie w drzewa kokowe, należy do Portug.

BARDEWICK, M. niegdyś znaczne w Saxonii niż. Od Henry-Hij-

ka Lwa X. Saskiego dobyte i zruynowane zostało. Jest nad rz. Ilmenau, *m.* 7. od Hamburga.

BARDI, M. Wł. i zamek w X. Parmeńskim, rezyd. Xiąż Doryow, nad rz. *Cano. m.* 10. na połud. od Parmy.

BARDONACHE, wieś, i miejsce główne doliny tego im. w Deltinacio we Fr. ułtapioney Krol. Sardyńskiemu r. 1760.

BARDOU, źródło mineralne blisko m. Burbonu we Fr.

BARDOUE, Opac. Fr. fund. r. 1134. czyni 8000. liwr. *m.* 3. od *Auch.*

BARDT, *Bardum*, m. Niem. bogate i obronne w X. Pomeranii, z zamkiem i z portem zbudowanym r. 1179. Jest blisko morza Bałtyckiego, nal. do Szwecyi, *m.* 3. od Stralzunda. dł. 31. łz. 54. 23.

BARE, *Vallereria*, wieś Fr. w Podgorzu Pyreneyskim, *m.* 3. od *Bagneres*, fl. cieplicami i wodą mineralną, niemieszkała tylko w lecie, obfita w pastwiska i trzody.

BAREITH, lub **BAREUTH**, m. Niem. w Frankonii w Margr. Kulmbackim, ma Gynnasium, nal. do Xcía idącego z domu Brandeburskiego, który się piŕze Xiążęciami i Margrabią Bareit. Od Kulmbachu *m.* 6.

BARENFLEUR, *Barostulum*, M. Fr. w Normandyi zruynowane od Edwarda Kr. Angiel. 1346. i port jego zasypany został. Leży nad brzegiem rybnym, *m.* 5. od Cherburga.

BARENTON, m. Fr. *m.* 3. od Domfrontu.

BARGEMONT, m. Fr. Oyczyzna Morerego, *m.* 3. od *Draguignan*.

BARGENY, *Berigonium*, M. Szkocyi połud. stoł. Prow. Karrick, *m.* 30. na półd. od Edynburga.

BARI, Bar, M. i Xiŕwo Wł. w Kr. Neapol. z Arcy Bisk. Miało jest obronne nad Golfem Weneckim, nad którym port miało, nim go

zepfuli Weneci. Jest o *m.* 8. od Trani na w. *m.* 4. od Bitonto, 50. od Neapolu. Xiŕwo Barfskie i Rossańskie spadło na Benę Krolową Polskę żonę Zygmunta I. z domu Sforczyŕzów.

BARI, Prow. Krol. Neapol. w Apulii, oblituje w oliwę i migdały.

BARIA C, m. Fr. z tyt. Baronii. *m.* 6. od *Ures.*

BARTOLS, m. Fr. dosyć ładne w Prowancyi, ma prawo deputowania na zjazd stanów, *m.* 3. od *S. Maximin.*

BARKA, *Barco*, wielka Kraina Afr. nieplodna i prawie pusta, na w. Krolestwa Trypolitańskiego, nal. do Turkow. Niemieszkała jest tylko od Arabow.

BARKAN, m. Węgierskie, czyli przedmieście Strygonia, fl. dwoma wygraniem Chrześcian nad Turkami, jedynym r. 1664. drugim r. 1683.

BARKLEY, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Gloucester, *m.* 5. od Brystolu nad rz. Sawerną.

BARKOW, m. Polskie w Woj. Podolskim.

BARLAIMONT, Hr. w Hanonii, nad Sambrą, *m.* 2. od *Maubeuge.*

BARLES, włości Fr. w Prowancyi z wodami mineralnymi, *m.* 5. od Digne.

BARLETTA, *Barolum*, piękne i mocne M. Wł. w Krol. Neapol. jedno z tych, które się zowią czterema zamkami Włoskimi. Leży nad Golfem Weneckim, *m.* 10. od Bari. dł. 34. 2. łz. 41. 30.

BARLOVENTO, wyspy mniejsze Antyliŕskie w Amer. półn. dzielą się na *Barlovento* i *Sotovento*, nazwane od Hiszp. iż jedne płynąc pod wiatr, drugie z wiatrem płynąc odkryli. Posiadane są one częścią od Holl. Franc. Duńcz. Hiszpanow i Anglikow, częścią od właściwych mieszkańców. Na tych to wyspach sławny ptaszek *kolibrzy* godzien podziwienia i opisu w Historji naturalnej dla swej cudney piękności

od Europejczyków pierwszy raz jest postrzeżony. ob. Antylskie.

BARMSTADT, m. i Hr. w Saxonii niż. *m.* 4. od Glückstadt.

BARNARD, Opac. Fr. sekularyzowane w Delfinacie.

BARNAWELD, *Barnaveldi Insula*, wyspa Ameryki połud. w cieśninie Magellańskiej na połud. Ziemi ognistej wynaleziona od Holl. r. 1676. i do nich należy. Inna jest tego im. blisko Japonii.

BARNEVILLE, m. Fr. w Normandji *m.* 5. od *Valogne*; inne tamże *m.* 3. od Rotomagu.

BARNIM, wyższy i niż. są dwa cyr. Brandeburskie, w pierwszym jest Oderberg, w drugim Berlin.

BARNSTABLE, *Barnaflapula*, m. Ang. w Dewonshire, nad rz. Tawą, z portem uczęszczanym, i pięknym mostem. Wyśla 2. Deput. na Parl. *m.* 10. od Excester. dl. 13. 42. lż. 51. 10.

BAROCHA, M. Krolestwa Guzaraty w Azji nad rz. Nerdabą sławną obliwszym wody przymiotem zdanej do przedniego bielenia płocien. Obfitnie w pawie i kamienie achatki. Anglicy tu mają swe fort.

BARONIE, kraina Fr. w Delfinacie tak zwana, iż zawiera dwie szlzerne Baronie *Meillon*, i *Montauban*.

BARRA, wyspa mała Hebrydzka w Szkocyi, na *m.* 2. długa. Mieszkańcy są Katol. Tegoż im. jest Krol. małe w Nigrycyi.

BARRAUX, fort Fr. w Delfinacie, wystawiona od Karola Emanuela Xcia Sabaudy r. 1597. wzięta od Ledisguiera r. 1598. o *m.* 8. od Gracyanopolu.

BARRE, m. Fr. *m.* 6. od Mendy. Inne jest Margr. Fr. w Pow Andegawskim.

BARRE, termin Franc. Geograficzny, i żeglarski, znaczy brodawinę, baki czyli frąły ukryte w morzu, które zawadzają wniknięcie do portu okrętom, iż je przebyć nie można, tylko podczas wozbra-

morza.

BARREME, m. Fr. w Prowancyi, i dolina, *m.* 1. od Senezy.

BARRIEROWE miaśta w Niderlandzie Austr. zowią się, w których przez traktat r. 1715. barrierowoy, pozwolone Hollendrom trzymać swe załogi dla obrony granic Kraju swego od Franc. Te zaś są Namur, Ypra, Furna, Tornak, Warneton, Menin, zamek Knok i Kuremunda. Załogi te przez rozporządzenie Jozefa II. Cef. r. 1781. przy nicopieraniu się Hollendrow wyprowadzone są z nich, z Namuru r. 1782. dopiero wyprowadzone były.

BARSAC, m. Fr. w Akwitanii, *m.* 2. od Langon.

BARSCZOWO, m. Pol. w Wojew. Podolskim, znaczne znajdującemi się tu blisko lochami podziemnymi, w których dają się widać szczyby alabastrowe, i marmurowe. Nie miały dotąd ciekawego badacza, któryby ich ciągu dochodził, od Kamieńca *m.* 6.

BARTENSTEIN, M. Pruskie nad rz. Allą z zamkiem, jest wielkie i wiedzie spor o pierwszeństwo z Krolewcem. Leży w Pow. Bartonii, *m.* 10. od Krolewca.

S. BARTŁOMIEJA wyspa mała Amer. jedna z Antylskich, ma w około *m.* 8. Jest z portem. Franc. tu swe mają osady od r. 1648. Leży na połud. wyspy S. Marcina, ob. Noyon.

BARUTH, M. dawne Turckie w Syryi. Jest tu Kościół Katol. w ręku Greków Nestorianow. To M. nie jest już tak znaczne, iak niegdys. Jest nad brzegiem morza, w giuncie wesolym i żyznym. *m.* 8. od Seydy.

BARUTH, M. Niem. w Elekt. Saskim, między Wittenbergiem i Berlinem.

BARWICK, lub **BERWICK**, M. Ang. dosyć obronne i ludne w Nortumberlandy przy uściu rz. Twedy, *m.* 33. na połu. od Yorku.

BARYSZ, m. w cyr. Lwow-
skim, dystrykcie Halickim pod pan.
Austr. Od Tizmienicy *m.* 6.

BARZELLE, Opac. Cyfter.
we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 2. od
Valence.

BAS, wysepka Franc. przy brze-
gach Brytanii, naprzeciw *S. Pol de*
Leon.

BASILICATA, Bazylikata,
Lucania, Prow. Wł. w Krol. Nea-
pol. między Kapitanatą i Kalabryą.
Obfituje w zbożo, oliwę, wino, sza-
fran, bawełnę i miód. *Cirenza* jest
iey *M. S.*

BASKIRYA, Kraina Tatarzy
Moskiewskiej na gran. Krol. Kazań-
skiego. Gdy Baskirowie r. 1735.
zbuntowali się, Carowa Mosk. kilka
tu fortec dla utrzymania ich w bo-
jaźni wystawić kazala.

BASQUES, Baskowie, zowią
się Podgorzanie Pyrenejscy, częścią
we Francyi, częścią w Hiszpanii, to
jest mieszkańcy Powiatow Sulańskie-
go, Nawarryi Labour. Bayonna jest
ich *M. S.* Większa część ich w Hisz.
ob. Biskaja.

BASRACH, ob. Bassora.

BASSA, wysepka Szkocyi przy
wnyściu Gofsu Edynburskiego z
fortecą na skale niedostępnę, a mia-
ną tu za niedobytą. Obfituje w gęsi
morskie.

BASSAC, m. Fr. z Opac. Be-
ned. czyniącym 2500. liwr. nad rz.
Charentą, *m.* 6. od *Saintes*.

BASSANO, *Bassanum*, *M.*
Weneckie *m.* 6. od Wiceny, nad
rz. Brentą w gruncie żyznym w wi-
na delikatne. Oyczyzna Jakoba *Du*
Pont, i Alda Mamuyusza. Inne jest
od *Bassano*, w którym Dolabella
Konful, zbil Toskańczykow, jest to
zaś w kampanii Rzymskiej, o *m.* 1.
od Tybru, na z. od Orty.

BASSEA, *Bassorum Cypidum*,
m. w Flandryi Fr. na gran. Arte-
zyi, sł. wielą wytrzymanemi oblę-
żeniami. Hiszpani r. 1668. ustąpili
go Francyi traktatem Akwizgrafi-
skim. *m.* 3. od Lilli. dł. 20. 30. sz.

50. 53.

BASSEMPOY, m. Fr. *m.* 6.
od Daxy.

BASSIGNANA, *Augusta Ba-*
tienorum, wielka wieś Wł. w X.
Medyolańskim, nad zbiegiem rzek
Padu i Tanaru; sł. potyczką tu zwie-
dzioną r. 1745.

BASSIGNY, *Bassiniacus a-*
ger, żyzny Pow. Franc. w Szampa-
nii, obfituje w drzewa; ktorego *M.*
S. jest *Chaumont*.

BASSOMPIERE, włości Xię-
stwa Barskiego we Fr. ktore daly i-
mie sł. domowi *de Bassompierre*.
Leżą między Thionwillą, i Longwi.

BASSORA, lub **BALSORA**,
Toredon, *M.* Az. wielkie, niżej
zbiegu Eufratu z Tygrem, w Irak
Arabii. Zbudowane za rozkazem
Omara Kalify III. r. 636. Od roku
1668. Turcy stali się iej panami,
W r. 1775. opanowali ją Persowie,
i odtąd stała się kupą gruzow i roz-
walin, zniszczona wojną i chorobami,
z przyczyny niezdrowego po-
wietrza dla przyległych bagnisk.
Mieszkańcy prowadzą handel zna-
czny. Żyją Sardelami łuchemi, sza-
rańczami, i daktylami tu obfitemi.
Bassora wydała wielu uczonych Au-
torow Arabskich, między innemi A-
bunawafa. Deszcz tu w zimie le-
dwie kiedy, a w lecie nigdy nie
pada. Leży od Gofsu Perskiego o *m.*
3. od Bagdadu o *m.* 100. około, na
połud. ku w. dł. 66. sz. 30. 20.

BASTIA, m. Turcyi Europ.
nadm. w Albanii, naprzeciw wyspy
Korsu, przy uściu rz. *Calaniu*.

BASTIE, m. Fr. *m.* 2. od Gap.

BASTIDA-DE-CLARENOS, m.
Fr. w Nawarze niżej. *m.* 2. od Ba-
yonny.

BASTIA, *Mantium*, *M.* *S.*
wyspy Korsyki, z Bisk. portem, i
mocną fortecą. Anglicy i zbuntowa-
ni Korfarze zdobyli ją byli r. 1745.
wkrotce odebrali ją Genuczyko-
wie. Potym ustąpiona była Franc.
Jest na brzegu wchłodnym *m.* 3. od
S. Florenzo, 40. od *Genuy*. dł. 27.

12. sz. 42. 35.

BASTIMENTOS, małe wyspki blisko ziemi tegiey w Amer. połud. przy uściu odnogi *Nombre de Dios*, z dobrym portem. Na iedney z nich znajduje się źródło do picia wody ośliwey. Kray jest ośiadły od Indyanów, Hiszp. Dependują od *Portobello*.

BASTILIA, zamek Fr. w Paryżu, zbudowany od Karola V. r. 1369. obrocony na więzienie publiczne.

BASTION Franc. jest plac obronny w Afr. na brzegach *Barbaryi*, w Kro. Algierskim, śl. połowem koralow; z koni, zboża, miedzi, cyny, i wosku znaczny ma w handlu odbył. Zdobyli go Franc. r. 1561.

BASTONIAK, lub **BASTONIACK**, *Bastonia*, m. w X. Luxemburskim, m. 8. od Luxemburga. Należy do domu Austr.

BASVILLE, *Bassville*, M. Amer. z wygodnym portem w Martynice blisko *Fort Royal*, jest tego im. we Fr. zamek, m. 8. od Paryża, nal. do *P. de Lamoignon*, m. 2. od Arpaiony.

BATA, M. Afr. stol. prowiny tego im. w Krol. Kongańskim, leży w gruncie urodzaynym.

BATANS, Opac. Fr. Franciżkanow, fund. 1226. czyni 10000. liwr. w *Hesauon*.

BATAWIA, *Batavia*, piękne, wiel. i mocne M. na wyspie Jawa, w kr. Bantańskim z zamkiem dobrym; Hollendrzy tu są Panami, wystawiona jest od nich tam, gdzie była dawniey *Jakarta* r. 1619. budowle ma piękne, i handel prowadzi bardzo wielki. Znajdują się tu dzi bardzo wielki. Znajdują się tu kupcy Państw niemal wszystkich, naywięcey ią z bogacaią Chińczykowic. Stolicą jest kompanii Indyjskiej Hollendrow, i ich towarów składem. Mieycem jest rady generalney i rządu osad Holl. w Indyach. Żywności tu bardzo drogie. dl. 122. 30. sz. połud. 69.

BATEMBURG, *Batavodurum*, dawne M. Holl. w X. Geldryi, z tyt. Baronii nad rz. *Moza*. m. 3. od Nimegi.

BATH, *Batonia*, M. i Bisk. Angiel. w Somersetshire, śl. cieplcami i fabryką sukien. Oyczyzna *Jana Hales*. wysłała z. Dep. na parl. m. 3 od Brystolu. m. 30. na z. od Lon. dl. 15. sz. 51. 20.

BATHA, czyli **BACHIA**, *Balgic*, M. i Hr. Węgierskie. miało niegdyś swego Bisk. Wzięte jest od Ces. N. r. 1686 Jest nad brzegiem zachod. Dunaju, m. 5. od zbiegu iego z *Drawą*. od *Koloczy* na połud. m. 7. dl. 37. sz. 46. 40.

BATAMONSTER, *Bathiensis Monasterium*, klasztor Bathijski, jest M. Węgierskie, oddzielone od *Bathy* Dunajem.

BATIE, Hr. Fr. w X. Domskim, m. 4. od *Trevoux*.

BATIE d'Arvillars, Margr. Fr. w Delfinacie, m. 7. od *Gracyanopolu* na pół. ku w.

BATIKALA, lub **BATIKALA**, małe Krol. Indyjskie na brzegu *Malabarskim*, na półn. Krol. *Kanarskiego*, holduje Krol. *Onorskiemu*, ma M. S. tego im. Hollendrzy pozbawili tu handlu Portug.

BATIKALO, lub **MATICALO**, M. i Krol. w części wschodniej wyspy *Ceylan*, z portem przy uściu rz. tego im. mający obszerne kąpy. Hollendrzy wypędziwszy Portug. naylepszą tu część posiadają.

BATOGHINA, nazwisko części wyspy *Gilolo*.

BATOR, m. Węgierskie w cyr. za *Tyfańskim*, z kąd wzięła imie familia *Batorych*, z ktorey *Stefan I.* był Krolem *Polskim*, *Jędrzey* zaś następcą *Kromera Bisk. Warmińskiego* i *Kardynałem*.

BATÓW, m. Pol. w Woje. *Podolskim* śl. kłęską *Marc. Kalinowskiego* *Hetmana* *Poln. Kor.* z całym woyskiem r. 1652. porażonego tu od *Chmielnickiego* *herzta* *buntów kozackich*.

BATURYN, m. Pol. w Woje. Kijowskim pod pan. Rosyjskim, nad rz. Defzną, m. 20. od Czerniecho-wa.

BATTAVI, Narod. Niem. daw-niej osiadły tam, gdzie Niderland.

BATTLA, m. Ang. w Hr. Suffex, fl. potyczką między Haroldem Krolem Ang. i Wilemsem Xciem Normandyi r. 1066. m. 14. na pośd. od Kantorbery.

BATUSABER, M Azyatyc. w części pośd. połwyspy Malaki.

BAUBRAY, m. Fr. w Nor-mandyi, m. 1. od Conches.

BAUDRICOURT, Margr. Fr. w Lotaryngii. Inne jest o m. 2. od *Jouinville* w Arcezyi.

BAVEY, lub **BAVAY**, *Baga-cum*, dawne m. Fr. w Harmonii, niegdyś wielkie, dziś wieś, m. 2. od *Maubeuge*.

BAUGE, lub **BEAUGÉ**, *Bal-giacum*, m. Fr. z zamkiem wy-ftawione od Fulkona Nery wieku XIgo, w pow. Andegawskim m. 4. od *Fléche*. fl. potyczką w r. 1421.

BAUGE, *Balgium*, m. Fr. w Brefcyi, z tyt. Margr w gruncie ży-znym, m. 2. od *Macon*.

BAUGENCI, *Balgentiacum*, M. Fr. w X. Aureliańskim z tyt. Hr. m. 4. od Aurelianu, z Opa. fund. r. 1100. czyniącym 3600. liwr. Tu dwa *Concilia* r. 1404. i 1152. miane były. Handluie winami, wód-ką, farzą &c.

BAUGERAIS, Opac. Fr Cy-ster. czyni 2800. liwr. fund. r. 1173. od *Loches* m. 2.

BAUGY, m. Fr. w pow. Bi-turyceńskim, od *Bourges* m. 4.

BAULLE, m. Fr. w Aurelii, m. 1. od *Baugenci*.

S. BAUMÉ, *S. Balma*, lochy podziemne w Prowancyi we Fr. mię-dzy Marlylią i Tulonem. Muiemaią, iż tu S. Magdalena umarła.

BAUME, *d'Hostun*, m. Fr. i Xstwo z tyt. Para w Delfinacie, m. 2. od Remans.

BAUME-LES-MOINES,

jest Opac. Fr. czyni 13000. liwr. w Dioc. Befanon.

BAUME-LES-NONES *Balma*. m. Fr. w Burgundyi m. 5. od *Befanon*, z Opac. ktorego za-konniczy czynią wywod szlachestwa.

BAUSK, **BUSK**, lub **BOWSK**, M. Kurlandyi na gran. Litwy. Gu-ſław Adolf Kr. Szwedzki r. 1695. potym r. 1705. po krwawey potyczce z Szwedami opanowali ie Moskale Leży nad zbiegiem Memli i Muży. Blisko na skale jest zamek spusto-szały *Baufkemburg*. m. 6. od Nita-tawy, dl. 42. 14. sz. 56. 30.

BAUTAGNE, Margr. Fr. w Burgundyi m. 3. od *Tournus*.

BAUTZEN, lub **BUDISSEN** Budzyn, Budyſyna, M. Niem. w Luzacyi wyż. z mocnym zamkiem, niegdyś Cef. dziś nal. do Elektora Saxonii fl. traktatem r. 1018. mię-dzy Bolesławem I. Kr. Pol. i Hen-rykiem II. Cef. Oyczyzna Jana Ot-tona, nad rz. Sprą m. 12. na w. od Drezna, od Gorlica 9. od Pra-gi 26. od Warszawy m. Pol. 78. dl. 32. 12. sz. 51. 10.

BAUX, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Arelaty, ktore dało na-zwisko znaczney familii Franc.

BAWARYA, *Bavaria*, po Niem. *Bayern*, po Franc. *Baviere*, znaczna Prow. Niem. z tyt. X. między Szwabią i Auftryą, ma wzdłuż m. 50. wſzerz 35. Powie-trze zdrowe, grunt obfity w zboża, paſtwiska i wina, kray iednak ieſt ubogi dla małego handlu. Dzieli ſię na Bawaryą wyż. i niż. Po śmierci oſtatniego Elektora Maxymiliana Jozefa r. 1777. Dom Auſtr. ktory miał pretenſye do Bawaryi niſzſzey zagarnął ją przez umowę z Elektorem Woiewodą Renu r. 1773-390. Stycznia. Xstwo Bawarskie od r. 1625. zalczycało ſię godnością Elektorską, ale ta teraz przyłączo-na ieſt do Elektora Reńſkiego, kto-ry i Xstwo oddzielił. Nie trzeba mieć Bawaryi, ktorey M. S. Munich, z Woiew. Bawarskim, kto-re

to czyni część Nortgawii, i ma M. S. Ambergę, ani z Cyr. Bawarskim, który jest daleko obfzerniejszy. Elektor Bawarski ma dochodu 13. millionow R.ńskich, i ma w żołdzie okolo 15000. woyska. Bawarczykowie są wyięci we Fr. od niemożności posiadania po swych zmarłych w tym Krol. r. 1767. Cyrkuł Bawarski zawiera Palatynat wyż., Arcybisk. Saltzburckie, Bisk. Freisingenskie, Passawskie, i Ratysbońskie, i Xstwo Neuburckie. M. S. jest Munich.

BAY, Margr. Fr. w Burgundyi m. 4. od Gray.

BAIARD, zamek Fr. w Delphinacie, m. 1. i poł od *Alluart*, BALE, ob. Bey.

BAYEUX, *Bajoco*, M. Fr. znaczne w Normandyi z Bisk. bogatym, stol. powiatu Bessyńskiego. Kościół Katedr. jest tu dziwnie piękny. Mieszkańcy są pracowici, i do handlu sposobni. Leży m. 2. od męrza, m. 7. od *Caen*.

BAYON, m. Fr. w Lotaryngii, m. 5. od Nancy.

BAYONNA, ob. *Baionna*.

BAYS, m. Fr. w pow. Wiwarskim nad Rodanem, m. 4. na poln. od *Viviers*.

BAZA, *Basti*, m. Hiszp. dawniej bardzo obronne, w Kr. Grenady m. 6. od *Guadix*.

BAZAIM, *Bacaim*, *Baccuum*, piękne M. Krol. Wisapurckiego, w Azyi, z portem dobrym na brzegu *Cuncan*. Za Jana Kr. Portug. r. 1535. wzięte było od *Nunona*, i *Akunih*. Zaraza powietrza wiele tu ludzi wygnbia. Hołduie Portugal. m. 8. na połd. od *Bombainy*.

BAZAS, *Vasata*, m. Fr. w Gaskonii z Bisk. dawnym, stol. Pow. Wafateńskiego po Fr. *Bazadois*, meurodzaynego i zarosłego w krzaki, leży na skale, m. 15. na poln. od *Condon*, od *Garrumny* m. 3. dl. 17. 20. sz. 44. 20.

BAZIEGES, m. Fr. w Lan-

gwedocyi wyż. m. 4. od *Toulofy*.

BAZOGES, nazwisko dwoch m. Fr. w *Pikawii*.

BAZOUGES, mniej znaczne m. Fr. w pow. *Andegawskim*, i *Cenomańskim*.

BAZYLIKA, *Bale*, *Basilea*, wielkie ludne, bogate i naypiękniejsze M. Szwajc. w Kantonie Bazyleyckim, w porządku *9tym*, rozciągnięte na m. 12. z Bisk. i Akademią fund. od *Pinfa* II. r. 1459. Mieszkańcy przyjęci do przywilejów Kantonu r. 1501. Jan *Etokolampadiusz* wniósł tu Luteranizm r. 1519. i wypędzeni mieszkańcy i Biskup. przenieśli się do *Porentru* Rendi Bazyleę, na 2. miasta złączone wspaniałym mostem. W Bazylei jest zwyczaj ofoblwy wybiąć godziną w przed przed godziną właściwą. Rząd miasta jest Demokratyczny, i szlachty nie cierpią, osiada musi przyinować mieyskie prawa. Kanton Bazyleycki mieścić nie trzeba z Bisk. Bazyleyckim, które jest małą *Prow. Niem.* w *Renie* wyż. a które Bisk. jest *Xciom Państwa Niem.* i nie posiada nad 2. miasta *Porentru* i *Delmont*. Bazylea B. jest iestcze handlem, i żyźnością, także mianym tu *zborom* r. 1432. i urodzeniem *Amerbacha*, *Bernouillego*, i *Holbena*. Od *Strazburgo* m. 22. od *Genewy* 50. od *Paryża* 100. od *Wiednia* 160. dl. 25. 15. sz. 47. 55.

BAZYLIJA, m. Pol. w *Woi. Wołyńskim*, od *Konstantynowa* m. 9. na w.

BAZYLIGROD, M. w *Tartary* Moskiewskiej nad *Wolgą*, gdzie się z nią łączy *Sura*, m. 12. od *Moskwy* M. S.

BEAIOUS, ob. *Borneo*.

BAYGNE, ob. *Baigne*.

BEARN, *Bearnia*, *Prow. Fr.* z tyt. *Xstwa*, między *Nawarrą*, *Gaskonią* właściwą, i *Bigorrrą*. Kray ten niemający długości nad m. 16. a sz. m. 12. liczył mieszkańców r. 1695. 198000. Obsztwie w rudy żelazne, ołowiane, i miedź; ma 10-

winy żyźne i zasadzone winnicami. Benearczykowie są mocni trzeźwi i pracowici, po kilka tysięcy wychodzi ich zład na robotę do Hiszp. M.S. jest *Pau*. Ta Prow. przyłączona jest do Korony Franc. pod Henrykiem IV.

S. BEAT, m. Fr. nad Garumną, w pow. *Comminges*, mające domy stawiane z marmuru, w który obliwiają okolice, m. 2. od S. Bertranda.

BEUCAIRE, *Belloquadra* m. Fr. w Langwedocyi niż. fl. iarmarkami, jest nad Rodanem, m. 5. od Awenionu, 4. od Arelaty. W Akwitanii jest Baronia tego im.

BEAUCE, *Belfia*, Prow. Fr. między wyspą Franc. i X. Aureliańskim; dla obśbliwzey żyźności gruntu zwana jest szpichlerzem Paryża. Niema żadnych prawie ni łąk, ni wód, ani winnic. *Chartres* jest MS.

BEAUCAMPS, m. Fr. m. 6. od Abbewilli. Inne jest o m. 1. od *Aumale*.

BEAUCHAMPS, Margr. Fr. w Prowancyi m. 4. od Tanaskony.

BEAUDEDUIT, m. Fr. m. 6. od Ambianu.

BEAUFREMONT, Baronia Fr. w Lotaryngii m. 2. od *Neufchâteau*.

BEAUFORT, *Bellofordia*, m. Fr. w Andegawskim z zamkiem. Handluje najwięcej zbożem. Oyczyzna Jak. *Giroust*. m. 6. od Andegawy.

BEAUFORT, Xstwo. Fr. w Szampanii, teraz zwane *Montmorency*. m. 7. od Troyes. Jest Baronia Fr. tego im. w Artezji m. 4. od Attrebaty.

BEAUFORT, m. Sabaudyi dożyć mocne, m. 5. od *Mousters*.

BEAUJEU, *Bellus oculus*, piękne m. Fr. z zamkiem, fl. starożytnością. Gniazdo zacney familii Franc. *de Beaujeu*. m. 3. od Saony. m. 5. od *Macon*. Są włości Fr. tego im. w pow. Biturycyńskim.

BEAUJOLAIS, Pow. Bellio-

ceński Franc. w X. Lugduńskim przy Burgundyi, jedna z naydawniejszych Bar. Fran. nal. do Xa. Aureliańskiego. *Villefranche* jest M. S. zaszczyca się wielkimi przywilejami.

BEAULIEU, *Bellus locus*, nazwisko wielu m. Fr. i Opadw; jedno z tych m. 2. od *Clermont* czyni 15000. liwr. Inne w *Mans*, czyni 7700. liwr. Inne *Cyther*. o m. 3. od *Langres* czyni 3500. liwr. Resztanizym nie są znaczne.

BEAUMNOIR, czyli *Bouhier*, Margr. Fr. w Xltwie Burgundyi, m. 3. od *Dion*.

BEAUMARCHAIS, m. Fr. m. 8. od Auch.

BEAUMARIS, lub *BEAUMARISH*. M. Ang. stoł. wyspy Angley z portem, zbudowane od *Edwarda I.* który go umocnił dobrym zamkiem. Wyśła Dep. na *Parl.* Jest nad Cieśniną *Menayską*, m. 2. od *Bangory*. dl. 13. 4. sz. 53. 20.

BEAUMES, Baronia Fr. m. 4. od Awenionu.

BEAUMONT, *Bellomontium*. m. *Hannobii* Aufr. między *Sambką* i *Mozą* z tytułem. Hr. *Wilelm III.* Krol. Ang. dobywszy gor. 1691. zburzył tu for. Przez traktat. 1769. wojsko Franc. i towary idące z *Państwa Fr.* do innych jego dzierżaw mają wolne przejście przez most w *Beaumont*. Jest od *Maubeuge* o m. 4. dl. 21. 5. sz. 50. 12.

BEAUMONT, *le Roger*, m. Fr. w *Normandyi* z tyt. Hr., nosi imie fundatora *Rogeryusza* Hr. *Bellomonckiego*, od *Harcour* m. 2. Inne *Beaumont sur Oise*, jest m. Fr. z tyt. Hr. m. 3. od *Paryża*. R. 1400. spustoszone było od *Burgundczykow*. Także *Beaumont le Vicomte*, m. Fr. o m. 6. od *Alencow*, nadane tyt. Xstwa od *Franciszka I.*

BEAUMONT, M. Fr. w *Langwedocyi* nad rz. *Gimoną*, m. 2. od iey uścia w *Garunnę*. Jest m. Fr. tegoż im. z *Opac. Bend.* w *Arweronii*, m. 1. od *Clermont*. Inne w

Langwed. *m.* 4. od Tonlosy.

BEAUMONT, *m.* Fr. w Pow. Perigerd, *m.* 4. od *Bergerai* z tyt. Hr. Wiele innych jest mieysc we Fr. tego im.

BEAUNE, *Belna*, piękne M. Fr. w X. Burgundyi, fl. winami i szpitalem fund. od Mikolaja Rollina Kancel. Xcia Burgundyi Filippa dobrego. Henryk IV. zepsuł tu zamek mocny wystawiony od Ludwika XII. Leży w kraju wetolym i żyźnym. *m.* 10. od Dijon. *dl.* 22. 20. *sz.* 47. 2.

BEAUPORT, nazwisko odnoży morskiej w Afr. na połud brzegu Kasteryi między przyładkiem dobrej nadziei i rz. *Do infante*. Jest tego im. Opac. Fr. w Brytanii czyni 8000. *liw.*

BEAUPRE, nazwisko kilku Opactw Fr. i Baronii iedney Franc. blisko *Joinville*.

BEAUPREAU, *m.* Fr. w Andegawskim niegdyś z tyt. X. Para, *m.* 5. od *Ancenis*.

BEAUREGARD, są małe *m.* Fr. w Delfinacie, w Arwernii, i iedno w X. Dombkim, ktorego dawniej było M. S.

BEAUVAIS, *Bellovacum*, M. Fr. znaczne w wyspie Fr. stol. Pow. Bellowaceńskiego, Biskupem, ktory jest Hr. i Xciem Parem. Chor w Katedrze jest nayprzednieyszey Architektury dziełem. X. Burgundyi oblegał go bezskutecznie z 80000. *woyika* r. 1472. Niewiaſty na ten czas pod Wodzą Joanny Hachetet dały tu mięstwa dowod. Handel w płotnach i materyach wełnianych jest tu znaczny. Fabryka meblow, i blichy wyborne nie mnieysz im. czynią odbył Oyczyzną jest wielu fl. ludzi, jako Herimanta, Dubos, Vignacourt. Od Ambianu na połud. *m.* 12. *dl.* 19. 24. *sz.* 49. 26.

BEAUVAU, *m.* Fr. z Margr. w Andegawskim.

BEAUVOIR, *m.* Fr. w Normandyi. *m.* 2. od *Lions*. I inne w Piktawii z tyt. Margr. naprzeciw *Noimoutier*. Tegoż im. Opac. Fr.

w Pow. Bituryceńskim fund. r. 1234. *m.* 3. od *Bourges*.

BEBASSAR, M. Natolii blisko Angury, gdzie kozymaia sierść dluga i cienką zdatną do robienia kamlotow.

BEC, *m.* Fr. z Opac. czyniącym 6000. *liw.* w Normandyi, *m.* 9. od Rotomagu.

BECELIERRE, Margr. Fr. w Brytanii, ktorego mieyscem głównym jest Treambert.

BECHEREL, M. Fr. w Brytanii, *m.* 5. od Rennes. Ztąd wiele wychodzi nici kręconych.

BECHIN, *Bechinum*, M. i cyr. Czeski. Generał *Euquoi* dobył go był r. 1619. i spalil. *m.* 5. od Taboru.

BECKEM, *m.* Niem. w Bisk. Monasterskim przy żyzodle rz. Werny, *m.* 8. od Soesty.

BEDARIEUX, lub Bec d'Arrieux, *m.* Fr. w Langwedocyi, nad rz. Orbą. *m.* 8. od Beziers.

BEDASOWIE, *Bedas*, Narod wyspy Ceylan w Azyi, osiadły w lesie wielkim, blisko morza, ktory są biali, i sprawni strzelcy z łuku. Do mięsa dodają miodu, i kładą je w drzewa wydrażone, ktore potym zatykają kokkiem, zostawiają tak i przez rok, potym biorą i iedzą. W swych lasach wielkie maia pszczoł mnostwo. Nie maia miasz ani wsi, ale często swe odmieniają mieszkania.

BEDER, *Bathana*, mocne i znaczne M. Az. w Państwie Mogolu, stol. Talinganow, *m.* 37. od Golkondy na połn., od Aurengabady na połud. 60.

BEDFORDSHIRE, mała Prow. Angiel. obfita w zboże, pastwiska, maiaćca gruntu na 600000. łanow; wysła z. Dep. na Parl. M. S. jest Bedford.

BEDFORD, *Laftodunum*, M. Angiel. w Prow. tego im. z tyt. Xięstwa. Leży o *m.* 9. na połud. od Kambrydgi, od Londynu *m.* 15. *dl.* 17. *sz.* 52. 8.

BEDIS-VELEZ, M. Afr. z

portem dobrym w Prow. Eryf, w Krol. Fezańskim, naprzeciw *Permon de velez*.

BEDOUIN, M. Fr. w Hr. Wonneffylńskim, *m.* 3. od *Carpentras*.

BEDOWIN, m. Ang. w Wiltshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEDUINOWIE, *Beduini*, rodzaj Arabow mieszkających w stepach pod namiotami, niepodległych żadnym Emirom, ani Szeikom ich Namieśnikom. Xżę najwięcej mający między niemi powagi mieszka w puszczy między górą Synaj i Mekką. Turcy płacą mu daninę, aby nie napastował Karawanow pielgrzymujących do Mekki. Beduinowie są w Syrii, Palestynie, Egipcie, i innych Krajach Azji i Afryki. Rel. ich jest Mahom. Miño tego jednak z Chrześcianami ludzko się obchodzą. Przychodniow przyjmują grzeźnie, bez wyciągania czego od nich. Są z przyrodzenia poważni i skromni, nie śmieją się prawie nigdy, u owią mało, obmow nie cierpią, żyją razem w iedności, lecz gdyby który iednego z nich zabił, zerwana jest z nim, i z całym zaboycy potomstwem na zawsze przyjaźń. Broda jest w wielkiej u nich wadze, nie maź większey tu ochydy nad iey ogolenie. Nie mają ani Patronow, ani Sędziow. Emir, lub na kogo nappierwszego napadną, rozląza ich poroźnienia i sprawy. Trzymają koni i niewolnikow wiele. O swą genealogią troskliwi nie są, ale pilni w wybadywaniu się pochodzenia swych kof. Trzy są ich gatunki, szlachta, mieszczanie i gbury. Nie używają lekarzow, ani aptek. Lud jest luchy, mocny, i niepracowany. Niewiaśty białe i urodne.

BEDUER, Margr. Fr. w *Querci*.

BEEFALSTON, m. Ang. w Dewonshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEFORT, m. Fr. stol. Sundgawii z zamkiem dobrym. Dom Austr. traktatem Westfalskim ustąpił go Fr. r. 1648. *m.* 3. od Montpeliard, *m.* 11. na z. od Bazylei, dt.

24. 32. sz. 47. 38.

BEGIA, lub BEGGIA, M. Austr. w Krol. Tunetańskim z zamkiem. Grunt iego jest żyźny w zboże. Leży na spadku gory, *m.* 25. od Tunetu.

BEJA, *Pax Julia*, M. Portug. dosyć wielkie i mocne w Alentejo z Bisk. i z tyt. Xstwa, nad ieziorom tego im. obfitym w ryby delikatne, z ktorogo zwykli poznawać przyszłą flotę, przed którą daie się w nim slyżec huk naklżtał ryku. Od Lwory *m.* 13. na połud. od Lizbony *m.* 25. dt. 10. 10. sz. 37. 58.

BEICHLINGEN, m. i Hr. Niem. w Turynii, w cyt. Saxonii wyż. *m.* 7. na połn. od Wiomaru.

BEINE, Margr. Fr. *m.* 3. od *Digne*.

BEIRA, Prow. Portug. między Etremaðurą i *Tral-os-montes*, obfita w zboże i wżelkie owoce, w ktoroy M. S. Konimbryka.

BEKIA, *Bequia*, wyspa Amer. iedna z Antylińskich, małca w okolo na *m.* 12. z portem dobrym. Nie ma wody do picia, i nie jest uczyszczana tylko od Karaitow z wyspy S. Wincetego do łowienia tu ryb, lub uprawy ogrodow przypływających. Pełna jest iadowitego gadu.

BEKSANGIL, *Bithynia*, Prow. Natolii w Azji między morzem czarnym, Marmorą, i Archipelagiem.

BELA, lub BIAŁA, m. w Stwie Spiskim na gran. Węgiarskiej, mieszkanie od Lutrow, ludzi gospodarnych, pożarami zniszczone. Leży w miley równinie nad rz. Popradem, *m.* Pol. 15. od Krakowa.

BELCASTEL, m. Fr. *m.* 4. od *Ville Franche*.

BELCASTRO, m. Wł. w Kr. Neapol. z Bisk. w Kalabrii, leży nad gorą, *m.* 3. od morza, 4. od S. Seweryna.

BELCHAMP, Op. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Lunewille.

BELCHITA, *Betia*, m. Hiszp. w Krol. Aragonii, nad rz. Almona-

271, m. 8. na połud. od Saragossy.

BELÉM, M. i Pałac rokoszny Króla Portug. m. 2. od Lizbony. Jest także Belem, m. Amer. w Brazylii z Bisk. nal. do Portugal.

BELÉSME, m. Fr. dawne, m. 4. od Mortagne.

BELÉSTAT, m. Fr. w Hr. de Foix, fl. źródłem tu bliskim, które

12. razy wytryska, i tyleż razy nieknie we 24. godzinach równym wy-
miarem czasu, m. 4. od *Mirepoix*.

BELFAST, piękne M. hrabdyi w Hr. Antrymeńskim, z portem i zamkiem dobrym. Handluje znacz-
nie. Wyśłała 2. Dep. na Parl.

BELGIUM, nazwisko nadmorskiego kraju wzdłuż między Niem. i Francją, zawiera Niderland i Hol-
landyą. ob. Niderland.

BELGRAD, Alba Graca, wiel. i fl. M. Turcyi Europ. stol. Ser-
wii z Bisk. i z zamkiem dobrym.

Handel tu kwitnie znacznie. Wzięte było od Solimana II. r. 1521. po-
tym dostało się Cef. Niem. Znowu r. 1660. odzyskali je Turcy, i posia-
danie im jego traktatem Karłowickim potwierdzone było r. 1699. Xżę

Eugeni odebrał był Belgrad r. 1737. poraziwszy Turków, ale r. 1739. od-
dany im był pod kondycją, aby fortyfikacje zburzyli, co i wykona-
li. Leży nad zbiegiem Dunaju i Sa-
wy, m. 65. na połud. od Budy, m. 106. od Wiednia. dl. 38. 30. sz. 45.

BELGRAD, m. Turcyi Europ. w Romanii nad Bosforem Trackim, m. 8. od Konstantynopola.

BELGRADO, M. Wł. w Pow. Forojulieńskim, nal. do Wenetów. Jest między Udyną i Konkordją.

BELIOCENSKI, Pow. ob. Ecanjolois.

BELLABRE, m. Fr. w Biturycyjskim Pow. z tyt. Mangr. znaczne hutą żelazną, m. 3. od *Blanc*.

BELLA-MORESKOJ-LEPORIA, ob. Leporia.

BELLE-AIGUE, Bella Aqua, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1137. czy-
ni 2500. liwr. m. 4. od *Ebruil*.

Falle branche, Belle combe, Belle étoile, Belle fontaine, są Opac. we Fr. mało znaczne.

BELLEFOURIERE, włości Fr. w Artezyi, m. 2. od Lens.

BELLEGARDE, m. Fr. nad Saoną wprzód zwane *Seure*, nim r. 1620. nadane było tyt. Xstwa Pa-
ra dla P. Bellegarde. Jest m. 6. od *Chalons*. Tego im. inne m. Fr. jest w Arwernii, m. 5. od *Evaux*.

BELLEGARDE, Plac mocny Franc. w Ruffillonie na gran. Katalonii. Wzięty był od Hiszp. r. 1674. ale Marszałek Schomberg wkrótce go odzyskał. Po traktacie Nimeg-
skim r. 1679. umocnił go Ludwik XIV.

BELLE-ISLE, Colonesus, wy-
spa Fr. m. 6. od brzegu Brytanii Franc. długa na m. 6. szeroka m. 2. Należała do Familii P. *Fouquet*, który ją zamienił u Króla na Hr. *Gisors*. Obronna jest garnizonem Fr. Pałac Królewski jest najznaczniejszy tu miejscem. Ma zupy solne, i ziemię żyzną. Anglicy opanowali ją r. 1761. ale traktatem Paryz-
kim wrocena jest Francyi r. 1763.

BELLELAI, Belle perche, Belle rive, Belleval, Bellevaux, są nazwiska Opactw Francuzkich.

BELLENAVE w Arwernii, Belleroche i Belleville w Pow. Blioceskim, ostatnie z Opac. czynią-
cym 3500. liwr. są m. Franc.

BELLEY, lub BELLAY, m. Fr. z Bisk. Uszapione jest Francyi r. 1601. od Karola Emanuela Xcia Sa-
baudy. Leży blisko Rodanu, m. 7. od Chambery.

BELLINZONA, Billitionum, M. Wł. w Xstwie Medycolańskim, stol. Pow. swego, m. 2. od Jeziora *Magiore*. Należy do Szwaycarów.

**BELLOWACENSKI Powa-
t, ob. Beauvais.**

BELLOY, Baronia Fr. m. 4. od Compiègne.

BELLUNO, piękne m. Wł. z Bisk. w Stanach Weneckich. Jest do-
syc ludne. Oyczyzna Pierryusza i

Bolzaniego, *m.* 7. od Feltri. *dl.* 29. 45. *sz.* 46. 9.

BELOZERO, ob. Biela Ozero.

BELT, nazwisko dwóch cieśnin morskich w Danii, z których jedna mniejszym, druga większym Beltem się zowie. Niemi się łączy morze Bałtyckie z Niemieckim. Pierwszy jest między wysp. Fionią i Seelandyą, drugi między Fionią i Jutlandyą.

BELTURBET, *m.* Irlandyi w Hr. Kawan. Wyfyla Dep. na Parl. *m.* 3. od Kawany.

BELTZIG, *m.* Niem. w Elekt. Saskim, *m.* 9. od Wittenbergi.

BELWEDEDERA, *Elis.* *M.* znaczne Grecyi, stol. Prow. tego im. na brzegu zachodnim Morei. Kraina najżyźniejsza i najbogatsza w tey połwyście. Miasto jest w położeniu miłym; *m.* 7. na półn. od *Chitrenza*, tyleż na połud. od Patras. Jest tegoż im. zamek w Krol. Neapol. *m.* 10. od Cassano.

BELWEDER, miejsce blizkie Warszawy fl. fabryka farfurową, w położeniu wesolym.

BELZ, *M.* Woiew. i Stwo Grodowe, teraz pod pan. Austr. Wprzod dzieliło się na Pow. Belski, Boski, Grabowiecki, Horodelski i Lubaczewski. Teraz cyrkul Belski zawiera 3. dystrykty, czyli Pow. Zamoyński, Tomaszewski, i Sokalski. Ma za herb gryfła złotego w polu czerwonym. Senatorow i urzędnikow ma jak inne Woiewodztwa. Woiew. Belskie od Władysława Jagiella usłupione było Xiążętom Mazowieckim, po których familii wygaśnieniu r. 1461. Kazimierz IV. przyłączył go do Korony, r. 1773. przeszedł pod pan. Austr. Kray ten obłany Bugiem i Wieprzem, jest żyźny, bogaty w odkryte nowo na wielu miejscach minery, i zupy solne. Magdzie niegdzie ziemię obracającą drzewa w kamień. Obywatele są polerowni, szczerzy i ludzcy. Belz od Lwowa jest o *m.* 8. od Krakowa 40. od Zamościa 9. *dl.* 42. 44. *sz.* 50. 30.

BELZUNCE, zamek i Baronia Fr. w Nawarze niż.

BELZYCE, *m.* w Woiew. Lubelskim, spustoszale, osiadłe handlującami tu żydami, od Krakowa *m.* 30. od Lublina *m.* 2.

BENAVARRI, *M.* Hiszp. w Krol. Aragońskim z zamkiem na granicy Katalonii *m.* 7. od Balbastro.

BENAUGES, *Hr.* Fr. w Pow. Bn. legali, ktorego *M. S. Cadillac.*

BENAVENTA, *Aviatinn.* *m.* Hiszp. w Krol. Legionu z tyt. Xłwa, nad rz. Elą, *m.* 12. od Zamory.

BENDARMARSEN, lub BENIARMASSEN, *M.* i Krol. na wyspie Borneo, z portem dobrym, w Azji.

BENDER, lub TERIN, *m.* Turcyi Europ. w Bessarabii nad Niesreni, *m.* 54. na połud. od Bractawia, rezyd. Bafzy, sławne schronienie: się tu Karola XII. Kr. Szwedzkiego po przegranej pod Pultawą. Opanowany od Moskalow jest Bender r. 1770.

BENDZYN, ob. Będzyn.

BENF, lub BENA, *M.* Wł. w Xłwie Piemontu z tyt. *Hr.* *m.* 1. od *Queresco*, 2. od *Toscana.*

S. BENEDETTO, *M.* Wł. w X. Mantuańskim, *m.* 2. od *Sechia*, 14. od *Mirandoli.*

BENESUEF, lub BENISCADA, *Hermopolis.* *M.* Egipskie w Afr. załeczone lnem przednim, i kopiami, nad Nilem, *m.* 20. na połud. od Kairu.

BENEVENTO, Benewent. piękne, wielkie i bogate *M.* Wł. ale mało ludne w Kr. Neapol. *fiolica* Xłwa tego im. z Arcy Bisk. fund. r. 969. Totyla dobył go i zruynował r. 545. Na równinie Benewentu Karol Xzć Andegawski a Krol Neapol. poraził i trupem położył współzapaśnika o Koronę Mainfreda r. 1266. Wiele Benewent trzęsieniem ziemi zruynowany został, ofobliwie r. 1703. Sł. grammatyk Orbilius, Grzegorz VIII. Rofredo, i Odostredi byli rodem ząd. Należy Benewent z śwym

Xłwem do Papieża. Jest w gruncie urodzajnym. w położeniu wesołym *m.* 5. od Awelliny. 48. od Rzymu. *dł.* 32. 27. *sz.* 41. 6.

BENEVENT, *m.* Fr. w Marchii, *m.* 5. od Gwerety, i Opac. czyniące 10000. liwr. przyłączone r. 1695. do Bisk. Kwebeckiego.

BENEZUELA, ob **VENEZUELA**.

BENFELD, *m.* Fr. w Alfacyi nad Illą, od Lotaryńczyków r. 1592. a od Szwedów r. 1632. więz. te było. Twierdze jego przez traktat Westfalski zniszczone są. *m.* 5. od Strazburga.

BENGALA, Krol. w Indjach nad golfem Bengalskim, które Ganges przerywa. Mieszkanie jest od białochwalców i Mahometanów. Nie wiasty są udatne i strojne, ale bezwstydne. Obfitnie kray w iedwab, bawełnę, cukier, indych, pieprz, imbir, zboże &c: M. S. jest Danka. Anglicy są Panami tego kraju.

BENGUELA, Król Afr. z M. S. tego im. które się też zowie S. Filipa, w stronie zachodniej Afryki między Krol. Angolskim i Jagą. Najlepszą jego część posiadają Portugalczycy.

BENHEIM, fort. Fr. w Alfacyi, *m.* 2. od *Fortlonis*.

BENIARAX, *Banohara*, dawne i zn. M. Afr. w Krol. Algierskim, w kraju obfitym w zboże, miód, i psztwika, *m.* 15. na pośd. od Oranu.

BENIN, piękne i wiel. M. S. Krol. Beninskiego w Afr. rozciągłego na mil 150. nad Golfem Gwineykim, czyli S. Tomalza. Krol Beninski jest mocny, uzbroić może woyska 100000. w krotkim czasie. Niepokazuje się ludowi tylko raz na rok, i na tenczas zabijaia na honor jego 15. lub 16. niewolników. Gdy umiera, część dworskich idzie za nim do grobu, i chowaią z nim suknie i sprzęty jego. Zabijaia też ludzi wielu dla jego na innym świecie asystencyi. Wzwyżcy są niewol-

nikami Krola, i noszą piętna na znak tego. Mężczyźni nie noszą sukien, tylko które im od Krola są dane, niewiasty aż dotąd są bez odzienia, poki go od mężów nie mają. Przeto wielu tu, oboiey płci nago po ulicach chodzą. Po śmierci Krola 7. dni mają uroczyste, w których około jego tańcują grobu. Nigryjczycy sądząc, iż Bog będąc dobrym, nie potrzebuie czci, czynią ofiary diabłu, aby go ułgodzić; czezą białwany. Kray też zarosły jest różnym drzewem i wod pełny, obfituie w pieprz, bawełnę, kruszce, i zwierza. Owce tu mają sferść zamiast wely. Holl. największy w tym Krol. prowadzą handel: Benin M. S. jest nad rz. Formozą *m.* 45. na pośn. ku w. od *Ouwere*, *dł.* 26. *sz.* 7. 40.

BENISSONS - DIEU, Op. Fr. fund. r. 1138. *m.* 3. od Roanuy.

S. BENOIST, *m.* Fr. z Op. Bened. fund. r. 623. czyniący 14000. liwr. nad Ligerą o *m.* 1. od Sully. Tegoż im. Op. w Lotaryngii, inne w Szampanii, i w pow. Biturycyńskim.

BENSHEIM, *m.* Niem. w Di. Mogunckiej *m.* 4. od Worms.

BENTHEM, *m.* Niem. i Hr. z zam. w Westfalii, ma dzielnego Pana. na z. od Osnabruku *m.* 15.

BENTIVOGLIO, *m.* i zamek Wł. w pow. Bolońskim, które dało nazwisko familii Bentiwogliów. *m.* 4. od Bolonii.

BERAR, *Berarium*, Prow. Państwa Mogolskiego w Azji blisko Krol. Bengalskiego. Jedna z nayobfitznych w Indyi w zboże, ryż, owoce, i mak, z którego robią opium. Trzciny cukrowe tu same bez pracy ludzkiej się rozinnaią. *Schapur* jest M. S.

BERAUN, *Berona*, M. Krol. i Cyr. Czeski. W tym mieście stanął pokoy względem religii r. 1435. ułożony na zborze Bazylejskim. Jest nad Mizą *m.* 5. od Pragi. Cyrkuł

ten jest pełen lasów i zwierzyny, i zowie się też Podwiedzkiem.

BERBICE, Rzeka Amer. w ziemi tęgłej, która wpada w morze północne. W tym kraju nie maśz innej nad tę rzekę, ktorej brzegi zarosłe są krzakiem bawelnianey krzewiny, i rośliną zwaną *Orel-siana*, około ktorej, iak koło iudychu się chodzi, i tegoż jest użycia. Holl. tu mają swe osady.

BERCHTOLSGADEN, m. i Probstwo udzielne w Arcyb. Saltzburkskim zawarte. Zład na całą okolicę soli wychodzi dostatkim. Leży nad Ahą, m. 4. od Saltzburga. Dł. 30. 40. sz. 47. 30.

BERCKEIM, m. F. w Alfacyi, m. 1. od Shelestadt.

BERKSHIRE, ob **BARKSHIRE**.

BERDOA, puszczą wielką w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, w ktorej lud bawi się rozbojami.

BERDOA, M. Armenii Perskiej w Azji. Powietrze ma zdrowe, bydła, osobliwie mułow, żywi bardzo wiele. Jest w gruncie żyznym, m. 4. od rz. Kury, m. 25. od Erywanu. Dł. 65. 30. sz. 4r.

BERDYZOW, M. Pol. w Woi. Kiiowskim, z zamkiem dosyć obronnym, w którym klastor Karmelitow bogaty z obrazu cudownego. Od Dubna m. pol. 26.

BERBEROWIE, lub **BERBEROWIE**, *Broberes*, naród Afryki mieszkający pod namiotami nakształt Arabów w różnych kraiach Barbaryi, na pośd. Krolestw Trypolitańskiego i Tunetańskiego. Ich bogactwa zależą na bydłe, oobliwie na licznych tżzodach kóz. Jest lud wojenny, z szlacheństwa chępliwy, utrzymujący swe pochodzenie z Sabeyczyków, którzy tu z Arabii szczęśliwey przeszli z Krolestwem swym Melek-Isrykiem, który podług nie których dał imie Afryce, nie którzy mieszkają po miastach, ale pogardzeni od tych, którzy mieszkają po stepach.

BERG, *Ducatus Montensis*, Xłwo Bergeńskie, w Niem. nad brzegiem wchodnim Renu w Cyr-Westfalii; kraj pełny gór i lasów, mieszkańcy są handlowni. Dusseldorp jest jego M. S. Należy do Ele. Woi. wody Reńskiego. Jest Hr. tego im. w Zulfanii Prowincyi Holl. na gran. Kłiwii.

BEGAMASK, *Bergamasco*, Prow. Wł. w Państwie Weneckim, graniczy z Brescianą, Walseliną i Xłtwem Medyolanu. Kraj jest bardzo luźny. Obywatele są dowcipni i przemysłni w handlu żelaza, ołowców, bydła, marmuru i kamieni. Język Bergamaskanów jest naygrubszy we Włozzech.

BERGAMA, *Bergonium*, wiel. ludne i mocne M. Wł. stol. Bergamasku w Rpltey Weneckiej, z Bisk. i zamkiem. Wkatedrze daie się widzieć grób Ginala Bartłom. *Cogliano*, który pierwszy armaty na pole do boju wyprowadził. Mieszkańcy podlegli są wolom wiszącym pod gardłem. Albani, Alberyk Rosliati, Piotr Maffeusz z Bergamy byli rodem. m. 10. od Medyolanu, 15. od Kremony. Dł. 27. 8. sz. 45. 42.

BERESTECZKO, m. Pol. w Woi. Wolyńskim, dosyć handl. i osiadłe. Sl. główną porażką Chmielnickiego, mającego z sobą, iak piłę, kozaków i Tatarow na 300000. zbitego od Polaków pod Janem Kazim. r. 1650. Jest domu Zamoyfkich. Poddani zaszczycają się wolnością, mało znaną poddaństwu Polickiemu. Jest od Dubna m. 6. od Lucka m. 7.

BEREZYNA, rz. w Woi. Witebskim, wypływa z pod Dypfzyc, i w pada w Dniepr. w pow. Rzczyckim.

BERGAS, *Bargula*, M. Turcyi Europ. w Romani z Arcybisk. Grockim. Jest nad Larysłą, m. 13. od Adryanopola.

BERGBIETEN, m. Fr. w Alfacyi, m. 3. od Strazburga.

BERGEN, *Berga*, piękne i

dawne M. Norwegii, stoł. Prow. Bergenhus, i caley Norwegii, z zamkiem mocnym, z Bisk. Luterskim, i portem głębokim. Prowadzi handel wielki rybami suchemi, futrem drogim i drzewami masztowymi. Cały kraj prawie zboża nie rodzi, sprowadzają go z kąd inąd, a sprzedawania go na prowincyą sam Berganie mają prawo. od Drontheim *m.* 95. od Kopenhagi 120. dł. 23. 15. sz. 60. 11.

BERGEN, m. Pomeranii, stoł. wyspy Rugen, należy do Szwecyi, *m.* 5. od Stralsunda.

BERGEN, m. Niem. w Saxonii, *m.* 3. od Dannebergi. Tegoż im. m. Niem. w X. Juliaceńskim między Julichem i Kolonią.

BERGEN, Opac. Protestanckie, blisko Magdeburga, z kąd konkordata religii r. 1579. wyszła.

BERGEN, B. mięysce blisko Frankfor. nad Menem, gdzie Franc. Hannoveranow zbili r. 1759.

BERGENHUS, Bergenhuzya, Prow. Norwegii, między morzem, i Aggerhuzyą, bogata w rudy żelazne.

BERGERAC, *Bergeracum*, bogate, bandl. i mocne M. Fr. w Pow: Perygord: w czasie wojny o Religią Ludwik XIII. dobywszy Berzeraku zburzył twierdze jego r. 1621. Leży nad Dordonią, *m.* 3. od Perigueux.

BERG-OP-ZOOM, *Berga ad Zomam*, M. Brabancyi Holl. w Margr. tego im. Jest małe ale piękne, i tak murem, iako i dla bagnow go otaczających jedno z najmocniejszych. Xzę Parmy r. 1581. a Margr. Spinola r. 1622. oblegali go bezskutecznie; Spinola stracił tu 10000. ludzi. Fr. pod Gnatem Lowendal dobyli szturmem Bergopozny r. 1747. Należy do Elektora Palatyna, twierdze tylko są Holl. Oczynną jest Zueryulza Boxhorn. Od Anwerpji *m.* 6. od Bredy *m.* 8. dł. 21. 45. sz. 51. 30.

BERG-SAINT-VIVOX, M. z pięknym Opac. w Flandryi,

Tom I.

ufortyfikowane przez P. Vauban. Wzięte od Xcia Parmy r. 1587. było Hollendrom, mimo ich dzielnego odporu, temu zaś od Xcia Aurelianskiego r. 1640. jest odebrane. Wr. 1651. poddało się Hiszpanom, ale ie r. 1658. odzyskał Turenniusz, i traktatem Pyreneyskim zostało się przy Franc. Jest nad rz. Kolma, *m.* 2. od Dunkierki. Fortece Lapin Szwaycarska, i S. Franciszka, nie są z kąd daley nad mile.

BERGSTRASS, Pow. z tey strony Renu, rozciągly od Landgrawstwa Darmstadt, do Heidelberga. Należy do Elekt. Mogunckiego. i Palatyna Renn.

BERGZABERN, *Berges ad Tabernas*, m. Niem. w Aftwie Dwocli-Mosłow, *m.* 3. od Landau.

BERLAS, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Castres.

BERLIN, *Berolinum*, wiel. piękne, i mocne M. Niem. stoł. Elekt. Brandeburckiego, rezyd. Kro. Pruskiego. Zdobią go pałac wspaniały, w którym biblioteka wielka z kabinetem pełnym ofobliwosci różnych i medalow, Akademia, Obserwatoryum, gmachy publiczne, i przepylzna zbrowiownia. Religia. pan. Luterska, ale inne mają wolność. Austriacy r. 1757. a Moskale r. 1760. wyciągneli z kąd znaczne podatki. Leży nad Sprą, która w pada w Elbę, *m.* 10. od Brandeburga, 18. od Wittembergi, 120. od Wiednia, dł. 31. 7. sz. 52. 31.

BERLINEC, m. Pol. w Woi. Podolskim od Szarego grodu *m.* 3.

BERLIPS, Hr. Niem. w Hafsyi nad rz. Werą.

BERMUDY, *Bermudes*, wyspy Amer. poln. o *m.* 200. od brzegow Karoliny. Tak są nazwane od Jana Bermuda, który ie r. 1527. odkrył. Od sprowadzenia swych tu oład r. 1612. Anglicy ie sobie przywłaszczyli, i trzymają dotąd. Kraiopisarze liczą tu na 10000. oia-

K

dłych Anglikow: iakoż ich osady tu są największe. M. S. jest S. Jerzego na wyspie iedney z frzednich tego im. Nayobszernieysza z nich jest Bermuda. Powietrze tu umiarkowane i zdrowe. Rośliny wszelkie Europ. dobrze się przyjmują. Zbierają tu z pola na rok dwa razy. Mieszkańcy przestając na płodach swej ziemi, mało się bawią handlem, który tu zawisł na tabace, pomarańczach nadzwyczaj wielkości, i drzewach do budowli. Do wieku 17go choroby tu były rzadkie, odmiana jakaś powietrza uczyniła je teraz częstszymi.

BERN, *Berna*, wiel. i piękne M. Szwajcarskie stoł Kantonu Bernieńskiego, założone od Berchtolda V. r. 1191. kościół, szkoły sławne i bogata Biblioteka go zdobią. W Bernie jest 12. towarzystw, które opactwami zowią, 4. większe i 8. mniejszych, w jednym z tych każdy obywatel bez różnicy stanu zapisany być powinien, inaczej wyższych godności spodziewać się nie może, każda z tych kompanii ma swego kapitana, zwanego szelinafnikiem, bo 4. opactwa, mają ich po dwóch, a mniejsze 8. po jednym, co czyni ich 16. W tym mieście zawsze są chowane niedźwiedzie, na pamiątkę, iż ich założyciel, tamy, gdzie Berna, upolował, niedźwiedzia. Obywatele są handl. Religii protestanckiej, iako i kanton cały. Berna oyczyzną jest Morelego. Leży nad rz. Aarą m. 7. od Fryburga, 20. od Zurychu, 30. od Genewy. dl. 25. 10. sz. 47.

BERNENSKI, Kanton, z 13. Kantonow Szwajcarskich jest drugi i największy; wzdłuż ma m. 60. wśierz 50. Rząd jego polega na wielkiej i małej radzie. Dzieli się na część Romaneńską, w ktorej po Franc. i Niemiecką, gdzie po Niem. mówią.

S. BERNARDA, Opac. w Niderlandzie, m. 2. od Antwerpii. Tegoż im. Opac. we Fr. miła od

Bayonny. Są i inne.

S. BERNARDA, gora wysooka w Szwaycarach i Sabaudyi, między Walezyą, i doliną Aostą; na wierzchu iey, który zawsze okryty jest śniegiem, kteredy się ciągnie trakt Szwaycarski i Wiołski, jest wielki klasztor, w ktorym zakonnicy przyjmują ludzko i bez placy wszelkich podroźnych bez różnicy religii.

BERNAW, m. Niem. w Ele. Brandeburskim m. 6. od Berlina.

BERNAY, m. Fr. w Normandyi wyż. z tyt. Hr. i Opac. Benedfund. 1013. ktore czyni 16000 liwr. jest handlowne o m. 12. od Rotomagu.

BERNBURG, piękne M. Niem. w Saxonii wyż. w Xstwie Anhalt, nad rz. Sałą, m. 6. od Desslan.

BERNCASTEL, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, z zamkiem wystawionym r. 1277. fl. dobremi winami, jest nad Mozellą między *Trarbach* i *Weldenz*.

BERNCOURT, Baronia w Lotaryngii m. 3. od *Toul*.

BERNEUIL, Wikomt Fr. m. 2. od *Compiègne*.

BERNWALD, m. Pol. w X. Oświęcimskim, pod pan. Austr. i Stwo Niegrodowe.

BERRE, *Berra*, m. Fr. w Prowancyi, z tyt. Baronii, m. 5. od *Aix*. Xzę Sabaudyi opanował ją r. 1591 ale traktatem Werwińskim wrocil ją Francji. Jest blisko bagno tego im.

BERRI, *Bituriges*, pow. Biturycyński, Prow. Fr. z tyt. Xstwa, między pow. Blezeńskim, Gatyneńskim i Piktawią. Grunt jest żyzny w zboże, len, konopie, owoce, i gdzie niegdzie wino. Dzieli się na wyższy i niższy; rządzona nayprzed ta prow. była od swych Hr. potym Wikontow, nakoniec przedana Filipowi I. r. 1100. i od Jana Krola Fr. podniesiona na tyt. Xstwa, zwykła iść w dział Krolewiczow Franc. Polepszenia stanu zubożoney

tey Prow. złym rzadem, ustawa Par-
lamentu r. 1778. obmyśliła spósob,
i zaradziła niszczeniu tey od wielu
Kommissarzow. *Bourges* jest M. S.

BERSELLLO, lub BRESELLO,
Brixellum, M. Wł. dobrze obrotne
w X. Modenskim. Xżę Eugeni r.
1702. dobył go, r. 1703. znowu Fran-
aler. 1707. wyproszuione od nich zo-
stało. Leży blisko zięgu Padu z Lin-
za, m. 4. od Parmy, 3. od Gwastal-
li, 6. od Reggio, 11. od Modeny, 10.
od Kremony. dl. 28. sz. 44. 55.

BERSUIRE, *Bersuira*, m. Fr.
w Piktawii niż. m. 5. od *Thouars*,
3. od *Mauléon*.

BERTACOURT, Opac. Za-
konnice, fund. r. 1095. we Fr. m. 3.
od *Ambianu*.

BERTET-DE-GORZB, Mar-
grab, Fr. m. 5. od *Macon*.

BERTHEOUS, *Berthevin*,
Bertignat w Arwernii są nikczem-
nie m. Fr.

BERTHOLSDORF, m. Niem.
w Luzacyi wyż. m. 2. od *Labau*;
gniazdo braci Morawskich, którzy
tu w bliskości zbudowali *Herrnhut*,
ob. to nazwisko.

S. BERTIN, Opac. Fr. Bened.
w *Saint-Omer*, czyni 100000. liwr.

BERTINORO, *Bertinorium*,
M. Wł. w Romanii z zamkiem i Bisk.
Suffr. m. 6. od *Rawenny*, 56. od
Rzymu. dl. 29. 39. sz. 44. 8.

S. BERTRAND, *Conventa*,
M. Fr. w Akwitanii stol. Hr. *Com-
minges*, z Bisk. który się pisze Bi-
skupem Konweneńskim, a jest Suffr.
Arcy Bisk. Augustańskiego. Leży
nad *Garamną* m. 17. od *Augusty*.
10. od *Tarby*, 175. od *Paryża*. dl.
18. 8. sz. 43. 3.

BERWALT, m. Niem. w no-
wey *Marchii Brandeburskiej*, m. 2.
od *Damy*; leży nad jez. i fl. jest trak-
tatem uczynionym między Fran-
cyą, Szwecyą, i Protellantami Nie-
mieckimi na poparcie wojny lat 30.
r. 1631.

BERWICK, ob. *Barwick*.

BERZETO, *Barcoltum*, m. i

Opac. w X. *Parmeńskim*, m. 9. od
Parny na połud.

BESANCON, *Vesontio*. *Bezan-
son*, dawne, piękne i wielkie M. Fr.
stol. Hr. *Burgundyi*, z zamkiem. *Ma
Arcy Bisk.* który się pisze Xciem *Im-
perii*. *Ma Akad. Unwersitatem*, są-
dy główne, i szpital wspaniały. Chu-
stka od potu *Chrystusa Pana*, wiele
tu ludzi dwa razy na rok ściąga. *Lud-
wik XIV.* r. 1674. dobył go. Oy-
czyzną jest *Kardynała Granvelle*,
Boissarda, *Dunoda*, *Chifleta*, *Boi-
fota*. Od *Dijon* m. 19. od *Paryża*
83. od *Genewy* 26. dl. 23. 44. sz.
47. 13.

BESIGHEIM, m. Niem. w
Szwabii w X. *Wintemberskim*, m.
10. na połn. od *Stuttgardy*.

BESCON, m. 4. od *Andegawy*.
BESSAN, m. 1. od *Agdy*, są
m. Fr.

BESSARABIA, czyli *Bu-
nziack*, mały *Kray Turcyi* między
Multanami, *Dunajem*, *morzem czar-
nym* i *Tartarwą*, mieszkaney od *Ta-
tarow* niepodległych, którzy z by-
dła, roli, i rozboiu żyją. W *Reli-
gii* i *obyczajach* podobni są do *Ta-
tarow Krymskich*. Na *wpadnienie*
woysk obcych w *Kray* *lwoy*, *ucie-
kają* na *gory* nieprzebyte. *Miasto*
ich główne jest *Bender*.

BESSE, *Bessenay*, *Dessiers*, są
małe m. Fr.

BESSIN, *Pow. Baiocęński* we
Fr. w *Normandyi* niż. blisko *morza*.
Dzieli się na *wyż* i *niż*. *Znajdują*
się w *nim kamienie lupalne* do *mu-
rowania* *zdatne*. *M. S.* jest *Bayeux*.

BETANCOS, *Betanzos*, *Bri-
gantinum Flavium*, M. Hiszp. w
Gallicyi nad rz. *Mandeo*, m. 13. na
połn. od *Kompostelli*. dl. 9. 40. sz.
43. 21.

BETELFAQUI, lub *BETEL-
SARI*, m. Az. w *Arabii szczęśliwey*,
m. 10. około od *morza czerwonego*,
w *gruncie* *bardzo obfitym* w *kawę*
naywziętą w *całey Turcyi*. Jest o
m. 37. na *połn.* od *Meki*.

BETHLEEM, w *Palestynie* st.
Kij

Urodzeniem Chrystusa Pana; nie jest więcej dziś iak małą wioską. Leży na wzgórce *m. 2.* od Jeruzalem.

BETHLEEM, Przedmieście w *Clamecy*, z tytułem Biskupstwa, na ktore nominie Xzę *de Nevers*.

BETHUNE, *Bethunia*, *M. Fr.* w Hr. Arcezy z zamkiem i twierdzami dzieła *P. Vauban*. Gasteu *d'Orleans* wziął go był r. 1645. odebrali go sprzymierzeni r. 1710. ale traktatem Utrechtskim oddane było Francyi. Leży na skale *m. 3.* od *Aire*, *g.* od *S. Omer*, *48.* od Paryża. *dl. 20. 18. sz. 50. 31.*

BETLIS, mocne *M. S.* Kurdyśtanu w Azyi z zamkiem. Bey udziałnym tu jest Panem. Nad rz. *Bendekahi*, *m. 60.* od *Diarmiru. 18.* od *Kan.*

BITSCHAU, *m.* Czeskie w *cyr. Eger*skim, *fl. minerami, m. 10.* na w. od *Egry.*

BETUW, lub BETAU, *Batavia*, Kraina *Holl.* w Xstwie *Geldry* między *Renem* i *Leck*. Ziemia tu zawsze wilgotna, a deszcze czynią go często Kraiem nieprzebytnym. Dzieli się na *Betuwią wyższą* i *niższą.*

BEU, *m. Fr.* z tyt. *Hr. m. 2.* od *Houdan.*

BEVELAND, wyspa *Holl.* w *Zeelandyi*. Rz. *Skalda* dzieli ją na dwie części zwane *Zuid-Beveland*, i *Nort-Beveland.*

BEWDLEY, *m. Ang.* w *Prow. Worcester*, nazwane z *Angielskiego*, co znaczy miłe miejsce, od swe-go położenia nad *Sawerną*. Wyśła 2. *Dep. na Parl. m. 5.* od *Worcester*, *31.* od *Londynu. dl. 15. 10. sz. 52. 24.*

BEWERGEN, *m.* *Niem.* w *cyr. Westfalii, m. 9.* na półn. od *Munster.*

BEVERLEY, *Petuaria*, *m.* *Angiel.* w *Prow York, m. 55.* na półn. od *Londynu*. Oczyszczona *Fisheya* *Bisk. Rochelster*skiego zabitego od *Henryka VIII.* Wyśła 2. *Dep. na Parl. dl. 17. sz. 53. 48.*

BEWERN, *m.* w *X. Brun-*

szwickim nad *Weferą*, z zamkiem. *m. 4.* od *Korweyu.*

BEWERUNGEN, *m.* *Niem.* w *Diec. Paderborn*skiej, *o m. 9.* na w. od *Paderborny.*

BEUIL, *m. Fr. m. 5.* od *Tours*, i *Opac. Fr. m. 3.* od *Limoges*, *Cysteriów*, czyni *1100.* *liwr.*

BEUREY, Włości *Fr.* w *Lotaryngii m. 3.* od *Baru* *Xiążęcego.*

BEUTHEN, *Budyssa* niższa, *M.* i *dzierżawa* w *Szląsku* niższym nad rz. *Odrą m. 4.* od *Giłogowa.*

BEUTHEN, wyższy, *M.* i *włości* w *Szląsku* wyż. w *Xstwie* *Opawskim.* Jest *fl. traktatem* między *Kazimierzem IV. Kr. Polskim*, i *Podiebradem* *Jerzym* *Kr. Czeskim* r. *1460.*

BEUZEVILLE, *m. Fr.* z *Hr.* w *Normandyi, m. 2.* od *Carentan.*

BEY, *Baia*, nazwisko *Geograficzne* znaczy *odnogę morską* małą, z tą różnicą od *wielkiej* odnogi, że *Bey* przy *wnięciu* jest *ciasny*, czyli *szycię* ma *wązką*, a *dalej* *wplywając* i *rozlewając* się między *brzegami*, staie się *obszerniejszym*; i w takich *miejscach* *naybezpieczniej* *zawiają* *okrety.*

BEZE, *ob. Baife.*

BEZIERS, *Biterra, Biterra*, piękne i dawne *M. Fr.* z *Bisk. powiatem*, i tyt. *Wikontego* w *Langwedocyi* niż. *Wesole* jego *położenie* było *powodem* *niektorym* *morwienia*, iż *gdyby* *Bog* na *ziemi* *mieszkać* *chciał*, *mieszkałby* w *Biterrze: Si Deus in terris, vellet habitare Biterris.* Na co *żartobliwy* *nłczypliwie* *dodał: ut iterum crucifigeretur.* *Grunt* jego *żyźny* *obfituje*, w *zboże*, *oliwę*, *wino* *wyborne.* *Oczyzną* jest *Barbeyraka*, *Boskagera*, *Fontaniera*, *Mairana.* *Od morza* jest *o m. 3.* od *Narbony m. 5.* od *Paryża 157. dl. 20. 52. sz. 43. 20.*

BEDZIN, lub BENDZYN, *m.* *Pol.* w *Woiew. Krakowskim* i *Stwo* *nięgodowc*, na *granicy* *Szląskiej*, *pamiętne* *Kommissyą* *Pacyfikacyi* *tu*

między Beuthen i Bendzynem uczynionej r. 1584. między Rudolfem II. Cef. Niem. i Arcy Xojem Maxymilianem, i całym domem Austr. z drugiej zaś strony między Zygmuntem III. i Rzepitą Pol. w ktorej tranzakcyi Maxymilian zrzekł się na zawsze pretensyi do Tronu Polskiego. Od Krakowa *m.* 11.

BIAFAR, M. S. Krol. tego im. w Nigrycyi, nad rz. *los Camarones*, blisko golfu S. Tomaza. Bifarowie także jest naród Afrykański na brzegach Gwinei naprzeciw wyspy Bisagos.

BIAGRASSO, wieś Xstwa Medyolańskiego nad rz. Ticinella, *m.* 4. od Medyolanu, 2. od *Vigevano*. W tym mieyscu Franc. pierzchać musieli r. 1524., w ktorej ich ucieczce fl. Bayard poległ.

BIAJA, m. Polskie w Brześciu Litewskim, z szkołami i pięknym pałacem Xząt Radziwillow. od Brześcia *m.* 6.

BIAJA, rz. w Woiew. Krakowskim, płynie pod Sandecz, Tuchow, wpada w Dunajec niedaleko Tarnowa. Tegoż im. rz. w Podlaskim wpada w Narwę.

BIAJA, m. w Xstwie Oświęcimskim na granicy Szląskiej blisko Bilitz.

BIAJACERKIEW, m. Pol. w Woiew. Kiiowskim, znaczne Tatarów w klęską r. 1626. Ma Starostę bez iurydykcyi, od Kiiowa *m.* 16.

BIAJAKŁAWA, ob. Białakława.

BIALOGROD, lub **BIACHOGROD**, *Akerman, Arpis Moncastrum*, M. mocne Bessarabii nad morzem i jeziorem Wądowo, *m.* 4. od uyscia Dniestru, od Oczakowa *m.* 11. Opanowane było od Moskallow r. 1770. i wrocone Tatarom r. 1774. Stolją jest Tatarow Budziackich, obronne garnizonem Tureckim. dł. 49. 20. sz. 46. 24. Jest inne *m.* tegoż im. w Bessarabii.

BIALOGROD, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, *m.* 3. od Lidy.

BIAŁYKAMIEN, m. Pol. w ziemi Lwowskiej, teraz pod pan. Austr. w dystrykcie Brodzkim od Zloczowa *m.* 2.

BIAŁYSTOK, M. Pol. w Woiew. Podlaskim, jedno z nayporządniejszych miast Polskich, ktore zdobią palac kosztowny, ogrody rozkoszne, i wiele pięknych domow dla rozrywki, zwane Werialem Podlaskim. Sl. długą chorobą Augusta II. Kr. Pol., nadnieszczone pożarem r. 1753. Jest domu Branickich. *m.* 28. od Warszawy.

BIANA, M. Az. w stanach Mogolu, fl. wyborym tu indychem, *m.* 20. od Agry.

BIART, th. Fr. *m.* 2. od Bayonny.

BIBEN, ob. Pedena.

BIBERACH, Biberak, *Bibrachum*, M. Niem. wolne i Cesarfkie w Szwabii. Naywiększy tu prowadzą handel barchanem. Oczyzną jest fl. Brandmulera. Mieszkańcy uftawą Parl. mogą we Fr. cheymować dziedzictwa od r. 1775. Leży w nizinie buaney, nad rz. *Rufs*, i pobokiem *Biber*, *m.* 3. od Buchau.

BIBURG, m. o *m.* 2. od Landsbut w Bawaryi, zowią go też Wilsburgiem, iż jest nad rz. Wilfą. Niektorzy mają go za dawne *Bibacum* Ptolomenfza.

BICETRE, zamek o *m.* 1. od Paryża, gdzie szalonych, niemych, włoczegow, i wydziedziczonych zamykaia. Nazwisko ma od pewnego Biskupa Winchesterfkiego.

BICHE, ob. Bitche.

BICOCQUA, o milę od Medyolanu, pamiętne mieysce porażeniem Lautreka r. 1521.

BIDACHE, *Bidassia*, m. Fr. w Nawarze niż. z zamkiem, *m.* 5. od Bayonny. Dziedzictwo domu Gramontow.

BIDASSOA, *Vedassus*, rz. ktora dzieli Hiszp. od Franc. wpływa z gór Pyreneyfskich, wpada w morze między Andayą i Fontarabią. Hiszpani biorą clo od Franc. iadących do Hiszp., a Franc. od

Hiszp. z drugiey strony rzeki przybywających do Francyi. Ta rz. czyni wyspę *des Faisans*, il. zawartym tu pokojem r. 1659.

BIDOUZE, Baronía Fr. m. 4. od Tarby. Tegoż im. jest rz. w Narwarze.

BIECHOW, m. Pol. w Woiew. Kaliskim, z Kąkietelanią. Zdobi go Kłasztór Filipinów. Jest na poln. Gniezna.

BIECZ, *Becia*, m. Pol. w Woiew. Krakowskim, dziś pod pan. Austr. w dystrykcie Kroszeńskim. Ma swoy powiat, grod i urzędników. Obwiedzione jest starym murem. W gruntach Bieckich znajduje się miedź i koperwas. Mielzkańcy z wody rzeki Raby, sol warzą, a z piany rzeczney sarkę zbierają. Tu stolica katow. Jest nad rz. Rabą, od Krakowa m. 13. od Sandomierza 14. dł. 38. 53. sz. 49. 50. Oyczyną jest Kromera.

BIELA, M. Aragońskie nad rz. Bielą, m. 14. od Saragossy.

BIELA, *Ebellanum*, M. Rosyjskie, stol. Prow. tego im. nad rz. Opszą, m. 50. od Moskwy.

BIELA-OZERO, lub **BIE-OZERO**, M. i Xstwo Moskiewskie nad jez. tego im. przy uściu rz. Kofsy, m. 135. od Archaniolu. dł. 56. 40. sz. 58. 55.

BIELA, M. Czeńskie w cyr. Bolestawskim.

BIELA, *Gasmellum*, m. Wł. w X. Piemontkim, stol. powiatu swego, nad rz. *Cerva*, m. 8. od Wercelli, 5. od Iwry.

BIELANY, bor Krolewski, i Kłasztór Kamedulów, o półmili od Warszawy, założony od Władysława IV. dla dopełnienia ślubu uczynionego na wojnie Moskiewskiej, a zubożony od Jana Kazimierza.

BIELAWY, m. Pol. w Woiew. Łęczyckim nad rz. Bzurą.

BIELICA, m. Pol. w Woiew. Wileńskim w Pow. Lidzkim nad rz. Niemnem, m. 58. od Warszawy.

BIELSK, M. S. Ziemi Biel-

skiej w Woiew. Podlaskim, drewniane, osiadłe naywięcey żydami tu kupezącemi. Jest nad Granicą Brześcia Lit. Ziemia Bielska Seymikuie w Brańsku, obiera 2. Posłow i 1. Dep. Dzieli się na Pow. Brański, Tykociński i Surazki. Ma swych Urzędników, Starostwo, i Leśnictwo, które idzie za Przywileiem. Od Warszawy m. 24.

BIELSK, m. Pol. w Woiew. Płockim, mało osiadłe, w gruncie dobrym.

BIELSK, czyli **BILITZ**, m. Szląskie pograniczne, przy którym willa bierze za nim swoy początek. Jest od Krakowa m. 10.

BIENNA, M. Szwayc. nad jez. tego im. Biskup Bazylei ma tu swe niektóre prawa. Prezydent miasta jest głową rady naywyższej. Religia pan. Protešt. Sprzymierzona jest z Kant. Berny, Soloturny, i Fryburga. Jest o m. 1. od Nidan, m. 7. od Berny, 5. od Soloturny, 7. od Fryburga dł. 24. 44. sz. 47. 11.

BIERE, wspaniały zamek Fr. m. 1. od Semurn.

BIERVLIET, Bierflet, *Bir-fletum*, Forteca Flandryi Holl. gdzie Wilelm Benkelms pierwszy wynalezca solenia śledzi w beczkach, umarł r. 1397. w r. 1377. wsi tu 19. zalanych zostało. Od Axeli m. 4. od Ekluzy 5. od Isendik m. 1.

BIESZCZADY, ob. Karpackie gory.

BIETIGHEIM, mocne M. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberskim, w Krainie zaleconey zdrowym powietrzem, winem, i owocami dobrimi m. 8. od Stutgardy.

BIEULLES, m. i Hr. Fr. m. 4. od *Montauban*.

BIEVRE, rz. wpadająca w Paryżu w Sekwanę.

BIEZUN, m. Pol. w Woiew. Płockim, osiadłe naywięcey żydami, jako inne m. Pol. nikczemne.

BIGEN, M. Az. stol. małego Krol. tego im. w Japonii na połwy-
spie Niphon.

BIGORRE, Pow. Bigorreński we Fr. z tyt. Hr. między Armaniam i *Cominges*, dzieli na Bigorre gorzystą, równą, i Rustanią. Tarba jest M.

BIHACZ, M. obronne Kroaty Tureckiey na kępie rz. Unny, 26. od Karlstadtu, 18. od Segny.

BILAZAI, m. Fr. w Piktawii. Ma wody mineralne skuteczne na choroby zaskorne.

BILBAO, *Flaviobriga*, wiel. Piękne i bogate M. Hiszp. stol. Biskai, z portem uczęszczanym. Zalecone zdrowym powietrzem, żywnością gruntu, handlem, i pięknym położeniem. Założone było od *Don Diego Lopez de Haro*. Leży blisko morza m. 20. od S. Sebestyana, 75. od Madrytu. dl. 14. 30. sz. 43. 23.

BILBESHEIM, Opac. Mniżek Bened. we Fr. m. 2. od *Haugenau*, fund. r. 1131.

BILEDULGERID, czyli kray Daktylow, zwany dla wielkiej ich obfitości, którego owocu więźni ich części Barbaryi dostarcza. Jest częścią południową Krol. Tunetańskiego w Afr. wzdłuż ma na m. 60. tyleż wizerz. *Tufera*, jest M. S.

BILGORAY, m. Pol. w Woi. Beżkim osiadłe rzemieślnikami, od Rozwadowa m. 7.

BILLEFELD, *Bifeldia*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim m. 12. od Osnabruku.

BILINA, m. Czeskie m. 4. od Leutmeryczu, przy gorze si przez zioła lekarskie, kruszce różne i wody mineralne, ktore piiją ci, co szant używają w Teplicach.

BILLON, *Bilionagus*, M. Fr. w Arvernii z kapitułą kanonikow. m. 8. od *Clermont*. Tego im. Opac. Fr. Bernard: czyni 1600. liw. m. 2. od Bozansonu.

BILLY, m. 2. od Gannaty, i inne

m. 2. od *Clamecy* są male m. Fr.

BILOHOD, M. Moskiewskie, Gul. Wielkorządztwa Białogrodz-

kiego, jest na w. Kiiowa, od niegoż m. 56.

BILSEN, *Belifia*, m. Niderlandu Austr. w Bisk. Leodyjskim, nad rz. Demerą, m. 3. od Mastrychtu. Jest tu si. Opac. Kanoniczek, których Xieni jest Xiężną państwa Niem. i niemoże iść za mąż, lubo inne w tym zgromadzeniu mogą.

BIMELIPATAN, giełda Holl. na brzegach Koromandelu w Azji, m. 4. od Wisigapatanu.

BIMINI, *Biminia*, wysepka Ameryki połudn. jedna z Lukajskich, blisko kanału Bahamy, rozciąga na m. 6. zarosła lasami, mieszczkana od ludzi dzikich. Dla wielu morskich okolo niej haków, niełatwo jest przystępna; położenie ma wesołe.

BINAROS, m. Hiszp. w Krol. Walencyi, si. dobrymi winami. Jest przy morzu, m. 12. od Tortozy.

BINCHE, *Bintaim*, M. Hanonii Austr. wzięte było od Ludwika XIV. r. 1667. od Mons m. 4. tyleż od *Charleroy*.

BINDON, *Bindonium*, m. Ang. w Dorcester, blisko rz. Fromy, z tyt. Hr. m. 3. od Dorcestru.

BINGASY, M. nadm. w Krol. Trypolitańskim w Afr. w Prow. Barce, m. 36. na z. od Derny.

BINGEN, dawne i piękne M. Niem. w Arcybisk. Mogunckim, m. 10. na połd. od Koblentzu. Opanowali go byli Franc. r. 1644. dl. 25. 18. sz. 50.

BINGLEY, Baronía Angl. w Prow. Yorku, m. 50. na połd. od Londynu.

BINTAN, wyspa Indyi wschodnich w Azji leży na połd. połwy-spy Malakki.

BIORNEBURG, lub Bior-no, M. Szwedzkie w Finlandyi połd. nad rz. Kumą, blisko iey uścia do golfu Botnickiego, od Abo m. 30. na półn.

BIOLE, Hr. Fr. w pow. *Quercy*.

BIPONTYNSKIE, Xstwo.

ob. *Zweybruck*.

BIR; *Birtha*, m. Turcyi Azyatyckiey w Dyarbeku z zamkiem rezyd. Gubernatora. Jest w kraiu obfitym w wszelkie potrzeby do życia, nad Eufratem, m. 20. na poln. od Alepu, 14. od Urfy, dł. 55. 36. sz. 36. 10.

BIRAN, m. Fr. z tyt. Margr. m. 3. od *Auch*.

BIRKENFELD, M. i Prow. Niem. w Cyr. Renu wyż. blisko Nawy, m. 8. od Trawiru 19. od Moguncyi.

BIRMINGHAM, m. Ang. w Prowinc. Warwick, znaczne handlem żelaza, i piękną drukarnią. Jest od Londynu na poln. o m. 27. dł. 16. sz. 52. 35.

BIRON, m. i zamek Fr. w Akwitaniu między *Bergeraci Cahors*, nadane tyt. Xstwa r. 1723.

BIRVIESGA, *Vitrovesca*, m. Hiszp. w Kastylii dawney, stoł. pow. Burewy, m. 6. od Bugos na poln.

BIRZE, m. Pol. w Xstwie Zmudzkiem, stoł. pow. Birzeniańskiego; tl. widzeniem się tu i umową sekretną Augusta II. Kr. Pol. z Piotrem W. Carem Mosk. przeciw Karolowi XII. Kr. Szwedzkiemu, który tu wkrótce, po ich odjeździe z wojskiem nadszedł. od Poniewieża na poln. m. Litt. 10.

BISACCIA, piękne M. Włó. w pryncypacie Neapol. z Bisk. m. 6. od Ariano, 6. od *Conza*.

BISAGOS, Bizagozy, Wyspy Afr. blisko brzegu Gwinei. Liczą ich 14. Są urodzajne, obfityną w wino, oliwę, palmy, pieprz podługowaty, ryż, i wyborne owoce. Mieszkańcy są rośli i odważni. Każda wyspa ma swego królika, ale ci panującemu w Formozie, która jest największą z nich, holdują. Ferdynand de Po Portugal. pierwszy ie z Europejczyków postrzegł.

BISANTAGAN, piękne m. Azyatyckie w Krol. Kambojskim, w Indostanie, w kraiu żyźnym.

BISGARA, albo **PESKARA**, M. Afr. w Krol. Algierskim, w Prow. Labez. Znajduie się tu gadu mnóstwo.

BISCHOFSSHEIN, m. Niem. w Bisk. Wurtzburckim, m. 14. od Wurtzburga.

BISCHOFSSHEIM, M. Niem. Arcyb. Mogunckiego, nad rz. Taubera. Oyczyzna Jana Schifcharda m. 8. na zach. Wurtzburga.

BISCHOFSS-WERDA, *Epi-scopi insula*, M. Niem. w Misnii w Saxonii wyż. m. 5. od Drezna. Wzięte było od Szwedow r. 1639. i 1641.

BISCHOFSS-ZELL, *Epi-scopi cella*, piękne M. Szwaycar. w Turgawii z zamkiem, gdzie mieszka namiestnik w duchownych co do katolików rządach Biskupa Konstancyjskiego, i ma połowę jego dochodów. Mieszkańcy są wolni, i mają swą radę najwyższą. Religia Protestancka wzięta tu jest r. 1529. Zład Bibliander, Zwinger, Jan lung, Scherb, i Goldast są rodem. Jest nad Thutą, od S. Galla m. 3. od Konstancyi 5. dł. 26. 13. sz. 47. 33.

BISCHVIELER, m. Fr. w Alfacyi m. 4. od Strazburga.

BISIGLIA, *Vigilia*, M. Wł. w Kr. Neapol. dosyć ludne z Bisk. Suffr. jest w ziemi Barfskiej blisko Gofu Weneckiego m. 3. od *Trani*.

BISERTA, nadm. M. Afr. w Krol. Tunetańskim nad morzem frzodziemnym. Większa część mieszkańców rozboiem się bawi, m. 15. na pol. ku z. od Tunetu.

BISHOP'S-CASTLE, *E-piscopi castrum*, m. Angiel. w Prow. Schrop. do Bisk. Herfordzkiego; wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad rz. Ony. m. 2. od Montgomery, 4. od Londynu.

BISIGNANO, *Bisignanum* i *Besunia*, piękne M. Wł. w Kr. Neapol. w Kalabryi, z fortecą dobrą z Bisk. suffr. Rossańskiego. Zład iedna familia Wł. do S. Severino, nosi

noś tyt. Xstwa. Leży na gorze blisko rz. *Boccona*, od *Cosenza* m. 7. od *Rossano* m. 6. od *Neapolu* 33. dł. 34. 10. sz. 39. 37.

BISKAYA, *Biscaya*, *Cantabria*, Prow. nadm. w Hiszp. między *Asturyą*, *Kastylią* i *Nawarrą*. Jest w kształt figury serca. Kray ten wydaie w wielu mieyscach dosyć zboża, a wszędzie mnostwo jabłek, cytryn, i pomarańczy. Morze dostarcza tey Prow. ryb obficie, i wyrzuca na brzeg konchy. Ma też drzewa do statek zdatnego do budowli okrętów, stacy także żelazne i ołowiane. *Bisnacykowie* są najlepsi w Hiszp. żeglarze, marynarze, i żołnierze. Są żywi, obyczajni i grzeczni. Jezykiem mówią osobliwym, niemającym podobieństwa do innych w Europie. Ta Prow. dzieli się na różne Powiaty zwane *Merindades*. *Bilbao* jest M. S.

BISKAYA nowa, Prow. Ameryki poln. w Meksyku. *Paral* jest miastem iey głównym. Znajdują się w mieyscach niektórych szyby srebrne, rz. *Las Naxias* przerzyna iey część większą. Nie jest dobrze oślądla. Należy do Hiszpanow.

BISKUPIEC, *Bischofsburg*, m. w X. *Warmińskim*, w Pow. *Secburskim*.

BISNAGAR, wiel. i ludne M. Indyjskie w Azji, stol. Krolestwa tegoż im. zwanego też Krol. *Karnateńskim*, *Naryngańskim*, lub *Chandegry*. Jest od *Golkondy* o m. 45. od *Pondichery* m. 75.

BISSEAUX, wyspa Afr. na brzegu *Gwinei*, ma w okolo m. 42. mieszka na iey od *Negreyczykow* żyjących w bałwochwalstwie. Liczą tu Krolestw 9. z których jedno jest panem innych. Tron jest Elekcyonalny. *Europeyczykowie* ujęszczają tu dla handlu.

BISSY, m. w *Burgundyi*, nal. do domu *de Thiard*.

BISTERFELD, m. Niem. w Hr. *Lippeńskim*, między *Paderbornem* i *Korweyem*.

BISTRZYCZ, *Bistricia*, piękne i mocne M. w X. *Siedmiogrodzkim*, stol. Hr. tegoż im. nad rz. *Bystryczą* m. 17. na poln. od *Kolofwaru*.

BISMARCK, m. Pruskie w *Wojew. Pomorskim* zniszczone pożarami, zostało pod pan. Pruskim.

BISZTYNEK, lub **BISTEIN**, M. Pruskie w X. *Warmińskim*, zbudowane r. 1325. Wzięte było od *Krzyżaków* r. 1455. pogorzało r. 1589.

BITBURG, *Beda*, m. w *Xstwie Luxemburskim*, m. 11. od *Luxemburga*, 7. od *Trewiru*.

BITCHE, lub **Бичне**, *Bidscum*, m. Fr. w *Lotaryngii*, stol. *Hrabstwa* tego im. *Ludwik X V.* opanował go i umocnił, ale też twierdze przez traktat *Ryświcki* zwałone zostały, i M. oddane *Xciu Lotaryngii* r. 1698. Po przyłączeniu *Bidyjska* do *Korony* ufortyfikowane było powtornie. m. 14. na polnoc od *Strazburga*, 15. od *Sarlbuis*. Leży pod górą blisko rz. *Schwolby*. dł. 25. 14. sz. 49. 5.

BITETTO, *Bitettum*, m. Wł. w *Krol. Neapol.* w ziemi *Barskiej*, m. 4. od *Bari*.

BITO, *Bitum*, małe *Krol. Afr.* w *Nigrycji* na połud. rz. *Niger*. *Miejskańcow* ma bogatych.

BITHAINE, *Betania*, Opac. Fr. fund. r. 1133. w *Diec. Bezahsońskiey*, między *Louxeuil* i *Vesoul*, czyni 4500. liwr.

BITONTO, *Buduntum*, piękne M. Wł. z *Bisk.* w *Krol. Neapol.* *Hiszpani* pod *Xciem Montemar* tu blisko r. 1734. wygrali potyczkę, która ich uczyniła *Panami Neapolu*. Jest w piękney równinie, m. 3. od *Golfu Weneckiego*, m. 4. od *Bari*. dł. 34. 22. sz. 41. 13.

BITTERFELD, m. Niem. w *cyr. Saxonii* wyż. w *Misunii* między *Hallą* i *Witttembergiem*.

BITERRENSKI, powiat we *Fr. ob. Beziers*.

BITURYCENSKI powiat we *Fr. ob. Berry*.

BIVONA, *Hipponium*, *Vibo*, M. Sycylii w Prow. *Val-di-Mezara*, leży na górze, ma tyt. Xłstwa, m. 10. na połud. od Palermy. Tegoż im. jest m. Wł. w Kalabryi, m. 6. od Squillace.

BIZU, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Marokańskim. Jest w gruncie obfitym w zboże, wino, oliwę, figi i orzechy. Mieszkańcy są maigłni.

BLAIA, ob. *Blacia*.

BLAINOILLE, m. Fr. w Normandyi m. 3. od Rotomagu. Tegoż im. inne jest w Lotaryngii z tyt. Margr. m. 2. od Lunewilli.

BLAIR, m. i Xłstwo Szkocyi, w Prow. Atholii, fl. potyczką r. 1689. na ktorej Wikomt Dundę poległ. Jest nad rz. Garry, m. 9. na połud. od Puth, 29. od Edynburga.

S. BLAISE, S. Błażeya, Opac. Bened. w Brysgowii w lesie czarnym, fund. r. 945. nad rz. Albą na połud. Fryburga.

BLAISE, rz. mała we Fr. wpada w Eurę o m. 1. od *Dreux*. Tegoż im. mna rz. wpada w Marnę, m. 2. od *Vitri-le-François*.

BLAISOIS, Blezeński Pow. we Fr. z tyt. Hrabstwa. *Blois* jest M. S.

BLAISON, m. Fr. z tyt. Baronii, w Pow. *Saumur*.

BLAISY, Hr. Fr. m. 4. od *Dijon*.

BLAMONT, *Albus mons*, m. Lotaryngii z tyt. Hr. m. 5. na połn. od Lunewilli. Są włości Franc. tego im. w Burgundyi.

BLANC, *Oblincum*, m. i Margr. Fr. z zamkiem nad rz. *Crense*, znaczne dobremi winami. Jest w Pow. Biturycyńskim, m. 12. od Poitiers, 70. od Paryża, 25. od *Bourges*. dl. 18. 43. sz. 46. 38.

S. BLANCAT, m. Fr. i Kasztelania w Gaskonii, m. 5. od *S. Gaudens*.

BLANCHE, Opac. Fr. w *Noirmontiers*, i inne tego im. w *Normain*.

BLANCHE-COURONNE, i *Blanchelande*, są także Opac. Fr.

małoznaczne.

BLANCKENBERG, *Blumcoberga*, m. Niem. w Xłtwie Bergeskim, nad Siegą, o m. 5. od Bonny. Jest tego im. port w Flandryi Holl. m. 3. na połn. od Bruges.

BLANCKENBURG wiel. m. Niem. i Hr. z zamkiem w Stanach domu Brunzwickiego, m. 3. od Halberstadt.

BLANDEQUE, Opac. Fr. w Arzezy, m. 1. od S. Omer.

BLANGY, m. Fr. m. 3. od *Lieux*; i Opac. m. 2. od *Hesdin*.

BLANKA, *Blanca*, wyspa ofiada w Amer. na połn. wyspy Malgorzaty, blisko ziemi tęgicy. Ma mnóstwo żolwiow i iazczurek Indyjskich.

BLANKENHEIM, m. zamek, i Hr. Niem. m. 12. od *Julia*ku.

BLANZAC, *Blanziacum*, m. Fr. m. 5. od Angulemy.

BLAR, zamek Szkoeki w Atholii nad Garry.

BLARU, Margr. Fr. m. 4. od *Mante*.

BLASZKI, m. w Woiew. Sieradzkim spułoszale.

BLAUBEUREN, *Ara Flavia*, m. Szwabskie w X. Wirtemberskim, m. 4. od Ulmy.

BLAVET, ob. *Port Louis*.

BLAYA, lub *BLAIA*, *Blavia*, dawne i mocne M. Fr. z dobrą fortecą w Akwitanii. Port Blay uczęszczany jest od obcych. Płynące okręty do Burdegali, tu swe armaty i zbroje składać powinny. Od Protestanow r. 1568. dobyte było, i zruynowane. Jest od Burdegali m. 7. 20. od Angulemy. dl. 16. 53. sz. 45. 6.

BLECHINGLAI, m. Ang. w Prow. Surrey, wysła 2. Dep. na Parl.

BLIEDZIEIOW, Opac. Polskie Cyster. w Woiew. Poznańskim kollacyi Krolewskiej, nad rz. Obrą.

BLEINHEIM, wieś Niem. blisko Hochstadt, ob. *Hochstadt*,

i Woodstok.

BLEKINGIA, mała Prow. Szwecyi południowej między Sma-landyą, i Skanią nad morzem Baltyckim.

BLENAC, Margr. Fr. *m.* 2. od Marenes.

BLERANCOURT, *m.* Fr. z zamkiem dobrym, *m.* 4. od Swef-fyonu.

BLERE, w Turonii, *Blergies* w Pikardyi, *Blesle* w Arwernii, *Blesneau* w Xstwie Aureliańskim są *m.* Fr.

BLEZENSKI, Pow. ob. Blai-fois.

BLESSINGTOWN, *m.* Ir-landyi w Hrab. *Wicklon*, *m.* 7. na pold. od Dublinu. Wyśła Dep. na Parl.

BLETTERANS, *m.* Fr. w Burgundyi nad Seyllą *m.* 2. od *Lons-le-Sauvier*.

BLOCKZIL, *Bloczilia*, mo-
cne M. Rzpltey Holl. w Prow. Obe-ryffelii z fortecą, jest przy uyciu rz. *Aa* w Zuyderzee, gdzie ma port dobry *m.* 3. od Steenwick, dł. 23. 39. fz. 52. 44.

BLOIS, *Blesæ*, Bleza, dawne i piękne M. Fr. w Prow. Aureliań-
skiej, stol. swego pow. z Bistk. fund.r. 1697. wspaniałym zamkiem, w kto-
rym zabity był Xżę Henryk Gwi-
zynsz. Tu Krolowa Pol. Sobieska
umarła r. 1716. Zdobią Bleżę fon-
tanny, budowę i most wspaniały.
Handel prowadzi znaczny. Leży
nad Ligerą w miłym położeniu, *m.*
13. od Aurelianu, od Paryża 40. dł.
18. 50. fz. 47. 35.

BLONDRAURY, w Delfina-
cie, *Blot-le-rocher*, i *Blot l'Eglise*
w Arwernnii są *m.* Franc.

BŁONIE, *m.* Polskie i powiat
w ziemi Warszawskiej, ma Stę.
Niegrodowego, *m.* pol. 4. od War-
szawy, od Poznania, *m.* 37.

BOBENHAUSEN, *m.* Niem.
w Weterawii o *m.* 1. od Frankfor-
tu nad Menem. Nal. do Hr. Hano-
nii.

BOBIO, lub **BOBBIO**, **BOBIUM**,
M. Wł. w Xstwie Medyolańskim z
Eitk. i Opac. fund. od S. Kolomba-
na, ma tytuł Hr. Należy do Sardy-
nii. Jest nad rz. Trebią *m.* 12. od Genui,
od Placencyi 8. od Padwy 10. od Tor-
tony 9. dł. 27. fz. 44. 48.

BOBIO, lub **BOHIO**, rz. nay-
większa w Prow. Amer. *Chili*. Wy-
pływa z gor Kordyliers, i wpada w
morze blisko Koncepcyi.

BOBR, *m.* Pol. w Woi. Witeb-
skim pod pan. Rosz. od Warszawy
m. 104. od Smoleńska 34.

BOBROWNIKI, *m.* Pol. w
Ziemi Dobrzyńskiej, z Stwem. grod.
Tu skład Archiwum Ziemi. Jest pa-
miętne porażką Krzyżaków r.
1326. za Władysława jagella.

BOBRUYSK, *m.* Pol. w Woi.
Mińskim, nad Bobrują, od Roha-
czowa *m.* 16.

BOCAGE, mała kraina Franc.
w Normandyi niż. ktorey *Vite* iest
M. S.

BOCCA-DI-LUPO, ob. *Ther-
mopile*.

BOCHERVILLE, *m.* Fr. w
Normandyi *m.* 2. od Rotomagu z
Opac. Bened. ktore czyni 13000.
liwr.

BOCERVILLE, wieś Fr. w
Lotaryngii znaczna Kartuzyą pię-
kną.

BOCKI, *m.* Pol. w Woi. Pod-
laskim dosyć osiadłe, od Bielska *m.*
3.

BOCINO, *Bucino*, *m.* Wł. w
Krol. Neapol. nad zbiegiem rzek
Selo i Negro *m.* 6. od *Conza*.

BOCHARA, ob. *Hokar*.

BOCHNIA, M. w Woi. Kra-
kowskim, teraz pod panowaniem
Austr. w Cyrkule wielickim, pow.
Wiśnickim, sławne zupami folnemi.
Przed odkryciem tu soli r. 1251. za
Bolesława wstydliwego Bochnia była
włoską. Szyby te folne ciągną stę
wzdłuż daleko, tak iż o *m.* 5. z
Wielickimi zupami mają mieć kom-
munikacyą. Głębokie są gdzie nie-
gdzie na łokci 600. Sol tu prze-
Lij

dniejsza jest od Wielickiej. Nad rąbaniem iey okolo 1000. ludzinięstannie pracuje, którą pakują w beczki, i tak do Polski, Gallicyi, Węgier, Szląska, Czech, &c. sprzedają. Dochód niezmierny z nich idzie teraz na skarb Cesarzki. Zostają pod dyrekcją zup Wielickich. Procz soli, w gruntach Bocheńskich znajduje się też Alabastr, od Krakowa *m.* 5. od Wiednia 63. od Warszawy 45.

BOCKOLI, *m.* Niem. w Westfalii w Biskupstwie Münsterckim nad Aa *m.* 6. od Wesel.

BODENHAUSEN, Baro. Niem. w Hassyi, *m.* 7. od Kasselu nad Wertzą.

BODMAN, lub **BODMIN**, *Tobha*, *m.* Ang. w Hr. Kornuwalii niegdys Biskupie z tyt. Hr. Wyśła 2. Dep. na Parl. *m.* 67. na pold. od Londynu.

BODWAR wielki, *m.* Niem. nad rzeczką tegoż im. w Xstwie Wirtenberskim, fl. winam.

BOEIL, Baronia Fr. w Nawarze niż.

BOEN, *Boenium*, *m.* Fr. leśne w podgórzu, przy rz. Lignon, *m.* 5. od Rouan, zalecone dobrami papierniami.

BOERKOE, ob **ABIAI**.

BOG, rz. Polska bierze woy początek w Podolu, płynie pod Winnicę, Braclaw, Koniecpol i wpada z Dniestrem w morze czarne.

BOGDANIE, *Bogdani*, wiel. Narod Tartary Azyatyckiej na północ Chin kraj dziedziczą obszerny i ludny. Chodnią Chinczykom ale ich są nieprzyjacielami głównymi. Ich handel zależy na futrach sobolich, i lisach czarnych. Zowią się też Niukami.

BOGSUND, *Bogefunda*, *m.* Szwedzkie w Ostrogotli, fl. potyczką między Szwedami i Dufczykami r. 1520. od Gothenburga na w. *m.* 28.

BOGLIO, lub **BEVIC**, **BOLE-**
VM, *m.* i Hr. w Xstwie Sabaudyi

nad rz. Tyneą *m.* 3. od *Glandeves*.

BOGUSŁAW, *Boguslawia*, *m.* Pol. w Woi. Kiiowskim z Stwem niegrod. od Białycerkwi *m.* 6..

BOHEMIA, ob. Czechy.

BOHERIES, Opac. Fr. Cysterfund. 1141. czyni 14000. liwr. o milę od Guise.

BOIADOR, Kap. w Afryce w Barbaryi, tak nazwany od Idzego *Taguez* Portug. który pierwszy do niego zawinął r. 1433. z rozkazu Dom Henryka Infanta.

BOIANO *Bovianum*, *m.* Wł. w Krol. Neap. w Hr. Molifeni kim z Bisk. leży pod górą Apenninem, *m.* 15. na poln. od Beneventu, od Neapolu 18. dl. 32. 8. sz. 14. 30.

BOIANOWO, *m.* Pol. w Woi. Poznańskim. Ofiadle wielu fukiennikami.

BOIGNY, wieś Fr. *m.* 1. od Orleanu, mieysce główne Lazaryflow we Fr.

BOINA, rz. Irland. w Leinster fl. przegrana Jakuba II. r. 1690. na której Marzałek Schomberg był zabity.

BOINEBURG, *m.* i Hr. Niem. w Hassyi niż. na z. Eysenaku.

BOINICZ, M. Węgierskie w Hrabstwie Zolnoch, fl. ciepłami, i dostatkiem zafraunu, który się tu redzi, dl. 36. 40. sz. 48. 42.

BOIS-AUBRY, w Diec. Turoneńskiej, i *Bois-grosland*, o *m.* 3. od Sables, fa. Opac. Franc.

BOIS-COMMUN, *Communium*, M. Fr. z zamkiem w Pow. Gatynęckim, *m.* 5. od *Montargis*.

BOIS-LE-DUC, lub **BOLDUK**, po ni. *Herzogenbusch*, *Sylvia Ducis*, piękne, wiel. i mocne M. Brabancyi Hol. z wielo fortecami. Najznaczniejsze z tych są Hekel, Izabella, i S. Antoniego. Mostow tu liczą więcej nad 100. Xiążę Arauzkański wziął go był na Hiszp. r. 1629. Biskup i Duchowieństwo uciekło się do Hiszpanii. Jest tu jednak dosyć katolików, którzy religii prywatney mają wolność. Bolduk założony był r. 1183. ob

Godefryda Xcia Brabancyi wórzod
iafu, zkąd ma nazwisko *Bois-le*
duc czyli las Xiążęcy. Oyczyzna
jest Agilens. Leży nad rz. Donimel
i Aa, między bagnami, *m.* 9. od
Bredy, 8. od Antwerpii, 18. od Am-
sterdamu. dl. 22. 46. sz. 51. 45.

BOIS-LE-COMTE, ob. Mi-
try.

BOISSE, *m.* i Opac. Fr. Bened. *m.* 4. od Angulemy czyni 3000. liwr.

BOISSESON-MARVIEL,
m. Fr. *m.* 5. od Aureliaku.

BOISSIERS, Opac. Fr. w Ande-
gawii, czyni 2400. liwr.

BOISY, Magr. Fr. *m.* 2. od
Kranj.

BOITRON, *m.* Fr. w Norman-
dyi, *m.* 2. od Seez.

BOITZEMBURG, ob Bot-
zenburg.

BOKAMALA, lub **BUKEMA-
LA**, M. S. Prow. tegoż im. w Afr.
kray jest niezskany od Jagów, kto-
rzy skupiają zęby słoniowe od Bal-
ke-Bakków swych sąsiadów i hoł-
downików Kr. Makokańskiego, i han-
dlują niemi z Gwineyzykami.

BOKAR, *Bochara*, lub **BU-
KARYA**, dawniej *Tribelstra*, wiel.
M. Tartaryi w kraju Uzbeku, sto-
lica Krolestwa tego im. Gmachy
tu publiczne są wspaniale. Wzięte
było od Genghischana r. 1220. a
od Tamerlana potym r. 1370. U-
zbekowie nakoniec stali się jego
Panami r. 1493. Gidy cudzoziemcy
ziedney tu rzeczki piia wodę,
ktora przez Miasło płynie, wyra-
stają im bredawki w goleniu na no-
gach długie na łokieć, ktore wle-
kac się po ziemi przepęknąć się
muszą, a zatym wdaie się gangre-
na nieuleczona. Persowie i Moskale
handel tu prowadzą. Władza
Krola ograniczona jest powagą
Mustego. Awicenna urodził się w Al-
senie wioſce tego kraju. Leży Bok-
kar nad rz. iedną, ktora wpada w
Gihon. Od Samarkandii *m.* 40. od
Amolu 24. dl. 84. 40. sz. 39. 20.

BOLBEL, *m.* Fr. *m.* 4. od *Cau-
debec*, spustolzało pożarem r. 1765.
bogate dawniey było fabryką no-
żów, sorbotów, skor, i wełnianych
materyi. Odnawiać się iednak po-
czyną.

BOLBONNA, Op. Fr. Cyster.
w Hr. *de Foix*, czyni 9000. liwr.

BOLEMBERG, *m.* Niem. w
Xstwie Meklemburkim nad Golfem
morza Bałtyckiego, *m.* 4. od Wil-
maru.

BOLEMOW, *m.* Pol. w ziemi
Sochaczewskiej, z Stwem Niegrad.

BOLESŁAU, Bolesław cyr-
kuł Bolesławski, czyli powiat w
Czechach, ktory graniczy z Ślą-
skiem i Luzacyą oddzielony. goraini
M. M. S. Bolesław czyli *Buntzlan*.

BOLESŁAW, czyli **BUN-
T Z I A U**, Boleslavia M. Szląskie
na trakcie Warszawskim do Drezna.
Oyczyzną fl. Opitulza. Jest nad rz.
Bober. *m.* 7. na polu. od Ligny.
od Drezna *m.* Pol. 20. od Warsza-
wy *m.* Pol. 66. dl. 35. 28. sz. 51. 12.

BOLESŁAWIEC, *m.* Pol.
w ziemi Wieluſkiej nad rz. Proſną.
ma 8ę. Niegrad. *m.* 2. od Wielunia.

BOLKOWICZ, *m.* Szląskie
w Xstwie Głogowskim *m.* 7. od *Glo-
gau*, dl. 33. 50. sz. 51. 27.

BOLLECHARD, *m.* Fr. *m.* 4.
od Rotomagu.

BOLLEWEILLERT, Mar.
Fr. w Alfacji *m.* 4. od Kolmaru.

BOLOGNA, *Bononia*, *Bolo-
nia*, daw. wiel. bogate i piękne
M. Wł. drugie w rzedzie w ſtanie
Papieżkim, stol. powiatu Bonon-
skiego z Arcybisk. i Akad. najſſ-
we Włoszech. Budowle bardzo ma
wspaniale i piękne, tak przez Ar-
chitekturę doskonałą, ganki prze-
dniego gustu, iako i przez wyborne
malowania, w czym Bononczyko-
wie celują wſzystkich. Zależy od
rządu Papieżów, ktorzy tu mają
ſwego namiestnika. Nabyta była od
Mikołaja Pap. r. 1278. przez podda-
nie się icy własn. Nauki tu zawszo
kwitnęły. Handel ma znaczny. Mie-

fzkańcy są ludzcy i obyczajni miłośnicy obcych, ofobliwie Franc. których przeymiają mody i zwyczaje. Miasto jest ludne, ulice na proste. W środku jest wieża, *Afneli* zwana, miana we Wł. za największą, wysoka stop 376. fabryki materji iedwabnych ma dobre. W porządku największych Miast Włoskich Bononia zowie się *Ustą* dla żyzności gruntu. Oczyszczą jest Benedykta XIV. Jakobiua, Leandra, Albertego, Akkurfa, Aldrowanda, Achillniego, Tomaszua Pizańskiego &c. Od Modeny *m.* 9. od Ferrary 10. od Rawenny 15. od Florencyi 19. od Rzymu 70. dł. 28. 52. sz. 44. 29.

BOLONEZ, Pow. Bonoński we Wł. zawarty jest granicami Ferrary, Romanii, Florencyi, i Xstwa Modeny. M. S. w nim Bologna.

BOLONIA, Franc. ob. Boulogne.

BOLSENA, *Volturnum*, m. Wł. w Kampanii, Rzymiskiej nad iez. tego im. *m.* 3. od Orwiety.

BOLSZAYA-ZEMLA, to jest większa ziemia, kraj nazwany od Moskalow, i wynaleziony od nich r. 1723. przez Xcia *Chelafchi* dziedzica wylepki między brzegiem Syberyi i to większą ziemią, który po tym odkryciu wzięty był od Moskalow w niewolę. Dla nieznośnego tu zimna mało jest mieszkana. Leży przy uściu rz. Kolimy, pod 65. grad. długości.

BOLWERT, *Bolwerda*, lub **BOLSWERT**, m. Fryzyi, o *m.* 3. od Slooten.

BOLTON, zamek Angiel. z tyt. Xstwa w Prow. Yorku nad rz. Trywelą, *m.* 50. od Londynu.

BOLZANO, lub **BOTZEN**, *Bocenum*, wiel. i piękne M. Niem. w Hr. Tyrolu, nad rz. Eysach o *m.* 7. od Bryxen, dł. 28. 46. sz. 46. 42.

BOMBAIM, lub **BOMBAY**, M. Azyatyckie w Indyach na wyspie tego im. blisko rz. Kunkanow.

należy do Anglii od r. 1662. w którym ustatili im go Portugal. Ma fortecę i Gubernatora. Rodzi się tu wiele drzewa Kokusowego, które mieszkańcom znaczny czyni obyt. Powietrze jest niezdrowe. Balwochwalczy i katolicy z równą wolnością swe sprawują obrządki. Nazwisko ma od *Buon-Bey*, czyli dobrey odnogi morskiej, na kteroy port tu jest wygodny bardzo. Jest o *m.* 8. od Bacaim, 16. od Chauli, dł. 90. 30. sz. 19.

BOMBON, Prow. Ameryki pold. w Peru, w Andyencyi Limańskiej, gdzie rz. Amazonow ma swoy początek. Kraj jest urodzajny bardzo.

BOMMEL, *Bommelia*, piękne M. Holl. w Xstwie Geldryi, o *m.* 3. od *Bois-le-Duc* nad rz. Wahalą na kępie tego im. r. 1672. wzięte i zruynowane było od Franc. potym od nichże odstapione. dł. 22. 45. sz. 51.

BONAC, Margr. Fr. o milę od *Foir*.

BONAIRE, *Bonus-aër*, Wyspa Amer. blisko brzegu poln. ziemi tegiey, na pold. wyspy Kurakao. Ma nazwisko od zdrowego tu powietrza. Należy do Holl. którzy tu mają swego Gubernatora. Obsituie w sarny i sol. dł. 34. 20. sz. 12. 10.

BONANDREA, *Apolonia*, M. i port Afr. na brzegu zachodnim Krol. Barki.

BONAVENTURA, Odnożga morska, port, i forteca w Ameryce w Popayanie. Powietrze tu jest niezdrowe, *m.* 36. na w. od Kali. dł. 303. 20. sz. 3. 20.

BONAVISTA, Wyspa morza Atlantyckiego, iedna naybardziej posunięta ku w. z wysp Kapu Zielonego; tak nazwana od Portugal. iż pierwszą jest, którą ci odkryli. Długa jest na mil 8. szeroka 5. dawniey naylepszą była z wysp *Cap Verd*. Obsituie teraz w bawelnę i liczne trzody koz. Na wyspie tej są dwa dla okrętow stanowiska. Naylepsze zowie się stanowiskiem *Au*

gielskim, Portugalskie nie jest tak dobre.

BONCONVENTO, *Bonus Conventus*, m. Wł. w Pow. Siennęskim, od Sienny m. 4. Henryka VIII. Cef. śmiercią jest pamiętne.

BONEFF, Opac. Fr. m. 4. od Namur

BONELLES, m. Fr. m. 2. od *Dourdan*.

BONFAY, Opac. w Lotaryngii m. 3. od *Darnay*.

BONIFACIO, *Bonifacium*, M. na wypie Korfyce w podgorzu blizkim Sardynii. Jest ludne i dobrze obronne. Tu będąc zbitym od Genueńczyków Alfons V. Krol Aragoński odstąpić od obleżenia był przymuszony r. 1420. Od Ajaccio na połud. m. 15. dł. 26. 47. sz. 41. 25. Tu blisko znajduiąca się cieśnina morska ma nazwiłko *Boca-di-Bonifacio*.

BONAE *Spei promontorium*, ob. dobrej nadziei Kap.

BONLIEU, Opac. Fr. Cyster. w Marchii nad rz. Tardą, czyni 2000 liwr. m. 4. od *Aubuffon*. Jest inne Opac. tychże i tego im. m. 2. od Burdegali, i czyni 3500. liwrow. Tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od *Montpelier*.

BONN, *Bonna*, mocne i dawne M. Niem. rezyd. Elektora Kolońskiego. Dobyte od Montekukullego r. 1673. wzięte potym od Franc. a po upartym długim obleżeniu odebrane od Elekt. Brandeburskiego było r. 1689. Gdy się oświadczyli Kolończykowie na stronę Fr. Marlborough wziął mocą Bonnę r. 1703. Pałac tu Elektorski i ogrody są bardzo wspaniałe. Jest nad Renem, m. 4. od Kolonii, 24. od Mongunicy, od Juliaku 7. od Trewiru 26. dł. 24. 40. sz. 50. 44

BONNA, M. nadm. Afrykańskie w Barbaryi w Krol. Algerskim z portem dobrym, założone jest o milę od dawnej Hippony. Zowie się też *Balet-el-Unied*, czyli Pałac Julubowy, dla mnogości drzew iwiu-

bowych w koło miasta. Karol V. opanował był Bonnę r. 1535. ale ją wkrótce odebrali Turcy, i nowo n-mocnili. Jest o m. 50. na z. od Tunetu, 30. od Konstantyny. dł. 25. 28. sz. 37.

BONNE, m. Sabaudyi w X. Genueńskim, o milę od Annecium.

BONNECOMBE, Opac. Fr. Cyster. czyni 14000. liwr. m. 3. od Rodez.

BONNE-ESPERANCE, w Hannonii.

BONNEFONT, na z. Miasta Nijors.

BONNEFONTAINE, w Diec. Remeńskiej, m. 1. od *Aubenton*.

BONNESSAIGNES, m. 2. od *Vantadour*, są Opac. Fr. niezbyt nieznaczne.

BONNE-ESPERANCE, (CAP) ob. Dobrej nadziei Kap.

BONNESTABLE, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, handel ma wielki na zboże, m. 5. od *Belemy*.

S. BONNET, m. Fr. w Pow. Forez, s. dobrą fabryką nożycow. m. 3. od *Montbrison*. Inne jest m. 7. od *Villefranche*.

BONNEVAL, Hr. Fr. m. 6. od Limoges, które dało imie familii, z ktorey był s. Hr. *Bonneval*, potym umarły w Turzech.

BONNEVAL, *Bonavallis*, m. Fr. z Opac. Zak. S. Ben. fund. r. 841. czyniącym 4500. liwr. Jest nad Ligerą m. 3. od *Chateaudun*, m. 7. od *Chartres*. Jest tego im. Opac. Cyster. w Diec. Rodezkiej, czyni 12000. liwr. m. 3. od *Aubrac*.

BONNEVAUX, o m. 2. od *Poitiers*, i inne o m. 5. od *Wieny*, są Opac. Fr.

BONNEVILLE, m. Sabaudyi w Pow. *Fausigny*, nad Arwą m. 5. od Annecium.

BONNEVILLE, m. nad jez. Bieneńskim w Bisk. Bazylei pod protekcją Kant. Berneńskiego.

BONNEUIL, m. Fr. w Pikkardyi, m. 1. od *Breteuil*.

BONNY, m. Fr. nad Ligerą.

m. 2. od Briary.

BONONIA, ob. Bologna.

BONPORT, Opac. Fr. Cyfter. *m.* 3. od Rotomagu, fund. r. 1190. czyni 18000. liwr.

BONREPOS, *m.* 3. od Pontivy, inne o *m.* 1. od Awalony.

BONS, w Bellej, są Opac. Fr.

BOPFINGEN, *Bosfinga*, *m.* Niem. Cef. i wolne w Szwabii nad Egrą, *m.* 4. na z. od Nordlingi.

BOPPART, *Bodobriga*, *m.* Niem. w cyr. Renu niż. uiegdys Cef. teraz przyłączone do Elektorstwa Trewirskiego r. 1494. Jest pod górą *m.* 3. od Koblentz, od Nassau 5. dł. 25. 10. łz. 50. 19.

BORCHLOEN, ob. Lofs.

BORCKELO, *Borkeloa*, plac mocny Niderlandu Holl. w Hr. Zutfanii nad rz. Burkela, *m.* 4. od Zutfen.

BORCZOWSK, *m.* Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Austr. od Kamieńca *m.* 5.

BORD, *M.* Fr. w Pow. Lemo-wieńskim, *m.* 10. od Tulles.

BORDE-AU-CHATEAU, Baronia Fr. *m.* 3. od Chalons.

BORDEAUX, ob. Bourdeaux.

BOREMLA, lub BOREMEL, *m.* Pol. w Woiew. Wolyńskim, wspaniałym Pałacem nowowystawionym ozdobne. Od Warszawy *m.* Pol. 35. od Bereścicka *m.* 2.

BORGO, *Borgus*, *M.* Szwedzkie nad golfem Finlandzkim, w Prow. Nylandyi, *m.* 8. od Helsingfortu, dł. 44. sz. 60. 34.

BORGOFORTE, *m.* Wł. w Xstwie Mantuańskim nad Padem. *m.* 4. od Mantuy, dł. 29. 17. sz. 45. 3.

BORGO-SANDOMINO, *Fidentia*, *M.* Wł. w Xstwie Parmeńskim, *m.* 8. na połud. od Placencyi z Bisk. postanowionym od Klemenfa VIII. r. 1607. Oyczyną jest Bened. Bachiniego. dł. 27. 30. sz. 41. 53.

BORGO-DI-SAN-SEPOLCRO, *Biturgia*, *M.* Wł. w Xstwie Toskańskim, w Pow. Florenckim z

Bisk. postanowionym od Leona X. r. 1515. Jest od Urbinu *m.* 9. od Arezzo 5. dł. 29. 50. sz. 43. 35.

BORIA, *Belfinum*, *m.* Hiszp. w Krol. Aragonii, *m.* 5. od Tarazony. Inne tego im. jest w Ameryce w Peru w Audyencyi *Quitto*, o *m.* 50. od Kuenzy, które jest miejscem głównym Missyi Hiszpanow w Kraiu *Maynas* nad rzeką Amazynow mającą tu blisko kataraktę.

BORIUENA, Borykwena, wyspa Ameryki poln. blisko *Porto Rico*. Angl. uczynili się iey Panami, ale są wypędzeni ztąd od Hiszp. Lubo jest urodzayna i wesola, jest jednak nieludna. Powietrze i wody zdrowe, przytym ptactwa i zwierzyny ma mnóstwo. Obsituie w figi Indyjskie. Twierdzą Pisarze, iż Hiszpani bojąc się aby nie mieli mocnych sąsiadów, zaludniać iey nie chcą.

BORKOLM, *M.* S. wyspy Moskiewskiej Oelandyi z zamkiem obronnym.

BORMIO, *Bormium*, piękne i ludne *M.* w Kraiu Gryzonow z Hrabstwem. Sprzymierzony jest Szwajcaram. Tu Rzeplta Gryzonow trzyma swego Gubernatora zwanego *Podella*, do rzadu, i do zastadywania na radach i sądach tu najwyższych. Jest nad zbiegiem Addy i Rulaccyi, *m.* 7. od Tirano, 17. od Kur. dł. 27. 45. sz. 45. 26.

BORNEO, *Bona fortunur*, wyspa Azyatycka, jedna z 3. wielkich wysp Sondzkich. Dom Jerzy Menezes Portugalczyk odkrył ją r. 1521. obsituie w owoce i różnego rodzaju zwierza różne od naszych, oślobwie w malpy i ryż, który tu jest naylepszym w Azyi. Brzegi iey mieszkanie są od Murzynow, zwanych *Malais*, ob. to słowo, w środku ciż osiedli, zowią się tu *Beajous*. Ci są roślini, udami, i zabobonni. Nie mają żon więcej jak jedną. Cudzołóstwo śmiercią karzą. Ale Malezowie, niecierpiąc ich tyle ile mogą bezkarnie. Handluia kawa, wołkiem, pieprzem, ryżem &c. Drzew

na okręty żdlatnych pełne są lasy.
Ma wokoło na m. 600.

BORNEO, M. S. wyspy tego im. wielkie, handl. i ludne; port ma dobry. Stawiane jest na wielkich palach ku brzegowi północnemu wyspy, dł. 129. 50. sz. 4. 50.

BORNHOLM, *Boringia*, wyspa morza Bałtyckiego Duńska, na pold. ku w. Prow. Schonen. M. S. w niej jest Sandewick.

BORNO, lub **BURMU**, *Bornum*, wielkie Krol. Afr. w części wschodniej Nigrycyi. Rz. Niger przebiega go, i kryjąc się w ziemi, z innej dalej wypływa ströny. Obfituje wliczne trzody, proso i bawelnę. Krol jest bardzo bogaty. Dapper pisze iż obywatele są bez żadnych praw i religii, że żony i dzieci mają wspólne. M. S. jest Borno jedno M. w całym kraju, inne miejsca nie są tylko wiosek kilka, i gory przepaściste.

BORNSTED, m. Niem. w Hr. Mansfeld.

BOROWIGA, lub **Borowicz**, m. Pol. w Woi. Kiiowskim, gdzie r. 1638. Kozacy przymuszoni byli od Polaków wydać Generała swego Pauluka. Leży nad Dnieprem.

BORUBRIDGA, *Isurium*, M. Angiel. w Prow. Yorku m. 60. na poln. od Londynu. Wysła 2. Dep. na Parl. dł. 16. 5. sz. 54.

BORYSOW, m. Pol. w Woi. Witebskim, nad rz. Berezyną.

BORZĘCIN, m. Pol. w Woi. Sandomierskim, grunta ma bogate w słyby mineralne, ale dotąd prawie nietykane, nal. do Bisk. Krakowskich. Leży pod łyłą górą od Sandomirza m. 9.

BOSA, M. nadm. w części zachod. Sardynii z zamkiem, z portem dobrym, i Bisk. jest dawne; leży nad rz. tego im. na poln. ku z. wyspy *Bosa*, od *Ovissagni* m. 11. dł. 26. 25. sz. 40. 19.

BOSCAUDON, i *Boshand*, s. Opac. Fr.

BOSCO, lub **Boschi**, *Me-*

sa Sylva, M. Wł. w X. Medyolańskim. Oyczyzna Piusa V. Jest nad rz. Orbą m. 2. od Alexandryi.

BOSFOR, Tracki, *Bosphorus Thracicus*, kanał Konstantynopolański. Jest cieśnina, przez które morze Marmora łączy się z czarnym, największej szerokości ma półmili. Carograd, budowle Tureckie, pałace Sultanow i Bafzow zdobią jego brzegi. Dzieli Azją od Europy. Okrętom często bywa niebezpieczny.

BOSNA-SERAY, ob *Seraio*.

BOSNIA, Prow. Turcyi Euro. nazwana od rz. Bosny, która przez nią płynie Mahomet II. wydarł ją był Hospodarowi Bośniackiemu Stefanowi, i żywo go z skory złupić kazał. Dawniej czyniła Prowincję Węgierską. Dzieli się na wyższą i niższą. Leży między Sklawonią, Albanią, Serwią, i Kroacją. Rządzi ją Beglerbey Turecki, który rezyd. w Banialuku M. S. Bośni jest tu Biskup Łac. i mieszka w Diokowarze mieście Sklawonii.

BOSPHORUS, nazwisko Greckie cieśnin morskich.

BOSSE, m. Fr. w Pow. Wexyńskim, m. 2. od *Chaumont*.

BOSIGNES, m. Angiel. w Kornuwalli, wysła 2. Deput. na Parl.

BOSSU, piękny zamek z tyt. Hr. w Hannonii, blisko S. *Guilain*.

BOST, wielkie piękne, i bardzo mocne M. Perlyi, stol. Prow. Sablestan. Zamek ma nayobronniejszy w tym Krol. Leży nad Inomedą, na poln. Kandaharu.

BOSTON, *Bostonium*, wiel. piękne i mocne M. Ameryki poln. stol. nowej Anglii, z portem dobrym, z którego więcey nad 300. okrętow naladowanych do Europy i do Ameryki corocznie wychodzi. Domy prywatne i publiczne są tu wspaniałe. Ma Akad. i Drukarnię. Jest naypiękniejszą osadą Angielską w Amer. Leży nad brzegiem morza, m. 8. od nowej Kambrydgi.

dl. 306. sz. 42.

BOSTON, *Bostonium*, M. Angielskie w Prow. Linkoln, m. 35. na poln. od Londynu. Sł wieżę, która tu najpiękniejszy jest w Anglii, wysłała 2. Dep. na Parl. Jest handl. z przyczyny wygodnego portu, leży nad rz. Withanę, przy Golfie Bostońskim, dl. 17. 22. sz. 52. 53.

BOSFORT, m. Angiel. w Prow. Leycester, st. jest potyczką między Rychardem II. i Henrykiem VII. która założyła koniec wojnom, i walkom dwóch wielkich domów, Yorku i Lankastru Xiążąt. Jest od Leycester m. 4.

BOTHMAR, Hr. Niem. w X. Zeli, nad rz. Renzę m. 7. od Zell.

BOTHNIA, znaczna Prow. Szwedzka nad Golfem tegoż im. który ją na 2. części dzieli, Botnią wschodnią czyli Kaianię, i Botnią zachodnią. Brzozi odnogi Botnickiey są dobrze osiadłe.

BOTZEN, ob Bolzano.

BOTZENBURG, piękne M. Niem. w Xstwie Meklemburskim z zamkiem nad Elbą, przez którą płynące statki tu clo płać.

BOVA, *Bova*, m. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. w Kalabrii, blisko Appenninu, m. 8. od Regio.

BOUCHAGE, Baronia Fr. w Delfinacie, m. 5. od Belleyes, inna tego im. jest w Piktawii.

BOUCHAIN, *Buccinum*, M. mocne w Hannonii Fr. stol. krainy *Offervant*, założone od Pepina Króla. Skądś rz. go przedziela, Xżę Aurelikański r. 1676. dobył go był, r. 1711. opanowali go sprzymierzeńcy, ale r. następującego odebrał go Marszałek *Villars*. Jest o m. 3. od Kameraku, od Duaku 4. dl. 20. 58. sz. 50. 17.

BOUCHARD, kępa Fr. i m. st. urodzeniem Andr. *Duchefne*, m. 7. od Tours.

BOUCET, Opac. Fr. w Arvernii, i tegoż im. Margr. Fr. pod imieniem *du Quesne* m. 3. od Étami-

pes.

BOUDRY, m. i kasztel. w X. *Neufchatel*, m. 2. od *Neufchatel*.

BOUFFLERS, niegdys *Cogni*, m. Fr. z tyt. Xstwa i zamkiem, przed którym jest wspaniała statua Ludwika XIV. m. 3. od Bellowaku.

BOVES, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Ambianu.

BOULLAS, Opac. Fr. Cyfter. m. 2. od *Lefloure*, czyni 2400. liw.

BOUILLE, m. Fr. nad Sekwaną m. 3. od Rotemagu.

BOUILLON, *Bullio*, piękne M. Fr. w Xstwie tego im. w Luxemburgu, z zamkiem mocno obronnym. Xiąż Godefryd Bouillon wziął nazwisko po matce swojej. Francuzi opanowali gor. 1676. i Ludwik XIV. oddał go familii Xiąż Buillońskich. Jest od Sedanu m. 4. od Luxemburga m. 15. na z. dl. 22. 55. sz. 49. 45.

BOUIN, wysępka Fr. na brzegu Piktawii niż. kanałem tylko oddzielona od niey. Jest wkształt troykonta. Ma miasto tego im. Mieszkańcy nie płać podatkw.

BOVINES, ob Bouyines.

BOVINO, *Bovinum*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. m. 12. na poln. od Benewentu.

BOULAY, m. Fr. w Lotaryngii.

BOULAYE, Margr. Fr. w Burgundyi.

BOULBON, Hr. Fr. w Prowancyi.

BOULENCOURT, Opac. Cyfter. m. 10. od Troyes.

BOULENE, m. Fr. w Hr. Wenefsyńskim.

BOULETERANES, m. Fr. w pow. Ruffylońskim niezym nie są pamiętne.

BOULOGNE, *Bolonia*, wiel. pięć. M. Fr. w Piktardyi stol. pow. Bolońskiego, leżącego w części poln. Piktardyi rozciągniętego na m. 12. przyłączonego do korony Franc. pod Ludwikiem XI. Handel iego zależy na węglach kopalnych, i ma-

śle. Bolonia ma port i Bisk. Oczywiście jest X. *Quian*. Leży przy ujściu rz. Jany. *m.* 9. na z. od S. Omer, od Lilli 22. od Atrebaty 20. od Paryża 55. dl. 19. 16. sz. 50. 43. Jest tego im. Baronia Fr. w Pow. Wiwareńskim, i las z wioską *m.* 2. od Paryża.

BOULON, Boulouere, **Bouper** są *m.* Fr. **nieznaczące.**

BOUQUENON, ob. Saar-Bockenheim.

BOURBON, wyspa, ob. Mascareigne.

BOURBON-LANCY, *Borbs-nium-Anselmum*, *M.* Fr. w Xstwie Burgundyi, st. zankiem i cieplicami wod mineralnych. Łazienki wielkie są tu pokładane marmurem, dzieło, iak wielu mniema Rzymian ielszcze. Od Autodumu na połud. *m.* 7. od Paryża 69. dl. 21. 26. sz. 46. 37.

BOURBON-L'ARCHAMBAUD, czyli **BOURBON-LES-BAINS**, *Burbo-Archembaldi*, *Burbon*, *m.* Fr. w Pow. Burbońskim, st. łaźniami. Wody tu tak są ciepłe, iż palca w nich bez oparzenia wytrzymać nie można, z tym wszystkim ani iako w nią wrzucone nie twardniecie, ani ziola nie miękna. Wzięta woda ze źrózdia zaraz na ogień, nie prędzey wróc zaczyna, iak i najzimniejsza. Jest od Nevers na połud. *m.* 10. od Paryża 65.

BOURBONNE-LES-BAINS, *m.* Fr. w Szampanii st. cieplicami, *m.* 7. od Langres, 10. od *Chaumont*.

BOURBONNOIS, Pow. Fr. w prowincyi Lugduńskiey. Obfitnie w zboże, owoce, drzewa, pastwiska, zwierzynę i wino. Nadany tyt. Xięstwa Parośwa r. 1329. od Filipa Walezjusza Kr. Fr. dla Ludwika syna Roberta, który był najmłodszym synem Ludwika S. Ten Xzę Ludwik miał synow Piotra i Jakoba, ostatni ten jest, od którego pochodzi dom panujący we Francyi, Hiszpanii i Neapolu.

BOURBOURG, *Brobungus*,

Burburg, *m.* Flandryi, opanowane zostało od Franc. r. 1657. i im przyśądzone pokoiem Pyreneyjskim, mocą którego twierdze jego były zburzone. Jest tu zgromadzenie dam zakon: godnie tylko urodzonych. Leży nad kanałem do Dunkierki prowadzonym, poł. mili od *Gravelines*, od Dunkierki 4. dl. 19. 50. sz. 50. 55.

BOURDEAUX, *Burdigala*, *Burdegala*, dawne, wiel. piękne, bogate i jedno z celnych Miast Fr. flot. Akwitanii i powiatu tego im. Arcybisk. Burdegalski, pisze się Prymasem Akwitańskim. Ma także Akademię umiejętności i sztuk wyzwolonych, Parlament założony od Ludwika XI. wielkorządztwo, grod, mennicę, Amirałstwo, trzy fortece i port ieden z najlepszych we Fr. Najznaczniejszą fortecą jest zamek zwany *Trompette*, uścertyfikowany od P. *Fauban*. Handel Burdegali zależy po większey części na winach zwanych *Grave* i *Palud*. Pierwszy gatunek jest nayprzedniejszy. Nazwane zaś są podług różności gruntu, na którym rosną. Corocznie bywają tu dwa wielkie i wolne iarmarki. Leży nad Garuną, od *Rupelli m.* 35. od Paryża 130. od *Bazzas* 14. dl. 16. 55. sz. 44. 50.

BOURDELLE, *m.* 3. od *Perigneux*.

BOURG, w Normandyi.

BOURG-ARGENTAL, w Pow. Forez.

BOURG-L'AULT, w Pikardyi nad Oceanem.

BOURGDOISANS, *m.* 7. od Gracyanopelu, są *m.* Fr. niczym nie znaczące.

BOURG, w Brefcyi, *Tannum Burgos*, *M.* Fr. flot. Brefcyi, miało Bisk. do r. 1536. *Fuber*, X. *Faugelus* i *Faret* tu się rodzili, *m.* 8. od *Macon*, od *Belley* 15. od Paryża 97.

BOURGLABRE, ob. S. Lo. **BOURGLARTIER**, *m.* Fr. w Arwernii *m.* 9. od *Clermont*.
Mij

BOURG, nad Garonną m. Fr. w Pow. Burdegalskim z portem, *m.* 4. od Burdegali.

BOURGACHARD, *Burgum Achari*, m. Fr. w Normandyi, *m.* 6. od Rotomagu. Było zgromadzenie we Fr. zakonne Kanoników regul. od tego m. zwanych, ale ci od Arcybisk. Rotomagskiego r. 1768. znieleni zostali.

BOURGANEUF, *Burgus novus*, M. Fr. w Marchii nad rz. Taurion, rezyd. wielkiego Przeora Maltańskiego Arweńskiego języka. Daje się tu widzieć wieża zbudowana od Zyzyma brata Bajazeta, *m.* 6. od Lemowiku, od Paryża 80.

BOURGES, Bituryga, *Bituriga*, dawne, wiel. i piękne M. Fr. ale mało ludne stol. Pow. Bituryczeńskiego z Arcybisk. i Akad. prawa. fund. od Ludwika XI. r. 1466. Obywatele nie wiele handlują. Duchowieństwo tu jest liczne. Urzędnicy miejscy mają prawo Szlachectwa od Ludwika XI. który się tu urodził, nadane. Kościół Katedr. jest wspaniały w gnieście Gochim. Oyczyzną jest Burdalego i *Dechamp*. *m.* 12. sta poln. od Nevers, 50. od Paryża. Jest w famyja szrodtku Francyi. dl. 20. sz. 47. 4.

BOURGET, m. Sabaudyi nad jez. tego im. który wpływa w Rodan, *m.* 6. od Chambery.

BOURGNEUF, m. Fr. z portem małym w Brytanii, *m.* 3. od Nantes. luno jest o *m.* 2. od Ruppelli.

BOURGOGNE, Burgundya, Prow. Fr. z tyt. Xłwa Para, rozciąga się wzdłuż *m.* 45. wżecz 30. Jest między Pow. Burbońskim, Lugduńskim, Niwercenckim, i Szampanią. Wydaje obficie zboże, owoce, a szczególniej wina. Nie trzeba tej Prow. mieścić z wielkorządztwem Burgundyi. Ta Prow. dawna była na opatrzenie braci młodziżych Krola Franc.

BOURGOGNE, Hr. ob. Franche-Comté.

BOURGOIN, m. Fr. w Delphinacie.

BOURGEN, *m.* 5. od Laval.
BOURGTHEROUDE, *m.* 5. od Rotomaga.

BOURGUEIL, są małe m. Fr. niczym nieznaczone.

BOURMONT, *Bumonis mons*, m. i grod Fr. *m.* 4. od *Nerfchateau*.

BOURNAZEL, Margr. Fr. w Pow. Belloioceńskim.

BOURNET, Op. Fr. czyni 4000. lhr. *m.* 5. od Angulemy.

BOURNENVILLE, wieś w Pikardyji z tyt. Xłwa.

BOURNEVILLE, m. w Normandyi.

BOURNEZEAU, m. w Piktawii.

BOURNIQUEL, m. w Pow. Kaborkim.

BOUSSAC, m. z zamkiem na skale w Pow. Bituryczeńskim.

BOUSSAGNES, m. w Langwedocyi.

BOUSSILLE, m. w Andegawskim Pow. nie mają nic znakomitego.

BOUTONNA, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Charente.

BOUVINES, lub **PONT-à-BOUVINES**, Bowiny, wieś w Flandryi, *m.* 3. od Lilli, sławne wygrana Filipa Augusta Kr. Franc. nad Ottonem Cef. r. 1214.

BOWSK, ob. Bawsk.

BOUXIERES, Opac. Fr. Kanoniczek, *m.* 1. od Nancy.

BOUXVELLER, m. Fr. w Alfacyi *m.* 2. od Sawerny.

BOUZANNE, rz. Fr. wpada w Kreuzę przy Argenton.

BOUZEY, ziemia z tyt. Hr. w Lotaryngii.

BOUZONOILLE, Opac. w Lotaryngii, *m.* 3. od Sarlouis.

BOXTEHUDA, lub **Buxtehuda**, dawne M. Anzeatyckie Niem. w cyr. Saxonii niż. nad potokiem *El*, który wpływa w Elbę, *m.* 5. od Hamburga, 17. od Bre-

my. Należy do Duńczyków, którzy ją zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl. z 2. stanowiskami dla okrętów, *m.* 2. od *Bois-le-duc*.

BOYAVAL, wieś w Artezyi niedaleko *S. Pol*, w której jest studnia głęboka stop 120. która niekiedy nie ma nic wody, a czasem wylewa wierzchem i potok czyni; obfitość ta nie pochodzi z deszczów, ale tylko gdy wiatr północny wieje.

BOYLE, ziemia w Hrabstwie Roskommon, w Irlandyi, która dała imię jednej familii, *m.* 6. od Roskommony.

BOYNES, m. Fr. w Aureliańskim, *m.* 2. od *Pitoyers*.

BOZOŁO, m. z zamkiem i powiat w X. Mantuańskim, graniczy z Kremoneńskim, *m.* 6. od Mantuy.

BOZOULS, m. Fr. *m.* 4. od Rodez.

BRABANCON, wieś z zamkiem i tyt. Xstwa w Hannonii *m.* 1. od *Beaumont*.

BRABANCYA, *Brabant*, *Brachbantum*, wiel. Prow. Niderlandu z tyt. Xstwa graniczy z Bisk. Leodyjskim, z Geldryą, Hrabstwem Namur, Hannonią i Flandryą. Dzielą się na Austryacką ku połud. w której M. S. Bruxella, i Hollenderską ku półn. w której Breda, Bergopzoom, Bois-le-duc, są miasta celne. Manufaktury koronkowe, szpalerowe i kamlotowe wstawiają kraj ten i bogacą. Większe rzeki Brabancyi są Eskalda, Dyla, Rupel, Demel, Netba, i Sekwana, ob. Niderland.

BRACCIANO, *Braccennum*, piękne M. Wł. w Kampanii Rzymskiej z tyt. Xstwa Familii Ursinów, nad jez. Bracciano, o 6. *m.* i poł od Rzymu. *dł.* 29. 45. *sz.* 42 4.

BRACŁAW, *Bracławia*, M. i Woiew. Polskie. Przylączone było razem do Korony z Woiew. Ruńskim. Graniczy z Tatarami, Maltańskimi, z Woiew. Podolskim, Wołyńskim i Kiewskim. Granta ma na

podziw żyźne, i w kruszec gdzie nigdzie obfite. Herb jego Xiężyc niepełny w krzyżu. Mundur: konfutłz jasno szafrowy, wyłogi ponfowe, żupan biały. Dzieli się na Pow. Braclawski, Winnicki, i Zwimogrodzki. Ma Woiewodę i Kasztelana. Seymikuie w Winnicy, obiera 6. Posłów i 2. Deput. Ma swych pogranicznych Sędziów, którzy zachodzące kłótnie między Obywatelami i Tatarami, z Kommissarzami Tatarskimi rozładają. Braclaw leży nad Bugiem, założony od Alexandra Kr. Pol. przeciw napaściom Tatarów r. 1497. Jest Stwo niegrod. Wzięty był od Turków r. 1672. ale we 3. lata odebrany został. Od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 29. *dł.* 47. 15. *sz.* 48 49.

BRADFORT, kraina Angiel. w Prow Shrop, z tyt. Hr.

BRAGA, *Braca*, *Brague*, wiel. i piękne M. Portugal. stol. Prow. *Entre Minho & Duro*, z Arcy Bisk. mającym dochodu rocznego 40000. dukatów, do którego to miasto należącymi intratnemi. Najfl. z Arcy Biskupów Bragańskich był Bartłomiej z Martyrow. Zborow Kościelnych kilka tu mianych było. Od Kompostelli *m.* 35. od Lizbony 66. *dł.* 9. 30. *sz.* 41. 30.

BRAGANZA, Bragancya, *Bragance*, *Brigantia*, znaczne M. Portugal. z zamkiem, stol. Xstwa Braganckiego, w Prow. *Tral-os-montes*. Jan II. Xzę Bragancyi został Krolem Portug. r. 1640. pod imieniem Jana IV. Tron spadł na potomstwo. Odtąd to Xięstwo należy do familii panującej. Teraznieysza Marya Franciszka Izabela Krolowa Portugal. jest z domu Braganckiego. Leży przy gran. Gallicyi *m.* 13. od Mirandy, 36. od Bragi. *dł.* 11. 20. *sz.* 41. 47.

BRAGEAC, Opac. Fr. *m.* 6. od Aurylliaku.

BRAGNY, Margr. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. od Nuits.

BRAHIŁOW, M. Wołoskie

nad Dunajem przy uścieniu Serety, m. 10. na poln. od Sylistryi Moskale opanowali go r. 1770.

BRAD-ALBAIN, czyli **ALBANIA**, Prow. poln. Szkocyi, między Argylą, Atholią, i Straterną. Mieszkańcy są wojenni i dziwnie oszczędni. Od tego kraju Synowie rodziny Królewskiej w Szkocyi brali tytuł Xiążąt Albanii.

BRAIN, m. Fr. w Andegawskim.

BRAINE, *Brennacum*, m. Fr. z tyt. Hr i Opac. czyniącym 7000. liwr m. 4. od Sweffenu.

BRAINE L'ALLEU, *Bronium*, m. Brabancyi Austr. m. 3. od Halli, 5. od Bruxelli.

BRAINE - LE - COMTE, *Brenna Comitis*, m. Hannonii Austr. Od Bruxelli m. 6. od Mons. 5.

BRAKEL, *Brachelia*, m. Niem. w Westfalii niegdys Cef. m. 5. od Paderborny.

BRAKLEY, M. Angiel. w Prow. Northampton, ma nazwisko z Angiel. od wielości tu rosnącej paproci. Wyjechał z Dep. na Parl. od Londynu na poln. m. 20.

BRAKON, forteca Franc. w Franzkońcie, blisko *Solms*, zbudowana od Ludwika XIV.

BRAMOWIE, *Bramas*, Narod Azyatycki wgląd Król. Awańskiego, i Pegwańskiego osiadły.

BRAMPER, m. Angiel. w Prow. Suffex, obiera 2. Deput. na Parl.

BRAMPUR, wiel. M. Azyatyckie w Państwie Mogolu, stol. Król. Kandyshańskiego z zamkiem, w którym pałac Królewski. Narod jest Białocchwalcki. Handlują najwięcej materjami bawełnianemi. Brampur leży nad rz. Tapetą.

BRANCA, Branka, czyli wyspa biała, wyspa mała na Oceanie Atlantyckim, jedna z wyp. Kapu zielonego, na z. wyspy S. Mikolaja. Jest to skała wysoka i spadziła, bez wody słodkiej i mieszkańców. Na tej jedney z wysp tych

znaydnie się ośliwie zwierze *Guna*, podobne do iaszczurki.

BRANCAS, wieś Fr. z tyt. Xięstwa w Prowancyi.

BRANCHS, m. Fr. m. 2. od Turony.

BRANCOURT, m. Fr. m. 4. od Laony.

BRANCION, wieś Fr. m. 2. Tours, z kąd imie dawney rodziny we Fr.

BRANDEBURG, *Brandenburgum*, wiel. i dawne M. Niem. w Saxonii wyż. w średniej Marchii Brandeburskiej. Miało swego Biskupa odmiana Religii Katol. go zniósł. Jest handlowne. Leży nad Hawlem, m. 10. na z. od Berlina, od Magdeburga 16. od Witttembergi 15. dł. 30. 45. sz. 52. 32.

BRANDEBURG nowy, znaczne M. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Xiświe Meklemburskim, m. 8. od Waren, 16. od Szczecina.

BRANDEBURG, M. dosyć wiel. Króla Pruskiego, z zamkiem pięknym, przy brzegach Frischafsu a uścieniu Pregla, m. 5. od Królewca, 32. od Gdańska, w Prusiech w cyr. Natangii. dł. 38. 50. sz. 54. 37.

BRANDEBURSKIE Elektorstwo, czyli **MARCHIA**, jest znaczny Kray Niem. między Pomeranią, Meklemburgiem, Polką i Szląskiem. Dzieli się na 5. części: *Alt March*, czyli stara Marchia, *Mittel March*, środknią, *Neue March*, nową, *Pregnitz*, i *Uker March*. Prow. ta często odmieniała Panew. *Instavit Dominus Marchia sapa suos*. Ustąpiona nakoniec była r. 1517. Fryderykowi Burgbiermu Nymberskiemu z domu Hohenzollern, który go działy posiadał w Fryderyku II. Królu Pruskim z niego pochodzącym. Twor jest Kalwiński, mieszkańcy najwięcej są Lutrzy, Katolicy też są cierpieni. Nietrzeba mieć Elektorstwa z Państwami Elektora Brandeburskiego nadto posiada Pomeranią,

Xłtwa Magdeburg, Kliwią, Halberstadt, Minden, i Newczatel, Hrabstwa Marchii, Rawensberg, Lingen, Teklenburg, i Murskie, przytym Szląk i Olfryzyą.

BRANDEIS, m. Czeskie z zamkiem, w cyr. Kaurzynskim, nad Elbą m. 5. od Pragi, od Warszawy 82.

BRANGES, wieś Fr. i Hr. m. 5. od Chalons. Brantes, Magr. Fr. w Hr. Wenesyńskim.

BRANTOME, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3600. liwr. m. 4. od Perigueux.

BRANSK, m. i ziemia Pol. w Woi. Podlaskim mieysce sądow i seymnikow ziemskich, od Warszawy na w. m. 21.

BRASSAC, Margr. Fr. w Pow. Kalorskim.

BRASŁAW, *Braslavia*, M. Pol. i powiat w Woi. Wileńskim. Ma Stwo. grodowe, swych Urzędnikow i Marszałka dożywotniego. Jest tu Opac. obrządku Greckiego, i zamek stary sypany. Leży nad ieziorom, m. 20. na połu. od Wilna.

BRASSOW, *Kronstadt*, *Crona*, mocne M. w Xłtwie Siedmiogrodzkim, z tyt. Hr. nad rz. Burczelą, m. 20. od Targowiska na połu. tyleż na w. od Hermanstadt.

BRAVA, *Brawa*, czyli S. Jana, jedna z wysp Kapu zielonego w Afr. mieszkana od Portugal. sławna winami przedniemi. Ziemia jest gorzysta, obfituje w pszenicę Turecką, melony wodniste, patany, dynie, konie, osły, świnię, i faletrę. Brzegi są polowne w ryby. Ma wiele stanowisk dla okrętow, najlepsze z tych jest zwane *Fuerno*.

BRAVA, *Brawa*, M. Afr. na brzegu Aian, z portem dołyć dobrym. Czyny mały stan Republikańcki niepodległy, pod protekcyą jednak Portugalczykow, m. 35. od Magadoxo.

BRUNAUI, *Braunodunum*, M. Niem. w Bawaryi nad rz. Inną m. 9. od Passau.

BRUNFELS, M. Niem. w Hr. Solms, m. 2. od Wetzlaru.

BRUNSBURG, ob. Brunberga.

BRAX, m. Fr. w Szampanii m. 2. od Charleville.

BRAY, nad Sekwaną, m. Fr. w Szampanii, i Baronia z tyt. Paro. Inne jest nad Somną w Pikardyi. Tegoż im. jest kraina Fr. w Normandyi wyż. między Wexynem i Pikardyi.

BRAZYLIA, lub BREZYLIA, *Brazylia*, kray wielki Ameryki połudn. z tyt. Xłtwa przywłaszczonym dla następcow Tronu Portugal. odkryty jest od Dom. Pedro Alvarez Kabral Portugalczyka r. 1500. 24. Kwietnia, który dał iey imię zrazu S. Krzyża, iż na znak iż swego niby kraiu, dokąd tegoż czasu Hiszpani przybyli, wetknął krzyż w ziemię. Graniczy na w. i połu. z morzem, na z. z Amazonami, na połu. z Paragwaią. Prow. ta jest nayobfitszym źródłem bogactw Portugalii. Wody ma dobre, powietrze lubo ciepłe, zdrowe iednak, i ziemię żyzną. Cukru wydaie na podziw wiele, który tu jest nayprzedniejszy, bydła ma innoftwo, zarostle lasy drzewem brezyliowym, służącym do farby czerwoney, kobaybą, z korego naylepszy wyciągają balsam, i Ippekakuaną używanym bardzo do lekarstw. Daie się tu widzieć mały ptaszek cudney piękności, głosu słowiczego, wielkości iak mucha, zwany Kolibry. Znajduie się tu wiele małp, papugow, i innych namnieznanych zwierzow i roślin, dostatek kruszcow złotych, i frebrnych, dyamentow, tak wiele, iż Krolowie Portugl. bojąc się, aby nie staniały, zakazali ich szukania, ustanowiwszy szczupłą kompanią, ktoreby tylko bylo wolne ich szukanie. Wikarbcu Krola Portug. jest znaleziony tu dyament ważący 1624 karatow, ceniony 224. millionow funtow szterlingow. Odkryto tu 4ty gatunek rubinow i topaziov, kray

jest mieszkanym od Portugal. i wielkicy liczby ludu im niepodległego, który jest dzikim, i chodzi po części nago, jest mocny i mało znający chorob. Lubią się stroić w picra, które sobie obwiązują koło skroni, mają święta, na których wielkie czynią wesołości, ofobliwie nim iść mają takiego niewolnika. Jedzenie z chwytanego nieprzyjaciela, ofobliwie Portugalczyka, mają za największy heroizm, i czynią to z obrzędami tak dzikimi, iż ledwie są podobne do wiary. Dzeli się Brazylia na 15. kapitanii, z których 8. do korony, reszta do prywatnych panów Portugal. należy, podległe rządowi jednego Viceroya. M. S. Brazylia jest S. Salwador.

BRE AUTE, m. Fr. z tyt. Mar. w Normandyi.

BREBICES, ob Berbice.

BREBINCE, rz. Fr. w X. Burgundyi wpada w Ligere.

BRECHIN, *Brechinius*, M. Szkocyi poln. w Anguzyi, sławne handlem bydła, i łosiów, i wygraną tu odniesioną od Szkotów nad Duńczykami, wysłał Dep. na Parl. m. 16. na poln. od Edynburga, 7. od S. Andrzeja, dl. 15. 20. sz. 16. 47.

BRECKNOCK, *Brechinia*, Prow. Angiel. w X Wallii, zawiera około 60000. łanów gruntu. Obfituje w zboże, bydło, ryby, i wydry. Wysłał 1. Dep. na Parl. Brecknock jest M. S. prowadzi handel największy wełną. Mieszkanie było niegdyś od Rzymian. Jest miejscem sądów, wysłał 1. Dep. na Parl. m. 45. od Londynu, 10. od Herfordu na z. dl. 14. 2. sz. 52. 8.

BREDA, *Breda*, piękne i mocne M. Brabancyi Holl. stol. Baronii tego im. same bagna i wody czynią go obronnym mimo twierdzy dobrych. Katolikow znajduje się tu więcej niż Protest. r. 1577. garnizon poddał Bredę francuzom Holl. r. zaś 1581. Klaudyusz *Barlaimont* odzyskał ją za pomocą Barona Fre-

zyna, który tu był więźniem. Znowu r. 1590. Xzję Maurycy zdobył ją na Hiszpanach, Spinola uczynił się iey panem r. 1625. ale r. 1637. Xzję Arauzykański odebrałszy ją przywrócił Hollendrom. Leży w równinie żyznej i miley, od *Bois-la-Duc*, na z. m. 9. od Antwerpii 10. od Amsterdamu 24. dl. 22. 20. sz. 51. 35.

BREDERODA, włości Hollandyi poln. o m. 1. od Harlemu.

BREDON, m. Fr. w Arvernii.

BREFORT, M. mocne Holl. w Hr. Zutanii, m. 2. od Groli.

BREGANCON, *Briganconia*, mocny zamek Fr. w Prowancyi na skale i na wylepce brzegu morza szrodziemnego, między Toulou i Tropez.

BREGENTZ, *Bregentium*, M. i Hr. Niem. w Tyrolu, do domu Austr. nal. Jest nad jez. Konstancyjskim, m. 7. od Appenzell.

BREHAL, m. 4. od *Coutances*. *Brehamont*, o m. 5. od Turony, są m. Franc.

BREMA, wiel. ludne, i mocne M. Niem. stol. Xstwa Bremeńskiego w Saxonii niż. z Arcybisk. sekularyzowanym przez traktat Westfalski r. 1648. i oddany pod tyt. Xstwa Szwedom, w których ręku było do r. 1712, w którym opaniowali go Duńczykowie. Ci znowu ustąpili go r. 1715. Elektorowi Hannowerskiemu, i Szwecya przymuszona była podpisać to ustąpienie w traktacie Sztokholmskim. Xstwo więc Bremeńskie nal. dzie do Elektora Hannover. Ale Breda M. jest wolne, Cel. i Anzeatyczne, Katedra sama, która podlegała niegdyś Arcybisk. oddana jest Elektorowi. Handel tu jest wielki. Oyczyzną jest Eggelinga, m. 9. na z. od Oldemburga, 36. od Brunšwiku, 28. od Luneburga, dl. 26. 20. sz. 53. 10.

BREMEGARTEN, *Bremogartum*, Bremgarta, piękne, bogate, i dosyć wiel. M. Szwayc. w powiecie *Freyen Aempter* między kan-

Kantonem Zurychu i Berny. Handel jego obobliwie na papierze zależy. Wprowadzony tu był Kalwinizm, lecz r. 1532. powrócił Religia Katol. Jest Oyczyzną Bullingera; m. 4. od Zurychu, 2. od Bady. dl. 25. 55. sz. 47. 20.

BREMERFURD, *Bremesforda*, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w X. Bremeńskim, m. 13. od Bremy.

BRENDOLA, m. Weneckie w Prow. Wincentyne, zalecone zdrowym powietrzem.

BRENNA, mała Kraina Fr. między Pow. Turoneńskim, Biturycyńskim, i Piktawią. *Meziere* jest M. S.

BRENTA, rz. w Państwie Weneckim, wpada w Golf Wenecki przy Tarencie.

BRESCON, forteca na jedney wyspie morza śródziem. naprzeciw Agdy o milę od tego miasta.

BRESCIA, *Bresse*, *Brixia*, dawne, wiel. ludne, piękne i mocne M. Wl. stol. Brejscyjan, z fortecą i Bisk. r. 1517. Franciszek I. przymusił Xcia Medyolańskiego do oddania iey Wenetoni. R. 1769. trzęsieniem ziemi była skolatana. Broń ogn. sta piękna ztąd wychodzi. Kościół Katedr. zamek, zbrojownia, wieża, zwana *Pallada*, zdobią miasto. Oyczyzną jest Kapreola. Leży w równinie milej nad Garzą, m. 11. od Bergamu, 15. od Mantuy, 38. od Wenecyi. dl. 27. 40. sz. 45. 31.

BRESCIANA, *Briscanus*, lub *Brixianus ager*, Prow. Wl. Rzepltey Weneckiey, między Gryzonami, Weronezą, Mantuańskim Xlławem i Bergamańskiem. Obsitwie w wino, żelazo i zboże. M. S. jest Breksia.

BRESLAU, ob. Wrocław.

BRESLE, m. Fr. w Lugduńskim, m. 4. od Lugdunu. Jest między gorami. Tego im. rz. w Normandyi wpada w morze przy Treport.

BRESSE, *Bressia*, Prow. Fr. od r. 1601. z tyt. Hr. między Bur-

gundya, Franzkontem, i Sabaudya. Ta Prow. ma swe stany osobne. M. S. Bourg.

BRESSIEUX, m. Fr. w Delfinacie m. 6. od Gracyanopolu.

BREST, *Brivates*, M. Fr. w Brytanii niż. z zamkiem na skale spadziſtey ku morzu, i z portem iednym z naypięknieyſzych, i naybeſpiecznieyſzych we Fr. przy wielkiey odnodze morskiey, ktorey zatoka obiąć może 500. okrętow wojennych, ale wniyście ma trudne i ciasne. Ludwik XIV. wystawił tu zbrojownią. Próžno Anglicy port ten kuſili się opanować r. 1694. Jest o m. 12. na połud. od *Morluis*, od Rennes 48. od Paryża 129. dl. 13. sz. 48. 22.

BRETAGNE, ob. Brytania.

BRETEEN, m. Niem. w Szwabii, oyczyzna Melanchtona, m. 4. od Filipsburga.

BRETEUIL, *Britolium*, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. sławne jest handlem żelaza, m. 26. na z. od Paryża. Inne m. tego im. o m. 6. od Ambimu, ma Opactwo czyniące 10000. liwr.

BRETIGNY, wieś wyspy Fr. o m. 1. od *Mont-Pheri*. Inna o m. 2. od Karnutu, sławne traktatem pokoju między Francją i Anglią r. 1360.

BRETONCELLES, m. 5. od Mortagne.

Breves, m. 2. od Clamecy, są m. Fr.

BRETZENHEIM, Hr. Państwa Niem. w Elektorſtwie Kolońskim.

BREUIL-BENOIST, i *Breuil-Herband*, są Opac. Fr.

BREY, m. Niem. w Bisk. Leodyjskim, m. 6. od Mastrychtu.

BREZE, m. i Margc. Fr. m. 2. od Saumur.

BREZYLIA, ob. Brazylia.

BRIANCON, *Brigantia*, dawne M. Fr. w Delfinacie i Powiat. Ma zamek mocny na skale. Lesdygierowie opanowali go byli r. 1590. Il. jest manną, którą tu obficie zbiera-

raią na liściach modrzewowych. Od Embrunu *m.* 7. na półn. dł. 24. 20. sz. 44. 46.

BRIARA, *Brivadurum*, *m.* Fr. w Pow. Gatyneńskim nad Ligerą, śl. kanałem łączącym Ligere z Sekwaną mającym od tego miasta nazwisko. Jest od Aurelianu *m.* 14. na połud. od Paryża 35.

BRIAS, Hr. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Pol.

BRIATESTA, *m.* 5. od Alby.

Brice, *m.* 5. od Paryża śl. *m.* Franc.

S. BRICE, *m.* Fr. z Margr. handlowne na wina, *m.* 2. od Antyzodoru.

BRICQUEBEC, *m.* Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. od Walony.

BRIDGENORTH, *m.* Angiel. w Prow. Shrop, wysła Dep. na Parl. Jest nad rz. Sawerną, nad którą ma most piękny, o *m.* 40. na półn. od Londynu.

BRIDGETOWN, *M.* Amer. w Barbadii zwane miastem S. Michała. Jest piękne, ludne, handlowne, obronne i bogate. Mieszkańcy są obyczajni, i w wszelkim gatunku znaydują się tu rzemieślnicy.

BRIDGEWATER, *m.* Angiel. w Prow. Sommerfet, z tyt. Xftwa, wysła 2. Dep. na Parl. Jest o *m.* 40. na z. od Londynu.

BRIDLINGEN, ob. Burlington.

BRIDFORT, *m.* Angiel. w Prow. Dorset, wysła 2. Deput. na Parl. Ztąd najlepsze wychodzą liny okrętowe, *m.* 40. na połd. od Londynu.

BRIA, Bryeński Pow. we Fr. między Szampanią i wyspą Franc. do tych 2. Prowincyi wielkorządztwa należący przez połowę.

BRIE, *m.* Fr. *m.* 3. od Angulemy.

BRIE-COMTE-ROBERT, *m.* Fr. nazwane od założyciela swego Roberta Krolewicza Franc. Hrabia *de Dreux*.

BRIEG, ob. Brzeg.

BRIELA, *Brille*, *m.* nadm. Holl. stoł. wyspy Woorny. Sławne urodzeniem Admirala Tromp. Wilelm *de la Mark* opanował ją r. 1572. To zdobycie rzuciło fundament Rzepltey. Jest przy uściu rz. Mozy, *m.* 5. od Rotterdamu. dł. 21. 31. sz. 51. 53.

BRIENNE, *Breona*, *m.* Fr. w Szampanii blisko rz. Alby, dzieli się na dwa miasta. Tego im. jest Hr. Fr. *m.* 6. od Laony, od którego bierze imie dawna familia Fr.

BRIESNON, lub **BRIONON**, *m.* Fr. w Szampanii, nad rz. *Armancon*.

BRIEUX, *Bricontum*, *M.* Fr. w Brytanii wyż. z Bisk. i portem dobrym. Oycyzna Duarena. Jest w gruncie żyznym, w zboże i owoce, polnili od morza, od Rennes na półn. *m.* 20.

BRIEY, *m.* Fr. w Lotaryngii.

BRIEZEN, piękne *M.* Niem. w Marchii Środkniej Brandeburskiej, *m.* 8. od Wittembergi.

BRIGNAIS, *Prisciniac*, *m.* Fr. *m.* 2. od Lugdunu, śl. potyczką r. 1362. na której poległ Jakub Burbon Hr. Marchii.

BRIGNOLES, *Brinonia*, *M.* Fr. w Prowancyi, śl. dobrymi słiwkami. Oycyzna Parossea i le Brun. Leży między gorami w miłym położeniu. Od Toulonu na półn. *m.* 6.

BRIGUEIL, *m.* Fr. *m.* 3. od Montmorillonu.

BRIHUEGA, *m.* Hiszp. w Kastylii nowej nad rz. Tanuyą, *m.* 13. na w. od Madrytu.

BRIILLAC, *m.* Fr. w Piktawii.

BRINDISI, Brunduzyum, *Brundisium*, *Brindes*, dawne i znaczne *M.* Wł. w Kr. Neapol. w Pow. Lukceńskim, forteca i port, którego część zruynowali Wenetowie. Sławne śmiercią Wirgiliusza, a Oycyzną Pakuwiusza. Leży nad morzem *m.* 13. na w. od Tarentu. dł. 35. 40. sz. 40. 52.

BRINN, *Bruna*, *M.* główne i

mocne w Morawii. Jest dosyć wielkie i budowne. Tu zjazd stanowmiany bywał na przemian z Ołomuńcem. *Spilberg* zamek, który jest na wzgorce za miastem, służy, mu za obronę. Krol Pruski r. 1742. go oblegał. Leży blisko rz. Swaty *m.* 10. od Znaymu, 20. od Wiednia, *m.* Pol. od Krakowa 42. dl. 24.43. sz. 49.

BRIONNE, *Brionta*, *m.* Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. nad Rillą, *m.* 7. od Rotomagn.

BRIORD, Hr. Fr. *m.* 4. od Belley.

BRIOUDE, *Brivas*, *M.* Fr. w Arvernii niż. Dwa są miasta tego im. o pol. milę od siebie, jedno z nich dawne, mające most wielki na jednej arkadzie architektury przedziwney; drugie nowe z kapitułą kanon. którzy sami tylko są szlachty, i piszą się Hrabiami. Jest od Ifoire *m.* 6. od Paryża 90.

BRIOU, w Piktawii.

BRIOUZE, w Normandyi, są *m.* Fr.

BRIQUER, *m.* w Piemoncie, *m.*

1. od Pignerol.

BRISACH-VIEUX, *Brisacus mons*, Brysak dawny, *M.* Niem. niegdyś stoł. Bryzgowii i Cesarskie. Należy do domu Austr. wzięte było od Franc. r. 1638. i 1703. Jest nad Renem, nad którym most tu jest wielki na łyżwach. Twierdze jego są zwalone. *m.* 12. od Strazburga, 10 od Bazylei, dl. 25. 28. sz. 49. 8.

BRISACH-LE-NEUF. Brysak nowy, piękne *M.* Fr. w Alfacyi zbudowane z rozkazu Ludwika XIV. na przeciw Brysaku dawnego, umocnione twierdzami od Pana *Vauban*, pomili od Renu, 12. od Strazburga.

BRISGAU, Bryzgowia, *Brisgovia*, kray Niem. w Cyr. Szwabli nad brzegiem wschodnim Renu, który go dzieli od Alfacyi. Jest jedynym z stanow dziedzicznych domu Austr. który nayznacznieyszą część iey posiada. Wyższa należy

do domu Badeńskiego. *M.* S. Freyburg.

BRISSAC, *Bracum Saccum*, *M.* Fr. w Andegawskim pow. z tyt. Xstwa, fl. potyczką tu stoczoną blisko r. 1067. między Godefrydem, Barbu i Fulkonem Rechinem bratem swym. Od Andegawu *m.* 4. June jest tego im. w Langwedocyi.

S. BRISSON, *m.* Fr. i pierwsza Baronja w pow. Biturycyjskim, fl. wytrzymanym mężnie oblężeniem pod Ludwikiem grubyni. Należy do domu Sekwierow, dla których nadane jest tyt. Margr. r. 1653.

BRISTOL, *Brisiolium*, *M.* Angielskie w Sommerfetsshire, wiel. ludne, piękne, handl. i naybogatsze po Londynie, z portem, tytułem Hr. i Bisk. fl. jarmarkami, wodami mineralnemi, i kościołem, w którym dzwon naywiększy jest w całej Anglii. Wysła 2. Dep. na Parli. jest nad rz. Awana, *m.* 10. od Gloucester. 32. na z. od Londynu dl. 15. sz. 51. 27.

BRISTOL, *m.* Ameryki pośn. w Barbardzie, bardzo ludne i handl. obronne dwoma fortecami, należy do Anglikow.

BRIVE-LA-GAILLARDE, *Briva-Curretia*, piękne *M.* Fr. w pow. Lemowiceńskim. Zdobią go budowle, ma sądy, jest w miley i żyźney równinie *m.* 4. od Tulles, 116. od Paryża.

BRIVESAC, w Limowicenskim, *Brix*, w Normandyi *m.* 2. od Walony są *m.* Franc. ob. Bruick.

BRIXEN, piękne *M.* Niem. w Tyrolu z Bisk. gmachy publiczne tu są wspaniałe. Biskup jest Panem, ale pod protekcyą Hrabow Tyrolskich. Leży w gruncie obfitym w przednie wina. *m.* 6. na w. od Tyrolu, 16. od Trydentu, dl. 29. 25. sz. 46. 36.

BROC, *m.* Fr. w Arvernii, *m.* 1. od Ifoire.

BROD-DEUTSCH, i *Boemisch*, Brod. Niemiecki i Czeski,
Nij

szą dwa miasta w Czechach, pierwsze w Cyr. Czaskawskim nad Sazawą, które związkowi opanowali r. 1742. drugie jest w Cyr. Kaurzynskim.

BROD-UNGARISCH, Brod, Węgierski, M. Morawskie, w Cyr. Hradyskim, zalecone wodami mineralnymi m. 3. od Hradyszu.

BRODERA, lub **BROUDERA**, M. Azyatyckie w Państwie Mogolu, nal. do Krol. Guzaraty śl. dobremi płotami, indychem, i laką farbą.

BRODT, lub **BROD**, *Broda*, miejscę mocne w Węgrzech, w Hr. Posségeńskim nad Sawą w Sklawonii, śl. zwycięstwem odniesionym nad Turkami r. 1688. od Posęgi m. 8. od Gradyfki 11. dł. 36. sz. 45. 15.

BRODŃICA, *Straßburg*, m. i Pow. ziem Michałowskiej pod pan. Pruskim śl. traktatem między Kazimierzem Kr. Pol. i Ludwikiem Xciem Bawary; pamiętne także przegrana tu Szwedów z Konięcpolskim. Jest nad rz. Drwęcą od Torunia na w. m. 9.

BRODY, M. Pol. w Woi. Wołyńskim, teraz pod pan. Austr. jest stol. dystryktu Brodzkiego w cyr. Lwowskim. Od Konięcpolskiego karczowana infertyfikowane, zamieszkałe od mnożstwa żydów, których tu na 40000. liczone, ich handlami sławne. Jest rodziny Potockich, od Lwowa m. Pol. 13. od Dubna 7.

BRON, (*Nieder i Ober*) Bron wyższy i niższy, dwa miasta jedno przy drugim, w Hr. Linangi, w Alfacyi niż. m. 4. od *Hagenau*. Należy do Hrabiów *de Linango*, i Xiążąt *Hohenlo*.

BRONCHORST, Hr. Niem. m. 1. od Zutfani nad rz. Ifelą.

BRONNO, M. w X. Medyolańskim, gdzie r. 1703. Cesarscy porazili Franc. m. 4. od Pawii.

BRONPRES, m. Fr. w Brestyi, śl. grobem Filiberta Xcia Sabaudyi, i jego rodziny.

BROUAGE, piękne i mocne M. Fr. w pow. Santoneńskim z por-

tem. Zupy solne tu są najznaczniejsze we Franc. a które wielki czynią odbyt. Od Rupelli m. 6. od Paryża 108.

BROUSSE, w Arweruij. *Bruc-des-Grignoles*, m. 14. od Burdegali.

Bruch, w pow. Agineńskim.

Brudges, w Bearnie są m. Fr.

BRUCK, lub **BRUGG**, M. Szwajcarskie w Argowii, w której jest trzecim miastem wolnym nad rz. Aarą z mostem pięknym. Jest tu *Collegium*, w którym wielka biblioteka jest publiczna m. 5. od Arawii.

BRUGES, *Brugae*, *Brugae*, wiel. i piękne M. Flandryi Austr. z Bisk. Wśród wielkiego rynku znajduje się gmach publiczny zwany szkołą Bogardów, fund. r. 1411. gdzie około 130. dzieci sierot edukuje się darmo. Wiele rząd uczonych, wielu Biskupów, Opatów, i śl. ludzi wyższe. W tym to mieście Filip dohry Xżę Burgundy postanowił r. 1430. Order złotego Runa-Holl. Szturmowali Brugę r. 1704. i poddała się związkowym r. 1706. odżytkali ją Francuzi r. 1708. znówu tu związkowi wzięli 1709. 1745. także zdobyli ją Franc. oyczyną jest Jana Brugęńskiego, który wynalazł sposób malowania pod olej. Jest nad kanałem, w rwaniu, m. 3. od morza, i od Ostendy, 10. od Gaudawy, od Antwerpii na z. 14. dł. 20. 47. sz. 51. 11. 30".

BRUNETO, lub **BRUGNETO**. *Brunetum*, M. Wł. w Rzplcy Genueńskiej z Bisk. leży pod Apenninem, m. 12. od Geny.

BRUGUIERE, m. Fr. m. 1. od *Castres*.

BRUICK, lub **BRUX**, m. Królewskie Czelkie w cyr. Zutrenska, m. 20. na poln. od Pragi.

BRUMPT, m. Fr. w Alfacyi, m. 3. od Strazburga

BRUNA, ob *Brinn*.

BRUNCHAMEL, m. F. w Laoneńskim pow.

BRUNETTE, forteca przy Suzie, którą załapania.

BRUNSWICK, *Brunszwik*, *Brunopolis*, wiel. i mocne M. w Saxonii niż stoł. Xstwa Brunszwickiego, niegdyś wolne, Cef. Anzeatyczne, ale wzięte r. 1671. od Rudolfa Augusta Xcia Brunszwickiego, zostało im podległe, którzy tu dla utrzymania swej zwierzchności wystawili fortecę. Francuzi dobyli go r. 1758. a w r. 1761. oblegali go bezskutecznie. St. i wiel. tu bywa ią jarmarki. Oyczyzną jest Konrada Rytterluysa. Leży nad rz. *Ocker*. m. 22. na z. od Magdeburga, od Halberstadt 13. dł. 28. 15. sz. 52. 15.

BRUNSWICKI dom, jednym jest z największych w Europie, ma tenże sam początek, co i Dom Xżąt Modenńskich, to jest z domu *Szo d'ER*. Dziś się dzieli na 2. linie, Xżęcą czyli Xżąt Brunszwickich, mających przydomek *Folsenbittel*, i Elektorów, czyli Xżąt Hannoverńskich i Luneburńskich, posiadających Tron Anglii. Brunszwickiego domu państwa mieszać nie trzeba, z Xstwem Brunzwickim, które się dalej rozciągają zamykając nadto Xstwa Zeleńskie, Luneburńskie, Lawemburńskie, Bremońskie &c: posiadane są dziś po większej części od Krola Angiel. Same Xstwo Brunzwickie, jest kraj Niem. graniczy na półn. z Xstwem Luneburg, na w. z X. Magdeburg, Halberstadt, Anhalt, na pośd. z Turynią i Hassją, na z. z X. Mindeńskim.

BRUNZBERGA, *Brunzberg*, lub *Braunzberg*, M. Pruskie, stoł. Bisk. Warmińskiego, założone r. 1260 od Anzelma Bisk. Warm. obmurowane, dosyć handl. ma szkoły. Leży nad haffem przy uściu rz. Pafłargi od Elbiąga m. 2.

BRUICH, rz. Alfacyci wpada w Ren pod Strazburgiem.

BRUSQUE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 4. od *Fabres*.

BRUXELLA, *Bruxella*, najpiękniejszy i najbogatsze M. S. Bra-

bancyi, i całego Niderlandu Austr. publiczne tu gmachy są wspaniałe, handel wielki, fabryki materji dobre. Ma swą radę wielką, i mieyscem: jest kilku trybunałów. Marzałek *Villeroy* dobywał go r. 1695. odstąpili iev Franc. r. 1706. Elektor Bawarski r. 1708. oblegał go bez skutku; wzięte od Franc. zostało 1746. Aiguillon, Quesnoy, Vander Weide, i Wesal ztąd byli rodeni. W położeniu jest dobrym nad kanałem, który ią o m. 9. łączy z Antwerpią, m. 59. od Paryża, 65. od Londynu, dł. 21. 56. sz. 50. 51.

BRUIERES, m. Fr. Lotaryngii, m. 9. od Lunewilli, wielki ma odbyt ze zboża. Inne tego im. jest w Langwedocyi, znaczne wodami mineralnemi.

BRUYL, m. Niem. m. 2. od Kolońii, gdzie w swym pięknym zamku często rezyduje Elektor Koloński.

BRY, m. Fr. m. 2. od Antyziodorn.

BRYTANIA wielka, *Britannia*, *la grande Bretagne*, nazwisko wyspy na Oceanie, która zawiera Krol. Anglii i Szkocyi. Nie trzeba ią mieszać z wyspami Brytańskimi, które są częścią Monarchii wielkiej Brytanii iako i Irlandją, Sorlińskie wyspy, Orkady &c.

BRYTANIA mnieysza, *Britannia*, *Bretagne*, Prow. Fr. nadm. długa na m. 60. sz. 45. graniczy z Normandją i Piktawią. Dzieli się na wyższą i niższą; ma o. Bisk. powietrze w niej umiarkowane, lasy obszerne, handel wielki dla położenia swego nad morzem. Przyłączone jest do korony Franc. za Franciszka I. r. 1532. *Rennes*, jest M.S.

BRYTANIA nowa, kraj i półwyspa Amer. połn. między Akadyą, Kanadą, i nowym Yorkiem, uroże mieć długości m. 80. Pan. Lille mieszkańców tego kraju zowie małemi Eskimami. Nat. do Angl.

BRZEG, *Brieg, Bryga*, mocne i piękne M. Szląskie, stol. Prow. tego im. nad Odrą z Akademią i Szkołami, *m.* 8. od Wrocławia, od Opawy 6. dl. 35. 30. sz. 50. 49.

BRZEG, termin Geograficzny, czyli nazwisko ogólne Kraiów nadmorskich. Ztąd Abex, Aian, Zau-gwebar &c. brzegami nazywamy.

BRZESCIE Kujawskie, M. i Woiew. Polskie. Miało niegdyś swych Xiążąt. Krzyżacy opanowali znaczną część jego. Władysław Jagiełło odzyskawszy go od nich, oddzielił go od Woiew. Inowrocławskiego, które z nim ma imię Kujaw. Kray ten jest bardzo żyzny, obfituje w zboże i ryby. Handel Wisłą prowadzi z Toruniem, i Gdańskiem. Ma w herbie poł orla białego i poł lwa czarnego. Ma Bisk. Woiewodę i Kafztel. Dzieli się na 5. Pow. Radzieiowski, Brzeski Kuj. Kruświcki, Kowalski, Przedecki, tyleż Starostw grodowych. Seymikuie z Woiew. Inowrocławskim w Radzieiowie; wysła 4. Posłow na Sejm, i Deput. 2. na Tryb. Mundur tego Woiew. jest kontusz granatowy, żupan i wyłogi Karmazynowe. Brzeście jest M. male, obwiedzione murem, śl. traktatem r. 1435. między Władysławem i Krzyżakami uczynionym. Leży wśród bagnow. Od Warszawy na z. *m.* 20. dl. 37. 10. sz. 52. 30.

BRZESCIE Litewskie, M. Pol. i Woiewodztwo, z Bisk. Greckim, gran. z Woiew. Podlaskim, Nowogrodzkim, Welyńskim i Lubelskim. Ma za herb pogoń błękitną w polu czerwonym. Dzieli się na 2. Pow. Brzeski Litt. i Piński, które Seymikuia osobno, i obierają po 2. Posłow, i 2. Dep. Ma Woiewodę i Kafztel. Mundur tego Woiew. kontusz szafirowy, wyłogi amarantowe, żupan i pas biały. Brzeście M. zdołhi Katedra Biskupa Grec. miejscem jest Seymików i Sądow, dosyć handl. Leży nad Bugiem, *m.* 24. od Warszawy. dl. 41. 52. sz. 52. 10.

BRZEZANY, M. w Woiew. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwowkim, stol. dystryktu Brzezańskiego, dosyć ludne, z zamkiem obronnym. Tu r. 1698. obozowało woysko Pol. o *m.* 10. na poln. od Lwowa.

BRZEZINY, *m.* Pol. i Powiat w Woiew. Łęczyckim, z Kafztelanią. Od Rawy *m.* 5.

BUA, *Bubna*, wyspa goltu Weneckiego, blisko miasta Trau, z którym przez most się łączy. Zowie się też wyspą kurapatw, iż tu ich mnostwo się znajduje.

BUANES, *in.* Fr. w Gaskonii.

BUARCOS, *m.* Portugal. blisko morza, *m.* 9. od Koimbryki.

BUB, *m.* Czeskie w cyr. Bolestawskim, z zamkiem, *m.* 20. na poln. od Fragi.

BUCH, nazwisko małej krainy Franc. w Gaskonii, *m.* 12. od Burdegali.

BUCHAN, Pow. Szkocki w Hr. Aberdeńskim, rozciągly wzdłuż na *m.* 19. Ztąd wychodzi wiele wulny delikatney, i burztynu żółtego, który tu obficie na brzegach zbierają.

BUCHAU, *Buchovium*, M. wolne Cef. w Szwabii nad jez. *Federzee* *m.* 9. od Ulmy, 13. na polud. od Tubingi. Od r. 1775 mieszkańcy mają prawo dziedziczenia we Francyi po zmarłych krewnych. Jest tu Opac. Kanoniczek, które iść mogą za mąż, procz Xieni, ta zaś ma głos na Seymach Rzeszy Niem. dl. 27. 20. sz. 48.

BUCHAU, Kray Niem. w cyr. Renu wyż. Zawiera wielkie Opac. Fuldeńskie.

BUCHOREST, ob. Bukorest.

BUCHORN, M. Niem. wolne i Cef. w Szwabii nad jez. Konstancyeńskim, *m.* 5. od Lindawy.

BUCHY, *m.* Fr. *m.* 5. ob Rotomagu.

BUCILLY, Opac. w Pikardyi.

BUCY-LE-LONG, *m.* Fr. *m.* 1. od Swessyonu.

BUCKINGHAM, lub **BUKINGHAM**, Prow. Angiel. w Diec. Linkolnshirley, zawiera około 44100. łanow. Wyśła 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. które ma tytuł Xstwa. Chleb, woły i wełna Bukinghamska szacowane są w całej Anglii. Leży nad rz. *Onse*, m. 15. na połn. ku z. od Londynu. dl. 16. 33. sz. 51. 57.

BUCZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Austr. od Lwo-wa m. Pol. 25.

BUCZNIOW, m. Pol. i Stwo niegrad. w ziemi Halickiej.

BUDA, czyli **OFFEN**, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniej i całego Krol. z zamkiem do-brym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobyły ją, ale te pożara-mi są prawie zniszczone. Stolicą jest Biskupstw Katol. i Szizmatyckiego.

Położenie iey jest miłe. Grunt w o-kolicy pełny winnic, które wybor-ne wydaia wina. Znajduia się tu źródła wody tak ciepłej, iż wkrót-ce, włożone w nią iaja, twardnieia, lubo ryby żywe w niey pływaią. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ją Arcy Xzę Austr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ją był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmio-grodzkiemu, po którego śmierci r. 1543. postanowił tu Bafzę. Po kil-kakroć potym próżno była oblega-na do r. 1686. w którym Xzę Lo-taryngii wydarł ją Turkom, i odtąd nał. do Domu Austr. Trzy il. trak-taty tu zawarli Polacy. R. 1369.

Kazimierz Krol Polski z Ludwikiem Kr. Węg. wiedzł tu w związek prze-ciw Karolowi IV. Cef. r. 1492. sta-nął tu traktat między Albrychtem Kr. Pol. i Władysławem Kr. Wę-gier. i Czeskim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władysław Krol Węg. i Cze-ski wzajemną przeciw Turkom przy-rzekli sobie pomoc. Jest nad Duna-kiem m. 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preszburga, 42. od Kofzyc, 225. od Konstantynopola. dl. 36.

45. sz. 47. 20.

BUDÉCZ i Budyna, są m. Cze-skie w cyr. Rakoneckim, na połn. Pragi.

BUDO A, lub **BUTUA**, M. nadm. mocne w Dalmacyi z Bisk. Suffr. Antybarskiego, nał. do Wenetow. Soliman Bafza Skutary oblegał go bezskutecznie r. 1686. Jest o m. 6. od Antivari, od Raguzy 11.

BUDWEISS, m. Niem. w Cze-chach nad Moldawą m. 29. od Pra-gi, 33. od Wiednia. W czasie woyny r. 1741. po kilkakroć wzięte było.

BUDZIACK, gniazdo Tatarow Budziackich w Besarabii, ofia-dłych między Tatarami Dobruckie-mi na połud. i Oczakowskiemi nad morzem, hołdujących Turkom, i podległych Hanowi swemu. Tego im. także miasteczko jest blisko Bia-łogrodu nad Dniestrem.

BUDYSSYN, ob. Bautzen.

BUENOS-AIRES, albo **CIU-DAD LA TRINIDAD**, *Bonus àër*, *Fa-num Sanctissimæ Trinitatis*, piękne M. Ameryki połud. Hiszpańskie stoł. Prow. zwaney *Rio de la Plata*, w Paragway. Europejcykowie prowa-dzą tu handel wielki. Imie rna od zdrowego powietrza. Wytławione jest r. 1535. od Piotra Mendozy, i potym od niegoż porzucone. *Cabeza de Vasa*, zaprowadził tu nową osadę r. 1542. i zaniechał go znowu. Odnowione dopiero zostało r. 1582. Mieszkanie jest od Hiszp. i Indyan-ow.

BUEN-RETIRO, jest rosko-szny pałac Krola Hiszp. blisko Ma-drytu.

BUFFON, mała włość Fr. bli-sko Montbaru w Burgundyi.

BUG, rz. w Polfcze, ma początek w Rusi czerwoney, płynie pod Sokal, Włodawę. Brzescie Lit. Dro-hiczyn, a pod Z. kroczyńcem łączy się z Wisłą.

BUGEY, Bugezya, *Bugezia*, Prow. Fr. między Sabaudyą, Pre-ityą, i Delfinatem, ma wzdłuż na

mil 16. uftapiona Francyi traktatem Lugduńskim r. 1601. z Bressyą, i pow. *Gex* w zamianę za Margr. Salsuceńskie. Belley jest M. S.

BUGIA, M. mocne i ludne, w Krol. Algierzkim w Afr. stol. Prowincyi tego im. ma stanowisko dla okrętów wygodne. Algierczycy zdobyli go na Hiszpanach po prze-graey Karola V. Jest nad morzem, *m. 30. na w. od Algieru dl. 22. 15. sz. 36. 34.*

BUGNEN, w Bearnie; *Bugo m. 5. od Brigueux, Buis w Delfinacie, m. 5. od Vaison, są m. Fr.*

BULAM, wyspa Afr. blisko brzegów Gwinei, na w. wyspy Bisagos, ziemię ma żyzną, koni i krow mostwo. Mało jest mieszkan.

BUKARIA wielka, *Buchariz*, czyli kray Uzbeków. Jest obszerna Prow. Azyi w Tartaryi, między kraiem Kalmuków, Turkestanem, Tybetem, Perisyą i morzem Kaspijskim, jest to część najludniejsza i najlepiej uprawna Tartaryi wiel. Obsztwie w lasy i piękne pastwiska. Tatarowie tu oświecili ją polerowniej-si i mężniejsi nad innych. Mieko bydłce, i mięsą końskie za naj-smaczniejsze mają potrawy. Nie-wiały nie ustępują w odwadze Męszczyznom, i wraz częstokroć z mę-zami na wojnę idą. Uzbekowie z Persami częste prowadzą wojny, i stają się im strażnemi. Kray ten zawiera Krol. Bałkańskie, Bokarskie, Samarkandzkie i Turko-manią, ob. te Artykuty.

BUKARYA, mala, ob. Kazgar, czyli Kagkar.

BUKARY, M. Morlakii nad Golfem *Carnero*, gdzie Karol VI. port wystawił, i zrobić drogę kazał dla przeprowadzenia stąd bydła do Włoch.

BUKARIZA, m. Dalmacyi.

BUKOR, M. Azjatyckie w Indostanie, stol. Prow. tego im. na kępie oblaney rz. Indem.

BUKOREST, *Bucharesta*, wiel. i mocne M. Wołoskie, nad rz.

Embrowicą, rezydenc. Hospodara Wołoskiego i Arcybisk. *m. 16. od Targowiska. Czercy w wielkim klasztorze mają tu drukarnią.*

BUKOWINA, m. nad gran. Pol. Wołoskie, i stąd obszerna puszczą maiaca nazwisko, pamiętna potyczką między Polskim i Turckim wojskiem r. 1686. Jest blisko Dniestru od Kamieńca Podol. *na z. m. 7.*

BULGARYA, wielka, Prow. Az. w Tartaryi Moskiewskiej, między Krol. Kazanńskim, Baskirya, i Astrakańskim Krol. w górach tej Prow. znajduią się szyby kryształowe, i rudy żelazne. M. S. jest Bułgar, leży blisko Wolgi.

BULGARYA mniejsza, Prow. Turcyi Europ. między Dunajem a morzem czarnym. Krolowie Bułgarscy, byli węgdyś udzielni, mieszkałi w Nikopolu. Teraz należy do Turków, zawoiowana od Biazeta około r. 1370. Religia tu panuje Schizm. Grocka. M. S. jest Zotia.

BULLEGNEVILLE, Hr. Fr. w Xstwie Barłkim w Lotaryngii, *m. 10. od Nancy.*

BULLÉS, m. Fr. *m. 4. od Bel-lowaku, 6. Inem przednim, kto-rego dostarcza do fabryki płocien zwanych poł Hollenderskiemi.*

BULLENBROOK, m. Angiel. z tyt. Hrabstwa w Prow. Linkolnkiej, miejsce urodzenia się Henryka IV. Krola Ang. *m. 34. na poln. od Londynu.*

BULLOS, czyli **BULL**, m. Szwayc. w Kant. Frylurskim, i stwo. Oyczyzna Franciszka Geiuo-zy.

BULLOU, Baronia Fr. *m. 5. od Karnutu.*

Bully, m. Fr. w Normandyi *m. 1. od Neuchatel.*

BUNGO, Krol. Bongańskie, jedno z największych w Japonii na wyspie *Ximo*, którego M. S. jest *Lunay*. Franc. Cywan Krol Bongański przyjąwszy wiarę katol. wy-fylał polestwo do Grzegorza XIII.

Papieża r. 1582.

BUNZLAU, lub **BUNTZEL**, Bolesław M. S. Cyr. Bolesławskie-
go w Czechach nad Elbą m. 12. na
połu. od Pragi. Stary Bolesław ztąd
jest o m. 6. Tu Bolesław Krol za-
bił S. Waclawa brata swego. ob.
Bolesław.

BUQUOI, m. Fr. w Artezyi
z tyt. Hrabstwa.

BURBON, Burboński dom. ob.
Eourbon.

BURCKHAUSEN, M. Niem.
w Bawaryi niż. nad rz. Saltzą, m.
11. od Salzburga, 29. od Munichu.

BURDEGALA, ob. Bour-
deaux.

BUREN, *Bura*, M. Holl. w
Guldryi z tyt. Hr. m. 8. od Nimegi.

BUREN, m. Szwayc. w Kant.
Bernieńskim, z zamkiem nad rz.
Aara.

BUREN, m. Niem. Bisk. m. 6.
od Paderbony nad rz. Alma.

BURFORT, dawne M. Angl.
w Hr. Oxfordzkim, z tyt. Hr. nad
rz. Windruschą m. 20. na połu. od
Londynu.

BURGAU, *Burgovia*, Margr.
M. i zamek Niem. w Szwabii Autr.

m. 6. od Aufzpurza, 7. od Ulmy.

BURDORF, lub *Bertod*,
piękne M. Szwayc. w Kant. Ber-
nieńskim, z zamkiem. Leży na
wzgórzu, m. 4. od Berny.

BURGEL, m. Niem. w Misnii,
m. 2. od Jeny. Ma dawny klasztor.

BURGLITZ, zamek Króle-
wski w Czechach w Cyr. Rakone-

ckim, jest na gorze na z. Pragi,
w którym dawniej strzeżono wię-
źniów znaczniejszych.

BURGOS, wiel. i bogate M.
Hiszp. stol. Kastylii dawney z bo-
gawym Arcybisk. założonym r. 1574

Zadobia go gmachy publiczne, fon-
tanny, place rokofsne do prze-
chadzki, rynki wspaniałe. Jest po-
czątki na gorze, częścią nad rz.

Atlancon, m. 26. od Bilbao, od
Madrytu 47. d. 14. 20. sz. 42. 20.

BURGRABIA, *Burgabsstwo*,
tam I.

Burgraviatus, znaczyło dawniej
urząd rządcy miast, lub zamkow,
znaczniejszye były Magdeburkie,
Norymberkie, &c: ob. Landgrafstwo.

BURGUNDIA, Xstwo. ob.
Bongogne.

BURGUNDYA, Hrab. ob.
Franche Comté.

BURICK, *Buransum*, M. Niem.
w Xstwie Kliwii, nal. do Krola Pru-
skiego. Francuzi r. 1672. zburzyli
iego twierdze, fl. jest wygrana
woysk Otona W. Cef. nad Lotaryń-
czykami. Jest w niłym położeniu
nad Renem. m. 7. od Kliwii, 17.
od Kolenii.

BURLATS, m. Fr w Lan-
gwedocyi m. 1. od Castres.

BURLINGTON, lub *Bryd-
lington*, m. Angiel. nadm. w Prow.
Yorku z tyt. Xstwa. fl. *Boyle* tu się
urodził.

BURRO, wielka wyspa w A-
zyi między Amboiną i Celebes.

BURSA, ob. Prusa.

BURY, Baronia Fr. m. 2. od Biezy.

BUSSANG, w Lotaryngii przy
początku rz. Mozelli, fl. mieysce
wodami mineral. skutecznymi na
długie choroby.

BUSK, *Buscum*, m. ziemia i stwo.
w Woi. Belz pod pan. Austr. 266, jest
w Cyr. Lwowfkim, pow. Brzezańskim,
czyni część dochodów Cesarzkich,
od Lwowa m. 7. od Dubna 13.

BUSSET, Hr. Fr. w Arwernii.

BUSSETO, m. Wł. w Xstwie
Placencyi, m. 1. od Vadu.

BUSSIERE, wieś Fr. i Opac.
m. 5. od *Dijon*. Tegoż im. są we
Fr. Opac. w pow. Bituryceńskim
Cyfer. czyniące 4000. lwr. m. 4. od
Montlucon. Także m. Fr. m. 6. od
Lenowiku. I Margr. m. 4. od
Montargis.

BUSSY, nazwisko mieysc kilku
we Fr. między znacznych.

BUSTA, ob. Bosta Butow, ob.
Bytow.

BUTHA, lub *BUTA*, wyspa
Szkocyi, która z wypą Aran czy-
ni Hr. Buteńskie. Zyzna jest w zbo-

ża i pastwiska, a bogata o obilwie polowem śledzi. Mniemanie jest, iż dom Sztuartow ztąd poszedł. Zamek Buteński jest o *m.* 1. od Buthsaj, i wysła wespół z Kaitnessą Dep. na Parl.

BUTRINTO, *M.* nadm. w Albanii, nad Golfem tego im. z Bisk. i dosyć dobrym portem. Należy do Wenetow *m.* 12. od Chimery.

BUTZAW, *Ebodorum*, *m.* w Xstwie Meklemburkim, na trakcie z Szwerynu do Rostoku.

BUTZBACH, *M.* Weterawii w Xstwie Darmłztadzkiem *m.* 5. od Wetzlary.

BUXTON, wieś Angiel. w Derbyshirze na gran. Chosteru st. wodami mineralnemi.

BUSANCOIS, *m.* 9. od Ifoudunu.

Buzancy w Szampanii.

Buzet, w Langwedocyi *m.* 4. od Touloufy.

Buzj-Angy, *m.* 4. od Bellowaku są *m.* Fr. niczym nieznaczne.

BŪZAY, Opac. Cyfter. we Fr. *m.* 4. od Nantes, czyni 3000. liwr.

BYDGOSZCZ, *Bromberg*, *m.* i Pow. w Woi. Inowrocławskim z kaźtelanią. Mieysce niegdys trybunału Wielkiej Polskiej na przemian z Poznaniem, i skład soli Krolewskiej. St. Traktatem między Janem Kazimierzem Krolewem Polskim i Fryderykiem Elektorem Brandeburskim, r. 1657. Teraz pod pan. Pruskim. Leży nad rz. Brdą. *m.* 8. od Torunia.

BYCHOW, *m.* Litewskie w Woi. Mściławskim nad Dnieprem, pod pan. Rosyjskim *m.* 13. od Molyłowa.

BYCZYNA, *m.* Szląskie, dawney Katedra Bisk. Wrocławskie. st. zwycięstwem odniesionym tu przez Zamoyckiego Hetmana Pol. nad Maxymilianem Arcy Xciem Austr. bratem Rudolfa Cesarza r. 1587.

BYSTRZYCA, *m.* Litewskie z Starostwem Niegrodowym w Woi.

Wileńskim, *m.* 5. i poł od Wilna. Tegoż im. rz. w Woi. Lubelskim.

BYTOW, lub *Burów*, *M.* i powiat w Prusiech, ktore Zygmunt I. z pow. Lemburkim, dał w hold Jerzemu i Barnimowi Xiążętom Pomorskim siostrzeńcom swoim, i ich potomkom r. 1526. Też powiaty po zgalley familii Xiążąt Pomorskich za Jana Kazimierza przez *pana* Bydgoskie oddane są w lenność Elektoram Brandeburskim r. 1657. jest dosyć oiadle, od Gdańska *m.* 16.

BYTOM, toż co Beuthen.

BYTYN, *m.* Litewskie w Woi. Nowogrodzkim, ma klasztor Bazyljanow.

BYZANTIUM, *m.* niegdys nad Bosforem Trackim, teraz Carograd.

BZURA, rz. w Woi. Rawskim, płynie pod Łowicz, wpada w Wilę przy Wylzogrodzie.

C.

Ktoreych mieysc nie znajdziysz pod literą C. patrz pod literą K. zwiolaszczu Afrykańskich, Azjatyckich, Polskich, Niemieckich, Moskiewskich mieysc nazwiska.

CABEC-A-DEVIDE, *Segobrya*, *m.* Portug. w Alenteiz zamkiem obronnym, *m.* 5. od *Porto-Alegro*, 8. od Estremos, dl. 16. 48. lz. 39.

CABO-BLANCO, ob. Kap Biały.

CABO-CORSO, Kap na brzegu złotym Gwinei w Afr. ze wsią tego im. w ktorey jest forteca Angielska naywiększa i naypiękniejsza po fortocy *de la Mina*. jest inny Kap tego im. w Brezylji w Prow. *Sjara*, i inny znou w wyspie Korfyce dawniey zwany *Sacrum Promontorium*.

CABOURD, *m.* Fr. w Nor-

mandyi, m. 4. od Kadomu, fl. wielością owiec i krolikow.

CABRA, *Aegabra*, m. Hiszp. w Andaluzyi, m. 10. od Korduby, ob. Kabra.

CABRIERES, m. Fr. w Hr. Weneński, o m. 3. od *Cavailon*. Mieszkańcy jego za Dekretem Parlamentu Rowancyi w pięć byli wycięci pod pozorem religii r. 1545.

CACACA, ob. Kazaza.

CACERES, *Cacera*, m. Hiszp. w Estremadurze, blisko ktorego r. 1706. wojska sprzymierzone poraziły tylną straż P. Berwick. Jest nad rz. Sabrada, m. 9. od Alkantary na połud. 14. od Placencyi.

CACERES-DE-CAMERINHA, *Cacera*, m. wyspy *Lucon*, w Azyi z Bisk. Suffr. należy do Hiszp.

CACHEO, m. Afrykańskie w Nigrycy nad rz. S. Dominika, nal. do Portugal. ktorzy tu mają trzy fortece. Handel tu jest wielki na wołk, i niewolnikow.

CACORLA, Kakorla, M. Hiszp. w Andaluzyi między 2. górami, o m. 2. od Źródła Gwadalkwiwiry, m. 18. od Grenady.

CADALEN, m. Fr. m. 4. od Albi.

CADEE, liga Kadeńska, czyli Domu Bożego, nazwisko drugiego Pow. Gryziorów, który zawiera 11. wielkich towarzystw, z tych Koirskie jest pryncypalne.

CADENAC, ob. Capdenac.

CADENET, m. Fr. w Rowancyi z słaym zamkiem, m. 5. od Aix.

CADEQUIE, *Cadacherium*, dobry port Hiszp. w Katalonii z wioską, m. 2. od Rozy.

CADEROUSSE, m. Fr. m. 1. od Orange.

CADILLAC, *Catelliacum*, m. Fr. w Akwitanii, blisko Garumny, m. 2. od Langon.

CADIX, Kadyx, *Gades*, piękne, wielkie, sławne, mocne i najbogatsze M. Hiszp. w Andaluzyi, z portem dziwnie wygodnym, do kto-

rego kupcy zewsząd zawiiają, z 2. mocnymi zamkami, i Bisk. Kościoł Katedr. ma bardzo piękny. Wszystkie okręty Hiszp. do Ameryki z Kadix ruszają; żąd corocznie flotta do Amer. wychodzi, i naladowana bogactwy tu powraca. Nie masz miasta w Eur. handlowniejszego, i gdzieby liczniejsze były pieniądze. Zbudowane było od Fenicyzykow. Anglicy zdobyli go i złupili r. 1596. w r. zaś 1702. od sil morskich Angiel. i Hollend. bezkutecznie było oblegane. Karol. V. uszcierając zlecit był Filipowi II. aby tych 3. mieysc naybardziej bronil, Fleisyngi w Niderlandzie, Gulety w Afr. Kadyxu w Hiszp. Leży na małej wyspie m. 8. od Medyny Sydońskiej, 18. od Gibraltaru, 26. od Sewilli. dł. 12. sz. 36. 37.

CADORE, lub PIEVA-DI-CADORE, *Plebs Cadorina Castrum*, Kadorym, M. Weneckie w Pow. Foroiulenskim, znakomite urodzeniem Tytiana fl. malarza; nad rz. Piawą, o m. 8. od Bellony.

CADOVIN, *Cadunium*, Opac. Fr. Cyfter. m. 6. od Sarlaty, czyni 3600. liwr.

CAEN, *Cadomus*, Kadom, piękne i znakomite M. Fr. stol. Normandyi niż. ma Univ. fund. od Karoia VIII. Akademią nauk wyzwolonych. Piotr *Varignon*, *Matherbe*, *Sarrasin*, *Huet*, *Furnier*, Milord *Bollinbroke*, *Datchamps*, ztąd byli rodem. Jest mieyscem Sądow i wielkorządztwa Powiatowego. Leży w wielkiej dolinie, między 2. łąkami, m. 26. od Rotomagu, 51. od Paryża. dł. 17. 18. sz. 49. 11.

CAGLI, *Callium*, m. Wł. w Xstwie Urbińskim, pod Apenninem, m. 8. od Urbini.

CAGLIARI, *Caliaris*, Kalara, M. S. Sardynii, z Arcy Bisk. Prymasem Sardynii i Korsyki, Akad. zamkiem, i portem dobrym ozdobione. Wzięte było od związkowych r. 1708. Jest nad morzem w części połud. wyspy. m. 80. na poln. od

Palermu, *m.* 80. na połud. ku z. od Rzymu. *dl.* 27. 7. *sz.* 39. 20.

CAGNES, włości Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Nicy, i zamek piękny. ob. *Cannes.*

CAGNOTTE, Opac. Bened. we Fr. *m.* 10. od Dax, czyni 2000. liwr.

CAGNY, ob. Boufflers.

CAHORS, *Divona Cadurci*, Kadurk, znaczne M. Fr. w Pow. *Querci*, z Bisk. Suffr. Albeńskiego. Ma Akad. fund. r. 1332. *Vice-Comes*, Cessaku jest holdownikiem Biskupa, i szczególniejszym sposobem odbiera od niego 1ę lenność. Przed obcięciem posiadcy Cessaku powinni oczekiwać przy bramie miasta Biskupa z odkrytą głową, bez płaszcza, z jedną nogą całą gołą w pantoflu, i gdy ten zbliża się, muła, na którym Biskup siedzi, powinien za uzdzienczką, w tymże ubiorze do pałacu samego prowadzić, i siedzącemu u stołu także służyć. W nadgodę swych przykrości ma muła, i srebro stołowe Bisk. które wynosić mają na 3000. liwr. Henryk IV. r. 1580. dobył go szturmem, i natenczas pierwszy do raz tżyto Patardow, w dobywaniu obronnych placow. Oyczyzną jest Klemensa Marota, i Jana XXII. Pap. Zalecony jest Kadurk winami dobremi. W położeniu jest wygodnym nad Lothą. *m.* 20. od Albi, 25. od Tulosy, 41. od Burdegali, 130. od Paryża. *dl.* 19. 6. *sz.* 44. 26.

CAHUSAC, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Albi.

CALA, ob. Alegretta.

CAJETE, ob. Gayeta.

CAIARC, *m.* Fr. nad rz. Lothą, *m.* 3. od Figeaku.

CAIAZZO, *Calaria*, M. w Krol. Neapol. z Bisk. Suffr. Kapuańskiego, *m.* 3. od Kapuy, 9. od Neapolu na półn. ku w.

CAICOS, wyspy Ameryki, na półn. względem wyspy S. Dominika, imie mają od jedney celniej-

szey.

CAIENNE, ob. Kayenna.

CAIMAN, ob. Kaiman.

CAILLY, *m.* Fr. w Normandyi podniesione na Margr. *m.* 4. od Kotomagu.

CAIX, *m.* Fr. w Pikardyi. *m.* 5. od Ambiann.

CALABRIA, ob. Kalabrya.

CALAHORRA, *Calagurris*, M. Hiszp. w Kastylii dawney z Bisk. Oyczyzna St. Kwintyliana; leży w Kraju żyznym, na wzgórcie, która się rozciąga do rz. Ebruy. *m.* 8. od Burgos, 25. od Saragolij. *dl.* 15. 46. *sz.* 42. 12.

CALAIS, *Caesum*, Kalet, bardzo obronne M. Fr. w Pikardyi niż. z Cytadellą i portem bardzo wygodnym. Edward III Krol Angiel. r. 1347. przymusił mieszkańców głodem do poddania się. Xzę Gwizyafz r. 1553. zdobył go na Anglikach, Arcy Xzę Albert r. 1596. pod swą był moc Kalet zagarnął. Związkowi szturmowali go próżno r. 1696. Traktatem Werwińskim przywrócony został Kalet Francyi. Ztąd walny jest trakt morski i nayskrotszy do Anglii. Dwa razy na tydzień z Kaletu w czacie pokoiu wychodzą baty pocztowe do *Douures*, i tyleż razy z *Douures* przychodzą. Jest nad morzem, *m.* 10. od Dunkierki, 10. od Abbewilli, 61. od Paryża, 7. od *Douures*, 32. od Londynu. *dl.* 19. 30. *sz.* 50. 57. Forteca zwana *Niculus*, służy Kaletowi za obronę. Ciesnina Kaletańska zwana *Pas de Calais*, jest częścią najwyższą golfu zwanego *la Manche*.

S. CALAIS, *Carilest oppidum*, *m.* i Baronia Fr. z Opac. Bened. czyniącym 4500. liwr. *m.* 6. od *Pen-dome*.

CALAMO, *Calamina*, *Claros*, wyspa na Archipelagu z strony Azyi, na połud. wyspy Lero, holduje Turkom.

CALATAIUD, *Bilbilis nova*, wiel. i dosyć piękne M. Hiszp. w

Aragonii. Dawna *Bilbilis* oycyzna Marcyalisa jest w bliskości zwana teraz, Baubola, lub Bubiara. Kalatand jest oycyzną Wawrzyńca Gracyana. Leży nad zbiegiem Xalony, i Xyloki w nizinie urodzayney, *m.* 15. od Saragossy, 14. od Tarakony. dl. 16. 10. sz. 41. 22.

CALATRAVA, *Oretum*, Kalatrawa, piękne M. Hiszp. w Kastylii nowej, gniazdo kawalerow Kalatrawskich ustanowionych r. 1128. od Don Sancheza II. Krola Kastylii. Jest w równinie blisko rz. Gwadyany. Obfituje w wina, zboża, zwierzynę, i liczne trzody, *m.* 5. od Ciudad-Real, 6. od Almagry, 20. od Toledn. dl. 14. 20. sz. 39. 8.

CALAU, *Calb*, *Calcar*, ob. pod literą K.

CALCINATO, mały plac we Wł. w Brescyi, pamiętny zwycięstwem Xcia de Vendome, nad wojskiem Cesarzkim r. 1706. Jest blisko Chiezy, *m.* 4. od Brescyi.

CALERS, Opac. Cyfer. we Fr. czyni 3500. liwr. fund. r. 1148. *m.* 4. od *Rieux*.

CALETURE, forteca wyspy Ceylan przy uściu rz. tego im. w krainie miłey zwaney *Champ de la Canelle*, na brzegu morza. Hollendrzy opanowali ją r. 1615. ale potem byli przymuszeni odstąpić iey.

CALLAO, *Callaum*, znaczne i mocne M. Ameryki połudn. w Peru, z portem, w którym stanowisko miłane jest za największe, naybezpiecznieysze, i naypięknieysze na morzu południowym. Krol Hiszp. trzyma tu garnizon i Gubernatora, który z osob pierwszey rangi, i do 5. lat wyznaczony bywa. Procz cytryn i pomarańczow inne drzewa szczerólnieyszego są gatunku w tym kraju. Kallao jest dosyć handl. leży blisko morza *m.* 2. od Limv. Trzęsieniem ziemi r. 1746. mocno nadpsute zostało.

CALLAS, m. Fr. w Prowancyi. *m.* 2. od Draguignain.

CALLE, (la) osada Franc. w Kr. Algierskim, niedaleko od Bastyonu Franc.

CALLIAN, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Draguignain.

CALOIER, ob. Kalogeri.

CALNIDE, m. Fr. *m.* 4. od Bergerac.

CALVI, *Calvium*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Bisk. Suffr. Kapna. *m.* 3. od Kapuy.

CALVI, lub CALVESI, *Litus Cosia*, M. wyspy Korsyki na górze skalistej, nad golfem tego im. z portem, i fortecą dobrą. Biskup Sagoński tu rezyduje. *m.* 13. od Bastyi, od Ajazzo 16. dl. 26. 35. sz. 42. 30.

CALVISSON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Nisme.

CALZADA, *Calcida*, m. Hiszp. w Kastylii dawney ktorego Bisk. złączone zostało z Kalahorskim. Jest nad rz. Laglerą, *m.* 16. od Kalahorry.

CAMALDOLI, Kamedul, wieś w Toskanii, *m.* 10. na w. od Florencyi, sł. naypryncypalnieyszym Kłasztorem Mnichow Kamedulskich, położona w dolinie góry Apenninu.

CAMARET, m. Fr. w Brytannii niż. nad Beyem, *m.* 3. od Brest. Pamiętne, iż tu r. 1694. wysiedli Anglicy, i stracili 1200. ludzi.

CAMARGUE, *Canaria*, wyssepka Fr. nayżyźnieysza w Prowancyi przy uściu Rodanu. Jest to raczej zgromadzenie wielu kęp odłączonych kanałami.

CAMARINES, ob. pod lit. K.

CAMBERNON, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od Coutances.

CAMBONES, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Castres.

CAMBRAI, *Cameracum*, Kamerak, piękne, wiel. i bardzo mocne M. z Pow. swym w Niderlandzie. z Arcy Bisk. zaśczyconym tyt. Xcia, z Cytadellą obronna, i fortecą. Było niegdyś Cef. ale teraz należy do Franc. ktorzy go na Hiszp. zdobyli r. 1677. i przy ktorych zostało się trakt. Nimiejskim. Jest nad

rz. Skaldą, która go przerzyna, *m.* 9. od Atrebaty, 6. od Duaku, 12. od Mons, 41. od Paryża. *dł.* 20. 53. *sz.* 50. 10.

CAMBRESIS, Kameraceński powiat, jest Prow. Franc. w Niderlandzie rozciąga na *m.* 10. między Hannonią, Pikardją, i Arcezyą. Kraj jest urodzajny i bardzo ludny. Mieszkańcy są pracowici, rzeźwi, i sposobni do nauk. Handel ich wiel. zależy na zbożu, owcach, płótnach, które przedają do Fr. Hiszp. i Indyi, i welnie delikatney. *Cambrai* jest *M. S.*

CAMBRON, Opac. Cyfter. w Hannonii, *m.* 3. od Mons.

CAMERINO, *Camerinum*, Kameryn, *M. Wł.* w Stanie Papieżkim z Bisk. Jest dawne i dosyć ludne, mocne z położenia samego na górze i nad rz. Chiento, *m.* 10. od Spoletu, 16. od Ankony. *dł.* 30. 36. *sz.* 43. 6.

CAMINHA, mocne *M. Portug.* w Prow. *Entre Douro & Minho*, mające tytuł Xstwa, *m.* 10. od Bragi. *dł.* 9. 5. *sz.* 41. 44.

CAMPAGNA, *Campania*, Kampania, *M. Wł.* w Król. Neapol. w Pryncypacie z Bisk. Sulfr. Arcy Bisk. Conzan: *m.* 6. od Conza, 7. od Salerny.

CAMPAGNA DI ROMA, ob. Kampania Rzymska.

CAMPAGNE, *m.* Fr. w Prow. Armariackim, *m.* 3. od Eaufe.

CAMPAN, *Campani*, *m.* i miejsce główne doliny Franc. w Bigorreńskim, Prow. *m.* 1. od *Bagneres*.

CAMPECHE, lub *S. FRANCISCO*, *M.* Hiszpanii nowej na pół wyspie Yukatan, nad brzegiem wschodnim Beyu Kampeche, z obroną armatami fortecą. Nie jest dziś tak bogate i handl. jak przedtym. Było niegdyś miejscem najważniejszego handlu na drzewa farbierskie zwane ztąd u Franc. *bois de Campeche*, chociaż nie tu, ale ztąd *m.* 12. się rodzą. Wzięte by-

ło od Anglikow r. 1659. Wolontaryusze Anglicy i Francuzi zdobyli go r. 1678. Rozbojnicy Morscy z wyspy S. Dominika opanowali go r. 1685. spalili, i zburzyli Cytadellę. Jest w ziemi, która owoce, ptaki, i zwierza wydać ofobliwsze w swym Kraju *dł.* 287. *sz.* 19.

CAMPET, wieś Franc. podniesiona na Margr. blisko *Mont-de-Marsan*.

CAMPIANO, ob. Campiano.

CAMPINE, *Campinia*, Kraja Niderlandu w części Hollenderskiej i Biskupstwa Leodyjskiego.

CAMPLI, lub **CAMPOLI**, *Campulum*, Kampol, *m. Wł.* w Król. Neapol. *m.* 1. od Tarento, w Abruzzo. Bisk. Kampolskie przyłączone jest do Ortońskiego.

CAMPO-MAIOR, *m.* Portug. w Alentei z zamkiem, *m.* 3. od Elvas, 10. od Portalegry, 40. od Lizbony.

CAMPO-SANTO, w Xstwie Spoletańskim, i blisko Modeńskiego, na lewey stronie rz. Panary, si. miejsce potyczką między wojskiem Hiszp. i Austr. r. 1743.

CAMPREDON, *M.* Hiszp. w Katalonii w Podgorzu Pyrenejskim, *m.* 10. od Puicerdy. Fr. r. 1691. zruynowali jego twierdze.

CANADA, *Canal*, obacz pod lit. K.

CANAPLES, *m.* Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 4. od Amblanu.

CANAVEZ, ob. Jvrée.

CANCALLE, *m.* Fr. w Brytanii wyż. na brzegu morza z stanowiskiem dla okrętów. Znaczne jest obfitością jestotrow, iż Kankańskie jestotry poszły w przysłówie u Franc. Anglicy r. 1758. zawinęli tu bezskutecznie, *m.* 3. od S. Malo, 79. od Paryża.

CANCHE, *Cancia*, rz. Fr. w Arcezyi, zaczyna być żeglowna od Montreuil, wpada w morze przy Estapli.

CANCHY, *m.* Fr. *m.* 3. od

Abbewilli.

CANDE, m. i Bar. Fr. m. 6. od Andegawy.

CANDE, *Condote*, m. Fr. w Turońskim pow. nad zbiegiem Ligeru i Wienny, pamiętnie śmiercią S. Marana, m. 2. od Saumur.

CANDE, wieś Fr. blisko Loudun zalecona wodami mineralnemi skutecznemi nazatwardzenie żołądka

CANDEIL, Opac. Cyft. we Fr. m. 4. od Albi. czyni 2600. liwr. fund. r. 1152

CANDIA, wieś w Medyolańskim, m. 5. od Wercelli, m. 1. od Padu, oyczyna Alexandra V. Pap. ob. Kandy.

CANÉE, Canelle, ob. pod K.

CANET, m. Fr. blisko morza, m. 2. od Perpinianu. Inne w Langwedocyi m. 4. od Lodewy.

CANETO, *Canetum*, Kanet, m. Wł. w Xstwie Mantuańskim.

Wzięte było od woysk Cef. r. 1701. odebrane im było przez Franc. 1702

znowu odzyskane od woysk Cesarz. i potym od Francuzkich 1705.

Jest to dawne *Bebriacum*, gdzie Witellisz zbil Ottona, i gdzie tam był zbity od woysk Wespetyanu.

Jest o m. 8. od Mantuy, 7. od Kremony, nad Oglia, dl. 27. 55. sz. 42. 31.

CANISY, m. Fr. w Norma. 10. dniestone na Margr. m. 2. od S. Lo.

S. CANNAT, *Castrum de S. Cannato*, m. Fr. w Prowancyi, m. 1. od Lambesku.

CANNE, *Canna*, wioska we Wł. w Krol. Neapolitańskim blisko Olanty, w ziemi Barfskiej, w ktorej to Annibal porazil Rzymian, m. 3. od Barlerty.

CANNES, *Canoa*, m. Fr. w Prowancyi, nad morzem frzodziem. z portem i zamkiem, m. 4. od Grassy ob. *Caunes*.

Cannibales, ob. Karaiby.

CANON, wieś Fr. w Normandyi między Seezą Troarną. Wtey to wsi ustanowiony jest fest *Indzi*

enoiowych, na którym roku każdego zwyczaj jest godzien naśladowania wzech narodow uwięczać

tych albo oycow, albo matki, albo też dzieci, ktore w przeciągu roku z jakim dobroczynnym, a iawnym czynem popisali się. X. le Monnier wydał opisanie tego festu r. 1777. w Paryżu.

CANOSA, Kanoza, m. Biskupie w Krol. Neapol. w ziemi Barfskiej, ale inż niema więcey Biskupa, lecz Proboszcza tylko udzielnego. Trzęsieniem ziemi r. 1694. zruynowane jest.

CANOURGUE, m. Fr. m. 5. na z. od Mendy.

CANTAL, wiel. i wysoka góra Fr. w Aruernii, blisko Auryliaku i S. Flour. Zawsze prawie okryta śniegiem. Mieysce na niej zwane *le plomb de Cantal* wyższe jest 993. pretow nad libellę morza.

CANTAZARO, ob. Kantazaro.

CANTECROIX, Xstwo w Brabanty Austr. z miastem małym tego im. m. 2. od Antwerpji.

CANTELEU, wieś Fr. z zamkiem, pięknym, m. 1. od Rotomagu. *Cantimpre*, Opac. August. w Kameraku.

Canton, ob. Quanton.

CANY, m. i Margr. Fr. w Normandyi nad Durdaną m. 2. od S. Valery.

CAORLO, *Caprula*, *Caorie*, wysępka Gofu Weneckiego, na brzegu Forojulieńskiego pow. Powietrze ma niezdrowe. Jest M. tamże tego im. z Bisk. Sufit Weneckiego.

CAOURS, m. Wł. w Piemontafkim Xstwie, pod górą na ktorej wystawiona jest forteca m. 4. od Pignerol.

CAP, ob. Kap.

Cap-Breton, ob. Isle Royale.

CAP-BRETON, m. Fr. m. 3. od Bayonny. Mieszkańcy są dobrzy żeglarze, a grunt ich piaszczysty wydate obficie wina.

CAPO, CABO, ob. imiona szcęgulne Kapow.

CAPACCIO, lub CAPACE, *Caput aqueum*, m. Wł. w Krol.

Neapol. z Bisk. Sutr. *m.* 1. od morza, 9. od Salerny.

CAPDENAC, dawno *m.* Fr. w pow. *Quercy*, jest na skale oblaney rz. Lotą. Znakomite jest wiernością swą ku Krolom, iż nigdy niechciało się poddać Anglikom, od *Pigeac*, *m.* 2.

CAPELLE, (la) *Capella*, *m.* Fr. w Pikardyi. Wzięte było od Hiszpanow r. 1636. a od Kardynała Waletty odebrane następującego r. jest o *m.* 5. od Guise. Tegoż im. jest Opac. *m.* 3. od Tuloly.

CAPENDU, *Canis Suspensus*, *m.* Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od Karkassony.

CAPESTAN, *Caput Stagni*, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Narbonny.

CAPITANATA, Kapitanat, Prow. Wł. w Krol. Neapol. przy gólie Weneckim, graniczy z Hr. Moliseńskim, Pryncypatem, Bazyliką i ziemią Barłą. Ma dobre pastwiska, zboże wydaie obficie, ale drzew prawie nic. *Lucera deli Pagani*, jest M. S. Góra Gargan, czyli S. Aniola rozlega się po większey części tej Prowincyi.

CAPO-d'-ISTRIA, *Caput Istriæ*, znaczne M. Istrii nad Golfem Triestańskim z Bisk. Weneci r. 932. zdobyli go szturmem, wydarli go im Genuńczykowie, r. 1380. ale potym odzyskali go Weneci, i od r. 1478. zostaje przy nich. Powietrze ma zdrowe i umiarkowane, sol, i wino, naywiększy tu czynią odbyt, od Tryestu *m.* 3. dl. 31. 35. sz. 45. 43.

CAPUA, Kapua, st. M. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Arcy Bisk. założonym r. 968. od Jana XIII. Pap. jest o *m.* 2. od dawney Kapuy, która już nie jest tylko wioską zwaną S. Maryi, gdzie dają się widzieć ielzcze piękne szczątki gmachow publicznych. Nowa Kapua wystawiona jest od Xiążąt Lombardzkich nad rz. Wulturną, *m.* 6. na

polu. od Neapolu, 10. od Beneventu, 38. od Rzymu, dl. 31. 55. sz. 41. 7.

CAPRAIA, lub CAPREA, wyspa Wł. na morzu Toskańskim, na polu. Korfyli do ktorey i należy. Jest dosyć ludna, ma male miasto i zamek dla obrony. Genuńczykowie wydarli ją r. 1507. Jakobowi *de Maro*, który tey był Panem, a od tych Korfykanom dostała się r. 1767. ma w około blisko *m.* 6.

CAPRI, lub CAPREA, wyspa morza szrodziemnego w Krol. Neapolitańskim naprzeciw Sorentu, pamiętna schronieniem się tu Tyberyusza. Przystęp do niey jest trudny. Ma wielkie mnostwo przepiorek, z ktorych Biskup ma znaczny dochod, a przeto nazywany *Przepiorek Biskupen*; dluga jest *m.* 2. szeroka 3. ćwierci. M. S. w niey jest *Capri* z Bisk. i zamkiem dobrym strzeżonym od mieszkańcow, od Neapolu na pold. *m.* 8. dl. 31. 41. sz. 40. 35.

CAPSIR, mała kraina w Hr. Ruffylońskim we Francyi.

CAPUI, lub CAPUL, CAPULA, Kapul, wyspa jedna z Filipińskich, mająca obwodu na *m.* 3. jest wesoła i urodzajna.

CARACAS, lub CARACOS, *S. Jago de Leon*, Karaka, znaczne M. Ameryki połudn. w Ziemi Giey, w Prow. Wenezueli, na polu. Gujany. Jest bogate, i położone w równinie obfitey w liczne trzody i drzewo kolumbowe wydające orzechy, z ktorych naylepszą na świecie tu robią czekolată. Powietrze ma zdrowe. Francuzi r. 1679. złupili Karakę. dl. 312. sz. 9. 40.

CARAMAN, Margr. Fr. w Diec. Aletenskiey.

CARAMANTA, Karamanta, M. i Prow. Ameryki połudn. rozciąga się wzdłuż rz. *Conca* między nową Grenadą, powiatem Karthageny, Popayanem i Panamą. Znajduie się w niey wiele potokow, ktore obywatelom dzikim dostarczają

foli białey i bardzo dobrej. Jest to dolina otoczona wysokimi gorami.

CARANGUES, Karangowie, narod Ameryki połudn. w Peru, od którego wziął nazwisko wielki i kosztowny pałac, którego się rozwałiny widzieć datą, *m.* 30. od *Quito* prawie pod Ekwatorem.

CARARA, ob *Massa*.

CARAVACA, lub **SANTA Cruz di CARAVACA**, Karawaka m. Hiszpańskie w Krol. Murcyi, od którego nazwany jest pewny rodzaj krzyżow tu robionych, *m.* 8. na poln. od *Hueskary*.

CARAVAGGIO, m. Wł. w Medyolańskim, pamiętne pot. r. 1446. i urodzeniem sławnego *Marza* tego im. *m.* 4. od *Kremony*.

CARCADO, wieś Fr. w Brytanii, podniehona na Hr. *m.* 1. od *Vannes*.

CARCASSONE, *Carcaffo*, Karkassona daw. i zn. M. Fr. w Langwedocyi niż. z Bisk. *Ludwik VIII.* Krol Franc. zdobył ją na *Albigenfach*, a *Raymond Trincavel* ustąpił z wszelkimi prawami *S. Ludwikowi*. Rz. *Aude*, dzieli ją na gorną i dolną. Gorna Karkassona ma zamek mocny i kościół *Kate-drały*, dolna jest w kształt czworogranu. i porządna. Jest jedynym z bogatszych miast, dla licznych tu fabryk różnego gatunku sukien. Od *Narbonny m.* 12. od *Tulozy* 19. od *Paryża* 160. dl. 20. sz. 43. 10.

CARCES, m. Fr. z tyt. Hr. w *Prowancyi*, *m.* 3. od *Brignoles*.

CARDEILLAC, m. Fr. z tyt. *Margr.* *m.* 2. od *Pigeac*.

CARDONE, *Cardona & Athanasa*, Kardona, piękne i mocne m. Hiszp. w Katalonii z tyt. *Xstwa* i zamkiem dobrym. Znajduje się tu blisko góra nieprzebrana w soli, im więcej iey ztąd wybierają, tym więcej dostarczą. Ta zaś różna, czerwona, biała, zielona, inkarnat, &c. ale ją opłukawszy, wżyltkie traci kolory. Niemaż nic piękniejszego, tak widzieć tę gó-

Tom I.

rę, gdy ją słoneczne oświecą promienie. Okolica pełna jest winnic, które przednie wydaia wina. Tuzdzież solny nadzwyczajney tu roziną wielkości. Kardona stoi na wzgorze, blisko rz. *Cardonero*, *m.* 15. od *Tarragony* na północ, od *Barcelony* 15. dl. 19. 10. sz. 47. 42.

CARENCEY, wieś Fr. z tyt. *Margr.* *m.* 2. od *Atrebaty*.

CARENTAN, *Carontonium*, m. Fr. w *Normandyi* niż. z dawnym zamkiem, *m.* 3. od morza 8. od *Konstancyi*.

CARFAGNANE, ob. *Castel Nuovo de carfagnane*.

CARIA TI, *Karyan Carianum*, m. Wł. w Krol. *Neapolitańskim* w *Kalabrii* z Bisk. *Suffr.* Ma tytuł *Xstwa*, i zowie się *Cariati Vecchia*, dla różnicy od *Cariati nuova*, które jest o trzy ćwierci mili ztąd nad *Golfem Tarentu*, *m.* 10. od *S. Saverina*, 9. od *Rostano*.

CARIGNAN, *Carinianum*, *Karynisu*, m. Wł. w *Piemouckim* z tyt. *Xstwa*, w ziemi tegoż im. bardzo urodzayney, i milej, obitej w pastwiska. Od *Franc.* r. 1544. wzięte było po potyczce *Ceryfol-skiej*, i twierdze iego, procz zamku jednak, zburzone były. Znowu r. 1691. zdobyte, i odebrane było. Leży nad *Padem*, *m.* 3. od *Tury-nu*, 6. od *Pigneroli*, 2. od *Kar-magnoli*, dl. 25. 20. sz. 44. 45. ob. *Yvoi*.

CARINOLA, *Forum Claudii*, *Calenum*, m. w Krol. *Neapol.* z Bisk. *Suffr.* *Kapuańskiego*. Powietrze jest nie bardzo zdrowe. Leży blisko góry *Massico*, *m.* 6. od *Kapuy*, 11. od *Neapolu*.

CARIPOUS, *Caribes*, ob. pod literą *K*.

CARISTO, *Caristus*, *Karyst*, m. w części wschodniej wyspy *Negreput*, z Bisk. blisko *Kapu Loro*.

CARLAT, m. Fr. w *Arwer-nii*, w *Pow.* *Carladez*, z tyt. Hr. *m.* 2. od *Auryllaku*. Tego im. m.

Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od *Mirepoix*.

CARLAT, *Cartilatum*, Karlat, *m.* Fr. w Hr. *Foix*, między *Pamiers* i *Rieux*, fl. urodzeniem Piotra Baylego.

CARMAGNOLA, *Carmanagnole*, *Carmaniola*, Karmaniola, *M. Wl.* w Piemonckim, z tyt. Hr. i dobrą cytadellą. Jest handl. Wzięte było od Pana *Catinat* r. 1691 i tegoż r. odebrane od Xcia Eugeniusza. Oyczyzną jest Franciszka Karmanioli. Leży w pow. żyznym, obfitym w zboża, len, iedwab, blisko Padu, *m.* 5. od Turynu, 7. od Pignerol., dl. 25. 20. sz. 44. 43.

CARMAING, *Carmanum*, *m.* Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Tulozy.

Carmen, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 1. od *S. Pol de Leon*.

CARMONE, *Carmo*, Karmona, dawne *M.* Hiszpańskie w Andaluzyi. Brama tu Sewillska, jest największą sztuką starożytności w całej Hiszpanii. Leży w gruncie urodzajnym, *m.* 6. na w. od Sewilli.

CARMONS, *m.* w Hr. Goryckim w Austr. na górze blisko rz. Indry.

CARNEILLE, *m.* Fr. w Normandyi *m.* 5. od Falezy.

CARNERO, *Carnarius*, nazwisko części Gofu Weneckiego od brzegu zachodniego Istrii, do wyspy *Grossy* i brzegow Morlakii rozciągającej się.

CARNET, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 4. od *Avranches*.

CARNOET, Opac. Cyster. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 12. od *Quimper*.

CAROGROD, ob. Konstantynopol.

CAROUGES, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 5. od *Alençon*.

CARPENTRAS, *Carpentras*, *M. S.* Hrabstwa Wenecyjskiego, z Bisk. sądami, i Synagogą żyd. Jest nad rz. Auzonią pod górą *Ventoux*, o *m.* 5. od *Avenionu*, 5. od *Orange*, 146. od *Pary-*

ża, dl. 22. 42. sz. 44.

CARPI, *Carpum*, *M. Wl.* w Xstwie Modenckim, z dobrym zamkiem, i tyt. Xstwa. Ma Pralata żadnemu nie podległego Bisk. odstąpione było od Franc. r. 1703. i znowu od tychże odebrane r. 1705. Xżę Eugenii opanował go r. 1706. jest o *m.* 3. od *Modeny*, 5. od *Reggio*, 5. od *Mirandoli*.

CARPI, *m. Wl.* w pow. Weronczkim, sławie wygraną Xcia Eugeniusza nad Francuzami, r. 1701. Leży nad *Adygą*, należy do *Wenetow*.

CARPPIO, *m.* Hiszp. w Andaluzyi, z tyt. Margr. nad rz. *Gwadalkwiir*, *m.* 8. od *Korduby*.

CARRAVEIRA, *Karaweyra*, *M. Arcybisk.* Sclizni. w Turcyi Europejskiej w *Macedonii*. Zowie się też *Bowr Castoro*. Jest to dawna *Beroa*.

CARTAMA, *Cartamitarum*, *m.* Hiszp. w Krol. Grenady, leży pod górą *m.* 3. od *Malagi*.

CARTHAGENA, *Carthago nova*, Kartagena, *M.* Hiszp. obronne, nadm. w Krol. Murcyi, stol. powiatu tegoż im. z Bisk. Wystawione było od *Azdrubala*. Port Kartageński najlepszym jest w całej Hiszp. i jednym z najznacniejszych w Europie, co dało przyczynę mowienia sławnemu *Doryi*, iż 3. tylko znał porty bezpieczne. Miesiąc *Czerwiec*, i *Lipiec*, i *Kartagenę*. *Jan Leak* wziął go był dla *Arcy Xcia Austr.* potym *Ces. Karola VI.* r. 1706. ale *Xżę Berwick* odzyskał go wkrótce. Leży nad odnogą *Kartageńską m.* 11. od *Murcyi*, dl. 17. 6. sz. 37. 36.

CARTHAGENA, *Kartagena*, wiel. piękne, i obronne *M. Ameryki* połudn. stol. *Prow.* tego im. w ziemi *tggiy*. Założone jest około r. 1562. z Bisk. i 3. fortecami. *Bocaclica*, *S. Krzyża*, i *S. Łazarza*. Port *Kartageny* miany jest za najlepszy w całej *Ameryce*. Handel tu jest bardzo wielki, obobliwie

na perły, co go jednym z najbogatszych miał w Amer. czyni. W Kartagenie składają wszelkie dochody Króla Hiszp. z Grenady nowo- i cały ziemi tegiey. Wzięta była od Angl. r. 1585. Francuzi też r. 1697. znaczny zład plon umieśli. Amiral Wernon S. of Flotty Angiel. r. 1742. obległ ją był, ale był przymuszony do odstąpienia wszystkich swych utraciwszy ludzi. Leży nad morzem, w miejscu bardzo wygodnym, i korzystnym. dl. 302. w. 10. sz. 10. 26. Wielkorządztwo Kartageny gran. z Audyencyą S. Fe, morzem północnym, i golfem Daryeńskim. Kray jest gorzyſty i pełen zwierzy dzikich.

CARTHAGO, znaczne M. Ameryki poln. w Meksyku w Prow. *Coslarica*. Ma Bisk. i Gubernatora Hiszp. Jest bardzo bogate i handlowne.

CARTHAGO, czyli nowa Kartagena, M. Amer. w Audyencyi *Santa Fe* w ziemi tegiey, m. 6. od rz. *Carca*.

CARY, ob. *Macredin*.

CASALE, Kazal, *Bondicomagum*, M. S. Xłtwa Monferratu we Wł. piękne i mocne, z cytafellą, i Bisk. założonym r. 1474. od Syxia IV. il. jest wygraną Hrabi *Harcourt* nad Hiszp. r. 1640. Xżę Mantuański przedał go Królowi Franc. r. 1681. ale r. 1695. wrocone mu było, po wzięte będąc od związkowych, po zburzeniu od nichże twierdzy. Znowu go byli odzyskali, i odnowili fortyfikacye Francuzi, lecz r. 1706. Król Sardyński stał się jego panem. Potym jeszcze odebrane było od Franc. r. 1745. i nakoniec od Kr. Sardyńskiego r. 1746. w Main opanowane jest mocą. Jest nad *Padem*, m. 15. od Turynu, 14. od Medyolanu, 20. od Genuy. dl. 26. 4. sz. 45. 7.

CASAL-MAGGIORE, Kazal większy, m. Wł. w X. Medyolańskim nad *Padem*, m. 8. od *Kremony*, 6. od *Parmy*.

CASCAES, M. Portugal. przy uścieniu Tagu w morze, gdzie zgromadzaią się okręty, mające płynąć do Indyi. Ma obronną Cytadellę i dobre stanowisko dla okrętów, m. 5. od *Lizbony*.

CASE-DIEU, Opac. *Premonstr.* fund. r. 1135. czyni 6000. liwr. m. 2. od *Plaisance*.

CASERTA, m. Wł. w ziemi *Laworze* z tyt. *Xłtwa* i *Bisk.* *Suffr.* Jest pod górą *Kaserta*, m. 3. od *Kapuy*, 5. od *Neapolu*.

CASLONA, *Kazlona*, *Castulo*, m. Hiszp. w *Andaluzyi* blisko rz. *Gwadalkiwir*, niegdys *Biskupie*.

CASSAGNETES, m. Fr. m. 3. od *Rodez*.

CASSAINOUSE, m. Fr. w *Arwernii*, m. 6. od *Aureliaku*.

CASSAMANCE, *Kassaman*ka, rz. w *Afr.* m. 30. na połud. od *Gambii*, ktorey jest odnogą; jest żeglowną w części *Afryki*, gdzie wolny jest *Francuzom* handel. Przez nią przebrać się mogą do *Gambii*, przez tę zaś do rz. *Niger*, ktorey *Gambia* czyni koryto, i tak mają ułatwiony handel z *Senegalią*.

CASSAN, *Kassan*, m. *Afr.* w *Nigrycyi* nad *Gambią*.

CASSANO, *Cassanum*, *Cassan*, m. Wł. z zamkiem mocnym nad *Addą* w *Medyolańskim* *Xłtwie*, m. 6. od *Medyolanu*, 10. od *Kremy. Sl.* szwankiem, ktory tu odnioſt *Xżę Eugeniusz* od *Xcia Vendome* r. 1705.

CASSANO, albo *Cossano*, m. Wł. w *Krol. Neapol.* w *Kalabrii* z *Bisk.* m. 2. od *Tarentu*, 7. od *Rossano*.

CASSEL, ob. *Kassel*.

CASSENEUIL, *Cassnogilum*, m. Fr. m. 2. od *Villeneuve*.

CASSIS, m. Fr. z portem, m. 3. od *Marseilli*.

S. CAST, wieś Franc. w *Britanii* nad *Oceanem*, m. 5. od *S. Malo* na z. gdzie r. 1758. przyładowali *Anglicy*, i byli porażeni.

CASTANET, m. Fr. w *Lan-*
Pij

gwedocyi, *m.* 2. od Tulozy.

CASTELAMARE, *M. Wł.* w Krol. Neapol. w Pryncypacie, z Bisk. i portem dobrym, *m.* 2. od Sorento. 6. od Neapolu. Jest *M.* tegoż im. na brzegu między *Capaccio* i *Policastro*; i 3cie w Sycylii w Pow. *di Mazara*, o *m.* 12. na połud. ku z. od Palermu.

CASTEL-ARAGONEZE, *Castellum Aragonense*, Kasteł, mocne *M. Wł.* w Sardynii z Bisk. Suffr. Saffar. i portem dobrym, *m.* 8. od Saffari.

CASTEL-BALDO, mały plac w Pow. Weronezkim we *Wł.* nad *Adyga*, *m.* 6. od Rowigo.

CASTEL-BOLOGNESE, *Castellum Bononiense*, *m. Wł.* w Pow. Bonońskim, *m.* 3. od Faenzy.

CASTEL-BRANCO, *Castellum album*, *M.* Portugal. z Bisk. stol. Powiatu, w Prow. Beyrze, nad rz. *Lyrą*, *m.* 14. na połn. ku z. od *Alkantary*.

CASTEL-CORN, lub **CHA-TEAU-CORN**, w Pow. Trentyńskim zamek.

CASTEL-OVO, forteca pięćkna w Neapolu.

CASTEL-DE-VIDE, plac dofyć obronny Portugal. w Alentei, *m.* 3. od Portalegry na połn.

CASTEL-DURANTE, ob. *Urbaea*.

CASTEL-FOLLIT, plac Hiszp. w Katalonii obronny na górze nieprzystępney, *m.* 7. na połud. od *Kampredony*.

CASTEL-FRANCO, *m. Wł.* w Pow. Bonońskim, *m.* 6. od Bonońi, blisko rz. *Sochia*, załloniony fortecą *Urbinnu*.

CASTEL-GANDOLFE, *Arx Gandulphi*, plac obronny we *Wł.* w Stanie Papiezkim, z zamkiem, nad jeziorem tegoż im. *m.* 4. od *Rzymu*.

CASTEL-GELOUX, *Castellum Gelosum*, *m. Fr.* w Pow. Wazateńskim, dofyć handl. *m.* 5. od *Neraku*. Jest tegoż im. *m.* w *Hr.*

Armaniackim, *m.* 3. od *Auch*. ob. *Kastell*.

CASTELLANE, *Castellona*, *m. Fr.* w Prowancyi, *m.* 3. od *Senazy* nad rz. *Werduną*, w gruncie żyźnym i miłym. Ma prawo deputowania na zjazdy *Stanow*.

CASTELLANETTE, *Castellania*, *m. Wł.* w Krol. Neapol. w ziemi *Lekce*. z tyt. *Xłiwa*, i *Bisk. Suffr.* Jest nad rz. *Talvo*, *m.* 6. od *Tarentu*.

CASTELLAZZO, *Gammudium*, mały plac we *Wł.* w *Xłiwie Medyolańskim*, pamiętny walna rozprawą wojenną *Hrabi Starenberg* z *Francuzami*, r. 1704. *m.* 1. od *Alexandryi*, 4. od *Tortony*, 4. od *Aqui*.

CASTELLET, zamek w *Hr. Weneflyńskim* z tyt. *Margr.* *m.* 2. od *Apty*.

CASTELLAN, lub **CASTILLON**, *m.* *Hiszp.* w Katalonii, *m.* 2. od *Rofes*.

CASTELLUZZO, nazwisko kilku miast małych we *Wł.* w Krol. Neapol.

CASTELMORON, *m. Fr.* w *Langwedocyi*, *m.* 3. od *Toulozy*. Tegoż im. *m. Fr.* w Pow. *Agineskim*, *m.* 3. od *Kleraku*; i inne o *m.* 7. od *Bafas*.

CASTELNAUDARY, *Castellum novum Arri*, znaczne *M. Fr.* stol. Powiatu; sł. porażka woysk buntowniczych pod wodzem *Gastonem Xciem Aureliańskim* r. 1632. *Xłę Blontmorancy* tu był schwytyany. Jest na wzgóree blisko kanału w gruncie w zboża żyźnym, *m.* 6. od *Karkassony*, 13. od *Tulozy*, 157. od *Paryża*. *dl.* 19. 38. *sz.* 43. 19.

CASTELNAU-DE-BARBARENS, *m. Fr.* w *Hr. Astaraćkim*, *m.* 3. od *Auch*.

CASTELNAU-DEBRAS-SAC, *m. Fr.* *m.* 3. od *Castres*.

CASTELNAU-DE-BONFONS, *m. Fr.* *m.* 1. od *Albi*. Tegoż jest im. *m.* w Pow. *Kahorkim* nad zbiegiem rz. *Cery* z *Dordoną*.

- m.* 3. od *Figeac*, zwane *de Brete-nous*, i inne *d'Estreteson*, *m.* 4. od Tulozy.
- CASTELNAU-DE-MA-GNOAC, *m.* Fr. stol. 4. dolin, *m.* 6. od Mauleonv.
- CASTELNAU-DE-MONT-MIRAIL, *m.* Fr. w Pow. Albi-geńskim, *m.* 5. od Albi
- CASTELNAU-DE-MON-TARTIER, *m.* Fr. między rz. Lutą, i Bargaloną, *m.* 5. od Kadurku.
- CASTEL-NOVO, *Castrum novum*, Kasteł nowy, *m.* mocne Dalmacyi z zamkiem wystawionym r. 1373. od Tuandeona Krola Bo-finii. Wzięte było od Hiszp. r. 1538. odebrane od Baberośły 1539. We-netowie uczynili się tego Panami r. 1687. i odtąd do nich należy. Le-ży nad golfem *Cattaro*, *m.* 4. od *Cattaro*. dl. 36. 20. sz. 42. 25.
- CASTEL-NOVODE-CAR-FAGNANE, *m.* Wł. w Modeń-skim Xłwie z dobrą fortecą, po Łacinie *Grafinianum*, od Parmy *m.* 4.
- CASTELS. JOANNE, Ka-stel S. Jana, piękne *m.* Wł. w Xię-ſtwie Placencyi z zamkiem, w kra-ju obfitym w ryż, *m.* 4. od Placen-cyi.
- CASTELSACRAT, *m.* Fr. *m.* 5. od Agenny.
- CASTEL-SARRASINS, *m.* Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 3. od Montauban.
- CASTELVIEL, *m.* Fr. nad rz. Tarna.
- CASTIGLIONE-DEL-STI-VERE, *Castilio Hiverorum*, Ka-ſtel Stywer, obronne *m.* Wł. w X. Mantuańskim z zamkiem. Wzięte było od sprzymier. r. 1701. Tu Fran-cuzi r. 1706. porazili woyska Cef.
- CASTILLON, w Hiszp. ob. Castellon.
- CASTILLON, Kastyllon, *Ca-pitio*, *m.* Fr. w Akwitanii, w Pow. Perigord, pamiętne zwycięstwem Franc. nad Angl. r. 1451. nad rz.
- Dordoną, *m.* 10. od Burdegali. dl. 17. 43. sz. 44. 52.
- CASTILLON, *m.* Fr. *m.* 3. od Liziers. Inne *m.* tego im. nad Garonną, niżej Burdegali *m.* 12.
- CASTILLONES, *m.* Fr. w Pow. Agiueńskim, *m.* 5. od *Berge-rac*.
- CASTRES, *Castra*, Kastrą, znaczne *M.* Fr. w Langwedocyi wyż. z Bisk. Suffr. Albeńskiego za-łożonym r. 1316. Deodat Opat *de Lagni* był tu pierwszym Bisk. Oby-watele przyjąwszy Religią Proteſt. ułożyli u siebie kształt rządu Rze-pltey, i umocnili miasto, ale r. 1629. część ich będąc zwyciężoną od Ludwika XIII. przynuszeni byli do poddania się, i zrzczenia twier-dzy. Jędrzey Dacier, Alex. Morus, i Boyer ztąd byli rodem. Od Albi *m.* 8. sta połud. od Tulozy 14. od Paryża 148. dl. 19. 55. sz. 37. 10.
- CASTRIES, *m.* Fr. w Lan-gwedocyi z tyt. Margr. *m.* 2. od Montpellier.
- CASTRO, *Castrimonium*, Ka-stro, *M.* S. Xłwa Kastrieńskiego we Wł. w Stanie Papieżkim. In-nocenty X. zburzył go r. 1647. i przeniósł ztąd Bisk. do *Aqua pen-dente*. Było blisko rz. Opady, *m.* 4. od morza, 10. od Orwiety, 22. od Rzymu. Xłstwo Kastrieńskie leży nad morzem śródziem. między Pow. Orwietąńskim, i Toskanią. Obfituje w owoce i zboża. Należało do Xię-cia Parmy, na którym zdobył go r. 1641. Urban VIII. Pap. a utrzy-mali Następcy, mimo oporu Wła-ścicielow, do r. 1738. w którym u-ſtąpione zupełnie zostało Papieżom przez traktat Wiedeński dnia 18. Listopada.
- CASTRO, *m.* nadm. i Biskupie we Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Otranty. Od Turkow r. 1537. mo-cno zniszczone zostało. Oyczyzną jest Pawła *de Castro*, o *m.* 3. od Otranty, 3. i poł od Aleſſano.
- CASTRO, *m.* mocne Ameryki połud. w Chili, Stolica wyſpy Chi-

loi z portem. Wzięte jest od Holl. r. 1643.

CASTRO-CALTALDO, lub **CARTALDO**, m. Wł. w Xstwie Toskanii, Pow. Siemnieńskim, fl. urodzeniem Jana *Bocace*.

CASTRO-DE-URDIALES, *Castrum Urdiala*, m. Hiszp. w Biskaj nad Oceanem, z zamkiem i portem, m. 4. na z. od Bilbao.

CASTRO-MARINO, *Castrum marinum*, m. Portug. w Algarwii, jest bardzo obronne, i prawie przy uściu Gwadyany, m. 24. od Lagos, 24. od Sewilli. dl. 10. 27. sz. 37. 6.

CASTRO-NOVO, *Castrum novum*, M. Wł. w Sycylii, w Pow. *di Mazara*, na wzgórce przy źródle rz. Platany. dl. 31. 30. sz. 37. 40.

CASTRO-VERREYNA, M. Ameryki połudn. w Peru, znaczne szczytami srebrnemi, obfitością tabaki dobrej i zdrowym powietrzem, m. 60. na połud. ku w. od Limy. dl. 305. sz. połud. 13.

CATANA, Katana, *Catina*, wiel. dawne, bogate i fl. M. w Sycylii, pod górą Etną nad golfem tegoż im. wystawione od Naxyenow r. przed N. Chryst. 718. Ma Bisk. Całe miasto zburzone było trzęsieniem ziemi r. 1693. odnowione potem i zamieszkanę zostało dla żywności gruntu w zboże, wyborne wino i owoce. Oyczyzną jest Mikołaja Fudelski, m. 13. od Syrakuzy, 21. od Messyny. dl. 32. 54. sz. 37. 30.

CATANZARO, *Cantarium*, Kantarya. M. Wł. w Krol. Neapol. flol. Kalabrii, bardzo ludne z Bisk. Jest rezyd. ordynar. Gubernatora Prow. Leży na górze, m. 4. od *Belcastro*. dl. 34. 35. sz. 38. 58.

CATARAGOUI, forteca nowey Francyi w Amer. nad rz. S. Wawrzeńca przy złączeniu jez. Ontario, zbudowana dla trzymania w hoiężni Irokweńczykow, jest w wesołym położeniu.

CATEAU-CAMBRESIS, *Castrum Cameracense*, m. Fr. w Pow. Kameraceńskim. Zdobi go zamek wspaniały. Jest osiadłe, i pamiętne traktatem tu podpisanym r. 1559. między Henrykiem II. Kr. Franc. i Filipem II. Kr. Hiszp. Wyjęte jest od podatkw, m. 5. od Kameraku. dl. 21. 10. sz. 50. 3.

CATELAR, m. Fr. w Ruffylońskim, m. 2. od *Villefranche*.

CATELET, *Castelletum*, Katelelet, m. Fr. w Pikardyi. Od Hiszp. r. 1557. zdobyte było, i potym kilkakroć wzięte i odebrane jest. Od Kameraku m. 4.

S. CATHERINE, m. Fr. w Ageneńskim Pow. i Opac. Augustynianek tego im. w Aptcie, ob. S. Katarzyny.

CATHUS, m. Fr. m. 2. od Katurku, i inne m. 9. na półn. od *Figear*.

CATTARO, *Cathara*, Katarra, obronne m. w Dalmacyi z dobrym zam. i Bisk. Suffr. Barskiego. Nal. do Wenetow, i jest nad golfem tegoż im. m. 4. od Skutary, 11. na w. od Raguzy. dl. 36. 33. sz. 42. 25.

CAVAILLON, *Cabellio*, m. Fr. w Hr. Weneńskim, z Bisk. Suffr. Awenion. Jest nad rz. Durance, w gruncie urodzajnym i wesołym, m. 5. od Awenionu, 9. od Arelaty. dl. 22. 52. sz. 43. 52.

CAVALLIERE, m. Fr. m. 2. od Milhand.

CAUDEBEC, Kalidobek, *Calidobecum*, M. Fr. bogate i ludne, flol. Pow. Kalereńskiego. Jest bardzo handl. Leży pod górą, blisko Sekwany, m. 7. od Rotomagu, 55. od Paryża, 11. na w. od Havre.

CAUDECOSTE, m. Fr. m. 3. od Agen, m. 1. od Garonny.

CAUDIEZ, *Coderia*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Alatu.

CAVEYRAC, m. Fr. z pięknym zamkiem, m. 2. od Nifimes.

CAVITA, Kawita, M. na wyspie Manilli jednej z Filipińskich,

z zamkiem dobrym i portem, blisko którego jest fabryka okrętów. Jest o *m.* 4. od Manilli.

CAULINCOURT, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *S. Quentin*.

CAUMONT, m. Fr. nad Garonną, naprzeciw Marmandy. Jest wiele miasteczek i wsi tego im. w Akwitanii.

CAUNARD, m. Fr. w Gaskonii, *m.* 6. na w. od Daxy.

CAUNE, m. Fr. *m.* 7. od Kality.

CAUNES, lub Cannes, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3000. liwr. *m.* 8. na z. od Narbenny.

CAUPENNE, m. Fr. w Gaskonii *m.* 4. od Daxy.

CAURZYM, dawne, znaczne, i wolne M. Czeskie stoł. pow. tego im. między Elbą i Moldawą, *m.* 8. od Pragi. Bogaci ten pow. wielki połow Sumów.

CAUSSADE, m. Fr. znaczne obłitością terniiflow i szafranu *m.* 5. na poln. ku w. od Montuban.

CAUX, Kaletński powiat, *Caletensis Ager*, we Fr. w Prow. Normandyi, zamyka 10. miast, 30. Zamków i około 600. parafii, lubo długi jest tylko *m.* 18. a szer. 10. Jest w kształt troykąta. Obfituje w zboże, legumini, konopie, wełnę, i owoce. Ma zwyczaj szczególny, mecą którego starci otrzymują wizytko prawie, co młodszych przynusza szukać szczęścia za oyczyzną. Drob domowy tak mają przedni, iż kury dusze, Kaletniemi zwać Francuzi zwykli. Obfituje także w ryby i zwierzynę. *Caudebec* jest M. S.

CAUX, m. Fr. *m.* 2. od Karkafony.

CAXAMALCA, Kaxamalka, M. Ameryki połudn. w Peru, stoł. kraju tego im. obfituje w pastwiska, owoce, ryż, i różne kruszce. Kaxamalkanie są łagodni, uczciwi, i dowcipni. Jest o *m.* 30. od morza spokojnego, dl. 304. sz. połudn. 8.

CAYEUX, *Cadocum*, m. Fr.

w Pikardyi, *m.* 2. od *S. Valery*.

Caylar, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 5. od Lodewy.

CAYLUS, m. Fr. w Gaskonii, *m.* 8. na połn. od Montuban.

CAZAUBON, m. Fr. w Armaniackim pow. *m.* 2. od *Faufe*. Si. Kazaubon nie był ztąd rodem. ale z *Bordeaux* w Delinacie.

CAZERERES, m. Fr. *m.* 3. od Rieux.

Cazillac, Baronia Fr. *m.* 4. od Briwy.

Ceauce, m. Fr. w Hr. Cencmańskim. *m.* 2. od Domfronta.

Ceaux, m. Fr. w Arverni *m.* 5. od Brioudy.

CEDOGNA, *Laquedonia*, M. Wł. w Krol. Neapol. z Biskup. Suffr. Konzan. w pol zruynowane, pod górą Appenninem, *m.* 5. od Melfy dl. 33. 8. sz. 41. 5.

CEFALONIA, *Cephalonia*, znaczna wyspa Grecyi, na połd. Albanii, a na połn. i w. Morei. Obfituje w oliwę, wino czerwone, Muszkatel przedni, rodzynki w gatunku równe Korynckim. Leży pod Klimatem gorącym. Przeto tu drzewa i w zimie kwitną. Należy do Wenetow od r. 1449. M. S. jest Cefalonia, mające Bisk. dl. 38. 20. sz. 38. 30.

CEFALU, lub CEFALEDI, *Cephaledis*, M. w Sycylii w Prow. *di Demona*, z zamkiem, portem, i Bisk. *m.* 14. od Melfyny.

CELLAN, Ceylan, *Celanum*, wiel. Wyspa w Azji około 100. mil długa, a więcej nad 50. szeroka. Jest w kształt gruszki. Wogólności kraj jest górzysty powietrze ma zdrowe, doliny żyzne. Obfituje w zwierza i trzody wszelkiego rodzaju, procz owiec, w ptastwo nam Europ. nieznanne, węże bardzo jadłowite, małpy, inrowki, które wiele czynią tu szkody, kość słonową, kamienie drogocne, i słońce, które są powszechnie najbardziej szacowane, różne korzenie farbierskie, imbir, kardymonią, zioła le-

karlskie, i ryżu naywięcey, który pospolicym Ceylanczyków jest pokarmem. Naypożyteczniejszym produktem Ceylanu, jest cynamon, którym tu całe lasy zarosłe się znajdują. Między osoblwizemi tu drzewami jest *Tallipot*, którego liście tak są wielkie, że jedno 15. lub 20. ludzi okryć i załonić przed deszczem może. Wołazerowie i żołnierze z suchych tych liści robią namioty. Holl. posiadają wszystkie prawie Ceylanu brzegi. Szrodek kraju jest pod pan. Krola Kaddeyskiego. Sami Bedalowie są niepodlegli. Wypiarze się zowią Cyngulami, są dorodni, i piękney talii. Szlubu ceremonia jest u nich bardzo prosta. Pan młody bierze jeden koniec płotna, którym opasuje swe biodra, pani zaś młoda trzyma za drugi koniec płotna, potem krepia im wodą głowy i po całym ciełe. Poty trwa związek małżeństwa, poki zgoda. Pierwsza noc po szlubię jest dla męża, druga dla brata męża, i tak wciąż aż do szóstego gradufu. Dzieci równie należą do braci, iak do męża; familye różnią się szczególnymi znakami, iako to, jedni noszą kaftany, drudzy z plecami gołemi, inni z pierściami chodzą odkrytymi. i t. d. Wszyscy Chrześc. są szlachtą. Syn w teyże zostaje kondycyi i profeslyi, co i oyciec. Maią także niewolników, jest to rodzaj żebraków, zawsze muszących o wyżebranym tylko żyć chlebie. Stan ich jest wzgardzony, chodzą kupami od miejsca do miejsca żebrząc. Mowią, że są zdawna na tę karę skazani, że będąc niegdyś strzelcami Krolewskimi, zamiast zwierzyni dali Krolowi mięso ludzkie. Cyngulanie są bałwochwalcami. Wierzą w Boga Stworcę, czezą iednak innych mnieyszych Bogow, czyli cienie ludzi poczciwych, iako i czartow, których maią za przyczynę chorob, i cienie ludzi złościwych. Także maią Boga *Briddon*, który zbawia duże, i zstąpił na zie-

mię, kłaniała się planetom. Są u nich i kapłani, wierzą w zmartwychwstanie ciał. Obcowanie niewiaſty z mniey godnieyszym mężczyzną, karzą śmiercią. Znayduie się w Ceylanie rodzaj osoblwizy pająków. Samica nosi pod brzuchem dwa iaja pełne nasion młodych pająków, te wyklwłwzy się zagryzują swą matkę, Ceylanie wmawiają w dzieci, iż na drugim świecie, będąc tu nieposlušne, staną się pajakami, i będą od własnego pożarł plodu. Ob. Kandy Kaneila. *Le Grand hist. wyspy Ceylan.*

CEIRESTE, *Casariſta*, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Apty.

CEKORA, lub CZEZOKA, M. w Multanach pamiętne przegrana Polaków z Turkami r. 1619. Jest nad zbiegien: frutku i Sefcyy.

CELLANO, *Celanum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z tyt. Hr. około połnili od iez. tego im.

CELEBES, *Sindarum*, wyspa Azyatycka na morzu Indyjskim pod Ekwatorem, na pośd. Filipińskich, między Borneo, i Moluckiem wyspami zwana, inaczey jest Makassar. Długa blisko m. 150. szer. 90. Zawiera dwa Krol. Celebes na poln. którego M. S. tego im. i Makassarickie na pośd. Obituje w ryż, owoce, drzewo palmowe, które wydaje kokos, i w bydło. Powietrze jest umiarkowane, obywatele niegdyś bałwochwalcy i ludoiedzi, teraz są Mahometanie, ob. Makassar. Holl. maią tu swe zamki i dzierżawy.

CELLE, Opac. Fr. w Szampanii blisko Troyes, czyni 7000. liwr.

CELL, ob. Zell. Altenzell, Marrien Zell.

CELLEFROUIN, m. Fr. w pow. Angulemskim nad Sommą, m. 1. od *Chassenenil*, z opac. August.

CELLES-S. HILAIRE, Opac. Fr. blisko Poitiers, czyni 2000. liwr. inne o m. 10. od Poitiers na pośd. czyni 6500. liwr. ob. Selles.

CELY, wieś z tyt. Hr. m. 3. od Fon-

Fontainebleau.

CENEDA, *Acedum, Cenota*, dawne M. WI. dołyć ludne w Marchii Trewizańskiej, w Państwie Weneckim z Bisk. Suffr. *m. 8.* od Trewizy, *4.* od Belluny.

CENIS, Cenowie, lub Senowie, liczny naród Luiziany w Amer. poln. osiadły blisko źródła rz. tego im. Ma wielkie stada koni.

CENIS, góra która czyni część Alpów, i dzieli Margr. Suzeńskie, od Moryenny, ob. *Mont Cenis.*

CERAM, lub CERIAM, *Ceramum*, jedna z wysp Moluckich, między nową Gwineą, wyspą Amboną i Bandą w Az. wzdłuż na *m. 56.* w szerz *16.* i obliwie w różne kierunku część iey opanowana jest od Hol. którzy tu mają fortecę i skład Negryczyków część inna nal. do Krl. Ternaty. Mieszkańcy są Mahometanie. Hollendrzy wygubiają tu wszystkie gwoździki. które Ceram wydaie.

CERCAMP, Opac. Cyfter. w Artezyi, fund. r. 1140. czyni 25000, liwr. *m. 2.* od *Dourlens.*

CERCANCEAU, Opac. Cyfterkie w pow. Gatyueńskim, fund. r. 1181. czyni 2000. liwr. *m. 2.* od *Namours.*

CERDANIA, *Cerdagne*, mała Prow. w podgorzu Pyreneykim, część iey zawiera Hiszp. część Fr. Hiszpańskiej jest M. S. *Puyserda*, Franczkiej *Mont-Louis.*

CERENCES, m. Fr. *m. 3.* od *Contances.*

CERENS, m. Fr. w pow. Cenomańskim, *m. 4.* od Mans.

CERENZA, *Acherontia*, Cereneya, m. WI. w Kalabryi z Bisk. przyłączonym do Karyackiego. Leży na skale, *m. 4.* od *S. Severina.*

CERET, *Ceretum*, Seret, M. Fr. w pow. Ruffylońskim. Zdobigo most przepyszny na ledney arkadzie. Tu r. 1660. ziechali się kommissarze Hiszp. i Franc. dla ułożenia granic tych dwóch Krolestw. Jest blisko Tety, *m. 5.* na pośd. ku z. od

Tom I.

Perpeniann, dl. 20. 21. sz. 42. 23. CERFROY, główne miasteczko Mathurynow, w X. Walezykim, *m. 1.* od *Forté-Milon.*

CERIGNOLA, Ceryniola, *m. 10.* od Manfredonii, 2. od Ofanty, w Apullii w Krol. Neapol. gdzie Franc. r. 1503. byli porażeni.

CERIGO, *Cythera*, wyspa na Archipelagu na pold. Morei, na poln. ku w. wyspy Kandy, niegdys fl. pod im. Cythery, z M. S. tegoż im. Oblituie w zaiące, synogarlice, przepiorki. i najlepsze fokoty. Wenerę i Meleng ztąd byłż rodem autorowie inuimaią. Należy do Wenetow.

CERILLY, m. Fr. *m. 7.* od Moul. n.

CERINES, *Cerania*, M. wyspy Cypru, z dobrym zamkiem, portem i z Bisk. Greckim.

CERISTER, m. Fr. w Szampanii, *m. 3.* od Sens.

CERISOLS, Ceryzol, *Cerisole*, wieś w X. Piemonckim, pamiętna wygraną Fr. nad Hiszp. 14. Kwietn. r. 1544. pod Franciszkiem I. Jest o *m. 3.* od Alby, 2. na w. od Karmanioli.

CERISY, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. *m. 4.* od Bayeux; tamże m. Fr. tego im. *m. 3.* od *Constance* na w.

CERNAY, m. Fr. w Szampanii, *m. 8.* na w. od Remy.

S. Cernin, m. Fr. w pow. Ruteńskim *m. 6.* od Wabry.

Cerny, *m. 3.* na w. od Estampes.

CERTALDO, ob. Castro-Caltallo. CERVERA, *Seceria*, m. i wiel. winnica Hiszp. w Katalonii z Akad. fund. r. 1717. Jest nad małą rz. tego im. *m. 9.* na poln. ku z. od Targony. dl. 18. 44. sz. 41. 28.

CERVIA, Cerwia, *Picocte*, dawne i bogate M. WI. w Romanii, z Bisk. Suffr. Raweneńskiego, nad Golfem Weneckim. Powietrze ma nie bardzo zdrowe. dl. 30. sz. 44. 16. *m. 4.* od Rawenny.

CESE, Ceza rz. Fr. w Langwedocyi, niele z wodą odrobinki zło-

Q

ta, wpada w Rodan blisko *Orange*.

CESENA, *Casana*, *Cezena*, piękne i mocne M. Wl. w Romanii z Bisk. jest nad rz. *Savio*, m. 6. na w. od Rawenny, 6. od Rimini. Oyczyzna Kardyn. Franciszka Albizzi, i Piusa VI. Pap.

CESSENON, m. Fr. m. 3. od Beziere.

CETON, m. Fr. w Normandyi m. 2. od *Nogent-le Rotrou*.

CETTE, *Cetta*, port Fr. inaczej zwany *Port S. Louis*, gdzie się zaczyna kanał Langwedocyi między Montpellier i Agdą.

CEVA, *Ceba*, oborny plac, i Margr. we Wl. w K. Piemontkim, nad Tanarą, z dobrą fortecą, m. 3. od Mondowy, 7. na z. od Sawony.

CEVENNES, ob. *Sevennes*.

CEUTA, *Septa*, M. Barbaryi w Krol. Fezańskim w Afr. z wygodnym portem i Bisk. Jan Krol Portugalski zdobył go na Maurach r. 1415, po rewolucyi Portug. r. 1640. należy do Hiszp. ustąpione im trakta-tem Lizbońskim r. 1663. r. 1697. wytrzymało nato-czywe oblężenie przeci- w Maurom, jest nad cieśniną morską na przeciw Gibraltaru, dl. 17. x6. sz. 35. 36.

CEYRAS, m. Fr. m. 3. od Lodewy.

Cazy, m. Fr. m. 5. na połu. od Antyzodorn.

Chazge, Opac. Fr. w *Meaux*, czyni 5500. liwr.

Chualis, ob. *Chailly*.

CHALONS, lub **CHALONS**, nad Marną, *Catalonum*, Szalon, wiel. M. Fr. w Szampanii. Ma Bisk. ktory jest drugim w porządku Hr. i Parow duchownych. Zdobi go pa-łac dozorecy miasta. Jest miejscem głównym wielkorządztwa Szampanii. Zawiera 12. Elekcyi. Ablan- court, Blondes Minister, Marc. Aka- kja, Aubertin, ztąd byli rodem Fabryka i kien grubych i rasz nay- więkzzy czyni nim odbył. Leży w pięknych łąkach nad rz. Marną m.

16. od Werdunu, od Remow m. 10. na pośd. ku w. od Paryża 36. dl. 22. 2. sz. 48. 57.

CHABANOIS, m. Fr. z tyt. Xstwa w pow. Angulemskim, m. 2. od *Roche Chouart*.

CHABEUIL, m. Fr. w Del- finacie m. 3. od Walencyi.

CHABLAIS, *Caballicus Ager*, Szablanski pow. w Sabaudyi z tyt. Xstwa. Leży między jeziozem Ge- newskim, i Rpltą i Walezyą. *The- non* jest M. S.

CHARLIS, *Cabelia*, *Kabelia*, m. Fr. na gran. Szampanii m. 4. na w. od Antyzodoru, i przed- dniami winami białemi. Wzięte by- to od Kalwinistow r. 1598.

CHABRIS, *Carobria*, m. Fr. w X. Orleańskim, m. 2. od Romo- rantynu.

CHADER, znaczna wyspa A- zyi, oblana Tygrem i Eufratem, ni- żej ich zbiegu z sobą.

S. CHAFFRE, Opac. Fr. m. 4. od Puy, czyni 10000. liwr.

CHAGNY, m. Fr. m. 3. od Chalons w Burgundyi.

CHAHAGNES, i *Chaillan*, m. Fr. w pow. Cenomańskim.

CHAHARE, ob. *Shahare*.

CHALEVETTE, w Santon- nii, m. 2. od Marenes

Chailloué, w Normandyi m. 1. od Seez.

Chaingy, w Aurellii, m. 2. od Orleanu, sz. m. Fr. nikezemne.

CHAILLY, *Caroli locus*, st. Opac. Cyster. fund. r. 1136. czyni 36000. liwr. m. 2. od Senlis.

CHAISE-DIEU, *Casa Dei*, m. Fr. w Arwernii, z Opac. Be- ned. czyniącym 16000. liwr. m. 5. od Brioudy.

CHALABRE, m. Fr. nad rz. Lers, m. 3. na pośd. od Mirepoix.

CHALADE, Opac. Fr. Cy- ster. czyni 5500. liwr. m. 2. od *S. Menesholt*.

CHALAIS, m. Fr. w Santon- nii, z tyt. Xstwa m. 4. na z. od Aubeterry.

- CHALCEDON**, lub **KALCEDON**, M. Bitynii, przy wniysciu połud. Bosforu Trackiego, gdzie miasto jest zbor Kościelny przeciw Eutycheſowi wſzrod wieku 15.
- CHALANCON**, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Walencyi.
- CHALIGNY**, m. Fr. z tyt. Hr. w Lotaryngii, m. 2. od Nancy.
- CHALLIN**, m. Fr. m. 7. na z. od Andegawy.
- CHALCZ**, m. Pol. w Woiew. Mińskim, mało osiadle.
- CHALONS** nad Saoną, *Ca-billoxum*, dawne M. Fr. w Burgundy, z Cytadellą i Bisk. w którym pierwszym był Donacyanus w wieku 14tym. Jest nad Saoną m. 16. na połud. od *Dijon*, 26. od Lugdunu, 76. od Paryża. ob. *Chaoulons*.
- CHALONNE**, *Calonna*, Kallonna, m. Fr. m. 3. na połud. ku z. od Andegawy nad Ligerą, blisko gdzie rz. Layon w nią wpada, na przeciw kępy także zwanej *Chalonne*. Znajdują się tu blisko kopalnie węgielne. Grunt Kallonny wydaje dobre wina białe.
- CHALOSSE**, Pow. mały Fr. w Gaskonii. *Dax* jest M. S.
- CHALUS**, *Castra Lucii*, m. Fr. i zamek w Pow. Lemowiceńskim, z tyt. Hr. st. walny i iarmarkiem na konie na S. Jerzy, m. 6. na połud. ku z. od Lemowiku.
- CHAMAKI**, ob. Schamakia.
- CHAMALIERES**, m. Fr. m. 1. od Klermoutu, w Arwernii.
- CHAMARANDE**, wieś Fr. w Szampanii z tyt. Hr. m. 1. od *Chaumont*.
- S. CHAMAS**, m. Fr. w Prowaneyi, m. 3. na połud. od Salony, s. wybornemi oliwami.
- CHAMB**, czyli **CHAM**, *Chammum*, m. Niem. w Bawaryi niżej. Hrabstwa tego im. w regencyi Straubingſkiej, m. 14. od Ratyzbony na połn. ku w. Po śmierci ostatniego Elekt. Bawar. dom Austr. pod moc go swą zagarnął r. 1778. dł. 30. 30. sz. 49. 14.
- CHAMBERET**, m. Franc. w Lemowiceńskim, m. 6. od Tulles.
- CHAMBERTIN**, ob *Geurey*.
- CHAMBERTY**, *Camberiacum*, Szambery, znaczne i dobrze osiadłe M. S. Sabaudyi z zamkiem. Stolica rządu Xſtwa Sawoyſkiego. Nie będąc ufortyfikowane, bywało częſte od nieprzyjaciół dobyte, i oddawane. Oczyszczą jest Xiędza Saint Reala, P. *Laugelas*, i podług niektórych X. *Chales*, m. 16. na połud. od Genewy, 11. od Grenoble, 18. od Lugdunu, 35. od Turynu, 90. od Paryża. dł. 23. 30. sz. 45. 35.
- CHAMBLY**, forteca nowej Francyi w Amer. naprzeciw malego jez. uczynionego od rz. Soreli z strony Montrealu.
- CHAMLY**, m. Fr. m. 1. od *Beaumont*.
- CHAMBON**, m. Fr. w krainie zwanej *Combrailles* na gran. Arwernii, m. 4. od *Montlucon*. Inne tego im. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. jest o m. 3. od Thouars.
- CHAMBONAS**, m. Fr. z tyt. Margr. m. 9. od Ufez.
- CHAMBONS**, Opac. Cyſter. we Fr. m. 11. na z. od *Viviers*, czyni 3500. liwr.
- CHAMBOR**, *Camborium*, zamek Krolewski we Fr. m. 4. na w. od Blezy. Jest to najpiękniejsza budowla Gocka we Francyi.
- CHAMBOSE** w Belloioceńskim, m. 3. od Villefranche.
- Chamboulive*, w Lemowiceńskim, m. 6. na połn. od Brywy.
- Chambouy*, w Normandyi, m. 3. na w. od Argentanu.
- Chambrais*, tamże, m. 2. od Bernay.
- Chamdeniers*, z tyt. Margr. w Piktawii, m. 4. od Niorty, są m. Fr. niczym nieznacne.
- CHAMBRE**, (la) m. Sabaudyi w Hrab. Moryeńskim, nad rz. Arką z tyt. Margr.
- S. CHAMOND**, *Oppidum S. Annemundi*, m. Fr. w Pow. Lug-

duńskim, z zamkiem mocnym.

CHAMPAGNAT, m. Fr. m. 2. od *Non inc.*

CHAMPAGNE, Szampania, *Campania*, znaczna Prow. Franc. około 65. m. długa, 45. szeroka. Graniczy z Hr. Hannonii, Luxemburgiem, Lotaryngią, Burgundią i Wyspą Francuzką. Większe rz. ma Sekwanę, Mozę i Marne. Handel tey zależy na winach przednich, zbożu, płotnach, materyach wełnianych, bydłe, a naywięcej owcach. Część tey Prow. zwana jest *Champagne pouillaise*, z przyczyny, iż jest w miley równinie, która nie wydaie tylko owies, żyto, grykę. Leży między Sezanną i Witry. Szampania miała niegdyś Hrabstw udzielnych do r. 1274. w którym Henryk III. zwany otęły, 15ty Hr. Szampanii, i Erol Nawany nie zostawił tylko jednę część *Jeanne de Navarre*, poślubioną Filipowi pięknemu Kr. Fr. ita wniosła do Korony Franc. tę Prow. Dzielili się na wyż. i niż. *Trois* jest M. S. Frezno Chalens i Reims spero prym władli. Zawiera 8. Pow. z których pierwty jest Szampania właściwa. Szan paśczykowie są mili, szczerzy, obyczajni, pracowici i nęzni. Lubo im nie przypisują dowcipu, wiele jednak ludzi B. i uczynnych wydała.

CHAMPAGNE, Opac. Fr. Cyfiter. w Pow. Cenomańskim, czyni 4500. liwr. Tegoż im. m. Fr. m. 2. od *Lucon*, i inne m. 5. od *Confolens*.

CHAMPDIEU, m. 1. od *Montbrison*.

Champeaux, m. 3. od Melun, s. urodzeniem Wilelma de *Champeaux*.

Champeix, w Arvernii, m. 4. od Klermontu.

Champeniens, m. 2. od Angulemy, są m. Franc.

CHAMPIGNY, *Campiniacum*, m. Fr. w Turonii, m. 1. od *Krickatieu*, które miało piękny zamek, z

ktorego nie pozostało tylko pałac i kaplica.

CHAMPLAIN, wiel. s. w Kanadzie, które wpada w rz. S. Wawrzęca.

CHAMPLATREUX, zamek w Wypie Franc. m. 1. od Lufarches.

CHAMPLITTE, m. Fr. m. 4. od Gray.

CHAMPRON, dzierżawa Fr. w Burgundii, m. 2. od Charliu.

CHAMPS, dawny zamek w Lotaryngii, m. 1. od Bruyeres.

CHAMPELIER, wieś Fr. m. 1. od Digne. Oycyzna Galsenda.

CHAMSAUR, mała Kraina Fr. w Delenacie.

CHAMPTOCEAUX, *Castrum Celsum*, m. Fr. w Pow. Andegawskim m. 13. na z. od Andegawy z zamkiem nad Ligerą, m. 7. wyżej Nantes.

CHAMPTOCE, m. Fr. także nad Ligerą, m. 4. od Andegawy.

CHANCELADE, m. Fr. z Opac. m. 1. od *Perigueux* celne miejsce kongregacyi tegoż im.

CHANCHA, bogate i zn. M. w Afr. w Egipcie, m. 2. od Kairu, przy wnieście w pułczę, która prowadzi do góry Synay przez rozległą krainę pełną samych drzew palmowych.

CHANCHFU, *Changcheum*, Kanteu, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. Fekienie, s. przez swoy most, i nieustannie ismarki na wszelkie towary Chińskie, i cudzoziemskie. od 131. 30. sz. 24. 42.

CHANDERNAGOR, lub CHANGANOR, M. Indyjskie poł. kraju tego im. w Krcl. Bengalskim przy wyściu Gangelu między Cugly. Należy do jedney Balwechwalni piękney i bogatey. Kompania Franc. w Indyi ma tam handel kupiecki, który opancwali byli Anglicy r. 1757. i wrocili nazad r. 1763.

CHANGE, i *Changy*, są m. Fr. w Norm. i Pow. Cenomańskim. *Chaniers*, w Santonii, m. 5. na

w. od Blay.

CHANNSI, lub **XANSY**, Prow. północna w Kr. Chińskim, bardzo żyzna, i najpierw osiada od Chińczyków. Obfituje w zboże, bydło, ryżu ma mało, ale bardzo wiele prosa. Obywatele są ludzcy i grzeczni, niewiaśty piękne i urodne. Zawiera 5. miast celnych, z tych każde ma wiele innych mniejszych pod swą dependencyą. Ma blisko 5. millionow ludzi. X. Martini twierdzi, iż znajdują się tu studnie, mające zamiast wody ogień, który mieszkańcom do gotowania iadła służy.

CHANNTON, lub **QUANG-TONG**, Kwanton, Prow. nadm. i północna Chiffa, oblana morzem, i rzekami. Obfituje w ryż, prosa, ięczmień i owoce. Drobin, zwierzy, i ryb tak wiele, iż prawie darmo ich dostać można. Z drzew zbierają tu kasmaczną jedwabną, która zostawia na drzewach gaśnice, lubo te nie są rebaczki jedwabne. Śliwki też w wielkiej tu są rodzą obfitości, i znaczny czynią odbyt, które obywatele sulaż, i niemi handlują. Zawiera ta Prow. 7. million ludzi, których mają za najniewiejszych rozumem z Chińczyków w szyskich, ale którzy są śmieli, pracowici, i wielcy złodzieje. 5. w tej Prow. jest miast głównych, z tych każde ma pod sobą wiele innych.

CHANONAT, dwa m. Fr. w Arwernii, m. 2. na połud. od Klermontu, mające wody mineralne.

CHANING, góra Chiffa w Prow. Chanton, z M. tegoż im. którego nieofały tylko grzyzy. To m. było oyczyzną Ś. Konfucyusza.

CHANTONAY, m. Fr. w Pikawii, m. 6. od Fontenay.

CHANTELLE-CHATL, *Cantilia*, m. Fr. w Pow. Burbońskim nad rz. Boule, m. 2. od S. Pourtain. dl. 20. 35. sz. 46. 10.

CHANTELOU, zamek wspaniały blisko Amboizy zbudowany

od Xiężniczki z Urfinow, i ozdobiony od Xcia *Choiseul*, do którego domu należy.

CHANTEMERLE, Opac. Fr. m. 3. od Sezanny, fund. r. 1180. które r. 1660. podpadło suppresji.

CHANTILLY, *Chantiliacum*, m. Fr. m. 9. na półn. od Paryża, 2. od Senlis na z. Jest tu zamek wspaniały, i las piękny; należy do domu Konduszow.

CHANTRIGNE, m. Fr. m. 3. na półn. od Mayenny.

CHAOURCE, *Chaorcium*, m. Fr. w Szampanii, m. 3. na z. od Baru nad Sekwaną, przy źrzodle rz. Armancyi. Śl. uczony Edmund Richer urodził się w jego okolicy.

CHAPELLE, Kapella, Opac. Fr. Premenstr. czyni 2000. liwr. m. 4. od Baru nad rz. Aube na północ.

CHAPELLE-AGNON, m. Fr. w Arwernii, m. 2. od Amberty.

CHAPELLE-D'ANGI-LON, m. Fr. w Pow. Biturycyńskim, m. 7. na półn. od Bituryki.

CHAPELLE-LA-REINE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Nemuru.

CHARCAS, (los) Charka, *Charca*, Prow. Ameryki połudn. w Peru nad mdrzem połud. Nie trzeba ią mieszać z Andyceną tegoż im. Jest to najbogatsza w świecie Prow. w kruszce, i minery, których ma bardzo wiele. Plata jest M. S.

CHARCE, wieś Fr. w Prowancji z tyt. Margr. m. 6. od Die.

CHARENTE, *Carantonus*, Karenta, rz. Fr. krora bierze początek w Lemowickim, płynie przez Pow. Angulemski, Santonią, i wpada w Ocean blisko wyspy Olerony. Jest żeglowną, do Rochesfort, i okroy tu zachodzić mogą.

CHARENTE-NAY, m. Fr. m. 3. od Antyziodoru.

CHARENTON, *Carantonus*, m. Fr. m. 2. na w. od Paryża, pałmiętne zborem Protestantow znisfionym tu r. 1685. Inne jest w Pow. Burbońskim z Opac. m. 2. od S.

Amanda.

CHARITE, *Caritas*, M. Fr. w Xstwie Niwerneskim nad Lige-
rą, z bogatym Przeorstwem Bened.
fund. r. 700. czyniącym 20000. liwr.
Zdobi go most piękny kamienny,
m. 5. od *Nevers*, 11. od Bituryki.
dl. 20. 40. sz. 47. 8. Tegoż jest
im. Opac. Cyfter. m. 6. na poln. od
Bezançon, czyni 12000. liwr. Jest
inne Opac. m. 2. od Tonnery.

CHARLEMONT, *Carolo-*
montium, Karlmont, mocne M. Ir-
landyi, i celne w Hr. Armachskim.
Jest z tyt. Wikontu, wyśła Dep.
na Parl. W r. 1690. poddało się
Wilelmowi Krolowi. Nad rz. Blak-
Water, o m. 1. od Dunganony, od
Armachu na poln. 2. dl. 10. 40. sz.
54. 20.

CHARLEMONT, piękne M.
Niderlandu w Hr. Namurskim. Zbu-
dowane jest na wzgórce od Karola
V. i ustapione Francyi traktatem
Nimegkim r. 1679. i od nich ufor-
tyfikowane podług sztuki P. Vau-
ban. Leży nad Mozą, m. 10. na po-
łud. ku z. od Namuru, 8. od *Ro-*
croi. dl. 22. 24. sz. 50. 5.

CHARLEROY, *Caroloregi-*
um, male, lecz bardzo obronne m.
Niderlandu Austr. w Hr. Namur-
skim. Wytawione jest od Hiszp. r.
1666. i nazwane imieniem Karola
II. Porzucone potym od nichże na
zbliżenie się Francuzow r. 1667. i
im. oddane było r. 1668. Odebrane
było od Hiszp. r. 1678. i znowu do-
byte od Franc. r. 1693. i wroczone
było Hiszp. r. 1697. Nakoniec trak-
tatem Utrechskim ustapione jest
Cesarzowi. Wzięte jest od Franc.
r. 1746. Ma fortece dobrą i Cyta-
dellę. Jest nad rz. Sambrą, i Pieto-
ną, m. 8. na z. od Namuru, 8.
na w. od Mons. dl. 24. 14. sz. 50.
20.

CHARLES-TOWN, *Carolo-*
polis, Karolopol, nazwisko 2. miast
Angiel. w Amer. iedno w Karolinie,
drugie w Barbadię. Pierwsze jest
nad rz. *Ashley*, dobrze budowne,

i ma port nieco od miasta.

S. CHARLES, forteca Amer.
w Nowey Francyi, nad iez. *Mi-*
nittic.

CHARLEVALL, m. Fr. m. 4.
na w. od Rotomagu.

CHARLEVILLE, m. Irlandyi w Hr. Korkeńskim, wysła Dep.
na Parl

CHARLEVILLE, *Carolopo-*
lis, Karolopol, bardzo piękne M.
Fr. w Szampanii, w Pow. Reteleń-
skim, zbudowane r. 1606. od Ka-
rola Gonzagi Xcia Niwerneskiego.
Ulice ma ciągnięone pod sznur, bu-
dowle rowne, i piękne, pod dachow-
ką kamienną, i rynek wspaniały.
W pośrodku jest fontana rosko-
szna. Nał. Karolopol do Xiazat Kon-
deuszow, i wolny jest od wszelkich
podatkow. Oyczyzną jest Xdza *Lou-*
gueue, Jest nad Mozą, blisko Me-
ziers, nie oddzielone tylko mostem,
o m. 4. od Sedanu na poln. ku z.
52. od Paryża. dl. 22. 18. sz. 49-
50.

CHARLIEU, *Carus locus*,
M. Fr. blisko Ligery, m. 4. na
poln. od Roanny z Przeorstwem
Kluniackim czyniącym 15000. liwr.
Tegoż im. jest Opac. w Frankoń-
cie, ktore czyni 20000. liwr. m. 6.
od Wezulu.

CHARLOTTEMBURG, zam-
mek o m. 2. od Berlina, Krola Pruf.

CHARLY, m. Fr. m. 2. na z.
od *Chateau-Thierry*.

CHARMES, od *Carpinos*, m.
w Lotaryngii nad Mozellą z bardzo
pięknym mostem, m. 3. na w. od
Nirecourt, 6. na połud. od Nancy.
Jest także Opac. Fr. m. 6. na połud.
od Soisson.

CHARNE-ERNEE, ob. *Er-*
née.

CHARNIZAY, m. Fr. z tyt.
Margr. m. 4. od Loches.

CHARNY, wieś Fr. z tyt. Hr.
m. 2. od *Viteaux*.

CHAROLLES, *Quadrigella*,
Szarolla, m. Fr. stol. Pow. Szarol-
leńskiego, mającego tyt. Hr. i należę

do Kondenszow, długiego na *m.* 12. *sz.* 7. po Franc. *Charolois*, w X. Burgundyi, nad rz. Rekonceyą.

CHARON, *m.* Fr. w pow. Alteńskim nad morzem, z Opac. Cyfter. *m.* 3. na poln. od Rupelli.

CHAROST, *Carophium*, *m.* Fr. w Bituryceńskim podniesione na tytuł Xstwa Para, r. 1690. dla Ludwika *de Bethune*, jest nad Arnoną *m.* 5. na pośd. ku z. od Bituryki, 3. od Illodunu.

CHAROUX, *Carrosam*, *m.* Fr. w pow. Burbońskim z dwoma parafiami *m.* 3. od Gematy. Tegoż im. jest *m.* Fr. w Piktawii blisko rz. Charenty z Opac. Bened. przyłączonym do kollegiaty Bryoudzkiej r. 1760. czyniącym 6000. liwr. od *Sturay*, *m.* 1. na w.

CHARPEY, *m.* Fr. w Delfinacie, *m.* 4. od Walencyi.

CHARTRE, *m.* Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. na w. od *Chateau-du-Loir*.

CHARTRES, *Carnutes*, *Auriculani*, Karnut, dawne i znaczne *M.* Fr. stol. powiatu, nadane tyt. Xawa r. 1528. z Bisk. kościół tu katedr. jest z naysiękniejszych. Dzwońnica obobliwie godna podziwienia, iż dzwońnica Karnuteńska, sklepienie Ambiańskie, chor Bellowaceńki, i facyata Remka poszły w przysłowie. Rownie przedziwney w piękności jest statua na wielkim ołtarzu nayw. Panny rzeźby P. *Couton* w śróz wieku 17 postawiona. W skarbcu kościoła znajduie się słońce złote pod baldachimem złotym, które podczas ceremonii 4. Baronow Angiel. nosić zwykło. Handluie naywięcey zbożem. Jest oyiczną Filipa Desportes, Regniera, Filibiena, i Nikoli. Leży w gruncie żyźnym nad Eurą, *m.* 18. na pośd. ku z. od Paryża, od Orleanu 15. dl. 18. 50. *sz.* 48. 26.

CHARTREUSE - GRANDE, Kartuzya wielka w Delfinacie *m.* 5. na poln. ku z. od Grenobli, gdzie General Kartuzyanow prze-

mieszkuie.

CHARTREUVE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 3500. liwr. *m.* 4. na pośd. ku w. od Swessyonu.

CHASAGNE, Opac. Fr. Cyfter. w Bressyi, czyni 4500. liwr. od Lugdunu na poln. *m.* 6. Tegoż im. wieś w Burgundyi *m.* 3. na pośd. ku z. od Bely zalecone dobremi winami.

CHASSELET, *Casseletum*, Kasselet, *m.* Fr. w Hr. Namur, nad rz. Sambrą, *m.* 1. od Carleroy.

CHASSELAY, *m.* Fr. nad Saoną, *m.* 2. od Lugdunu.

CHASSENEUIL, *m.* Fr. w Angulemskim pow. *m.* 2. od *Roche-faucault*.

CHASSIERS, *m.* 2. od *Viviers*.

CHASSIRON, wieża z latarnią morką na końcu północnym wyspy *de Re*, która ma 2. ogniska, dla różnicy od wieży Korduańskiej.

CHASTANS, *m.* Fr. w Piktawii, *m.* 2. od Beauvoir.

CHATEAU-LA-VALIERE, *m.* Fr. w Andegawskim pow. z zamkiem dawnym, *m.* 7. na w. od *Beauge*.

CHASTRES, ob Chartres.

CHATEAU-BRIANT, *Castrum Brientii*, *m.* Fr. w Brytanii na gran. Xstwa Andegawskiego z zamkiem dawnym *m.* 8. na pośd. od Rennes.

CHATEAU - CHINON, *Castrum Caninum*, *m.* Fr. nad Yonną w pow. Niwerneńskim, znaczne fabryką wielką sukien, *m.* 12. na w. od Nevers.

CHATEAU-DAUPHIN, obronny zamek na gran. Piemontckiej w Margr. Saluceńskim, ustąpiony Xciu Sabaudyi przez traktat Utrechtski. Od woyska złożonego z Hiszp. i Franc. r. 1744. dobyty i wzięty był. Jest o *m.* 12. od *Briançon*, od Embrunu 11. na w.

CHATEAUDOUBLE, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od *Draguignan*.

CHATEAU-DU-LOIR, *Castrum Lidi*, m. Fr. w pow. Ceno-
mańskim fl. siedmioletnim obłęże-
niem, które wytrzymało przeciw
Herber. *Euvillectien*, Hrabi Ceno-
manu. Jest nad Ligerą, m. 9. od
Mans, 39. od Paryża. dl. 18. sz. 47.

CHATEAU-DUN, *Castello-
Dunum*, Kastel Dun dawne M. Fr.
stol. pow. Duneńskiego z Opac. Au-
gustyn. czyniącym 3000. liwr. Mie-
szkańcy mieli za bardzo przeni-
kliwego dowcipu ludzi, iż poszło
u Franc. w przysłowie: *Il est de
Chateau-Dun, il entend à demi mot.*
Lambert Likors, August *Costé*, i
Timol. *Chemina* ztąd byli rodem.
Kastel Dun jest budowny porządnie,
ulice ma pod sznur, rynek obszer-
ny, zamek i kaplica budowane są
od fl. Hrabi de *Dunois*, w skarbcu
kościola jest krzyż złoty z drogiemi
kamieniami, i z prawdziwą częścią
krzyża S. i naczynie szklane zwane
Karol W. iż iemu miało być dane
w darze od Aarona Krol. Per-
skiego. Leży m. na wzgorce nad
Ligerą, m. 12. od Blezy, 10. od
Aurelianus, 29. od Paryża dl. 19. sz.
48. 4.

CHATEAU-FORT, m. 1. od
Chevreuse.

CHATEAU-GAY, m. Fr. w
Arvernii m. 1. od Riom.

CHATEAU-GONTIER, *Ca-
strum Gouterii*, m. Fr. z zamkiem w
pow. Andegawskim nad Mayenną.
Ma wody mineralne, m. 9. na półn.
ku z. od Andegawy, 57. od Pary-
ża, dl. 16. 54. sz. 47. 47.

CHATEAU-IOUX, forteca w
Franzkonie blisko Pontaliery.

CHATEAU-PABAYE, O-
pac. Premonstr. czyniące 25000.
liwr m. 2. od Tournay.

CHATEAU-LANDON,
Castrum Nantonis, Kastel Landon,
m. Fr. w pow. Gatyneńskim na gó-
rze z Opac. Augustyn. fund. w wie-
ku 6tym, czyniącym 1500. liwr.
m. 2. od Nemuru, 20. na półd. od
Paryża.

CHATEAU-LIN, m. Fr. w
Brytanii, m. 6. na półn. od Kim-
pery. Tu w rz. Auzonie wiele po-
ławiają Sumow.

CHATEAU-MEILLAND,
Castrum-Mediolani, Kastel Medyo-
lański M. Fr. w pow. Bituryceń-
skim, m. 3. na w. od *Chatre*. Ma
kollegiatę i dawny zamek zbudow-
wany, iak mówią, od Juliusza Ce-
zara.

CHATEAU-NEUF, *Castrum
novum*, Kastel nowy, nazwisko
wielu miast małych Franc. jedne
jest w Angulemskim pow. nad
Charentą m. 4. od Angulemy a m.
2. od Jarnaku, jedne jest w Bitu-
ryceńskim m. 7. na półd. od Bour-
ges. Inne nad rz. Sartą z tyt. Bar-
ronii, m. 4. na półn. od Andegaw.
Także o m. 5. na w. od Orieant
nad Ligerą, które r. 1770. nadane
jest tyt. Xiłwa pod im. *Urilliere*.
lune m. 3. od Belley. Inne m. 4. od
Karnatu.

CHATEAU-POINSAT, m.
Fr. m. 8. od Lemowiku.

CHATEAU-PORFIEN, *Ca-
strum Portianum*, m. Fr. w Szam-
panii w kramie Reteleńskiej z zame-
kiem zbudowanym na skałe mając
tytuł Xiłwa od r. 1567. nadan. od
Karola IX. od Retheli na z. m. 2.
dl. 21. 58. sz. 49. 35.

CHATEAU-RENARD, *Ca-
strum Rainardi*, m. Fr. w pow. Ga-
tyneńskim, m. 3. na w. od Montar-
gis. Handluio suknein na mundur
żołnierskie. i szafranem, dl. 20. 18.
sz. 48.

CHATEAU-RENAUD, *Ca-
strum Renaldi*, m. Fr. w Turonii
z tyt. Margr. m. 4. od Amboizy,
35. od Paryża, tegoż im. m. Fr. m.
4. na półn. ku z. od Sedanu, ma-
jące tytuł Xiłwa, i inne m. 6. od An-
gulemy na półn. nad rz. Charentą
dl. 18. 26. sz. 47. 22.

CHATEAU-ROUX, *Castrum
Radulsi*, m. Fr. w pow. Bitury-
ceńskim, nadane tyt. Xiłwa Paro-
stwa dla Henryka de Bourbon Xił-
Kon-

Kondeusza. Ale gdy go Ludwik XV. od Hr. Klermonckiego kupił, r. 1736. ustanowił tu sądy Krolewskie r. 1740. Zdobią go kościoły, zamek, i fabryka sukienna. Jest w pięknej i rozległej równinie nad rz. Indrą, *m.* 7. na pold. ku z. od Moudeny, od Bituryki 13. od Argenton 6. od Paryża 58. dl. 19. 22. sz. 46. 48. 45" tegoż im. *m.* Fr. w Delinacie *m.* 2. od Embrun.

CHATEAU-SALINS, *m.* Fr. w Lotaryngii *m.* 5. na poln. od Nancy, fl. zupami solnemi.

CHATEAU-THIERRY, *Castrum Theodorici*, *m.* Fr. w Szampanii, z tyt. Xstwa Parostwa nadanym mu od Karola IX. r. 1566. z zamkiem dość pięknym zbudowanym na wyniesionym miejscu. Oyczyną jest *Jean de la Fontaine*, fl. Poety. Leży nad Marną *m.* 15. na pold. ku z. od Remow, 19. od Paryża. dl. 21. 8. sz. 49. 12.

CHATEAU-VILLAIN, *Castrum Villanum*, *m.* Fr. w Szampanii nad rz. *Aisne*, *m.* 6. na w. od Langres. Podniesione było na Xstwo Parostwo r. 1703. dla Hr. Tulozańskiego. Zdobí go zamek. dl. 22. 34. sz. 48. tegoż im. inne jest 22. w Delinacie, *m.* 7. na w. od Wienny.

CHATEL, lub CHATE, *Castellum in Vosago*, *m.* w Lotaryngii nad Mozellą *m.* 3. na poln. od Mirecourt.

CHATEIGNERAYE, *m.* Fr. *m.* 4. na poln. od Fontenay.

CHATEL-AILLON, *Castrum Alionis*, dawne *M.* Fr. nadm. w Santonii *m.* 2. od Rupelli, zniszczone zewszystkim.

CHATEL-CHALON, *Castellum Carnonis*, *m.* Fr. z Opac. Mniszek Bened. w Franżkońcie, *m.* 2. od *Lons-le Saunier*.

CHATEL-GUYON, wieś *m.* Fr. *m.* 1. od Riom, zalecona wodami mineralnemi laxującymi.

CHATELAR, *m.* Fr. zrujnowane w Xstwie Dombńskim, *m.*

5. od *Trevoux*.

CHATELDON, *m.* Fr. w Burbońskim pow. *m.* 5. na pold. od *Moulins*, ma wody mineralne lekarzkie.

CHATELET, *m.* Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od *Neuchateau*, i zamek, z kąd bierze swe nazwisko familia we Franc.

CHATELET, tegoż im. *m.* Fr. *m.* 2. od Melun.

CHATELLERAUT, *Castrum Heraldii*, *m.* Fr. w Piktawii wystawione w wieku 11stym, nadane tyt. Xstwa Parostwa r. 1515. mieszkańcy są dówcipni i sposobni do handlu. Jest w gruncie żyznym nad rz. *Wienną*, po ktorej przechodzi się przez most piękny, *m.* 7. na poln. ku w. od *Poitiers*, 14. od *Turony*, 67. od *Paryża*, dl. 19. 13 4" sz. 46. 33'. 36".

CHATELUS, *m.* Fr. w Marchii *m.* 3. od *Guereti*, inne *m.* 2. od *Bourganeuf*. Tegoż im. wieś *m.* Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od *Awalony*.

CHATIGNAN, znaczne *M.* Indyjskie w Azji, w Krol. Bengalńskim.

CHATILLON, *Castellio*, *Kastellion* nazwisko wielu miałł Fr. znaczniejszy są *Chatillon*, w Xstwie Dombńskim, oyczyną *Samuela Gutchenon*, *m.* 4. na z. od *Bourg*. Inne z *Opac.* *m.* 5. na poln. od *Werdu*. Inne jest o *m.* 2. od *Romans*. Także nad *Indrą* w miłym położeniu *m.* 4. na pold. ku w. od *Loches*. Nad *Ligerą* w *Bituryceńskim* pow. *m.* 1. od *Briary*, 4. od *Gien*.

CHATILLON-SUR-LOING, *Kastellion* nad *Loingą*, *m.* Fr. podniesione na Xstwo pod im. *de Bouteville*, w pow. *Gatyneńskim*, w dolinie wesotey, *m.* 4. na pold. ku w. od *Montargis*, dl. 20. 30. sz. 47. 50.

CHATILLON-SUR-MARNE, *Kastellion* nad *Marną*, w *Szampanii*, *m.* 3. na z. od *Epernay*, fl. dawnością posiadających go *Panow* i urodz. *Urbana II.* *Pap.* dl. 21. 30.

sz. 44. 8.

CHATILLON - SUR - SEINE, Kastellion nad Sekwaną, w Burgundyi, które przedziela na 2. m. rz. Sekwana, jedno się zowie *Chau-mont*, drugie *Bourg*, m. 10. na z. od Langres 11. od Dijon. Ma Opac. August. dl. 22. 8. sz. 47. 45.

CHATRE, *Castra*, Kastrum, m. Fr. w pow. Bituryceńskim, w gruncie bardzo urodzajnym, handel znaczny prowadzi bydłem m. 11. na pold. ku z. od Bituryki dl. 19. 36. sz. 46. 35.

CHATRES, lub **ARPAYON**, m. Fr. w dolinie bardzo miley m. 1. od Montlhery. Jest tego im. Opac. Fr. m. 1. od Koniaku, i inne m. 7. na w. od *Perigueux*, czynią po 1300. liwr.

CHATTAM, wieś Angiel. w Prow. Kent, między Rochestr. i Kantiaryą, znaczne dworna Magazynami okrętów Królewskich. Ufortyfikowane jest od Angl. fl. Minister Angiel. Pitt. był Hr. de Chattam.

CHAVAGNAC, Margr. Fr. w Arwernii, m. 1. od Mulraty.

CHAVAINES, m. Fr. m. 7. na z. od Mauleon.

CHAVANAY, m. Fr. o m. 7. od *Condrieu*.

CHAUDEBOURG, blisko Thionwilli wody mineralne skuteczne przeciw zatwardzeniom.

CHAUDES-AIGNES, m. Fr. w Arwernii, mające wody mineralne, m. 5. od *S. Flour*.

CHAUDRON, m. Fr. w Andegawskim pow. m. 6. od Andegawy.

HAVEZ, lub **CHIAWEZ**, *Aqua Flavia*, obronny plac Portugalski najsłynniejszy w Prow. Tralof-montes. Jest pod górą, m. 15. na z. od Braganzy dl. 10 34. sz. 41. 45.

CHAUL, *Caman*, M. mocne w Indyi na brzegu Malabarzkim w Prow. Blagana, w Król. Wizapurkim, z portem bardzo bezpiecznym

i dobrą Cytadellą. Jest bardzo handl. naywięcej na jedwab piękny. Od Portugal. r. 1507. wzięte było i do nich należy, m. 6. na pold. od Bombaymu. Jest inne M. tegoż im. blisko pierwszego równie mocne, i nal. do właściwych mieszkańców kraiu, jest o m. 2. od morza, dl. 90. 20. sz. 18. 30.

CHAULNE, *Calniacum*, Kalniak, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Xięstwa Parostwa nadanym r. 1621. i przywroconym r. 1710. Są tu walne co miesiąc na bydło wszelkie iarmarki, od Perenny na pold. ku z. m. 3. dl. 20. 30. sz. 49. 45.

CHAUME, ob Nicolas.

CHAUMES, *Calonia*, m. Fr. m. 5. na pold. ku w. od Paryża, m. 1. od Rosfay z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. Jest inne Opac. Fr. tego im. w Brytanii czyniące 2000. liwr. blisko *Alachcont*.

CHAUMONT, *Calvus mons*, Łysa góra, m. Fr. w Szampanii, stol. pow. *Bassigni*, mieszkańcy są obyczajni i ludzcy. Odprawiała się tu niegdyś corocznie ceremonia, zwana la *Diablerie*, w ktorej reprezentowano pamiętkę S. Jana, gdzie aktorowie przybrani po diabelsku udawali wzięcie Heroda do piekła, leży blisko Marny, o m. 7. od *Joinville* na pold. 12. od *Troyes*, dl. 22. 46. sz. 42. 6.

CHAUMONT, m. Fr. w pow. Wexyńskim, m. 1. od Magpy, inne jest w Sabaudyi na wzgorce m. 7. na pold. ku z. od Genewy. Także w kraiu Luxemburzkim m. 1. od Bastogny, tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od *Chateau - Portien*, czyni 8000. liwr.

CHAUMOUZAY, m. Fr. w Lotaryngii z Opac. Kanon. Regul. przefzro r. 1777. do Bisk. Dieńskie-go, m. 5. na poln. ku z. od Remiremontu.

CHAUMUSSAY, m. Fr. w Turonii, m. 5. od Loches na pold.

CHAUNAI, *Calnucum*, m. Fr. w Piktawii, m. 2. od Sijrai

CHAUNI, *Calniacum*, m. Fr. w Pikardyi, m. 2. na w. od Noyony. Oyczyzna fl. Witafla.

CHAUSEY, wyspa Fr. na Oceanie między brzegami Normandy i Brytanii.

CHAUSSIN, m. Fr. w Burgundyi, z tyt. Margr. należy do domu Kondeuszow, m. 4. na połud. od Doli.

CHAUVIGNY, m. Fr. w Piktawii nad Wienną, m. 6. na w. od Poitiers.

CHAUX, w Pow. Angulemskim, m. 2. od Baigne.

Chaylar, m. 5. na z. od Tournou.

Chazellieres, m. 5. na w. od Montbrife, są m. Fr.

CHECINY, M. Pol. i Pow. w Woiew. Sandomirskim, z Stwem, znaczne szybami marmuru, ołowiu, i srebra po części w górach tu znajdującemi się. Zamek ma położony na skale. Od Krakowa m. 15.

CHEERY, Opac Fr. Cyster. m. 6. na półn. od Klermontu, czyni 6000. liwr.

CHEKO, lub KECIO, znaczne M. Azyatyckie, stol. Krol. Tonkwińskiego, leży nad rz. Songkoi, m. 40. wyżej iey uścia. Pałac Krolewski jest tu bardzo wspaniały. dl. 123. 30. sz. 22.

CHEKIANG, Prow. nadm. Chińska, na w. Pekinu, fl. swą żyźnością, w miłym położeniu, bogactwy, i nasiadłością mieszkańców, których liczą tu do 4525000. Znajdują się tu lasy morwowe, w których żywi się wiele robaczekow jedwabnych. Mieszkańcy nie dają rość drzewom, ale młode tylko rozkrzewiają latorośle, ponieważ doświadczenie nauczyło ich, iż robaczki, które z młodych drzew morwowych żyją liśćmi, delikatniejszy snują jedwab. W tej Prow. jest 11. miast celnych, i wiele innych.

CHELM, *Chelma*, M. Pol. w Woiew. Ruskim stol. ziemi, z Bisk. Łac. i Greckim, Stwem grad. i szkoła-

mi. Ma Kasztel. i Sądy ziemskie. Ziemia Chełmska na 2. Pow. się dzieli, Chełmski i Krasnostawski, obiera 2. Posłow. i Dep. Część iey r. 1773. do kordonu Austr. jest odłączona, to jest Stwo Rostockie, i Rubieszowskie; Diecezyi część wielka pod toż pan. przeszła. Mundur tej ziemi jest kontusz zielony, obfzlegi czarne, żupan słomianego kol. Herb jest niedźwiedź biały między dwoma drzewami w polu zielonym. Grunta ma żyźne, i pełne w wielu miejscach kredy. Gdzie niegdzie tej są własności, iż drzewo obraca się w kamień. Miasto jest na wzgórce, od Warszawy na połd. m. Pol. 33. od Lublina 9. od Włodzimierza 15. dl. 41. 42. sz. 51. 10.

CHELMNO, *Culma*, M. S. Woiew. Chełmińskiego, r. 1775. traktatem podziału oderwanego od Polski, dziś pod pan. jest pruskim. Przyłączone było do Korony razem z innemi Prusami, i od Kazimierza Jagellończyka IV. r. 1454 Gubernium na Woiew. podniesione, które zawiera w sobie Ziemię Michałowską, Pow. Grudziądzki, Chełmiński, Torciński, Kowalewski; wysyłało wprzod 2. posłow. Teraz ma swego Bisk. który rządzi i Pomezzańską Diec. Woiewodę Kasztelana, Urzędników Ziemskich i Grodzkich. Chełmno jest nad Wilgą założone podług Strykowskiego r. 1239. było niegdyś Anzeatycznym, teraz Biskupie. Od miewanych tu najwyższych Sądów Pruskich Prawo Chełmińskie ma swoje nazwisko. Od Warszawy m. 36. od Torunia m. 6. dl. 36. 45. sz. 53. 4.

CHELMZA, po Niem. *Culmsee*, m. Pruskie, o m. 1. od Chełmna, znaczne Katedrą Bisk. Chełmińskiego, który rezyduje w Lubawie. Miasto te r. 1251. jest założone.

CHELSEY, na z. Londynu, gdzie ogród jest lekarski, i szpital w zámku dla inwalidow.

CHELY-D'APCHER, m. Fr. Rij

m. 3. od Mendy.

CHEMAZE, m. Fr. m. 2. od *Chateau-Gontier*.

CHEMELLEFORT, m. Angiel. w Prow. Essex nad rz. Chelmarą, m. 8. na półn. ku w. od Londynu. Tu miało być Sąd Prowincyalne.

CHEMILLE, *Camillacum*, Kamillak, m. Fr. w Andegawskim Prow. nad rz. Iromą z tyt. Hrabstwa i Kolegiatą, m. 3. od *Beaupreau*.

CHEMINON, m. i Opac. Fr. Cyfter. czyniące lhr. 8000. Oyczyzną Richeleta, m. 4. na w. od Vitry.

CHEMNITZ, m. Czeskie w cyr. Leumaryckim, które znaczny prowadzi handel szklami, sztucznie tu wyrzynanemi. Inne jest w Margr. Misni. o m. 12. na połud. ku z. od Drezna.

CHENELAYE, Margr. Fr. w Brytanii, m. 3. od Deli.

CHENONCEAU, m. Fr. z bardzo pięknym zamkiem, zbudowanym od Katarzyny *de Medicis*, a który dostał się P. Dupin. Nie jest on jeszcze dokończony, ale z wystawioney wielkiej części, można poznać, jak miał być wspaniały, o m. 2. na połud. ku w. od Amboisy.

CHER, *Carus*, rz. Fr. która wypływa z Arwernii, płynie przez Pow. Burboński, i Biturycyński, łączy się między *Tours* i *Saumur* z Ligerą, mało jest żeglowną.

CHERAC, m. Fr. w Santonii, m. 2. od *Saintenu*.

CHERASCO, lub QUERASQUE, *Clarascum*, Klerask, obronne i znaczne M. Wł. stol. Krainy tegoż im. z dobrą Cytadellą, należy do X. Sabaudy przez traktat Kambrézki r. 1550. Tu r. 1631. podpisany był traktat. Leży na wzgórcie przy zbiegu rz. Stury, i Tanaro, m. 9. na półd. ku w. od Turynu, 10. od Pigneroli, 7. od *Coni*. dl. 25. 30. sz. 44. 35.

CHERBOURG, *Casarisburgus*, Szerburg, M. Fr. nadm. w

Normandyi z portem, i Opac. Augustyn. które czyni 6000. liwr. Od woystk Filipa pięknego r. 1298. ziu-pione było. St. jest potyczką morską stoczoną tu blisko r. 1692. Znowu od Angl. r. 1758. spustolzone zostało. Jest o m. 15. na półn. od *Constances*, 77. od Paryża. dl. 16. 2. sz. 49. 38.

S. CHERON, Opac. August. blisko Karnutu, czyni 2500. liwr.

CHEROMAC, w Pikrawii, m. 6. na połud. od *Consollens*.

Cheroy, w Pow. Gatyński, m. 4. na w. od Nemuru, są m. Fr.

CHERSO, lub CHERZO, *Crespa*, M. i wypa Gofu Weneckiego blisko Krocacy, nak. do Wenetow. Powietrze ma dobre, i kraj lubo kamienisty, żywi liczne trzody, obfituje w wino, oliwę, i miód przedni. dl. 32. 15. sz. 45. 8.

CHERSONESUS, jest termin Grecki Geograf. znaczy klini ziemi między z morza wpuszczony. Znaczniejsze są Tracki, gdzie dziś Gallipoli, Cymbryjski, gdzie blisko Lubeka, Tauricki, gdzie Kafia &c.

CHERVES, m. Fr. w Turonii, m. 7. od Richelieu na połud. ku z. Inne o m. 8. na w. od Angulemy.

CHESHIRE, *Castrionfis Comitatus*, Prow. Angiel. nadm. około 72000. lanow, która posła 2. Dep. na Parl. Obfituje w sól i pałwiska. Chester jest M. S.

CHESSY, wieś Fr. z tyt. Hr. i pięknym zam. m. 1. od Lagny.

CHESTER, M. Marylandu w Amer. półn. na brzegu wchodnim odnogi Chesapeak.

CHESAPEAK, golf morski w Amer. półn. rozciągający się zatokę wzdłuż w Prow. Maryland, wstawiony kilką potyczkami morskimi i podaniem się Generała Cornwallis Sprzymier. Francuzom i Amerykanom w czasie wojny teraźniejszey między Anglią i Ameryką. Dla okrętow ma bezpieczne stanowisko.

CHESTER, *Celtia*, moene,

i znaczne M. Angiel. stol. Cheshiry, z dobrym zamkiem, z tyt. Hr. i Bisk. Handel ma wielki. Ztąd ruszają okręty do Irlandyi, i tu Edgær Krol Szwecji się kazął w bacie 8. Krolom Brytanii i Szkocji od Kościoła S. Jana do swego Pałacu, przymuszonym robić wiołłami. Wytyła 2. Dep. na Parl. Jest o m. 50. na poln. ku z. od Londynu. dl. 14. 29. sz. 53. 15.

CHESTERFIELD, *Chesterfielda*, M. Angiel. w Derbyshirze z tyt. Hr. m. 8. na poln. od Darby, 55. od Londynu. dl. 16. 6. sz. 53. 12.

CHEVFRNY, m. Fr. z tyt. Hr. znaczne składem soli, Sądami, i pięknym zamkiem, m. 3. od Biezy.

CHEVRES, *Cervia*, m. Fr. w Santonii, m. 7. od Angulemy na w.

CHEVIRE, m. Fr. m. 2. od *Baugé*.

CHEVREUSE, *Caprusium*, m. Wyspy Franc. nad rz. Iwetrą z tyt. Xłwa Parostwa. Ma dawny zamek na blizkiej górze, m. 3. na połud. od Werfalu.

CHEVIERES, Włości z tyt. Marg. w Delfinacie, m. 1. od S. Marcellina.

CHEUX, m. Normandyi, m. 8. od Caen.

CHEZAL-BENOIT, Opac. Bened. czyni 6000. liwr. m. 3. od Iiodunn.

CHEZFRY, M. i dolina, które Xżę Sabaudyi nstępując Brecyji Francyi r. 1601. warował sobie, dla wolnego przejścia do Franzkontu. Zostało przy Franc. przez traktat uczyniony z Kr. Sardynii r. 1700. o m. 5. na poln. od *Pont-Grezin*.

CHEZY, m. Fr. w Diec. Swefryoneńskiej z Opac. Zakonu S. Benedykta, czyniącym 6000. liwr. nad Marną, m. 1. od *Chateau Thierry*.

CHIAMEZZAN, Prow. nadm. w Amer. poln. w Meksyku. Grunt ma bardzo urodzajny. Obfituje w

szyby febrne, miody i wofki. Mieszkańcy są pięknego wzrostu i bitni. Niegdys byli ludojedy, ale za wprowadzeniem Religii Chrześc. z Ofadą Hiszp. r. 1554. przez Dom Franciszka *de T Bavaria* odmienili dzikie obyczaje. S. Sebastyan jest M. S.

CHIAPA, Prow. Meksykańska w Amer. z dwoma M. tegoż im. Obfituje w robaczki szkarłatowe, drob, bydło, żwierzynę, owoce, miód &c. Handel ztąd Hiszp. wiele zysku przynosi. Powietrze ma gorące

CHIAPA-DE-LOS-INDIOS, wiel. i bogate M. w Prow. Chiapa, o m. 12. od poprzedzającego, jedno z najznaczn. miast Amer. Wielew nim mieszka szlachty. Mieszkańcy kochają się w tańcach i rozrywkach. Nazwisko ma od wiel. tu osiadłych Indyanow, którzy płacą haracz Krol. Hiszp. dl. 284. sz. 15. 6.

CHIAPA-EL-REAL, M. S. Prow. Chiapy w Meksyku. Ma Bisk. Suffr. Meksykańskiego, i Gubernatora. Handel pryncypalny jego zależy, na cukrze, bawelnie, i kakao, dl. 284. 30. sz. 16. 20.

CHIARENZA, ob. Clarence.

CHIARI, m. Wł. o m. 5. na z. od Brecyji blizko *Oglia*, fl. wygrana Niemcow odniesiona nad Franc. r. 1701.

CHIAROMONTE, *Claramons*, M. Wł. w Sycylii w Prow. *di Noto*, na górze o m. 11. na z. od Syrakuz. dl. 32. 25. sz. 37. 5.

CHIAVARI, m. w Rzepltey Genueskiej, znaczne iarmarkami, m. 10. na w. od Genuy.

CHIAVENNA, *Clavenna*, Klawenna wiel. i piękne M. Szwajcarskie w Kraiu Gryzonow, w Hr. i o m. 2. od jez. tego im. Jest bardzo handl. obobliwie w winach i owocach przednich. Zdobią go Pałac Gubernatora i Kościoły. Obywatele są Rel. Katol. m. 14. na połud. od Koiry, blizko jez. Komio. dl. 27. 4. sz. 46. 15.

CHICHESTER, *Cicestria*, M. Angiel. stol. Prow. Suffex z Bisk. przeniesionym tu z Suffex za Wilelma zwycięzcy. Ma tyt. Hr. i wysła 2. Dep. na Parl. Kościół Katedr. jest przepyszny. Raki tutejsze są bardzo zalecone. Jest o m. 20. na połud. ku w. od Londynu, od morza 4. dł. 16. 55. sz. 50. 50.

CHIELETA, obronny plac w Turcyi Europ. w Morei. Wzięty był od Wenetow r. 1685. ale odebrany potem od Turkow z całą Morzą został. Jest o półmili od Gofu Koronńskiego. dł. 40. 6. sz. 26. 50.

CHIEMSEE, *Chiemus*, albo *Chiemium*, jezioro Niem. w Bawaryi wyż. Tuż jest M. tego im. z Bisk. fund. r. 1215. o 10. m. na z. od Salisburga.

CHIETI, *Teatona*, Teata, M. Wł. w Krol. Neapol w Abruzzo, z Arcy Bisk. fund. od Klementa VII. Pap. S. Kaietan założył tu zakon ztąd nazwany Teatynow. Jest pa górze blisko rz. Peskary, m. 6. na połn. ku z. od Anzamo, dł. 31. 43. sz. 42. 22.

S. CHIGNAN, *S. Aniani Op-pidum*, m. Fr. m. 5. na połud. od S. Pons, rezyd. Bisk. z Opac. Zakon. S. Benedykta, które czyni 4500. liwr.

CHIHIRI, *Sequira*, Sekwira, wiel. M. Arabii szczęśliwey, nadm. w Krol. Hadramurikum nad Oceanem z portem głównym w tym Krol. Mieszkańcy Mahometanie są ludzcy, szczerzy i skromni. Mają sobie za honor, gdy córki ich spółkują z cudzoziemcami. Handel prowadzą znaczny. dł. 67. sz. 14. 20.

CHILI, *Cile*, wielki Kray i Krol. w Ameryce połudn. rozległe wzdłuż morza połudn. m. 300. szerokie m. 15 lub 20. w Prow. tylko Chikuy-cie szersze jest. Można go dzielić na 3. części, na Bisk. S. Jago, Imperyalckie, i *Cuyo*. Chili odkryta była r. 1525. przez P. Diego Almagra; jest Kray żyzny i łatwy do uprawy, więkfsza część jest miesz-

kana od Indyanow, którzy nie mają ani miast ani wsi, tylko proste chaty. Wadą ich jest pijaństwo i chęć wielu żon niemia; żyją pod rządem głow familii, zwanych Kacykami. Są urodziwi, cery żółtawe, przez którą się czerwoność przebiła, są wojenni, i zręczni iczdzice na koniach, które najwięcej z Europy sprowadzają, i wiele ich trzymają stada. Koniekie mięso ięść zwykli. Obsituie Chili w drzewa, owoce, pszenicę Turecką, bydła, a najwięcej kruszce i metalle wszelkiego rodzaju. Część tego Kraiu wielka należy do Hiszp. od niepodległych Amerykanow napałtowanymi. S. Jago jest M. S.

CHILOE, *Chiloe*, Wyspa Amer. połud. na brzegu Chileńskim, długa około m. 50 szer. 7. Znayduie się wiele burzszynu szarego. Celne iey M. jest *Castro*.

CHILLY, wieś Fr. m. 4. od Paryża z pięknym zamkiem.

CHIMAI, *Cimacum*, m. Niderlandu w Hannonii Franc. z tyt. Xięstwa. Jest nad Blanche m. 4. na z. od Marienburga, 4. na połn. od *Rocroi*. dł. 21. 57. sz. . . 30.

CHIMERA, dawna forteca Turecka w Albanii, stol. Pow. tego im. który zawiera ciąg gór, których mieszkańcy zwani Cymeryotami, są powiekfszey części rozboynicy morfey. Miało iest na skale nad morzem, m. 6. od wyspy Korfu, 15. od Walony. dł. 37. 43. sz. 40. 10.

CHINAI, *Chiney*, lub *Ciney*, M. i Hr. w Bisk. Leodyjskim, m. 3. od Dinanty, 6. od Namuru na połud. ku w. Ustapione było Francyi r. 1681. i oddane r. 1697.

CHINCA, Chinka, wiel. i st. dolina w Peru, w Prow. Limańskiey. Winnice tu udają się bardzo szczęśliwie. Znaydują się także minery żywego srebra, i owiec wiele.

CHINCHIAN, *Chinchianum*, Chinkian, M. Chińskie, bardzo handl. w Prow. Nakifskiey, ozdobione przepysznyimi balwochwalmia-

mi, i wieżą całą z żelaza. Lekarze tuteysi mieni są za naybiegleyszych w Krol. Chińskim. Grunta iego pełne są drzew wiśniowych. Jest inne M. tego im. w Prow. Junnanie. dł. 137. rz. 30. 56.

CHINY, *Sina*, naydaw. i nayludniejszy Cef. Azyi, na w. oblانة morzem, na polu. oddzielone od Tartaryi murem długim m. 400. na z. ma góry i puszcze, na połud. Ocean, Krol. Tonkwim, Kochinchinią, i Laoańskie. Rozlegle jest wzdłuż m. 750. w szerz 500. Rowniny tu w szyltkie są zaorane i wplask zkopane, aby łatwiey zkrapiane być mogły. Góry rzuńte w gradusy aby łatwiey zarowno wszędzie deszcz je oblewać mogły, i te albo są uprawne albo drzewami zarosłe. Po wielu mieyscach obfitują Chiny w rudy żelazne, miedziane, cynowe, sżyby złote, srebrne i merkurysu. Naymniejszy kawałek ziemi dobrze tu jest oszczędzany, iż niema gruntu żadnego tak małego, któryby właścicielowi pożytku nie czynił. Zboża, leguminy wszelkie, ryżu obfiliwie, i ziół lekarskich naywięcey rodzi. Owoce i drzewa są niektóre szczególnie w tym kraju. Jako to drzewo *The*, z którego liściow mamy ziele zwane herbata, tę zaś z iednego drzewa zbierają troiaką, nappierwsza zbierana w Marcu zostaje w Kraiu, i zowie się Cefarską, i jest naylepszą, drugie późnię zbierane z bogactw ich handel, i są podleyšie: drzewo to zawsze zielenieie, wyłokie jest naywięcey stop 8. Drzewo *Tschu* w gorąca wielkie wydaie z siebie sok tłusty, z którego Chińcykowie znaiomy w Europie pokost robią. Drzewo to iowe *Ou-kieou-mu* rodzi owoc, który w twardę skorupce okrytey mchem toiewą masę wewnątrz zawiera, ktorey Chińcykowie do światła używają. Drzewa *The-li-shu*, dla twardości żelazney prawie, *Pelachiu*, iż na nim łasiczki składają obficie plastry miodu. Trzcina *Bam-*

hou, z ktorey papier robić, i pleć naydelikatniejszye koszyczki, krzesła &c. Chińcykowie zwykli. i inne podobne rośliny godne tu są podziwienia. Cały Kray pełen jest rzek, i dla ułatwienia handlu rzuńte kanałami. Naywiększy jest kanał Krolewski, który różne łączy rzeki i kanały, i nim od iednego kofca do drugiego Chiny przebyć można. Chińcykowie cery są oliwkowey. Być wysokim, otyłym, czoła szerokiego, oczow małych i wklętych, nosa krotkiego, uszow obwisłych, brody długiey, i włosow czarnych, naywiększą jest u nich pięknością. Niewiały na pozor są tylko skromne, wychodzą z domu rzadko, ale to dla trudności im pospolitey chodzenia. W młodości krepują im nogi, aby były cienkie, przez co stają nienazytemi. Kochają się Chińcykowie naybardziej w rolnictwie, handlu, żeglarstwie i naukach: w domach swych nie są tak zbytkujący jak Europ. ale zewnątrz są okazli. Druk, iztychowanie na drzewie, proch do strzelania, użytek kompasu dawno im są znaiome. Chiny więcey liczą mieszkańców niż sama Europa. Rządzone są od Cefarza, który ma prawo wyznaczenia Następcy. I lubo jest abfolutny, stawia się iednak oycem Narodu swego. Każdy Mandaryn ma moc ostrzegania go o iego wady biletem listownym. Nie ma żadnego Państwa, ktoreby dłużey trwało nad Chińskie. Zgadają się wielu świadectwa. iż 4000. lat stoi. A historya Chińska daley ieszcze iego zasiąga początku 22. familii przeszło, ktore z siebie Cefarzow 236. już dały. Ostatnia fam. panująca jest Tartarow, ktora posiada Tron od r. 1640. Cef. jest głową ich Religii bałwochwalckiey. On ma prawo Kanonizowania wstawionych osobliwzemi cnotami. Chińcykowie, ile wyżywić, tyle żon mieć mogą. Pisimo ich hieroglificzne, każda osobno figura oznacza rzecz osobną,

i pewny wyraz. Dzielą się Chiny na 16. wiel. Prow. to jest Pekinią, Oansi, Xensli, Chanton, Honang, Suchueng, Huguang, Kiangli, Naukinia, Chekianę, Fokienę, Kwanton, Kwangsi, Junnanę, Kweczyau, i kray Leaotun. Pekin jest M. S.

CHINGTU, *Chingtum*, M. Chińskie handl. i znaczne w Prow. Suchuencie. Daie się tu widzieć wspaniały kościół Kanzungi Krola Choanńskiego, wynalezcy podług Chinczykow wyrabiania jedwabiu, i sposobu chodzenia okolo robaczkow jedwabnych, d. 130. 47. sz. 23. 30

CHINGULAIS, czyli CYN-
GULANIE, ob. Ceylan.

CHINGIANG, M. Chińskie, jest jedne z 15. celnych miast w Prow. Hukwangsi.

CHINKAN, M. Chińskie główne w Prow. Kwangsi.

CHINON, *Caino*, dawne M. Fr. w Turonii, pamiętne śmiercią Henryka II. Krola Angl. rezyd. Karola VII. Krol. Franc. i urodzeniem Mathuryna *de Neure*, fl. Rabalais w *Deviniere* o m. 1. ztąd urodził się m. 4. na półn. od Ryszeli, 9. od Turony, 60. od Paryża, dł. 17. 47. sz. 47. 12.

CHINGTING, M. Chińskie jedno z celnych w Prow. Pekin, jest wielkie, dobrze osiadle, i 32. miast w swym pow. zawiera.

CHINY, znaczne m. i Hr. w Xstwie Luxemburgu Austr. nad rz. Semoyą m. 8. na w. od Sedany dł. 23. 8. sz. 49. 38.

CHIOS, ob. Scio.

CHIOURLIK, *Turullus*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii z Bisk. Greckim, jest nad rz. tego im. o m. 20. na z. od Konstantynopola, 25. na w. od Adryanopola, dł. 45. 22. sz. 41. 18.

CHIOZZA, lub CHIOGGIA, *Fossa Claudia*, dawne i piękne M. Wł. w Państwie Weneckim na małej wyspie blisko Laguny, z Bisk. Suffr. Weneckiego z portem obronnym Cytadellą, i z Podestatem, jest

o m. 6. na półd. od Wenecyi, 9. na w. od Padwy, dł. 29. 58. sz. 45. 17.

CHIPPEHAN, m. Angl. w Wiltshire, nad rz. Awoną, wysła 2. Dep. na Parl. m. 39. na z. od Londynu dł. 15. 38. sz. 51. 25.

CHIPPING-WYKOMB, m. Angiel. w Prow. Buckingham, wysła 2. Dep. na Parl.

CHIQUIYOS, Chikwitowie, Narod Ameryki półd. w Gubernii *de Santa Cruz dela Sierra*, miód i wosk naywiększym są jego bogactwem. Pisarze twierdzą, iż w czasie chorob zaraźliwych zabijają którą niewiaścę, w uprzedzeniu tym będąc, że kobiety są wszystkiego złego na świecie przyczyną. Są wojenni, nie czuli na powaby płci białej, i zabobonni. Zony odmieniała, ile razy się im podoba. Nuffo Chavez pierwszy wszedł r. 1557. do ich kraiu, i przymusił do płacenia daniny Krol. Hiszp. Lecz potom krwawe prowadzili z Hiszp. woyny dor. 1690. w którym część ich przyjęła religią katol.

CHIRAC, w Langwedocyi; *Chirat*, o m. 1. od *Chabanois Chirens*, o m. 4. na półn. od Grenobli są m. Franc.

CHIRVAN, ob. Shirwan.

CHITOR, *Chitorium*, fl. M. Azyatyckie w Państwie Mogolu, w Prow. tego im. Już nie jest dziś tak znaczne iak było dawniej, dł. 94. sz. 23.

CHIVAS, lub CHIVASSO, *CHIVASSA*, *Clavassum*, mocne M. Wł. w Xstwie Piemońskim; wzięte było r. 1639. od Tomazsa Xcia Sabaudyi, odebrane od Franc. tegoż r. i potym zdobyte 1705. odzyskali go związkowi r. 1706. w tak wygodnym położeniu jest nad Padem, iż kto się staie jego panem, ma nie iako klucz, do kraiu Turryńskiego, Kawaneskiego, Wercelenskiego, Lombardy, i Monsterratu, o m. 5. na półn. ku w. od Turynu, o 3. i pół od Weruy, dł. 25. 20. sz. 45. 8.

- CHIUSY**, *Clusium*, Kiuzza, m. Wł. w Xltwie Toskańskim, nad rz. Chiava, m. 9. na półn. ku z. od Orwiety z Bisk. Suffr. Sienneńskie-go, jest mało ludne z przyczyny niezdrowego tu powietrza dł. 29. 30. łz. 43.
- CHIUTAY**, *Coticum*, Chyutaya, znaczne M. Turcyi Azyatyckiej, stol. Natolii właściwey i rezydencya Beglerbeya, jest nad rz. Churzaką, która się łączy z Sangarą, m. 30. na półd. od Burfy dł. 47. 22. łz. 39. 42.
- CHIZE**, m. Fr. w Piktawii, m. 5. od Niory.
- CHLUMECZ**, m. Czeskie w cyr. Konisgratzkim, znaczne licznemi w tym pow. przedniemi butami i sklaunemi. Od Könizgratzu na z. m. 4.
- CHNIM**, m. dosyć mocne w Bośni, m. 6. na półd. od Banialuku, nal. do Wenetow.
- CHMIELNIK**, m. Pol. w Woi. Podolskim, nad rz. Bogiem, od Constantynowa m. 3.
- CHOCIM**, M. w Multanach na pograniczu Polskim nad rz. Dnie-strem, B. dwoma ofoblwied zwycięstwami Polakow odniesionemi nad Turkami, jednym r. 1621. drugim r. 1683. i śmiercią wielkiego bohatera Chodkiewicza Hetmana W. Lit. r. 1621. wzięte było od Moskalow po wyścicu z niego garnizonu Turreckiego 1769. od Kamieńca Podol. m. Pol. 3. od Lwowa 35. od War-szawy 92. dł. 44. 50. łz. 48. 50.
- CHOCIMIERZ**, m. Pol. w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w gruncie żyznym, od Stanislawo-wa m. 5. od Sniatyna 7.
- CHOCZ**, m. Pol. w Woi. Ka-liskim.
- CHOISEUIL**, *Casculum*, m. Fr. w Szampanii, m. 5. na półn. ku w. od Langres. Od niego wziął nazwisko znaczny dom we Fr. de *Choiseuil*, ob. Polifi.
- CHOISY**, nad Sekwaną, pa-lac rokoszny Krola Franc. m. 3.
- wyżew Paryża.
- CHOISY-BELLEGARDE**, m. 4. na z. od Montargis, jest m. Fr. z tyt. Margr.
- CHOLET**, m. Fr. w pow. An-degawkim, nad rz. *Moine*, m. 9. od Andegawy na półd. z tyt. Ba-rouii i pięknym zamkiem, Dało imie znaczney familii Franc. *de Cholet*, m. 70. od Paryża.
- CHOMELIS**, m. Fr. w Ar-wernii m. 4. od Puy.
- CHOMSK**, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. w pow. Pińskim, nad rz. Jasioldą, od Pińska m. 9.
- CHONAD**, *Cenadium*, m. i Hr. Węgierskie o m. 10. na półn. od Temezwaru z Bisk. Suffr. nad rz. Ma-roczą.
- CHOOQUES**, Opac. Fr. w Ar-tezyi, m. 1. od Beunhy.
- CHORETNIK**, m. Pol. w Woi. Sandomirskim nikczemne.
- CHOROSTOW**, m. Pol. w Woi. Podolskim pod pan. zaś Austr. w cyr. Halickim w Dystrykcie Za-leszczyckim, osiadłe dosyć, od U-siatyna m. Pol. 4. na półn. od Ka-mieńca Podolskiego 9.
- CHORGES**, *Caturyga*, m. Fr. w Delfinacie, spalone było od Xcia Sabaudyi r. 1692. jest o m. 4. na z. od Emörunu.
- CHOTZEMICZ**, blisko Elby rz. w cyr. Caurzymikim. Tu woj-ska Austr. wygrały na Krol. Pru-ckim potyczkę r. 1757.
- CHOUAQUEN**, Hankwena, forteca Amer. nad jez. Ontario w Kanadzie, wzięta była od Fr. r. 1756.
- CHOUG**, lub **SHOGLA**, M. do-syć wielkie Azyatyckie w Syryi nad Orontą z bardzo pięknym karawa-nem, czyli Austryą, gdzie wszyscy podrozni, bez żadney różnicy przyjmowani i żywieni są darmo. Jest na trakcie z Alepu do Seydy.
- CHOUZE**, m. Fr. nad Ligerą, m. 4. na w. od Saumur, inne m. 6. od Turony.
- CHOYNICE**, *Chanick*, m. w

Woi. Pomor. pod pan. Pruskim z kościołem luterskim, pamiętne w wojnie Krzyżackiej z Polakami, dożyć handl. jest nad rz. Brdą *m. 2.* na półn. od Tucholi.

CHRIST-CHARCH, *m.* Angiel. w prow. Hautshire nad rz. Awoną *o m. 1.* od morza, 29. na półd. ku z. 6d Londynu. Wysła 2. Dep. na Parl. dl. 15. 45. sz. 50. 46.

S. CHRIST, blisko Peronny we Fr. miejsce zalecone wodami mineralnemi tychże własności co Forzeńskie.

CHRISTIAN - ERLANG, ob. Erlang.

CHRISTIANIA, ob. Anflo.

CHRISTIANOPEL, *Christiopolis*, Chryścyanopol, mocne *M.* Szwedzkie stoł. Blekingii, z dobrym portem nad morzem Bałtyckim. Nazwisko swe wzięło od Chryściana IV. Krola Duńskiego swego fund. traktatem Roschildzkim ustąpione było Szwecyi r. 1658. *m. 10.* na półd. ku z. od Kalmaru dl. 34. 12. sz. 56. 20. ob. Krytytnopol.

CHRISTIANSBURG, Kryściansburg, forteca Afr. w Gwinei na brzegu złotym, blisko Akary, nal. do Duńczyków. Od Negreńczyków r. 1658. opanowana była, ale potem wrócona Duńczykom została.

CHRISTIANSTADT, *Christianostadium*, Kryścyanstad, *m.* Szwedzkie w Schonii, założone r. 1600. od Chryściana IV. Krola Duńskiego i ustąpione było Szwedom traktatem Roschildzkim, r. 1658. wzięte było od Duńczyków r. 1678. i znowu odebrane od Szwedów r. 1680. od Kopenhagina półn. ku w. *m. 20.* dl. 32. 5. sz. 56. 5. Port Kryścyanstadzki jest *o m. 4.*

CHRISTIANSTADT, *m.* Niem. w Luzacyi, nad rz. Doberą.

CHRISTIANA, *M.* niegdyś stoł. nowego Jersej w Amer. półn. za czasu pan. tu Szwedów, teraz *Elizabeth*.

CHRISTINAUX, ob. Kili-

stimowie.

S. CHRISTOPHORI, ins. ob. S. Krzysztofa W.

S. CHRISTOPHE, *m.* Fr. w Turonii, z tyt. Baronii *m. 7.* na półn. od Turony; tegoż im. *m.* Fr. w Aurelii *m. 4.* od Romorantynu na półd.

CHROBESZ, dawny zamiek Polski w Woi. Sendomirskim, w pow. Wiślickim.

CHRUDYM, *M.* Czeskie w cyr. i nad rz. tegoż im. *m. 12.* na w. od Caurzymu. Podało się było Husytom r. 1421. znaczne jest węglanemi żupami.

CHAUNGKING, wiel. i piękne *M.* Chińskie w Prow. Suchuenie nad zbiegiem dwóch rzek rybnych, obfitych w ostrzygi.

CHUSISTAN, lub *Kurzystan*, dawniej *Sufiana*, Prowin. Perska w Azji między Tartą i Baforą. Powietrze tu gorące, z kąd owoce są dobre i ranne, jako i zboża, obfobliwie trzciny cukrowe. Jest w pięknej równinie, Souster jest *M. S.*

CIALIS, *Cialium*, Krol. Cialiskie w Azji, w Tartaryi wolnej, gran. na półn. z Krol. Eluth, na w. z stepami piaszczystemi, na półd. z Krol. Tybetańskim, na z. z Turkestanem, od którego go oddziela góra Imaus. Ma *M. S.* tegoż im. dożyć handl. w gruncie bardzo urodzajnym.

CIAMPA, Krol. Cyampańskie w Azji, w Indyach, od w. i półd. oblane morzem wschodnim, na półn. ma Kochinchinę, a na z. Krol. Kambojskie, ku półd. kray pełny jest lasów i stepów, dla wielości tryglów i słonow dzikich, nie bardzo bezpieczny, niezdrowe ma powietrze przez 6. obfobliwie miesięcy gorąca panującego. Grunt tu piaszczysty, a wody po większej części są szkodliwe. Znajduje się tu wiele chrześcian, a tych bardzo gorliwych w Religii swej.

CIBOLA, Prow. nowego Me-

xyku w Ameryce mieszkana jest od ludzi dzikich; obfituje w pszenicę Turecką, siołę, sol, niedzwiedzie, lwy, tygrysy, &c. i szczególny rodzaj baranów bardzo wielkich. dł. 266. sz. 35.

CIECHANOW, M. Pol. i ziemia w Woi. Mazowieckim z Kasztelaniją mniej. i Stwem grod. Leży w równinie między blotami, od Pułtuka m. 3, ziemia Ciechanowska dzieli się na 5. pow. Ciechanowski, Sochociński, i Prafzński, który ostatni pow. i ziem. Ciechan. mają swych urzędników. Wyfyllaia 2. Półstow.

CIECHANOWICE, m. Pol. w Woi. Podlaskim miewa znaczne iarmarki, od Bielska na z. m. 7.

CICLUT, Cyklut, forteca w Dalmacyi, zdobyta na Turkach od Wenetow r. 1694. Jest o m. 2. od Nareny. 16. od Raguzy dł. 35. 58. sz. 43. 25.

CIKOKO, ob. Kicesui.

CILLEY, lub **CILIA**, **CYLVA**, dawne M. i Hr. Niem. w Styryi wyż. między Sawą i Drawą, na pogran. Karynthii i Karnioli. M. Cylley jest rz. Saana m. 10. na półn. ku w. od Laubachu, dł. 33. 20. sz. 46. 28.

CIMBEBAS, lub **KLEMBEBANIK**, narod Afr. w Kasreryi ośiadły nad morzem na z. w Krol. Matamańskim.

CIMKOWICE, m. Pol w Xięstwie Stuckim, w Woi. Nowogrodzkim, Xżąt Radziwillow od Nieświeża na półd. m. 4.

CINALOA, Cynaloe, Prow. nowey Hiszp. w Amer. półn. nad morzem Kalifornii, powietrze ma niezdrówę, obfituje w owoce, leżguminy, i wełnę; właściciwi miefzkańcy kraiu są łufzni i męźni. M. S. jest Cinaloe, lub S. Jago.

CINAN, *Cinanum*, Cynan, wielkie i ludne M. Chińskie, nypierwsze z celnych miast w Chantonii w gruncie bagnistym. dł. 134. 50. sz. 37.

CINQMARS, m. Fr. m. 4. od

Turony.

CINTAGABELLE, m. Fr. m. 6. od Mirepoix.

CIOTAT, *Civitas*, Ciotata. M. Fr. nadm. w Prowancyi, handl. ośiadłe, i znaczne przedniemi winami muſzkatowemi. Jest tu blisko klasztor Serwitow, w których obmurowaniu znayduie się Źródło, doznaiące *fluxum* i *refluxum* morskiego, czyli regularnego dwa razy w 12. godzin wzniesienia się i opadnienia wody. Jest od Tulou na z. m. 8. od Marsellii 5. dł. 23. 15. sz. 43. 16.

S. CIR, *S. Cyricus*, S. Cyra, wieś Fr. o m. 1. od Wersalu, stawna wspaniałym i pożytecznym kolegium fund. od Ludwika XIV. i dokonany r. 1686. dla edukacyi 250. panien szlachetnych, wywod czyniących szlachetwa przez 4. stopnie z oycy, i niemogących tu się mieścić przed rokiem 7. ani wniyść po r. 12. stym, ani zostawać dłużej iak do r. 20. go wieku swego. Zakonnice zatrudniające się ich edukacyą, czynia ślub 4ty uczenia panien. Jest m. Fr. tego im. m. 1. od Lugdunn, inne m. 4. od Mortain.

S. CIRAN, *S. Sigirannus*, m. Fr. nad rz. Klezą z fl. Opac. Bened. m. 5. na półn. od *Du Blanc*.

CIRCESTER, lub **CIRENCESTER**, **CORINIUM**, m. Angl. w Prow. Glocestershire, wysyła 2. Dep. na Parl. i jest nad Schurną, m. 4. od Glocesteru, 24. od Londynu, dł. 15. 47. sz. 31. 24.

CIRENZA, lub **ACERENZA**, *Acherontia*, M. Arcy Bisk. w Krol. Neapol. nad Brandano, w podgórzu Apenninu m. 14. na w. od Konzy, 20. od Baru, m. 5. na półd. ku w. od Wenozy, dł. 33. 40. sz. 40. 48.

CITADELLA, *Janna*, Cytadeilla, mocne M. S. wyspy Minoriki z portem, należało do Anglikow, odebrane razem z całą wyspą od sprzymierz. Hiszp. i Franc. na imie Krol. Hiszp. r. 1732. jest o m. 11.

na połn. ku z. od Portu Mahon. dł. 21. 48. sz. 39. 58.

CITEAUX, *Cyftercium*, Cyfterfia, st. Opac. Fr. w Burgundyi, miejsce główne Zakon. Cyfter. ozdobione przepysznyu ich Klasztoru i Kościołem, fund. r. 1098. Leży między błotami, m. 2. od Kuits.

CITTA-DE-LA-PIEVE, *Civitas plebis*, M. Wł. w Pow. Peruzafiskim, z Bisk. założonym r. 1601. m. 2. na w. od *Chiusi*.

CITTA-DI-CASTELLO, *Tifernum*, M. i Hr. Wł. w Umbryi z Bisk. dependującym tylko od Pap. Jest dosyć obronne i ludne. Leży nad T. brem, m. 11. na połud. ku w. od Urbinn, 10. od Peruzy, 40. od Rzymu. dł. 29. 44. sz. 43. 28.

CITTA-NUOVA, m. Wł. nadm. w Istrii z Bisk. Suffr. Udyńskiego, należy do Wenetów, m. 24. na w. od Wenecyi.

CIRCUMCISIONIS terra, *terre de la Circuncision*, jest to kraj odkryty r. 1739. 1włszego Stycznia przez P. Loziera *Bouvet*, wysłanego od Kompanii Franc. w Indyach do poznania Kraiów na połud. Afryki leżących. Postrzegł pod grad. 54. szerokości połud. a 28. grad. i minut 30. dług. Kap. który od dnia wynalezienia jego nazwał, dla wiatrow przeciwnych, dla zapchanych lodami brzegow wysieść on na ląd nie mogli. Nie mogli go iednak uważć, postrzegł go być gorzystym, i przerzynamym rzekami wielkimi. Zda się być zaś ten ląd Australny tenże sam, co dawniey r. 1503. od Kapitana *de Gonnevill* był odkryty, który go opisał żyźnym, osiadłym, rządzonym od małych Krolow, obfitym, i mieszkańcow ludzkich mającym, położenia mu pewnego naznaczyć nie można.

CIUDAD-DE-LAS-PALMAS, *Civitas Palmarum*, M. S. wyspy Kanaryi z Bisk. od r. 1485. z dobrym portem i fortecą. dł. 3. sz. 28.

CIUDAD-DE-LOS-REYES, *Civitas Regis*, M. Amer. w ziemi tę-

giey w Prow. S. Marthy, blisko źrzodła rz. Cezar Pompatao.

CIUDAD-REAL, *Phillipopolis*, M. Hiszp. w nowey Kastylii, stol. Prow. Mancha, znaczne najlepszą tu wyprawą skor na rekawieczki. Jest o m. 1. od Gwadyany, 5. od Kalatrawy, 36. na połud. od Madrytu. dł. 14. 10. sz. 39. 2.

CIUDAD-RODRIGO, *Mirabriga*, Roderykepol, mocne. i zn. M. Hiszp. w Krol. Legionńskim z Bisk. Wzięte było od Portugal. i ich związkowych r. 1706. w 4. dniach, a odebrane imi od Hiszp. r. 1707. Jest w okolicy urodzayney nad rz. Agwadą, m. 46. na z. od Madrytu, 16. od Salamanki. dł. 11. 54. sz. 40. 38.

CIUNCHEU, wiel. i bogate M. Chińskie, dziejące z miast celnych w Prow. Fokienie, blisko morza nad golfem. dł. 134. 10. sz. 25.

CIUDAD-DI-FRIULI, *Forum Julii*, Friula, dawne M. Wł. w Pow. Foroiulieńskim w Państwie Weneckim, znaczne osiadłą tu szlachtą, dawnością swą. Jest obronne nad rz. Natyzoną m. 3. na połn. ku w. od Udynu, od Akwilei 8. dł. 31. sz. 46. 15.

CIVITA-CASTELANA, *Falifca*, Faliska, m. Wł. Bisk. w Patrymonium S. Piotra blisko Tybru, m. 7. wvżey Rzymu.

CIVITA-DUCALE, ob. Piu-na.

CIVITA-VECCHIA, *Cennum Cellæ*, *Civita-Vekia*, m. Wł. nadm. w Patrimonium S. Piotra, ufortyfikowane od Urbana VIII. z portem dobrym i zbroiownią, w ktorey pospolicie chowane bywaią galery Papiezkie. Powietrze tu jest niezdrowe. Od Rzymu m. 14. od *Castro* tyleż. dł. 29. 17. sz. 42. 5.

CIVRAC, m. Fr. z tyt. Hr. m. 3. od Liburny na w. *Civrai*, ob. *Sivrai*.

CIZE, dolina Nawarry niż. ktorey miejscem głównym jest S. *Jean l'ed de port*.

CLAIN, Klena, rz. Fr. w Pikta-wii, wpada w Wiennę, od Chateleraut o m. 1. wyżej.

CLAIR, *Fanum S. Clari ad Eptam*, Klera, m. Fr. w Pow. Wexyńskim; śl. pielgrzymkami czynionemi tu z nabożeństwa. W tym m. traktat r. 945. między Rychardem i. Xciem Normandyi, i Ludwikiem IV. Kr. Franc. był podpisany. Jest nad Eptą, m. 3. od Gifors, 2. od Magny, 12. od Rotomagu.

CLAIRA, m. 2. od Perpinianu. Claire, m. 4. od Rotomagu, są m. Fr.

S. CLAIRE, S. Klary, wysepka na morzu południowym, o m. 25. od Kapu białego, blisko odnogi morskiej Gwayakwili. Jest figury człowieka umarłego przysypanego ziemią.

Tegoż im. wyspa w Afr. jest jedną z Kanaryjskich; leży między Lancerotą, i Allegraną, i nie jest tylko skalą wielką.

S. CLAIRE, nazwisko kilku Opactw we Fr. *Claire-Fontaine*, Opac. Fr. Augustyn. m. 2. od Dourdan, czyni 3000. liwr. Inne jest o m. 5. na połu. od Wesouli, czyni 5000. liwr.

CLAIRFAIX, Opac. Fr. Cyfter. m. 4. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

CLAIRLIEU, Opac. Fr. Bernar. fund. r. 1151. m. 2. od Nancy.

CLAIRMONT, Opac. Fr. m. 3. od Lawali, czyni 8000. liwr.

CLAMECI, *Climiciacum*, Klamefa, m. Fr. w Pow. Niworneńskim. Betlem Przedmieście tego m. ma tyt. Bisk. Roger *de Piles* był ztąd rodem. Jest nad zbiegiem Beuwrony, i Yonny, m. 7. na połud. od Antyziodoru, 45. od Paryża. dl. 21. 11. sz. 47. 27.

S. CLAR, m. Fr. w Armanianu niż. m. 3. od *Leictoure*.

CLARE, ob. pod lit. K.

CLARENZA, lub CHIARENZA, *Clarentia*, Klarenza, M. niedyś znaczne i stoł. Xłwa tegoż

im. ktore jest dawną Elidą, na brzegu zachodnim Morei, dzisiay prawie zruynowana. dl. 39. 10. sz. 37. 55. ob. Bastida.

CLARENCE, m. Angiel. z tyt. Xłwa nad Sturą w Hrabstwie Suffolk.

CLAVAS, Opac. Cyfter. we Fr. m. 4. od Annonay.

S. CLAUDE, *S. Claudius*, S. Klaudyusz, piękne M. Fr. w Franzkońcie z Bisk. fund. r. 1742. od Benedykta XIV. Mellet *Fargues* był tu pierwszym Bisk. St. Opac. tu teysze sekularyzowane zostało, zakonnicy uczynieni Kanonikami noszą medalle złote, i czynią wywod szlachectwa. Nabożeństwo do ciała S. Kladyusza wielu tu ściągają ludzi. Leży nad rz. Lifoną, m. 6. na z. od Genewy, 23. od Bezançon. dl. 23. 35. sz. 46. 20. Tegoż im. jest m. Fr. m. 2. od Blezy.

CLAYE, m. 3. od Meaux. *Clecy*, m. 6. od Vite. S. *Clement*, m. 2. od Tulli, są m. Fr.

S. CLEMENTE, Klementa, M. Hiłzp. w Prow. Mancha, sławna swą wiernością dla Krola Filipa V. ktory iey dał tytuł: *Najszlachetniejszego, Arcy-Krolowskiego, i najwierniejszego miasta*.

CLEMONT, m. Fr. w Szampanii, m. 5. na połu. od Langry. Inne jest o 5. m. od Gieny.

CLERAC, lub CLAIRAC, *Claviacum*, Klerak, M. Fr. nad Lotą. Kościół Parafialny ma tyt. Opac. ktorego dochody 12000. liwr. oddał Kościołowi S. Jana Laterańskiego w Rzymie Henryk IV. Klerak jest ludny i bogaty dla handlu, ktory wielki prowadzi tabaką, winem i gorzalką. Od Ageny na połu. ku z. m. 3. dl. 18. 8. sz. 44. 28.

CLERMONT, w Argonnii, *Claramontium*, Klermont, m. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Werduńskim, o m. 3. od *S. Menchout*, 51. od Paryża. dl. 22. 44. sz. 49. 46. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i tyt. Hr. jest w Langwedocyi niż. m. 3. od

Lodewy.

CLERMONT, M. i Hr. wy-
spy Franc. m. 6. od Bellewaku,
15. od Paryża. dł. 20. 4. sz. 49.
22. Inne m. i Baronia Fr. tego im.
jest w Delfinacie, m. 5. na połn. od
Grenobli. Ztąd Hrabowie *de Cler-*
mont-Tonnere biorą swe nazwisko.

CLERMONT-FERRAND,
Augustonometum, Arverni Clarus
mons, znaczne, bogate, i ludne M.
Fr. stol. Arvernii, z Bisk. ktore-
go Katedra, gmachy publiczne, i
place do przechadzki są bardzo pię-
kne. Jest mieyscem Sądow. Daie
się tu widzieć most naturalny zro-
biony od wytryskującej wody z
źródła mającej moc petryfikacyi.
Zalecony jest także Kiermont wo-
dami mineral. Filip August przylą-
czył go do Korony r. 1212. Tu mia-
ne było *Concilium* za Urbana II. r.
1095. na którym pierwsza Krucya-
ta uchwalona stanęła. Sawaon,
Audigier, Jan Bonafons, Paschal,
Domat ztąd byli rodem, m. 22 na
połud. od Mouliny, 31. od Lugdu-
nu, 88. od Paryża. dł. 20. 45. sz.
45. 46.

CLERMONT-DESSOUS,
o m. 4. od Ageny. *Clermont-Gal-*
lerande, o m. 1. od Fleche. *Cler-*
mont-Lodeve, między Lodewą i Pe-
zenas, są małe m. Franc.

CLERVAL, *Claravallis*, Kla-
rawalla, m. Fr. z zamkiem w
Franzkońcie, nal. do Donu Wir-
temberskiego, posiada go Hr. Mont-
belliard. Dependuje od Korony Fr.
o m. 2. od *Baume-les-Dames*. Jest
inne m. także zwane *Cleraux*, m.
2. od Orgelety.

CLERVAUX, *Claravallis*,
Klarawalla, jedno z najpiękniej-
szych i najst. Opactw. Fr. jest w
Szampanii o m. 2 od Baru, w do-
linie opasanej lasami i górami. Miey-
scem jest głównym Cysterfow idą-
cych za ustawą S. Bernarda, kto-
rą im. dał r. 1115. Tu się daie wi-
dzieć st. owa wanna S. Bernarda
zawierająca 200. beczek. Blizko

tego Opac. uformowało się miastecz-
ko. Jest tegoż im. Opac. Panien Cy-
sier. w Metz.

CLERY, m. Fr. st. obrazem cu-
downym Nayświętszey Panny, m.
3. od Orleanu.

CLERY-CREQUI, m. Fr. m.
1. od Peronny.

CLICHI, *Clipiacum*, m. Fr. o
m. 1. od Paryża. Tu miany był
zbor Bisk. Fr. r. 1636.

CLIMA, Klima, jest termin Ge-
ograficzny, znaczy przeciąg ziemi
zawarty między dwoma cyrkulami
rownoległymi Ekwatorowi. Tako-
we Klimata biorąc ie od Ekwato-
ra do cyrkulów polarnych z obuch
stron jedne od drugich mają dnie
dłuższe połgodziną, n. p. jeżeli Kli-
ma pierwte między Ekwatorem i
cyrkulem wyżey lub niżej leżą-
cym ma dzień godzin 12. zaczyna-
jący się drugi mieć będzie dnia 12.
godzin i poł. I tak inne Klimata po-
stępując coraz daley ku cyrk. polar-
nym różnić się będą połgodziną
dnia, a zatym i nocy. Takich zaś
Klimatow zwanych godzinnemi jest
24. od Ekwatora do cyrk. polar-
nego północnego, i drugie 24. od
Ekw. do cyrk. polar. połudn. z dru-
giej strony. z cyrkulów polarnych
ku biegunom zaś dni Klimatow Mie-
fiacem się różnią, i jest ich po 6.
tak, że ostatnie Klimata mają dzień
ustawiczny 6. Miesięcy trwający. Po-
spolicie zaś przez Klima rozumie
się różność Kraiu, czyli co do po-
wietrza, czyli co do własności zie-
mi lub mieszkańcow.

CLINCHAMPS, m. Fr. w
Normandyi, m. 2. od Caa.

CLISSA, Klissa, forteca w Dal-
macyi Weneckiej wielkiej wagi,
zdolnita od Wenetow na Turkacki
była r. 1684. Jest o m. 3. na poim.
od Spalatro, 12. od Sebeniki. dł.
35. sz. 44.

CLISSON, *Cliffonium*, Klif-
son, m. Fr. nad Seurą, m. 5. od
Nantes.

CLOIS, m. Fr. w Diec. Blo-

zeńskiej, m. 2. od Kasteldunu.

S. CLOUD, *Novigentum*, S. *Clodoaldus*, S. Klodoald, m. Fr. m. 2. na z. od Paryża nad brzegiem Sekwany. Znaczne jest zamkiem wspaniałym, który Ludwik XIV. nabył od Franc. *de Gondy* pierwsz. Arcy Bisk. Paryzkiego dla Filipa Xcia Aurelińskiego swego brata, który go na przepyszny obrocil Pałac, i jeden z najpiękniejszych w Euro. Kaskady tu osobliwie godne są podziwienia. Włość nal. do Arcy Bisk. Paryzkiego, które nadane tyt. Xstwa Parostwa było r. 1674. dla Francisz. *Harlay*, Arcy Bisk. Paryzkiego. dl. 19. 52. sz. 50. 37.

CLUNI, *Cluniacum*, Kluniak, M. Fr. w Burgundyi i fl. Opac. Bened. 45000. liwr. czyniące. Tu podług świadectwa Dziejopisow Pol. Kazimierz syn Mieczysława II. r. 1309. Mnichem został, którego uwołnionego od ślubow zakonnych przez Benedykta XI. Polacy na Tron wezwali. Leży nad rz. Grosną, m. 4. od *Maçon*, 15. od Lugdunu, 70. od Paryża.

CLUSA, Kluza, m. Wł. w Xięstwie Sabaudyi, stol. Pow. Fosyńskiego nad Arwą, m. 9. od Genewy, 8. od *Anuecy*, 16. od Szambery.

CLUYS-DESSUS, m. 2. od *Aigurandy*. *Cluys-Dessous*, m. 4. od *Argentony*, są m. Fr. w Pow. Bityruceńskim.

COARAZE, Baronia Franc. w Pow. Bearneńskim, m. 4. od Pau.

COCHEREL, wieś Fr. w Normandyi, m. 3. na w. od Ebroiki, fl. wygraną tu Giesklina odniesioną nad Krolew Nawarry r. 1364.

CODOGNO, *Cotoneum*, Kotonca, m. Wł. w Xstwie Medyolańskim, Pow. Lodezańskim ku zbiegowi rzek *Addy* i *Padu*. Tu r. 1746. Austriacy z placu spędzeni byli.

COESNON, *Coetnus*, Koetna, rz. Fran. wpada w morze przy *Pontorfonie*.

COETLOGON, lenność *de Haubert*, w Brytanii muicylzey,

ktora daie nazwisko jednemu znacnemu Domowi Franc.

COEUVRE, m. Fr. o m. 3. na z. od Swessyonu z tyt. Xstwa Parostwa

COGNAC, *Coniacum*, Koniak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, z zamkiem pamiętnym przez urodzenie w nim Franciszka I. Prożno r. 1651. od Xcia Kondusza było oblegane. Wodki tu są przednie. Jest w gruncie miłym, i obfitym w wina, nad rz. Charentą, m. 7. na z. od Angulemy, 2. od Jarnaku. Tegoż im. m. Fr. w Piktawii.

COGNI, *Iconium*, Konia, wiel. i dawne M. w Turcyi Az. w Karamanii, rezyd. *Beglerbeya*. Jest w piękney równinie i żyźney. Obfituje w zboża, leguminy, owoce i bydło. Owce tu znajdują się tak wielkie, iż ogony ich do 30. funtow ważą. Od *Satalii* m. 60. na w. dl. 51. 30. sz. 37. 56.

COGORETTO, lub *Coguretto*, *Kaguretta*, wieś we Wł. nadm. w Rzeplcie *Genueńskiej* z małym portem, od *Genuy* na za. m. 10. fl. jest urodzeniem *Krysztofa Kolomba*, który wynalazł *Amerykę*. 1492.

COIGNY, wieś Fr. w Normandyi z tyt. Xstwa, o m. 2. od *Carentan*.

COINCY, m. Fr. m. 2. od *Chateau-Thierry*.

COIMBRA, *Conimbrica*, Konimbryka, piękne, fl. i wiel. M. Portug. stol. Prow. *Beiry* z Bisk i fl. Akademią fund. od *Dyonizego* Krola; zdobią go *Katedra* wspaniała i rokoszne fontanny. *St. Pisarze de Diego, Paiva, Antrada, i Thom. Correa*, ztąd byli rodem. W położeniu jest miłym, obfitym w winnice, ogrody oliwne, owoce. Leży na wzgórcie nad brzegiem rz. *Mondegi*, która go na dwie części dzieli. Od *Bragi* m. 35. od *Porto* 24. od *Lizbony* 36. dl. 9. 48. sz. 40. 10.

COIRE, *Curia Rhatorum*, po Niem. *Chur*, Kur, wiel. i piękne M. *Szwajcarskie*, stol. *Kraiu Gry-*

zonow z Bisk. bardzo dawnym, którego Biskup ma prawo bicia monety, i jest Xciem imperii. Dzieli się na 2. części, mnieysze jest Katol. drugie Protest. Koira ma swoy rząd osobny i prawa szczegolne. Rada składa się z osob 70. z ktorey 15. Senatorow bywa. Leży w rownie między górami obfitey w zwierzynę, i zarolley winnicami, o ćwierć mili od Renu, 22. od Konstancyi, 21. od Zurvchu. dl. 27. 8. sz. 46. 50.

COISLIN, wieś Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, m. 2. od *Pont-Chateau*.

COL, termin Fr. Geogr. są to wąwozy między górami, przez ktore trakty się ciągną. Znacznieysze są *Col d'Aguelle*, przechod z Fr. do Włoch, ktory prowadzi z Gwilletry do *Chateau-Dauphin*. *Col-d'Argentiere*, przechod z Fr. do Włoch między Margr. Saluceńskim, i Hr. Niceńskim. *Col-de-Limon*, trakt przez Alpy prowadzi z Sospelli, do *Coni*. *Col-de-Tende*, przechod przez Alpy między Piemontem i Hr. Niceńskim, nazwaney od góry leżącej w Hr. Niceńskim.

COLIMA, Kolima, wiel. i bogate M. Amer. poln. w Meksyku, stol. Pow. tego im. bardzo wesolego i urodzaynego. dl. 270. 33. sz. 18. 30.

COLIOURE, *Cauliberis*, *Illiberis*, Illibera, dawne i mocne M. Fr. w Pow. Ruffyllońskim w podgórzu Pyreneyjskim z małym portem, m. 4. od Perpinianu, 2. od Elny. dl. 20. 45. sz. 42. 31. 45."

COLLE, *Collis*, m. Wl. w Xięstwie Toskańskim w Pow. Flor. z Bisk. Suffr. Florenc. m. 4. na polu. ku z. od Sienny, 10. od Florencyi. dl. 28. 45. sz. 43. 24.

COLIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Brecyji, m. 5. na poln. od Bourgu.

COLMAR, *Collunbaria*, Kolmar, znaczne M. Fr. w Alfacyi wyż. ktorey jest M. S. Było niedgdyś Cef. Mieyscem jest rządu najwyż. i Rady Alfackiej, nadane jest

pięknemi Przywilejami. Lutrzy mają tu wolność swey Religii; jest blisko rz. Illi, m. 2. od Brisfachu, 9. od Bazylei, 14. od Strazburga, 97. od Paryża. dl. 25. sz. 48.

COLMARS, *Collis Martis*, Kollmartya, m. Fr. w Prowancyi, mające prawo deputowania na zjazd Stanow. Leży przy Alpach, m. 8. od Glandawy, 8. od Digue. dl. 24. 30. sz. 44. 17.

COLMENAR, m. Hiszp. w Kastylii dawney, m. 10. na poln. ku w. od Placencyi.

COLOCHINA, dawne M. Morei nad Golfem Kołochińskim, m. 20. na polud. ku w. od Mazytry, 4. od Cerygo.

S. COLOMBE, *S. Columba*, S. Kolomba, m. Fr. nad Rodanem, na przeciw Wienney. Tegoż im. jest Opac. Fr. zakonu S. Benedykta blisko m. Sens, czyniące 6500. liwř. Także *la Colombe*, Opac. Cyster. fund. r. 1146. m. 2. od Tremouilli.

COLOMBO, *Colombum*, Kolomba, piękne i mocne M. na brzegu zachodnim wyspy Ceylanu w Azji z dobrą Cytadellą i trzema fortecami. Po długim oblężeniu wydarli go Hollendrzy Portug. r. 1656. i tu rezydnie Gubernator Holl. dl. 98. sz. 7.

COLOMMIERS, *Columbaria*, M. Fr. w gruncie urodzaynym i tłustym, m. 13. na w. od Paryża, 4. od Meaux.

COLONGES, Opac. Fr. m. 2. od Gray.

COLONNA, Kolumna, m. Wl. w Kampanii Rzymkiej, ktore dale nazwisko st. familii Kolumnow, od Rzymu m. 6.

COLORNO, *Colurnum*, Kolumna, M. Wl. w Xięstwie Parmy, ozdobione palacem dla rozrywki Xięcia Parmeńskiego. Jest to iedno z mieysc nayrozkofznieyszych we Wl. przez położenia wesulość, piękność ogrodow, i obfitość wszystkiego zalecone. Leży blisko Padu, m. 3. od Parmy. dl. 27. 50. sz. 44. 54.

COLOURI, *Salamis*, Kolura, wyspa i wieś Grecyi w Golsie Egejskim. Ma około *m.* 25. o *m.* 5. od Aten. Nal. do Turkow.

COMACHIO, *Comacula*, Komakia, m. Wł. w stanie Papiezkim, w pow. Ferrariskim z Bisk. znaczne zapasy solne. Wzięte było od zapawy Cesar. r. 1708. ale potym Karol VI. wrocił go Benedyktowi XIII. powietrze tu panuje niezdrowe, przeto nie jest prawie mieszkanie tylko od rybakow. Leży między bagnami zwanemi *Valli-di-Comacchio*, o *m.* 8. na półn. od Rawenny. 11. od Ferrary dl. 29. 42. sz. 44. 40.

COMAYAGA, ob. Valladolid.

COMBELONGUE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 2000. liwr. *m.* 2. od S. Lizier.

CAMBRILLE, mała kraina Fr. ktorey miejscem głównym jest *Evaux*.

COMBRONDE, *Opidum Candidobrense*, m. Fr. z tyt. Margr. w Arverni *m.* 3. od Gannaty.

COMO, *Comum*, Koma, M. Wł. ludne i mocne w Xstwie Medyolańskim, stol. pow. z Bisk. jest o półmili od dawnego *Comum*. Zdobyte było od Cez. r. 1706. jest oyczyzną Pawła Jowiusza, i Innocentego XI. Leży nad jezioziem tego im. o *m.* 11. od Bergamy, 9. od Medyolanu na półn. dl. 26. 32. sz. 45. 45.

COMINES, *Cominum*, zamek i M. Fr. w Flandryi nad rz. Lis, ktore należało do Filipa de *Comines*, o *m.* 3. na półn. od Lilli.

COMMIQUIERES, m. Fr. *m.* 6. na półn. od Olony.

COMMERCEY, *Commerciacum*, Kommerca, piękne M. Fr. w Xstwie Barskim z tyt. Xstwa i wspaniałym zamkiem wystawionym od Franc. *de Gondi* Kardyn. de Retz. w czasie tu jego bawienia. Karol Xzę Lotaryngii kupił go od tego Kardynała dziedzictwem dla Xcia *de Vandemont*. Ludwik XIV. ustąpił go z Xstwem razem Xciu Leopoldowi r. 1707. Powrócił do korony Fr. z

Lotaryngią, jest nad Mozą *m.* 5. od Toulu na z. od Baru Xiążęcego *m.* 6. na w. od Paryża 60. dl. 23. 15. sz. 48. 40.

COMMINGES, *Convena*, Konwennelski, pow. we Fr. z tyt. Hr. z sądami, i Bisk. Dany był Krolowi Franc. od Margoraty dziedziczki Hrabstwa tego zmarley r. 1443. ma długości *m.* blisko 18. szer. 6. leży między Gaskonią, Katalonią i Langwedocją. Handel tego pow. zależy nawięcej na bydle, inulach, i zbożu. S. Bertrand jest M. S.

COMORIN, Komoryn, Kap w Indyi, w części naybardziej posunionej ku morzu półwyspy Indyjskiej, ku południowi Malabaru, o *m.* 40. prawie na z. od wyspy Ceylanu.

COMORRE, Komorskie wyspy w Afryce, między Zangwebaryą, i Madagaskarą. Naywiększa z nich jest Komora, ale nie urodzajna, i Angafia. Rządzone są od małych Xiążąt pogan, lub Mahometanow, ktorzy są holdowniczym Portugal. mieszkańcy handlują na pow. produkta z Portugal. w Mozambice. Była małą podobne do Europejskich, dl. 60. sz. 12.

COMPANS, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Meaux.

COMPEYRE, m. Fr. nad Tarną *m.* 1. od Milhaud.

COMPIEGNE, *Compendium*, Kompiegna, M. wysp Franc. z pięknym zamkiem, w ktorym często rezyd. Krolowie Franc. Zborów kość. 5. tu mianych było. Sławna pod imieniem *Pucelle d'Orleans*, tu w niewolę od Angl. wzięta była r. 1430. Tu Kardyn. *Richelieu* zawarł związkowy traktat z Holl. r. 1624. Oyczyzną jest Piotra d'Ailly, i Hieron. Hangesta. Zbudowane było od Karola Iysęgo, jest blisko lasu zawierającego około 29000. morgow, bardzo wesołego i wygodnego do polowania *m.* 5. na półn. od Nonony, 8. na z. od Sweffyonu, 12. od Bolowaku, 18. od Paryża dl.

29. 41. sz. 49. 24.

COMPOSTELLA, *Brigantium*, Kompostella, s. M. Hiszpań. stol. Krol. Galicyi, z Arcybisk. fundowane r. 1120. i Akademią, w kapitule tuteyszej jest Kardynałow kaplanow 7. przez naśladowanie kościoła Rzymskiego. Rynki i gmachy publiczne, kościoły, a osobliwie Metropolitański, są bardzo wspaniałe. Pospolstwo od dawna mniema, że ciało S. Jakoba Ap. tam spoczywa, przeto wielka dotąd zewsząd liczba chrześcijaństwa się gromadzi. Wzięte i spalone było przez Almanzora Xiążęcia Arabskiego. Ztąd zakon żołnierski S. Jakoba z Kompostelli wziął swy początek. Leży na kępie uczynioney od rz. Tambr i Ulli, w równinie miley. m. 35. od Bragi, 55. od Legionu, 101 od Lizbony, 110. od Madrytu, dl. 9. 28. sz. 42. 54.

COMPOSTELLA, nowa M. nowej Hiszpanii w Ameryce poln. w Prow. Xalisco, zbudowane od Nunona Guzmana r. 1531. jest o m. 33. na z. od Gwadalaxy.

COMPREIGNAC, o m. 4. na z. od Milbaud.

COMPS, nad Nartabrą m. 3. od Kaltellany, są m. Franc.

COMTE, *Comitatus*, ob. Hrabstwo.

CONCARNAU, *Concarneum*, M. Fr. w Brytanii z portem i zamkiem dobrym, m. 4. od *Quimper*.

CONCEPTION, *Conceptio*, Koncepcya, M. Amcł. połd. w Chilli, założone r. 1550. od Piotra *Baldivia*, podbiciela kraju tego. Ma Bisk. i port obfzerny i piękny. Od Indyjanow po kilkakroć zdobyte i spustoszone było. Obywatele są urodni, mocni, i grzeczni, alegnuśni, jest miasto nad morzem, w gruncie dobrym, w kraju obfitym w zboża i wina wyborne, dl. 304. 27. sz. 36. 32.

CONCEPTION, m. nowej Hiszpanii w Ameryce poln. dependnie od Audyencyi Gwatymskiej,

jest nad małą rz. wyżey Porto-Bello.

CONCEZE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, m. 7. od Briwy.

CONCHES, *Concha*, Koncha, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. r. 1050. czyniącym 13000. liwr. handel prowadzi znaczny, jest o m. 4. na połd. ku z. od *Evreux*, 13. od Rotomagu, dl. 18. 26. sz. 48. 57.

CONCORDIA, Konkordya, m. Wł. z tyt. Hr. w Xstwie Mirandoli. Oblegane było od wielkiego Przeora Franc. r. 1704. jest nad rz. Sacchią, o m. 2. na z. od Mirandoli. Oyczyna Rufina dl. 28. 34. sz. 44. 52.

CONCORDIA, m. Wł. zrzurowane z Bisk. o m. 12. na z. od Alwilei. Biskup tutejszy rezyduje w blizkim mieście Porto Gruaro, dl. 30. 30. sz. 44. 52.

CONCRESAUT, *Concursalum*, m. Fr. w pow. Biturycyńskim, m. 5. od Briary.

CONDAT, m. Fr. m. 4. od Muraty.

CONDE, *Condats*, Kondea, M. Fr. Niderlandu w Haannonii, z zamkiem, i z tyt. Xstwa, jest to jedno z obronniejszych miast, ktorego twierdze są dziełem kawatera *de Ville*. Wzięte było od Franc. r. 1676. i otrzymali go traktatem Nimejskim, r. 1678. Leży blizko zbiegu rzek Skaldy i Hainy, m. 5. na z. od Mens, 5. i poł od Tournai, 51. od Paryża, dl. 21. 15. sz. 50. 26. Od tego miasta wzięta nazwisko familia Kondeuszow.

CONDE - SUR - NERAU, Kondea nad Nerallą, m. Fr. w Normandyi, znaczne handlem. Jest nad rz. Nerallą, m. 8. na połd. od *Caen*, 50. na z. od Paryża.

CONDE - SUR - ITHON, lub **CONDE L'EVESQUE**, m. Fr. w Normandyi m. 5. na połd. ku z. od Ebfoiki. Jest wiele innych mieyst we Fr. tegoż im. ktore znaczą zbieg, czyli złączenie się dwóch

rzek.

CONDEON, m. Fr. m. 10. od Saintes.

CONDOM, *Condomium*, Kondom, m. Fr. w Gaskonii, stol. pow. tego im. z Bisk. założonym od Jana XXII. r. 1349. dla niedostatku handlu jest ubogie. Wzięte było i spustoszzone od P. Montgomery wodza Protestantów r. 1569. Kondom wzięte swe założenie dawnemu kłasztorowi zniesionemu r. 1549. Scipion *Dupleix* ztąd był rodem m. 3. od Naraku. 30. od Burdegali. dl. 18. sz. 44.

CONDRIEU, *Condriacum*, Kondryak, piękne m. Fr. w pow. Lugduńskim, zalecone dobremi winami, jest blisko Rodanu, m. 3. na połd. ku z. od Wienney, 14. od Walencyi, 7. od Lugdunu dl. 22. 28. sz. 45. 28.

CONFLANS, mały pow. Konflanski w Hr. Roussylońskim, którego jest M. S. *Ville-franche*.

CONFLANS, m. Wł. w pow. Tarentezkim w Sabaudyi, ma tyt. Margr. m. 6. od Montieri nad Isfrazą.

CONFLANS, *Confluens*, m. Fr. w Lotaryngii, na pograniczu Fraszkontu, m. 5. na z. od Metz. Jest tego im. nad zbiegiem Marny i Sekwany, wieś ozdobna pałacem Arcybisk. Paryżskiego.

CONFLUENT, *Confluens*, toż jest co zeyście się razem dwóch rz. w iedno koryto.

CONFOLENS, *Confluens*, m. Fr. nad rz. Wienneą na pogran. Marchii i Piktawii, m. 10. od Lemowiki, 12. od Angulemy.

CONI, *Cuneum*, Konia, M. Wł. bardzo obronne w Xstwie Piemontckim z dobrą cytađellą. Poddano się Francuzom r. 1641. i znowu od nich oblegane było ale r. 1691. r. 1706. od niego odstąpić byli przymuszani, iako i r. 1744. w ostatnim razie stoczona była potyczka, jest nad zbiegiem Gessy i Stury, m. 14. na połd. od Turynu, 12. od Pigneroli, 12. od

Finali dl. 25. 20. sz. 44. 23.

CONIMBRIA, ob. Koimbra.

CONLIE, Konlia, m. Fr. mieysce głowne Margr. Lawardyńskiego, zalecone walnemi co tydzień targami m. 4. na połn. ku z. od Mans. W tymże na w. położeniu *Connerai* m. Fr.

CONQUET, *Conquestus*, Konkiet, piękne i bogate nadm. m. Fr. w Brytanii niż. w Kornuwalii z dobrym portem, i wygodnym stanowiskiem dla okrętów, o m. 5. na z. od Bresty.

CONGUES, m. Fr. m. 5. na połn. od Rhodesy z Opac. Sekularyzowanym czyniącym 10000. liwr.

CONSERANS, lub Couserans, *Conssorani*, mały pow. Konforański we Fr. w Gaskonii, między Hr. Foix, i Konweneńskim, z Bisk. który po zruynowaniu Konforany przez Bernarda Hrabiego Konweneńskiego rezyd. w S. Lizier.

S. CONSTANCE, nazwisko strony jedney przyładku dobrej nadziei, sławney wybornemi winami. Ob. Konstancya.

CONSTANTINA, Konstantyna, m. Hiszp. w Andaluzyi z zamkiem na górze, o m. 17. od Korduby.

CONTINENS, termin łac. Geograficzny, znaczy *Ląd*, czyli większą rozległość ziemi, żadnym morzem nieprzerwaney ani rozłączoney. Dzielą Geografowie pospolicie ziemie na dwa lądy *stary*, *inowy*. Stary zawiera Europę, Azyą, i Afrykę, nowy tylko Amerykę, która ięzli się, iak niektorzy mniemają, łączy z Azyą, ieden ląd tylko byłby prawdziwy.

CONTY, *Contem*, Konteia, m. Fr. w Pikardyi wyż. z tyt. Xięstwa, który nośi z tąd familia Xząt de Konty będących drugą Liniją domu Kondensow. Jest nad Seilą, m. 4. od Ambianu, 25. na połn. od Paryża. dl. 19. 34. sz. 49. 54.

CONVERSANO, *Cupersanum*, Konwersana, M. Wł. w Krol. Tij

Neapol. w ziemi Barskiej, leży między górami, o *m* 4. od Golfu Weneckiego, 6. od Baru, dł. 34. 50. sz. 41. 10.

CONZA, *Consa*, lub *Campsa*, Konza, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. w Pruwycypacie z Arcybisk. Jest nad rz. Ossantą, *m*. 12. od Benewentu, 21. na w. od Neapolu, 13. od Salerny, dł. 32. 55. sz. 40. 50.

COQUIMBO, lub *la SERENA*, Kokwinba, m. Ameryki połud. blisko rzeki tegoż im. w Chili, wystawione od Piotra *Valdivia* r. 1544. Mieszkańcy są dobrzy, ludzie, i obyczajni. Kray obfituje w owoce, kruszce, i metale różne. Pola są zawsze zielone, deszcz tu pada rzadko. Od Anglikow pokilkakroć złupione było, dł. 306. 24. sz. 29. 54.

CORBELL, *Corbellium*, Korbelia, m. Fr. nad Sekwaną, która ją na 2. miasta dzieli, zawiera 4. parafie, Xzę Burgundyi próżno ją oblegał, r. 1418. Kalwiniści też od obłożenia zjad odstępnie przymuszni byli, ale od Xcia Parny r. 1590. dobyte było. Jest o 7. *m*. na połd. od Paryża, 3. od Melunu dł. 20. 6. sz. 48. 38.

CORBENY, Korbeny, m. Fr. między Laoną i Reims, o *m*. 5. od nich. Znaczne jest relikwiami S. Markowa, do których lud się tu zbiega, dla uzdrowienia wołów pod gardłem wyrosłych, i Krolowie Fr. po koronacyi to mieysce odwiedzać zwykli, r. 776. był tu pałac Krol.

CORBIE, *Corbeia*, Korbeia, m. Fr. w Pikardyi z fl. Opac. Bened. czyniącym 65000. liwr. wzięte było od Hiszp. r. 1636. ale Ludwik XIII. odebrał go r. tegoż Ludwik XIV. zrzucił go kazał r. 1673. Jest nad Somną *m*. 4. na w. od Ambianu, 30. od Paryża dł. 20. 10. sz. 49. 54.

CORBIERES, dolina Fr. w Langwedocyi, pamiętna, iż tu Fr. w wieku osmym w pień Saracenow wycieli. Jest z Arony Aletu.

CORBIGNY, *Corbintacum*, Korbinia, m. Fr. w pow. Niwerneńskim, z Opac. Bened. które czyni 7000. liwr. *m*. 5. od Clameci.

CORBON, m. Fr. *m*. 2. od Mortagne.

CORDES, m. Fr. nad rz. Ceroną, liczy 800. dymow, *m*. 2. od Alby; inne tego im. *m*. 9. od Toulofy.

CORDILIERES, ob. Andes.

CORDOUAN, fl. wieża Korduańska z latarnią morską we Fr. przy uściu Garumny. Wieża ta Architektury jest przedziwnej; odnowioną była od Ludwika XIV. r. 1665. dla oświecenia okrętów, i obwarowania, aby nie wpadały na piaski, które są przy uściu Garumny o *m*. 22. od Burdegali.

CORDOVA, *Cordoue*, *Corduba*, Korduba, dawne wielkie i mocne M. Hiszp. w Andaluzyi z Bisk. ozdobione wielkimi i pięknymi gmachami publicznymi, wzięte było r. 170. Hegiry od Aberama Generała Maurów. Ferdynand Krol odebrał go niewiernym w wieku 13tym. Jest w gruncie żyznym, i w okolicy pełnej sadow cytrynowych, pomarańczowych, i winnic przednich. Zjad naylepsze konie Hiszpańskie wychodzą. Oyczyzną jest obydwóch Senekow, Lukana, Jana Sepulwedy, Ferdynanda z Korduby, Ludw. Gongory, i Kardyn. Toleta. Leży nad Gwadalkwiwirą *m*. 28. od Sewilli, 34. od Malagi, 70. od Madrytu, dł. 13. 48. sz. 37. 42.

CORDOVA, nowa Korduba, M. Amer. połd. w Paragway, z Bisk. którego jest rezyd. o *m*. 70. od S. Jago.

CORFOU, Corinthus, ob. pod literą K.

CORI, *Coria*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej, *m*. 4. na połd. od Palestryny.

CORIA, *Corium*, Korya, m. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. jest nad rz. Alaganą *m*. 10. od Placencyi, 10. od Alkantary.

CORME-ROYAL, m. Fr. w Santonii, o m. 3. od Saintes.

CORMEILLES, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr. Jest nad rz. Kalońną. m. 3. od Lisieux.

CORMERY, *Cormeriacum*, Kormeryak, m. Fr. w Turonii w położeniu miłym nad Indrą, m. 3. od Turony, z Opac. ktore czyni 4000. liwr. Oyczyzna Joach Periona.

CORMICY, w Szampanii, m. 4. od Reims. *Cormolain*, m. 3. od S. Lo. *Corné*, m. 3. od Andegawy. *Corneillan*, m. 2. od Aire, są niżej wymienione m. Fr.

CORNET, forteca wyspy Gernesey, należy do Anglikow.

CORNETO, *Cornuetum*, Cornet, m. Wł. w Patrimoniū S. Piotra z Bisk. dependującym od Patrięza. Jest nad Martą, o m. 1. od morza, 8. od Witerbu, 15. na półn. od Rzymu.

CORNEVILLE, Opac. Fr. August. czyni 6000. liwr. w Normandyi, m. 2. od Pontaudemery.

CORNWALL, *Cornouaille*, *Cornubi*, Kornuwallia, Prow Angiel. nadm. mająca w około m. 50. a łanow ziemi 960000 wysła 2. Deput. na Parl. Doliny tej Prow. obfitują w zboże i pastwiska; góry w kruszce cynowe i miedziane, w zwierzynę różną a obliwie Bekaffy. Tu największy jest w Anglii na Sardyni połow. Obywatele są mocni i odważni. Egbert Krol Angiel. pierwszy tę podbił Prow. r. 809. Lancelston jest iey M. S.

CORNOVAILLES, *Corisopitum*, *Cornu Gallia*, Kraina Fr. w Brytanii, ktora zawiera Diec. Kwimperską.

CORNUS; m. Fr. m. 4. od Kadurku.

COROGNE, *Coruna*, *Corunnum*, Koruna, bogate i mocne M. Hiszp. nadm. w Galicyi, z zamkiem i portem bardzo obszernym, obronny dwoma Cytadellami. Daie się tu widzieć wieża stara zbudowa-

na od Rzymian. Koruna jest na małej połwyspie, m. 6. od Betanzos, 15. od Kompostelli. dl. 9. 20. sz. 43. 20.

CORON, *Corona*, Korona, dawne i mocne M. Morei, nad GOLFEM KOROŃSKIM, w Prow. Belwederrze. *Leon Veteran*, rozbojnik morski Genueński dobył go r. 1204. i tegoż r. poddało się Wenetom. r. 1498. wzięte było od Bajazeta II. a odzyskane od Xcia Doryi r. 1533. Znownu gdy powrocilo pod moc Turkow, zdobył go Francisz. Morosini r. 1685. i potem go odebrali Turcy. Jest o m. 6. od Modony na półn. ku w. od Mistry 15. dl. 39. 40. sz. 36. 55.

CORPS, m. Fr. w Delfinacie, o m. 9. od Grenobli.

CORREGIO, *Corregium*, piękne i wesołe m. Wł. stol. X^{ta}wa tegoż im. należące do Xcia Modęńskiego. ozdobione pięknym zamkiem. Poddało się Xciu Eugeniuszowi r. 1706. Oyczyzną jest sł. malarza Antoniego z Corregium, m. 4. na półn. ku z. od Modeny, 3. od Reggio. dl. 28. 20. sz. 44. 45.

CORREZE, m. Fr. w Lemo-wiceńskim, m. 3. od Tonlli.

CORSICA, ob. Korfyka.

CORSE, m. Fr. nad Ligerą, m. 3. od Andegawy.

CORTA, *Cenestum*, Cenešt, M. Wł. na wyspie Korfyce z Kollegium, i mocnym zamkiem w śródoku wyspy. Jest rezyd. Bisk. Aleryjskiego, o m. 11. na połud. ku z. od Bastyi, 10. od Calvi. dl. 26. 55. sz. 42. 12.

CORTONA, dawne M. Wł. w X^{stwie} Toskańskim w Pow. Florenckim z Bisk. i sł. Akad. Oyczyzna Piotra Beretyna, sł. malarza. Jest na górze, o m. 13. na połud. ku w. od Sienny, 8. od Peruzyi. dl. 19. 37. sz. 43. 18.

CORVO, wyspa Krucza, jedna z Azorow najbardziej ku północy leżąca. Ma m. 3. w około; jest z zamkiem dobrym i z portem, na

połn. wyspy *de Flores*.

COS, wyspa. ob. Stanchio.

COSENZA, *Consentia*, Kosenza, znaczne M. Wł. z zamkiem dobrym i Arcy Bisk. stol. Kalabryi dalszey w Krol. Neapolitańskim. Oyczyzna Jana Grawiny. Jest w równinie żyzney nad rz. Grata, *m.* 4. od morza, 12. na połud. ku z. od Rossano., 60. od Neapolu. dl. 34. 10. sz. 29. 23.

COSNAC, m. Fr. w Santonii nad Garonną, *m.* 7. od Saintes.

COSNE, *Condate*, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 6. na połud. od Gieny.

COSSANA, *Cossa*, ob. Casano.

COSSE, m. Fr. w Pow. Andegawskim, *m.* 4. na połud. od Lawali.

COSTARICCA, *Ora dives*, Brzeg bogaty, Prow. Ameryki północney w nowey Hiszp. dependnie od Audiencyi Gwatemalskiej. Ziemia jest uboga i niepłodna, ale w bydła obfituje wielkie i opaske. *Carthagago* jest tey Prow. M. S.

COSTE, termin Geograf. Fr. po Lac. *Littus*, po Pol. Brzeg, zowią się tak podnadm. Prowincye, ob. je pod dodanemi sobie szczególnemi nazwiskami.

COSTE-ROTIE, nazwiskonadane brzegowi Prow. Delfinatu wyżey Walencyi i Thainy, gdzie dobre zbierają wina.

COTENTIN, Pow. Konstantycyński w Normandyi niż. nad morzem Brytańskim, obfity w pastwiska, trzody liczne i konie wyborne. Obywatele są dowcipni, roztropni i pracowici. *Coutances* jest M. S.

COTIGNAC, Kotyńniak, m. Fr. w Prowancyi, zalecone dobrami konfiturami, *m.* 2. od Barieli.

COUBERT, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Paryża.

COUCY, *Codicium*, m. Fr. w Pow. Laobńskim, sił ruiną zamku zbudowanego od dawnych Panow *de Coucy*, odnowionym i powiększonym od Ludwika Xcia Au-

reliańskiego brata Karola VI. Krola Fr. Ma sady, leśnictwo i skład soli: zwane jest także *Coucy-le-Chatel*, o *m.* 5. od Laony na z. od Swofsyonu 3.

COUHE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 7. od Poitiers.

COULANGES - LES - VINEUSE, *Colonia Vinosa*, m. Fr. *m.* 3. na połud. od Antyziodoru si. dobremi winami *Coulanges*, nad Yonną jest o *m.* 2. od Clamecy. *Coulans*, m. Fr. z tyt. Baronii i z zamkiem, o *m.* 3. od Mans. *Coulomb*, Opac. Bened. *m.* 4. od Karuty, czyni 11000 liw.

COULONCHE, w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu. *Coulonges*, w Piktawii, *m.* 4. od Pontenay. *Coulens*, w Pow. Biturycyńskim, *m.* 3. od Gieny. *Courbeville*, *m.* 3. od Lawali, są małe m. Franc.

COVOLO, Kowcło, znaczna forteca w Hr. Tyrolu, która przechodu broni z Niemiec do Włoch. Jest wielkiej wagi. Artyllerya, żywności i żołnierze wciągani być do tey fort. zwykli za pomocą pewney machiny.

COURBIERES, Włość mała w Prowancyi, *m.* 2. od Manoski.

COURBONS, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Digne, i *Courcy*, z tyt. Margr. *m.* 2. od Pithiviers.

COURDIEU, Opac. Fr. Cyfter, *m.* 5. od Orleanu, czyni 5000 liwr.

COURGIS, *m.* 2. od Antyziodoru, *Courle*, *m.* 6. od *Thouars*, *Courmonteral*, *m.* 2. od Montpellier. *Cournillon*, *m.* 5. od Nyons. *Coussan*, *m.* 1. od Narbonne. *Cousson*, *m.* 5. od Rupelli. Inne w Burgundyi z tyt. Hr. *m.* 4. od Antyziodoru. *Courtanvaux*, w Pow. Cenomańskim z tyt. Margr. *m.* 5. od Vendome, są nizezemne m. Fr.

COURTENAY, *Curtinacum*, m. wyspy Fr. w Pow. Gatyneńskim, si. przez swych dziedzicow, *m.* 6. od Sens, 24. od Paryża. dl. 20. 45. sz. 48. 1.

COURTESON, m. Fr. w Xię-
stwie Apanuzykańskim, *m.* 1. od O-
range. Owezyzna Sauryna.

COURTISON, m. Fr. w Szam-
panii, *m.* 2. od Chalons.

COURTOMER, m. Fr. z zam-
kiem i tyt. Margr. w Normandyi,
m. 2. od Seezy.

COURTRAY, *Corturiacum*,
Korturyak, dawne M. i Kasztel. w
Flandryi Austr. Ludyk XIV. zdo-
był go i zruynował r. 1683. Jest
nad rz. Lis, *m.* 4. od Lilli na półn.
ku w. od Paryża 56. dl. 20. 58. sz.
51. 51.

COURVILLE, *m.* 3. od Kar-
anty. *Courfana*, z Baronią w Lo-
taryngii, *m.* 3. na w. od Baru. *Cour-
zieux*, *m.* 4. na z. od Lugdunu, są
m. Franc.

COUSSEY, wieś z tyt. Hr. *m.*
1. od *Neuchateau*.

COUTANCES, *Constantia*,
Konstancya, dawne i znaczne M.
Fr. w Normandyi stol. Powiatu, z
Bisk. ozdobne Kościołami, o obli-
wie Katedrą wspaniałą. Jest blisko
morza, *m.* 5. od *S. Lo*, 16. od *S.
Malo*, 9. od *Avranches*, 71. od Pa-
ryża. dl. 16. 12. sz. 49. 2. 50."

COUTERNE, m. Fr. w Nor-
mandyi, *m.* 3. od Domfrontu.

COUTHENAS, wieś Fr. *m.*
2. od Montbellard, sł. źródłami
wody stoney, i górą kamienia lu-
palnego.

COUTRAS, *Corterate*, m. Fr.
nad rz. Dordogną, *m.* 4. na półn.
ku w. od Liburny, pamiętne wy-
graną Henryka IV. r. 1587.

COUTURE, Opac. Bened. w
Diecezji Mańskiey, czyni 15000.
liwr.

COUTURELLE, wieś w Ar-
tezyi z tyt. Margr. *m.* 3. od Dour-
iens.

COUVERTOIRADE, m. Fr.
m. 5. od Milau.

COUVONGES, zamek w Xię-
stwie Barńkim we Fr. *m.* 2. od Baru.

COYAC, m. Hifzp. w Diec. O-
wiedańskiey. sł. mianym tu zborem

Kościel. r. 1050.

CRANSAC, wieś Fr. *m.* 6. na
półn. ku z. od Rhodezy. Sł. wodami
mineralnemi skutecznemi na za-
twardzenia.

CRAON, zamek i Xiśtwo w Lo-
taryngii, *m.* 1. od Lunewilu, przed-
tym zwane *Haden villers*.

CRAONNE, m. Fr. *m.* 4. od
Laony.

CRAPONNE, m. Fr. w Ar-
wernii, *m.* 5. od Puy. Toż jest na-
zwisko kanału rz. Durancyi, który
służy do uprawy rol Powiatu *Crav.*

CRATO, Krata, m. Portug. w
Estremadurze z zamkiem, niegdyś
było Prziorstwo Maltańskie, ale te-
raz przyłączone jest do Korony, *m.*
4. na z. od Portalegry.

CRAU, Pow. Kraweński w Pro-
wancyi między Rodanem, i Sta-
wem Berry, w gruncie kamienistym.
Tegoż im. rz. we Fr. wpada w mo-
rze śródziemne przy Agdzie.

CRAVAN, *Crevenum*, Krawa-
na, m. Fr. w Burgundy nad zbie-
giem rz. Kury z Yonną. Sł. jest sto-
czoną bitwą między Franc. i Angli-
kami r. 1423. Jest w gruncie ży-
źnym, i w wina obfitym. Od An-
tyziodoru, *m.* 4. od Awalony 5. od
Paryża 35. dl. 21. 15. sz. 47. 42.

CREANCES, m. Fr. w Nor-
mandyi, *m.* 3. od *Contances*.

CREANGE, Marg. udzielne,
zawarte w Lotaryngii, o 7. *m.* na w.
od Metz.

CRECI, *Crecliacum in Pontivo*,
Kresy, dawny Pałac Krol. Fr. w
Pikardyj, sł. zwiedzioną tu potycz-
ką Anglikow z Franc. pod Filipena
Walezynuszem r. 1346. Jest o *m.* 4.
od Abbeville, 12. od Ambianu, 40. na
półn. od Paryża. Tegoż im. *m.* 3.
od Meaux, inne o *m.* 2. od Sweffyjonu,
także nad rz. Serrą, *ns.* 3. od Lacny.

CREIL, *Creolium*, m. wyspy
Franc. o *m.* 2. od Senlis, 12. na
półn. od Paryża. dl. 20. 8. sz. 49. 13.

CREME, *Crema*, Krema, mo-
cne m. Wł. w Państwie Weneckim,
stol. Pow. Kremasku z Bisk. zało-

żonym r. 1579. Należy do Wenetow od r. 1428. Jest nad rz. Seryą, *m.* 8. na poln. od Piacencyi, 3. od Kremony, 10. od Brescyi, 9. od Medyolanu. dl. 27. 25. sz. 45. 25.

CREMIEU, Kreミアк, *m.* Fr. w Delfinacie, o *m.* 1. od Rhodanu, 6. od Lugdunu

CREMONA, Kremona, znaczne, dawne i obronne M. Wł. w Xłstwie Medyolańskim, stol. Pow. tegoż im. z zamkiem dobrym i Bisk. Xżę Eugeni prożno się o zdobycie jego na Franc. pokusił, Marzałka iednak Franc. *de Villeroy* z pośrzod Fortecy zabrał w niewolę, r. 1702. a przez kapitulacyą r. 1707. i Miasło. Oyczyzną jest Hieron. Widy. Leży w równinie bardzo miłej nad Padem, o *m.* 12. na poln. ku z. od Parmy, 6. od Piacencyi, 11. od Brescyi, 15. od Mantuy, 11. od Medyolanu. dl. 27. 30. sz. 45. 8. Kremoneski Powiat położony jest między Xłstwem Parmeskim, Mantuańskim, Brescyaną, Kremaskiem, i Lodezaną w Xłstwie Medyolańskim. Żyźny jest w wina i owoce. Nal. do Domu Austr.

CRESCENTINO, *Crescentinum*, Krescentyna, *m.* Wł. w Xłstwie Piemontckim nad Padem. Wzięte było od Franc. r. 1704. i odebrane od związkowych 1706. Jest o *m.* 8. od Turynu, 7. na połud. ku z. od Kazali.

CRESPY, *Crispitiacum*, *m.* Wyspy Franc. stol. Pow. Walezyjskiego, z sądami. Jest o *m.* 5. na połud. od *Compiègne*, 13. od Paryża. Tegoż im. *m.* 2. od Laony. *Crespin*, *m.* 2. od *Coudé*; także blisko Sweslyonu, są Opac. Franc.

CREST, *m.* Fr. w Arwernii blisko Allieru, *m.* 4. od Klermontu. Tegoż im. w Delfinacie nad rz. Dromą, *m.* 6. od Walencyi. Także Opac. Fr. Cyfter. czyniące 9000. liwr. *m.* 6. na poln. od Langres.

CRETA, ob. Kandyja.

CREVECOEUR, Krewekier, fort. Niderlandu w Hollandyi nad

Możą, o poltory mili od *Bois-le-Duc*. Wzięta jest od Franc. r. 1672.

CREVECOEUR, *m.* Fr. w Pow. Kambrezkim nad Skaldą. Jest blisko miejsca tego, gdzie było dawniey *Vinciacus*, fl. wygraną Karola Martella r. 717. Tegoż im. *m.* Fr. w Pow. Bellowiceńskim, zalecone dobrą fabryką materyi. Ma tytuł Margr.

CREUILLY, *m.* Fr. *m.* 2. na w. od Bayeux.

CREUSE, *Crofa*, Kreza, rz. dosyć znaczna we Fr. wypływa z Marchii, i łączy się z rz. Wienną.

CRIEL, w Normandyi, o *m.* 2. od Eu. *Criquetot*, tamże *m.* 3. od Fekampy. *Crog*, *m.* 4. na połud. od Aufance, są male *m.* Franc.

CROISIC, Port morski w Brytani, o *m.* 3. na poln. od uścia Ligery, 102. od Paryża.

CROIX-S.-LEUFROY, *m.* Fr. w Normandyi, z tyt. Baroni Opac. Bened. ktore czyni 9000. liwr. *m.* 2. od Ebroiki.

SAINTE-CROIX, nazwisko wielu Opactw we Fr. w Quimperlay Bened. czyni 8000. liwr. W Burdegali czyni 15000. liwr. &c. ob. Heiligen-Kreutz, Santa Cruz.

S. CROIX, *Santa Crux*, S. Krzyża wyspa w Amer. poln. iedna z Antylskich. Wzdłuż ma mil 22. wszędy więcey nad 4. lub 5. Grunt tu jest dobry, i bardzo spłobny. Przerzyna go wielka liczba rzek. W niektórych porach roku panuje tu powietrze niezdrowe, dla wielkich płazczyzn. Znajdują się na tey wyspie 3. porty dobre. Francuzi posiadający ją przedali Duńczykom, ktorzy wystawionym zantkiem ubezpieczyli r. 1735.

S. CROIX, *m.* Fr. w Alfacyi, *m.* 5. od Enfishheim.

CROIX-DE-ROCHEFORT, *m.* 4. od Andegawy. *Crolles*, *m.* 4. od Grenobii. *Cromont* w Pikardyi *m.* 3. od Abbewilli są liche *m.* Fr.

CROTONA, *Croto*, Krotona, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. nad Gol-

Golfem Tarenckim z Bisk. i Cyta-
della. St. Milon Krotoneńczyk ztąd
był rodem, od S. Seweryny na pold.
m. 5 dl. 35. sz. 39.

CROTOY, m. i forteca Fr. w
Pikardyi nad uściem Sommy.
Twierdze jego zniszone były. *m.*
5. od Abbeville, dl. 19. 20. sz. 50.
15.

CROUPIERE, w Arwernii
nad Dorą *m. 2.* od Thiers *Crony*,
blizko Fertè-Milon. *Crouzille*, o
m. 7. od Lemowiki. *Crouzet*, o *m.*
4. na polu. ku z. od Roanny, są mi
Franc.

CRUSSOI, zamek Fr. w pow.
Wiwarskim o *m. 3.* od Tournony,
od którego znaczna familia Franc.
wzięła nazwisko. *Crusy*, m. Fr. w
Langwedocyi *m. 3.* od S. Pons.
Crusy, o *m. 3.* od Tonnery.

CUBA, Kuba, wiel. wyspa A-
mer. północney przy wniściu do
Golfu Meksykańskiego, długa około
m. 250. szer. 35. Odkryta była od
Krzysztofa Kolomba, r. 1494. obli-
tanie w kuropatwy, synogarlice, pa-
pugi, kruszce niegdzie złote, tabakę
i cukier. Kray jest górzysty i nie-
rodzajny. Należy do Hiszp. od któ-
rych jest zamieszkały, właściwych
obywatelów niemałz już prawie za-
bitych. Angl. r. 1760. opanowali
byli część Kuby, ale wrocili ją tra-
ktatem Wersalskim, r. 1763. Ha-
wana jest w niej M. S.

CUBLANC, m. Fr. w pow.
Lemowickim *m. 4* od Briwy.
Cucq, m. Fr. w Langwed. *m. 4.* od
Kastry.

CUCE, zamek Fr. z tyt. Margr.
blizko Rennes

CUDNOW, M. Pol. w Woi.
Wołyńskim, w dziejach Pol. pamię-
tne zwycięstwem woysk Polskich
pod Stanisz. Potockim i Jerzym Lu-
bomirskim Hetmanami Kor. odnie-
sionym nad Moskwą, gdzie nieprzy-
ziaciela na 36000. padło. Jest od Du-
bna o *m. Pol. 22.* od Berdyczowa 4.

CUENZA, *Concha*, Kuenza,
M. Hiszp w Kastylii nowej, stol.

pow. Sterry z Bisk. Alfons IX. zdo-
był ją na Maurach. Wzięte było od
Mylorda Peterborugha, ale od Xcia
Berwick mimo żwawego odporu o-
debrane zostało. Tu się rodzili Lu-
dwik Molina, i Alvarez Albornor.
Jest nad rz. Xukarą, *m. 32.* na w.
od Toledu, 31. od Madrytu. dl. 15.
56. sz. 40. 10. Tegoż im. jest M.
w Amer. pold. w Peru, o *m. 6.* na
pold. od Kwitio.

CUILLE, o *m. 7.* na poln. ku
z. od Chateau-Gontier. *Cuizenoux*,
w Diec. Lugduńskicy *m. 10.* od
Chalons. *Culant*, o *m. 5.* na w. od
Karnuty, są m. Franc.

CULHAT, m. Fr. w Arwer-
nii nad Allierą, o *m. 4.* na w. od
Riomy.

CUMANA, Kumana, M. A-
meryki pold. w ziemi tegiey, stol.
Prow. tegoż im. ktorey brzegi od-
kryte były od Alfonsa z Ojedy i A-
meryka Wespucyusza 1499. Nal. do
Hiszp. dl. 314. sz. 9. 46.

CUMIHRES, m. Fr. nad Mar-
ną, zalecone winami o *m. 1.* od E-
pernay.

CUPERTINO, Kopertyn, m.
Wł. w Krol. Neapol w ziemi O-
tranckicy, o *m. 3* od Nardo. Oyczy-
zna S. Jozefa z Kopertynu.

CURE, *Chora*, Kura, rz. Fr.
ktora w Krawanty mieście łączy się
z Yonna.

CURSOLARES, wyspy Kur-
solary w Grecyi oblanc odnogą Le-
pańską, jest ich 5. są male nielu-
dne i niemal opuszczone. Dawniey
zwane były *Echinades*, pamiętne
są zwycięstwem odniesionym od Ja-
na Austryjaka na Turkach, r. 1571.

CURVAT, m. Fr. w Langwe-
docyi o *m. 5.* od Alby. *Curzay*, z
tyt. Margr. o *m. 5.* od Poitiers.

CURZOLA, *Corcyra Nigra*,
Kurzoła, wyspa Golfu Weneckiego
przy brzegach Dalmacyi, długa o-
koło *m. 3.* z małym m. tegoż im. i
z Bisk. Sufr. Raguzkańskiego. Nale-
ży do Wenetow, dl. 34. 50. sz. 43.
6.

CUSSAC, w Piktawii, o *m.* 2. od Rochechouart, i *Cuffet*, w pow. Burbońskim z fl. Opac. Mniżek o *m.* 7. na półn. od Roanny, są *m.* Franc.

CUVES, *m.* Fr. w Normandyi o *m.* 4. od Avranches. *Cuvilly*, w Pikardyi, o *m.* 3. od Montidiery. *Cuxac*, *m.* Fr. w Langwedocyi o *m.* 2. od Narbonne.

CUYO, ob. Chiguitos.

CYKLADY, *Cyclades*, są to wyspy na Archypelagu, tak w rząd leżące, iż koło czynią; z kąd mają Greckie nazwisko, od słowa znaczącego *Kolo*. Są na północ Kandyi, w środku ich jest wyspa Delos. Została pod pan. Turkow.

CYPR, *Cyprus*, wielka wyspa w Azji na morzu śródziemnym, niegdyś zawierała 7. Krolestw; długo w rękach Persow, Egipcyanow, na koniec w mocy zostawała Saracenow, którym od Rycharda I. Krola Angiel. w czasie krucyat, r. 1189. wydarta była, potem dostała się Wenetom, r. 1458. na tych zaś r. 1571. zdobył Selim II. Cezarz Turecki. Obfituje w wszelkie potrzeby i wygody, iż bez innych krajow obeysć się może. Wydaie wina przednie, cukier, owoce &c. Kurdybanu bardzo wiele wychodzi. Nikozya jest *M. S.*

S. CYPRIEN, *m.* Fr. o *m.* 4. od Sarlaty, tegoż jest im. Opac. w Poitiers.

S. CYR, ob. Cir.

CYTHERA, ob. Cerigo.

CZACKA-THURN, plac obrony w Styryi niż. na pograniczu Węgier, oblegany od Węgrzynow buntowniczych, r. 1704. Leży między rz. Muerą, i Drawą. Wina Czackaturskie są bardzo zalecone, *m.* 16. na półd. ku w. od Grätzu, 40. od Wiednia dł. 34. 4. sz. 46. 24.

CZACZANIE, *m.* Pol. w Woi. Braclawskim dosyć znaczne, od Bercad na półd. *m.* 2.

CZARNAWCZYCE, *m.* Pol. w Woi. Brzelkim Litt. znaczne

palacem, i pięknym ogrodem Xżąt Radziwiłow, o *m.* 3. od Brześcia, 24. od Warszawy.

CZARNKOW, *m.* Pol. w Woi. Poznańskim nad rz. Noteczem, o *m.* 1. od Santoka.

CZARNOBYL, *m.* Pol. w Woi. Kiiwskim, dosyć znaczne, domu Chodkiewiczow. jest nad rz. Prypecią przy uysciu rz. Ufzy, od Kiiwa na półn. *m.* Pol. 36.

CZARNOKOZIENICE, *m.* Pol. w Woi. Podolskim, bogate znajdującym się w gruntach swych alabastrem i marmurem, od Kamieńca na z. *m.* Pol. 3.

CZARTKOW, małe *m.* Pol. w Woi. Podol. od Trembowli na półd. *m.* 3.

CZARTORYSK, *m.* Pol. z zamkiem, w Woi. Wołyńskim, niegdyś Xstwo, od ktorego podobno wielka familia Xżąt Czartoryskich ma nazwisko, jest nad rz. Sterem, od Łucka na półn. *m.* 17.

CZASŁAW, *Czaslavia*, *m.* Czeskie stol. cyr. tego im. fl. grobem Jana Zyski, i wygraną tu Krola Pruskiego odniesioną nad Austr. r. 1742. dnia 17. Maia, jest nad rz. Krudenką o *m.* 17. na półd. ku w. od Pragi, dł. 33. 18. sz. 46. 24.

CZAUSY, *m.* Pol. w Woi. Mściawskim, między Czautami i Szyzowem za Zygmonta I. r. 1514. Moskale na głowę porażeni byli.

CZASNIKI, *m.* Pol. w Woi. Połockim, pamiętne wygraną wojsk Litewskich nad Moskalami r. 1564. odniesioną w stoczony potyczce tu w pobliskosci na polach Iwańskich. Jest nad Ulą rz. od Uly miasta na półd. *m.* 3. od Połocka 10.

CZCHOW, *m.* i pow. w Woi. Krakowskim z sądami ziemskimi, z kasztelanją i starostwem niegrodowym. Teraz pod pan. Aust. w pow. Wiśnickim, jest nad Dunajcem *m.* 2. od Wiśnicy, 3. od Krakowa.

CZEHRYN, *m.* Pol. w Woi. Kiiwskim nad rz. Talmińką, małe

osiadłe, jest Stwo niegrod.

CZECHY, *Bohemia*, Krol. Europeyjskie, gran. na pol. z Mislą i Luzacyą, na w. z Szląskiem i Morawią, na pośd. z Austryą, na z. z Bawaryą, jest wkształt figury owalney; ma długości *m.* 80. szer. 60. kray jest bardzo żyzny, obfity w zboże, szafran i chmiel, z ktorego robione tu wyberne piwa wielki im czynią odbyt. Znajdują się mihery srebrne, cynowe, i olowiane, często i dyamenty, iako naywięcey kamieni drogich. Ma liczne trzody bydła, i gęsi wiele, ktorych pierza obcym przedaie. Czechowie, są fluszni, urodni, i dowcipni. Język ich pochodzi z Słowieskiego. Religia panuje katolicka. Rz. Moldawa przedziela Czechy na wschodnie i zachodnie. Te się zaś dziela na 9. cyrkułow, czyli małych Prow. Praga jest M. S. Niepotrzeba mieszkać Czech z Prowincjami im przyległemi, ktore są Morawia, Luza-cya, i Szląsk. Przez długi czas miało to Krol. własnych Krolow, z ktorych Waclaw był razem Krolom Pol. po Śnierci Ludwika II. Krola Czeskiego. Tron ten r. 1526. przeszedł do domu Austryackiego, z ktorego Ferdynand I. Cef. miał za sobą Annę siostrę Ludwika II. Potomność Ferdynanda I. posiadała go do r. 1618. w ktorym po Macieju Cef. gdy Korona Cesar. spadła na drugą linią familii Austr. Czechy ofiarowały tron Fryderykowi Elekt. Reńskiemu, co wszczęło wojnę lat 30. Utrzymał się dom Austr. do Karola VI. r. 1740. ostatniego z tey familii. Po ktorym obiał Karol Albert Elekt. Bawarski, ktory lubo był wspierany od Francyi, dom iednak Austr. na Tron Czeski powrocil, i do tychczas do niego należy; odmieniony rząd przyniosł to w korzyści Krol. Czeskiemu, iż chłopstwo z ostatniey tu wydzwignął niewoli.

CZEREIA, *m.* Pol. w Woi. Witebskim, jest nad rz. Ulą.

CZEREMISSY, jest Narod

Tatarow osiadłych na pośn. Wolgi w Mołkwie, ktorzy są wszyscy prawie poganie.

CZERKASSY, *m.* Pol. Woi. Kiiowskim, na pograniczu Moskwy z Stwem i zamkiem. Jest nad rz. Dnieprem, dł. 50. 40. sz. 49.

CZERNIECHOW, *M. S.* w Woiewodz. Czerniechowskiego, ktore podbite za Zygmonta III. przyłączone do Korony za Władysława IV. było, a za Jana Kazimierza wrocilo się pod pan. Moskiewskie, tytuł się tylko przy Polscze został. Herb iego jest Orzeł o dwóch głowach, dzieli się na powiat Czerniechowski i Nowogrodzki, ma Woiewodę Kasztelana i Stwo grod. tegoż im. Seymikuie teraz w Włodzimierz, obiera 4. Polłow, 2. Dep. i 1. Kommissarza. Miasto jest dosyć obronne, leży nad rz. Deszną, od Kiiowa na pośn. *m.* Pol. 25. dł. 59. 58. sz. 51. 20.

CZERNIOWCE, *m.* Pol. w Woi. Podolskim dosyć znaczne nad rz. Czeremofą, od Sniatyna *m.* Pol. na w. 3.

CZERSK, *m.* Pol. w Woi. Mazowieckim, stol. swey ziemi, niegdyś obronne, dziś zruynowane, było stolicą Xżąt Mazowieckich. Ziemia Czerska zawiera 4. pow. Czerski, Groiecki, Warecki, i Garwoliński; ma Kasztelana większego, Starostę, i sądy ziemskie. Seymikuie w Czersku, obiera 2. Posłow i 2. Deput. Czersk jest nad Wisłą od Warszawy *m.* 5. dł. 39. 28. sz. 51. 58.

CZERWIENSK, Opac. Kannon. regul. S. Augustyna w ziemi Wiszogradzkiej.

CZERWONOGROD, *m.* i Pow. w Woi. Podolskim z stwem Niegrodowym.

CZĘSTOCHOWA, albo *JASNA GORA*, *Clarus mons*, *M.* Pol. w Woi. Krakowskim, mieysce wstawione cudami Maryi Panny, ktorey tu kościol jest bardzo bogaty i

wspinały, fund. z Klasztorem Paulinow od Bolesława Xcia Opolskiego r. 1389. R. 1655. atakowali Szwedzi fortecę Częstochowską, ale z klęską odstąpić musieli. Na utrzymanie tey fortecy wyznaczyła Rplta Stwa Brzeznickie, Kłobuckie, i Dębowiec. utwierdziła zaś ie Konstyucya Seymu r. 1764. i nakazała aby Komendant tey fortecy był Szlachcic i Katolik, i zdawał sprawę Kommissji Wojskowej o iej stanie corocznie. Jest nad rz. Wartą od Krakowa o *m.* 20. dl. 36. 50. fz. 50. 48.

CZŁUCHOW, *m.* i Pow. w Woi. Pomorskim, z Stwem teraz, pod pan. Pruskim. Jest nad rz. Brdą.

CZONGRAD, *m.* i Hrabswo Węgier niż. o *m.* 8. na poln. od Segedynu, nad zbiegiem Cissy i Kerety.

CZORSTKOW, *m.* w Woi. Podolskim, jest nad rz. pod pan. Austr. w dystrykcie zaleszczyckim, od Trębowli na połud. *m.* 4.

CZORSZTYN, *m.* Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, jest nad Dunajcem.

CZUCZ, *m.* Pol. w Woi. Sandomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Wislickim dosyć handl. w gruncie żyznym; o *m.* 2. od Rzelzowa. od Lwowa 23.

CZYRKASSYA, *Cercesia*, wielki Kray Azji między Donem i Wolgą, o *m.* 10. od morza Kaspijskiego, między Daghestanem, Mingrelią i morzem czarnym. Mieszkańcy są po większey części niepodlegli i bawiący się rozboiem. Handluja miodem, woskiem, mydłem i skorami. Religia ich jest Mahometańska mieszana z Chrześciańską. Niewiaśły są piękne i urodne. Część tego Kraju nal. do Moskwy, w ktorej M. S. jest Terki.

CZYRNITZ, *m.* i jezioro w Xstwie Karnioli, o *m.* 6. na połud. ku w. od Laubachu, w którym woda wysycha na wiosnę, tak iż w nim siano na lato zbierać mieszkańcy zwykli, toż na iesień napel-

nia się wodą, i mnostwo ryb łowiącym dostarcza.

D.

DABO, ob. Dachspereg.
DĄBROWICA, ob. Dubrowica.

DABUL, *Dunga*, *Dabulum*, wiel. M. Az. w Krol. Wzapurskim, przy odnodze Kambojskiej, nad rz. spławną. Almeyda General Portugalki dobył go i zruynował r. 1509. Nie jest tak znakomite, jak przedtym. Handel jego zawilł na pieprzu i soli, leży *m.* 2. od morza. Jest to miasto Indyjskie; Anglicy mają tu swoje siedliska. dl. 91. fz. 18.

DACHSPERG, Dasburg, czyli Dabo, *m.* niż. Alfacji z obr. zamkiem przy rz. Sarze, o 3. *m.* od Sawerny.

DACHSTEIN, *m.* niż. Alfacji, o milę od Molzheimu, należy do Bisk. Straßburgskiego. dl. 25. 20. fz. 48. 35.

DADIWAN, równina Azyatycka w Persyi, *m.* 5. mała obwodu, w Farystanie, zarobek jest pomarańczami, granatami, cytrynami; przez środek iej płynie rz. bardzo rybna. Angl. i Holl. będący w *m.* Ormus, na tey równinie, jako na mieyscu dziwnie rokosznym i zdrowym, zwykli przepędzać lato. Leży między M. Schiras i Larą, o 5. lub 6. *m.* od pierwszego.

DAFAR, czyli Dofar, M. Az. w Arabii szczęśliwey, nad Oceanem, przy odnodze tegoż im. dl. 71. fz. 16. 30.

DAGHESTAN, *Daghestana*, Prow. Az. gran. na w. z morzem Kaspijskim na poln. z Cyrkassjami, na połud. z Schirwanem. Mieszkańcy iej są Tatarowie, lud zboiecki i dziki, wzyscy Religii Mahometańskiej, każde miasto ma swego Rządzcę, który nazywa się *Myrsas*, tych zaś wzysskich szef albo pryncypał nazywa się *Schemkal*, i od nich

obieranym bywa. Zostają pod protekcją Perłow. M. S. tey Prow. iest Terki.

DAGHO, *Dagoha, Dago*, wyspa morza Bałtyckiego przy brzegu Inflant, między odnogą Finlandzką i Ryską, nal. do Szwed. ma figurę Trojkąta. dl. 40. sz. 50.

DAGNO, *Thermidava*, M. Turcyi Eur. w Albanii, stol. Pow. Dukagini. Iest nad rz. Dryną, m. 6. od Skutary. dl. 37. 23. sz. 42.

DAKA, *Paropanisus*, M. Ind. w Krol. Bengalskim nad Gangesem, znakomite handlem. Angl. i Holl. mają tu wspaniałe i wygodne swe pomielzkania. dl. 106. 45. sz. 24.

DALAKA, czyli DALNAKA, wyspa na morzu czerwonym, 25. m. długa, 12. szeroka, naprzeciw brzegu Abex, grunta ma żyźne, i znakomite iest wielkim perel połowem. Ma iednego Rządzcę, który iest Religii Abisylńskiej. Mieszkańcy po większey części czarniawi, są odważni, biegli korsarze, i główni Mahometanow nieprzyjaciele. Wyspa otoczona iest wielką liczbą pomniejszych wysep, ma iedno M. S. leżące naprzeciw Abisyllii. dl. 58. 30. do 59. 1. sz. 14. 20. do 16. 15.

DALEKARLIA, *Dalecarlia*, Prow. Szwedzka, tak nazwana od rz. Dalekarli, przy ktorey iest położona; bliska Norwegii. Dzieli się na 3. części, długa m. 40. szeroka 70. obfitnie w kruzycę żelazne i cynowe. Dalekarliyczycykwowie są pracowici, i dziko odważni. Do nich to Gustaw Waza z więzienia Dufskiego uniknąwszy, udał się. Prowincya ta same tylko ma wsie i m. między ktoremi nayznakomitze iest Fahlun.

DALEM, m. Niderlandu, stol. Powiatu tegoż im. nad rz. Barwiną, m. 2. od Leodium, 6. od Limburga. dl. 23. 34. sz. 50. 40.

DALIA, Prow. Szwedzka w zachodniej Gotnii, długa m. 30. szeroka 13.

DALKEITH, m. Szkocyi nad

rz. Ehfką z tyt. Xłtwa, m. 2. od Edymburga, 112. od Londynu. dl. 14. 35. sz. 56. 10.

DALMACYA, *Dalmatia*, Prow. Kur. 112. m. długa, 23. szeroka, gran. na poln. z Bosnią, na z. i połud. z odnogą Wenecką, na w. z Serwią. Dzieli się na Dalma-cyą Wenecką, ktorey M. S. Salpetro, Raguzafiska, ktorey M. S. Raguzy, i Turecką, ktorey M. S. Herzegowina. Nayznacznieyszą część posiadają Wenectowie.

DAM, Damma, *Dammum*, obronne M. Flandryi Austr. Oycyzna sławnego Jakoba Peryzoniego. Leży blisko morza, m. 2. od Ekluzy. dl. 20. 50. sz. 51. 14.

DAM, Damma, *Damnona*, m. Groningi nad rz. Damstera, m. 5. od Groningi, o milę od morza. dl. 24. 23. sz. 53. 36.

DAM, m. Niem. w Pomeranii, nal. do Kr. Pruskiego nad rz. Odrą, o m. 1. od Szczecyna. dl. 32. 40. sz. 53. 4.

DAM, Dama, czyli Tham, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Xięstwie Kwerfurt, niedaleko od Granicy Luzacyi, m. 13. od Wittemberga.

DAMAN, *Damanum*, M. nadmorskie Indyi przy wniysciu odnogi Kamboyskiej. Rzeka tegoż im. dzieli go na 2. części, z ktorych iedna nazywa się *nowy Daman*, druga *stary Daman*, część pierwsza mocnym Portugal. garnizonem osadzona, ma piękne i wspaniałe budowle, druga bardzo sicho iest zabudowana. Między dwiema temi miastami iest Port obronną wzmocony fortacją. Marcin Alfons Sufa dobył M. tego r. 1535. Mogol wielki o dobytec iego kilkakroć się kusił, lecz zawsze bezskutecznie. Leży o m. 20. od Suraty, 8c. od Goa. dl. 90. 10. sz. 21. 5.

DAMAK, *Leontopolis*. M. fl. znaczne w Arabii szczęśliwey. dl. 67. sz. 16.

DAMAS, *Dumafcus*, Damafzek,

ławne i dawne w Azji M. S. Syryi. Przedtym było stoł. Krol. tegoż im. Omar Kalif następcą Mahometa, z całą Fenicyą pod swoje zagarnął go panowanie. Sultan Selim r. 1516. wydarł to miasto Mamelukom, i dotąd przy Turkach zostało. Baza Tur. ma w nim swoją rezydencyą, sławne jest fabryką iedwabnych adamażekow, którą tam wynaleziono, tudzież fabryką sławną szabel i nożow. Ma Arcy Bisk. Grec. nal. do Metropolii Antycheńskię, liczy wielu Katolikow, i Żydow. Leży nad rz. Baradi w Kraiu nayobfitszym Syryi, o 45. m. od Jerozolimy, 45. od Antyochii. dł. 54. 53. sz. 33.

DAMAZAN, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, m. 6. od Ageny.

DAMBEA, Prow. Afr. w Abisynii przy jeziorze tegoż im. blisko Nilu, Kraj żyźny i wielą oblaną rzekami.

DAMERY, *Dameracum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. Marną, sławne dobrym winem.

DAMERAUCOUR, m. Fr. m. 2. od Foix.

DAMGARTEN, M. Niem. w Pomeranii z zamkiem. Szwedzi opanowali go r. 1630. a Cef. r. 1637. Jecz 1638. powrocili go Szwedom. Leży nad rz. Reknitzą, m. 7. od Stralsanduu. dł. 30. 45. sz. 54. 20.

DAMIANO, *Sanctus Damianus*, m. Wł. w Montferacie, m. 3. od Alby. Marszałek Brysak bronił się tu przez 3. miesiące r. 1553. i przymusił woysko Cesarstwa do odstąpienia od miasta, które potym zruynowane zostało.

DAMIETA, dawne i s. M. Afr. w Egipcie, ma port bardzo wygodny i Biskup. S. Ludwik dobył go był r. 1249. w krotce potym z ziemią zrownane zostało, o milę zaś od tego miejsca nową Damietę wystawiono. Okolice Miasta iedne z nayurodzajniejszych, czynią go naybogatszym po Kairze. Wywożą ząd Cudzoziemcy wiele toiu, ko-

nopi, zboża, drzewa, a na to miast przywożą sol, wino, gorzałkę, papier, kitayki &c. Nie trzeba miasta tego, brać za *Pelusium*, którego położenie według Strabona było wcale inne. Leży o m. 40. od Kairu, 50. od Alexandryi. dł. 50. sz. 31.

DAMMARTIN, *Dominium Martini*, m. Wyspy Fr. m. 7. od Paryża.

DAMARIE, m. Fr. o milę od Karnuty.

DAMPIERS, wieś Fr. m. 3. od S. *Jean d'Angely*, zkad wzięła inne dawna familia wygasta r. 1603. inna tegoż im. wieś, m. 6. od Dijon, dała imię familii Franc. Hrabioiu Flandryi.

DAMVILLE, *Damvilla*, m. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xięstwa r. 1610. nad rz. Itoną, m. 4. na połud. Ebroiki.

DAMVILLIERS, *Damvillierium*, Damwillera, m. Fr. w Xięstwie Luxemburckim, ufortyfikowane było od Karola V. r. 1528. Zdobyli go Franc. pod Henrykiem II. i Ludwikiem XIII. r. 1637. ustąpione nakoniek zostało Franczi Traktatem Pyreneyskim, i twierdze jego zniszcone r. 1673. Leży na gorze, w Kraiu bagnistym, o m. 12. na połud. ku z. od Luxemburga, 6. od Werdunu, 11. od Thionwilli. dł. 23. 8. sz. 49. 22.

DANDA, *Danda*, znacne, piękne i handlowne M. w Krol. Dekanckim, od Goa, na połn. m. 9. dł. 88. 50. sz. 18. 20.

DANDA, rz. bardzo rybna Afr. w Kongo, znajduje się tu wiele krokodylow.

DANIA, *Danemarck*, Dania, Krol. Europeyskie, gran. na w. z morzem Baltyckim, na z. i połn. z Oceanem, na połud. z Niemcami. Dzieli się na stan lądowy, który zawiera Jutlandyą, i morski, ten zawiera wyspy. Ze zaś Krol. to jest naydawniejsze ze trzech Krolestw północnych, przeto Krol Duński ma pierwszeństwo przed Szwecyą-

Kray to bogaty, ludny, handlowny i żyźny. Mieszkańcy jego dobrzy polpolicie żołnierze, wszyscy Religii Luterskiej. Rząd Krol. stał się dziedzicznym i wielowładnym, z wolnego i Arystokratycznego od r. 1660. Teraz panująca w Danii familia jest Xiążąt Hollztyńskich na Oldemburgu, mających swe dzierzawy w Niemczach. Między infżewami Państwami Europ. Duńczykowie posiadają także niektore Ofady w Ameryce. M. S. Kopenhaga. Do Krol. tego należy iezcze Norwegia i Islandya iniędy Grad. dl. 25. 25. i 30. sz. 54. i 57. 30.

DANIALA, bogate, ludne i handlowne M. w Afr. stol. Nubii nad Nilem, m. 60. na połn. od Senaru. dl. 52. 10. sz. 15. 6.

DANGEAU, m. 6. na połud. od Karnuty, i Dangu w Normandji, m. 1. od Gizory nad Esetą, są m. Fr.

DANIEL, (Eau de) lub wody Alezyjskie, blisko tego m. w Langwedocyi są wody mineralne, skuteczne na bole żąładka.

DANIŁOWICE, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, od Wilna na w. ku połn. m. 27.

DANKALIA, *Dancatum*, Krol. Dunkalskie w Afr. w Abissynii na z. cieśniny Babelmandelskiej, Kray cały prawie nieplodny.

DANN, wieś w Lotaryngii, m. 1. od Phaltzburga zalecona wodami mineralnemi, zwanemi *bonne fontaine*, pomocnemi na krwi plynienie.

DANNEBERG, albo DANMENBERG, *Danorum mons*, M. Niem. w cyr. niż Saxonii, stol. Hr. tegoż im. należącego do Elekt. Hanowerkiego. Leży nad rz. Jetzą, niedaleko Elby, o 16. m. od Lüneburga, 30. od Brunświku. dl. 29. 20. sz. 53. 18. Powiat Danneberski zawiera 77. Wsi.

DANTZIG, ob. Gdańsk.

DANUBIUS, ob. Dunay.

DAOULAS, ob. Doulas.

DARBY, albo DERBY. *Darbia*, M. S. Prow. Angl. Derbyshire, ma tyt. Hr. bogate, handlowne i ludne; budowle publiczne nadziwnie wspaniałe. Wyfyla 2. Dep. na Parl. Leży nad rz. Derwantą, na ktorey piękny kamienny most tu znayduie się, m. 30. od Londynu. dl. 16. 10. sz. 52. 54. ob. Derbyshire.

DARDA, forteca wyż. Węgier, zbudowana od Turkow r. 1686. a wzięta od woysk Cef. 1687. przy ktorych została się. Leży nad rz. Drawą, m. 2. na połud. od Baranwaru. dl. 36. 45. sz. 45. 45.

DARDANELLE, *Dardanelle*, dwa dawne i mocne zamki Turreckie, jeden w Romanii, drugi w Natolii, leżące ze dwoch stron kanału przedtym zwanego Hellespontem, właściwie zaś cieśniną czyli kanałem Dardanelskim, który czyni komunikacyą Archipelagu z Propontydą, czyli morzem zwanym Marmora. Oba te zamki wystawił Mahomet II. ktore nazwać można kluczami Konstantynopolu, od ktorego na m. 65. są odlegle. Znaydują się tam iezcze dwa nowe zamki *Dardanelle* przy uściu cieśniny tey wystawione od Mahometa IV. r. 1659. dla zastawienia się naiazdom Weneckim. Odległość iednego od drugiego prawie jest na postory mili. Znaydują się procz tego dwie małe *Dardanelle* w Grecyi przy cieśninie łączącey odnogę Patrafską z odnoga Lepantfską.

DAREL-HAMARA, *Prisciana*, dawne M. Afr. w Krol. Fezańskim wystawione od Rzymian, handel jego zawił na oliwie i zbożu. Leży na górze pełuey lwow. dl. 9. sz. 34. 20.

DARHA, albo DRAS, wiel. Prow. i rz. Afr. w Krol. Marokańskim. Oblitnie w miod i wysmienite daktele.

DARIENSKA cieśnina, albo PANAMA, jest przesmyk łączący Amerykę połud. z północną, blisko

tego przefmyku znajduie się rz. i odnoga tegoż im.

DARMOUTH, albo **DERMUTH**, m. Angiel. w Prow. Devonshire, z tyt. Xftwa i portem obronnym. Tu Xzę Arauzykański przyładował był i wysiadł zwoytkiem r. 1688. wysyła z. Dep. na Parl. o m. 55. od Londynu, 9. od Excester, dl. 14. z. sz. 50. 16.

DARMSTADT, *Darmstadtium*, M. Niem. z zamk. obr. w Cyr. niż. Renu stol. Landgrafostwa Hassyi-Damstadt. Wojska Cef. pod komendą Hr. *de Buron*, wzięły go były przez attack, r. 1546. leży nad rz. tegoż im. o m. 6. od Frankfortu, 7. od Moguncyi 8. od Wormacyi, dl. 26. 15. sz. 49. 50.

DARNETAL, m. Fr. blisko Rotomagu.

DARNEY, m. Fr. w Lotaryngii m. 8. na z. od Remiremontu.

DASSEL, m. Hr. i grad. dziś się nazywa *Hundsruck*, ob. *Hundsruck*.

DASSEN-EYLAND, czyli wyspa koz dzikich, jedna ze 3. wysp leżących na póln. Kapu dobrey nadziei; bierze swe nazwisko od wielości koz dzikich tu się znajdujących, które przywiezione tu od Spilberga r. 1601. inocho się rozmnożyły. Owce tu tak są wielkie iż ogon jedney waży do 19. funtow.

DAUGIELISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim, z Stwem.

DAUHN, albo **THAUN**, m. Niem. z zamkiem w Cyr. wyż. Renu o m. 5. na pold. od Symmereny. Lubo nie jest Hrabstwem, w nim atoli rezydujący Hrabia, tytułnie się Hrabią *de Dauhn*.

DAUHN, *Daum*, m. w Elek. Trewirskim z grodem. Leży pod górą o m. 11. od Koblentza. Miasto i zamek Daunski wyszedł z domu Hrabiorw tegoż im. którzy przywiązawszy się do domu Aufr. osiedli w krajach domu tego dziedzicznych.

DAVID, *Menevia*, Dawid m. Angl. w Hr. Pembrock, z Bisku-

ptwem przedtym bardzo znaczne, teraz podupadło, leży blisko morza o 5. m. na póln. ku z. od Pembrocku, dl. 12. 22. sz. 52. 5.

S. DAVID, forteca Indyi wch. przy brzegach Koromandelu, nale. do kompanii Angiel. Indyi wch. wielce jest dla nich wygodne, i nie małych korzyści źródłem, leży o 5. m. na pold. od Pondicheri. P. *de Lille* fortecę tę zburzył był r. 1758. za co Angl. mżcząc się zruynowali Pondicheri, dl. 97. 30. sz. 11. 30.

DAWIDOW, m. Pol. w Woi. Brzezkim Litt. na wyspie rz. Horynia.

DAVIS, przefmyk Dawizański, jest cieśnina morska między wyspą S. Jakuba i zachodnią stroną Groenlandyi, tak nazwana od Jana Davisa Anglika, który ją odkrył r. 1585. ludzie dziey w tych okolicach mieszkający, są filni odważni, żyją w spolicie lat sto z okładem, żywią się zdobyczą łowiestwa i połowu. Nie wiały twarz swoją umyślnie ranią, a potem blizny czarnym zapuszczają kolorem, co u nich naywiększą jest pożyteczną piękności okrałą. Ciż ludzie obierają sobie rządcow, którzyby niemi władali, i na zgromadzeniach ich przydowali. Mieszkaią pod namiotami, które podług podobania z mieysca na mieysce przenoszą, naysmakowitszym dla nich napoiem, jest krew z zabitych zwierząt wytloczona. W mieścach Grudniu i Styczniu mają noc nieprzerwaną, mieścacie zaś Czerwiec i Lipiec ich lato składaia, podczas którego mają dzień żadną nocą nieprzerwaną, powietrze pogodne miłe i dosyć ciepłe. Wsztuce gwiazdarskiej są arcy biegli, do marynarki dziwnie sposobni i zręczni, osobliwie na małych barkach. sz. 64. 10.

DAUMA, *Dauma*, M. i Krol. Dnaniskie Afr. w Nigrycyi, kraj dziwnie bogaty, dl. 34. sz. 8.

DAVOS, albo **TAFSAAS**, Dawos, zgromadzenie Gryzonow, pierwsze w Ljdzie trzeciej. Lubo

ta Prow. jest obszerna, jednę tylko ma jednak parafią zwaną S. Jana z Dawas, o *m.* 6. na w. od Keiry, gdzie obrady swe Liga ta miewa, kray ten jest bardzo ludny; naywięcej obfituje w ryby, kruszce srebrne, miedziane i ołowiane.

DAUPHIN, ob. Fort Dauphin.

DAUPHINE, ob. Delfinat.

DAUPHINE, *d' Auvergne*, mała kraina Fr. w Arwernii, wzdłuż rz. Allierey, celniejszy iey mieyscem jest *Vandables*.

DAX, albo *Aqs*, *Agua Tarbelsca*, Daxa, *M.* Fr. w Gaskonii, sławne swemi łaźniami, Saraceni zburzyli go r. 910. Karol VII. zdobył go na Anglikach r. 1461. od tego czasu przy Franc. zostaje, leży nad rz. Adurą o 12. *m.* od Bagnony, 30. od Burdegali 60. od Paryża, dl. 16. 35'. 5". 14, 43. 42. ob. *Ax*.

DEBICA, *m.* Pol. w Woi. Sendomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Pilznickim, blisko rz. Wisłoki mało osiadłe, od Sędziszowa *m.* 3. od Rzeszowa 6.

DEBOWIEC, *m.* Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, pod Pan. Austr. w cyr. Pilznickim; dawnoey wyznaczone było od Rplzety na utrzymanie fortecy Częstochowskiej, od Biecza jest daley nad *m.* 2.

DEBRETZEN, *Debrecinum*, Debreczyn, *M.* niż. Węgier, stol. Hr. Biharskiego, r. 1684, od Turkow wzięte, ale tegoż r. od woysk Cef. odebrane zostało, *m.* 18. od Tokaiu 18. od wielkiego Waradyuu 35. od Budy, dl. 38. 46. sz. 47. 30.

DECISE, *Decetia*, dawne *M.* Fr. w Pow. Niwerneńskim, R. urodzenia Gwidona, *Cognille*, jest blisko Ligery, *m.* 8. od Nevers na pold.

DEE, *Divus*, Dywa, rz. Angielska wpada w morze Irlandzkie. dwie tegoż im. rzeki znajdują się w Szkocyi.

DEGNIZLU, piękne i wiel.

Tum I.

M. Turcyi Azyat. w Natolii, o *m.* 60. na w. ku pold. od Smirny, leży blisko ruin dawney Laodycei Frygijskiej, w mieyscu żyznym i wielką rzekami oblanym.

DEINSE, *m.* Flandryi Austr. nad rz. Lis, *m.* 3. na pold. od Gandawy. 5. od Courtray, dl. 21. 11. sz. 51. 59.

DEKAN, *Decanum*, Krol. Dekańskie, czyli Subabia w Indyach, uformowane z krain podbitych od Aurengzcha, w połwyspie Gaugelu na pold. Mogolu, którego znaczną czyni Prow. Prowincye tego Krol. składają niegdyś Krol. Golkondzkie, Wizapurkie, i Narsyngańskie. Nababowie, czyli rządcy powiatowi, nie obowiązani są tylko do lenności Subabowi, ten zaś jest hotelownikiem Mogolskim. A w swych wzajemnych powinnościach utrzymywani są bojaźnią. Handel tego zależy na pieprzu, materjach bawelnianych i jedwabnych. Aurengabad jest *M. S.*

DEKENDORF, *m.* Niem. w niż Bawaryi *m.* 8. na w. od Straubingi, blisko Dnuaiu. Szwedzi opadowali go r. 1641. a Austriacy r. 1742. nal. do domu Austr. mocą traktatu r. 1778. po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego, dl. 30. 40. sz. 48. 46.

DELVAR, rz. Amer. półn. która oddziela Pensylwanią od nowego Jersey. Daie nazwisko jedney Prow. rozciągającej się od Filadelfii, aż do uycia teyż rz. Prowincya ta graniczy na w. z tą samą rz. na z. z Marylandem na półn. z Pensylwanią, na pold. z morzem, jest ona jedną z 13. stanow ziednoczonych. ob. Stany ziednoczone. Pensylwania.

DELEBRUCK, *m.* Bisk. Paderbornskiego, o 4. *m.* na z. od Paderbrony.

DELEBIO, *Dalebium*, Delebia, *m.* znaczne, i jedynaste zgro madzenie *de la quadrada de Morbano*, w Watelinie, blisko fortecy

W

Fuentes. W okolicy Dalebii jest Opac. *Aqua Fredda*, i blisko Dalebii kaplica pod tyt, Maryi Panny, wystawion., na tym placu, na którym Filip Marya odniósł sławne zwycięstwo na Wenetach, r. 1432. i 1434.

DELEMONT, ob. Delsperg.

DELFINAT, *Dauphiné*, po Franc. *Delphinatus*, Prow. Fr. grana z. z Rodanem, na pola. z tąż rz. i Sabaudyą, na pośd. z Prowancyą na w. z Alpami. Bierze nazwisko od Gwidona IV. Hr. Aboneńskiego, ktoremu na chrzcie dane było imie Delfina. Humbert Delfin widząc się bezdzietnym, wszystkich swoich włości odstąpił Filipowi Synowi Krola Filippa Walezynsa r. 1343. pod tym warunkiem, aby imie jego i herb przyjął, od tego czasu Krolowie Fr zaczęli dawać naytarszym synom swoim dziedzicom tronu tytuł Delfina. Kray w niektórych tylko miejscach żyźny, obfitnie w zboże, wino, oliwę, cyprys, iedwab, żelazo, i miedz &c. iedna znaczna część tey Prow. nie prawie nie rodzi, co mieszkańcowiey przymusza, iż dla żywienia swego i opłacenia podatkom w poblizszych Prow. do robot naymują się. Znaczniejszy Delfinatu rzeki są: Ren, Durance, Isere i Drom Grenobla M. S. Delfinat czynił niegdyś stan Państwa do r. 1628.

DELFT, *Delphi*, piękne i wiel. M. Hollandyi pośd. trzecie miejsce trzyma wrzędzie tych, które mają prawo deputowania; ma Arsenal dobrze opatrzone i grob Stathuderow. Początek swoy winno Godfrydowi garbatemu Xciu niż. Lotaryngii, który tu wybudował fortecę r. 1071. r. 1536. całe prawie w perzynę obrocone zostało. Zalecone jest fabryką pięknych Faiansov, i innych rękodziel. Wszystkie publiczne gmachy, a nadewszystko Katusz, są dziwnie wspaniałe. Hugo Blotius, Adam Sasbut, Korneli i Hugo Grotius, tudzież Teodor Grafwin-

kel, z tego miasta byli rodem, leży nad rz. Sebią, między Roterodamem i Leydą, m. 2. od pierwszego a 3. od drugiego, ma komunikacyą z portem tegoż im. nad rz. Mozą stojącym; przez kanał długi m. 2. dl. 21. 48. sz. 52.

DELFZYL, forteca Hollend. w Gronindze nad rz. Fiwelą, o m. 6. od Groningi, o m. od Damy, z portem dośc wygodnym. Przedmurzem jest Hollendrow od Niemcow dl. 24. 26. sz. 53. 18.

DELHY, albo DELI, *Dellium*, wielkie piękne i handlowne M. Indostanu, zbudowane na początku wieku 16. od Chageana oycy Aurengeba, dla uczynienia z niego stolicy swego Cesar. są ktorzy mniemają, że przeszłe Delli było stolicą Porusa Krola. Wielki Mogol często w nim przemieszkuie; ma tu swoy Saray, tudzież pałac kosztowny i wielkie zawierający skarby. Stoi nad rz. Gemną o m. 85. od Lahory, 40. od Agry, dl. 97. sz. 28. 20.

DELISTH, albo DELITZ, to jest z Wandalskiego ięzyka, las święty.

DELITIUM, M. piękne w Misnii, z zamkiem dobrym, w cyr. Lipskim, od Lipska m. 3. na półn. nad Lubberą, wzięte było od Hussytow r. 1429.

DELLE, *Della*, m. Fr. w Alfacyi m. 2. od Porentru.

DELMENHORST, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfal. nad rz. Delmą, blisko Westery, z dobrą Cyfadellą. Antoni Hr. z Oldenburgu opanował go r. 1547. Krol Duński stał się jego Panem, od r. 1667. ale dał go potym r. 1773. Xciu Holfsztyńskiemu w zamianę za Holfszyn Xiążęcy. Jest o m. 3. od Bremy 7. od Oldenburga, dl. 26. 12. sz. 13. 10.

DELMINA, ob. la Mina pod lit. M.

DELOS, ob. Sdila.

DELSPERG, albo DELEMONT, M. Szwaycar. w Bisk. Ba-

zyleyskim o *m.* 4. od Solury, *dl.* 28. 58. *sz.* 47. 18.

DEMER, *Tabuda*, rz. dosyć znaczna w Brabancyi wpada w Dyle.

DEMERARY, rz. znaczna Gwyan. Holl. brzegi iey są bardzo żyzne, ma komunikacyą z wielką innemi rzekami, i przeto staie się splawną. Hollendrzy mają tu swoje wygodne stanowiska dla ładowania okrętów, które do Europy wysyłają.

DEMETRYADA, M. Turcyi Europ. w Tessalii na poln. odnogi Armiro.

DEMETRYOWICZ, M. Pasztwa Rosyjskiego w Woi. Smoleńskim, przy rz. Ugra. *dl.* 54. *sz.* 52. 30.

DEMEU, *m.* Fr. w pow. Armaniackim, *m.* 2. od Vic.

DEMNIN, dawne M. Niem. w Xstwie Szczecińskim, w Pomeranii, nakł. do Krola Pruskiego o *m.* 12. od Strallundu. *dl.* 32. 20. *sz.* 54. 3.

DEMONA-VAL-DI-DEMONA, *Valles Nemorensis*, Prow. Sycylii w dolinie obfzerney w części najbliższej Neapolu. Jest długa *m.* blisko 40. szeroka 50. kray na podziw żyzny, miasto w nim celne Messyna.

DEMONT, albo DEMONA, forteca Xstwa Piemontskiego w Hr. Saluceńskim nad rz. Sturą. Jest o *m.* 4. na pold. ku z. od Coni 7. od Tandy.

DENAIN, *m.* Fr. w Niderlandzie w Hr. Hanonii; nad rz. Skaldą, sł. zwycięstwem odniesionym przez Marszałka *de Villars*, r. 1712. i Opac. Kanoniczek. Jest między *Valenciennes* i *Bouchain*. *dl.* 21. 3. *sz.* 50. 20.

DENAT, *m.* Fr. *m.* 3. od Albany.

DENBIGH, *Denbiga*, M. Angielskie stol. Prow. Denbigshiry, w Xstwie Wallii z zamkiem, wysyła Dep. na Parl. stoi na skalę ma-

iącey w sobie wiele wapna, co niezdrowym czyni dla obywatelów powietrze; handel prowadzi rękawiczkami. Leży o *m.* 54. od Londynu, *dl.* 13. 55. *sz.* 53. 13.

DENBIGHSHIRE, Prow. Angl. w Xstwie Wallii ma obwodn na *m.* 40. łanów ziemi 410000. kray w śródku żyzny, obfituje w rudy ołowiane, wysyła na Parl. Depu-tata.

DENDERMOND, Dermond, albo Tenermond, *Teneramunda*, piękne i obronne M. Austr. w Niderlandzie, w Flandryi z zamkiem. Xiążę *de Malborough*, dobył go r. 1706. a Fr. r. 1745. otaczają go bagna i piękne łąki, które obywatele zalać mogą za pomocą słu-zow. Jest nad zbiegiem Dendry i Skaldy, o *m.* 6. od Antwerpji, 5. od Gandawy, 6. od Bruxelli. *dl.* 21. 38. *sz.* 51. 3.

DENIA, dawne i moc. M. Hiszpańskie w Krol Walencyi, z zamkiem mocnym i portem wygodnym. Było dawniej Bisk. zdobyli go związkowi r. 1705. odzyskał go Asfelek Kawaler, r. 1708. Kilko wiekami przed J. Xtussem było od Marselczy-ków założone, leży przy morzu pod górą o *m.* 21. od Alikanty. 28. od Walencyi na przeciwko wyspy Iw-ki, *dl.* 18. 8. *sz.* 39.

DENIS, (S) S. Dyonizego. Opac. w Reims, czyni 9000. liwr. Tego im. Opac. w Dyec. Kambre-zkiej czyniące 15000., liwr. i *m.* Fr. o *m.* 4. od Orleanu.

DENTIUM Littus, *Costé des dents*, *Pomorze sfontowe*, kray nadbrzeżny w Gwinei w Afr. między brzegiem złotym; Malagwą i Kwakwami. Rozciąga się na *m.* 80. Europ. dzielą go na dwa narody do-bry i zły. Dla portów nie wygo-dnych i dzikości mieszkańców rzadko tu Europeyskie zawiłają okręty. Handel tego kraiu naywięk-szy zawił na zębach Słoniowych, i ztąd ma swoje nazwisko.

DENYS, (S) S. Dyonisius, M.

Wyspy Francuzkiej ze sławnym Opac. Bened. gdzie widzieć groby Krolow Fr. i skarb kosztowny, o *m.* 2. od Paryża. *dl.* 20. 22. *sz.* 48. 56. 8. Tegoż im. M. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od S. Papoul, i inne w Pow. Andegaweskim, *m.* 3. od Sabli; są inne mniej znaczne miejsca we Fr. tegoż nazwiska.

DEPFORT, *m.* Ang. nad Tamizą, *m.* 2. od Londynu. Tu okręty Krolewskie budują i naprawiają, w położeniu jest miłym.

DERAS, wiel. M. Azji w Persyi. *dl.* 79. 30. *sz.* 31. 32.

DERBENT, *Derbentium*, wiel. i obronne M. Azji w Persyi, fundowane od Alexandra W. powiększone od Naushirwana Krola Pers. rozciąga się prawie na milę. Widzieć się w tym mieście dają liczne groby, mury jego składają się z kamieni twardszych nad marmur, kitowanych masą robitną z tłuczonych miałko skorupiek ślimaczych, z tartego na proch glazu. Blisko tego miasta widzieć gruzi muru, który się ciągnął od morza Kaspijskiego, aż do morza czarnego. Piotr W. opanował to miasto pod czas ofiatrich rozruchow w Persyi. Leży blisko morza Kaspijskiego przy górze Kaukazie. *dl.* 67. 35. *sz.* 42. 8.

DERBISHIRE, prow. Angiel. obfituje w zboże pasze i lasy. Wyśła 1. Dep. na Parl. ma góry marmurowe, rudy węgienne, żelazne, ołowiane, alabastrowe i kryształowe. Derbyjcy M. S. ob. Darby.

DERNBACH, M. wyż. Hasyi z zamkiem tegoż im. *m.* 3. od Margurga. Grod Dernbachski nal. do Landgrafa Darmstadtzkiego.

DERN, M. nadm. w Afr. w Krol. Barkańskim.

DERNIS, M. Dalmacyi z fortecą. Wenetowie wzięli go r. 1684.

DEROTA, Deiruta, M. Egiptu na wyspie, którą czyni kanał płynący z Kairu do Rozetty, ma Kościół wspaniały, okolica tego m. wycawała dawniej bardzo wiele cu-

kru. *dl.* 49. 30. *sz.* 30. 40.

DERPT, *Derpatum*, piękne i dołyć znaczne M. w Inflanczech, niegdyś Wdztwo i Bisk. za rządow Pol. Wzięte było od Cara Iwana Wasilowicza r. 1558. odebrał go r. 1604. Hetman W. Lit. Chodkiewicz, zdobyte było od Szwedow r. 1625. a nakoniec opanowane od Cara Piotra W. z caseni Infantami, zostało przy Moskwie. Leży na górze, ma zamek za miastem nad rz. Ambeką, od Pleskowa *m.* 20. od Narwy 25. *dl.* 45. 10. *sz.* 58. 10.

DERVAL, dawna Baronia Fr. *m.* 8. na połud. od Rennes.

DESIDERADE, *Desiderata*, Deziderada, wysępka Amer. połn. jedną z Antylskich, odkryta przez Krzysztofa Kolumba, nal. do Franc. Opanowali ją byli Anglicy, ale traktatem Wersalskim wrocili ją Franc. r. 1763. Jest długa *m.* 4. szer. 2. od Marygalanty o *m.* 7.

DESIRE, Kap kończący Kraj nazwany ziemia ognista, przy wysciu przemyku Magiellańskiego w morze połud.

DESNY, *m.* Czeskie w cyr. Bechickim, śl. wodami mineralnemi.

DESSAU, *Deffavia*, M. obronne Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Xstwie Anhalt, śl. stoczona tu bitwą w r. 1626. ozdobione jest pięknym zamkiem; ma własnego Xcia z linii drugiey Xiążąt Anhaltzskich, i ztąd to ta linia swoy tytuł bierze. Leży przy zbiegu Elby z Muldą, między Magdeburgiem i Wittenbergiem, o *m.* 15. od Lipska. *dl.* 30. 25. *sz.* 51. 58.

DETERN, w Ol-Fryzyi, znakomite od lat kilku z przyczyny wod mineralnych.

DETHMOLD, *Detmolda*, dawne M. Niem. w Westfalii nad Wehrą, o *m.* 1. od Lemgowii, 6. od Paderborni, rezydencya Hrabli Lippeńskiego.

DETROIT, przemyk, termin Fr. ob. Fretum.

DETTINGEN, albo Det-

ring, m. Niem. w Elekt. Mogunckim, znakomite zwycięstwem, które Jerzy II. Krol Angl. odniósł. r. 1742. między tym miastem i Seelingstadtem nad Franc. mającemi na czele Generała *Noailles*.

DEVA, port Hiszp. na morzu Biskajskim w Prow. Gwipuskoa, o *m.* 12. od Bilbao, 5. od Płacencyi. *dl.* 15. 8. *sz.* 43. 30.

DEVELTO, albo Zagoria, m. Turcyi Europ. w Bulgaryi, ma Arcy Bisk. Greckiego. Leży nad Pacyzą, o *m.* 9. od Sissopoli, 26. od Adrianopola, 45. od Konstantynopola. *dl.* 45. 8. *sz.* 42. 33.

DEWENTER, *Daventria*, wiel. obrotne, handl. ludne i sławne M. Hollandyi, stol. Prow. Owerissel, przedtym wolne Anzeatyckie, i z Bisk. które znieśli tu Holl. opanowawszy go r. 1591. Biskup Monasterski zdobył go był r. 1672. ale go tegoż r. powrócił. Oyczyzną jest Jak. Gronowiusza, i Bronhorsta. Leży nad rz. Isselą, o *m.* 4. od Zutphanii, 22. od Amsterdamu. *dl.* 23. 43. *sz.* 52. 18.

DEVEZE, m. Fr. w Armeniakim Prow. *m.* 8. od Auch.

DEUILLY, zamek Fr. w Xięstwie Barskim, *m.* 3. od Darney.

DEWIZES, m. Angl. w Hr. Wiltonskim, wysłała 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Wiltony.

DEWONSHIRE, *Devonia*, Prow. nadmorska i połud. Angiel. posyła 2. Dep. na Parl. Powietrze ma zdrowe i ziemię urodzayną. Mieszkańcy iey są najzdrowsi i najszybciej ze wszystkich Anglikow. Maminy cynowe, ołowiane, manufaktury sianki, szarży, koronek; zawiera śanow, ziemi 1920000. a wokoło ma *m.* 65. Excester iey M. S.

DEUX Ponts, ob. Zweybrück.

DEZIZA, *Decicia*, M. Egiptu nad Nilem, niedaleko Kairu. Obywatele miasta tego twierdzą, iż Jeremiafz Prorok tu jest pogrzebiony. *dl.* 49. 10. *sz.* 28. 54.

DEIHON, ob. Massisa.

DIAMPER, M. Indyjskie w Krol. Kochinchinckim, przy przegzu Malabarckim, Obywatele iego są religii Chrześciańskiej.

DIANO, M. Stanow Genueskich, *m.* 1. od Onelii.

DIARBEK, Diarbekir, *Mesopotamia*, Prow. Turcyi Azyat. między Tygrem i Eufratem, dawniej zwana Mezopotamią.

DIARBEK, Diarbekir, *Amed. Amida*, wiel. i dawne M. Turcyi Azy. stol. Prow. tegoż im. położone w miley nader i żyźney równinie przy rzece Tygrys, Mahometanie miasta tego obywatele są polerowni, w obcowaniu mili, uczynni i ludzi dla Chrześcian, których tam liczą na 20000. Handel wielki prowadzą płotnem, skorami czerwonymi, i bawelną. Bałza Diarbeku jest Wezyrem Cesarza Turckiego, i może wystawić woyska konnego 20000. Odległe o *m.* 65. od Alepu, 52. od Mazuli. *dl.* 57. *sz.* 36. 58.

S. DIDIER, m. Fr. *m.* 7. na połn. od Puy. Tegoż im. m. Fr. *m.* 1. od Lngdunu.

DIE, *Dea Vocontiorum*, M. Fr. w Delfinacie z Bisk. Jest stol. Pow. z przyczyny religii wiele szkod poniosło od Dyssydentow, przed zuieniem Edyktu Nanteńskiego. Wody mineralne ma zdrowe, leży nad rz. Dromą, o *m.* 9. od Walencyi, 12. od Grenobli, 115. od Paryża. *dl.* 22. 58. *sz.* 44. 44.

DIE, (S.) *S. Deodatus*, M. Lotaryngii, ma sławną Kapitułę, ktorey Kanonicy czynią wywod Szlachectwa, a Proboszcz miał władzę Biskupią, przed ustanowieniem tu Biskupstwa, z przyczyną zaśłego sporu r. 1777. Jest o *m.* 12. na połud. ku w. od Lunewilu. *dl.* 24. 45. *sz.* 48. 20. Tegoż im. jest m. Fr. nad Ligerą, *m.* 4. od Bleczy.

DIECZIN, ob. Tefchen.

DIELETTE, mały port morskowy w Normandyi, dokończony r. 1731. *m.* 5. na połud. od Cherburga.

DIEMANSTEIN, wieś w

Niem. udziałna domu tegoż im. w cyr. Szwabskim w Xstwie Oettyngeskim.

DIEMENTS, Kray w ziemi południowej na północ nowej Holandyi, tak nazwaney od Hollendrow od imienia Antoniego Die-ments Generała Kompanii Indyjskiej w r. 1642.

DIENVILLE, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 3. od Baru nad Albą.

DIEPBURG, m. Niem. w Elektorstwie Mogunckim, na w. Moguncyi.

DIEPHOLD, m. i Hr. Niem. w cyr. Westfalskim, przy jeziorze Duniér, między Bremą i Osnabrygą, o *m.* 12. od Minden. Nal. do Elekt. Hannowerskiego. dl. 26. 10. sz. 52. 45.

DIEPPE, *Dieppa*, Dieppa, piękne M. Fr. w Normandyi wyż. z portem wygodnym, zamkiem dawnym, i dwoma pięknymi tamami przy wieździe portowym. Kościół Parafialny S. Jakuba arcy wspinała ma wieżą, z ktorey, jak powiadaią, w czasie pogodnym dojrzyć można brzegow Anglii. Handel miasta tego zawisł na śledziach, stokwiznu, koronkach &c. Wyżey Dyeppey Flotta Angiel. i Holl. r. 1690. była porażona, r. zaś 1694. była szturnowana od Anglikow, nie jest teraz tak znaczna jak była dawniey. Kraffet, Pekwet, i Rychard Simon ztąd byli rodem. Leży nad uścieniem rz. Bethuny, o *m.* 12. od Rotomagu, 6. od Trepordu, 18. od Paryża. dl. 18. 44. 12. sz. 49. 55. Mała Dyeppea jest w Gwinei w Afr. zbudowana od Francuzow na brzegu Malagwetty.

DIERSTEIN, m. niż. Austr. z zamkiem przy Dunaju. Rychard I. Krol Angielski przytym mieście był przytrzymany w r. 1194.

DIESSENHOFEN, *Divodurum*, wielkie, bogate i piękne M. Szwajcarskie nad Renem, w Kant. Szafuzkim, ma swoje obrady i przywileje innym miastom Kanto-

nowym służące. Przyjeść Religij Protestancką r. 1529. dl. 26. 25. sz. 47. 45. od Szafuzy leży o *m.* 2.

DIEST, *Diefla*, M. w X. Brabanckim, wzięte było od X. Marboriga r. 1705. odebrane wkrotce i zburzone od Franc. Jest Oyczyzną Mik. Klenarda. Leży nad rz. Demerą, o 6. *m.* od Lewanium, 4. od Tillemontu. dl. 22. 35. sz. 50. 59.

DIETRICHSTEIN, m. Niem. w wyż. Karynthyi, nad rz. Geylą, *m.* 1. od Arnoldsteynu. Jest to dziedzictwo fl. Xiążąt i Hr. Dytrychsteynow.

DIETZ, M. i Hr. Niem. w Wetterawii, z dwoistym zamkiem, nal. do Xiążąt Nassau. Dietz nad Loną, o *m.* 6. od Koblantz, 3. od Nassau. dl. 25. 35. sz. 50. 22.

DIEU, albo *L'ISLE-D'YEU*, wysepka Fr. o *m.* 3. od brzegow Piktawii. Ma jedno Miasteczko.

DIEULEFIT, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Montelimardy.

DIEUSE, *Decompagi*, M. Fr. w Lotaryngii, znakomite wodą solną, z ktorey tu warzą wiele soli. Jest nad rz. Seillą, między Metzem i Sawerną, *m.* 9. na półn. ku z. od Nancy. dl. 24. 20. sz. 48. 50.

DIGNANT, m. Istrii, należy do Wenetow, o *m.* 1. od morza. dl. 31. 40. sz. 45. 10.

DIGNE, *Dinia*, piękne M. Fr. w Prowancyi, z Bisk. przyłączonym do Senezkiego r. 1776. fl. łaźniami, w bliskości znajdującemi się nad rz. Bleoną, *m.* 14. od Embrunu 7. od Systerony, 155. od Paryża. dl. 23. 2. sz. 44. 5.

DIJON, *Divio*, Diżon, wielkie, piękne, bogate, i jedno z najznakomitszych M. Fr. stol. Burgundyi, i Pow. Diżoneńskiego. Ma Parlament ustanowiony od Ludwika XI. r. 1477. Bisk. erygowane od Klemensa XII. r. 1731. Akademią Prawa, Akademią scientiarum, grod, Opactwo znane pod im. S. Benigna i zamek. Kościoły i domy publiczne po większey części bardzo są piękne.

Na Rynku widzieć można statuę konną Ludwika XIV. *Bossuet, de la Monnoie, de Longepierre, Crebillon, Piron*, ztąd byli rodem. Blisko miała znajdować się bogata Kartuzya, w ktorej są wspaniałe Xiążąt Burgundy groby. Miało tam leżeć w piękney nader i żyźney równinie, między dwiema rzekami Ouche i Suzon. Obfituje w przednie wina, o *m.* 19. na z. Bezansonu, 40. od Lugdunu, 67. od Paryża. *dl.* 22. 42. 23." *sz.* 47. 19. 22."

DILA, rz. w Brabancyi, ktora się łączy z Skaldą.

DELIGE, M. obr. wyspy Ceylan, w nim Krol Kandeyski rezyduje. *dl.* 99. 10. *sz.* 7. 40.

DILLENBURG, *Dilenburgum*, m. Niem. stol. Hr. tegoż im. mającego *m.* 8. wzdłuż, 10. wszerz w Wetterawii, i należącego do Xcia Nassau-Dietz, czyli Xcia Arauzyfańskiego. Leży nad rz. Dillą, o *m.* od Marpurga, 18. od Frankfortu, 20. od Bonny. *dl.* 25. 59. *sz.* 50. 45.

DILLINGEN, *Dilingia*, *Dilinga*, M. Niem. w Szwabii w Bisk. Aufspurskim z Akademią fundowaną r. 1549. Rezydencją jest Bisk. Aufspurskiego. X. Bawaryi oblegał to miasto r. 1703. bezskutecznie. Leży blisko Dunaju, *m.* 8. od Burgawy, 4. od Aufspurga, 8. od Neuburga. *dl.* 28. 10. *sz.* 48. 38.

DILO, Op. Premoustr. o *m.* 4. od Sens, czyni 1200. liwr.

DIMOTUK, *Didyotichos* M. Turcyi Europ, w Romanii, z Arcy Bisk. Grec. Leży na wzgórkach oblanym rz. Marizą, o *m.* 15. od Adryanopolu, 10. od Traianopolu. *dl.* 44. 8. *sz.* 41. 38.

DINAN, *Dinamum*, M. Fr. obronne w Brytanii, o *m.* 6. od S. Malo, 83. od Paryża. *dl.* 15. 26. 40." *sz.* 48. 27. 16."

DINANT, *Deonantum*, *Dinantium*, bogate i obronne M. Niderlandu w Bisk. Leodyjskim. R. 1554. i 1675. od Franc. zdobyte było, ale

przez Traktat Ryświcki, Biskupowi Leodyjskiemu powrocone zostało. Leży nad Mozą w Kraiu obfitującym w marmur czarny i żelazo, o *m.* 6. na połud. od Namuru, 16. od Leodium. *dl.* 22. 34. *sz.* 50. 15.

DINCKELSPIL, ob. Dunkelspield.

DINGELFING, *Dingoltinga*, piękne M. Niem. w niż. Bawaryi, między Landshutem, i Straubingą, nad rz. Iserą.

DINGLE, *Dinglia*, m. Irlandyi z portem wygodnym, i naywiękizą w całym Kraiu odnogą, w Hr. Kerry, o *m.* 3. na z. od Korku, 60. od Dublinu. *dl.* 7. 25. *sz.* 52. 6.

DINGUWAL, M. Szkocyi w Hr. Rofs. w Kraiu żyźnym nad rz. Konnelą, w ktorej często znajdowano perły, o *m.* 40. od Edymburga, 115. od Londynu. *dl.* 13. 40. *sz.* 57. 46.

DIOIS, *D'ensis Tractus*. Dieński Powiat we Fr. w Delfinacie, ktorego M. S. Die.

DIOKO-WAR, m. i forteca w Sklawonii w Hr. Pozegskim. Jest rezydencyonalne Bisk. Bosnii, do ktorego też należy.

DIPPOLDISWALD, m. Niem. Misnii w Saxonii, o *m.* 3. na połud. od Drezna.

DIRSCHAU, ob. Tczewo.

DISIMIEU, m. Fr. w Delfinacie z tyt. Hr. o *m.* 1. od *Cremieu*.

DISMA, Dyżma M. Japonii wązkim kanałem oddzielone od Nangasaki. Hollendrzy mają tu wielki i bogaty magazyn, i handlować tu mogą przez cały miesiąc Październik.

DISSENTIS, bogate Opac. Bened. w Kraiu Gryzonow, niedaleko Ilantz.

DISSENZANO, m. Wł. w Stanie Weneckim, nad jeziorą Gardy, o *m.* 7. od Brescyi, sł. dobrym winem.

DITHMARSEN, *Ditmarfia*, Kray leżący przy morzu Bałtyckim, między Elbą i Ewderą. Fryderyk II.

Krol Duński opanował go był r. 1552. jedna część należała do niego, druga do Xcia Holfztyńskiego, lecz r. 1773. Xiążę ustąpił swej części wraz z Xięstwem Holfztyńskim za Xięstwa Oldemburskie i Delmenhorstskie. Miasta znaczniejsze kraju tego są: Meldorp i Lunden.

DITZEN, m. Niem. w Bisk. Osnabruckim, znaczne szczybami folnemi o m. 7. na połd. ku w. od Olinabruhi.

DIU, obronne M. Indyjskie na wyspie tegoż im. w Krol. Guzaraty z dobrą fortecą; obywatele jego żyją bardzo długo, wyspa i miasto do Portugalii nal. od r. 1535. nie tak, iak przedtym handlowna. dl. 186. 30. sz. 21. 45.

DIVANDURA, *Divandura Insula*, Dywandurskie wyspy, nazwisko pięciu wysp Azyi, z których każda ma około m. 7. obwo-
du, blizkie są wyspom Maldywskim, należą do Krola Kananorskiego, powietrze mają zdrowe i grunta urodzajne. Handel znaczny prowadzą.

DIVAR, wyspa morza Indyjskiego na północ Goy, nal. do Portugal.

DIVE, *Diva*, rz. Fr. w Normandyi, bierze swoy początek wyżej Gassey, wpada w morze, sławną być zaczyna, przy Korbonie, inna rz. tegoż im. znajduje się we Franc. w Piktawii.

DIWIKORA, *Divicore*, M. przy brzegach Koromandelu nad rz. Kalarną, opanowane od Angl. r. 1749. gdyby można znieść piaski, które tamują rzekę Jedynoby ten tylko Anglicy w tej stronie swoy port mieć mogli.

DIXMUDE, *Dixmuda*, Dyxmuda M. obronne w Niderlandzie katolickim we Flandryi, od Brugenczykow r. 1459. od Gandawczykow r. 1580. oblegane było bezskutecznie, w r. zaś 1647. 1658. 1695. i 1745. od Franc. wzięte było, ale traktatami Utrechtskim i Akwizgranskim

domowi Austr. ustapione zostało. Leży wmięysciu urodzajnym nad rz. Iperlą, o m. 4. na półn. od Ipry, 7. i pół od Dunkierki, 3. od Neupertu, dl. 20. 30. sz. 51. 2.

DNIEPR, *Borysthenes*, wiel. Rzeka Pol. poczyna się w Moskwie, powiększa się rzekami: Orsycą, Ordwakiem, Berezyną, Prypeciem, Desną, Sożą, Rattowicą, Samarą i. t. d. płynie przez znaczną część Litwy około Mohilowa, Rohaczowa, i Rzeczycy, potym odgranicza nas od Moskwy, oblewa Kiiow, Czerkasy, Kryłow, na koniec przez Tartaryą mnieyszą przebiegłszy wpada w morze. Jest żeglowny.

DNIESTR, *Tyras*, wiel. rz. Pol. zaczyna się od gór Karpuckich w Woł. Ruskim, płynie przez granicę Połola i Multan wpada w morze czarne niedaleko Białogroda, iest rz. sławną i rybną.

DIZIER, (S) *S. Desiderii Fanum* dosyć znaczne M. Franc. w Szampanii, sł. wytrzymanym atakiem przeciw Karolowi V. r. 1544. twierdze jego zaniebane były. Leży nad rz. Marną m. 6. na w. od Witry. dl. 22. 35. sz. 48. 35.

DOBBERAN, sławny niegdyś klasztor w Xstwie Meklemburgskim, w włości Rostockicy, m. 4. na półn. ku z. od Rostoku.

DOBBERTIN, Opac. Paniem szlchetnych w Xstwie Meklemburgskim, m. 5. na połd. od Gultrowa.

DOB CZYCE, m. Pol. w Woł. Krakowskim, pod panowaniem Austriackim w Cyr. Wielickim, Starostwo iest nad rz. Rabą m. 2. na połd. od Wieliczki.

DOBEL, ob. Voitsberg.

DOBROMIL, m. Pol. w Woł. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Samborskim, od Szambora m. 4. i pół.

DOB K ZYN, *Dobrinum*, m. Pol. w Woł. Plockim, stol. swej ziemi, iest drewniane i spustofzane, podczas wojny Krzyżackiej z Pol.

Pol. wiele ucierpięto. Zamku dawnego gruzy zostały. Leży na górze nad Wisłą, od Torunia *m.* Pol. 10. od Warszawy 20. od Gorzna 6. dl. 37. 35. sz. 52. 38. Dobrzyńska ziemia w Woi. Płockim, jest oddzielona rz. Drybencą od Prus, od Woi. Inowrocławskiego Wisłą, dzielą się na 3. powiaty, Dobrzyński, Słobski, i Rypiński. Ma swego Kasztelana, ziemstwo i grod, seymikię w Lipnie, obiera 2. Posłow, 1. Deputata i Kommissarza. Używa za herb, trzech wież. Mundur iey jest kontusz amarantowy z wylogami błękitnemi, żupan biały. Od Konrada Xcia Mazowieckiego dana była Krzyżakom, którą nim potym odzyskali Polacy przez sto kilkadziesiąt lat z Krzyżakami i Prusakami krwawą wiodli wojnę.

DOCKUM, *Doccum*, *M.* obrone Holend. w Fryzyi, w kraju urodzajnym. Jest oyczyną Reniera Gemny, zwanego Fryzonen, Jana Dokuma i Kornell. Kempiusza. Leży przy uściu rz. Wery *o m.* 4. od Lewanlyna, 9. od Groningi, dl. 23. 28. sz. 53. 18.

DOE, czyli *Doux*, *Theodudum*, *Doa*, *m.* Fr. w Andegawęńskim Pow. znakomite palacem dawnych X. Akwitanijskich, którego dozd gruzy widzieć można, tudzież dozdami, piękna fontanna i urodzeniem XX. Marcolles, i Jakuba Sawary, leży *o m.* 3. od Saumur. dl. 17. 13. sz. 47. 12.

DOEBELN, *m.* w Cyr. wyż. Saxonii w Misii *m.* 2. od Lipska, nad rz. Muldą, fl. przedniemi fabrykami kapeluszw i sukien.

DORBITZ, ob. Domitz.

DORZBURG, *Teutoburgum*, *m.* Hollenderskie nad rz. Miłą w Hr. Zutani. Wzięte było od Xcia Maurycyego *de Nassau*, r. 1591. a od Franc. 1670. dl. 23. 42. sz. 52. 3.

DOFAR, ob. Dafar.

DOGADO, albo Dogat, *Ve-netus Ducatus*, część Państwa Wenetów 1.

neckiego, w ktorey leży miasto stoliczne Wenecya.

DOHNA, *o m.* od Drezna w Misii, jest to dziwnie piękny dom rozrywki, gniazdo familii Burgrawów *de Dohna*.

DOL, *Dola*, *M.* Fr. w wyż. Brytanii z Bisk. Oyczyną Alexandra *de Ville-Dieu*, *o m.* 2. od morza, w kraju obfitującym w Konopie, zboże i owoce, z których wysmienite iableczniki robią, *o m.* 7. od Antraim, 7. od St. Malo, 77. od Paryża, dl. 15. 53'. 48". sz. 48. 33'. 9".

DOLCE-AQUA, *m.* i Hr. Piemontskie z zamkiem dosyć obronnym nad rz. Nerwią, leży w kraju obfitym w wino i przednią oliwę, *m.* 2. od Wintemilli, dl. 25. 15. sz. 43. 52.

DOLCIGNO, ob. Dulcigno.

DOLE, *Dola Seguanorum*, *Dola* piękne *M.* Fr. w Franżkońcie. Francuzi wzięli go byli 1479. X. Kondusz dobywał r. 1636. lecz próżno. Ludwik XIV. dobył go r. 1668. Fortyfikacye Doleńskie zburzone zostały, r. 1674. Kollegium tuteylze jest iedno z naysiękniejszych we Francyi. Leży nad rz. *Doux*, w kraju miłym i urodzajnym, *o m.* 6. od Bezańfony, 12. od Dyżonu, 78. od Paryża, dl. 23. 10'. 6". sz. 47. 5'. 42".

DOLHINOW, *m.* Pol. w Woi. Wileńskim pow. Ofztańskim, niedaleko rz. Wilii *m.* 3. od iey żródła, od Ofziany *m.* 26.

DOLINA, *m.* Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Halickim, w dystrykcie Tyzmińskim z Siwem. *m.* 8. na półd. ku z. od Halicza.

DOLLART, jezioro albo raczej odnoga morza Niemieck. przy Xstwie Ost-Fryzyi; była to dawniey piękna i obłzerna równina, którą z 33. wsiami zalalo morze r. 1277.

DOLOMIEU, Margr. Fr. w Delfinacie.

DOLTABAT, *M.* w stanacu

W Mogofa, z fortecą jedną z naleyplznych w tym kraju w Prow. Bala-gacie, dł. 94. 30. sz. 18. 40.

DOLUS, m. Fr. na wyspie Oleronie przy brzegach pow. Alteańskiego,

DOMAZLICZA, albo **THAUS**, M. Czeskie nad rz. Kadburzą, w Cyr. Piłźnieńskim, fl. zwycięstwem odniesionym przez obywatelów nad Krzyżakami wyłaneni od Papieża przeciwko Husytom r. 1466. Szwedzi dobyli go r. 1641.

DOMBES, *Pagus Dombensis*, Dombskie Xstwo udzielne we Fr. wzdłuż ma około m. 9. w szerz tyleż, gran. na w. z Bescyą, na połn. z Masonenkim, na z. z Belloceni-skim, na połd. z Lugduńskim Pow. Kray jest żyźny i w miłym bardzo położeniu; dzieli się na 12. Kasztelanii. Król Fr. kupił to Xstwo od Hrabiego *d'Lu* r. 1762. i swego tu wysłał Intendenta.

DOMEURE, Opac. Fr. w Lotaryngii z Jurydykcyą Biskupią niedgdyś, przed przyłączeniem jego do Bisk. Dieńskiego r. 1777. m. 1. od Blamontu.

DOMFRONT, *Domfrontium*, m. Fr. z tyt. Hr. w Normandyi, jest na górze m. 14. od Alenfony, 56. od Paryża.

S. DOMINGO, *Hispaniola*, S. Dominika wyspa Hiszp. w Ameryce naybogatsza z Antylskich, długo na m. 160. szer. na 30. obwód zaś iey wynosi na m. 350. odkryta jest od Krzyżozła Kolumba r. 1492. dnia 6. Grudnia. Mieszkała była wprzód od dzikich wyspiarzów, ktorych tu Hiszp. w przeciągu lat 17. 3. milliony wygubili. Otoczona jest zewsząd prawie skałami i hakami niebezpiecznemi. Gorąco byłoby tu nieznośne, przez sześć miesięcy roku, gdyby nie wiatr wchodni, i częste a obfite deszcze były, które sprawnią wilgoć mocno szkodliwą, a mięso, a zboże, owoce w krotkim czasie bardzo psującą. Częstoim a przgum podlega odmianom powie-

trza, tudzież trzęsieniom ziemi, nayznaczniyższe przytrafiło się r. 1727. Rodacy tamteyli żyją bardzo długo, Europeyczykowie zaś przędzey się tu, niżeli gdzie indziej starzeją. Wielą zalana jest rz. z ktorych znaczny wześią: *Ozama*, *Neywa*, *Macoris*, *Uague*, *Tuna* i *Assibonita*, ostatnia jest naydłuższa i nayszerza ze wszystkich. Posiada miny złote naypiękniyższe i naybogatsze w świecie, tudzież żyhy kryształowe, marmurowe, szpitzgłas, siarkę, cynę, żelazo i. t. d. niewyczerpane dotąd od Europ. dla niedostatku robotnika. Część iey wchodzi do Hiszp. zachodnia do Francuzow należy.

DOMINGUE, (S.) piękne M. Amor. stol. wyspy tegoż im. w części Hiszp. z Akademią i Arcybisk. ktorego Katedra ma być nader przepyszna. Od niego wyspa ma swoje nazwisko, leży na brzegu połd. rz. Ozamy, dł. 304. 20. sz. 18. 20.

DOMINIQUE, (la) Dominika, *Dominica*, wyspa w Amer. północney jedna z Antylskich, między Martyniką i Gwadalupą, tak nazwana od Hiszp. iż w dzień Niedzielny odkryta była. Ma figurę okrągłą, ktorey średnica wynosi na m. 13. obwód zaś 35. wody ma wyborne, góry obfitujące w drzewo do naywiększych budowli zdane. Mieszkała była od Karaibów aż do r. 1771. ktorego od Angl. opanowaną, a r. 1763. traktatem za własność ich poczytaną została. Roku 1773. Francuzi we 24. godzinach opanowali ją, i jednego nie utraciwszy żołnierza. Miasto *Rosau*, jest wyspy tey niby stol. dł. 315. 40. i 316. sz. 15. 30.

DOMINIKA, rzeka na połd. rz. Senegali w Afr. nad ktorey brzegami mają swe ofady Portugal. dla handlu.

DOMITZ, *Domitium*, M. obroune Niem. w Xstwie Meklemburskim; wzięte było od woysk Cesarzkich 1627. od Szwedow 1631.

od Cef. i Safow 1687. od Szwedow
nakoniec 1643. leży przy zeyściu się
rzek Elby i Eldy o *m.* 10. od Szwe-
ryuu, 5. od Danenbergi, 8. od Gra-
łowa, dł. 29. 16. sz. 53. 25.

DOMME, *Mons Domce*, m. Fr.
w Perigord, na górze blisko Dor-
dony, ma sądy Krolewskie, od Sar-
laty *m.* 2.

DOMMERTE d'AUBRAC, ob.
Anbrac.

DOMO-D'OSCELLA, *Of-
cella*, m. Wioskie w Xstwie Medyo-
lańskim przy Alpach, nad rz. To-
iańską, nal. do Krola Sardyńskiego,
jest w Hr. Anghierskim, o *m.* 10. na
póln. ku z. od Anghieri.

DOMPAIRE, dawne M. Lo-
taryngii, w którym Krolowie Au-
strazyi i Xiążęta Lotaryngii przed-
tym rezydowali. Teraz jest tylko
wsią o *m.* 4. od Darney, 6. od Re-
miremotnu.

DOMPIERE, *m.* 2. od Dora-
ty w Pow. Lemowiceńskim, inne
tegoż im. *m.* 2. od Rupelli są *m.*
Franc.

DOMREMY, m. Fr. w *Bar-
rois*, nazwane *la Pucelle*, sławne
urodzeniem Joanny d'Arc, znai-
omey pod imieniem *Pucelle d'Orle-
ans*. Leży nad Mozą o *m.* 2. od
Neuf-Chateau 3. od *Vaucouleurs*.

DON, *Tarais*, jedna z naypryn-
cipalniejszych rzek Europ. którą
oddziela od Azji, bierze swoy po-
czątek w Prow. Rezańskiey w Mo-
skwie i wpada w jezioro zwane
Mocotis, więcey nad 500. rzek łą-
czy się z nią. Kozacy Dńsfey po nad
ięy brzegiem osiedli, od niey biorą
nazwiłko ob. Kozacy.

DONAT, (S.) forteca Nider-
landu w Flandryi Hollend. od niey
dependuc Ekluz. i może ją zruy-
nować swoią Artyleryą. Tegoż jest
im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od
Romanfy.

DONAWERT, *Donaverda*,
Danubii Insula, obrotne m. Nie-
mieckie w Cyr. Bawarskim na po-
graniczu Szwabii, po kilka razy

zdobyte i odzyskane było w czasie
woien Niemieckich. Przedtym było
Cesarzkie, teraz nal. do X. Bawa-
ryi, leży nad północnym brzegiem
Dunaju, o *m.* 10. od Aufzburga, 5.
od Neuburga, 15. od Ulmy, dł. 28.
30. sz. 48. 46.

DONCHERY, *Doncheriacum*,
Donzery, piękne m. Fr. w Szam-
panii nad Mozą, o *m.* 1. od Seda-
ny.

DONGO, Krol. Afr. w Abis-
fynii przy Krol. Angola, teraz pra-
wie nieznan.

DONION, m. Fr. w Burho-
skim pow. *m.* 4. na z. od Digoin.

DONNERAILE, m. Irland-
dyi, w Hr. Kork, wysła Dep. Swe-
go na Parl.

DONNEZAN, kraina Fr. w
Hr. Foix, ktorey mieyscem gło-
wnym *Querigut*.

DONZENAC, m. Fr. w Le-
mowiceńskim pow. *m.* 2. od Brives.

DONZERE, m. w Delfinacie,
z tyt. Xstwa, ktory nosi Bisk. *de
Viviers*, o *m.* 2. od Montlimart.

DONZY, *Domitiacum*, m. Fr.
stoł. Donzeńskiego pow. o *m.* 3. od
Cosine, 9. od Niwerny. Tegoż im.
m. Fr. z zamkiem i sądami o *m.* 2.
od Fcurs.

DORAT, *Doratum*, m. Fr. w
Marchii nad rz. Scurą, o *m.* 10. od
Lemewiki, 3. od Bellaku,

DORCHESTER, *Darnova-
tia*, M. Angiel. stoł. Prow. Dorset
nad rz. Frozną nie daleko grobli
Rzymiskiey nazwaney Fossway, na
ktorey Rzymianie trzymali, niekt-
re swe palki, jako z dawnych meda-
low widzieć się daie. Znaczny tu
obywatele mają odbył z szarzy nay-
przedniejszey. Wysła 2. Dep. na
Parl. leży o *m.* 40. od Londynu,
dł. 15. 10. sz. 50. 41.

DORDOGNE, *Dordonia*, rz.
Fr. bierze swoy początek w górze
zwaney złotą, w niż. Arwernii, pły-
nie przez Guiennę i łączy się z Ga-
rumną.

DORDRECHT, albo Doxt.

Dordracum, piękne, obr. i bogate M. Hollend. w Prow. Hollandyi, pierwzje z Stanow tey Prowincyi, sławne Synodem Kalwińskim w r. 1618. połowem sumow, tudzież urodzeniem Pawła Meruli, Komell. Adryana, Gwilhelma Lindana, i Jana Wita. Leży na Kępie, tam gdzie Merwa łączy się z Mozą, o m. 4. od Roterodamu, 6. od Bredy, 15. od Amsterdamu. dl. 22. 3. sz. 51. 50.

DOREN, ob. Dure.

DORFEN, m. Niem. w niż. Bawaryi w Regencyi Landshutskiej nad Hiera. Często na to miejsce lud odprawia pielgrzymki.

DORIA, rz. Wł. w Piemontcie.

DORMANS, *Domnamantum*, m. Fr. w Szampanii, o m. 4. od Eperny, z tyt. Hr. i obronnym zamkiem.

DORNEBURG, albo DORN-BURG, m. Niem. w wyż. Saxonii nad Salą, z zamkiem, o m. 2. od Jeny, należy do domu *Saxe-Weimar*; zaś Domburg zamek niedaleko Zerbst, nal. do domu *Anhalt-Zerbst*.

DORNHEIM, dawny zamek zruynowany blisko Darmstadt, przy którym Cesarz Adolf z Nassau, r. 1298 był zabity od Alberta I. Xcia Austryackiego.

DORNOCK, *Dorodunum*, M. Szkocyi poin. stol. Sutherlandii, ma zamek i port obfzerny nad odnogą tegoż im. Leży o m. 42. od Edynburga, 150. od Londynu. dl. 14. 10. sz. 57. 58. Wysła Deputata na Parl. Xzję Edward zdobył go r. 1746. poraziwszy wprzod Lorda Lovelona.

DORSETSHIRE, Prow. nadmorska Angielska, wysła 2. Dep. na Parl. oblituie w zboże i marmur. Dorchester jest iey M. S. zawiera łanow ziemi 712000. Jest w położeniu miłym.

DORSTEN, *Dorsta*, M. obronne Niem. w cyr. Westfalskim w Stanach Elekt. Kolońskiego nad Lippą,

o m. 3. od Duysburga, 20. od Kolonii, 15. od Monasteru, 5. od Westfeli. dl. 24. 38. sz. 51. 38.

DORTMUND, *Trenonia*, M. Niem. piękne, obronne, bogate, ludne, Cesarzkie, w cyr. Westfalii, w Hr. Mark, nad rz. Emsą, o m. 14. od Monasteru, 15. od Kolonii. Ma wspaniałe Kollegium dla Protestantow, fund. r. 1543. piękne Kościoły, Kłafztor Franciszkanow i Dominikanow. Połowa mieszkańców jest Religii Protest. Uwolnieni zostali we Francyi od prawa kadukowego r. 1770. dl. 25. 6. sz. 51. 30.

DOUARNENES, m. Fr. niż. Brytanii z portem przy odnodze tegoż im. dl. 43. 10. sz. 13. 35.

DOUAY, *Ducacum*, Duak, wielkie i obronne M. Flandryi Francuzkiej, ma sławną Akademią, fundowaną od Filipa II. Krola Hiszp. r. 1552. i Parl. ustanowiony r. 1686. Wzięte było od Franc. r. 1667. odebrane od związkowych 1710. i znowu zdobyte od Franc. 1712. po potyczce Deneńskiej, ktorymi własność miasta tego traktatem Utrechtskim zabezpieczona została. Oczyszczną jest Hieron. Kummelina i Jana z Bononii. Leży o m. 6. od Kameraku, 5. od Atrabaty, 45. od Paryża. dl. 20. 44. 47. sz. 50. 22. 10. Forteca *de Scarpa* jest ztąd na wystrzelenie z armaty.

DOUERO, albo DOURO, *Duvinus*, rz. Hiszp. bierze początek w dawney Kastylii z góry Urbion, płynie przez Portugalią, i wpada w Ocean przy *S. Jean* niżej Porto, przebiegłszy wprzod od w. do z Kraiu na m. 90. Prow. Portug. położona między tą rzeką i rz. Minho, bierze od nich nazwisko.

DOUGLAS, m. nadmorskie w Szkocyi, w Prow. Merche, i Xstwo, o m. 12. na połud od Edynburga. Jest to także nazwisko iednego Kapu i m. leżącego w części wschodniej wyspy Man.

DOULENS, albo DOURLENS, *Donincum*, m. Fr. w Pikardyi, o

m. 6. od Ambianu, 7. na z. od Arras.

DOUMY, Baronía Fr. w Bearnie, o *m.* 2. od Pau.

DOURBIJY, ob. Durbu.

DOURDAN, *Dordingum*, *m.* wyśp. Fr. sławne iedwabnemi i welnianemi manufakturami. Leży nad rz. Orge, o *m.* 9. od Karuty, 10. od Paryża. dl. 19. 42. sz. 48. 30.

DOWN, *Dunam*. Downa, *m.* Irlandyi, stol. Hr. Downeńskiego w Prow. Ultonii; posyła 1. Dep. na Parl. z Bisk. przyłączonym do Konorskiego. Leży o *m.* 22. od Dublinu. dl. 11. 48. sz. 54. 23. Hrabstwo Downeńskie, mające 15. *m.* wzdłuż i tyleż wszerz, oblone jest morzem ze trzech stron, i ma grunta dziwnie żywe.

DOWNTON, *m.* Angiel. w Wiltshire, posyła 2. Dep. na Parl.

DOVER, albo DOUVERS, Dowera, *Dubris*, *M.* nadmorskie Angiel. bardzo znakomite. Ma obronny zamek, zbudowany jeszcze iak powiadaia od Rzymian. Od tego portu do portu Kaletainkiego we Fr. nie ma iak *m.* 7. Jest to pospolita droga z Anglii do Francyi, przeco od Cudzoziemców bardzo jest uczęszczane. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o *m.* 23. od Londynu, 67. od Paryża. dl. 18. 58. 57. sz. 51. 7. 47.

DOUX, *Dubis*, rz. Fr. w Franckońcie, wypływa z góry Jury i wpada w Saonę; nie jest splawna.

DOUZE, *m.* 3. od Perigueux; *Donzy*, *m.* 2. od Sedany, są *m.* Franc.

DRACKENBURG, Drakemburg, *M.* Niem. w Hr. Hoyceńskim, na prawym brzegu Wesery, o *m.* 2. od Nienburga. Krwawa pod tym miastem odprawiła się bitwa między Cesar. i Saskiemi wojskami r. 1547.

DRAGUIGNAN, *Dracenum*, Dragwiniana, *M.* Fr. w Prowancyi nad rz. Pifą, w kraju miłym i żywym, o *m.* 4. od Frejus, 9. od

Tropezy, 15. od Toulony.

DRAHELM, *m.* Niem. w nowoy Marchii, z zamkiem nad rz. Draga, o *m.* 2. na pojn. od Falkemburga.

DRAHIM, *m.* stol. Stwa Drabimskiego, na granicy Pomeranii przy Woiewodztwie Poznańskim, do którego należało, ale traktatem Bydgoskiem r. 1657. ustąpione Fryderykowi Wilemowi Elekt. Brandeburskiemu, w summie pretendowanej za wojenne posiłki 120000. talarow. Wykupno tego Starostwa Rzepła zleciła Krolowi Michałowi i Następcom jego. Na Seymie Grodzieńskim r. 1726. pozwolono Woiewodztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu uczynić składkę na to wykupno, co się i stało, ale Ministerium Saskie na inne ią obrocilo potrzeby; a Woiewodztwom w rzeczonyj summie ustąpiona jest Sierakowszczyzna.

DRAMBURG, *M.* Niem w nowoy Marchii nad rz. Draga, o *m.* 2. na połud. od Falkemburga.

DRAWA, *Dravus*, rz. znaczna w Niem. bierze swoy początek w cyr. Bawarskim, i łączy się z Dunajem w Węgrzech, niżej Effleku.

DREFURT, ob. Trefurt.

DRENTA, Kraina Holland. graniczyna w. z Westfalia, na pojn. z Groningą i Omlandą, na z. z Fryzyą, na połud. z Owerysselią, ktorey to ostatniey część przedtym czyniła. Koworda jest *M.* S.

DRESDEN, *Dresda*, Drezno, piękne, wielkie i obronne *M.* Niem. w cyr. wyż. Saxonii, stol. Misni. Rezydenc. Elekt. Saskiego, ma wspaniały zamek, w którym rezydnie Elektor. Tobiasz, Tandler i Kentmann ztąd byli rodem. Krol Pruski dobył miasta tego r. 1745. i 1756. ale r. 1759. do odstąpienia był przymuszony, a 1760. próżno go oblegał. Leży nad Elbą, ktora go na dwa rozdziela miasta, to jest na miasto stare i nowe, pierwsze

ma obronną fortecę i we wszystko zamożny arsenał, o *m.* 6. od Meissen, 16. od Lipska, od Warszawy *m.* Pol. 86. od Wrocławia 51. od Pragi 30. dł. 31. 26. sz. 51. 12.

DREUX, *Durocasses*, dawne i sławne M. Wyspy Franc. znakomite bitwą tu stoczoną r. 1562. za Karola IX. na której Protestanci zбили, a Xzc Kondusz poimany został. Henryk IV. dobył go r. 1593. Obywatele wielki handel prowadzą sukrem zdatnym na mundury żołnierskie. Godeau i Poeta Rotrou ztąd byli rodem. Leży nad rz. Blezją, o *m.* 6. od Karnuty, 20. od Rotomagu. dł. 19. 1. 24." sz. 48. 44. 17."

DRIBURG, dawny zamek Niemiecki, o *m.* 4. od Paderborny, w Bisk. Paderbonieckim, il. wodami mineralnemi.

DRIESEN, *Driesa*, M. obr. Niem. w nowej Marchii Brandeburskiej, z dobrą fortecą. Szwedzi wzięli go r. 1630. lecz 1650. oddali. Leży nad rz. Nelszą, o 12. *m.* od Landsberga. dł. 33. 36. sz. 52. 26.

DRIN, *Drino*, *Drinus*, Dryn czarny, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór *Marinai*, przy granicach Albanii, i wpada w odnogę Dryńską, która składa część odnogi Weneckiej.

DRINAWARD, *Drinopolis*, M. Turcyi Europ. w Serwii na kępie oblaney rz. Drynem, *m.* 7. wyżej iey uścia w Sawę.

DROBIN, m. Pol. w Woi. Flakim, spusteczal.

DROGHEDA, *Pontana*, M. bardzo obronne, ludnei handlowne, stol. Hr. Louth, w Irlandyi, ma port wygodny, sławne odniesionym zwycięstwem przez Xi d'Orange, nad Jakubem III. r. 1690. Leży nad Boiną o 12. *m.* od Dublinu, 16. od Armagh. dł. 11. 20. sz. 53. 53.

DROHICZYN, m. Pol. dośc. znaczne w Woi. Podlaskim, stol. ziemi tegoż im. z Stwem grodowym, z szkołami, miejsce Seymikow i

Sądow. Miało zamek Krolewski, spalony od Litwy r. 1384. Leży nad Bugiem, *m.* 10. od Bielska, 20. od Warszawy. Drohicka ziemia Seymiknie w Drohiczynie, obiera Posłow 2. Dep. 1. Sądy ziemskie agitują się w Drohiczynie, Sokołowie, w Miedzny i Mokobodach koleją. Grunta ma urodzajne, Obywatele dość znaczny prowadzą handel na sive produktu. Dawniej iak świadczy Gwagnin z ziemi tej i Bielskiej w potrzebie samey Szlachty stawało na 20. tysięcy.

DROHOBYCZ, m. w Woi. Ruskim, pod pan. Aust. z Stwem, w granicie bardzo żyznym; stol. Dystryktu, w cyr. Samborskim, od Sambora *m.* 4.

DROHUBUSK, albo DOROHOBUSK, m. Pol. w Pow. Włodzimirskim, z Opac. Greckim, od Ostroga *m.* 5. na poln. nad rz. Horyniem.

DROITWICH, m. Angl. w Hr. Worcesterkim, znaczne przednią foją, która tam biorą z trzech zup. Posyła 2. Dep. na Parl. dł. 15. 26. sz. 52. 20.

DROM, Droma, rz. w Normandyi, o *m.* 8. od swego źródła łączy się z foją *Soney*. Jest rz. tegoż im. w Delfinacie, która wpada w Ren przy Liwronie.

DROMORA, *Dromoria*, m. Irl. w Hr. Downeńskim z Bisk. o *m.* 7. na północ ku z. od Downy.

DRONERO, *Draconerium*, m. Włoskie w Piemontcie, w Margr Saluzkim, przy Alpach nad rz. Makrą, na której znaydnie się most wysokości podziwienia godney.

DRONTHEIM, *Niarosia*, wielkie i bogate M. Norwegii, stol. wśkorządtwa tegoż im. z Arcy Bisk. i wygodnym portem nal. do Krol. Duńskiego. Handel prowadził wielki. R. 1658. od Szwedow wzięte było, ale tegoż r. od Duńczykow odebrane zostało. Ustąpione było Krol. Duńskiemu traktatem Kopenhadzkiem r. 1660. zewład prawie

oblane jest morzem i rzeką Nidderą. Leży o *m.* 95. na półn. ku w. od Bergen, 136. od Kopenhagi, 108. od Sztokolmu. *dl.* 28. *fz.* 63. 15.

DRONTHEIM-HUS, Prow. Norwegii, jest największą częścią tego Krol. rozciągłą od połud. ku półn. na z. oblewa ją Ocean, na półn. golf Wardhuski, na połud. Bergienki, na w. graniczy z Szwecyą. Nie jest ludna, z przyczyny wielkich gór, które się po całym rozciągają Kraju. Drontheim jest iey M. S.

DROSENDORF, M. niż. Austrii z zamkiem, blisko granic Morawii, o *m.* 8. od Znaimu.

DROSSEN, M. Niem. w nowey Marchii, na fabryki dobrych sukien, o 4. *m.* od Kustrynu.

DROUVILLE, Baronja Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli.

DROUX, m. Fr. o *m.* 2. od Doraty.

DRUIA, lub **SAPIEZYN**, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, dosyć znaczne i handlowne, drewniane, nad rz. Dzwina, z zamkiem dobrym na pograniczu Połockim, *m.* 6. od Brallawia.

DRUSSENHEIM, m. obr. w niż. Alfacyi nad rz. Moterą, blisko Renu, o 6. *m.* od Straßburgu, w Hr. Lichtenbergkim, opanowane od Cef. r. 1704. ale odebrane od Franc. było po dwudniowym ataku r. 1706.

DRUY, Baronja Franc. w Niweneńskim Pow. o 4. *m.* od Niwerny.

DRUZBAKI, po Niem. *Rauschenbach*, wieś Pol. w Stwie Spiżkim, s. łaźniami i wodami zdrowymi. Ciekawe iey są wody obracające ziemię w kamień, z kąd groble rury wodne, &c. widzieć jest zkamieniałe, lub obrosłe kamieniem. Ma także wody obracające żelazo w miedź, tudzież wody zimne, a zawzię wrzące, wody kwaśne i inne tak nieznośney ewaporacyi, iż płaństwo po nad nie przelatujące zdy-

cha. Jest od Krakowa *m.* 15. od Biały *m.* 1.

DRUZOWIE, *Drusi*, Narod Syrii mieszkaający w ziemi świętey na Libanie i Antilibanie. Obyczaje iego nie są nam znaiome. Zdać się, iż to są potomki Chrześcian prześladowanych, którzy się na te schronili góry. Amurat IV. Kray ich obrócił w Prow. Ottomanską.

DRWĘCA, rz. Pol. w Woi. Pomorskim, wpada w wiśłę.

DRYBENTZ, rz. w Prusiech, wypływa z Hokerlandyi, rozgranicza Woi. Chełmińskie od ziemi Michałowskiy, i Mazowża, wpada w wiśłę.

DRZEWICA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, piękne i porządne, s. rudami żelaznemi, i fabryką pasów dosyć znaczną, gdyby była w swym utrzymywana stanie. Jest imienia Szaniawskich.

DRYSZYN, m. Pol. w Woi. Mściławskim pod pan. Rosyjskim, od Mohyłowa na w. *m.* 10.

DUAK, ob. Daway.

DUAR, m. obrone Dalmacyi blisko brzegu wsch. Cettiny, na połud. Aimissy, nal. do Wenetów, którzy tu mocny utrzymują garnizon.

DUBIN, m. Niem. w Kłwie Saska z zamkiem nad rz. Muldą, między Lipskiem i Wittembergiem. Niedaleko miasta tego znajduje się koperwas, siarka i hałun.

DUBLIN, *Dublinum*, M. S. Irlandyi w Prow. Linsterkiy w Hr. tegoż im. Jest wielkie, bogate, piękne i ludne, ma Arcy Bisk, Parlament i Kollegium wspaniałe Akademii fundowane od Krolowey Elżbiety r. 1591. Rezydencyą jest Vice-Reya Irlandzkiego, sprawiedliwość tym prawie idzie tu trybem co i w Londynie. Liczy wiele wspaniałych budynków. Zakończenie się izby Parlamentowey wielkiej w czasie famych obrad, wielu Irlandczyków o śmierć przyprawilo r. 1782. Ma Port wygodny. Jakob Ufferyusz ztąd był rodem. Leży nad

rz. Liffi, blisko morza, w kraju żyźnym o *m.* 75. od Edynburga, 85. od Londynu, dł. 11. 15. 12. 53. 18. Hrabstwo Dublińskie rozciąga się wzdłuż na *m.* 8. wszzerz na *m.* 4.

DUBOURG, Opac. Fr. August. niedaleko Nantes, czyni do roku 1800. liwr. *Duce* i *Duclair*, są m. Fr. w Normandyi.

DUBIENKA, m. Pol. dosyć porządne, znaczne szpiechlerzami, czyli składem zboż, osiadłe jest cieślami, leży nad Bngiem; żkąd wiele statków Pol. do Gdańska corocznie płynie. Jest od Chelma *m.* 2.

DUBENOW, m. Inflanckie nad zbiegiem rz. Dubny z Dźwiną, na z. Dyneburga.

DUBINKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim imienia Kadziwillow, z zamkiem zapadłym; od Włna na półn. *m.* 7.

DUBISSA, rz. w Xstwie Zmudzkiem, łączy się z Niemnem, płynie pod Roszenie.

DUBNO, znaczne M. Pol. w Woi. Wołyńskim, z zamkiem dobrym i Opac. Bazyliańskim, fl. kontraktami i ordynacją Xiążąt Sanguszkow. Jest dosyć handlowne i mocne nad rz. Irwą od Brodow *m.* 7. od Lwowa 20. od Berdyczowa 26. od Warszawy 62.

DUBROWICA, lub Dąbrowica, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. z szkołami; niegdyś Xiłwo Lit. Jest nad Horyniem.

DUBROWNA, lub Dąbrowna, m. Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Rosyjskim, nad Dnieprem od Orszy *m.* 3. od Smoleńska 18.

DUDERNSTADT, *Duderstadtum*, M. Niem. w Xstwie Brunświckim, nal. do Elekt. Mogunckiego od r. 1365. ktorego mu ukłapione było. Leży nad rz. Wipperą, o 6. *m.* na w. od Gottingi, 15. od Kasselu, 52. od Moguncyi, dł. 28. 1. sz. 51. 34.

DUGESME, m. Fr. w Burgundyi nad Sekwaną o *m.* 4. od Cha-

tyllon. Okolica od niego bierze swoje nazwisko.

DUFFEL, m. w Brabancyi Austr. między Maliną i Lierą nad rz. Netba.

DUFFERIN, m. Irlandyi w Hr. Downeńskim, wysyła 1. Dep. na Parl.

DUISBURG, *Tentoburgum*, M. Niem. w Cyr. Westfalii, w X. Kliwii z Akademią, fund. r. 1656. przedtem Cesarzkie, teraz nal. do Krola Prus. leży nad rz. Roora, blisko Renu, o *m.* 5. od Dusleidorpu, 14. od Kolonii, dł. 24. 25. sz. 52. 24.

DUKLA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, jest handlowne, pięknym ozdobione palacem, i osiadłe; teraz pod pan. Austr. w Cyr. Piłzińskim, od Lwowa *m.* 31. od Czuczka 8.

DULCIGNO, Dolcigno, *Ulcinum*, Dulcynia, M. obronne Turcyi Europ. w wyż. Albanii, z Bisk. i portem wygodnym, i mocną cyradellą. Wenetowie oblegli go r. 1696. lecz bezskutecznie. Obywatele miasta tego pod imieniem Duleygnotow po polocie rozboiem morskim bawią się. Leży nad rz. Drineną, niedaleko starego Dulcigno, o 4. *m.* od Antybaru, 8. od Skutary, dł. 37. 2. sz. 41. 54.

DULECK, m. Irlandzkie o *m.* 9. od Dublinu, posyła 1. Dep. na Parl.

DULMEN, *Dulma*, m. Niem. w Bisk. Monasterkim, z Opac. *m.* 7. od Monasteru.

DUMBAR, ob. Dunbar.

DUMBLAN, *Dumblanum*, m. Szkockie w Hr. Montheickim, fl. zwycięstwem odniesionym przez X. *Argile*, r. 1715. nad Partyzantami Pretendentu Tronu. Leży nad rz. Theatą, o *m.* 2. od Sterlinga, 12. od Edynburga, dł. 14. 16. sz. 56. 34.

DUN-LE-ROI, *Dunum-Regis*, zn. M. Fr. w Pow. Bituryceńskim, nad Auroną, *m.* 7. na pold. ku w-

od Bituryki, 10. od Niwerny.

DUNA, ob. Dżwina.

DUNAY, *Danubius*, po Niemiecku *Donau*, wielka i nazywaczniejsza w Europie rz. wypływa z lasu czarnego w Szwabach przy Zumberdze, płynie od z. ku w. przez Szwabią Bawaryą Austryą Węgry Turcyą Europcyką, a zabierając w się innych rzek bardzo wiele, kilka korytami wpada w morze czarne, z takim pędem, że od swego uścia na m. 10. iako doświadczono, zachowuje wodę słodką w morzu. W Niemcytu blizkim uścia tej rzeki, poławia się pewna mała ryba, która włożona w butelkę nalaną wodą rzeczną z trochę piasku na spódzie, oznacza swą spokojnością, lub ruszaniem się, różne odmiany czasu, lepiej i pewniey, niżeli Termometr.

DUNAIEC, rz. Pol. wypada z gór Karpackich, biały i czarny łączy się przy Nowymtargu, płynie po pod Krotienko, Sandecz, Zakliczyn, powiększony uściem Popradu wpada w Wiłg.

DUNBAR, czyli BUMBAR, *Bava* M. Szkockie, w Prow. Lothianie, z portem sławnym połowem śledzi i łusow, tudzież przegraną Karola II. 1650. Posyła 1. Dep. na Parl. leży o m. 9. na w. od Edynburga, 7. od Berwicku, 118. od Londynu, dl. 15. 23. sz. 56. 12.

DUNBARTON, albo DUNBRITTON, *Castrum Britonum*, *Dunbritonum*, M. Szkockie, stol. Hr. Lenoxenckiego, wysyła 1. Dep. na Parl. Ma zamek jeden z najobronniejszych w Europie, do którego schroniwszy się Bretowie, utrzymywali się w nim więcey iak lat 300. Leży przy zbiegu rzek Leveny i Kleydy, na wysokiey przerwiłey skale, o m. 4. od Glaskowa, 18. od Edynburga, 130. od Londynu, dl. 13. 15. sz. 56. 38.

DUNDALKA, *Dundalkum*, M. Bisk. w Irl. w Hr. Lutheńskim, z portem bardzo wygodnym, wy-

syła Dep. na Parl. o m. 3. na połn. ku w. od Luthy.

DUNDE, *Diedonum*, Dunda, M. Szkocyi połn. w Prow. Anghuskiej, znaczne swym położeniem, mocą, handlem i rodem B. historyka Boeryusza. Kromwel dobył go przez atak, leży nad rz. Tay, o m. 5. od Perthy, 12 na połn. od Edynburga, 121. od Londynu, dl. 15. 5. sz. 56. 42.

DUNEBURG, forteca w Inflanciech, nad rz. Dżwiną, z Starostwem dawniey stol. Woi. Inflanckiego, ma zamek sypany, lecz zaniedbany, i szkoty. Jest od Kygi na w. około m. 34.

DUNAMUNDA, po Niem. *Dünemundt*, forteca Inflandt, przy uściu rz. Dżwiny, wzięta od Szwedow r. 1621. a od Moskalow na początku wieku tego. dl. 42. sz. 57.

DUNES, termin Franc. czyli nazwisko wzgórkow piaszczystych, które się wznoszą na brzegach nadmorskich Prowincyi, i służą im za wały zastaniające od zalania kraiu w przypadku wylewu morza nad brzegi. Szczegulniey tym nazwiskiem, zowie się pumorze Flandryi, które jest między Dunkierką i Newportem. (Turenniusz tu st. wygrał potyczkę r. 1658.) i przegom wscho-dnim Angli. na przeciw Kenty na połn. Doweru zallionionym fortecą *Sandun*, *Daab*, i *Falmer*.

DUNES, m. Fr. w Kondomskim Pow. o m. 1. od Garomny, między rz. *Giens* i *Baise*.

DUNFREIS, *Dunfreis*, M. piękne i bardzo handlowne w Szkocyi połd. w Prow. Nitysdalii. Posyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Nithą, na ktorey piękny most kamienny jest zmurowany, o m. 22. od Edynburga, dl. 13. 50. sz. 55. 8.

DUNGAL, ob. Dunnegal.

DUNGANNON, M. Irlan. w Hr. Tyrońskim, z stanowiskiem dla okrętow bardzo wygodnym o m. 4.

od Armagh. Deputacie na Parl. dl. 10. 50. sz. 54. 30.

DUNGARWAN, *Dungarvanum*, M. Irland. w Hr. Waterfordzkim, z zamkiem obronnym; wysła Dep. na Parl. m. 9. od Waterfordu na pold. ku z. dl. 10. 12. sz. 52. 2.

DUNGEANON, albo **DUNCANNON**, *Duncanonium*, M. Irl. w Hr. Wexfortskim, z zamkiem dobrym, od którego dependuje port Waterfordzki, leżący o m. 3.

DUNIN, m. Pol w Woi. Brzeskim Kujawskim z Stwem.

DUNKEL, *Ducheldinum*, m. Szkockie w Perthshire nad rz. Tafą, sławne zwycięstwem odniesionym przez Krola Angiel. nad wojskami Pretendenta. Leży o 4. m. od Perthy, 14. od Edynburga, 123. od Londynu, dl. 14. 10. sz. 56. 55.

DUNKERKA, Dunikierka, piękne i znaczne M. Fr. we Flandryi z portem wygodnym r. 1558. Franc. zdobyli go byli na Angl. i ustąpili Hiszp. przez traktat Kambrezki, którym odebrał Xżę *Enguien*, r. 1646. po wroceniu go Hiszpanom Generał Turenniusz zdobył go po potyczce, r. 1658. przy Dunesh, i znowu przeszło do Anglików, od których Ludwik XIV. kupił to miasto r. 1662. i wystawił twierdze podziwienia godne, które potem były zburzone, i port jego zawalony mocą traktatu Utrechtskiego. Odnowione były znowu twierdze Dunikierki, ale przez traktat Wersalski r. 1763. powinny były powtórnie być rozwalone. Wszystkie tu domy muryrowane są z cegły białej pod jeden wymiar. Liczą mieszkańców na 80. tysięcy. Oczyzną jest sławnego Marynarza Jana Barth. Leży od Nieuporta na pold. ku z. o m. 6. od Grawel. Ostendy, 9. od Paryża, 62. od Gandawy, 18. dl. 20. 2. sz. 51. 2.

DUNKESPIEL, Dunkelsula, M. wolne, Cesarzkie, w Szwabii nad rz. Wernitzą. Ma radę wielką i małą. Wielką częścią z katolików,

częścią z Lutrow składa się, mała zaś z samych katolików. Obywatele znaczny prowadzą handel sierpami i sukniem, r. 1770. uwolnione zostało od prawa Kadukowego we Franc. leży o m. 16. od Neuburga, 15. od Norymberg. dl. 29. 5. sz. 49. 2.

DUNELACECASTLE, M. obronne Irland. o m. 4. od Antrimy. Leży na skale blizkiej morza, i od łądu kanałem jest oddzielone.

DUNNEGAL, albo **DUNGHAL**, m. Irlandzkie i Hr. inaczej zwane Tyrkonelią. Wysła 1. Dep. na Parl. leży o m. 40. od Dublinu, o 2. m. od tego miasta, znajduje się jaskinia, nazwana *Czysteoc Sgo Patrycego*, w Ultonii, dl. 9. 28. sz. 54. 36.

DUNOIS, *Dunenfis Pagus*, Duneński Pow. we Fr. z tyt. Hr. *Chateaudun* iego M. S.

DUNS, *Dunsum*, M. Szkocyl pold. w Hr. Mercyi, sławne poldługdzania niektórych urodzeniem niezrozumiałego doktora Jana *Dun-Scot*, o m. 10. na pold. ku w. od Edynburga, 110. od Londynu, sz. 55. 58. dl. 15. 25.

DUNSTAFAL, m. Szkockie pryncypalne w Pow. Lomarskim z portem.

DUNSKIE Krolestwo, ob. Dania.

DUNWICK, m. Angielskie w Pow. Suffolkshire, o m. 5. od Ipswiku, wysła 2. Dep. na Parl.

DUQUELA, Dukwela, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim, duża m. 30. szer. 24. Azamur iey M. S. obfituje w zboże i bydło.

DURANCE, rz. Fr. wypływa z Alpów, wpada w Rodan o milę za Awenionem. Wylewy jej dla mieszkańców są mocno szkodliwe. Nie jest spławna.

DURANGO, M. Hiszp. dosyć ludne, w Biskai o 4. m. od Bilbao.

DURANGO, m. Amer. poln. w nowej Biskai, czyniącej część nowej Hiszp. z Bisk. Sullr. Meksy-

kańskiego. Leży w kraju dziwnie urodzajnym, i obfitującym w szyby solne, dl. 271. 15. sz. 24. 30.

DURAS, *Duracium*, m. Fr. w Akwitanii o m. 13. od Agenny, na tył. Hr. od r. 1688.

DURAVEL, m. Fr. w Pow. *Querci*, nad rz. Lotą o m. 1. od Fumeli, dl. 18. 40. sz. 45. 40.

DURAZZO, *Dyrrachium*, dawne i s. M. Turcyi Europ. w Albanii z Arcy-Bisk. obrządku Łacinieckiego i portem wygodnym przy odnoże Weneckiej, o 17. m. od Skutary, 7. od Kroy, 30. od Otrenty, dl. 37. 2. sz. 41. 25.

DURAK, M. Perskie, przy zbieg rz. Eufratu i Tygris, sławne sweni trzeźwoty do piania zdawni, dl. 74. 32. sz. 32. 15.

DURBEN, m. Kurlandyi z zamkiem nad rzeczką tegoż im. celne jest swej parafii, od Goldyngi na połd. blisko m. 6.

DURBU, albo DURBUY, *Durbutum*, m. i Hr. w Xstwie Luksemburskim, o m. 10. od Leodium, 13. od Namuru, 12. od Dinant, dl. 23. 18. sz. 50. 15.

DURCKEIM, m. Niem. w Palatynie o m. 5. od Neustadtu i Spiry, dl. 25. 30. sz. 49. 26.

DUREN, *Doren*, *Dueren*, *Durena*, *Duria*, czyli *Marcadurum*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Juliaceńskim, przedtym Cesarfkie, teraz od r. 1407. nal. do Xcia Juliaceńskiego. Karol V. wziął go przez attak r. 1543. a potym od Generala *Rose* r. 1642. dobyte było, i tegoż r. odebrały go woyska Cesar. Leży nad rz. Roerą o m. 5. od Juliaku, 10. od Kolenii, dl. 24. 15. sz. 50. 46.

DURETAI, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ligerą, ma piękny pałac, obfituje w wino i zboże o m. 3. od Fleche.

DURFORT, m. Fr. m. 3. od Castellnaudary, inne o m. 3. od Alezyi.

DURGUT, m. Turcyi Azyat.

o m. 15. od Smirny.

DURHAM, *Dunelmum*, M. znaczne Angiel. stol. Prow. tegoż im. z Bisk Suffr. Arcy-Bisk. Yorkskiego i zamkiem pięknym rezydencyj. Biskupa. Powietrze ma zdrowe, chleb dziwnie smaczny. Niedaleko miasta tego, r. 1346. woyska Szkockie od Anglikow zniesione były, i Dawid Brus Krol ich w niewolę poymany. Prowincya i M. po 2. Dep. na Parl. wysyła. Leży nad rz. Warą, o 70. m. od Londynu, dl. 15. 55. sz. 54. 45.

DURNBERG, albo TURNBERG, jest to nazwisko jednego miejsca w Arcy-Bisk. Saltzburkim położonego, zkad wodę słoną kanałami prowadzą do Hellein, i tam ją przewarzaia.

DURNSTEIN, pałac rozrywki Bisk. Wormackiego, o 3. m. od Wormacyi.

DUSSELDORF, *Dresselderpium*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Bergeńskim z pałacem, w którym Elekt. Woiewoda dawniej często przemieszkiwał, tu Francuzi rozlokowali byli swe woyska, podczas wojny, o sukcesyja Hiszpańską ale, r. 1708. wyciągnąć je musieli. Leży nad rz. Dusielą, w tym miejscu, gdzie taż rzeka wpada w Ren o m. 9. od Kolonii 25. od Monasteru, dl. 24. 28. sz. 51. 12.

DUSSELTALL, Opactwo Cysterfkie fundowane r. 1707. o ćwierć mili od Dusseldorfu.

DUTLINGEN, *Dutlinga*. m. Niem. w Szwabii w mostem na Dunain, i zamkiem obronnym, stojącym na górze za miastem, blisko Rotwelii, nal. do Xstwa Wirtembergskiego, o m. 12. od Schaffuzy, dl. 26. 27. w okolicach miasta znajdują sie obfiteminy żelazne.

DURW. ob. Dower.

DWOCH-MOSTOW, ob. Zweybrück.

DYBOW, m. Pol. w Woi. Inowrocławskim, z Stwem, naprzeciw

Torunia.

DYNEBURG, ob. Dineburg. **DYRWIANY** wielkie, m. w Xstwie Zmudzkiem stol. Powiatu, ma swego Ciwuna. Sądy Powiatu Wielko-Dyrwiańskiego agnują się w Telszewie. Niedaleko są małe Dyrwiany z swym Powiatem.

DZIAŁOSZYN, m. Pol. w ziemi Wielunskiej, spustoszone, przyozdobione ogrodem pięknym. Od Wielunia m. 2.

DZIEWIENISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim z Stwem, od Lidy na połn. m. 9.

DZIKIE POLE, *Campi deserti*, Krajina nowej Serwii między Polskimi granicami i Dnieprem: nal. do Moskwy, pełna stepow. mało mieszkana od Tatarow, pamiętna przegraną wojsk Polskich r. 1386.

DZISNA, m. Pol. w Woi. Połockim pod pan. Rosyjskim. Leży blisko uścia rz. Dniestru w Dzwinę.

DZIESNA, rz. Pol. ma źródło w Pow. Wilkomirskim, płynie przez Pow. Brańskowski i w Woi. Połockim wpada w Dzwinę.

DZWINA, *Chesnus Duina*, rz. w Państwie Rosyjskim, wpada w morze białe. Jest tegoż nazwiska Prowincya, ktorey Archangel jest M. S. graniczy ona na połn. z morzem białym i Jugoryą, na w. z Zyrainą, na z. z Usciugą, na połn. z Prowincyami Wagą, i Onegą.

DZWINA, rz. Pol. zaczyna się w Moskwie, płynie około Witepki, Połocka, Dyneburga, Rygi i wpada w morze Bałtyckie. Jest sławną.

E

E**ARNA**, wiel. jezioro Irl. w Prow. Ultonii, w Hr. Farmanagh.

EAST-MEATH, Hr. Irl. w Prow. Leinster, jest piękne, bogate i ludne, długie i szerokie na m. 13. Kells jest M. S.

EATON, albo *Eton*, *Etona*, m. Angl. nad Tamizą, naprzeciwko Windsor, sławne Kollegium fundowanym r. 1443. przez Henryka VI. w którym 70. studentow edukuje się *gratis*, a ztamtąd wysyłają ich do Kollegium Kambridzkiego.

EACOURT, Opac. Fr. August. m. 2. od Bapanne.

EAUNES, Opac. Cyfter. we Fr. m. 3. od Toulouzy, czyni 2000. liwr.

EAUSE, *Elusa*, dawne m. Fr. w Armagnac, niegdyś stoleczne *Novempopulaniai*, m. 7. od Kondomr. dl. 17. 42. sz. 43. 56.

EBELEBEN, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Turvugii, z zamkiem pięknym i Kollegium, m. 5. na w. od Mulhausen.

EBERBACH, *Eberbachium*, M. Niem. w Palatynacie Reńskim, o półmili od Molsbach. nad rz. Necką, sławne winami. Jest inne tegoż im. w Alfacyi, m. 3. od Haguenau.

EBERBERG, albo *Eberburg*, zamek w Niem. w Palat. Reńskim. General *Rosé* dobył go r. 1639. Landgraf Hesse-Kasselski prozno o jego knisił się dobyte r. 1692. Leży przy uściu rzek Nawy i Alseny, m. 2. od Kreutznachy, 5. od Bingeny. dl. 25. 5. sz. 49. 53.

EBERMUNSTER, Opac. Bened. o m. 1. od Schelestat, w Alfacyi.

EBERSDORFF, *Als nova*, daw. Opac. Niem. w Misnii, blisko Chemnitz.

EBERSDORFF, m. i zamek w Misnii blisko Geta.

EBERSDORF, *Ala nova*, par. łac rozrywki Dworu Wiedeńskiego w niż. Austrii, na wyspie Schoechet sformowanej od Dunaju, m. 5. od Wiednia na w. dl. 54. 56. sz. 48. 32.

EBERSTEIN, Hr. położone w lesie czarnym. między Margr. Badeńskim i X. Wirtembergskim, długie m. 12. sz. m. 6. Zamek *Herbersteinski* leżący o 3. m. od Baden,

nal. do Margrabi Badeńskiego. dł.

25. 52. fr. 48. 40

EBERSTEIN, inne Hr. Niem. w Kraju Hannoverckim. Zamek tytularny tego Hr. leży na górze, między Oldenburgiem i Bewern w Kraju Brunświckim, blisko Wesery.

EBOLI, ob. Evoli.

EBORA, ob. Evora.

EBORACH, albo EBERACH, Klasztor w Bisk. Wurtzburckim, gdzie chowają serca wszystkich Biskupow Wurtzburckich.

EBER, *Iber*, jedna z pomiędzy większych rzek Hiszp. bierze swy początek na pograniczu dawney Kastylii, w górach Santyllańskich. płynie przez Arragonią, Katalonią, i wpada w morze śródziemne między Tortozy. Wody tey są bardzo zdrowe. Zaczyna być spławna dla barow pod Tadellą.

EBREUIL, *Ebiogilum*, m. Fr. w Arvernii, m. 8. od Riom, 10. od Clermont, z Opac. Bened. przynależnym do roku 6000. liwr. dł. 20. 40. sz. 46. 5.

EBROIKA, ob. Eyreux.

EBSDOKF, dawne, piękne i bogate Opac. Panien Luterskich w X. Zell, m. 6. od Luneburgu.

ECHALIS, ob. Eschalis.

ECHAUFOUR, m. Fr. w Norm. m. 4. od Seezy.

ECHÉBRUNE, m. Fr. m. 5. od Saintes.

EHELLE, termin geograficzny Francuzki, znaczący port albo miasto handlowne przy morzu śródziemnym w Azji, przy Oceanie zaś leżące *Escates* nazywają się: tak w tych iako w tamtych Narody Europeyskie niektóre, swych utrzymaną Konsulow.

EHELLE-DIEU, ob. Escalle-Dien.

EHELLES, (les) *Scala*, M. Sabaudzkie, znaczne wspaniałym grobem marmurowym, m. 2. od wielkiej Kartuzyi. dł. 23. 25. sz. 45. 20.

EHELSEBEK, m. Flandryi

z zamkiem obr. m. 2. od Bergues.

ECHILLEUSE, m. Fr. w Gatyneńskim Pow. m. 3. od Pithiviers.

ECHTEREN, albo EPTERNACH, *Epternacum*, M. w Xstwie Luxemburckim, m. 4. od Treviry nad rz. Surą, z Opac. Bened. gdzie znajduje się grob Sgo Wilbroda. W tymże Opac. widzieć jest text Ewangellii bardzo dawny, językiem Saxonow napisany.

ECIYA, ob. Exiia.

ECKARDSBERG, m. Turvngii, założone r. 998. od Ekarda Margrabi Misnii, o m. 4. od Naumburga. W okolicach znajduje się koperwas.

EKARTSBERG, m. w wyż. Luzacyi blisko Zittau.

ECKEREN, wieś w Niderlandzie w Margr. Antwerpckim, sławne batalią między Fr. i Sprzymierzonymi odprawioną r. 1703. m. 2. od Antwerpii, 9. od Bredy. dł. 21. 57. sz. 51. 18.

ECLARON, m. Fr. w Szamp. nad rz. Blezą, z tyt. Baronii, m. 5. od Joinville.

ECLUSE, albo SLUIS, *Sluis*, Ekluz, m. obr. w Niderl. Holland. w Flandryi z portem dziwnie wygodnym, i śluzami. Anglicy r. 1405. próżno o jego kufla się dobycie. Hollendrzy pod kommendą X. Maurycyego de Nassau dobyli go r. 1604. Leży nad morzem, m. 3. od Bruges, 5. od Middelburga. dł. 20. 54. sz. 51. 18. Jest inne tegoż im. m. w Flandryi, m. 3. od Duaku.

ECLUSE, albo LA CLUSE, forteca nad Renem, blisko niey Ren ginie w skałę, a potym o kilka staj pokazuje się.

ECOLIERS, (le Val des) *Vallis Scholarum*, Opac. Fr. w Basigny, nad rz. Marną, m. 1. od Chaumont.

ECOS, m. Fr. w Norm. m. 3. od Gifors.

ECOUCHE, m. w Norm. nad rz. Orna. 2. m. od Argentan.

ECOUIS, *Efcovium*, m. Fr. w

Norm. m. 2. od Andely, ma tyt. Hr. ECS-MIAZIN, ob. Trois-Eglises.

ECUREY, Opac. Cyft. fund. r. 1144. m. 5. od Baru Xiążęcego we Fr.

EDAM, M. w Niderl. Holl. sławne serami, m. 2. od Horny, 3. od Amsterdamu. dl. 52. 33. sz. 22. 28.

EDEN, m. w Kurlandyi z znacznymi rudami żelaznymi i hutą miedzianą, w Pow. Goldyńskim.

EDER, *Aedera*, *Adrana* & *Adranus*, rz. w Czechach, wpada w Elbę w Leutmeryczy.

EDERABAD, ob. Bagnagar.

EDIMBURG, *Aneda*, *Edenburghum*, Edyburg, piękne i obszerne M. S. Szkocyi i Hr. tegoż im. które 1. Dep. na Parl. wysła. Przedtym było siedliskiem Krolow. Ma zamek, który za niedobytę poczyni, przeto iż na wyfokiey i niedostępnej jest położony skale. Ma Akademią, Pałac wspaniały, Kościół duży i dziwnie piękny. W Bibliotece Akademii widzieć jest rog kilka całow długi, który r. 1671. niewieście jedney lat już 50. maiacey, był upiłowany, a która lat iefzcze 12. po tey operacyi żyła. Alexander de Chales, Robert Barclay, Gilbert Burnet, ztąd byli rodem. Leży o poł mili od morza, w krajin żyznym i miłym, o 75. m. od Dublinu, 120. od Londynu, 180. od Paryża. dl. 14. 34. 55. sz. 55. 58.

S. EDMONSBURY, *Sanctus Edmundus*, M. Angl. w Prow. Suffolck, wysła 2. Dep. na Parl. m. 20. od Londynu. dl. 18. 30. sz. 52. 20.

EFFERDING, m. Niem. w wyż. Austr. m. 3. od Lintz. dl. 31. 48. sz. 48. 18.

EGER, *Egra*, rz. znaczniejsza w Czechach, bierze początek w Frankonii, i wpada w Elbę.

EGG, zamek wyż. Karnioli, m. 5. od Laubach.

EGLISOW, albo EGLISAU, *Eglisovia*, M. w Kant. Zurych nad Renem, częstym trzęsieniem ziemi

podlega. dl. 26. 15. sz. 47. 45.

EGMONT, Kray poln. Hollandyi, od którego znaczna familia swe bierze nazwisko.

EGERA, lub AEGERI, *Aqua Regia*, ad *aquas regias*. Towarzystwo czyli liga Szwaycarska, która z miastem Zug, i Towarzystwem Menzygeńskim i Barskim, składa udzielnosc Kantonu Zug.

EGERI-SEE, Egierskie jezioro. Jest bardzo głębokie i pełneryb, na milę długie. Loretz rz. z niego wypływa. Wioś Egera jest nad tym jeziorem, m. 3. od Zug.

EGRE, Egere, albo Eger, *Mesnogada*, *Egra*, piękne, i obr. M. w Czechach, przedtym Cesar. lecz teraz nal. do domu Austr. Rząd jego zostaje przy czterech Burmistrzach. R. 1742. od Fr. opanowane, a 1743. od Austr. odebrane zostało: tu narodził się Gaspar Bruschius. Leży nad rz. Egrą, m. 38. od Pragi, 15. od Kulembachu, 82. od Wiednia. dl. 30. sz. 50. 2.

EGUE-LE-CUINGIL, m. Afr. w Prow. Hea, w Krol. Marok. stoi na górze bardzo przykrey.

EGIPT, *Egyptus*, znaczny Kray Afr. długi m. 200. szeroki 50. graniczy na połud. z Nubią, na półn. z morzem śródziemnym, na w. z morzem czerwonym, i przelinykiem Suez, na z. z Barbaryą. Dzieili się na wyższy niższy i średni. Niższy rozciąga się do miasta Kairu, średni od miasta Kairu aż do Benefuef, wyższy zamyka w sobie dawną Tebaide. Kray to nrodzajny. nie tak atoli dobrze jak przedtym uprawny i ludny. Mieszkaney jest od Koptów, i ci właściwi są jego rodacy: niższeń od Maurów, Arabów, Greków i Turków, którzy są jego Panami. Położenie Egiptu dziwnie go sposobnym do handlu czyni, z przyczyny bliskości śródziemnego i czerwonego morza. Egipcyanie pierwsi zaczęli doskonalić nauki, nadewszystko Geometrię i Astronomię. Deszcz w Egipcie pra-

wie nigdy nie pada. Długo Kray ten od własných rządony Krolow, nayprzod Persom, od tych Alexandrowi W. a za czaſow Kleopatry Rzymianom dostał się. Omar Kalif i następcą jego Abubeker zagarnąwszy Egipt pod panowanie ſwoie, rządy jego powierzali wyſyłanym z ramięnia ſwego Sultanom. Mamelukowie wydarliſzy go im, ſpokojnie dzierzeli do r. 1517. ktorego Selim I. Ceſ. Ottomański Kray ten zawiował, i odtąd przy Turkach zostaie. Nil rz. płynie przezeń od połud. na półn. Kair ieſt M. S.

EHENHEIM, *Ehenhemium*, M. Alfacyi przedtym Ceſ. teraz do Fr. nal. od r. 1648. Leży nad rz. Ergelą, m. 5 od Strazburga. Znajduie się tu Opac. obrocone na Kapitułę 15. Kanonikow.

EHINGEN, *Dramina*, *Ehinga*, nazwiſko dwoch miast Niem. do domu Auſtr. nal. w Szwabii, iedne przyległe Dunaiowi, m. 4. od Ulmy, drugie nad Nekrą, m. 2. od Tübingi.

EHRENBURG, *Erebergum*, forteca w Tyrolu, m. 10. od Kempten. Maurycy Elekt. Saſki dobył iej r. 1552. Tegoż im. znajduje się w wyż. Śląſku dzierzawa między Jägerdorfem i Raciborzem.

EHRENBREITSTEIN, ob. Hermanſtein.

EICHSFELD, Kray Niem. między Haſlą Turingią i X. Brunſwickim, nal. do Elekt. Mogunckiego. dł. m. 12. ſz. 8. Dudernſtadt iego M. S.

EIFFEL, *Eſia*, *Eiffalia*, Pow. Niem. między X. Juliaku, Elekt. Trewirſkim, X. Luxemburſkim i Elekt. Kolońſkim, nal. do Xcia d'Arenberg, i innych wielu Xiążąt, a zatym od rożnych cyrk. dependuie.

ELMBEK, M. S. X. Grubenhagen, przedtym Ceſ. teraz nal. do Elekt. Hannoverſkiego, ktory z iego ſzyb żelaznych i frebrnych ma wielkie dochody, m. 5. od Gottynge, 10. od Hildeshcim. dł. 27. 38.

ſz. 51. 46.

EINSIEDEL, albo EINSIDTEN, Einzydla, Opac. Bened. w Kant. Switz. ieſt Oyczyzną Teofraſta Paracelfa.

EINVILLE, zamek zmurowany od Krola Stanisława o milę od Lunewilu.

EISENACH, *Iſenacum*, piękne M. Niem. ſtoł. Kraiu tegoż im. długiego m. 12. ſz. m. 10. w Turynгии. Ma ſławne Kollegium, nal. do domu Saxe-Weimar. Jan Roſin ztąd był rodem. Leży nad rz. Neſſą, m. 8. od Smalkaldy, 15. od Erford. dł. 28. 6. ſz. 50. 59.

EISENBERG, obr. zamek w Czechach w cyr. Satz. Inny tegoż im. zamek w Hr. Waldeck. Nazywa się też inaczey Iſenberg.

EISENHARTZ, w wyż. Styryi, ma obſite miny żelazne.

EISFELD, m. Frankonii, o 3. m. od Koburga, blisko źrzodła rzeki Werra.

EISGRUB, po Czeſku Lednice, m. Morawii z zamkiem, w cyr. Brynni, na pograniczu Auſtr. okolicie wyborne wydaia wina.

EISLEBEN, *Iſleba*, M. Niem. z zamkiem, w Hr. Mansfeldſkim, ſławne rodem Marcina Lutra, ktory był głową ſekty tegoż nazwiſka. Od r. 1570. zostaie w Sekweſtrze pod władzą Elekt. Saſk. Leży o m. 8. od Mansfeld. dł. 29. 45. ſz. 51. 40.

EITDEVET, daw. M. Afr. w Krol. Marok. w Prow. Hea. Leży na wierchoſku góry iedney zewsząd otoczony ſkałami, i dwiema oblaney rz. Znajduia się w tym M. ſławne Kraiowe ſzkoly.

EKELENFORD, *Ehelenfordia*, M. Dun. w X. Slefwickim przy morzu Balt. m. 5. od Slefwiku, 14. od Lubeki. dł. 27. 55. ſz. 54. 40.

EKELBEK, m. Flandryi, m. 2. od Bergues, z zamkiem bardzo pięknym.

EKLIPTYKA, ob. Zodyak.

ELAN, *Eilanium*, Opac. Cyfter. Fr. fund. r. 1144 w Szampanii *m.* 2. od Meziers, czyni 6500. liwr.

ELBA, albo *ELWA*, *Iwa*, Wysep Włoski przy Toskanii naprzeciwko Piombino, pod protekcją Króla Neapolitańskiego, do którego miało tegoż wyspu *Porto-Longone*, nml. W. Xiążę Toskański ma tu swoją fortecę. *Porto-ferraio*. Wysep ten obfituje w miny żelazne i marmurowe.

ELBA, *Albis*, wiel. rz. Niem. wypływa z góry Geary, na pograniczu Czech i Śląska, w Cyr. Buzławu, płynie przez Miśnię od Saxonii, i wpada w morze wyżey Hamburga.

ELBE, *m.* i Vice-Hr. Fr. w *Quercy*, *m.* 2. od *Ville-Franche*.

ELBEFELD, albo *ELVERFELD*. *M.* bogate w Xstwie Bergeńskim nad rz. Wupperą, która przez szrodek miała płynie, i handel jego ułatwia, *m.* 6. od Duffeldorpu.

ELBEUF, *m.* Fr. w Normandyi nadane tyt. Xiśwa Parostwa od Henryka III. r. 1581. dla Karola Lotaryńskiego: Znajduje się tu sławna sukienna manufaktura założona r. 1667. leży nad Sekwaną *m.* 4. od Rouen, 26. od Paryża, dl. 18. 8. sz. 49. 20. Inne tegoż im. *m.* znajduje się w Bray z zamkiem pięknym, o *m.* 6. od Andeli.

ELBLĄG, *Elbinga*, po Niem. *Elbing*, *M.* Pruskie w Woi. Malborskim, Anzeatycykie, jedno z 3. wiel. miast Pruskich, handlowne, bogate, i ufortyfikowane, przyozdobione pięknymi manufakturami, kościołami katolickim i luterskimi, z zamkiem. Osiada jest Lubecką, i zażywa prawa Lubeckiego. Wprawach duchownych dependnie od Bisk. Warm. r. 1454. odpadło od Krzyżaków, r. 1626. i 1656. dobrowolnie poddało się Szwedom; przez pakta Bydgoskiego, r. 1657. o kolicę Elbląską zażwiła Rzplta Pol. Fryderykowi Elekt. Brandebur-

skiemu w summie 400000. talarow, po śmierci Fryderyka syn jego obiał Elbląg, r. 1698. ale r. 1700. wrocil go Polakom, zrzekając się prawa zastawnego, za co mu 300000. talarow obiecano, i dla pewności tey summy kleynoty ze skarbu Krolewskiego dane mu wzaślaw były, do summy tey przydać 50000. talarow, i niektóre użyteczne kondycye przyrzekło samo miasto Elbląg, co gdy do skutku nie przyszło, lubo już na to podatek z minow był ułożony, wziął Elektorokolicę Elbląską, a przez traktat r. 1773. i Elbląg sam pod panowanie Pruskie przeszedł, r. 1703. oblężony był od Szwedow, a r. 1710. dobyty od Moskalow. Leży nad rz. Elbingą, w granicy żyźnym, mający podług Wączyńskiego kamień agatowy, perły, dyamenty, rubiny, od Warszawy *m.* 40. od Krolewca 14. od Gdańska 10. dl. 37. 40. sz. 54. 12.

ELBINGERGD, *m.* w Xięstwie Grimbengagen, nad rz. Badą *m.* 5. od Halberstadt, inne tegoż im. *m.* leży o *m.* 4. od Duderstadt.

ELBURG, *Elburgum*, *m.* Niderlandu w Geldryi, wzięte od Franc. 1672. *m.* 4. od Harlemy, dl. 13. 20. sz. 52. 30.

ELCHA, *Illicum*, piękne miasteczko w Walencyi, w miejscu obfitującym w daktyle i wino, o *m.* 4. od Alikanty, dl. 17. 25. sz. 38. 10.

ELCHINGEN, *Abbatia Elchensis*. Opac. Niem. w Szwabii, nad Dunajem, blisko Ulmy. Niedaleko od tego miasteczka jest most na Dunaju.

ELEKTORSTWO, *Electoralatus*, kowie się kray Niem. którego właściciel ma prawo głosowania na Elekcyi Cesarza. Elektorstw rachuje się 9. 3. duchowne, a te są: Mogunckie, Trewinskie, i Kolonckie, 6. zaś świeckich; to jest, Czeskie, Bawarskie, Saskie, Bran-

debur-

deburskie, Palat; i Hannoverkie. Ze zaś r. 1777. Elektor Palatyński został dziedzicem Bawaryi, przeto teraz, dwa te tytuły Elektorstwa, jeden tylko składają, a tak pięć tylko Elektorstw świeckich liczy się.

ELEPHANT, *Elefanta*, czyli Słonia wysp. Indostanu, przy brzegach Malabaru, o m. 3. od wybrzeży Bombayny; tak nazwany dla figury Słonia, który tu widzieć się daje wyróżniony na skale, i tej wielkości, jak koń prawdziwy. W tymże miejscu, widzieć jest konia kamiennego, tak dobrze ułanego, iż za żywe poczytanoby go zwierzę; tudzież batwochwalnią obok, ktorej stoi 40. posągów ludzkich, wielkości olbrzymiej, i symmetryi przedziwnej. Wszystko to jest celem czci owych pogan.

ELEFANTINA, wysp. Egiptu wyż. uformowany od Nilu. Tu kończyły się granice Państwa Rzymskiego, tu także Egypcyanie kończą swą żeglugę na Nilu.

ELGIN, *Elgia*, Elgina, M. Szkocyi pułn. stol. Prow. Murray, która t. na Parl. Dep. wysła. Leży nad rz. Lossą m. 40. od Edynburga, 31. od Londynu, dl. 14. 45. sz. 57. 45.

ELHAMMA, M. Afr. w Prow. Trypolitańskiej, blisko miasta tego, znajduje się jezioro zwane, *Jezioro trędowatych*, przeto iż trądem zarazyonych uleczą, dl. 28. 26. sz. 34.

ELISABETHENBURG, ob. Maydungen.

ELLENBOGEN, ob. Elmbo-gen.

ELLERENA, *Regiana*, m. Hiszp. z port. w Estremadurze, m. 20. od Merydy. 2. od Sewilli, dl. 12. 45. sz. 38. 8.

ELKAFIF, M. Azji w Arabii szczęśliwey na brzegu zachodnim fczczęśliwey na brzegu zachodnim odnogi Perkiej, z portem wygodnym, dl. 70. 40. sz. 26. 6.

S. ELMA, zamek na wyspie Malcie. Jest tegoż im. forteca w

Perpinianie.

ELMEDIN, *Elmedina*, M. Afr. w Prow. Eskuryi, w kraju obfitym w zboże, wino, i trzody.

ELMOHASKAR, M. Afr. w Krol. Algierkim.

ELNBOGEN, albo Łokiec, *Loža*, M. obronne Czeskie w Cyr. tegoż im. nazywanym połacinie *Circulus Cubitanus*, ma Cytadellę, na przerwaney wysokiej skale. Słowo *Ellenbogen* znaczy po naszymu Łokieć, ponieważ to miasto ma figurę łokcia czyli węgiewnicy. Leży nad rz. Egrą m. 12. od Egry, 30. od Pragi, dl. 30. 26. sz. 50. 20.

ELNE, *Elna*, m. Fr. w Rusfyllionie. Biskupstwo miasta tego przeniesione zostało do Perpinianu, r. 1604. leży nad rz. Techą blisko morza śródziemnego, m. 2. od Perpinianu, dl. 20. 40. sz. 42. 30.

ELOY, (Mont S.) Opac. Aug. m. 2. od Atebaty.

S. ELOY-FONTAINE, Opac. Aug. o milę od *Chaunay*, czyli 6000. liwr. ob. Noyon.

ELPHIN, *Elphina*, M. Irl. w Hr. Roskomonjskim, o 6. m. od Roskomony, dl. 19. 20. sz. 53. 56.

ELSE, *Olfus*, rz. Szlązka, płynie po pod Jablonkę, Cielzyn, i wpada w Odrę blisko Oderbergi.

ELSE. w Bisk. Paderboneńskim, niedaleko miasta Paderbony, zdaie się być tam, gdzie *Castrum aliso*, które General Rzymski *Druusus* zbudował, przy zycieciu się rz. Almy i Lippy.

ELSENOR, ob. Helfingor.

ELSFELT, M. Niem. nad rz. Weferą, w Hr. Oldenburskim, nal. do Xitwa Holfsztynskiego.

ELSTER, Elsztera rz. w Elektor. Saskim, płynie przez Gerę i Zeitz, potem łączy się z Salą wyżej Merseburga.

ELSTER Schwartz, *Elister niger*, Elsztera czarna, rz. w Łuczacyi, bierze swoy początek blisko miasta Kamieńca, płynie przez Elekt. Saskie, i łączy się z Elbą,

blizko Wittemberga. M. Elster leży przy iey uysciu *m.* 3. od Wittemberga, dl. 31. 20. sz. 51. 28.

ELTEMAN, m. Bisk. Wurtzburkiego, nad Menem *m.* 7. od Bambergi.

ELTEN, Opac. Panien katol. w Xstwie Kliwii na wysokiey górze fund. od Hr. Zutfanii, r. 968.

ELTOR, ob. Tor.

ELTZA, *Aulca*, m. Niem. w Bisk. Hildesheimskim; nad rz. Leiną, między Hildesheimem i Hamelinem.

ELVAS, *Elva*, Elwa obronne M. Portugalii w Alentei z zamkiem mocnym. Hiszpanie r. 1659. a Fr. 1706. próżno o dobycie miasta tego kufili się, stoi na wysokiey górze nie daleko Gwadyany, *m.* 20. od Ewory, 40. od Lizbony, 5. od Badajoki, dl. 11. 6. sz. 38. 44.

ELVANGEN, *Elvanga*, M. Niem. w Szwabii, z Kapitułą, ktorey Proboszcz jest Opatem, Xiążęciem Imperii i Panem miasta, leży nad rz. Jaxtą 6. *m.* od Halli, 10. od Auspachu, dl. 28. 53. sz. 49. 2.

ELY, *Helia*, M. Bisk. w Angli. *m.* 5. od Kambrydgi, dl. 17. 35. sz. 52. 20.

EMBDEN, albo EMDEN, *Emda Emetha*, piękne i obronne M. Niem. w Cyr. Westfalskim; stoł. Hr. tegoż im. inaczej zwanego *Oost-Frisia*, czyli Zachodnia Fryzya, z Portem wygodnym. Przedtym zofstawało w protekcyi Prowincyi skonsfederowanych, ktore r. 1744. ustąpiły go Krol. Pruskiemu za pewną pieniężną summę. Leży nad rz. Emfą, blizko morza, *m.* 10. od Groningi, 18. od Oldemburga, dl. 24. 38. sz. 53. 20.

EMBOLI, *Amphipolis*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, ma Arcy-Bisk. Greckiego, leży nad rz. Stromony, *m.* 6. od Tessaloniki, dl. 41. 38. sz. 40. 55.

EMBRUN, albo AMBRUN, *Ebrodunum*, M. znaczne Fr. w

Delfinacie z Arcy-Bisk. ktorego Katedra jest dziwnie wspaniała, leży blizko rz. *Durance* na spadzi-stew skale, *m.* 8. od Grenobli, 14. od Digne, 18. od Senezu, 146 od Paryża, dl. 24. 9. sz. 44. 34.

EMBS, m. w Weterrawii blizko Nassau, ma pięcioro łazien, z ktorych dwie ze źródłem nal. do Landgrafa Darmstadtskiego, inne zaś 3. do Domu Nassau-Dietz. Każdy z nich ma tu swoy pałac.

EMÉZA, albo HEMZA, *Emisa* dawne M. Azyatyckie w Syrii nad rz. Orontą *m.* 10. od Hamy. Wiele tu widzieć się daie zabytkow starożytności, co jest dowodem, iż przedtym było piękne i wspaniałe to miasto.

S. EMILLON, m. Fr. w Powiecie Burdegali, *m.* 2. od Liburny, w okolicach wysmienite małą wina.

EMMELEY, *Emelia*, m. Irl. w Hr. Tipperari, *m.* 8. od Kashe-lu.

S. EMERAN, *Abbatia Savelii Emerani*, sławne Opac Bened. w Ratyzbonie: tak nazwane od S. Emmeryana Bisk. Ratyzbonskiego. Cesarz Arnolf z synem swoim w tem Opac. jest pogrzebiony.

EMMERIK, *Emmericum*, Emeryk wielkie, bogate, obronne i piękne M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Kliwii. Franc. opanowali go byli r. 1672. a 1673. Elekt. Brandeburskiemu powrocili, przy którym dotąd zostae. Leży nad Renem o *m.* 3. od Kliwii, 8. od Nimegi, dl. 23. 56. sz. 51. 49.

EMUI, sławny Port Chiński w Prow. Tokienie, przy którym Cesarz mocny utrzymuje garnizon. Wielki tu zewsząd prowadzą handel; lecz cudzoziemcy na wielkiej mieć się muszą ostrożności, aby oszukanemi nie zostali; handel bowiem w tym miejscu iak wielki jest, tak z większą nierownie odprawnie się trudnością, z przyczyny nie łatwości w znalezieniu poręki na pieniąż

dze, które za towary swoje muszą
borgować kupcom miejscowym. dł.
136. 40. sz. 24. 30.

EMPOLI, *Empolia*, m. w To-
skanii nad rz. Arną, m. 7. od Floren-
cji, 11. od Pizy.

EMS, *Amasus*, rz. Niem. wy-
pływa z Hr. Lippeńskiego, płynie
przez Oost-Fryzją i wpada w mo-
rze przy Embdenie. Daie nazwisko
Powiatowi Bisk. Monasterskiego.

EMO, *Enza*, m. Niem. w Szwabii,
m. 3. od Bergenty, stol. Hr.
Emskiego, albo Hohen-Ems, które
jest wolne i niezależące od Cesa-
rza.

ENCAUSSE, wieś Fr. w Hr.
Komeneskim, m. 4. od S. Bertrand,
znaczną wodami mineralnemi.

ENCHUYSE, *Enchusa*, M.
w Holl. północney, nie tak iak
przedtym handlowne, z przyczyny,
iż piaski coraz bardziey port jego za-
mulaią. Tu urodził się Kuard Tap-
per, m. 3. od Hefn, 7. od Staveren.
10. od Amsterdamu. dł. 22, 55. sz.
52. 59.

ENDING, M. Szwabii w Bryz-
gawii, o 3. m. od Fryburga, nal. do
domu Austr. przedtym było wolne i
Cesarskie.

S. ENEMIE, m. Fr. w Gwe-
dan. m. 5. od Mende.

ENGADIN, Dolina Szwajcar-
ska w Kraju Gryzcnow. Dzieli się
na wyż. i niż. graniczy z Tyrolem.

ENGELBERG, Opz. Bened.
fund. r. 1125. w Kant. Unterwald-
skim, m. 3. od Alterfu.

ENGERN, *Angria*, m. Hr. Ra-
wensberskiego, przedtym stol. Xię-
stwa Engern. i Westfalii Sakkiej.
Wittykind wielki tu mieszkał, i tu
jest pogrzebiony. Kapituła którą fun-
dował, przeniesiona została do Her-
fordu r. 1414.

ENGHIEN, albo ANGUIEN,
Engum, M. bogate w Niderlan-
dzie, m. 6. od Bruxelli. dł. 21. 40.
sz. 50. 40. Tytuł Xięstwa Englies-
kiego był przeniesiony do Montmo-
rancy.

ENGIA, *Aegina*, M. Greckie
na wyspie tegoż im. długiey m. 5.
szerokiey m. 3. przy Golsie Engineń-
skim, m. 10. od Aten. dł. 41. 44. sz.
37. 45.

ENGLISQUEVILLE, m.
Fr. w Norm. 6. m. od Arques. Lu-
ne tegoż im. w Norm.

ENGOLIZMENSKI Pow.
ob. Angeumois.

ENSKILLING, m. obronne
Irlandyi, w Hr. Fermanagh. Wysy-
ła 1. Dep. na Parl. Leży nad jezio-
rem Earną, m. 15. od Armaghu. dł.
9. 55. sz. 54. 18.

ENNIS, m. Irl. w Hr. Klareń-
skim, wysyła na Parl. Deput.

ENNISGORTY, m. Irl. w Hr.
Wexfortskim. 1. Dep. posyła na Parl.
dł. 11. 2. sz. 52. 30.

ENNISLEAQUE, m. Irl. w
Hr. Kilkenny, posyła na Parl. Deput.

ENO, albo ENOS, *Aenos*, m.
Turcyi Europ. w Romanii, bliskie
odnogi tegoż im. z Arcy Bisk. Gre-
ckim, o m. 50. od Konstantynopola.
dł. 43. 50. sz. 40. 46.

ENS, *Ensa*, M. obronne Niem.
w wyż. Austryi, z tyt. X. Leży przy
zeyściu się Dunaju i Ensy (*Anasus*,
Anisus) rzeki, która wypływa z
gór Saltzburgskich. Ma dobry Arse-
nał. Leży o m. 5. od Lintzu, 36. od
Wiednia. dł. 32. 27. sz. 48. 12.

ENSISEIM, *Enfishenam*, M.
Fr. w wyż. Alfacyi, m. 4. od Mul-
hausen, 18. od Strazburga, 99. od
Paryża. dł. 25. 1. 55. sz. 47. 52. 2.

ENSKIRKEN, m. Niem. w
Westfalii, w X. Juliaceskim, m. 4.
od Juliaku. dł. 25. 1. 55. sz. 47. 52.

ENTRAIQUES, *Inter aquas*,
m. Fr. w Hr. Rouergue, m. 6. od
Auryllaku, ma tyt. Hr.

ENTRAINS, ob. Antrain.

ENTRASNE, m. Fr. w Xstwie
Andegaweskim, m. 2. od Lawali.

ENTRE-DUERO-E-MIN-
HO, Prow. Port. długa m. 18. sze-
reka tyleż. Kray bardzo bogaty i
żyźny. Braga iey M. S.

ENTREVAUX, *Intervalles*,
Z ij

m. Fr. w Prowancyi, nad rz. Warą blisko Glandeves. dl. 24. 46. sz. 44. 1.

ENTSHEIM, blisko Strazburga, gdzie General Turennius zbil X. Lotaryńskiego r. 1674.

ENVERMEU, *Anvermodium*, m. Fr. w Normandyi nad rz. *Eaune*, m. 2. od Argues.

S. ENY, m. Fr. w Normandyi, 3. m. od Karentany.

EO, rz. Hiszp. w Gallicyi, daie nazwisko miastu Ribadeo.

EPaigne, m. Fr. w Normandyi, m. 2. od Poutaudemery.

EPARRES, m. Fr. w Delfinacie.

EPERIES, *Eperia*, Prefzow. M. wyż. Węgier, stol. Hr. Sarozkiego, fi. iarmarkami i zakupami solnymi. Wzięte było od Rokołzanow r. 1682. którzy tu od Generała Schulza, zbici, i miasto dobyte było. r. 1685. opanowali go powtornie rokowanie r. 1704. ale od woysk Cesarzkich odebrane zostało 1707. Twierdze Prefzowa z wyroku Jozefa II. Ces. r. 1782. zwalone są. Jest nad rz. Tarzą od Kofzyc na poln. m. 8. od Lwowa m. Pol. 45. od Dukli 14. od Lewoczy 7. od Prefzburga 47. dl. 38. 36. sz. 48. 50.

EPERNAY, ob. Epernay.

EPPIG, m. Alfacyi, m. 2. od Benseldu.

EPHESUS, Efez, albo *Alafaiuk*, dawne i znaczne M. Turcyi Azyatyckiej w Natolii. Miasto to przedtym tak sławne, teraz nayędznieyłą stało się wiołką, nie widzieć w nim nic, tylko ruiny, i smutne dawnego blasku zabytki. Tu odprawio się Concilium Generale r. 431. wcale różne od owej schadzki r. 449. znaioncy pod imieniem rozboju Efezyńskiego, na którym wielu Biskupow Katol. zezwoliło przez boiaźń na złożenie S. Flawiana, głównego Kutychnow nieprzyaciela. Leży przy odnodze tegoż im. o m. 20. od Smirny. dl. 45. 8. sz. 37. 58.

EPINAY, Margr. Fr. w Brytanii, o m. 1. od Witry.

EPINOIS, m. Fr. w Artezji z tyt. X. m. 3. od Lilli, 3. od Duaku.

EPİR, *Epirus*, Prow. Turcyi Europ. gran. na poln. z Albanią, na w. z Tessalią, na połud. z Achają, na z. z morzem Greckim. Nazywa się *Nowym Epirem*, aby uczynić różnicę między tym Kraiem, który dawni Epirem mianowali. Amurat II. Cesarz Turecki wypędziwszy Leonarda dzikiego despotę, obrcił Kraj ten w Prow. Turecką, wywiałży Pargę, która do Wenetow nał. Dzieili się na 2. części, Chimere czyli Karnią i Artę, w ktorej S. Jamna jest M. S.

EPOISSES, m. Fr. z tyt. Marg. 3. m. od Semuru.

EPINGEN, M. Niem. w Palatynacie Reńskim z zamkiem nad rz. Eltatzą, m. 7. od Filipsburga, 6. od Hallbrony. dl. 27. 34. sz. 49. 12.

EPSOM, wieś Angielska w Surrey, m. 7. od Londynu, ma wody mineralne z ktorych wyciągaia łob zwaną Epsomką.

EPSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, o 6. m. od Frankfortu nad Menem, w okolicach znajduia się rudy żelazne, tudzież połowiaia się ostrzygi i raki smaczne.

EPTA, rz. w Normandyi, bierze swoy początek blisko Bernay i łączy się z Sekwaną wyżej Wernony.

EPTERNACH, ob. Echteren. S. EPURE, Opac. Fr. Eened. w Tonli, wynosi 8000. liwrow.

ERAUT, *Araura*, rz. Fr. w Langwedocyi, bierze swoy początek w Sewenneńskich górach, wpaada w morze śródziemne.

ERKELENS, *Herculannum*, dawne M. X. Juliaceńskiego, o m. 1. od Roery. Francuzi twierdze tego zburzyli r. 1674. dl. 24. 8. sz. 51. 6.

ERDING, ob. Aerdng. ERKLI, albo BENDERKLI, M. Turcyi Azyat. z zamkiem i portem wygodnym, przy morzu czar.

nym, *m.* 60. od Konstantynopolu, 15. od Sakaryi. Zbudowane jest na rozwalinach dawnej Heraklei.

EREKLI, *Archelais*, *m.* Turcyi Azyat. w Karamanii, o 35. *m.* od Kogni, obfituje w zboże i owoce.

ERFORT, albo ERFURT, wielkie, ludne, obronne i bogate *M. S.* Turynгии wyż. w Niem. z Akademią fund. r. 1392. Przedtem Cesarskie, lecz od r. 1664. nal. do Elekt. Mogunckiego, leży nad rz. Gerą, o *m.* 12. od Mulhauzen, 8. od Weimaru. dl. 28. 55. sz. 51. 4.

ERGUEL, zamek i Kray nie wiel. Bisk. Bazyleyskiego.

ERIE, jezioro Kanady, 300. *m.* mające obwodu.

ERINI, ob. Santorin.

ERISSO, *Achantus*, *M.* Turcyi Europ. w Macedonii z portem i Bisk.

ERYWAN, albo CHIRWAN, *Revannum*, *M.* Azyi, stol. Armenii Perskiej, ma Patriarchę Ormiańskiego, i wino przednie. Leży blisko jeziora tegoż im. Chazefi Krol Perski zdobył go na Turkach. r. 1769. bezskutecznie od Moskwy podczas wojny z Turkami obleżone było. Leży nad rz. Zengwią, o 42. *m.* od Aflabaty, 80. od Erzerom. dl. 63. 15. sz. 40. 20.

ERLACH, *m.* Szwaycarskie w Kant. Berneńskim nad jeziorem Bienne. Są w Austrii niż. włości tegoż im.

ERLACH, zamek i wieś w Frankonii. Zamek nal. do Xstwa Schwartzembergskiego.

ERLANG, *m.* Niem. w cyr. Frankonii, w dystrykcie Neustadckim, nad Reignitzą, o *m.* 6. od Norymbergi, 10. od Bambergi, nal. do Margrabi *de Bareuth*, który blisko Erlangi kazał wystawić nowe miasto dla zbliżonych Francuzow, nazywają go nowy Erlang, albo Chrystyan-Erlang, od imienia fundatora swego Chrystjana. Margrabia Fryderyk przeniósł do Chrystyan-Erlangi, Akademią z Bareuth.

dl. 28. 42. sz. 49. 38.

ERIAUT, ob. Agris.

ERMELAND, ob. Warmia.

ERMENONVILLE, *M. Fr.* z tyt. Vice-Hr. o 2. *m.* od Senlis. W rozkolnych miejsca tego ogrodach, pogrzebiony był *J. J. Rousseau*, dnia 4. Lipca, r. 1778. ob. Armentonville.

ERNEE, *Eynacum*, *m. Fr.* w Pow. Cenomańskim, przy pograniczu Brytannii, nad rz. tegoż im. 5. *m.* od Mayenny.

ERPACH, *Erpachum*, *m.* Frankonii, i Hr. *Imperii*, położone między Elekt. Mogunckim, i niż. Palatynatem, długie *m.* 12. szerokie *m.* 8. Religia Luterska panująca; samo miasto leży o *m.* 9. od Heidelbergi. dl. 27. 42. sz. 48. 23.

ERTZGEBURG, imie jednego cyr. w Elekt. Saskim, gdzie są bogate minery Freybergskie.

ERTHOT, ob. Aerschot.

ERVY, *m. Fr. m.* 3. od S. Florentin.

ERZEROM, *Aziris*, wielkie i obronne *M.* Turcyi Azyat. nad Eufratem z Bisk. Ormiańskim i Greckim, rządzone jest od Beglerbeya. Wina ma naygorsze; handel tego miasta zawisł na futrach; grunta ma urodzajne. Leży o *m.* 35. od morza, 80. od granic Perskich. dl. 57. 50. sz. 39. 56. 35."

ESCALE-DIEU, Opac. Cyft. *m.* 4. od Tarbes, czyni 1600. liwr.

ESCALONA, *m.* Hiszp. w nowey Kastylii, z tyt. X. nad rz. Alberchą, o *m.* 16. od Madrytu, 9. od Toledo.

ESCATALENS, *m. Fr.* w Langwédocyi, *m.* 2. od Montauban.

ESCAUT, *Scaldis*, Skalda, jedna z nayznacznieyłych rzek Niderlandu, bierze swoy początek w Pow. *Vermeudois*, płynie przez Flandryą, a o *m.* kilka przed fortecą Lilla, na dwa dzieli się koryta: jednym płynie blisko Berg op-zoom. i nazywa się Skaldą wschodnią, dru-

gim przez Fleflyingę, i zowie się Skaldą zachodnią; wpada w morze Niem. Źpławną być zaczyna przy Walencyi.

ESCHALIS, Opac. Fr. Cyfr. m. 4. od Joigny, czyni 5500. liwr.

ESCHWEGA, nad rz. Werną, m. 11. od Kasselu, jest piękne M. niż. Hasyi, blisko niego znajduje się góra *Wajnar* zwana, w której rzadkie nader znajdują się zioła, i węgle kamienne.

ESCOMMY, m. Fr. w Conomanenſkim Pow. m. 4. od Mans.

ESCOT, Źródło wody mineralnej, w dolinie Aſpie w Bearnie, m. 2. od Olerony.

ESCOUEN, m. Fr. z pięknym zamkiem, o 4. m. od Paryża.

ESCOUSSON, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Kastry.

ESCURIA, Ekurya, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim.

ESCURY, ob. Ecurey.

ESCURIAL, *Scoriala*, Eſkuryal, wieś z sławnym Kłaſztorem w nowej Kaſtylii w Hiſzp. zbudowanym od Filipa II. r. 1563. na pamiątkę odnieſionego nad Fr. zwycięſtwa przy *Saint-Quentin*. W Kłaſztorze znajduje się Biblioteka 130000. książek obeymniająca, tudzież mieſzkanie dla Krola i Dworu Kroliewskiego, okien w nim liczą 1140. Kłaſztor ſam oddany był Hieronimitanom, którzy w nim 200. żywią Mnichow. Kościół jest na wzor Kościoła S. Piotra w Rzymie, w ſigurę kraty, na której był pieczony S. Wawrzyniec, i na którego cześć ta poświęcona budowla. Leży nad rz. Gwadara o m. 10. od Segowii, 6. od Madrytu. dł. 14. ſz. 40. 35.

ESCUROLLES, *Scoriala*, m. w Burbońſkiej Prow. m. 2. od Ganaty.

ESSENS, M. Oſ-Fryzyi, m. 2. od Aurich. Oyezyzna Hulzemana i Brennevfena.

ESTFARAIN, M. Azji w Prow. Korazanie, ſławne wielką liczbą znamiennych Piſarzow, kto-

rych wydało. Leży o m. 3. od Aſterbaty. dł. 73. 58. ſz. 36. 48.

ESGREVILLE, m. Fr. m. 3. od Nemurs.

ESKIMOWIE, dziki Narod Amer. półn. w ziemi Labradoru. Są to naydziki ludzie, i jedni tylko między Narodami Amerykańskimi, których uſwoić niepodobna; kaźdey czaſu pory okrywaią ſię dobrze, mięſo ſurowe jedzą. Duńczykowie pierwſi ten Narod odkryli.

ESLINGEN, *Eſtinga*, Ezlinga, znaczne M. Niem. w cyr. Szwabſkim, w X. Wirtemberſkim, wolne i imperialne, zoſtało pod protekcyą X. Wirtemberſkiego; ſławne zwycięſtwem odnieſionym przez Ludwika Bawarſkiego, nad Fryderykiem Auſtr. Obywatele Eſlingi mają prawo naſęptwa we Fr. od r. 1770. Leży nad rz. Nekrą, o m. 10. od Tulingi, 2. od Studgardy, 16. od Ulmy. dł. 27. 50. ſz. 48. 40.

ESMOUTIER, m. Fr. m. 7. od Lemowiki.

ESNEVAL, Baronia Fr. w Normandyi, o 4. m. od Rotomagu.

ESPAGNAC, M. Langwedocyi, m. 4. od Mendy.

ESPAIN, M. Fr. w Turonii, m. 5. od Chinon.

ESPAU, Opac. Fr. fund. 1229. m. 1. od Mans zakonu Cyfter. czyni 4000. liwrow.

ESPERAZAN, M. Langwedocyi, m. 2. od Arlety.

ESPERNAY, *Spernacum*, dawne i piękne M. Fr. w Szampanii z Opac. Auguſt. czyniącym 4500. liwrow. Henryk IV. dobył miasta tego r. 1592. po wytrzymanym długim odporze, gdzie Marſzałek Birron był zabity. Okolice miasta ſą dziwnie miłe i obſite w wino, leży nad rz. Marną, o 7. m. od Chalons, 6. od Reims, 29. od Paryża. dł. 21. 46. ſz. 40. 2.

ESPERNON, *Sparno*, m. Fr. nad rz. Gueſſą, m. 5. od Karnuty, 2. od Maintenon.

ESPINAL, *Spinalium*, zna-

czne M. Lotaryngii, blisko góry *Vosge* zwaney, z Opac. Kanoniczek, ktore dystryngowane tylko między sobą uniezczaią Panny, sławne przedniemi papierniami, w okolicach jego znajdującemi się. r. 1670. od *Marzafka de Crequi* dobyte było. Leży nad *Mozellą*, m. 4. od *Remiremont*, 14. od *Nancy*. dl. 24. 14. sz. 48. 22.

ESPINOSA, dwa m. Hiszp. jedno w *Biskai* o m. 6. od *Santyllany*, drugie w starej *Kastylii*, m. 9. od pierwiznego.

ESPLESIERS, w *Pikardyi*, o 5. m. od *Ambianu*. *Espooey*, w *Bearnie*, o 3. m. od *Pau*. *Espoudbilan*, w *Langwedocyi*, 3. m. od *Befiers*, są małe miasta Fr.

ESSARS, Kraina Fr. w *Normandyi* z obronnym zamkiem, m. 1. od *Conches*, 4. od *Ebroiki*, ob. *Arvilly*.

ESSARTZ, m. Fr. w *Piktawii*, m. 4. od *Mauleon*, ma tyt. *Baronii*.

ESSEK, *Murfa*, znaczne i handlowne M. *Węgier*. w *Sklawonii* w *Hr. Werra* zaskenkim, z zamkiem obronnym. Przy mieście tym znajdował się most drewniany, 8565. stop długi a 17. szeroki, zbudowany od *Turkow*, a od *Węgrow* r. 1685. do szczętu spalony. Ulice miasta d. zewami wyładzone. *Woyska Cef.* zdobyły go na *Turkach* r. 1687. i dotąd przy *Domu Austr.* zostało. Leży nad rz. *Drawą*, o 36. m. od *Belgradu*, 45. od *Budy*, 70. od *Wiednia*. dl. 36. 30. sz. 45. 36.

ESSEN, *Essendia*, M. *Cef. Niem.* w *cyr. Westfalskim*, na pograniczu *X. Kliwii*. Jest rządzone od *Senatu* złożonego z *Protestantow*; sławne fabrykami pałaszw, szpad i inney broni. Blisko miasta tego znajduje się *Opac. Panien Bened.* ktorego *Xieni* dependuje od samego *Imperium*, i znaczne posiada włości, m. 4. od *Duisburga*, 6. od *Dorstein*. dl. 24. 42. sz. 51. 25.

ESSEN, m. *Bisk.* *Osnabrückie* 20, niedaleko *Rawensbergi*, znaczny

handel prowadzi wełną.

ESSEQUIBO, *Essekwiba*, znaczna rz. *Amer. połud.* w *Guyanie* *Hollenderkiey*, o 40. m. od *Surinamu*. Na iej brzegach mieszkaią ludzie dzicy, ktorzy są wielcy piiacy, tak męszczyzny iako i kobiety noszą się nago. *Hollendrzy* mają tu swoje stanowiska.

ESSEX, *Icenorum Regio*, *Prow.* *Nadmorska Angiel.* z tyt. *Hr.* na północ *Tamizy*, ma na 50. m. obwodu, zawiera ziemi na 1240000. łanow. *Wyśła 2. Dep.* na *Parl.* *Obfituje* w zboże zwierzynę i szafran, obłana jest wielą bardzo rybnemi rzekami. *Kolchester* iej *M. S.*

ESSEY, *Opac. Bened.* we *Fr.* blisko *Villeneuve*, czyni 1800. *liwrow*; jest tegoż im. m. w *Normandyi*, m. 2. od *Seezy*.

ESSONE, m. *Fr.* o m. 7. od *Paryża*.

ESSONNE, rz. *Fr.* ktora o m. 1. od *Villeroy* wpada w *Sekwane*, wody iej koniom są mocno szkodliwe.

ESSOYE, m. *Fr.* w *Szampanii*, o 5. m. od *Baru* nad *Albą*.

EST, termin geograficzny, znaczny punkt kardynalny *Horizontu*, po spolicie wschod.

ESTAFORT, ob. *Astafort*.

ESTAGEL, w *Russyllionie*, o 4. m. od *Perpinianu*.

ESTAGNAC, w *Angulemskim* *Pow.* m. 11. od *Angulemy*. *Estain*, o 6. m. od *Werdunu*. *Estaing*, o 6. m. od *Rhodez*, są m. *Fr.*

ESTAIRE, m. *Niderlandu* nad rz. *Lis*, na pograniczu *Artezyi*, między *Morwillą* i *Armantyerą*, o m. 5. od *Lilli*.

ESTAMPES, *Stampa*, znaczne M. *Fr.* w *Pow.* *Beauce*, z tyt. *X.* Wiele w tym mieście odprawilo się *koncyllow Prowincyalnych*, i jedno *Nacyonalne*. Leży nad rz. tegoż im. w *Kraiu* urodzaynym; sławne wielkim *rakow połowem*, m. 12. od *Karnuty*, 14. od *Orleanu*, 13. od *Paryża*. dl. 14. 48. sz. 48. 25.

ESTANG, m. Fr. w Armaniackim Pow. m. 4. od Aire.

ESTAPLES, *Stapulae*, M. Fr. nadmorskie w Pikardyi, nie jest tak znaczne jak przedtym, leży przy uyciu rzeki Canehe, m. 4. od Bolonii, 49. od Paryża. dl. 18. 16. sz. 50. 30. 44."

ESTAPO, obr. M. Ameryki w nowey Hiszpanii, mieszkanie od Hiszpanow i Indyjanow, m. 12. od uycia rz. Tabasko. dl. 273. 40. sz. 17. 50.

ESTARAC, ob. Astarak.

ESTARKO, *Starcum*, dawne M. Perskie w Farystanie, w Kraiu obfitym w wino i daktele, czym znaczny prowadzi handel, m. 12. od Schiras.

ESTATS, Estaty, Wyspy, jest ich 3. jedna na morzu lodowatym blisko Moskwy, i do niey nal. druga przy cieśninie morskiej, trzecia przy ziemi Jesso.

ESTAVAYER, piękne M. Szwajcarskie w Kant. Fryburskim, z obr. zamkiem przy brzegu wschodnim jeziora Neuchatel. dl. 24. 30. sz. 46. 46.

ESTE, *Atesta*, Está, m. Wł. w Stanie Weneckim, m. 8. od Padwy, 8. od Wincencyi. dl. 29. 15. sz. 45. 15. Ztąd dom wyszedł Atestyński, panujący w Modenie.

ESTELLA, *Stella*, m. Bisk. w Hiszp. w Krol. Nawarry. nad rz. Ega, m. 6. od Pampeluny, 10. od Kalahorvy. dl. 15. 50. sz. 42. 25.

ESTEPA, *Astapa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, 6. m. od Eciia, 25. od Malagi. dl. 13. 25. sz. 37. 10.

ESTERP, ob. Lesterp.

ESTEVAN-DE-GORMAS, M. Hiszp. w nowey Kastylii z tyt. Hr. niedaleko rz. Duero, m. 26. od Madrytu.

ESTIOLLES, m. Fr. 6. m. od Paryża.

ESTISSAC, m. Fr. o m. 1. od Mucidary, 6. od Burdegali, ma tyt. Xftwa.

ESTIVAL, *Stivagium*, Opac.

Premonstrat. w Lotaryngii, m. 3. od Die, przedtym miało Jurydykcyą *quasi episcopalem*, ale się iczy rzekło 1777. gdy się przeniosło do Biskupstwa *de S. Die*.

ESTIVAL, *Astivalum*, Opac. Bened. fund. 1109. m. 9. od Mans.

ESTONIA. Prow. Państwa Rossyjskiego na wschod morza Bałtyckiego, graniczy na w. z Ingryą, na połud. z Inflantami, na półn. z odnogą Finlandzką, ma tyt. Xftwa. Dzieli się na 5. Dyecezyi, a te są *Alentaki, Vivri, Harri, Viki i Serwi*, nal. do Rossyi przez traktat Neustadski.

ESTOTILAND, ob. Bretagne nouvelle.

ESTOUTEVILLE, m. Fr. w Norm. m. 4. od Kalidobeku; inne tegoż im. o 5. m. od Rotomagu.

ESTREMADURA HISZPANSKA, Prow. Hiszp. długa m. 70. sz. 40. graniczy na półn. z Krol. Legionńskim i starą Kastylią, na w. z nową Kastylią, na połud. z Andaluzją, na z. z Portugalią. Obsituie w zboże, wino, owoce &c. Powietrze ma niezdrawe dla obcych, dla zbytniego gorąca. Mieszkańcy miani są za ludzi niepołerownych, ale w rzeczy samey są szczerzy, mocni, i odważni. Ta Prow. składa w rzeczy samey część Kastylii nowey.

ESTREMADURA PORTUGALSKA, *Estremadura Lusitana*, Prow. Portugal. między Biebrą, morzem Atlantyckim, i Alenteją ku uyciu rz. Tagu. Obsituie w wino, oliwę przednią, miód i pomarańcze. W tey to Prow. one nayprzod fzczeplone być pocęły, gły tu z Chin przywiezione były. Dzieli się na 5. ziemi: Setuwalją, Atangwerę, Santarenę, Leirię, i Tomarę. Lizbona jest iczy M. S.

ESTRECHY, *Hripaniacum*, m. Fr. m. 2. od Etampes, inne m. 5. na w. od Bituryki.

ESTREE, Opac. Fr. o m. 1. od Dreux, w ktorym po przyłączeniu iego do Bisk. Kwebeckiego ośladzo-

no mniszki. *Efrée* zaś *Xftwo*, toż jest co *Coenue*.

ESTREMOS, lub **EXTRIMOS**, *Extrema*, m. Portug. w *Alentei* z dawnym zamkiem, pamiętne zwycięstwem Hrabiego Schomberg nad *Hisp.* r. 1663. Jest nad rz. *Terra*, która wpada do *Tagu* o *m.* 15. na z. od *Badaiozy*, 30. na w. od *Lizbony*. dl. 10. 40. sz. 38. 44.

ESTREPAGNY, m. i Baronia Fr. *m.* 5. od *Gifors*.

ESTRUN, Opac. Bened. *m.* 1. od *Atrebaty*.

ESTURWA, *Eflugua*, Prowincya *Biledurgerydu* w *Afr.* mieżkana od *Berebetów*.

ESURE, m. Fr. w *Turonii* blisko rz. *Indru*, *m.* 3. na pośd. od *Tours*.

ETAIN, *Stagnum*, m. Fr. w *Lotaryngii*, *m.* 6. na pośn. ku w. od *Werdunu*.

ETANCHES, *Stagnum*, Opactwo Fr. *Cyfter*. w *Lotaryngii*, *m.* 1. od *Neuchateau*.

ETATS-GENERAUX, ob. *Hollandya*.

ETATS-UNIS, ob. *Stany ziemnoczone Amerykańskie*.

ETHIOPIA, kraj *Murzynow*, wielka *Prow.* *Afryki*; ma na w. morze czerwone, na pośn. *Egipt* i *Nubią*, na południe *Kafreryą*, na z. *Kongo*. Dla piaskow, wielości gadu, i upałow, ani jest żyzny, ani oliadły. Miał dawniey *Krolow* własnych. Teraz zawiera różne narody, i *Państwa* swemi szczególnymi prawami i zwyczajami się rządzące. *Nil* i *Niger* tu swe mają źródła. *Dzikosć* zwyczajni handlowania ludźmi, niemają *Narodom* *Europ.* mającym swe dzierżawy w *Afryce*, przedają niewolników *Murzynow* bawiącym się, czym odbyt. Ob. *Abiffynia*.

S. ETIENNE, *Fanum S. Stephani*, lub *Furania*, *S. Stefana*, znaczne *M. Fr.* w *Pow. Forcz*, załeczone *fabrykami* *sztuk żelaznych* i

Tonu I.

ślalowych, do których *hartowania* tuż płynący *potok Furens* bardzo im jest wygodny, o *m.* 12. na pośd. ku z. od *Lugdunu*, 110. od *Paryża*. dl. 22. sz. 45. 22. Jest mieyc innych we *Franc.* mniej znacznych tegoż im. wiele.

S. ETIENNE D'ARGENTON, m. Fr. blisko *Argentony* z tyt. *Margrabstwa*.

S. ETIENNE, jest *Opac. F. Bened.* w *Caen*, czyni 40000. *liwr.*

ETLINGEN, dawne *M. Niem.* z *grodem* w *Szwabii*, nal. do *Margrab.* *Badeńskiego*, pamiętne urodzeniem *II. Irenika*. Jest między *Pfortzheimem*, i *Rafztadtem*, o *m.* 4. od obydwoch, dl. 27. 6. sz. 48. 55.

ETNA, lub *ETHNA*, najwyższa *góra* w *Sycylii* zwana także *Gibel*, sławna *wybuchaniem* ognia wraz z *kamieiami*, *popiołem*, i różnemi *gruzami*, któremi okolice na milę w koło *zasypuie*. Okolice iednak są żyzne, mają *winnice* i *pastwiska* dobre, *lasy* *solnowe*, *iodtowe* &c. ale *wierzch* okryty jest *popiołem* *mialkim*, i *kamieniami* *dziurkowatemi*. W *śródku* jest *otwor* czyli *rozpadlina* *przepaści* *nieźmierney*, zwana od *dawnych* *naturalistów* *Crater Aetnae*. *Góra* ta bardzo *wielkich* była *pożarów* *przyczyną*. *Wybuchanie* *tey* w *wieku* *tuż* *nie* *co* *ustawa*.

ETOILE, *Stella*, m. Fr. w *Dellinacie* *m.* 2. od *Walencyi*. Tegoż im. *Opac. Cyfter.* *m.* 6. od *Poitiers*, które czyni 3600. *liwr.*

ETON, ob. *Eaton*.

ETSCHLAND, *Athosinus ager*, *Etzlandia*, *kraina* *Niem.* w *Hr. Tyrolskim* położona w *okolich* *rz. Adygi*.

ETTAL, *klasztor* z *Akademiją* *Benedyktynow* nad rz. *Ammerą* w *Niem.* w *Bawaryi* wyż. w *Regencyi* *Munichu*.

ETRURIA, kraj *Wł.* teraz zwany *Toskania*.

ETTINGEN, wieś *Niem.* ob.

A 2

Dettingen.

EU, *Auga*, znaczne M. Fr. w Normandyi wyż. z zamkiem pięknym. Ma tyt. Hr. Parostwa. Handel iego zależy na szarach i koronkach. Jest tu Opac. Kanon. Regul. czyniące 6000. liwr. Leży nad rz. Brełą, m. 6. na połu. ku w. od Dieppy, 5. na pold. ku z. od Abbeville, 38. od Paryża, dł. 19. 5. sz. 50. 2.

EVAUX, m. Fr. w Pow. *Combraille*.

EVESHAN, m. Angiel. handlowne, w Hr. Worcesterkim; jest nad rz. Awoną, wysła 2. Deput. na Parl. Oyczyzna Hugona czarnego. (*Atratus*) od Worcesteru na pold. ku w. m. 6. dł. 15. 44. sz. 52. 10.

EUBEA, wyspa, teraz się zwie Negrepont.

EUGUBIO, ob. Gubia.

EVIAN, *Aguianum*, m. Sabaudyi w Xstwie Szablańskim nad jez. Genewęskim, o m. 9. od Genewy. 4. od Lauzanny.

EWIKSZTA, rz. w Inflanciech, która przed odpadnieniem całych Inflant od Polski, stanowiła granice między Inflantami Polskimi i Moskiewskimi. Wpada w Dźwinę.

EVOLI, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim w Pryncypacie z tyt. Xłtwa, m. 7. na w. od Salerny.

EVORA, *Ebora*, znaczne M. Portugalskie stol. Alentey, z Arcybisk. erygowanym od Pawła III. r. 1540. i Abad. fund. od Kardynała Henryka, który potym był Krolew Portug. Kastyllicyzykowie zdobyli byli Eworę, r. 1663. ale wkroice od Portugal. wypędzeni, ztąd byli. Jest w piękney i obszerney równinie, m. 24. od Lizbony, 52. od Sewilli, 20. od Elwas, dł. 10. 20. sz. 38. 28.

EVORA-DE-MONTE, *Ebo-ra Alta*, Ewora, gorzysta, m. Portugal. w Alentey II. wygrana Portugalczyków nad Hiszpanami, r.

1663. o m. 7. od Ewory.

EUPHRATES, Eufrata, M. i Kanton Pensylwanii w Amer. o 50. m. od Filadelfii, osiadły od Kacerzow Niem. zwanych *Drinkartami*, zabobonniejszych Fanatykow nad Kwakrow famych, a których herztowie są rownie spokojni. Zyią oni wspolnie w mieście, po iedney stronie męszczyźni, po drugiej niewiasty. Gdy który z nich chce się żenić, udawać się musi za miasto, i tam sobie obierać mieszkanie. Publiczny skarb opatrnie ich potrzeby, a dzieci swe odsyłaia do miasta na edukacyą. Mają różne rękodzieła, i są bardzo pracowici. Zyią oszczędnie, i staią się iednemi z nuzypożyteczniejszych w społecznosci.

EUPHRATES, Eufrat wiel. rz. Azyi, iedna z najslawniejszych na świecie. Wypływa z góry Ararat w Armenii, i wpada do Golsu Perckiego, złączczywy się wprzod z rzeką Tygrys, wody iey są bardzo zdrowe. Przestaio być o m. 55. wyżey swego uycia żeglowną. Podlega wylewom, które stepy Azyi okrywaią wodą i rybami: gdy zaś opada, wody stoiące i ryby zgnile zarażaią powietrze, które w Bassi-rze na połowę wygubia obywatelow. A to co 4. lub 5. lat tylko przytrafia się, gdyż roztopy śniegow nie zawżę są rownie obfite.

EURE, *Ebura*, *Audara*, lub *Autura*, rz. Fr. która ma początek w *Perche*, i łączy się z Sekwaną. Niesie baty od Maintenon.

EVREUX, *Mediolanum, Ebrovices, Ebroica*, Ebroika, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Bisk. Sufir. Rotoznagskiego czyniącym 30000. liwr. Ma 8. parafii 6. klasztorow. Dane było Xciu Bouillon w zamianę za Sedan, który tu blisko ma piękny zamek. Mieszkańcy handluia suknamy, płotnem i zbożem; maią fabryki axamitu bawelnianego, i cwilichu, tak dobre, iż wyrównyuią Bruxelskim. Wino i

jabłeczniki robią tu dobre. Szymon Wigor, i Marcin Metayer ząd byli rodem. Jest nad rz. Itoną, *m.* 7. na z. od Wernony, 10. od Rotomagnu 21. od Paryża, dl. 18. 48. sz. 49.

EVRON, *m.* Fr. z Opac. Bened. czyniącym 6000. liwr. *m.* 4. od Mayenny.

EUROPA, jedna z 4. części świata mieszkanego; najszersza w swej rozciągłości, bo od Azji 4. a od Afryki 3. niemal razy jest mniejszą, ale pierwsza w porządku, i tych wieków najznakomitsza dla swych plodów urodzajnej ziemi, oświecenia, dowcipu, i poloru mieszkańców, i najbiegleyzey polityki rządów. Gran. na z. połu. z morzem lodowatym, na z. połu. z Oceanem zachodnim, na w. z Azją. od ktorey oddziela ją Archipelag, cieśnina Gallipoli, morze Marmora, cieśnina Konstantynopolańska, morze czarne, cieśnina Kasseńska morze Zabacha, i rz. Don: na pold. cieśnina Gibraltarska i morze szodziemne odłącza ją od Afryki. Zawiera Szwecyą, Danią, Norwegią, Moskwę, Francyą, Niemcy, Hollandyą, Szwajcary, z sprzymierzonymi, Polskę z Prusami i Kurlandya, Hiszp. Portugalią, Niderland, Włochy, Turcyą Europ. Węgry, Czechy z Szląskiem, wyspy Brytanii, i wyspy inne. Ob. te artykuły. Długość Europy wynosi na mil 1100. szerokość naywiększa 900.

EVROUL, *S.* *Ebrulphus*, *m.* Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 2000. liwr. o *m.* 3. od Laigle.

S. EUSTACHE, *S.* *Eustachii Insula*, *S.* Eustachiego wyspa mała w Amer. połu. naymniejsza z Antylskich przez swe położenie. Jest na połu. ku z. wyspy S. Krzysztofa, a na połu. ku w. Saby. Ma obronną fortecę, i nie jest właściwie tylko skałą morską nakładzt słowy cukru słyrczącą, ktorey sam

wierch jest wydrążony. Należy do Holl. po 2. lub po 3. razy należała do Franc. W ostatniey wojnie wzięta była od Anglikow, odzyskana potym od Franc. i wrocona była r. 1781. Hollendrom, dl. 17. 40. sz. 16. 40.

EUTIM, lub EUTIA, *Otinum*, piękne *M.* Niem. w Xstwie Holstżyńskim, z zamkiem, gdzie Biskupi Lubeccy mają swą rezyd. Dom Holstżyński pauniacy w Szwecyi pisze się na Gottorpie i Entynie. Jest nad jez. o *m.* 8. na połu. od Lubeki.

EUZET, źródło mineralne w Langwedocyi zalecone przeciw pierśiowym ciekcyom, o *m.* 3. na z. od Ulez.

EUZUGAWENA, *m.* mocne w Afr. w Prow. Hez w Król. Marokańskim. Mieszkanec jest od ludu grubiańskiego i naydzikszego w Barbaryi. Handel ich zawisł na wołku i miodzie.

EXCESTER, *Exonia*, *Exchester*, *M.* Angielskie w Dewonshire, z Bisk. Suffr. Kantuaryjskiego, i z tyt. Hrabstwa. Znaczne przez swą wielkość, bogactwa, handel sarzy nayprzednieyszych, i obronne fortyfikacye. Wyśleła 2. Deputatow na Parl. jest nad rz. Exą. *m.* 14. na w. od Dorcestery, 12. od Plimouthu, 47. od Londynu, dl. 14. 10. sz. 50. 42.

EXIDEUIL, *m.* Fr. w Pow. Angulemskim, *m.* 6. od Perygueux.

EXIIA, lub ECHIA, *Astygis*, piękne *m.* Hiszp. w Andaluzyi, niegdys Biskupie i znaczne bardzo, iakim teraz już nie jest. Leży w kraju urodzaynym i obitym w dobre pastwiska nad brzegiem rz. Xenili o *m.* 12. na pold. ku z. od Korduby, 18. na w. od Sewilli. dl. 13. 23. sz. 37. 22.

EXILLES, *Ocelum*, *m.* Wł. w Xstwie Piemonckim w Pow. Bryasońskim, z mocnym zamkiem, ktory wzięty został od Xcia Sabaudyi, i iemu był warowany traktatem U-

trechtiskim. Jest to trakt walny z Brytaſony do Suzy. Leży nad rz. Doryą, *m.* 3. na z. od Suzy, 10. od Pigneroli, 15. od Embrunu, *dl.* 20. 35. *sz.* 45. 5.

EXMOUTH, wieś nadmor. Angiel. w Dewonii: o *m.* 5. od Exceſteru, *dl.* 14. 20. *sz.* 50. 35.

EXOUDUN, *m.* Fr. w Pikta-wii, *m.* 3. od S.Maixant.

S. EXUPERY, *m.* Fr. *m.* 10. na w. od Tulli.

EYF, *m.* Angiel. w Suffolkschiere, wyſyła 2. Dep. na Parl.

EYMET, *m.* Fr. nad rz. Dro-ta, *m.* 3. od Berżeraku. *Eymontiers* o *m.* 8. na półn. od Perigueux.

EYND'HOVEN, Eyndowena, piękne *m.* w Brabancyi Hollenderſkiej nad rz. Dommelą, o *m.* 5. na półd. ku w. od *Bois-le-duc*, *dl.* 23. 5. *sz.* 51. 28.

EYNEZAT, *m.* Fr. w Arwer-nii, *m.* 2. od Riomy.

EYRAGOŁA, Eyragoła, lub Iragoła, dawne *m.* Pol. drewniane w Xſtwie Zmudzkiem, ſtoł. powiatu. *Strykowski*, ſtwierdzając ſwe mniemanie o byciu Palemona w Litwie, wywodzi założenie miasteczka tego od Rzymian wnoſząc plonnie z nazwiſka, iakoby miało to nazwiſko Łac: *Errantium colonia*, to jeſt zablakanych Rzymian ofady. Jeſt nad rz. Dubiſſą, od Roſienia na półd. ku z. *m.* 7.

EYSZYSZKI, *m.* Pol. w Woi. Wileńskim w Pow. Lidzkim z Staroſtwem, na pograniczu Woi. Trockiego, o *m.* 7. ku półn. od Lidy.

EZAGUENA, Ezaguena, bogate i dawne *M.* Afr. w Prow. Haſbacie, w Krol. Fezańskim. Jeſt w gruncie urodzaynym, i obſitym w przednie wina, o *m.* 23. na półn. ku z. od Fezu.

EZY, *m.* Fr. na przeciw Anetu o *m.* 6. od Ebroiki.

EZZAB, Prow. Affr. w Kroleſtwie Trypolitańskim, wydaie wyborny ſzafran.

F

F AARBURG, *m.* Duńskie na brzegu połudn. wyſpy Fionii z małym portem uczęszczanym od kupieckich okrętów; leży w gruncie urodzaynym.

FABAS, jeſt kilka wſi we Fr. tego im. ob. Favas.

FABREGUES, *m.* Fr. w Langwedocyi *m.* 2. od Montpellier, *Fabrezan*, o *m.* 5. od Narbonne.

FABRYANO, *Fabriannum*, Fabryrna, *M.* Wł. w Marchii Ankonitańſkiej, zalecone nayprze-dnioſzemi papierniami. To miasto jedynym jeſt z 4. zamkow Włoſkich o *m.* 7. na półn. od Nocery, *dl.* 30. 25. *sz.* 43. 20.

FAENZA, *Faentia*, Fayanſa, dawne *M.* Wł. w ſtanie Papiezkim z Biſk. Suſtr. Raweńſkiego. Sławne wynalazkiem pięknych fabryk ſarſurowych, ztąd mających ſaiańſów nazwiſko. Wzięte było od woysk Ceſar. r. 1708. którzy wkrótce potom ztąd uſtapili. Oyczyzną jeſt ſl. Torricellego. Leży nad rz. Amora, *m.* 8. na półd. ku z. od Rawenny, 4. od Forli, 4. od Imoli, *dl.* 29. 28. *sz.* 43. 18.

FAHLUN, ob. Koplersberg.

FAIFO, Pert w Azyi w Krol. Kochinchińskim, do ktorego zawiąiają często Chinczykowie, i prowadzą handel wielki na ryż, cukier, jedwab, i kość ſtoniową.

FAISANS, (*isle des*) *Inſtia Faſianorum*, Fazyana, wyſępka oblana rz. Bidafſoą, ktora oddziela Francją od Hiſzp. o miłę od Fontarabii. Sl. jeſt pokojem Pyreneyſkim tu zawartym r. 1659. między Franc. i Hiſzp. iako i widzeniem ſię Krolow Franc. i Hiſzp. w czaiſo małżeńſtwa Ludwika XIV.

FAISE, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 1. od *Contras*, czyni 4500. liwrow.

FAKATA, *m.* i Port Japoński na wyſpie Xymo. W tym to mie-

ście Cezarz Tayeo-Sama r. 1585. pierwszy wydał Edykt przeciw Chrześcianom.

FALAISE, *Falefia*, Falezia, piękne m. Fr. w Normandyi niż. z zamkiem, którego wieża miana jest za najpiękniejszą we Fr. Jest tu Opac Fremoustr. czyniące 3500. liwr. Roch Bailli, la Riviere zwany Tannegny, le Fevre ztąd byli rodem. Znaczny prowadzi handel serżami, płotnem i koronkami. Jest nad Antą, o m. 10. na poim. ku z. od Seezy, 11. od Lizieux. dl. 17. 25. sz. 48. 45.

FALCKENBERG, małe m. Szwedzkie w Prow Halandii nad morzem Bałtyckim. dl. 29. 55. sz. 56. 56.

FALCKENBERG, grod Niemiecki i zamek na górze, w Hrabstwie Lippe-Detmold.

FALCKENBURG, *Coriovalium*, obronne M. Niem. w nowey Marchii Brandeburkiej z zamkiem, nal. do Krola Pruskiego, ale posiadają go P. Borg. Jest nad rz. Dragą, o m. 33. na połud. od Kolbergi, 28. na w. od Szczecina. dl. 33. 36. sz. 53. 20.

FALCKENSTEIN, w Austryi wyż. w okolicy Miheli, czyli Muhl, st. iż dał nazwisko Hrabiom de Falckenstein. Jest wiele innych miejsc tegoż im. w Niem. w Xstwie Halberstadtzkim z tyt. Hrabstwa Imperii, w Woigtlandyi, w Hr. Lichtenberskim, w Xstwie Bipontyńskim.

FALCKENSTEIN, Hr. Niemiecki w Palatynacie niż. o m. 6. na połud. od Kreutznachu. Jedno to było Hr. ze wszystkich dzierżaw domu Lotaryńskiego, które on sobie warował usteępując Lotaryngii podług traktatu r. 1735. końcem o trzymania miejsca między Xiążętami Imperii, i dostąpienia Tronu Cezar. Syn jego Cezarz Jozef II. pod imieniem Hrabi de Falckenstein zwiedził Francją w Miesiąc Kwietniu i Maiu r. 1777. Rosłyą r. 1780. i znowu Franc. i Holl. r. 1781.

FALKIRK, m. Szkockie w Prow. Szterlingii, m. 9. na z. od Edymburga, st. zwiedzioną tu potyczką między woyskiem Angielskim, i Xcia Edwarda.

FALKLAND, m. Szkocyi połud. w Hr. Fifeńskim nad rz. Fydeną, o m. 7. na poim. od Edymburga.

FALKLAND, wyspy Falklandzkie w Amer. połudn. na których Anglicy uformowali swe osady r. 1767. a z których wypędzeni zostali przez Hiszp. r. 1770. Toż jest nazwisko, które dają Anglicy wyspom Malwińskim.

FALMUTH, *Voliba*, Falmut, dawne M. Angiel. w Kornuwallii z portem dobrym umocnionym 2. fortecami od Henryka VIII. Jest iednym z najlepszych portow w Anglii. Ztąd baty pocztowe wychodzą do Lizbony. Jest o m. 75. na połud. ku z. od Londynu. dl. 12. 36. sz. 50. 15.

FALSTER, *Falstra*, *Falstris*, mała wyspa Duńska na morzu Bałtyckim, ktorey m. główne jest Nikopinga.

FALTZBURG, ob. Phalsburg.
FAMAGOSTA, lub **MAGOSA**, M. na wyspie Cyprus, obronne 2. fortecami z Bisk. Greckim. Turecki Moczet jest tu równo przepyszny jak w Konstantynopolu. Wzięte było od Turkow Wenetoin r. 1571. po dzieścigu miesięcznym oblężeniu. Mustafa żaloiny ze straty 80000. ludzi w dobywaniu tego M. Walecznego Bragadina, który go żwawo bronil przeciw danemu słowu żywego ze skory odrzeć kazał. Jest o m. 25. na poim. ku w. od Nikozii. dl. 52. 40. sz. 35.

FAMINA, Powiat Niderlandu, w części zachodniej Hrabstwa Chineńskiego, i Xstwa Luxemburskiego.

FANIAUX, *Fanum Jovis*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Mirepoix.

FANO, *Fanum Fortunæ*, m. Wł. w Stanie Papiezkiem, w Xstwie

Urbinu z Bisk. nie dependującym tylko od Papieża. Zdobią go, Brama tryumfalna, wspaniałe Pałace, i Kościoły piękne. Ojczyzna jest Klementia VIII. Leży nad gółm Wenneckim, *m.* 3. od Pezaro, 8. na w. od Urbinu. *dl.* 30. *sz.* 43. 51.

FANTYN, *Fantium*, małe Krol. Fantynskie w Afryce na pomorzu złotym Gwinei. Jest bardzo ludne, bogate w złoto, i obfite w zboże i niewolników. Najwyższy Szef tego Krol. zwany jest *Brasso*, i rządzi razem z rają Starców, która ma wiele powagi. Anglicy i Holl. mają tu swe fortece. Fantyn jest mieyscem głównym i rezydencyą Brassi.

FAON, *m.* Fr. w Brytanii w głąb Gólfu Brest.

FAKWIROWIE, rodzaj mnichów na wschodzie. Są między niemi bałwochwalcy i Mahometanie.

FARO-DI-MESSINA, *Fretum Siculum*, Cieśnina Sycyliyska na morzu śródziemnym, między Sycylią i Krol. Neapol. sławne wzbieraniem i opadaniem morza z największą prędkością, i regularną od 6. do 6. godzin. Przy uysciu tej cieśniny w stoczony bitwie morskiej znaczną Hiszpani od Franc. ponieśli klęskę r. 1675.

FARE, wieś Fr. *m.* 5. na połud. od Puy, sławna danym nazwiskiem znaczonej familii Franc.

FARELLONS, Farellona, wyspa Afryk. w Nigrycyi, na *m.* 6. blisko długa. Obfituje obfiliwie w słonnie i owoce. *dl.* 5. *sz.* 6. 48.

S. TARGEAU, *S. Fereoli Opzidum*, daw. M. Fr. celne Pow. Pnyzeyskiego z dobrym zamkiem i tyt. Xstwa: Jest o *m.* 4. od Briary, 10. od Antyziodoru, 38. na połud. od Paryża. *dl.* 20. *45.* *sz.* 47. 40.

FARQUES, zamek Fr. o *m.* 1. od Awenionu.

FARMOUTIERS, *Farense Monasterium*, Farmontier, *m.* Fr. nad rz. Moriną z Opac. Bened. *m.* 3. na półn. od Rosoy.

FARNESA, Farneza, zamek we Wł. w Xstwie Kastrońskim, z kąd wzięła nazwisko sławna familia Farneszech. Jest nad Olpitą, *m.* 2. od Castro.

FARO, *Farus*, M. Portugal. w Krol. Algarwii z Bisk. i portem nad brzegiem Gólfu Kadyzkiego. Alfons Krol Portug. zdobył go na Maurach r. 1249. Jest o *m.* 8. od Tawiry, 14. na w. od Lagos, 40. od Ewory. *dl.* 9. *58.* *sz.* 36. 54.

FARS, lub **FARSYSTAN**, Prow. Perika oblana na w. rz. Korman, na z. graniczy z Khufystanem, na połud. z Gólfem Perskim, na półn. z Korozanem.

FARSA, *m.* Turcyi Europeyskiej w Tessalii na połud. Laryfii; pola Farsalskie pamiętne są przegraną Pompeusza, a zwycięstwem Cezara.

FARFAK, *Syagros, Fartachium*, M. Azyat. w Arabii szczęśliwey w Krolestwie i przy Kapie tegoż im. *dl.* 60. *sz.* 16.

FAVAS, zruynowane M. od Saracenów we Fr. w Diec. Forojuliańskiej.

FAUCOGNEY, *m.* Fr. w Franzkońcie, *m.* 3. na w. od Luxewilli.

FAUCON, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Barcelonetty. Ojczyzna S. Jana de Matha.

FAVOGNANA, *Aegusa*, wysepka Wł. mająca w około na *m.* 6. ku brzegowi zachodn. Sycylii z fortecą zwaną S. Katarzyny.

FAWORYTA dawna, *Pancienne Favorite*, Pałac rozrywki Cesarzkiej na przedmieściu Wiednia zwanym *Leopoldstadt*. Cesarzowa Krolowa r. 1746. założyła w nim Konwikt czyli Akademią dla młodziei Szlachetney, zwaną *Academia Theresiana* od imienia Cesarzowej.

FAWORYTA nowa, *la nouvelle Favorite*, inny Cesarzki Pałac rozrywki na przedmieściu Wiedeńskim, w którym wielka jest sala

do Oper, i ogrody kosztowne i piękne.

FAUQUEMONT, lub **WALKENBURG**, *Coriovallum*, małe m. Niderlandzkie w X. Limburskim, nal. do Holl. wzięte było od Franc. r. 1672. Jest nad rz. Gwela, *m.* 2. od Mastrychu, 9. od Juliaku. *dl.* 23. 38. *sz.* 50. 52.

FAUQUEMONT, m. Fr. w Lotaryngii z tyt. Margr. o *m.* 4. na połud. od Boulay.

FAUSSIGNY, *Faciuiacum*, Pofyliński Powiat w Sabaudyi przy Alpach z tyt. Baronii, którego M. S. jest *Clufa*.

FAUVILLE, m. Fr. w Normandyi o milę od Ebroiki, inne jest o *m.* 4. od Kalidobeku.

FAYAL, *Faiialis*, wyspa Oceanu Atlantyckiego, jedna z Azorow, długo około *m.* 6. nal. do Portugal. Obfituje w bydła, ryby i pastele. *dl.* 350. *sz.* 30.

FAYENCE, *Faurentia*, Fawencya, m. Fr. w Prowancyi, blisko rz. Biafony, *m.* 4. na z. od Girally. *dl.* 24. 22. *sz.* 43. 44.

FAYOLLES, Marg. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Evaux.

FE, ob. Santa-F.

FEARNES, lub **FERNES**, *Ferna*, m. Irlandzkie w Hr. Wexfordzkim z Bisk. Suffr. Dublińskiego. Deputuje na Parl. Jest o *m.* 18. na połud. od Dublinu. *dl.* 11. 8. *sz.* 52. 32.

FEATHATA, m. Irlandyi w Hr. Wexfordzkim, deputuje na Parl. Jest o *m.* 7. od Wexfordu.

FEATHER, m. Irlandyi w Hr. Typperarskim, deputuje na Parl. Jest o *m.* 4. od Kashedu.

FEFZA, ob. Fistella.

FEHRBELLIN, m. Niem. w Marchii Średniej, w cyr. Hawelandyi, gdzie na przeprawierz. Ry-na Elektor Fryderyk Wilhelm poraził Szwedow r. 1675.

FELDKIRK, Feldkirch, piękne M. i Hrabstwo Niem. w Szwalbii bardzo handlowne. Niegdyś był

to Cesar. ale teraz nal. do Domu Austr. od którego znacznemi nadane jest przywilejami. Leży nad rz. Illą blisko Renu, o *m.* 6. na w. od Appenzeli, 12. od Kołry, 16. od Konstancyi. *dl.* 27. 24. *sz.* 47. 14.

FELDKIRCH, lub **WETTERKIRCH**, m. Niem. w Karynthii niż. należy do Biskupa Bamberckiego. Jest o *m.* 8. na półn. ku z. od Klagenfurtu.

FELIN, *Felinum*, m. w Inflanciech w Estonii nad rz. Feliną, o *m.* 25. od Rewelu, 18. na w. od Parnawy. *dl.* 43. 40. *sz.* 59. 22.

FELICES, Dofryn, lub Darafied, pasmo gór wielkich w Norwegii wzdłuż Kraju rozciągniętych, obfitych w kradzce różne, obfobliwie rudy żelazne, mające wiele pastwisk, i lasow, które wydają drzewo do budowli okrętow. Te w ciągu swoim różne biorą nazwiska.

FELIU-DE-QUIXOLO, m. Hiszp. w Katalonii z portem nad brzegiem morza Śródziemnego i z zamkiem, *m.* 9. na połud. od Girromny.

S. FELIX, m. Fr. o *m.* 4. na w. od Vabres.

S. FELIX-DE-CARMAING, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od S. Papoul.

FELIX-PREX, Opac. Bened. w Hannonii, *m.* 1. od Giewety. Tegoż im. wyspa w Amer. połud. blisko wyspy S. Ambrożego, o 150. *m.* od Chili.

FELTRI, *Feltria*, dawne M. Wł. w Marchii Trewizańskiej, stol. małej Krainy tegoż im. z Bisk. Jest nad rz. Afoną, *m.* 16. na półn. od Padwy, 7. od Belluno, 17. od Wenecyi. *dl.* 29. 26. *sz.* 46. 3. Powiat Feltryński największy handel prowadzi żelaza. *dl.* 29. 26. *sz.* 54. 30. 40."

FEMEREN, *Fimbria*, Femenena, wyspa mała Duńska na morzu Bałtyckim, o *m.* 1. od Holstyną. Obfituje w zboża i pastwiska. Leży między gradusami. *dl.* 28.

50. — 29. 20. sz. 54. 30.

FEMI, *Fidemium*, Opac. Franc. Bened. o m. 2. od Laudrecy, przyłączone do *S. André*.

FEMINE, (*Isola delle*) Wyspa Niewiaśt, tak zwana, leży we Wł. na morzu śródziemnym przy brzegu połn. w Sycylii, m. 2. od Palermo, ma iedne małe m.

FENERYA, M. celne w Krol. Ciompańskim, ob. Tliompa.

FENESTRANGEN, lub WINSTRINGEN, *Vinstringium*, m. małe Niem. w Wielkorszadztwie Nansenskim, stol. Powiatu tego im. nad rz. Sarra, o m. 7. od Marsali, 7. na połud. od Dwoch-Mostow. Należy do Xcia Salmiskiego. dl. 24. 46. sz. 48. 52.

FENESTRELLA, mały plac w dolinie Wodenskiej nad Kluzoną, wzięty na Franc. od Xcia Sabaudy r. 1708. i otrzymany nocą traktatu Utrechtskiego. Jest między Śuzą i Pignerolą. dl. 24. 45. sz. 44. 58.

FENIERES, *Fenerium*, Opac. Fr. Cyster. m. 3. na połn. od Muraty, czyni 1600. liwr.

FENOUILLEDES, *Feniculetum*, Fenullea, mały Pow. Fr. w Langwedocyi niż. którego mieszcem głównym jest *S. Paul*.

FER, Ferro, wyspa Afrykańska, iedna z Kanaryjskich naybardziej ku z. połuniona, okolo m. 7. długa, a 6. szeroka z małym m. tegoż im. nie bardzo osiadła, sławna iż Geografowie Fr. prowadzą linią pierwszą połudn. przez brzeg iey zachodni za rozkazem Ludwika XIII. Należy do Hiszp. o m. 18. od Tenearyfły. sz. 27. 40.

FERABATH, znaczne i piękne M. Perskie w górach, które oblewa morze Kaspijskie, o 5. m. ku połud. od morza. Szach-Abas często tu przepędzał zimę. dl. 70. 2. sz. 36. 54.

FERDEN, lub VERDEN, *Verda*, znaczne M. Niem. i Xstwo tego im. w Westfalii, niegdys Biskupie i Cesarzkie, ale teraz nal. do

Elekt. Hannowerckiego, któremu ustapione było od Szwedow. r. 1720. Jest nad rz. Allera, blisko Weseru, o m. 10. od Bremy, 20. od Hamburga, 20. od Hannoveru. dl. 26. 58. sz. 53. 3. ob. Brema.

FERDINAND, ob. Fernand.

FERE, *Fara*, m. Fr. w Pikardyi, znane dla młynu prochowego, i szkoły dla Artylleryi. Twierdzeniego zburzone były. Jest nad rz. Serą, o m. 3. od Chauny, 8. na połn. od Swessyonu, 30. od Paryża. Tegoż im. m. Fr. w Szampanii, m. 7. od Chalons.

FERE, m. Fr. w Pow. Tardeńskiin, o m. 6. na połud. od Swessyonu w Szampanii. Znayduie się tu plac obwiedziony murem zawierający lanow ziemi, 996. w którym jest dawny zamek zbudowany od rodziny *Chatillon*, odnowiony i powiekizony od Xieżny Anny *de Montmorency* r. 1532.

FERENTINO, *Ferentinum*, Ferentyn, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej z Bisk. niedependującym tylko od Papieża. Jest na górze o m. 3. od Anagni, 15. od Rzymu. dl. 30. 46. sz. 41. 41.

FERIA, m. Hiszp. w Estremadurze na górze spadziſtey, o m. 4. na z. od Zafry, 10. od Badaiozy. Dziedzice mają tytuł. Xcy i Grandessa.

S. FERIOLE, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, o m. 2. od Brives.

FERMENAGH, *Comitatus Farmanagensis*, Hrabstwo Fermeackie w Irlandyi w Prow. Ultonii, na połud. Dunnegalii i Tyronii, okolo 10. m. wzdłuż, a wizerz więcej ma nad m. 8.

S. FERME, Opac. Fr. w Akwitanii, blisko Liburny, czyni rocznie 5000. liwr.

FERMO, lub FIRMO, *Firmum*, dawne i mocne M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Arcy Bisk. erygowanym r. 1589. od Syxta V. st. prozdzeniem Laktancyulza, i Xdza Anibala Adami. Jest blisko Gofu We-

neckiego o 7. m. na półd. ku w. od Maceraty, 13. od Ankony, 40. na półd. ku w. od Rzymu. dl. 31. 13. sz. 43. 10.

FERNANBUCO, ob. Olinda.

FERNANDO, lub FERNANDEZ, wyspa Jana Fernanda, jest na morzu południowym, mająca w okolo m. 20. od brzegow na 110. m. daleka, odkryta od Jana Fernando, od którego zostawiono tu 3. lub 4. kozy tak się potym rozmnożyły, iż cała wyspa była ich pełna. Poła tu zawsze zielenieią, grunt jest urodzajny, wody bardzo dobre, brzegi rybne, port bezpieczny. Z tym wszystkim Hiszpani trzymali ją w zaniedbaniu, ale widząc z żalem, iż służyła za schronienie Korsarzom, i od Lorda Ansona zaczęła być stanowiskiem dla okrętow Europejskich przebywających, postanowili wszyscy tu wygnąć zwierza, ale gdy im ta nieduda się sztuka, i 5. Anglikow zostawionych od Kapitana Dawida wypędzić nie zdołali, postanowili wystawić tu fortecę, przez co ta wyspa użyteczną stać się może osadą, dl. 302. 40. sz. 36. 30.

FERNANDO-NORONA, Wyspa o 70. mil ku w. od brzegow Brazylii odległa, opanowana od Portugal. aby przeskodzić innym narodom Europejskim stawania przy tej wyspie, płynącym do Indyi. Kompania Franc. w tym zamiśle przywłażczyła ją była sobie, ale r. 1737. od Portugalczykow rząd wypędzeni byli. Opanowawszy ją Portugal. wystawili tu miasteczko i kilka fortec, ponieważ dla niedostatku deszczow jest nieplodną, prowianty z Fernanbuku dostywane bywają.

FERNAND-PO, wyspa Ferdynand-Po od swego wynalezcy nazwana, blisko brzegow Krol. Beninckiego w Afr. na m. 5. długa na 2. szeroka. Wydaie różne ziola, obfituje w kozy dzikie, cielęta i lwy morskie, które są bardzo tłuste, i mięso ich dobre jest do jedzenia. Zebrana z jednego lwa tłustość wynosiła niekiedy na kwart pięćset. Je-

dno tylko ta wyspa ma miejsce wygodne do rzucenia kotwic w części północney, gdzie są 3. odnogi, a najlepsza z tych zwana Kumberland. Należy do Portugal.

FERNES, ob. Fearnes.

FERNEY, wieś Fr. w kluczu Gewezyńskim o m. 1. na półn. ku z. od Genewy. Tu przez długi czas przemieszkował P. *Voltaire*, i wstawił to miejsce swemi dobrodziejstwami, osadzając w nim mieszkańców, rozdając im grunta do zabudowania się, i opatrując sposob utrzymania się wielkiej liczbie Zegarmistrzow i innych rzemieślnikow, tak iż która była podłą wioską, wygląda dziś iak miasto. Rząd jest determinowany utrzymywać to miejsce rownie witanie dobrym, w iakim było za życia P. *Voltaire*.

FERO, *Farra*, *Glossaria*, Wyspy na morzu północnym, ku półn. wysp Westernów, i Islandyi, ku Islandyi idąc, nal. do Krol. Duńskiego. Jest ich 24. więkzych 12. tyleż mniejszych, a 17. osiadłych. Powietrze w nich zdrowe, mieszkańcy żyją długo. Tegoż im. jest wyspka między wyspami Szotlandckimi i Orkadami, mająca port mały i dobre osiadły; służy za stanowisko okrętom Hollenderskim powracającym z Indyi.

FERÉT, Kap na zachod Francyi na przeciw brzegom Burdegali.

FERRANDINA, Ferrandyna, m. Wł. w Krol. Neapol. w Bazylikacie z tyt. Xstwa. Jest blisko rz. Bacciento, o m. 6. na półd. ku z. od Materj, 10. od Cyrenzy, dl. 34. 10. sz. 41. 40.

FERRARA, *Ferraria*, wiel. piękne i sławne M. Wł. w Stanie Papiezkim, z Bisk. nie dependującym tylko od Papieża; zdobię go kościoły wspaniałe, rynek przepyszny, i dobra cyradella zbudowana od Klementa VIII. Nie iest dziś tak kwitnące iak dawniey. Kardynał Bentivoglio, Jan Guarini, Jan Riccioli, sławny Lelio Gregorio Gi-

raldi ztąd byli rodem. Leży blisko rz. Po, o 10. m. na półn. ku w. od Bononii, 15. od Rawenny, 28. od Florencyi, 76. od Rzymu, dl. 29. 8. sz. 44. 54. *Xięstwo Ferrar-
skie*, jest Prowincją stanu Papieżkie-
go, graniczy na półn. z Połecią Ro-
wizańską, na z. z Xłstwem Mantuy,
na pold. z Bononią i Romanią wła-
ściwą, na w. z Gólfem Weneckim.
Nie jest teraz tak rozległe, jak za
czasu włafwych Xiążąt, których
miało do r. 1597. w którym Kle-
mens VIII. przyłączył Xłstwo Fer-
rary do Kamery Apostolskiej. Od
tego prawie czasu kraj ten lubo tak
dobry, został prawie odlogiem. Po-
wietrze tu bardzo niezdrowe, z
przyczyny bagnow, i błot, które
małość mieszkańców osłuszyć nie
może. Ferrara jest M. S.

FERRETE, lub PRITH, *Fer-
reta*, m. i Hr. Fr. w Sundgawii z
zamkiem za miastem leżącym. Są-
dy ma w Radzie Kolmarckiej. Jest
w gruncie bardzo żyznym, o m. 4.
na pold. ku z. od Bazylei, 10. na
w. od Montbeliardu, dl. 25. sz. 47.
40.

FERRIERE, Feryer, m. Fr.
z tyt. Hr. w pow. Burbońskim, o
m. 4. na pold. ku w. od Vichy. Te-
goż im. m. Fr. w Normandyi m. 2.
od Domfrontu, inne o m. 2. od
Conches. &c.

FERRIERES, *Ferraria*, m.
Fr. z Opac. Bened. ktore czyni
4500. liwr. w Pow. Gatyneńskim,
m. 2. na półn. od Montargis, 23.
od Paryża. Także Opactwo zakonu
S. Benedykta w Piktawii czyniace
2500. liwr. m. 1. od Thouars. Te-
goż im. m. Fr. w Prowancyi, m. 7.
na pold. ku w. od Arelaty.

FERROL, Ferrola, m. Hifzp.
w Krol. Galicyi m. 5. na półn. od
Kornny z portem jednym z najs-
lepszyc w Europie.

FERTE-ALAIS, *Firmitas
Adelaidis*, m. Wyspy Fr. m. 10.
na pold. od Paryża, 3. od Estam-
pes.

FERTE-AUCOL, lub *Fer-
te sous-Jouarre*, *Firmitas Authu-
phi*, pięć m. Fr. w Bryi Szam-
pańckiej nad Marna między Chateau
Thierry i Meaux. Ma wielki od-
byt z kamieni mlyńskich, ktore za
najleńsze miane są w całej Franc.

FERTE-AURAIN, *Firmitas
Aureni*, m. Fr. w Pow. Biezeń-
skim nad rz. Beauvon, m. 7. na
pold. od Aurelianu.

FERTE-BERNARD, *Fir-
mitas Bernardi*, m. Fr. w Pow.
Cenomańskim, m. 6. na półn. ku
w. od Mans. Sł. jest urodzeniem
Roberta Garniera Poety.

FERTE-CHAUDRON, (1a)
m. Fr. w Pow. Niwerneńskim, o
m. 4. od Moulins.

FERTE-FRESNEL, w Nor-
mandyi o m. 2. od Aigle.

FERTE-GAUCHER, *Fir-
mitas Galtieri* m. Fr. w Bryi nad
rz. Morina, o m. 5. na półn. od Pro-
vins, tyleż od Chateau-Thierry.

FERTE-LOUPIERE, *Fir-
mitas Lupera*, m. Fr. w Pow. Ga-
tyneńskim, m. 4. od Joygny.

FERTE-MILON, *Firmitas
Milouis*, m. Wyspy Fr. z zamkiem
dawnym, sławne urodzeniem Jana
Racine, m. 3. na w. od Crepuy, 15.
od Paryża.

FERTE-SUR-AUBE, m. Fr.
w Szampanii od Bara nad Albą m.
4. na półn.

FERTE-SUR-CROSNE,
Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1113. o
m. 3. od Châlons nad Somma. Te-
goż im. jest wiele innych mieste
we Francyi.

FERVAQUES, m. Fr. w
Normandyi, m. 3. na pold. od Li-
siens.

FESCAMP, *Fescannum*, Fe-
skam, m. Fr. w Pow. Caux, z O-
pactwem Bened. czyniącym 8000.
liwr. z portem, i tyt Baronii. Han-
del prowadzi znaczny. Jest o m. 3.
na półn. ku w. od Havre de Gra-
ce, 6. od Montiviliery, 12. od Diep-
py, 45. od Paryża, dl. 18. 1. sz.

49. 46.

FETIPUR, m. w stanach wiel. Mogolu, w Prow. Agra, znacznej ozdoby palacem Cesarza.

FETU, *Fetum*, male Krol. Fezańskie w pomorzu złotym w Afryce, na m. 4. długie i tyleż szerokie; Obsitnie w owoce, cliwę, bydło, drzewa palmowe, które dostarczają wina. Hollendrzy mają tu fortece.

FEUCHT-WANGEN, *Hy. dropolis*, m. Niem. w Frankonii, niegdys wolne i Cesarzkie, teraz ml. do Margrabi Anspachskiego. Ma grod i kapitułę. Jest o m. 2. od Dunkspieli.

FEVERSHAM, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Kent, między Kantnaryą, i Roszesterem, o m. 13. na pośd. ku w. od Londynu, 6. od Roszesteru, dł. 18. 25. sz. 51. 19.

FEUILLADE. włość w pow. Lemowiceńskim we Fr. nadana tyt. Xiśwa, o m. 5. na pośd. ku z. od Albusfony.

FEUILLANS, (la Bastide des) w Hr. Konweneńskim, o m. 2. od Rieux. Jest tu Opac. zakonu tego im. czyli *Iulianum*, fund. r. 1162. która ma dochodu 30000. liwr.

FEUILLETIN, m. Fr. w Marchii na pograniczu Burbońskim z sadami Krol. m. 2. od Albusfony.

FEUGUIERES, m. Fr. w Bellowaceńskim pow. m. 4. od Aumali.

FEURS, *Forum Segusianorum*, Fora, dawne m. Fr. głowne w pow. Forez nad Ligerą o m. 6. na pośd. ku w. od Ruanhy, 14. od Lugdunu, 95. od Paryża.

FEZ, *Fezzanum*, Krol. Fezańskie wielkie w Afryce; leży przy morzu między Krol. Algierskim na w. a Marokańskim na pośd. Dzieli się na 7. Prow. Ażgarę, Szauę, Erifę, Garet, Hasbatę, i Temeznę. Kraj jest ludny, i bardzo żyzny; obsitnie w zboże, bydło, legoninę,

owoce, i wosk. Y gdyby nie gnusność obywatelów wydzalby więcej. Rz. Sebu przerzyna go. Miał niegdys swych Krolow, teraz zaś holdnie Marokanom. Gór tu jest wiele mieszkanych przez Berebrow, którzy są Arabowie bitni, gorliwi o swą wolność, niepodlegli. Nie potrzeba go mieścić z Fezańską Prowincyą, która jest tylko częścią tego Krol. i jest nadzwyczajnej żyźności.

FEZ, *Fezza*, dawne mocne i jedno z największych i najpiękniejszych miast w Afryce całej, w Prowincyi, i nad rz. tegoż im. w Barbaryi, stol. Krol. Fezzańskiego. Składa się z 3. miast, z których najdawniejszy jest *Beleyda*, drugie *Fez stary*, trzecie, *nowy Fez*. Stary Fez jest najznaczniejszy, zawiera mieszkawców więcej niż 80000. zdołają go pałace i Meczety wspaniałe, z których jeden zwany *Karruidan* bardzo piękny na 17. wspiera się arkadach, te zaś na 10500. pillastrach z marmuru białego; przy nim wielka jest liczba szkół, w których językiem Arabskim, różnych nauk uczą. Zydzi też mają tu swe przepyszne Synagogi. Twierdzą, że w famey, Prow. Fezzańskiej na 80000. znajduje się. Inni mieszkawcy są Mahometanie. Rezyduie tu Musty, który ma i powagę i dochody bardzo wielkie. Damy majątne zwykły około nogoniec łańcuchy złote i srebrne. Sam Fez otoczony murem ozdodionym wieżami, z 7. bramami, podzielony na 12. kwater, z których każda ma kommandanta Policyi. Leży nad rz. o m. 100. na w. od Maroko, 40. na pośd. ku w. od Salidł, 13. 50. sz. 33. 40.

FEZEHSAC, Hr. Armaniackie, ob. *Vic-Fezensac*.

FEZENZAGUET, Vice Comitatus w Hr. Armaniackim, którego *Mavesin* jest miejscem celnym.

FEZZAN, ob. *Faisan*.

FIAC, m. Fr. w Lagwed, o m. B b ij

4. na z. od Kaftry.

FIANO, *Flanum*, m. Wł. w Patrymonium S. Piotra, oyczyzna Historyka Francesco, nad rz. Tybrem, m. 6. na poln. od Rzymu.

FIANONE, *Fianona*, Fianona, m. Wł. w Państwie Weneckim, w Istrii z portem nad Golfem Karnerkim, o m. 7. na poln. od Poli.

FIASCONI, ob. Monte-Fiascone.

FICHERUOLO, m. Wł. w Xstwie Ferrary, nad rz. Po, zład kanał prowadzony łączy rz. Po, z Panaro, o m. 7. na pol. ku z. od Ferrary.

FICHELBERG, sławna góra w Frankonii w pow. Bareytskim blisko granic Czeskich. Okryta jest lasem siewnym, i ma 12. mil w okolo; Men, Eger, Naba i Sala rzeki z iey wypływają zrzodeł, co dało początek tym dwom wierzdom Łac.

Moxus ubique patet, & cum Sata nobilis Egrus,

Et Nabus ex uno fonte, lacuque fluunt.

FIESOLI, *Fesula*, Fiezol, dawne m. Wł. w Xstwie Florenckim z Bisk. Oyczyzną jest Angelika z Fiezoli; nie jest teraz tylko wsią. Od Florencyi na poln. ku w. m. 2. dł. 28. 59. sz. 43. 43'.

FIFE, *Otholinia*, Fifa, Prow. nadm. w Szkocyi, graniczy z Golfami Tay i Forth z morzem i górami Ochell. Deputuje na Parl. Powietrze ma zdrowe, kraj żyźny w zboże i pastwiska. Wiele tu osiadło szlachty. S. Andrews jest M. S.

FIGEAC, *Figiacum*, Fizak, m. Fr. w Pcw. Kandurkim z Opactwem Sekular. czyniącym 15000. liwr. po 3. miesiącach ataku protestanci byli przymuszani ztąd od oblężenia odstąpić, złupili go r. 1576. a Cytadella i twierdze jego z ziemią zrownane zostały. Jest nad Sella m. 9. na poln. ku w. od Cahous, 19. na poln. od Albi, 108.

od Paryża.

FIGEN, lub **FISERK**, Fizena, Prow. Krol. Japońskiego na wyspie Xyno. Niewiasty tuteysze są najpiękniejszemi w Japonii. Tu robią wszystkie porcellany Japońskie.

FILADELFIA, ob. Philadelphina.

S. FILIPPA, forteca *Fort S. Philippe*, na wyspie Minorce. Była najprzód w rękach Anglikow, tym odebrana od Francuzow r. 1756. i odzyskana od Anglikow znowu r. 1763. traktatem Paryzkim, na koniec czasów tych opanowana od Hiszpanow została razem z całą wyspą.

S. FILIPPA, wyspa ob. Fuego.

S. FILIPPA, miasto w Ameryce poln. w Nowey Hiszpanii, w kraiu żyjącym bardzo wiele bydła.

S. FILIPPA, m. ob. Bengwela.

FILIPPI, *Philippi*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, blisko Golfu Kontessy, o 25. m. na poln. ku w. od Saloniki.

FILIPPINA, *Philippina*, forteca w Belgium, w Flandryi Holland. nad Skaldą. Wzięta była od Xcia *de Nassau*, r. 1633. Hilzp. od oblężenia iey odstąpić byli przymuszani w krotkim czasie po wzięciu iey od Franc. r. 1635. Jest o milę od *Sas de Gand*.

FILIPPINY, *Philippinae*, Wyspy na morzu Indyjskim, w Azji, na Archipelagu S. Łazarza, pod Strelą gorącą. Odkryte były od Jana Magellana, który był zabity od Krola tego wyspy Sebu, będącey w środku tego Archipelagu, r. 1519. Jest wysp tych liczba wielka i powietrze mają gorące i wilgotne, co niezdrowie w mieszkańcach sprawuje. Położenie ich jest wesole, grunt żyźny; obfitują w wszelkie potrzeby życia. Drzewa. tu zielnicą zawsze, i w każdej porze roku dojrzałe wydają owoce. Łąki ży-

wia liczne trzody bawołów dzikich, a lasy zwierza; między ktoremi wiele jest małp, a tych niektórych bardzo wielkich, znajduią się także nieznanne nam Europ. zwierza. Perły, bawelna, ambra, różne korzenie, a naywięcej obfite żniny złożone z najznaczniejszych składają wysep Filipińskich bogactwa. Obywatele są Hiszpani, Indyanie i inni przychodniowie. Należą po części do Hiszpanow. Są niejako centrem, do którego bogactwa wszystkie z 4. części świata spływają, i nazad znowu innemi rozlewają się korytami. Znaczniejsze z Filipin wyspy są: Mindano, Manilla, Leyta, Ibabao, Padana, Mindoro, Sebu, Panay, Wyspa czarnych, i Bool. Są między grad. dł. 132. i 145. sz. 1. i 23.

FILIPPINY NOWE, czyli **Wyspy de Palaos**, na morzu Indyjskim, między Filipinami dawnymi, Moluckiem i Maryańskimi wyspami leżące. Liczą ich na 37. ale te nie są nam dobrze znane. Zwartę są między Ekwatorem i Tropikiem Cancri.

FILIPPOL, lub **PHILIPPOLIS**, dawne i znaczne M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy, Bisk. Rezydencją jest Sandziaka. Leży nad rz. Maryzą, o m. 25. na półn. ku z. od Adryanopola, 75. od Konstantynopola. dł. 42. 30. sz. 42. 15.

FILIPPOW, m. Pol. w Woi. Trockim w Pow. Grodzieńskim, z Stwem niegrad. Od Olity ku w. około m. 10.

FILIPPOWCY, jest to lud wśród lasow i bagnow Litewskich osiadły gdzie niegdzie będący sekty mającej podobieństwo do Religii Chrześcijańskiej przy zabobnach i baśniach; małym handlem się bawią.

FILIPSEGGK, piękny zamek dobrze obronny w Weterawii, m. 3. na półn. od Butzbachu. blizko granic Hr. Solmskiego. Należy do Domu *Hesse-Darmstadt*.

FILIPSTOWN, eh. King-

stown.

FILIPSTADT, *Philippolis*, Filipstadt, m. Szwedzkie w Wermelandyi. Leży między bagnami i stawami, o 7. m. na półn. od Karlsstadu, 42. od Sztokolmu. dł. 30. 5. sz. 59. 30.

FILISBURG, lub **PHILIPPSBURG**, *Philippoburgum*, M. Niem. w cyr. Renn wyż. Jest bardzo mocne, i uważane jako przedmurze Państwa Niem. Cesarz ma prawo podczas wojny trzymania tu swego garnizonu. Zdobyły go woyska Cesarzkie na Bisk. Spireńskim r. 1633. wkrótce potem Szwedzi, i oddali go Ludwikowi XIII. Odebrał go Cesarz r. 1635. a znowu Francuzi r. 1644. Odzyskali go związkowi r. 1676. Wzięte było od Dellina Fr. 1688. i oddane 1697. Jeszcze r. 1734. opanowane zostało od Franc. ale ci wkrótce wrocili go Niemcom. Jest nad prawym brzegiem Renn, na ktorey rz. piękny ma most na białych sławianach, w miejscu gdzie Salza łączy się z Renem. O m. 2. od Spiry, 5. od Landau, 9. od Wormacyi, 10. od Strazburga, 115. od Paryża. dł. 26. 8. sz. 49. 13. Filisburg zwal się niegdys Udenheim, miasto nal. do Bisk. Spireńskiego, ale fortyfikacye jego nal. do Rzeszy Niem.

FILLEK, *Filicum*, M. Węgierskie zburzone, w Hr. Nowogrodzkim. Turcy opanowali go r. 1554. Odzyskali go potem Chrześcijanie. Rokoszanie Węgierscy uczynili się jego Panami r. 1632. Jest nad rz. Ipolą, o m. 11. na półn. od Agryi.

FILTZIAMES, Filczama, przedtym *Warthi*, ziemia Fr. podniesiona na Xstwo z tyt. Para, blizko Klermontu, w Pow. Bellowaccńskim, na półn. ku w.

FIMARCON, Margr. Fr. mające w około na m. 12. miejscem jego głównym jest: *Casselnan*, o m. 1. od Kondomy.

FINAL, *Finalium*, M. Wł. i Marg. nad brzegiem zachodnim Rzecypospolitey Genueskiej z dobrą

Cytadellą, dwoma fortecami, zamkiem, i z portem. Kupione jest od Geneńczyków u Karola VI. Cesarza r. 1713. za 300000. talarów. Jest przy morzu śródziemnym, o m. 13. na połud. ku z. od Genuy, 22. na połud od Turynu, 24. od Kazalu. dl. 25. 52. lz. 45. 18.

FINALE, *Finalium*, Final, m. Wł. w Xstwie Modenkim. Wzięte było od wojsk Cesar. r. 1703. po nastąpieniu Francuzów. Odebrali go r. 1704. Fr. a Xżę Eugenj zdobył go 1706. Leży na kępie obłanej rz. Panaro, o m. 9. na połn. ku w. od Modeny, 5. od Mirandoli. dl. 28. 50. lz. 44. 50.

FINHAM, m. Fr. w Langwed. m. 3. od Montauban.

FINISTERRE, *Finisterre*, Finisterra, jest Kap najbliższy zachodu względem nie tylko Gallicyi i Hiszp. ale i Europy. Ma swe nazwisko od mniemania dawnych, iż tu był koniec ziemi, czyli świata, iż go daley za morzem nie znali. Jest tamże wieś tegoż im.

FINLANDIA, *Finnonia*, Prow. Szwedzka, gran. na z. z Golsfem Botnickim, na w. z Rossją, na połud. z Golsfem Finlandzkim i Ingryą, na połn. z Botnią i Laponią. Obfituje w bydło, pastwiska i ryby. Mowią językiem szczególnym. Sztuka cała ich składania wierszy zależy na tym, iż dwa, lub trzy słowa zaczynają się jednakowoż. Finlandia ma tytuł Xstwa, i zawiera 6. wielkich Kram. Finlandią właściwą, Kajanją, Tawellandją i wyspę Aland, Nylandją, Sawolaxją i Karelię. Abo jest iey M. S. Finlandia właściwa dzieli się na północną i południową. Część Finlandii ustąpiona została Moskwie. Golf Finlandzki rozciąga się wzdłuż na m. 90.

FINMARCH, *Finmarchia*, Prow. Laponii Duńskiej czyli Norwegickiej; składa część Wielkorządztwa Wardhuskiego. Kray gorzki, niepłodny, mało mieszczący, obfity

w zwierze szacowane dla futra.

FINSTERWALD, ciemny las, m. i grod Niem. w cyr. Miśni, o m. 8. na w. od Kotbuza blisko Luzacyi.

FIONDA, *Thafelis*, dawne m. Biskupie Azyatyckie w Natolii, blisko Golsu Satalieńskiego. Jest bardzo spustoszone, o m. 10. na połud. ku z. od Satalii, dl. 48. 32. lz. 36. 45.

FIONIA, lub **FUNEN**, znaczna wyspa Duńska na morzu Bałtyckim między wyspą Zeelandją i Jutandją, figury prawie okrągłej. Wydziałem bywa najstarzszego Krolewica Duńskiego. Obfituje w pastwiska, zboża i owoce, osobliwie jabłka, z których dobre robią tu jabłeczniki. Żywi wiele bydła, i koni dobrych. Lasy zwierza pełne, a brzegi ma bardzo rybne. Odensee jest M. S.

FIORRENZO, (San) m. na wyspie Korfyce, w części północnej, blisko Golsu tego im. z portem dobrym. Rezydencją jest Bisk. Nebbiykiego. dl. 27. 5. lz. 42. 35.

FIORREZZUOLA, *Florentiotta*, m. Wł. w Lombardii w Prow. Bulleto, w Xstwie Parmeńskim. Leży w bardzo miley równinie, o m. 8. na połn. ku z. od Parmy. Oyczyzną jest Kardyn. Alberoniego. dl. 27. 25. lz. 44. 56.

FIRANDO, *Firandum*; małe Krolestwo Japonii, na wyspie przyległej Xymo. Portugal. Holendrzy i Anglicy znaczny tu przedtym prowadzili handel.

FIRMIAN, ob. Sigmundkron.

FISCHAUSEN, m. Pruskie nad Frischhafem, z zamkiem, m. 2. na z. od Krolewca.

FISCHBACH, lub **Wisp**, m. Szwajcarskie w Walezyi wyż. o m. 11. na w. od Siony, sł. zwycięstwem Walizeczyków nad Amadeuszem Xciem Sabaudii.

FISMES, *ad Fines*, dawne M. Fr. w Szampanii, sławne dwoma Synodami tu miarami w wieku

IXtym i Xtym. Jest nad rz. Weslę, o *m.* 6. na z. od Rheims, 3. na poln. ku w. od Paryża. Oyczyzną jest Panny *Couvreur*, sławney komedyantki Franc. dl. 21. 22. sz. 49. 20.

FISIMA, Fussimi, lub Fussigui, st. M. Japońskie, o *m.* 16. od Osiaki, o 3. od Meako.

FISTELLA, lub FEEZA, M. Afryk. w Krol. Marokańskim w Prow. Tedeli z zamkiem mocnym, i z wieżą znaczną. Mieszkańcy są bogaci, obyczajni, wojenni. Nie mają prowadzą handel pięknymi kalfanami. Jest o *m.* 62. na poln. ku w. od Maroku, 50. na połud. od Fezu. dl. 12. 40. sz. 32.

FITACHI, lub FITATZ, *Fitacum*, Krolestwo w Japonii, na brzegu wschodnim wyspy Niphon leżące, na poln. ku w. od Jedo, a na połud. Kraju Oxuńskiego.

FIUM, *Finnium*, piękne, wielkie M. S. Prow. tegoż im. w Egypcie. Jest bardzo ludne, a Kofrowie mają tu swego Bisk. Widzieć się tu dają drogie i liczne wspaniałeysze starożytności zabytki. Mieszkańcy znaczny mają handel na płotna, len, figi, rozenki, rogoże, &c. Tu Prow. zawiera naywięcej kanałów, i mostów stawionych od Egypcyanów dawnych. Jest jedyną tu Krajiną, która wydaie rozenki. Leży Fium nad kanałem, który się z Nilem łączy, o *m.* 28. na połud. ku z. od Kairu, dl. 49. 4. sz. 29. Ob. St. Veit.

FIUMICINO, rz. w Krol. Neapol. między Rawenną i Rimini, i naczey zwana *Pisatello*, a dawniey *Rubicon*, którą przebywał Juliusz Cezar.

FLABEMONT, Opac. Fr. Premonstr. fund. r. 1140. w Xstwie Barskim, *m.* 3. na z. od Darney, czyni 4000. liwr.

FLADA, mała wyspka, jest jedyną z Welternow, położona między Skią i Lewis, mająca na miłę obwodu. Znaczna wielkim połowem w wielorybow i innych ryb mor-

skich.

FLAGY, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, o *m.* 2. od *Montreau*.

FLAIX, ob. Saint Germer.

FLAMANVILLE, m. Franc. portowe w Normandyi, *m.* 4. na połud. ku z. od Cherbourg.

FLAMARENS, Baronia Fr. w *Lomagne*, Pow. *m.* 4. na poln. ku w. od *Leicoure*.

FLANDRYA, *Flandre* po Fr., *Flandern* po Niem., *Flandria*, Wielka Prow. Niderlandu, którą dzielić można, na Flandryą Hollend. Francuzką, i Aust. Leży między morzem Niemieckim, Artezją, Brabancyą, Hannonią, i Hr. Zelandyi. Grunt ma urodzayny, obfity w dobre psze dla bydła. Obywatele są pracowici, slegmatycy, do handlu sposobni, rozśladni, ludzcy, miłośnicy swych wygod, rozrywek i wolności. Niewiały równie są piękne, iak cnotliwe. Religia panuje Katol. procz w części Holl. Prow. ta miała swych niegdys dziedzicznych Hrabow, i często stawala się teatrem wojny. Niekiedy niewłaściwie przez Flandryą całe Belgium Katolickie rozamie się.

FLARAN, Opac. Fr. Cyfter. w Hr. Fezenza., czyni 1600. liwr.

FLAVACOURT, m. Fr. *m.* 1. od Gisors.

FLAVIGNAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, *m.* 5. na połud. ku z. od Lemowiki.

FLAVIGNY, *Flavinicum*, Flawini, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Antyziodoreńskim, z sławn. Opac. Bened. pod im. S. Piotra, fund. od Widrada, ktore czyni 3200. liwr. Jest na górze, *m.* 3. na w. od Semuru, 12. od Diżonu, 56. od Paryża.

FLECHE, *Fleva*, Flesz, m. Fr. na granicy Xięstwa Andegawskiego, ku Prow. *Maine*, znaczne przez swe st. Kollegium fund. od Henryka IV. r. 1603. Leży nad Ligerą, o *m.* 10. na poln. ku w. od Andegawy, 10. od Cenomanu, 57.

od Parvza. dl. 17. 32. sz. 47. 42.

FLECKENSTEIN, zamek i Baronia Fr. w Alfacji niż. o m. 20. na pośn. od Haguenau, 14. od Landau.

FLEMMING, mały Powiat w cyr. Elektoratnym Saskim, blisko granic Marchii. Zboża wydać obficie. Ztąd wyszła sławna familia Flemmingow.

FLENSBURG, *Flensburgum*, piękne M. Duńskie, główne Guberniń, i nad Gólskem tegoż im. w Xięstwie Sleszwickim, z dobrą Cytadelą. Oycyzną jest Th. Fincka. Leży o m. 6. na połud. od Apenrady, 6. od Sleszwiku. dl. 27. 12. sz. 44. 50.

FLERS, m. Fr. w Normondji, z tyt. Hrabstwa, m. 3. na pośn. od Doyfrontu.

FLEKKEROEN, Flekkero. m. Norwegii, w Gubernii Aggerhuzkiej nad morzem z portem do brym.

FLESSINGA, *Vlissinga*, piękne, mocne i znaczne M. Holl. w Zelandji na wyspie Walchernie, z portem bardzo wygodnym, który czyni handel tu wielki. Jest to ieden z 3. placow, których strzeżenie pilne zalecał Karol V. Filipowi II. St. Amiral Ruyter ztąd był rodem. Leży przy uwiązcu Skaldy zwanym *Hondt*. Od Middelburga m. 1. od Sluys na pośn. ku w. w. 3. od Gandawy 10. dl. 21. 7. sz. 51. 26.

FLEURANCE, m. Fr. celne miejsce w Hr. Gaureńskim, m. 1. od *Leitoure*.

FLEURUS, wieś w Niderlandzie w Hr. Namurckim, między *Charleroy*, i *Gemblours*, pamiętna 2. potyczkami tu stoczonym; jedną r. 1622. w której Hiszpanie porażeni byli, drugą r. 1690. gdzie Xżę Luxemburski zbił związkowych. Jest od Namuru na w. o m. 6. dl. 22. 10. sz. 50. 25.

FLEURY, dawniey *Perignan*, m. Fr. podniesione na Xstwo z Margrabstwem Rokoselskim, o m. 2. od Narbonne. Tegoż im. m. Fr. w Pro-

wincyi Aureliańskicy, m. 1. od Sully. Inne w Szampanii, o m. 4. na połud. ku z. od Werdunu.

FLINES, Opac. Fr. Mniszek Cyfter. m. 2. od Duaku.

FLINT, *Flintum*, m. Angiel. w Kraju Wallii, z dawnym zamkiem fund. od Henryka II. Wylyła 1. Depna Parl. Od Londynu na pośn. ku z. m. 50. dl. 14. 20. sz. 53. 15. *Flintshire*, leży między Chetshirą na w. i Denbigshirą na z. Zawiera tanow ziemi blisko 160000. Deputuie na Parl.

FLIX, *Flixa*, m. i zamek Hiszp. w Katalonii. Fortyfikacye jego zwalone są. Jest nad rz. Ebrem, m. 10. na pośn. od Tortozy, 8. od Lerydy.

FLIXCOUR, m. Fr. w Pikardii, m. 3. od Anbianu.

FLOCELIERE, m. i Margr. Fr. w Pikawii, m. 3. od Mauler.

FLORAC, *Floriacum*, m. Fr. w Pow. Gewodańskim, blisko rz. Tarny, z tyt. Baronii, m. 4. od Meudy.

FLORET, Opac. Premonstr. w Belgium, między Oignies, i Namurum, o m. 2. od obydwóch, fund. r. 1121.

FLORENCYA, *Florentia*, dawne, wiel. mocne i st. M. Wi. stol. Toskanii, z Arcy Bisk. założonym od Marcina V. Uniwers. sławną Akademią, i z obroną Cytadelą. Jest zaś tak piękne, iż Xżę Albert *de Saxe* mawiał, że niepotrzebaby go dopuszczać Cudzoziemcom widzieć, tylko w fame święta i Niedziele. Zdobi go 152. Kościołow, 17. Rynkow, 160. posagow publicznych, wielka bardzo liczba przepysznych pałacow, z których najwspanialszy jest zwany *Pitti*, rezydencya Arcy Xcia. Tu to jest st. statua Wenery *de Medicis*, cud piękności i sztuki. Znaydnią się też wielkie Biblioteki, z których nayznaczniejszy jest S. Wawrzeńca, w której samych rękopisnow rzadkich na 3900. liczą. W Katedrze godney podziwienia jest Meridian zrobiony od Toskanelle-

nellego wyfoki 221. stop. który od 3. wiekow trwa dotąd cały. Naywiększe swe ozdoby winna Florencya wspaniałości Medyceuszow, iż sprawiedliwie jest zwana *Florençyą piękną*. Florentczykowie są ludzie szpofobni do wżyskiego. Dante oyciec Poezyi Włoskiej, Machiawel, Leon Alberti, Ameryk Wespucyusz, Mafó Finiguera, który sztukę rzeźby r. 1440. wynalazł, Baccio Bladim, który ją wydoskonalił, dl. Astronom Galilensz, wielki Muzyk Lulli, znakomity Historyk Guichardin, Leo X. i XI. Klemens VII. i Urban VIII. załczyli to miasto swym urodzeniem, iako i wielu innych wiel. ludzi. W Florencyi najpiękniejszym językiem Włoskim co do stylu i wyrazow mówią, zkąd przysłowie: *Lingua Toscana in Bocca Romana*. Leży nad rz. Arną, która ją przerzywa w rosfkofzney równinie. 19. m. na południe od Bononii, 24. od Medeny, 34. od Parmy, 36. od Mantuy, 46. od Wenecyi, 50. na półn. od Rzymu. dl. 28. 59. sz. 43. 46.

FLORENNES, *Florina*, m. w Bisk. Leodyjskim, między rz. Mozą i Sambra, o m. 2. na półn. ku w. od Filipwill, 5. ku połd. od Namuru.

FLENSAC, m. Fr. w Langwedocyi między Agdą i Pezenas, o m. 2. od obydwóch.

FLORENT-LE-VIEL, (Saint.) m. Fr. w Pow. Andegawskim nad brzegiem połudn. Ligery, o m. 9. od Andegawy, 19. od Saumur z Opac. Bened. czyniącym 10000. liwrow.

FLORENTINO, Florencka Prowincya, jedna z trzech, które składają wielkie Xiwo Toskanii, a ktorego M. S. jest Florencya.

FLORENTIN, (Saint.) *Sancti Florentini Castrum*, Florantyn, m. Fr. w pow. Senoneńskim z tyt. Wilkontego. Jest blisko brzegu rzek *Armanca* i *Armaçon*, o m. 6. na półn. ku w. od Antyziodoru, 10.

Tom I.

od Sens, 32. od Paryża.

FLORES, *Florum*, Wyspa na Oceanie, jedna z Azorow, około m. 7. mająca w okolo. Wydaie pastele i wżelkiego pożywienia dostatek. Należy do Portugalczykow.

FLORIMOND, m. Fr. w Alfacyi m. 3. od Bedfordu.

FLORYDA, *Florida*, wielki kray Ameryki półn. który się rozciąga, od rz. Panuko w Nowey Hiszpanii, wzdłuż Gofnu Meksykańskiego, i od morza półn. aż ku 18. gradusowi szer. Zawiera Lnyzianę, Florydę. Hiszp. Nową Georgią, i część Karoliny. Tak nazwana była od swego wynalczcy Jana *Poncede Leon*, który tę Prow. odkrył r. 1512. Hiszpanie nie posiadli ją, aż po wylaniu krwi wielkiej liczby dzikich rodaków. W powszechności tuteysl mieszkańcy są dorodni, cery oliwkowey, z przyczyny, iż swe ciała pewnemi nacieraia ziołami; chodzą prawie nadsy, są odważni i okrutni; bawia się boiem, rybitwą i połowaniem. Czczą iedynie Stońce za Boga, do niego się modlą, iemu poświęcaia kościoły, i na ofiarę mu zabiaia ludzi, których potym ciała jedzą. Razem niewiaſty i dzieci są u nich niewolnikami. Zostaia pod rządem *Kacykow*, czyli w familii swey starzzych, i *Parauſtow*, którym tylko wolno mieć żon wżecy; z pierwſzey iednak tylko dzieci są dziedziami. Mają swych kapłanow, czyli lekarzow, którzy w wielkiej u ludu są powadze, ktorych zowią *Jonafani*. Edukacya u nich zawilła na ćwiczeniach ciała w biegu, pływaniu, skakaniu, w czym rownaia swą walecznością niewiaſty męszczyznom. Obūtule Floryda w różne zwierza, ptaki i zioła. Hiszpanie ustąpili tu swey części Anglikom traktatem Werfalskim r. 1763.

FLOTTE, m. Fr. na wyspie *de Re*.

FLÖTZ, *Flotta*, m. Turcył Europeyskiej w Wofolzech nad Jaz

C c

Ioniką, blisko gdzie ta rz. łączy się z Dunajem.

FLOUR, (Saint.) *S. Florifanum*, m. Fr. w Arwernii wyższej ktorey pretendeuje być M. stol. z grodem i Bisk. postanowionym od Jana XXII. Handel tu wieki na zboże i mudy. Leży na gorze, m. 18. na pośd. od Klermoutu, 12. na w. od Aurillaku, 109. od Paryża. dl. 20. 45. 32." sz. 45. 1. 55."

FOCHEU, lub *Фотенков*, *Fochem*, Sl. w Chinacii M. S. Prowincyi Fokieny; ozdobne piękne mi budowlami, wspaniałemi mostami, i ulicami. Osiadłe jest od kupców bogatych; ma wielu ludzi uczonych. Leży nad rz. Miną w gruncie obfitym w *Lichi*, w *Lugyen*, w *Muiginty*. dl. 137. sz. 26.

FOCHIANOVA, Fokia, m. Natolii, na pośn. Smirny, na przeciw Meteliny z portem dobrym i zamkiem. Blisko miasta tego wojsko morskie Turkow od Wenetow porażone zostało, r. 1650. Zawie się nową, dla różnicy od *Fochia-velchia*, która niedaleko zjad jest tylko wsią małą.

FODWAR, *Fodouarium*, m. Węgierskie, na przeciw Koloczy z drugiey strony Dunaju. dl. 36. 55. sz. 46. 45.

FOGARAS, zamek i forteca w Państwie Siedmiogrodzkim, z Bisk. Greckim, o 10. m. na z. od Kronstadt, dl. 42. 15. sz. 46. 30.

FOGGIA, m. w Krol. Neapol. w Kapitanacie, o m. 5. na pośd. ku z. od Manfredonii, przy rz. Cerbaro. Tu r. 1285. Karol Xzć Andegawski Krol obojga Sycylii umarł. Na ciałach miasta tego sumy 430000. czerw. zł. Krolowi Hiszp. Filippo-wi II. pożyczoną, ubezpieczyła Krolowa Pol. Bona. Sumina ta, dziedzictwem spadająca na Zygmunta Aug. i siostry jego, znaioma jest pod imieniem *Summ Neapolitańskich*.

FOI, (Sainte) Foa, m. Fr. w pow. Agenenskim nad Dordonią niżej Bergeraku o m. 5. z sądami Krol.

pamiętne jest kilka wytrzymałemi oblężeniami w czasie zamieszania Krolestwa. Od Gnata *de la Force* pobite zostało; r. 1621. Tegoż im. m. Fr. na z. ku pośd. od Toulouy jest o m. 8.

FOIGNI, *Fussiniacum*, Opac. Fr. Cyster fund. r. 1121. o milę od *Vervins*, czyni rocznie 15500. liwrow.

FOIX, *Fuxum*, Foa m. Fr. w Wielkorządztwie Ruffyllofskim na granicy Francyi ku pośd. Stol. Hrtegoż im. ktore ma swe partykularne stany. Miasto Foix leży pod górami Pyreneyskimi, o m. 3. na pośd. od Pamiers, 12. od Toulouy na pośd., 10. od S. Lizier, 162. od Paryża, dl. 19. 15. sz. 43. 2. ob. S. Volusien.

FOKIEN, Fokiena Prow. Chińska nadmorska, 11sta w tym wiel. Cesar. Prowadzi handel wielki. Mieszkańcy są dowcipni, sprawni, i wylani na roskofcie. Góry dostarczają tu drzewa obficie do budowli okrętow. Fochem M. S.

FOLEMBRAI, *Follanebraium*, wieś z dawnym pałacem Krolow Fr. spustożonym od pan. Ludwika XIII. m. 2. na pośd. od Chauni.

FOLIGNI, *Fulgina*, m. Wl. w Umbryi, z Bisk. dependującym tylko od Pap. Zdobią go piękne pałace i wspaniałe kościoły. Jest handlowne, i sławne przedniemi konsiturami, papierniami, fabryką materyi jedwabnych, iarmarkami biegłych prawników, i lekarzow, ktorych to m. wiele sławnych wydało. Leży na spadzistym schyłku jedney góry, w gruncie miłym, i żyźnym, blisko Topino, 5. m. na pośn. od Spoletu, 27. od Rzymu. dl. 30. 13. sz. 42. 57.

FONCHIALE, ob. Funchal. **FONCOMBAUD**, *Fons-Combaldis*, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1090. nad Krezą m. 2. od Blanc. 2400. liwr. czyni.

FONDETES, m. Fr. w Turonii blisko Ligery m. 2. od Tours.

FONDI. *Fondi*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z Bisk. Jest w granicy urodzajnym, ale w niezdrowym powietrzu blisko jeziora tego im. o m. 17. na połn. ku z. od Kapuy, 20. od Neapolu, 22. na pold. ku w. od Rzymu. dl. 31. 3. sz. 41. 22.

FONGWILLIERS, m. Flan-dryi, m. 3. na z. od Bapaume.

FONSFORT, źródło śl. w pow. Forezkim, przy *S. Galmier*, mające smak kwasny, pomocne na kamień o m. 8. na połn. ku z. od Lugdunu.

FONTAINE - BLEAU, *Bleaudi fons*, Fontenbło, m. wy-spy Franc. w pow. Gatyneńskim, znaczne pałacem Krolewskim, i zwierzycem wielkim, gdzie Krolowie Franc. zwykli na rozrywki polowania udawać się od czasu Ludwika VIII. Las który go otacza, zawiera 26424. łanow. Henryk III. i Ludwik XIII. tu się urodzili. Jest o m. 14. na pold. ku w. od Pary-ża.

FONTAINE-D'ALAIY, w Diec. Alezyjskiej; *Fontaine Daniel*, fund. r. 1204. o m. 1. od Mayen-ny czyniące 8000. liwr. *Fontaine-Guerard*, fund. 1135. o m. 4. od Rotomagu; *Fontaine-Jean*, w pow. Gatyneńskim, o m. 2. od Chatillon, czyniące 2700. liwr.; *Fontaines-Blanches*, w Diec. Turoneńskiej, m. 2. od Amboisy, czyniące 4000. liwrow; *Fontenay*, o m. 1. od Mont-baru, fund. r. 1118. czyniące 8000. liwr. są wszystkie Opac. Cyfienkie we Fr.

FONTAINE-DEFER, źródło wody mineralnej w Pikardii przy Bolonii, dobre przeciw zatwar-dzeniom. Inne zwane *Fontaine-la-Vinense*, w Pow. Gapenskim, ma smak wina.

FONTAINE-FRANCOISSE, m. Fr. w Burgundii, o m. 3. na połn. Ru w. od Dijonu, sławne wy-graną odniesioną od Henryka IV. nad Xciem *de Mayenne*, s. 1595.

FONTAINE-LEVEQUE, *Fons Episcopi*, m. Niderlandu Fr. w Hanonii, blisko Sambry, o milę na z. od Charleroy, m. 6. od Namuru, 4. na w. od Mons. Ustapio-ne było Francji traktatem Akwiz-grańskim r. 1667.

FONTAINE-SUR-SOMME, w Pikardii, o m. 2. od Abbe-willi. *Fontaines*, o milę od Lugdu-nu, 7. na w. od Gien. *Fontanges*, w Arweronii, m. 11. na połn. ku z. od S. Flour, są male m. Franc.

FONTAKABIA, *Fons raptidus*, male m. Hiszp. ale bardzo mocne w Biskai w Prow. Gwipskoia z zamkiem dobrym. Jest nieiako kluczem Hiszpanii z tej strony. Le-ży nad morzem przy wyściu Bidaf-loy, o m. 9. na połud. ku z. od Ba-yonny, 25. na w. od Bilbao. dl. 15. 51. sz. 43. 23.

FONTENAY, wieś Fr. z gro-dem, o m. 4. na połud. od Antyzi-odoru, śl. potyczką tu zwiedzioną między dziećmi Ludwika łagodnego Kr. Fr. r. 841. między tą wsią i drugą, raczej niż w Fontenay, o m. 2. na z. od Tonnerry.

FONTENAY-LE-COMTE, *Fontanetum Comitum*, piękne m. Fr. w Piktawii niż. sławne handlem zn. i izmarkami. Oyczyzną jest Piotra Briśota, Jędrzeia Tiraqueau, i Fran. Wiette. Jest nad Wendcą, m. 6. od morza, 10. na połn. ku w. od Ru-pelli, 118. od Paryża.

FONTENAILLES, ziemia Fr. podniesiona na Margr. m. 2. od Caen.

FONTENAY L'ABBAT-TU, m. Fr. w Santonii, m. 2. od Nierty, erygowane na Xięstwo Parośwo pod imieniem *Rohan-Rohan*.

FONTENELLES, Opac. Fr. August. fund. r. 1210. czyni 2500. liwr. o milę od Roche nad Yonną. Tegoż im. jest Opac. Cyfster. o milę od Valenciennes. Ob. Vandrille.

FONTENOY, wieś w Flan-dryi blisko rz. Skaldy, m. 1. od

Tournay, pamiętna wygrana Francuzow dnia 11. Maia r. 1745.

FONTENOY, wieś Fr. w Lotaryngii z tyt. Hr. m. 3. na z. od Nancy. Ob. Fontenay.

FONTEVRAULT, *Fons Ebraldi*, m. Fr. w Pow. Andegawskim z Opac. Mniszek fund. od Roberta *d'Arbrissel*, m. 2. od Ligery, 3. od Saumur, 64. od Paryża.

FONTFROIDE, m. 3. od Narbonne, czyniące 8000. liwrow fund. r. 1130. *Fontguillem*, m. 4. ra w. od Bazas, czyniące 2200. liw. fund. około 1147. *Fontmorigny*, m. 3. od Niwerny czyniące 4000. liw. fund. r. 1148. sę Opac. Cysterskie we Fr.

FORCALQUIER, *Forum Calcarium*, M. Fr. w Prowancyi, stol. Hrabstwa tegoż im. Leży na górze, o m. 7. na połud. ku z. od Systerony, 12. od Aix, 140. od Paryża. dl. 23. 31. sz. 43. 58.

FORCE, (la) m. Fr. w Pow. Perigord, m. 2. od Berżeraku, podnieśione było na Xltwo Parostwo.

FORCHAIN, lub FORCHEIM, *Forchemium*, *Turtavia*, lub *Forchana*, obronne M. Niem. w Frankonii w Bisk. Bamberskim z pięknym Arsenalem, i zamkiem nad rz. Rednicą, m. 6. na połud. od Bambergi, tyleż na połn. od Norymbergi. Jest główne miejsce grodu swe-go. dl. 28. 40. sz. 49. 44.

FORA, Foehr, lub Fore, mała wyspa na morzu Niem. ku brzegowi zachodniemu Xltwa Slezwickiego. Obfitnie naywięcey w bydło i zboże. Nal. do Danii. Mieszkańcy zachowują obyczaje, ięzyk i ubior dawnych Fryzow.

FORE, dwa małe m. w Irlandii, jedno w Hr. *Est-Meath*, drugie w Hr. *Meath*. Maią prawo deputowania na Parl.

FORES-MONTIERS, Opac. Fr. na połn. Abbewilli zakonu S. Bened. fund. r. 1045. czyni 6000. liwrow.

FORESTIERES, (Villes)

ob. Wald-Städten.

FORET-NOIRE, ob. Schwartz-Wald.

FOREZ, *Foregium*, Pow. Forecki we Fr. między Pow. Lugdunskim, Belloiocenskim, Arwernią i Welaią. Leży w rozległej dolinie, żyźney i miley, którą przerzyna Ligera. Dzieli się na górny i dolny. *Montbrison*, jest M. S. Przyłączony był do Korony po śmierci Hetmana W. Burbona.

FORFAR, *Oryhea*, m. Szkocyi półn.stol. Prow. Aughuzkiny; deputuje na Parl. Jest przy jeziorze, które rozlewa rz. wpadająca w Taya, o m. 4. na z. od Montrozy, 14. na połn. od Edynburga, 140. od Londynn. dl. 15. 5. sz. 56. 50.

FORGES, *Forgia*, Forża, m. Fr. w Normandyi wyż. st. wodami mineralnemi. Leży w małym Pow. Bray, o m. 9. na połn. ku w. od Rotomagu, 4. od Gournay, 3. od Neuschatel, 25. od Paryża.

FORLI, *Forum Livii*, M. Wł. w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego, i z dwoma Cytadellami. Podało się było Stolicy Apostol. pod Juliuszem II. Zaśczycaią go piękne gmachy publiczne, i niemała liczba ludzi sławnych, którzy tu swe wzięli urodzenie. Leży w Kraiu urodzajnym, miłym i zdrowym, m. 4. od Faenzy, 8. na połud. ku z. od Rawenny, 18. od Floreny. dl. 29. 33. sz. 44. 13.

FOROJULIENSKI Powiat, ob. Friuli, Frejus.

FORMELLO, m. Wł. w Prow. Patrimonium S. Piotra, m. 5. na połn. ku z. od Rzymu, ozdobne pięknym pałacem Xcia *Chigi*.

FORMENTERA, wyspa jedna z Balearskich na połud. Iwki; jest niemieszkaną z przyczyny mnogości gadow tu znajdujących się. Nal. do Krola Hiszp.

FORMIGNY, *Forminiacum*, wieś Fr. w Normandyi niż. m. 4. na w. od Igigny, tyleż na z. od Bayeux. Pamiętna jest przegrana tu Angli-

kow r. 1450. pod Karolem VII.

FORMOZA, *Formosa*, wyspa znaczna na morzu Chińskim, którą gór pasmo dzieli na wschodnią i zachodnią. Część wsch. nie jest mieszkaną tylko od właściwych rodaków, którzy od Chińczyków mieni są za dzikich. Zachodnia część jest pod pan. Chińskim, którzy ztąd wypędzili Hollendrow r. 1661. Jest kraj dziwnie dobry, i w wszelkie wygody życia obfity. Rodacy są obyczajów łagodnych, szczerzy, sprawiedliwi, swarow i kradzieży wieley nieprzyjaciele, w strzelaniu z łukow nazywają się, i szybcy w biegu. Na ciałach swych rysują różne figury drzew, zwierząt, kwiatow &c. M. S. jest *Taiouan-Fou*, od którego u wyspa u Chińczykow też ma nazwisko.

FORNOVE, czyli **FORONUOVO**, *Forum novum*, m. Wł. w Xstwie Parmeńskim, sławne potyczką, którą Karol VIII. wygrał na Włochach r. 1495. o m. 3. na połud. ku z. od Parmy.

FORST, *Forsta*, m. Niem. w Luzacyi z zamkiem na kępie oblanej rz. Nissą, o m. 6. na połud. ku z. od Kotbuza. Część miasta nal. do Hrabi de Promnitz, zamek zaś jest Elektora Saſkiego. Mieszkać go nie trzeba z *Forstem* leżącymi w Elek. Kolońskim, który nal. do domu *Mesternich*.

FORT, (S.) m. Fr. m. 3. na połn. od Kofnaku.

FORT-FRIDERTCH, ob. *Friderichs*.

FORT, i PORT-DAUPHIN, jeden z najpiękniejszych i najlepzych portow w Afryce, na wyspie *S. Domingo*, należy do Francuzow.

FORT-DE-KEIL, ob. *Kell*.

FORTELE, *Fortella*, wspaniały zamek Franc. blisko *Rosay* w Bryi.

FORTEVENTURA, znaczna wyspa Afryk. na Oceanie Atlantyckim, jedna z Kanaryjskich,

odkryta od Jana *Betancourt* Szlachcica Franc. r. 1417. Należy do Hiszp.

FORTH, *Forchea*, rzeka Szkocyi połud. która daje nazwisko golfowi, zwanemu *de Forth*.

FORT-LOUIS, *Arx Ludovicia*, Forteca Ludwika, obronny plac Fr. w Alfacyi ufortyfikowany od Ludwiką XIV. na kępie oblanej Renem, m. 8. na połn. od Strazburga, 5. na połud. od Landau, 20. od Brisaku, 5. od Weissenburga.

FORT-LOUIS, forteca w Afryce w Senegalii wzięta od Anglikow r. 1758.

FORT-LOUIS, forteca Amer. na wyspie *Kayennie* zbudowana od Franc. r. 1643. Wzięta była od Hollendrow r. 1675. a odebrana od Hrabiego *d'Esrees* r. 1676.

FORTUNADE, (S.) m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim.

S. FORTUNAT, m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. *Wiwareńskiey*.

FORZA-DE-AGRO, *Agri Fortalitium*, m. Wł. w Sycylii w *Prow. di Demona*, przy potoku, o m. 8. na połud. od Messyny.

FOS-DI-NOVO, *Fossa nova*, m. Wł. o m. 2. na połn. od Saſzany w dolinie *di Magra*; nal. do *Margrabi di Fos-di-Novo*, z domu *Malespinow*.

FOSSANO, *Fossanum*, mocne m. Wł. w Xstwie Piemonckim z zamkiem dobrym i Bisk. *Suffr. Turynskiego*. Jest nad *Sturą* m. 4. od *Coni*, 10. na połud. od *Turynu*, 11. od *Pigneroli*, 4. od *Mondovi*.

FOSSAT, m. Fr. w *Hr. de Foix*, m. 3. na połud. od *Pamiers*.

FOSSERET, m. w Langwedocyi, m. 3. na z. od *Rieux*.

FOSSEUX, Baronia Fr. m. 3. na połud. ku z. od *Atrebaty*.

FOSSOMBRONA, *Forum Sempronii*, m. Wł. w Xstwie *Urbinińskim* z Bisk. Leży blisko rz. *Metro*, o m. 5. na połud. ku w. od *Urbinu*, 5. i poł od *Fano*, 7. na połud.

ku z. od Pefaro. dl. 30. 19. fz. 43. 41.

FOTHERAINGAY, zamek w Anglii, o m. 4. od Peterboruga, gdzie Krolowa Marya Stuart w więzieniu ofadzona była.

FOUCAR MONT, m. Fr. w Normandii, m. 3. na połn. ku z. od *Amale*. Znajduie się tu Opac. Cyfter. fund. r. 1130.

FOUE, ob. Fuva.

FOUG, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 1. od Toul.

FOUGERES, *Filicaria*, M. Fr. w Brytanii z zamkiem dawnym i Opac. August. nad rz. *Cuesnon*, o m. 10. na połn. ku w. od Rennes, 9. od *Auranches*, 60. na z. od Paryża. *Fougeroles*, w Pow. Cenomańskim, o m. 6. na połn. ku z. od Mayenny.

FOUILLOUSE, m. Fr. w Pow. Forezskim, m. 4. na połud. ku w. od Montbrisony, 2. na w. od S. Marcellina.

FOURAS, i S. Laurent, m. Fr. w Pow. Alteńskim, o m. 4. na połud. Rupelli.

FOURQUEVAUX, m. Fr. w Langwed. z tyt. Margr. o m. 4. na połud. ku w. od Toulozy.

FOWEY, m. Angiel. nadm. w Prow. Kornuwallii, wysła 2. Dep. na Parl. Jest o m. 75. na połud. ku z. od Londynn.

FRAGA, obronne M. Hfzsp. z dosyć dobrym zamkiem w Krol. Aragonii, sławne zwiedzioną tu potyczką r. 1134. Leży blisko rz. *Cinca*, m. 12. na połud. od Balbastro, 20. od Saragossy. dl. 17. 28. fz. 17. 38.

FRANCASTEL, m. Fr. w Pikkardii, m. 2. od Breteuil.

FRANÇOISE, m. Fr. m. 2. od Montauban.

FRANCYA, *Franco*, *Francia*, wielkie Krol. Europeykie, gran. na połn. z Niderlandem, na w. z Szwyjcarami i Sabaudyą, na połud. z morzem śródz. i górami Pyreneyjskimi, na z. z Oceanem. Długości ma

około m. 240. szer. 220. Powietrze tu jest zdrowe, czyste i umiarkowane; położenie jego miłe i korzystne. Ma góry i rzeki znaczne; grunt urodzajny, obfity w zboże, leguminy, owoce i wino &c. rudy żelazne, ołowiane, cynowe &c. Kraj jest ludny, i liczy na 20 millionow ludzi. Nauki, rękodzieła, i handel ledwie gdzie na świecie w rownym jest stopniu. Ma wiele Akademii, i 20. *Universitates*. Sama Religia Katolicka jest panującą, i znożoną. Zawiera to Krol. 18. Arcy Bisk. 114. Biskupstw, nie rachuiąc 6. Bisk. wyspy Korfyki, 13. Parlam. 34. Wielkorządztw, 40. Gubernii. Obywatela są obyczajni, grzeczni, oświeceni, czyniący pozycie z sobą wesołe i miłe. Krol ma tytuł *Christianissimus*. Familia teraz panująca jest Burbońska. Dochody Krola Fr. są wielkie, i służą do utrzymania znaczego woyska. Dymy sam Krolewski wynosi na 10. tysięcy ludzi. Francyi położenie jest bardzo wygodne co do handlu, inż z przyczyny wielu Portow na Oceanie i morzu śródziemnym, inż że będąc w śródku Europy ma łatwą komunikacyą z innemi Państwami. Znacznieyże iey Prowincye są: Alfacya, Pow. Alteński, Anguleński, Andegawia, Armaniak, Artezya, Arwernia, Aurelia, Pow. Belloczeński, Belsia, Pow. Bigorreński, Bityryceński, Burboński, Bressia, Britania, Bria, Bugezia, Delfinat, Fladetya, Forez, Frankkont, Gaskonia, Gwienna, czyli Akwitania, Hannonia, Kambrezja, Langwedecya, Pow. Lemowiceński, Lugduński, Lotaryngia, *Maine*, lub Pow. Cenomański, Marchia, Nawarra, Pow. Niwerneński, Normandia, Perche, Perigord, Pikkardia, Piktawia, Prowancya, *Querci*, czyli Pow. Kadurfski, Ruteneński, Ruffyllon, Santonia, Szampania, Turouia, trzy Biskupstwa, i Pow. Wiwateński. Każda z tych Prow. dzieli się na różne Krainy, ktore iwe mają nazwiska.

Paryż. jest M. S. całej Francyi. Do tego Krol. nadto należą różne Państwa i wyspy w Ameryce &c.

FRANCUZKA Wyspa, *Iste de Franco*, Prow. Fr. między Normandią, Pikardią i Szampanią leżąca, zawiera prócz okolicy Paryzkiej, Pow. Bellowaceńki, Walezki, Hr. Senlis, Wexin Francuzki, Powiat Gatyński, Manteński, Goelz, Multien, i Hurepoin. Paryż M. S. ob. Kanada, Maurycy.

FRANCHE-COMTE, czyli *Comté de Bourgogne*, *Burgundie Comitatus*, Franżkont, czyli Hrabstwo Burgundyi. Znaczna Prow. Fr. między Lotaryngią, częścią Szampanii. Xięstwem Burgundyi i Szwajcarami. Długa jest na *m.* blisko 50. Szer. 32. dzieli się na 14. Grodow. Obfituje w zboża, wino, bydlę, konie, góry żelazne, cynowe i ołowiane. Przerzyna ją 5. rzek znaczniejszych: *Sona*, *Lougnon*, *Doux*, *Louve* i *Dain*. Ludwik XIV. zdobył ją r. 1674. i ustąpiona została Francyi traktatem Nimezjskim r. 1678. *Besancon* jest iey M. S.

FRANCHEVILLE, *m.* Fr. w Normandii, *m.* 2. na połu. ku z. od *Veneuil*.

FRANCHIMONT, Franżmont, M. S. Margrabstwa Franżmonckiego, które kupił Elektor Koloński r. 1731. Leży w Kraju Leodyjskim, o *m.* 6. na połud. ku w. od Leodium.

S. FRANCISCI Insule, *Iles de St. Francois*, Wyspy S. Franciszka, Są Wyspy Ameryk. w Kanadzie w Kraju Irokweńczyków, przy końcu jeziora S. Piotra. Jest ich 5. lub 6. Są zarosłe lasami pełnymi różnego zwierza. Zyto tu najpiękniey rośnie. Tegoż im. jest rz. w Ameryce wyżey Mont-Realu, która rozciąga się wzdłuż na *m.* 7.

FRANCKENBERG, *m.* Hafsy wyższy nad Ederą z dawnym zamkiem, główne miejsce Grodu. Znaczne obfituje mianami srebra i miedzi. Jest o *m.* 7. na połu. od

Marpurga, i należy do Landgraffa Hesse-Kasselskiego.

FRANCKENBERG, *m.* i Grod Niem. w cyr. Saxonii wyż. nad Zschoppą w dystryk. Ertzgeburskim, blisko Woiglandii. Częstemi pożarami mocno nadwerężone zostało. Piękne tu znajdują materiy wełnianych fabryk.

FRANCKENDAL, *Francondalia*, Frankendalia, nowe i mocne M. Niem. w Państwie Elektora Woiewody. Tu miana była st. rozmowa między Anabaptystami. Wzięte było od Hiszp. r. 1623. od Szwedow r. 1632. a potym od woysk Cesar. Ustąpione było Elekt. Woiewodzie Reńskiemu traktatem Westfalskim. Francuzi pod Hetmaństwem Delfina zdobyli go r. 1688. i zburzyli go 1689. Ale wkrótce od Elektora Woiewody odnowione zostało. Leży blisko Rennu przeciw Manheimu, o *m.* 5. na połud. ku z. od Heidelbergi, 5. od Spiry, 2. na połud. od Wormacyi, 105. od Paryża. dl. 26. 4. sz. 49. 28.

FRANCKENHAUSEN, *m.* Niem. w Turynii nad Wipperą, należy do Xcia Rudelsztadzkiego, a który dependuje od Elekt. Salkiego. Ma znaczne zupy solne.

FRANCKENSTEIN, *m.* i miejsce główne Regencyi Frankensreynskiej w Szląsku z pięknym zamkiem. Nał. do Xżat Auersberfskich. Leży w Xstwie Munsterberfskim, o *m.* 4. na z. od Munsterbergi, w Kraju bardzo urodzajnym, obfitym w zboże osobliwie w pszenicę. Proch do strzelania bardzo dobry tu robią. Inny *Frankenstein* w środku Langrafft. Darmsztadzkiego, i o *m.* 2. na połud. ku w. od Darmsztadu, jest dziedzictwem Baronow *de Franckenstein*.

FRANCKENSTEIN, *m.* Niem. w Xstwie Dwoch Mostow, o *m.* 8. na połud. ku w. od *Zweybrück*.

FRANCONVILLE, *m.* Wyspy Franc. o *m.* 4. na połud. od Pa-

ryża, 3. od Pontoife.

FRANEKER, *Franquera*, piękne i mocne M. Niem. w Belgium Hollend. w Fryzyi, z zamkiem u Uniwers.; ozdobione gmachami publicznymi, i wspaniałemi Pałacami. Jest o *m.* 2. od Zuyderzee, między Lewardą i Harlingą, o *m.* 2. od nich, 6. na poln. od Slooten. dl. 23. 8. sz. 53. 12.

FRANKFORT nad Menem, *Francofordia*, *Francofurtum ad Menum*, dawne, wielkie i piękne M. Niem. w Frankonii, znaczne wielkim handlem, i walmi iarmarkami. Katol. mają tu wiele Kościołow, i Lutrzy Zborow. Obywatele od Prawa Kadukowego w Fr. r. 1767. są uwolnieni. Tu to Elektorowie Niem. swe mają ziazdy do obrania Cesarza czyli Krola Rzymskiego. Oyczyzna jest Karola Łyfego Krola Francuzkiego i Adama Elsheimera. Leży w Weterawii, w rowinie bardzo żyzney nad rz. Menem, który go dzieli na dwa miasta, jedno zwane *Saxen-Hausen*, drugie *Frankfort*; Karol W. zgromadził w tym mieście Zbor Bisk. r. 804. z przyczyny decyzji Zboru drugiego Niceyjskiego względem obrazow. W Frankforcie dochowuje się dotąd il. *Bulla złota* w swym oryginalu, napisana od Karola VI. Cef. r. 1356. Jest o *m.* 8. na poln. ku w. od Moguncyi, 18. na poln. od Heidelbergi, 13. od Wormacyi, 30. od Kolonii, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dl. 26. 15. sz. 50. 6.

FRANKFORT nad Odrą, *Francofurtum ad Oderam*, bogate, wiel. i piękne M. w średniey Marchii Brandeburskiej, niegdys Cesar. teraz nal. do Krola Pruskiego. Znakomite przez swą śl. Uniwers. fundowaną r. 1506. i wielkie iarmarki. Handel jego jest bardzo znaczny osobliwie z Polską. Od Sztetina na połud. o *m.* 12., 18. od Berlina, 30. na poln. ku w. od Wittembergi, 100. od Wiednia, od Krakowa *m.* Niem. 64. dl. 32. 35. sz. 52. 20.

FRANKONIA, *Franconia*, po Niem. *Fränkischer-Kreis*, cyrkuł, czyli Prow. Niem. gran. na w. z Czechami, i Palatynatem wyższym, na z. z Palatynatem niż. i Arcy Bisk. Mogunckim na połud. z Bawaryą i Szwabią, na poln. z Misnią i Turynią. Położony jest w słynnym prawie śrózdku Niemiec, ma figurę kola, którego diamecr wynosi na *m.* 60. śródek jego jest bardzo żyzny, ale ku granicom jest pełny gór nieuprawnych i lasow. Rzeka w nim znaczniejsza jest Men. Religia panująca jest Luterska, ale po mieyscach wielu mieszczą się Katol. Proteſtanci mają tu swe Zbory, iako i Żydzi Synagogi. Zawiera w sobie różne mnieysze Państwa Duchowne i Swieckie. Duchowne są 4. znaczniejsze: 1°. Wielki Miśtrz Teutoński *de Mergentheim*. 2°. Bisk. Bamberckie. 3°. Bisk. Wurtzburckie. 4°. Bisk. Aichstadzkie. Swieckie są: 1°. Burgrawiat wyższy, w którym *Baireuth*, *Culmbach* &c. Burgrawiat niż. zwane inaczey Margrabstwem Aufpachskim, i Xstwa Henneberg, Koburg, i Schwartzenberg. 2°. Hrabska *Imperii*. 3°. Miasta Cefar. wolne. Szlachta Frankonska jest bardzo mocna; nie wchodzi nic w interessa cyrkulu, ale składa stan nieiako osobny, i miewa swe obrady w Schweinfurcie R. 1769. wyrobiła dla siebie i dla poddanych wyięcie od prawa Kadukowego we Fr. Co do stanow cyrkulu Frankonskiego Bisk. Bambercki, i Margrabia Brandeburski na Baireucie i Kulmbachu, są dyrektorami mocą dawnych traktatow.

FRANQUEMONT, dobra w Xstwie Montbelliardu, we Fr. o *m.* 8. na połud. od Montbelliardu, nad rz. *Doux*. Rząd i dochody należą do Xcia Montbelliardzkiego, pod najwyższą zwi-rzecznością Bisk. Bazyleyjskiego. Toż nazwisko dane było pod tyt. Hr. ziemi *Han*, w Xstwie Barskim, między Barami Xiążęcym i S. Michel.

FRANQUEVAUX, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1143. czyni 2000. liwr. m. 4. na połud. od Nimes.

FRASCATI, *Tusculum novum*, Fraskata, bardzo piękne M. Wł. zbudowane blisko na tymże gruncie, gdzie dawne za Rzymian było *Tusculum*, z Bisk. niezależnym tylko od Pap. i jednym z 6. którzy obierają Kardynałów. Zdobi go wielka liczba pałaców kosztownych, i karkofiznych ogrodów, które Włochy winnicami *la Vigna* nazywają. Leży pod górą, o 5 m. na połud. ku w. od Rzymu, 4. od Palestriny. dl. 30. 12. sz. 41. 48.

FRAUENBERG, lub FRAUMBURG, M. Pruskie w Xłwie Warmińskim zaścianek Katedr. Kościołem Biskupstwa Warmińskiego, którego Kopernik był Kanonikiem. Leży nad Haffem, o 4. m. na połn. ku w. od Elbląga.

FRAUENBERG, czyli Hlubocka, zamek obronny w Czechach, w cyr. Bechmińskim. Wzięte było od Wojsk Pruskich r. 1744. ale ciż wkrótce do opuszczenia go przy muszeni byli.

FRAUENBURG, m. Kurlandzkie z Ekonomią Xiążęcą i zamkiem zruynowanym. Jest w Starostwie Goldyńskim.

FRAUNHOSEN, włość udielna w Niem. w Bawaryi niż.

FRAUSTADT, ob. Wschowa.

FRAWENFELD, m. Szwajcarskie, stol. Turgowii. Są tu dwa Kościoły, dla Katol. jeden, a drugi Protestancki. Leży na wzgórce, blisko rz. Murgi, m. 6. na z. od Konstancyi. dl. 26. 35. sz. 47. 40.

FRAWENSTEIN, m. Niem. w Saxonii wyż. nad rz. Muldą, o m. 6. na połud. od Drezna.

FRECKENHORST, fl. Opatstwo w Bisk. Monasterskim dla szlachetnych nad rz. Elmą o m. 7. na w. od Munsteru.

FREIDBERG, lub FREYBERG, *Friberga*, mocne M. Niem. w Misji, sławne przez swe minery, i

grohem Xiąt Domu Elekt. Sakkiego. Dobyte było od wojsk Cesar. r. 1632. a r. 1762. Prusacy nad Wojsk. Imper. znaczną tu odnieśli korzyść. Jest nad rz. Muldą, o m. 15. na połud. ku w. od Lipska, m. 6. na połud. ku z. od Drezna. dl. 31. 15. sz. 51. 2. Jest tu zamek zwany *Freudstein*.

FREIGNE, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ardrą, o m. 9. na z. od Andegawy.

FREISACH, *Virunum, Friesacum*, M. Niem. w Karynthii niż. od którego dependuje dystrykt, mający m. 6. kwadratowych. Należy do Ar. Bisk. Salizburskiego, m. 5. na połn. ku w. od Gurcku. dl. 31. 15. sz. 47. 10.

FREISGEN, *Frisingen, Freysingen*, lub *Frisinga, Fruxinum*, Fryzynga, piękne i znaczne M. Niem. stol. Bisk. tegoż im. w Bawaryi wyż. Biskup jest Xciem udzielnym, i Suffr. Salizburskiego. S. Korbinian Francuz rodem, pierwszym od r. 720. do 730. był tu Biskupem. Kościół Katedr. i Pałac Biskupa są bardzo wspaniałe. Leży na górze przy rz. Iser, w Krajinie miley, o m. 8. na połn. od Munichu, tyleż na połud. ku w. od Landshuta, 15. od Neuburga, 15. na w. od Augsburga. dl. 29. 15. sz. 48. 20. Wiele miejsc w Austrii zależą od tego Bisk.

FREIUS, *Forum Julii, Forouilia*, dawne M. Powiat i Bisk. w Fr. w Prowancyi, niegdys portowe, ale z czasem port jego zamulony został. Wzięte było od Xcia Sabaudii r. 1707. Leży przy morzu, nad rz. *Argens*, wśród bagnisk, które tu czynią powietrze niezdrowe, o m. 16. na połn. ku w. od Toulonu, 12. od Nice, 185. od Paryża. dl. 24. 28. sz. 43. 26.

FREINADE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1148. czyni 1500. liwr. o m. 2. od Cognac.

FRESCATIS, Freszkat, zamek Biskupów Metzkich w Lotaryngii, o m. 1. na połud. od Metz. ob. Frascati.

FRESNAYE, (Notre Dame D d

de la) M. Fr. w Pow. Cenomańskim, *m.* 2. na w. od Alensfony.

FRESNELS, Baronia Fr. w Lotaryngii blisko *Mirecour*.

FRESNES, m. Fr. w Normandii, w Kraju *Bocage*, o *m.* 5. na połud. ku w. od *Vire*. Tegoż im. zamek blisko *Claye*, *m.* 3. na z. od *Meaux*.

FRESNOY, m. Fr. w Pow. Belowaceńskim, o *m.* 3. na połud. ku z. od *Compiègne*, z Przeorstwem Bened. Jest Margr. tegoż im. *m.* 3. na połn. od Mondidiery.

FRESSENEVILLE, m. Fr. w Pikardii, o *m.* 2. na połn. od *Gamaches*, 4. na z. od *Abbeville*.

FRETHUN, m. Fr. *m.* 1. od Kaletu.

FRETTEVAL, m. Fr. w Pow. Aureliańskim, *m.* 3. na połn. ku w. od *Vendome*.

FRETUM, termin Łac. Geograficzny, po Fr. *Detroit*, po Polsku Cieśnina lub Przesmyk morski, oznacza wązki kanał morza ścięśniony dwoma ziemiemi, którym albo odnoga z Oceanu wypływa, albo dwa morza się łączą, iako przesmyk Kaletański &c.

FREUDENBERG, nazwisko dwóch miast małych w Niem. 1. w Frankonii nad Menem, o *m.* 7. na z. od Wertheimu, 2. w Weterawii w Hr. Nassau, sławne handlem żelaza i stali.

FREUDENSTADT, lub FREUDENSTAT, *Friderici stadium*, lub *Freudenstadium*, piękne i mocne M. Niem. w lesie czarumy, zbudowane r. 1690. przez Fryderyka Xcia Wirtemberskiego, końcein aby wyiścia i wyiścia z lasu czarnego bronilo, i aby było schronieniem Proteſtantow, *m.* 15. na połud. ku z. od Tubingi, 9. na połud. ku w. od Strazburga. dł. 26. 2. sz. 48. 25.

FREUDENTHAL, czyli ROSKOSZNA DOLINA, M. Szląskie z tyt. Xstwa w Xstwie Oppawskim, o *m.* 7. od Oppawy. Zalecone jest przedniemi koniami, i fabryką pięknych płocien. Krol Pruski dobył go był r. 1741. i 1744. Powrocone było

Domowi Anstr. Zależy od Zakonu S. Maryi *de Mergentheim*. Jest inne miejsce tego im. w Karnioli średniey, i pałac rozkoszny w Hr. Gleichenskim.

FREYBERG, ob. Freyberg.

FREYBURG, ob. Friburg.

FREYDSTADT, m. i włość Austrii wyż. o *m.* 2. na połn. od Lintzu.

FREYE-ÄMPTER, wolne Powiaty, czyli grody Szwaycarskie w Argowii, których mieszkańcy wszyscy są religii Katol. Wyższy Powiat, w którym jest m. Meyenberg, i s. Opac. Mureńskie, nal. do 8. Kantonow dawnych; niższy zaś, w którym znajdują się miasta Bremgarten i Mellingen jest pod państwa Kantonu Zurychskiego, Berneńskiego i Glaryskiego. Cały Kray rozciąga się między Rusią o milę od Lucerny i jeziorami Baldeck i Hallweil, aż poniżej Mellingen, mając na w. i połn. Kanton Zurychski i Hr. Badeńskie, na połud. Kanton Lucerneński i Zngski, na z. Kanton Berneński. Było to niegdyś Hrabstwo Koreńskie, i dawne dziedzictwo Hrabow Habsburckich, zowiągo po Łac. *Argovia libera*. Szwaycarowie opanowali go na Fryderyku Xcin Austriackim r. 1415. za namową rozkazem Cesarza Zygmunta i Zboru Konstancyeńskiego.

FREYENWALD, piękne m. Niem. w Marchii średniey nad Odrą, *m.* 10. niżej Kustrynu. Handel znaczny prowadzi rybami, zbożem płotnem i piwem. Zalecone jest wodami zdrowemi i minerami halunowemi. Jest grod tegoż im. w Pommeranii dalszey, o *m.* 10. na w. od Szetynia.

FREYSINGEN, ob. Freysgen.

FREYSTADT, m. Węgier wyż. w Hr. Neytrońskim, z zamkiem dobrym. Od Turkow prawie cale spalone zostało. Jest nad rz. Wagiem, nasprzeciw Leopoldstadu. dł. 36. 30. sz. 48. 50.

FREYSTADT, m. Szląskie w Xstwie Glogowskim, o *m.* 8. na

połn. ku z. od Glogowa. Protestanci r. 1709. wybudowali tu kościół, i szkoły swoje. Oyczyzną jest Jana Kuneusa.

FREYSTADT nad Olsą, m. Szląskie w Xstwie Cieszyńskim, główne cały Włości tegoż im. m. 12. na połud. ku w. od Racibora.

FREYSTAETT, lub FREYSTETT, m. Niem. w wyż. Hr. Katzenellenbogen, nowo wybudowane nad Menem. Trzy Religie: Katolicka, Luterska i Kalwińska tu są znoszone zarówno, o m. 5. na połn. ku z. od I armistadu.

FREYWALD, bogate M. Szląskie, w Xstwie Grotkowskim, o m. 6. na połud. od Neissy, w wygodnym bardzo i korzystnym położeniu. Dom Austr. warował go sobie r. 1742. iako miasto załgowe.

FRIAS, M. znaczne Hiszp. w Kastylii dawney na górze, blisko Ibru. m. 14. na połn. ku z. od Burges. dl. 14. 8. sz. 12. 50.

FRIBURG, Freyburg, *Friburgum*, wiel. M. Niem. stol. Bryzgowii Austriackiej, założone r. 1120. Znaczące jest przez swa Univers. fund. r. 1540. i wieże Kościoła wielkiego, która, wyjąwszy Strazburską, najpiękniejszą jest w całym Państwie Niem. kryształ i kamienie drogic najprzedniej tu polerować umieją. Famiętnie jest wielą wytrzymaniami oblężeniami. Generał *de Crequi* dobył go r. 1677. a Marszałek *de Villars* r. 1713. po długim i upornym oblężeniu. Ludwik XV. opanowałszy go r. 1744. zburzył jego twierdze. Leży nad rz. Trisena, o m. 4. na w. od Brisachu, 9. na połn. ku w. od Bazylei, 12. na połud. od Strazburga, 100. od Paryża. dl. 25. 32. sz. 48. 4.

FRIBURG, *Friburgum*, wiel. i piękne M. Szwajcarskie stol. Kantonu tego im. fund. było od Berchtolda IV. Xcia Zeringenskiego r. 1176. Przyjęte było w liczbe Kantonow r. 1481. Zdobią go gmachy publiczne, a osobliwie Kościół Ka-

tedr. na podziw piękny. Obywatele są gorliwi Katolicy. Rząd Miasta, co do duchownych rzeczy jest przy Bisk. Lanzańskim, który tu ma rezyd. co do innych, przy wielkiej i małej radzie, ktorey głową jest Prezydent zwany *Avoyer*. Sl. Historyk w wieku 16. Gwilimann ziąd był rodem. Leży nad Saną, o m. 7. na połud. ku z. od Berny, 12. od Lauzanny, 14. od Soloturny, 30. od Zurychu. dl. 24. 46. sz. 46. 50.

Kanton Fryburgski opasany jest ze wstecz stron Kantonem Berneńskim, wyjąwszy Pow. Estawager, który graniczy z jeziorem Neuchatel.

FRIBURG, sławna pustynia Szwajcarska, o milę od Fryburga miasta. Jest to godne podziwienia mieszkanie pustelnicze wykute w skale; dom wielki i Kościół długi na 63. stopy, a 36. szeroki, z dzwonicą 70. stop wysoką. Dzieło to jest roboty Jana *Dupre de Gruyer* pustelnika z pomocą jednego tylko stugi. Dzwonica i komin, są naybardziejziey podziwienia godne. Komin jest 90. stop wysoki. Rzecz prawie niepodobna do wiary, aby dwóch ludzi tak wielkiego dzieła w ciągu lat 25. dokazać mogli.

FRIBURG, lub FREYBURG, m. Niem. w Turynгии, nad rz. Unstrutta, o m. 2. na połn. od Naumburga; należy do Domu Elekt. Salskiego.

FRICENTO, *Frequentum*, m. Wl. w Krol. Neapol. w Pryncypacie dalszym, z Bisk. przyłączonym do Awellińskiego. Jest blisko *Tripalto*, o m. 8. na połud. ku w. od Benewentu, 14. na połn. ku w. od Salerny. dl. 32. 48. sz. 40. 59.

FRIDAU, piękne M. Niem. w Styryi niż. nad Drawą, m. 15. na połud. ku w. od Gratzu.

FRIDBERG, lub FRIDEBERG, *Mons Friderici*, M. Niem. Cesar. w Weterawii, ktore wyjęte od Prawa Kadukowego we Fr. zostało r. 1770. Jest tu Kancellarya, i Bur-

grabia Szlachty udzielney tu ma rezyd. Leży na górze o *m.* 6. na półn. ku w. od Frankfortu, 5. na połud. od Gießen. dł. 26. 25. sz. 50. 14. ob. Friedberg, Johansberg.

FRIDBERG, Friedeberg, lub *Hohen Friedeberg*, m. Szląskie w Xstwie Szwednickim, *m.* 4. na półn. ku z. od Szwednicy, przy którym r. 1745. Krol Pruski nad Austryakami znaczne odniósł zwycięstwo.

FRIDBERG, *Fridberga*, m. Niem. w Bawaryi wyż. z zamkiem dobytym i zruynowanym od Szwedów r. 1632. Wzięte było od Austryaków r. 1743. Jest na półn. ku z. od Munichu o *m.* 14. od Aufsburga 3. dł. 28. 40. sz. 48. 25.

FRIDERICHS - HENDRIGSSCHANTZ, czyli Forteca Fryderyka Henryka w Belgium w Brabancyi Hollenderskiej przy wyjściu rz. Skaldy, o *m.* 4. na półn. ku z. od Antwerpii. dł. 21. 46. sz. 51. 20.

FRIDERICHSBURG, *Friedericoburgum*, zamek i Pałac Krola Duńskiego, na wyspie Zealandii. Szwedzi wzięli go byli i złąpili r. 1659. Jest o *m.* 6. na półn. ku z. od Kopenhagi. dł. 30. 8. sz. 55. 50.

FRIDERICHBURG, znaczna forteca i osada Brandenburska w Afr. na brzegu złotym Gwinei przy Kapie trzech wierzchołkow, o *m.* 30. blisko od *Capo Corso*. dł. 16. 20. sz. 4. 30.

FRIDERICHS-ODE, *Friedericia*, M. Duńskie mocne w Jutlandii wystawione od Fryderyka III. Szwedzi pod Wodzem Wrangelm opanowali go byli r. 1657. Jest blisko morza, *m.* 12. na połud. od Archuzu, 20. na półn. od Slezwiku, 25. od Koldyngi. dł. 27. 35. sz. 55. 42.

FRIDERICHSSTADT, m. Duńskie w Jutlandii połud. wystawione r. 1621. Jest blisko rz. Eydery, *m.* 3. na półn. ku w. od Tormingi, 7. od Slezwiku. dł. 26. 58. sz. 54 34.

FRIDERICKSSTADT, lub FRIDERICKSHALL, *Friderico stadium*, obronne M. Norwegii w Gubernii Aggerbuskiej. Przy oblężeniu tego miasta Karol XII. Krol Szwedzki postrzelony poległ. Leży nad brzegiem odnogi Kategaty, o *m.* 10. na połud. ku w. od Anslu, 26. od Bahus, 14. on Aggerhus. dł. 28. 20. sz. 59. 2.

FRIDERICKSTADT, albo NEUSTÄDTCHEN, m. Semigalii z Kościołem Luterskim w Stwie Selburgskim. Odtąd Semigallia aż ku najdalszemu końcowi wyższym Kraiem nazywa się.

FRIDING, mały plac Niem. w Austr. Szwabii nad Dunajem, o *m.* 8. na połud. ku w. od Tubingi, 12. na półn. od Konstancyi. dł. 26. 36. sz. 47. 50.

FRIDLAND, m. Czeskie na pograniczu Szląka w cyr. Bolesławskim, o *m.* 6. na połud. od Gorlitza.

FRIDLINGEN, lub FRIEDLINGEN, obronne M. Niem. w Szwabii między Hunningą i Bazylą blisko Renu. Pamiętne jest zwyciężona potyczką r. 1702. między wojskiem Cesar. i Franc. która Panna de Villars przyniosła rangę Marszałka Franc. dł. 25. 15. sz. 49. 43.

FRIEDBERG, lub FRIEDBERG, bogate m. Szląskie w Xstwie Grotkowskiem, o *m.* 6. na połud. ku z. od Neiffy, które Dom Austr. warował sobie r. 1742.

FRIEDEBURG, *Friedeburgum*, forteca w Xstwie Ostfryzji, o *m.* 6. na w. od Auricku.

FRIEDEBURG, w Xstwie Bremeńskim, o *m.* 6. na półn. od Stady, miyste gdzie ładował zwykły statki Kupieckie handlujących Elbą, po niżey Hamburga.

FRIEDRICHSTADT, przedmieście Drezneńskie w Saxonii.

FRIESACH, ob. Freifach.

FRIGENTI, ob. Fricento.

FRIJOLI, *Forojulienfis wallus*, Forciulieński Powiat, znaczna Prow.

Wenecka, gran. na półn. z Karynthią, na połd. z Gólfem Weneckim, na w. z Hr. Goryckim i Gólfem Tryestańskim, na z. z Marchią Trewizańską, z Feltrynem i Bellunezą. Kray iast żyzny obilny w wina, owoce, i należy do Wenetow aż po Lisenzo, która odłącza go od Państw domu Austr. Udin iest M. S.

FRISOITA, m. Niem. w Bisk. Monasterkim, nad Solsą, o m. 5. na połd. ku z. od Oldemburga.

FRISCH-HAFF, odnoga morza Bałtyckiego przy brzegach Pruskich, dzieli się od morza językiem ziemnym zwanym *Neringa*.

FRISIA, Fryzja, *Frise*, iedna z Prow skonfederowanych, Hoh. graniczy na półn. z morzem, na z. z Zuyderzee, na połd. z tymże; z Owerissellią, na w. z Prow. Groningą. Po śmierci Kcia Andegawskiego, brata Henryka III. przyłączyła się ta Prow. do Prowincyi skonfederowanych Holl. i obrała za Stadhudera, czyli rządęcę Generalnego Xięcia Arauzykańskiego, i odtąd godność Stadhudera stała się dziedziczną domu tego. Biorąc Fryzję w ogólności dzieli się na dwie części, *West-Fryzja* albo zachodnia, iey M. S. Lewarden, nal. do Rzpłtey Holl. wschodnia albo *Ost-Fryzja*, należy do Krola Pruskiego, iey M. S. Embden. Obfituje Fryzja w zboże i bydło, osobliwie konie dobre.

FRITZLAR, Fridesslar, lub Fritisslard, *Frislaria*, piękne m. Niemieckie w Hally niż. wzięte szturmem od Gwilelma Landgrafa Haskiego, r. 1631. należy do Elektora Mogunckiego, i iest położone na wzgórcie obfitym w zboża, owoce, wina, przy rz. Eder, o m. 4. na połd. ku w. od Waldecku, 7. od Kasselu. dł. 26. 55. sz. 51. 6. wystawione było w wieku ofnym na ruinach *Buriburgu*.

FROIDMONT, Opac. Fr. fundowane r. 1134. w Diec. Bellowacciskiej, zakonu Cyster. czyni 22000. liwr. blizko tego Opac. iest

pole Cezara zwane: *le Mont César*.

FROLOIS, m. Fr. w Burgundii, m. 2. od Flavigny.

FROME, m. Angiel. w Hr. Somerset. Jest bardzo handlowne i zalecone pięknymi fabrykami. Jest nad rz. Fromą, m. 3. od Bath, 6. na połd. ku w. od Bristolu, 31. od Londynu, dł. 15. 15. sz. 51. 18.

FROMERIES, m. Fr. w Pikkardii, m. 3. na połd. ku z. od Poix.

FRONSAC, *Frontiacum*, Fronzak, m. Fr. w Akwitanii z tyt. Xiśtwa Parostwa nad rz. Dordonią, o m. 9. na poł. ku w. od Burdegali. dł. 17. 22. sz. 46.

FRONTEIRA, m. Port. w Allentei, st. potyczką stoczoną między Hiszp. i Portugal. w ktorey Hiszpanie porażeni zostali r. 1663. iest o m. 4. na półn. ku w. od Estremos, 8. od Portalegry, 13. na w. od Lizbony. dł. 10. 52. sz. 38. 56.

FRONTENAC, wielkie ieziero Amer. w Kanadzie zwane też *Ontario*, długie blizko na m. 80. fzer. 30. Toż nazwisko zwykło być dawane fortecy wybudowanej nad tymże iez. nazwaney właściwie: *Cataracoui*.

FRONTIGNAN, *Forum Domitii*, Frontinian, m. Fr. w Langwedocyi niż. sławne przednieim winami muzkatowemi, rozynkami, i Ratuszem pięknym. Leży nad bagnem *de Maguelonne*, o m. 6. na połn. ku w. od Agdy, 7. na połd. ku z. od Montpellier, 159. od Paryża, dł. 21. 24. sz. 43. 28.

FRONTON, m. Fr. w Langwedocyi wyż. m. 5. na połn. od Toulouse.

FROSE, m. Niem. nad Elbą w Xiśtwie Magdeburckim, m. 4. na połud. od Magdeburga.

FROULALAY-TE SSE, m. Fr. w Normandii, m. 3. na połd. ku w. od Domfrontu.

FRYBURG, ob. Friburg.

FRYDERIKSZTADT, ob. Friderichsstadt.

FRYSLAND, lub FRIEDLAND,

m. Krolewkie w Woj. Pomorskim z kościołem Luterskim.

FUCHEO, ob. Funay.

FUEGO, lub Fogo, albo wyspa ognista, albo wyspa S. Filipa, jedna z wysp Kapu zielonego ra Oceanie Atlantyckim leżących, jest o m. 15. od S. Jago, nazwana jest ognistą od góry na niey będącey, która ogień wybucha, i różne kamienie wielkie, gruz, ziemię z podobnym do grzmotow lukiein wyrzuca, dl. 353. 12. sz. 15. 20.

FUEGO, lub Fogo, wyspa Azyatycka między Japonią, Formozą i Chinami, dl. 148 35. sz. 28.

4. FUENCHEU, handlowne M. Chińskie w Prow Chanfi, w ktorey piątym jest z miast główneni znanych. Robią tu z ryżu tak przedni i zalecony trunk, iż w niczym nie ustępuje winom Europejskim. Zdobią to M. wiele pałacow wspaniałych, i kościołow poświęconych ich bohatyrom, dl. 128. 27. sz. 37.

FUENFES, *Arx Fortunensis*, forteca Wł. w Xstwie Medyolańskim przy uyciu rz. Addy wiezioro Komeńskie, dl. 26. 35. sz. 46. 5.

FUESSEN, Fussen, *Abudium*, lub *Faucena*, m. Niem. w Szwabii, należy do Bisk. Aufzpurskiego. Jest nad Lechem, m. 10. na pold. ku z. od Aufzpurga, dl. 28. 26. sz. 47. 28.

FUGGER, ziemia Niem. w Szwabii, posiadana od familii Fuggerow, która zubożona handlem, od Maxymiliana I. szlachecki a od Karola V. tytuł Hr. *Imperii* otrzymała. Hr. rozciąga się nad rz. Lechem, i Dunaiem między Aufzpurgiem i Ulmą. Familia Fuggerow w Aufzpurgu swoy wzięła początek, i posiada tam jeszcze pałac zwany od ich imienia.

FUGOS, (Riodos) rz. w części wschodniej Afryki pod linią Ekwatorialną.

FUHNA, kanał Dunajski w szczytniej Marchii Brandeburskiej,

ktory wykopać r. 1749. kazał Król Pruski dla połączenia rz. Havel z Odrą.

FULCIEN, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. na pold. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

FULDA, po Niem. *Fulden*, znaczne M. Niem. w Cyr. Renu wyż. z fl. i bogatym Opac. Bened. ktorego Opat jest Prymasem wszytskich Opatow Imperyi, i Kanclerzem Cesarzowy Niem. mającym prawo iey Koronowania, i jest udzielnym władczą Państwa leżącego między Hasyą i Frankonią rozległego wzdłuż i w szerz na m. 30. Założone było przez S. Bonifacego Biskupa Mogunckiego, r. 744. a S. Sturmiesz zmarły r. 779. był pierwszym tu Opatem. Benedykt XIV. podniósł go na Biskupstwo. Zakonnicy w tym Opac. powinni być szlachta. Miasto Fulda położone jest w środku kraju. Zamek, i ogrody roskolne, kościół nowo postawiony na przeciw zamku, Seminarium Jezuitckie r. 1734. ebrocone na Univer:, i dawna Biblioteka bogata w rękopisma starożytne, czynią ozdobę tego miasta godne widzenia obcych. Kapituła składa się z 13. Kanonikow. Atanazy Kircher ztąd był rodem, a Gilbert rodem Moguntczyk, o ktorym fałszywie niektorzy piszą, iakoby pod im. Jana VIII. r. 854. był Papieżem, tu do szkół chodził. Leży nad rz. Fuldą o m. 22. na pold. od Kasselu, 14. na pośn. od Wurtzburga, 15. od Marspurga 23. od Frankfortu, dl. 27. 28. sz. 50. 40.

FULIANIE, *Foules*, Narod Afrykański, osiadły blisko wyspy Senegalii. Kray ich wydaie daktę, proso, i ma dobre pastwiska. Mieszkańcy są cery ogorzaley, dosyć obyczayni, a obliwie ludzcy w przytomowaniu obcych. Król ich jest Mahometanin.

FULNECK, m. Morawii z zamkiem w Cyr. Przerawskim, o m. 10. na pośn. ku w. od Olomuńca.

FULSTEN, dziedziczne dobra domu tegoż im. w Szląsku w Xstwie Oppawskim, o m. 7. na połn. ku z. od Troppawy.

FUMAY, m. w Państwach Biskup. Leodyjskiego w lesie Ardeńskim nad Mozą, o m. 7. na połn. od Mezieres. Rząd duchowny tego miasta nal. do Bisk. Leodyjskiego, a cywilny do Arcy-Bisk. Trewirskiego. Cesarzowa Krolowa Węgierska przez traktat dnia 22. Sierpnia r. 1769. utąpiła Krolowi Franc. pretensyi swych, które miała do tego miejsca. Tu blisko znajdują się kamienie łupalne.

FUMBL, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Lotą, m. 4. na w. od Villeneuve.

FUNCHAL, lub **FONSALLE**, *Funchalla*, M. S. wyspy Madery z Bisk. z portem niebezpiecznym i kilką twierdzami, jest wielkie, obronne i bardzo osiadłe. Kościoły ma przepyszne. Handel jego największy zależy na winie i konfiturach. Należy do Portugal. jest w dolinie urodzajnej pod górą, z której wiele wypływa potokow. dl. 3. 4. sz. 31. 30.

FUNAY, lub **FUCHENO**, M. S. wyspy *Bongo*, którą niema żadnego miasta. Krol niegdyś Bongański przyprowadził swę Krol. do religii chrześcijańskiej, był jednym z 3. Krolow Japońskich, którzy r. 1582. wysłali swych do Grzegorza XIII. Pap. Połow. Leży Funay na wschod swej wyspy.

FUNEN, ob. Fionia.

FUNGIANG, *Fungia*, znaczne M. Chińskie, drugie z celnych miast Prow. Kianguang, fl. urodzeniem *Chu*, który z prostego kapłana został Cesarzem Chińskim. sz. 33. 48. dl. 134. 10.

FUNFKIRCHEN, ob. *Quinque Ecclesie*.

FUNSTERMUNTZ, m. Niem. nad Inną w Hr. Tyrolskim. Jest to trakt znaczny z kraiu Gryzonow do Niem. prowadzący. Leży o m. 20. na połd. ku z. od In-

spruku.

FURAN, rz. Fr. w pow. Forez, która wielu papierniom, fabrykom jedwabnym i zbrojowym wod dostarcza.

FURCA, *la Fourche*, wysoka góra Szwajcarska w samym końcu wschodnim Prow. Walezji, której dwa rozdzielone wierzchołki czynią podobieństwo wydłow.

FURNES, *Furna*, Furna M. obronne w Belgium w Flandryi Austr. z Cytadellą jedno z miast Barrierowych, z którego r. 1781. Hollendrzy z woli Jozefa II. Cesarza swe wyprowadzili załogi. Wzięte było r. 1287. od Roberta dziedzica Artezji, od Franc. r. 1488. 1583. i znown 1693. i 1744. jest blisko morza nad kanałem prowadzącym z Bruges do Dunkierki, o m. 2. na połd. ku z. od Nieuportu, 3. od Dixmuydy, 5. na w. od Dunkierki, 64. na połn. od Paryża. dl. 20. 19. sz. 51. 4.

FUROT-LA VALETTE, m. Fr. m. 5. od S. Etienne.

EURSTEMBERG, *Furstembergensis Comitatus*, Państwo Niemieckie udzielne z tyt. Xstwa w Szwabii, posiadane od jednego z najznakomitszych i najdawniejszych domow w Niem. z zamkiem tegoż im. na górze blisko Dunaju, o m. 6. na połd. od Rothweili. Xiążęta mają głos i miejsce na sejmach Rzeszy Niem. Graniczy z Xięstwem Wirtemberskim, z Hr. Hohenberskim, i innymi ziemiami domu Austr. z Bryzgawią, lasem czarnym, z Bisk. i jeziorem Konstancyjskim. Jest bardzo wązkie, ale wzdłuż rozciąga się na mil 48. Od prawa Kadukowego we Fr. mieszkańcy r. 1777. wyjęci zostali.

FURSTEMWALD, m. pięć Niem. w Marchii Śrzedniej Brandeburskiej nad Sprą, o m. 8. na z. od Frakfurtu nad Odrą. Szwedzi zdobyli go byli r. 1631. dl. 32. 5. sz. 52. 23.

FURSTEMBERG, m. Niem.

w Luzacyi niż. nad Odrą, wyżey Frankforta, gdzie komora celna ustanowiona była. Prusacy opanowali go r. 1745. dla uczynienia sobie wolnego przejścia do Szląska. Jest inne miejsce tegoż im. w Xięstwie Meklemburskim, w włości Stargardzkiej, o m. 4. na pośd. ku w. Strelitzu.

FURSTENFELD, *Aqua*, m. Niem. w Styryi niż. z zamkiem i tyt. Xstwa nad rz. Feistritzą, o m. 12. na pośn. ku w. od Gratzu, 12 na pośn. ku z. od Kaniski, 20. od Wiednia. dł. 34. 10. sz. 47. 35. Tegoż im. piękny konwent Cyfsterki, m. 6 na z. od Munichu.

FURSTENWERDER, m. Niem. w Marchii Brandeburskiej.

FURT, *Furtum*, mocne M. Niemieckie w Bawaryi niż. w departamencie Straubingkim, na pograniczu Czech, o m. 12. na pośn. od Straubingi nad rz. Chamą. Od Szwedow r. 1641. wzięte było.

FURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bambergskim, o m. 12. na pośn. ku w. od Norymbergi. Na leży do Kapituły Bambergskiej pod Jurysdykcyą Margrabi Anspachskiej.

FUSSEN, ob. Fueslen.

FUVA, *Fuvara*, *Foa*, po Fr. *Foué*, dawne i wiel. M. w Egipcie niższym nad Nilem, w gruncie rokosznym i urodzaynym, m. 10. na pośd. od Rosetty, 16. na w. od Alexandryi. dł. 49. sz. 30. 40.

G.

GABARET, *Gabarretum*, Gabareta, m. Fr. w Gaskonii, stol. pow. zwanego *Gabardan*, leży nad Gelisą, o m. 9. od Kondunuy, 135. od Paryża. dł. 17. 36. sz. 43. 59.

GABASTON, Baronia Fr. o m. 2. od Morlas, 4. od Pau.

GABEL, m. Czeskie, w Cyr. Boleslawskim; przez nie Xiążę Henryk wtargnął do Czech, 31. Lipca, r. 1778. przepłofywszy Austr. wo-

ską.

GABES, ob. Cages.

GABIAN, wieś Fr. w Langwedocyi, o m. 3. od Pezenas; blisko tey wsi znayduie się zdrojło mineralne, a przy nim skała z ktorey cieczko oley czarny, nazywający się skalny, przeco, iż ze skały sączy się: inaczey zowią go *Olejem Gabińskim*. Służy on do uleczenia wielu chorch.

GABIN, m. Pol. powiatowe, w ziemi Gostyńskiej, z Stwemniegrod. Leży wrowninie między błotami, o 6. m. od Płocka, 16. od Warszawy. dł. 38. 10. sz. 52. 18.

GABRIAC, (S. Jean de) Baronia w Gewodnińskim pow. 3. m. od Mendy.

GABRIEL, (wysp S.) ob. Colome du S. Sacrement, pod lit. S.

GAGE, m. Fr. w Normandyi, nad rz. Tongue; o m. 5. od Aigle, 5. od Séezy.

GADEBUSCH, *Lucus Dei*, M. Meklemburskie, o m. 8. od Wizmaru, z zamkiem, tu Szwedzi woyska Duńskie znieśli r. 1712. Wiednym oknie kościoła miasta tego, znayduie się kawałek metalu, który, jak powiadaia, wżyszkim zlotnikom jest nieznamy.

GADEMES, Narod na pośd. Krol. Tunetańskiego, prowadzi handel Karawanami; jest między Nigrycyą i Tunetem.

GADERSLEBEN, Krol. Afrykańskie z miastem tegoż im. w Nigrycyi. Obfitnie w zboże, ryż, miny złote &c. Mieszkańcy są z rodzaju dzikich. dł. 19. 40. sz. 10.

GAJETA, Gaieto, albo Gaeta, dawne piękne i obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z fortecą, Cytadellą, portem i Bisk. Wzięte było od woysk Cesar. szturmem r. 1707. Oyczyzna sławnego Kardynała *Cajetani*. Leży pod górą blisko morza, o 12. m. na pośn. ku z. od Kapuy, 15. od Neapolu. 28. od Rzymu. dł. 31. 12. sz. 41. 30.

GAILENDORF, albo **GAILDORF**, m. w Hr. Limburgskim, z zamkiem, nad rz. Kocherz, o 4. m. od Hali w Szwabii.

GALLAC, *Galliacum*, M. w pow. Albinguskim, z Opac. Bened. czyniącym 5000. liwrow; leży nad Tarną, o 5. m. od Alby, 6. od Lawaru. dl. 10. 30. sz. 43. 50.

GAILLAC-TOULZA, m. Fr. w Langwedocyi, o m. 4. od Rieux.

GAILLE-FONTAINE, m. Fr. w Normandyi, znakomite wspaniałym pałacem, nal. do Arcy-Bisk. Rotomagskiego, i piękną Kartuzją. Leży w niewyści wesołym, o pół mili od Sekwany, 2. od Andely, 9. od Rotomagu.

GALACZ, albo **GALAST**, *Axiopolis*, M. Turcyi Europ. w Bulgaryi, blisko Dunaju.

GALASIER, włość Fr. w Perche.

GALAM, forteca Fr. w Affr. w Senegali, ustatpiona Angl. Traktatem Weralskim, r. 1763.

GELERANDE, ob. Clermont.

GALIBES, *Gatibowse*, Narod Ameryki pold. w Guyanie, w części należący do Hollandrow.

GALICJA, Galicya, Prowincya Hisp. gran. na półn. i z. z Oceanem, na półł. z Portugalią, od ktorey oddziela ją rzeka Minho, na w. z Asturyą i Król. Leoniskim. Powietrze ma umiarkowane po nad brzegami, daley zimne i wilgotne. Kraj nieludny, rodzi wino, cytryny, len; maminy srebrne, cynowe, ołowiane i lasy, których drzewo do budowl okrętow jest zładne. Galicyanie są odważni i dobrzy żołnierze. Komp. stella jest tey Prow. M. S.

GALICYA-NOWA, inaczej zwana Gwadalajara, kraj Ameryki polnochoney, siedzki nowey Hiszpanii. Powietrze ma umiarkowane, przeto mieszkańcy pospolicie długo żyją. Obfitnie w zboże, leguminy, szyby srebrne i cynowe.

Toni 6.

Redacy tego kraju kochała się w tańcu aż do szaleństwa, tudzież w malowaniu ciała i przstrzeniu się różnemi piorami.

GALINDYA, Kraina Prus wschodnich w Cyr Natangii, odzielona od Mazowsza wielkim lasem.

GALLICYI Król. ob. Halickie Krolestwo.

GALISONIERE, włość Fr. w Brytanii, o 4. m. od Nantes.

GALITE, *Aegiminus*, *Galata*, wysp w Afr. przy brzegach Barbaryi, w Król. Tunetańskim, o 5. m. od wyspy Tabarki.

GALL, (S.) *Fanum S. Galli*, S. Galla, M. znaczne Szwaycarskie, z sławnym i bogatym Opac. ktorego Opat jest Xciem Imperii. Ma prawo bicia monety, do 100. tylicy dukatow, a w potrzebie 12000. woyska wystawić może. Miasto, ktore od Opata nie dependuje, składa małą Replą sprzymierzoną z Kantonami; ma bibliotekę publiczną, i handel znaczny prowadzi plotnami. Leży w dolinie nieurodzayney między dwiema górami, o m. 15. od Zurychu. 2. od jeziora Kostancyeńskiego, 45. od Berny, 25. od Lucerny. dl. 17. 10. sz. 47. 38.

GALLAN, m. Fr. m. 2. od Mauleon.

GALLAPAGGS, albo **GALAPES**, nazwiśko wielu wysp morza pold. pod Ekwatorem, od Hiszpanii odkryte, do ktorych też należą. Nie są mieszkanne. Znajduie się na nich mnostwo ptakow, i wymienite zwie.

GALLARDON, *Galardo*, m. Fr. w Beauce, nad rz. *Vaise*, o m. 4. od Karnnty.

GALLARGUES, (le grand) m. Fr. w Langwedocyi o m. 4. od Nismes. Inne m. tegoż im. o m. 4. od Montpellier.

GALLE, -**PUNTA-DE-GALLE**, forteca wyspy Ceylan, nal. do Holl. ktorzy r. 1640. Portugalzykow z niey wyparowali. Leży na skale w

kraju miłym i żyznym, i wielką mnogość mrowek białych mającym. dl. 97. sz. 6. 30.

GALLEMBERG, w Karnioli wyż. o m. 12. od Laubachu.

GALLOWIE, *Galli*, Narod Afr. blisko Abissynii. Jest on najgłówniejszym Abissinczyków nieprzyjacielem, na których liczne zdobył Prow. Zwiąż się trzodami siewmi, i zdobywczą; są obrzezani; żon tyle każdy z nich ma, ile się ktoremu podoba.

GALLIA, lub WALLIA, *Cambrria*, od Rzymian zwana *Britania secunda*, Prow. Angielska, prawie część piątą tego Krol. składająca. Ma tyt. Xstwa dla najstarszego syna Krolowskiego od czasów Edwardea II. Powietrze ma zdrowe, i żywność tania. Kray górzysty, zimny, niemogący się ani żywnością ani nasiadłością porównać z Anglią, dzieli się na 12. pomniejszych Prow. Gallowie są porywczy, i gniewliwi, mówią językiem właściwym, który jest bardzo dawny. Wielu katolików między sobą liczą.

GALLIOPOLI, *Galliopolis*, Galljopol, małe lecz obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Grantckiej, z Bisk. fortecą i portem. Leży na skale w koło oblanej morzem, m. 11. od Otranty, 18. od Tarentu, dl. 35. 45. sz. 40. 20.

GALLIOPOLIS, Galljopol, bogate i rozległe M. Turcyi Europ. w Romanii, przy morzu *di Marmora*, z portem i Bisk. Miejszkane jest od Turkow, Grekow i Żydow. Soliman opusował go r. 1357. Jest rezyd. Balzy. Leży nad przesmykiem, nazwanym także *Przesmyk Dardaneli*, o 16. m. od Rodosto, 40. od Konstantynopolu, 18. od Imbra. dl. 44. 34. sz. 40. 30.

GALLOWAY, *Gallovidia*, Prow. znaczna Szkocyi pold. z tyt. Hr. przy morzu Irlandzkim. Obfituje w zboże, pastwiska, ryby, węgla, konie, które wielce u postronnych są zalecone.

GALLOWAY, Hr. Irlandzkie w Prow. Konnacyi, blisko m. 30. długie, 16. szerokie. Jest na z. Hr. Roskomońskiego. Obfituje w zboże, pastwiska. Galloway iego M. S.

GALLOWAY, *Galliva*, piękne, bogate i obronne M. Irl. stol. Prow. Konnacyi, i Hr. Gallowayskiego. Ma port wygodny, który czyni to miasto nayhandlowniejszym w Irlandyi. Wyśyla 2. Dep. na Parl. leży blisko cieśniny tegoż im. o m. 8. od Toamy, 14. od Athlony, 15. od Limmeryku, 34. od Dublinu. dl. 8. 32. sz. 53. 12.

GALMIER, (S.) m. Fr. o m. 8. na z. od Laglunu, 4. od Montbrison. ob. Fonsfort.

GAMACHES, *Ganapium*, m. Fr. na pograniczu Normandyi i Pikardyi, z tyt. Margr. o m. 2. od Eu. Oyczyzna uczonego Franciszka *Fatable*.

GAMBAIS, m. Fr. w *Mantois*, o m. 1. od Houdan, 2. od Monsfort. Ma skład soli od r. 1767. i tyt. Margr.

GAMBIA, *Gambee*, małe Krol. w Afr. w Nigrycyi, z wielką rz. tegoż nazwiska, która jest jedynym z koryt rzeki *Niger* zwaney. Obfituje w zboże, zwierzynę, słońce. Francuzi, Anglicy i Portugal. tu handel prowadzą, lecz Anglicy bronią go Francuzom.

GAMMALAMMA, M. znaczne w Indyach, na wyspie Cernacie, jedney z Moluckich, nal. do Hollendrow.

GANARA, *Ganara*, M. Afr. w Nigrycyi, nad rz. Nigrem, stol. Krol. tegoż im. inaczej zwanego Krolestwem Uangarskim. Ztąd wywożą złoto, seues i niewolników. Jest obronne i ludne. dl. 33. 13. sz. 12. 20.

GAND, *Gandavum*, Gandawa, wielkie i piękne M. S. Flandryi Austr. z fort. wystawioną od Karola V. dla wstrzymania od buntu mieśzkańców; i z Bisk. fund. od Pawła IV. r. 1559. Domow publicznych

liczy wiele, a tych dziwnie wspaniałych. Jest il. Traktatem nazwanym *Pacyfikacyą Gandawską*, która stała się r. 1576. Ludwik XIV. dobył tego miasta r. 1678. i powrócił go Hiszp. mocą Traktatu Nimegskiego. Xiążę Malborough opanował r. 1706. a Franc. go odebrali, r. 1708. Karol V. tu się narodził, iako też: Piotr Bakier, Arnulf Bossius, Jan Palfin. &c. Leży przy zbiegu rzek Lis, Liwe, i Moer, które różnemi kanałami dzielą miasto na 26. wysp; o 9. m. od Antwerpii, 11. od Maliny, 10. i puł od Bruxelli, 12. od Middelburga, 66. od Paryża. dl. 21. 35. sz. 51. 24.

GANDELU, m. Fr. o 4. m. od *Chateau-Thierry*.

GANDERSHEIM, *Gandersum*, m. Niem. w Cyr. niż. Saxonii, w Xstwie Brunswick Wolfenbutel, z sławnym Opac. Panien Protestantckich; o m. 7. od Goslaru. dl. 24. 46. sz. 51. 48.

GANDIGOT, M. obronne Azji, na połwyspie Indyjskim, w Krol. Karnateńskim, z fl. Bałwochwalnią Indyjską, gdzie widzieć jest mnóstwo bożyłszcz złotych i srebrnych.

GANDIA, *Gandia*, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, z tyt. Xstwa, należącym do Domu Borgiaszow. Deklarowało się na stronę Arcy-Xięcia r. 1706. lecz Franc. opanowali go po wygranej pod Almanzą. Leży blisko morza, o m. 22. od Alikanty, 13. od Walencyi. dl. 17. 55. sz. 39. 6.

GANESBOROUGH, albo **GAINBOROUGH**, wielkie i znaczne M. Anglii w Linkolshirze nad rz. Trentą, o m. 4. od Linkolny, 38. od Londynu. dl. 16. 45. sz. 53. 20.

GANGARA, Krol. Gangarskie, w Afr. w Nigrycyi, przy pograniczu kraiu Zansary, Ma swego Krola, który nie wiele może. Wywożą zład złoto, senes i niewolników.

GANGEA, albo **GANDIA**, *Gandean* iedną z naylepszych i naypiękniejszych miast Perckich w Georgii. Rynki

ma dziwnie wspaniałe, a domy rozkoznemi pooddzielane gajkami. Leży w równinie miłej i żyźney, o 6. m. od Erywaniu, 42. od Feslisy. dl. 65. 10. sz. 41. 32.

GANGES, *le Gange*, wiel. i sławna Rz. Azji w Indyach, wypływa z góry graniczącej z małym Tybetem, płynie przez wiele Krolestw, i wpada w odnogę Bengalską; ma wiele podobieństwa do Nilu, w wylwach rocznych i żywieniu Krokodylow. Wodę ma czystą, która niesie z sobą wiele kruszcu złotego, i kamieni drogich. Indyanie mają tę rz. za świętą, i wielce są do niej nabożni. Naysilniey zaś o to swych Bogow proszą, aby mogli w iey wodach życie koficzyć.

GANGES, m. Fr. o 7. m. od Montpellier, z tyt. Margr.

GANNAT, *Gannatum*, *Gannata*, m. Fr. w Burbońskim pow. na pograniczu Arweronii, z kapitułą, o m. 10. od Meulins.

GANT, m. w Bearnie nad Netzą, o poltory mili od Pau. Jest miejscem urodzenia *P. de Marca*.

GAOGA, Krolestwo Gaotańskie w Afr. na brzegu wsch. Nigrycyi; gran. z Krol. Burneńskim, z kraiem Bardoa, z częścią Egiptu, Nubia i Krol. Gorgańskim. Mieszkańcy są grubianie, dzieci i bezwzłelkiew religii. M. S. leży przy izerze tegoż imienia.

GAP, *Vapincum*, dawne M. Fr. w Delfinacie, stol. Gapeńskiego Pow. z Bisk. Xiążę Sawoyfski dobył go r. 1692. i większą część miasta w popiół obrocił. Leży przy górze, z której płyną wody mineralne, uzdrawiające febrę tercianną, o m. 11. od Systerny, 8. od Embranu, 20. od Grenobli, 141. od Paryża. dl. 23. 44. sz. 44. 35.

GAPENNES, m. Fr. w Pikardyi, o m. 3. od Abbewilli.

GARACK, Wyspa znaczna na w. Azji, na odnodze Perckiej, sławna pięknymi perłami, które się przy iey brzegach poławiają. dl. 67.

15. sz. 28. 45.

GARD, Opac. Fr. Cyf. fund. r. 1139. o 2. *m.* od Ambianu nad Sommą, czyni 12000. liwr. ob. Pont du Gard.

GARDANE, włość Prow. o *m.* 1. od Aix.

GARDA, M. w Pow. Weronińskim, w Państwie Weneckim, przy rozległym jeziorze, któremu swe nadał nazwisko, o 7. *m.* od Werony. dl. 28. 16. sz. 45. 35.

GARDE, (la) m. Fr. w Delübacie, o *m.* 1. od *St. Paul-trois Châteaux*, od którego nazwisko wziął sławny Baron *de la Garde* zwany Kapitan Paulin.

GARDE-DE-DIEU, Opac. Fr. August. fund. r. 1150. o 5. *m.* od Montauban, czyni 3500. liwrow.

GARDELEBEN, albo **GARDELEGER**, *Gardelobia*, m. Niem. w dawney Marchii Brandenburskiej, nad Muldą, o 13. *m.* od Magdeburga, 22. od Brunzwiku.

GARDIOLLE, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. *m.* od Lawory.

GARDON, rz. w Langwedocyi, bierze swoy początek w Sewennach, i łączy się z Renem, nosi ż wodą odrobiny złota. Ob. Pont-du Gard.

GARDUCH, m. wyż. Langwedocyi, o 6. *m.* od Tulosy.

GARFD, m. Afr. w Krol. Marokańskim, w Prow. Suza. fl. młynami cukrowymi.

GARET, *Gareta*, Kraina Afryk. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, nie-tredzayna, iednakże ludna, Melilla, Kazaza, Tezor, Mekwa, są tey Krainy miasta znaczniejsze.

GARGANVILLARD, m. Fr. o 3. *m.* od Riviere-Verdeu.

GARGEAU, ob Jargeau.

GARIAB, ob Geriach.

GARILLAN, *Liris*, *Clanus*, rz. włoska, w Krol. Neapol. która oddziela Ziemię Lawora od Kampanii Rzymskiej; bierze swoy początek w Abruzzo, wpada w morze Toskańskie.

GARNACHE, m. Fr. w Piktawii, o 2. *m.* od morza, 7. od Nantes.

GARNERANS, m. Fr. w X. Dombuskim, o 2. *m.* od Macon.

GARNESEY, *Sarnia*, Wysep na morzu *Manche*, przy brzegach Normandyi, nal. do Angl. długa na *m.* 10. ma figurę lutni, handel znaczny prowadzi, gadu iadowitego nie cierpi i nie zna, znajduje się na niej kamienie Szmergiel, służące złotnikom do czyszczenia kamieni drogich, szklarzom do rżnięcia szkła. S. Piotr jest iey M. S. Leży o *m.* 6. od Wyspy Jersey, 8. od Konstancyi, 15. od St. Malo. dl. 14. 48. 15. 5. sz. 49. 28. 36."

GARONNE, *Garonna*, rz. Fr. bierze swoy początek w górach Pirenejskich, w Pow. *Conserans* na pogranieczu Arragonii, płynie przez Langwedocyą, Akwitanią i wpada w morze o *m.* 20. niżej Burdegali złączywszy się z rz. Dordoną pod *Beu-d'Ambez*. Od tego miejsca, aż do iey uścia, dała iey nazwisko *Gironde*. Zaczyna być iplawną od Muretu.

GARRIS, m. Fr. niż. Nawarry, o *m.* 1. od S. Palais.

GARTZ, *Gartia*, m. Wyspy Rugieny przy Pomeranii leżącej. Nal. do Szwedow. Leży na tym miejscu, na którym przedtym było potężne miasto Karentz, *Carentia*, wieku 12. od Xząt Pomorskich zburzone.

GARTZ, *Gartia*, M. Pomeranii w X. Szczecińskim, nad Odrą, nal. do Krola Prus. dl. 34. 45. sz. 53. 15.

GARWOLIN, m. Pól. w ziemi Czetyskiej, stoł. Pow. Garwolińskiego, z Stwem, które płaci kwarty Zł. 17. 57. sławne dobrami Piwami, od Warszawy *m.* Pol. 7.

GASKONIA, *Gascogne*, *Varjconia*, wielka Prow. Fr. w Wielkorządztwie Akwitańskim, między Garonną Oceanem i górami Pirenejskimi; zamyka w sobie Powiaty i

les Landes, la Chalosse, le Tursan, le Marjan, le Bigorre, le Comminges, l'Armagnac, le Conzarans, le Gabaudan, la Lomagne, l'Allarac, la Riviere-Verdun, le Nebusan, i cztery Doliny; nadto Kray Albret, Pow. Komdomski, część Bazadeńskiego i Benagalckiego. Czałem lubo niewłaściwie, pod im. Gaskonii rozumieją Langwedocyą i całą Guiennę. Gaskończykowie są wielce dowcipni, ich wielomówność i chętnie się w dziełach odwagi i męstwa, dało imię Gaskonady temu, co traci samochwałstwem. Gaskończykowie, mieszkający w Prow. świątobliwych górach Pirenejskim, pochodzą z Hiszpanii.

GASPESIA, *Gaspesya*, Prowincya Amer. połn. gran. na połn. z górami zwanemi Maryi Panny, na połn. i w. z odnogą S. Wawrzyńca, na połd. z Akadyą, na z. z Kanadą. Mieszkana jest od ludzi dzikich, urodziwych, mężnych, zręcznych i napodziw gibkich. Przenoszą się z miejsca na miejsce, żyją połowem i polowaniem. Farbią się czarno i czerwono, niektorzy zaś z nich dają sobie przeklewać koniec nosa, i różne przypinają ozdoby. Cześć oddają słońcu; piianstwu bardzo podlegli, mimo tego są z temperamentu powolni, i spokojni, łaskomstwa nieprzyjaciele główni i dalecy od wszystkich wad narodom dzikim pospolitych.

GASSION, przedtym *Camou*, im. niż. Nawarry, o m. 2. od *St. Palais*. Znajduje się tu blisko Thionwilli zamek zwany przedtym Neurburg, teraz zaś *Gassion*, przeto iż Generał tegoż im. przy nim obozował r. 1643.

GASTEIN, *Gastanium*, miejsce sł. łaźniami swojemi, w Arcy Bisk. Salisburskim.

GASTINE, Opac. Fr. fund. r. 1138 o m. 4. od Tours, czyni 3200. liwr. ob. Partenay.

GASTINOIS, *Vassinitum*, Gastyński Pow. we Fr. długi m. 18. sze-

roki 12. Dzieli się na Francuzki i Orleański, obitnie w pastwiska, lasy i szafran. M. S. iego *Chateau-London*.

GATE, wielkie pasmo gór w Azji na połwyspie, z tej strony Gangesu, który je w całej długości, na dwie bardzo nierówne rozdziela części. Najgodniejszyze tu uwagi jest to: iż z jedney strony przy Malabarze tego zima zaczyna się w Miesiącu Czerwcu z wiatrem połud. i z, gdy tegoż czasu z drugiey strony przy Koromandelu, w niektórych miejscach m. 20. tylko odległych od Malabaru piękna nader jest wiosna i najsłodsza czasu pora.

GATTEVILLE, m. Fr. w Normandyi, niedaleko Barfleur.

GATTON, m. Ang. w Surrey, wysła 2. Dep. na Parl.

GAU, Gaw, Gou, albo Gow, są to zakończenia czyli terminacye, które wielu imionom przydają się i odpowiadają słowom Francuzkim *Contrée, Canton*, Polskim Kraina, Powiat, Łacińskiemu słowu *Pagus*, które pospolicie znaczyło okolice położone w dolinach oblaných rzekami.

S. GAUDENS, *Fanum S. Gaudentii*, M. Fr. bardzo ładne, stol. Nebuzanńskiego Pow. Leży nad Garonną, o 2. m. od St. Bertrand. dk. 18. 36. sz. 43. 8.

GAVE, nazwisko, które dają we Fr. niektóre prowincye strumykom, czyli wodom płynącym, a które swe szczególne biorą imiona od miejsc popodktóre płyną, jako to *Gave de Pau, Gave d'Oleron*.

GAVELKOWEN, m. Niem. w niż. Bawaryi, w Regencyi Landsburskiej, o m. 8. od Landsbutu.

GAUIAC, m. Fr. w Gaskonii, o 5. m. od Daxy.

GAUKAN, wieś Irl. w Hr. Kilkenny, o m. 4. na w. Kilkenny. Deputnie na Parl.

GAURE, Hr. w Lomanii, ktorego *Fleurance* miejscem głównym.

GAVRE, m. z tyt. X. w Hr. A-

losteńskim, między Gandawą i Udenardą.

GAVROWIE, albo **GWERROWIE**, *Perfi*, Narod rozsypany, w Azji, obok siebie w Persyi i Indyach. Są to reszty dawnych Persów. Ogniewowi wieńskie poszanowanie oddają, rolnictwo czynią aktem Religii, i poczytną go za rzecz najprzyjemniejszą Bogom. Zoroastra mieniać być swym Fundatorem. Dwoch wierzą Bogów, jednego złego, drugiego dobrego. Obyczaje ich miłe, są mężni i pracowici, mimo tego nędzni, nieumiejętni, od Persów i innych Mahometanów mocno przesładowani. Zyią podług obyczajów swych Przodków i przepisów Kapłanów. Alexandra W. i Mahometa, mają za dwóch największych zbrodniów, i zawsze o nich mówią z pogardą. Nie żenią się tylko z osobami wychowanymi i statecznymi w ich religii. Nie mogą mieć więcej żon nad jedną, lecz w przypadku nieplodności, w przeciągu 9. pierwszych lat małżeństwa mogą drugą pojąć.

GAVREY, Baronia Fr. w Normandyi, o 3. m. od *Contances*.

S. GAUTIER, m. Fr. w Biturycyjskim Pow. o m. 2. od Argentony.

GAZA, *Gaza*, dawne i sławne M. Azji w Palestynie o m. 1. od morza, z portem nazwanym nowa Gaza, Maiama i Konstancya. Dziś jest bardzo małe, o pierwotnej jednak jego piękności, z pozostałych wnośić można gruzów. Blisko miała jest zamek, w którym rezydnie Bafza. Leży o m. 27. od Jeruzalem. dł. 52. 30. sz. 37. 28.

GDANSK, *Gedansum*, po Niem. *Dantzic*, M. Pruskie w Wojew. Pomorskim, jedno z największych, najbogatszych i najmocniejszych miast Europy; trzecie w rzędzie 3. głównych miast Pruskich, z portem sławnym dla handlu, który z całą prowadzi północą. Jest miasto wolne, Anzeczyckie, rządzone przez

swój Magistrat podług swych praw i zwyczajów, jest pod protekcją Króla Pol. Zdobią go publiczne gmachy, wspaniałe Kościoły, Zbrojownia, Spiklerze wielkie, Gimnazjum Akademiczne, Biblioteka, Giełda, zwana *Artushoff*, Brama, Zegar dawny godny podziwienia, statua Augusta III. Ratusze w nowym i starym mieście starożytne. Ulice jednak ma wąskie. Fortyfikacye jego utrzymywane są od miasta w swym stanie. Gdańsk liczy osiadłych Obywateliów na 80000. prócz wielkiej liczby obcych. Handel jego używa produktów Polskich innym Narodom; a towary morskie temuz Królestwu w zamian przesyła, który iak iak znaczny można wnieść z opisu r. 1752. w którym przyszło do Gdańska z Polski statków 1288. z morza zaś 1014. okrętów, a przywieziono zboża więcej nad 58060. łasztów, atoli rok ten nie był najszykowniejszym dla Gdańszczan rokiem. Roku zaś 1780. weszło okrętów Kupieckich 405. wypłynęło 412. wprowadzono z Polski zboża łasztów 13072. Obywatele są Religii Luterskiej, wniesionej tu pod Zygnuntem Augustem, nowość jej wielkich zamieszek była przyczyną. Mieszczą się jednak Katolicy, mają swe Kościoły, i w rządach Duchownych do Oficynału Pomorskiego należą, który tu ma rezyd. Gdańsk ma Kasztelana swego, i Posłowie jego przed traktatem r. 1775. zafundali między Senatorami Pruskimi, na Generałach Pruskich. Od r. 997. już Gdańsk był dobrym miastem, r. 1343. ufortyfikowany został, r. 1454. wybił się z pod jarzma Krzyżaków, i poddał się Kazimierzowi IV. Król. Pol. od którego wielkie Przywileje i Prawo bicia monety otrzymał. R. 1577. gdy niechciał uznać Stefana Króla, od bankierzy znaczną sumą opłacić się musiał r. 1706. Król Angiel. Hollandya, i Król Pruski obowiązali się do Gwarancji Gdańskowi. R. 1734.

za przyjęcie Stanisława Leszczyńskiego wiele złogo od Moskwy poniósł R. 1752. włączęte między Gdańszczanami zamieszki, uśławą Krowiką zostały przytlumione. Należy do Rzeplety Polkiej. Oyczyzną jest Filipa Kluweryusza, sław. Heweliusza Astronoma, i Lengnicha Pisarza Hist. i Prawa Pol. Leży nad Raduniem i Motławą, nad którą ma młyn o 18. kofach, który miał czynić mu przedtym na godzinę czerny złoty. Jest od morza o miłę, od w. i połn. Wisłą czyli Leniwką, od połn. i z. górami opasany. Od Krowca *m.* 21. od Torunia 24. od Warszawy 49. od Wiednia 125. od Paryża *m.* Fr. 300. dl. 36. 40. sz. 54. Gdańska żuława oblana Wisłą i Motławą zawiera Wsi 33. tanow ziemi 1400. zawisła od rządu niasta, nal. do Kr. Prus.

GEARON, albo GARON, *m.* Perskie w Farlystanie, między Schiras i Banderkongi, w ziemi naysprzednieysze wydający daktele w całej Persyi.

GEBWEILLER, *M.* wyż. Alfacyi nad kanałem idącym do nowego Bryssaku, o 3. *m.* od Kolmaru.

GEDROYCE, *m.* Litt. w Woiew. Wrińskim, założone od Kniaziow Gedroycow, których dotąd Dom kwitnie, a którzy tu swe szeroke rozpościerali włości, bo wzdłuż więcey nad *m.* 26. Jest od Wilna ku połn. *m.* 7.

GEFAL, *m.* Saskie w Woigtlandyi, o miłę od Plaweny.

GEGENBACH, albo GENGEBACH, *Gegenbachium*, *M.* Niem. wolne Cesar. w Szwabii, w Ortenawii pod protekcyą Domu Austr. i Xżąt Fürstenberkich. R. 1770. uwolnione zostało od Prawa Kadukowego we Fr. znajduje się w tym mieście Opac. fund. 712. r. od Rutarda Hr. Alfacyi. Opat ma Przywilej nadany bñ Rudolfa I. r. 1278. iż żaden z poddanych od Sądownego appellować nie może. Pralat ten jest członkiem Stanow Imperii.

Miało leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Strazburga, 10. od Fryburga. dl. 25. 40.' 58" sz. 48.' 24.' 50."

GEILDORF, ob. Gailendorf.
GEISELNGEN, piękne *M.* Cesar. Niem. w Szwabii, o 7. *m.* na połn. ku z. od Ulmy. dl. 27. 37. sz. 48. 38.

GEISMAR, albo Wrzszy GERZMAR, dawne *m.* Niem. w Landgrafstwie Kasselskim, ma dobre wody mineralne, jest o *m.* 5. na połn. od Kasselu.

GEITHEN, albo GEITHANN, *m.* Niem. Misni. w cyr. Lipkim, o *m.* 2. od Rochlitzu.

GELDRIA, ob. Gweldria.
GELNHAEUEN, *Gelnhausa*, Gelnhauza, *m.* Niem. Cesar. w Wetterawii, pod protekcyą Elekt. Palatyna, z zamkiem zbudowanym od Fryderyka I. nal. on do Szlachty Imperii. Leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Hanau, 10. na połn. od Alzafenburga. dl. 26. 48. sz. 50. 20.

GEMAAIEDID, *Gontimiana*, miejsce obronne w Afryce na wysokiej górze, blisko Prow. Marokańskiej. Ma swego Xięcia i mieszkańcow wiele.

GEMBELOURS, *Geminicum*, Gambur, *m.* Niderlandu w Brabancyi z tyt. Hr. i dawnym bardzo Opac. *Don Juan*, Austriacki General poraził przytym mieście woyska Hollend. r. 1578. Leży nad rz. Orną, o 7. *m.* od Lowanium, 4. na połn. od Namuru, 9. od Bruxelli. dl. 22. 20. sz. 50. 32.

GEMINIANO, (*San*) *m.* Wł. w Toskanii na górze, w której znajduje się koperwas. Ma piękne pałace, o 10. *m.* na połn. od Florencyi.

GEMMINGEN, *Gemminga*, *m.* Niem. w Palatynacie Reńskim, o 5. *m.* na z. od Hailbrony.

GEMOZAC, *m.* Fr. o *m.* 3. od Saintes.

GE MUND, *m.* Niem. w wyż. Karentyi, z zamkiem, o 10. *m.* od Klagenfurtu.

GEMUNDA, M. Niem. w X. Juliaceńskim, o m. 8. na poid. od Juliaku.

GEMUNDA, m. Niem. w Biskup. Wurtzburckim, o 10. m. od Wurtzburga, nad Menem; wzięte było od Xcia *de Saxe-Weimar* r. 1643. Jest wiele innych mieysc tegoż im.

GEMUNDA, *Gemunda*, M. Cesarzkie Niem. w Szwabii. Handel jego zawisł na paciorkach, które władzie obficie rozsyła. Obywatele są katolicy. R. 1775. od prawa kadukowego we Franc. uwolnione zostało. Leży nad rz. Remnitzą, o 11. m. na w. od Sztutgardy, 12. od Ulmy. dl. 27. 20. sz. 48. 40. ob. Gmunden. Neekers-Gemund.

GENAP, *Genapum*, m. Brabantcy Austr. nad Dylą o m. 1. od Niwelli, 7. od Lowanium, 6. od Bruxelli. dl. 22. 4. sz. 50. 36.

GENEHOA, kraj Afr. w Nigrycyi ponad Nigrem, obituie w zboże, ryż, trzody i ryby. Nawięcey tu bawełny zbierają.

GENEP, albo **GENNEP**, *Genepum*, m. obronne Niem. z tyt. Hr. w Kłiwii, zdobyli go Hollen. r. 1641. Franc. r. 1672. Nal. do Krola Prus. Jest nad rz. Neersą blisko Mozy, o 2. m. od Kłiwii, 5. od Nimegi. dl. 23. 25. sz. 51. 42.

GENERAC, m. Fr. w Langwedoccyi o 2. m. od Nifnes.

GENESTON, Opac. Fr. fundowane 1163. o 4. m. od Nantes. Zakonu S. Aug. czyni 12000. liwr.

GENEWA, *Geneve*, *Geneva*, dawne piękne, wielkie, ludne i obronne M. S. Rzpltey tegoż im. przedtym Cesarzkie i Biskupie, lecz gdy miasto chwyciło się Kalwinizmu, Biskupi jego wypędzeni zostali. Jest sprzymierzone z Kantonami Zurychu, Berny i Solury. Ma sławną Akademią, ktorey naypierwsi dwaj Teologii Professorowie byli Kalwin i Teodor Beza. Rzplta ta ktorey rząd dotąd był Arystokratyczny, składa się z Obywatelow, Mie-

szczan, Rodakow, Mieszkańcow i poddanych. Dwie pierwsze klasy zgrupowane składają naywyższą władzę, z nich składa się Rada dwuchset, Rada 25. i Rada 60. wtych 3. Radach właściwie jest zwierzchność naywyższa, ponieważ od nich zawisło decydować, co ma być proponowano zgromadzeniom Obywatelow i Mieszczan. Inne klasy składają pospolstwo, i podlegają dystynkcyom wielce niemiawistym, ktore wielkich częstokroć zamieszek w tey Rzpltey bywają przyczyną. Jakoż r. 1782. waniecone z tey przyczyny rozruchy, do tego rzecz przywiodły stanu, iż rząd Arystokratyczny w Demokratyczny przemocną Rodakow i Reprezentantow zamieniony został. A przeto wielu wewnetrznych odmian, co do klas Obywatelow i obrad spodziewać się należy. Budynki publiczne Genewy są arcy wspaniałe. Obywatele o swą gorliwi wolność. Od czasow chwylenia się Religii Kalwinskicy, stali się wielce sławni przez swe rozliczne pilna na publiczny widok podane. Teofil Bonet, Jan Robert, Chouetius, Daniel Klerk, J.J. Rousseau &c. ztąd byli rotem. Leży nad Renem, który go na dwie nierowne dzieli części, niedaleko jeziora Geneweńskiego, czyli Lemańskiego, o 28. m. od Lugdum, 26. od Besanfonu, 16. od Chambery, 54. od Turynu, 95. od Paryża. dl. 23. 50. sz. 46. 12.

GENEWENSKIE Jezioro, ob. Lemanus lacus. Lemańskie jezioro.

GENGENBACH, ob. Gengenbach.

GENGOUX-LE-ROYAL, (St.) *Gengulfinum Regale*, M. Fr. w Burgundyi, sławne dobreimi winami i Kasztelem Krol. Jest 4te w rzędzie miast, ktore deputują do Stanow swey prow. Leży przy górze blisko rz. *Grona*, o m. 8. od *Macon*, 7. od *Chalons*, 66. od Paryża. dl. 22. 8. sz. 46. 40.

GENIEZ-DE-MALGOIRES, (St) m. Fr. w Langwedocyi, o 7. m. od Ufezy. Jest wiele we Franc. innych mięysc tegoż nazwiska.

GENIEZ, (St.) Opac. Bened. o 2. m. od Montpeliers.

GENILLE, m. Fr. w Turonii o pół milę od Loches.

GENIS-LAVAL, m. Fr. w pow. Lugduńskim, o m. 1. od Lugdunu.

GENITE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, o m. 8. od Brives.

GENLIS, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Margr. i Opac. Premonstr. czyniącym 2000. liwrow.

GENOUILLAC, m. Fr. o m. 8. na poln. ku z. od Ufezy.

GENOUILLAT, m. Fr. w Marchii, o m. 4. od Guerety.

GENOUILLE, m. Fr. w Santonii, m. 4. od *St. Jean d'Angeli*, inne o m. 1. od *Civrai*.

GENTHIN, m. Niem. w X. Magdeburkim, w Cyr. Jerichawii, m. 1. od Jerichau.

GENTILLIS, wieś Fr. m. 1. od Paryża, w niej odprawilo się jedno Conflium r. 767.

GENUA, po Fr. *Genes*, dawne, obrotne, bogate, wspaniale M. i jedno z najpryncypalniejszych we Włozzech. Stok Rzpłtey Genueńskiej; ma Arcy-Bisk. i port bardzo wygodny, ubezpieczony groblą na 565. stop szeroką. Kościoły, budynki publiczne, pałace, których tam bardzo wiele liczy się, są dziwnie wspaniałe: osobliwie zaś pałac Doży, Familii Doriow, Grymaldow, Pallawicinich, &c. i przeto zowią Genuę pyszną. Ludwik XIV. bombardował go r. 1684. Krolowey Węgierkicy poddało się 1746. lecz jeden z obywatelow będąc źle traktowanym od Oficera Austr. d. 5. Grudnia roku tegoż wzburzył popółstwo, że rzucilo się do buntu, i wojska Krolowey, więkzszą część o śmierć przyprowadzily, z miasta wypędzilo. Oblegli go byli Austr. potym, lecz od wojsk Fr. pod wo-

Tom I.

dzem *Bouffers*, do odstąpienia przymuszony zostali r. 1747. Papież Adryan V. Lazaro Calvi, Jan Balbi, Oberto Fogliera; Doryowie, tudzież inni wielcy i sławni ludzie z tego miasta rodem byli. Handel wielki prowadzi, zalecają go fabryki materyi jedwabnych, a szczególniey aksantiu i adamaszku. Leży prawie wpośrodku Rzpłtey, częścią na równinie, częścią na wzgórk, niedaleko morza szrodz. w położeniu dziwnie miłym. Budowane jest wpoł kola, nakształt Amfiteatru o m. 28. od Medyolanu, 25. od Turyanu, 26. od Pariny, 45. od Florencyi, 90. od Rzymu, 182. od Paryża. dl. 26. 32. 44. 25.

GENUEŃSKA, Rzeczpospolita we Włozzech, zamyka pomorze Genny, i wyspę Kapraią. Przed tym nierównie znakomitszą była, niżeli jest dzisiasy. Pomorze Genuy rozciąga się po nad morzem szrodz. między Toskanią ku pold. Xitwem Maffańskim, ku w. na z. Hr. Nicceńskim, Xitwem Monaceńskim i Alpaini, ku poln. Xitwem Parmy, Medyolanu i Monsferatu. Rząd Rzpłtey zostaje przy Senacie, który ma tytuł *Excellentia*, na ktorego czele jest Doża, a ten ma tytuł *Najjaśniejszego*, rządzi on lat 2. kończy swoy urząd ostatniego dnia Grudnia; jeżeli się dobrze sprawił, zostaje dożywotnim Prokuratorem Rzpłtey, a niemoże być Dożą obrany aż w lat 5. Do rządu należy wielka Rada, w którą wchodziż wszyscy szlachta od lat 22. wieku swego; ta zaś jest stara, zwana *Veteris porticus*, i nova. *novae porticus*, iż dawniey, starci jednymi, nowi drugimi drzwiami do sali radney wchodzili. Także jest rada mała, ze 200. osob wybranych z rady wielkiey, składająca się. To jest tu szczególnego, że Elekcye do celnych Urzędow, idą losem galek wyciąganych z pułki zwanej *Seminarium*, mających napisy godnych Obywatelow. Zkąd od tosa

KI

cale zawiśł rząd tej Rzpltey. Godność często niezczęśliwa, starzeje się przez kaprys losów na spodzie ciemney pułki. Ustanowienie rządu wolnego, winni są Gennencykowie familii Doriów, którzy mając sobie oddaną od Karola V. Genuę, przywrócili jej wolność.

S. GEORGIUS, S. Jerzy, Zamek rozrywki Margrabi Bareutskiego, blisko jeziora, przy którym znajduje się fabryka piękney Porcellany, i niedaleko rząd wesoła pułstynia.

GEORGIUS, (S.) bogate Opac. Niem. Augustyanów, w mieście Inny, w Szwabii. Opat nagłoś i miejsce na Sejmie Rzeszy Nisnieckiey.

GEORGIUS, Monaster z gromem w X. Wirtemberskim. Tu Dunay swoy bierze początek.

GEORGE, (S.) Opac. Bened. w Rennes. ob. Bocheville.

GEORGE II, (S.) del Passo, klasztor blisko Madrytu, fund. 1457. od Henryka IV. na pamiątkę odprawionego tu kawalerskiego turnieju od P. Cueva, dla przeświadczenia kolegow swoich, iż w Krolowcy miał najlepszą przyjaciółkę.

S. GEORGE-DES-BOIS, Opac. Fr. Aug. czyni 1500. liwr. w Mans.

S. GEORGE-DESPERANCE, m. Fr. w Delfinacie, o 3. m. od Wienny.

S. GEORGE-SUR-LOIRE, m. w Andegawii, o m. 1. od Chantocé. Jest tu Opac. Aug. wynoszące 1500. liwrow.

GEORGENSTADT, ob. Johan-Georgenstadt.

GEORGE II, (S.) S. Jerzego, mała wyspa w Pau. Weneckim, na pold. miasta stol. Jest tu klasztor Bened. ktorego kościół ma być jeden z najpiękniejszych we Włoszech.

S. GEORGES, w Normandyi o 3. m. od Mortain.

S. GEORGES, na wyspie Ré.

S. GEORGES-DE-LUZENSOU, o 3. m. od Milhaud, są miasta Fr.

S. GEORGES-DE-MUSIDAN, ob. Mussidan.

GEORGIA, czyli GURGISTAN, Georgia, Prow. Azyi, składająca część Perli i Turcyi Azyat w okolicach Kaukazu, między morzem czarnym i Kaspijskim. Miast ma bardzo mało. Chleb, wino, granaty, bydło i inne rzeczy do życia potrzebne, są tu wysmienite, i w wielkiej obfitości. Krew naydelikatniejsza w świecie płynie w żyłach obojey płci. Niewiasty tamteysze, pierwszè co do piękności i urody między wszystkimi na całym świecie, trzymają miejsce, tyle tylko ich nagany, iż się nazbyt malują. Georgianie z przyrodzenia mają wiele dowcipu, są grzeczni, ludzcy, w posiedzeniu mili, ale w pijanństwie i cielesności aż nadto zatopieni. Wszyscy prawie są chrześcianie, mają wielu Bisk. i Patriarchę iednego. Niektorzy z ich rządow czyli panow zostający pod władzą Sultana, zbuntowali się byli przeciwko niemu, aby się uwolnili od daniny Corek, ktore doiego Saraiu posyłać są obowiązani; i pryncypalem swoim uznali Herakliusza; iakoż przez traktat zawarty r. 1774. między Portą i Rossyą od tej daniny uwolnionemi zostali. Vice Rey, który od Perłow tu przysłany bywa, jest Mahometanin. Rzeka Kur płynie przez cały ten kray i nosi baty, co nie jest rzeczą powszechną dla rzek Perckich. Teflis tej Prow. jest M. S. ob. Mingrelia.

GEORGIA-NOWA, la Nouvelle Georgie, Kolonia Angiel. w Amer. półn. w Florydzie, między 31. i 32. gradusem szerokości; wiele tu robią jedwabiu; leży na pold. Karoliny. Jest jedna ze 13. stanow skonfederowanych Ameryki. Ob. Stany ziednoczone Amer. i Pensilwanja.

GEPPENG, albo GOEPPINGA, M. Szwabskie w X. Wirtember-

sim, z zamkiem nad rz. Wilfa, o 30. m. od Sztutgardy, 5. od Gemundy, 10. od Uliny, sławne wodami mineralnemi. dl. 27. 10. sz. 48.

GER, w Normandyi o 2 m. od Mortain. Ger, w Bearnie o 3. m. od Tarbes, są m. franc.

GERA, albo mały Lipsk. Gera, piękne M. Niem. w Cyr. wyż. Saxonii, w Misnii, zdoła go wspaniałe Collegium, leży nad Elsterą o 4. m. od Zeitzu. R. 1449. od Czechow zrabowane było; ma znaczną fabrykę kitaiek i innych materyi iedwabnych. r. 1781. ze wżyskim pogorzalo.

GERAW, Geravia, Pow. Niemiec w Cyr. wyż. Renu, tak nazwany od małego miasteczka Geraw, o m. 2. na w. od Darmstadt. Ma Xcia tegoż nazwiska.

GERPORY, Gerboredum, M. Fr. w Bellowaccńskim Pow. z piękną Kapitułą i zamkiem nadruynowanym. Wzięte było od Angl. r. 1437. a odebrane szturmem od Franc. r. 1449. sławne jest wiernością ku swym Krolom, co sprawiło iż, gdy Henrykowi IV. przechodzącemu z wojskiem, mieszczanie w prezencie ofiarowali wino, on niekazałszy wprzód podług zwyczaju Podczelzemu swemu kosztować, napil się te powiedziawszy słowa, *niemamy tu dla nas czego obawiać się*. Leży o m. 5. na połu. ku z. od Bellowaku, 20. od Paryża. dl. 19. 22. sz. 49. 35.

GERBES, GERBI, albo ZERBI, Girba, wyspa Afr. w Krol. Tunetańskim przy brzegach Barbaryi, na morzu śródziemnym. Sam tylko ięczmień rodzi, procz tego iednak wydaie obficie figi, oliwę i rozenki. Na brzegach tej wyspy znajduje się drzewo, od dawnych zwane *Lotrus*, rodzące owoce wielkości bobu, żółte jak szafran, tak zaś przedni i wysmienity ten owoc ma smak, iż u Grekow w przysłowie było, że kto raz

zakosztował tego owocu, inż o swej zapomniał Oyczyźnie. Dependuie od Balzy Trypolitańskiego, od tego czasu jak Turcy wypędzili ztąd Xżąt Alby i Medinaceli. dl. 29. 5. sz. 34. 10.

GERBEVILLERS, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 2. od Lunewilli, z tyt. Margr. i pięknym zamkiem. W kościele Karmelitow, który jest dziwnie piękny, wdzieć jest groby Margrabiow tego miejsca.

GERBSTAEDT, m. i grod w Hr. Mansfeldzkim, przedtym był to tylko klasztor Kamedulow. Przedane jest wraz z Trezwitą Krolewiciwu Pruskiemu. Od Mansfeldu na połu. ku w. m. 3.

GERDEREST, Baronia Fr. w Bearnie, o m. 2. od Molas.

GERENRODE, ob. Gernrode.

GERGEAU, ob. Jargeau.

GERGENTI, Agrigentum, Agrigent, M. Wl. w Sycylii z zamkiem i blisk. Leży w dolinie *di Mazzara*, blisko rz. S. Błażeia, o 24. m. na w. od Mazary, 20. od Palermu. dl. 31. 21. sz. 47. 23.

GERGY, m. Fr. w Burgundyi, o m. 1. od Chalons.

GERIAK, forteca i port przy brzegach Malabaru, oddalone od Bombayu na 12. godzin żeglugi. Ta forteca służyła niegdys za schronienie Korfarszowi Andria. Admiral Watson. r. 1758. flotę jego spalił i fortecę opanował.

GERINGSWALDA, m. o m. 2. od Roehlitzu, w Misnii.

GERMAIN, (S.) m. Fr. w Lemowiceńskim pow. o m. 11. od Lemowiki z Kapitułą.

S. GERMAIN, Opac. Bened. blisko Rhodes. Tegoż im. inne w Antyziodorze czyniace 1400. liwr.

S. GERMAIN-DE-BOURGUEIL, m. Fr. w Andegawęńskim pow. o m. 4. od Saumur, z Opac. Bened. czyniącym 14000. liwrow, z zamkiem i tyt. Baronii, blisko lasu tegoż im.

S. GERMAIN-DE-PREZ, Opac. Bened. w Paryżu, czyni 150000. liwrow.

S. GERMAIN-EN-LAIE, *Sanctus Germanus in Lidia*, piękne M. Wyspy Fr. z Pałacem Królewskim, przyozdobionym od wielu Królów Franc. a ośbliwie od Ludwika XIV. który się w nim urodził. Jest to jedno z najpiękniejszych pomieszczeń we Francji dla prospektu, który mieć można, z wspaniałej grobli, z ogrodów i łączącego się z ogrodem rokosznego lasu, o 4. m. od Paryża nad Sekwaną. dl. 19. 40. sz. 48. 52.

S. GERMAIN-LAMBRON, m. Fr. w Arwernii, w ziemi zwanej Lambron nad Allierą, o 5. m. od Brioude.

S. GERMAIN-LAVAL, M. Fr. w Pow. Forez, z Kasztelcem Królewskim, jest w gruncie żyznym i w dobre wino oblitującym, o 6. m. na połud. od Rotonagu, 91. od Paryża. dl. 21. 31. 42. sz. 45. 49. 57."

S. GERMAIN-DE-PRINCAY, m. Fr. w Piktawii, o 6. m. od Fontenay.

GERMANO, M. Wł. w Król. Neapol. w ziemi Labour, przy górze Kasyński, nal. do Opata góry Kaslynn. dl. 31. 28. sz. 41. 52.

S. GERMANS, m. Angiel. w Kornwalli, o 2. m. od Plymouthu. Wyšla 2. Dep. na Parl.

S. GERMER-DE-PLAIX, m. Fr. o 4. m. od Bellowaku, z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr.

GERMERSHEIM, *Vicus Julius*, *Germersheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, nal. do Woźwody Renu. Leży niedaleko uścia rz. Kweichy w Ren. Cesarz Rudolf 1. tu umarł r. 1290. O m. 2. na z. od Filipsburga, 3. od Landau. dl. 26. 2. sz. 49. 10.

GERMIGNY, *Germigniacum*, m. Fr. o milę od S. Florentin. Jest inne Germigny o milę od Meaux.

GERMINI, m. Lotaryngii z tyt.

Hr. o 2. m. od Wezelis, 4. od Nancy.

GERNESFY, ob. Garnesey. GERNRODE, albo GERODE, st. Opac. Niem. którego Xieni jest Xiężną Imperii, blisko Opac. Kweidmburg. Zostało sekularyzowane.

GERNSHEIM, albo GERESHEIM, M. Niem. nad Rencin, w Landgraffstwie Darmstadt: kim z zamkiem dobrym, o 3. m. od Worins, tyleż od Darmstadu. dl. 26. 6. sz. 49. 44.

GERODSHOFEN, dawne M. Niem. w Frank. w Bisk. Wurtzburckim. o 7. m. na połud. od Szwajfurtu.

GEROLDSECK, Geroldzek, Hr. wolne i udzielne w Szwabii w lesie czarnym, między Ortenawią i Brisgawią, o 7. m. na połud. ku w. od Strazburga. Jest inny Geroldseck w Hr. Lichtenberckim.

GEROLSTEIN, m. Niem. w Pow. Eiffel, nad Killą, o 12. m. na połn. od Trewiru. Ob. Kuffstein.

GERRENHEIM, m. Niem. Elekt. Mogunckiego, o 9. m. na połud. ku w. od Moguncyi, nad Rennem.

GERRESHEIM, Opac. Pannien Szlacheckich, w X. Bergeńskim, blisko Duffeldorfu.

GERs, rz. Fr. w Gaskonii, bierze swój początek w Nebuzan, i łączy się z Garuną, o m. 2. wyżej Agenny.

GERSAW, M. Szwajcarskie niedaleko jeziora Lucernskiego, o 2. m. od Szwitz, które składa małą Rzęptę od nikogo niepodlegającą, od czałow bezpamiętych.

GERTRUDENBERG, Kłafztor Bened. w Bisk. Osnabruckim, niedaleko Osnabrugi.

GERTRUYDENBERG, *Gertrudenberga*, piękne, dawne i obronne M. Niderlandu w Brabancyi Holl. Jest jednym z najlepszych Kasyonow Holland. Zdobyte było od Stanow Skonfederowanych na Hiszpanach r. 1573. odebrane od Xcia

Farmy r. 1589. Xżę Maurycy opnował go po 3. miesięcznym obłężeniu r. 1593. i odtąd nal. do Holl. Tu miany był Kongres r. 1710. Leży nad rz. Dungeną, która wpada w Bies-Bos, o 4. m. od Bredy, 5. od Dordrechtu, 3. od Gorkumy. dl. 22. 24. lz. 51. 44.

S. GERVAIS, S. Gerwazy, m. Fr. w Dyecezyi Klermontskiej, o m. 8. od Riomy. Jest inne tegoż im. o 6. m. na z. Łodewy w Laugwedocyi.

GESTE, m. Fr. w Andegawęńskim Pow. o 3. m. od Klisfony.

GESTRICIA, Gestritz, Prow. Szwecyi półn. ma miny złote. Tyłe tylko wydaie zboża, ile na wyżywienie mieszkańcom iey potrzeba. Gwałiz iey M. S.

GESULA, *Gesula*, Giezula, Prow. Afr. przy brzegach Barbaryi w Krol. Marokańskim. Obfituje w zboże, bydło, złoto, cynę i żelazo. Większa część mieszkańców, są Kowale i Korlarze. Co rok bywa tu wielki iarmark dwa miesiące trwający, na którym wszyscy kupcy zagraniczni, których liczba na 10000. wynosi, żywieni i utrzymywani bywają publicznym Prow. kosztem.

GEWALIA, albo GAWLE, *Gewalia*, M. Szwedzkie, stol. Gestrycyi, blisko odnogi Botnickiey, o m. 18. na półn. ku z. od Upsalu, 26. od Sztokolmu, 14. od Kopferbergi. dl. 34. 50. lz. 60. 32.

GEVAUDAN, (le) *Gebalicus Pagus*, Gewodzki Powiat Fr. w Langwedocyi, gran. na półn. z Arwernią, na z. z Rutergueńskim Pow. na połud. z górami Sewenneńskimi, na w. z Wiwareńskim. Pow. Kray gorzysty i nieplodny. Menda jego M. S.

GEUDERN, albo GOEDERN, włość wolna Niem. w Weterawii, między Hassją i Hr. Hemburskim.

GEVRES, albo TREMES, wieś Fr. z tyt. X. Parostwa, o 2. m. od *Ferté-Milon*. Jest inne w Pow. Cemoniańskim, nad Sarthą, o 4. m. od

Alanfony, z tyt. Margr.!

GEVREY, m. o m. 2. od Dizonu, ząd wychodzą wina *de Chantbertin* i *de Barze*.

S. GEWER, ob. S. Gower.

GEX, *Gesum*, m. Fr. w Dizońskim Wielkorządztwie, sławne przedniemi serami, główne włości tegoż im. leżącey przy górze S. Kłodyusza, między górą Jurą, Renem, ieziozem Geneweńskim i Szwaycarami, o 4. m. na półn. ku z. od Genewy, 90. od Paryża. dl. 23. 44. lz. 46. 20.

GEYER, znaczne Hr. Niem. w Frankonii, nal. do Margr. Anspachskiego. Miasto, nadające imie Hrabstwu, leży na pograniczu Bisk. Aichstadzkiego, o 2. m. od Weifenburga.

GEZIR, *Gezira*, M. Azyi w Dyarbeku, na wyspie uformowanej od rz. Tygris, o m. 28. od Mozulu, 6. od Amadyi; zostało pod rządem Beya. dl. 58. 45. lz. 36. 30.

GHELA, *Ocelis*, port Arabii szczęśliwey, nad cieśniną Babel Maudelską.

GHERMES, ob. Laar.

GHILAN, albo GUILAN, Prow. Azyatycka w Perlyi przy brzegach morza Kaspijskiego. Ma podostatkiem iedwabiu, oliwy, wina, ryżu i przednich wszelkiego gatunku owocow. Mieszkańcy są odważni, silni, przemyślni, idą za Sektą Omara. Rescht iey M. S.

GIAC, m. Fr. w Arwernii o milę od Croq, 11. na z. od Rionny.

GIBEL, góra, ob. Etna.

GIBRALEON, m. Hiszp. w Andaluzyi, nad rz. Odielą, z tyt. Margr. niedaleko morza.

GIBRALTAR, *Gibraltaria*, Zybaltar, piękne i obronne M. Hiszp. w Andaluzyi przy górze tegoż im. z ktorey wierzchołku o 40. m. widzieć można morza, w stronie północney Gofu tegoż im. który łączy Ocean z morzem śródziemnym. Ma Port obronny kilką Fortecami. Mieysce to poczytano zawsze za niedobyte, lecz mniemanie to r.

1704. zbite zostało, gdy od Angl. i Holl. wzięte było. Hiszpani próżno o jego odzyskanie kufli się r. 1705. 1718. i 1727. Przez traktat Utrechtski i Sewillski Gibraltar został przy Anglikach. W ostatniej terażniejszej wojnie bronią go mężnie Anglicy, przeciw zebranym nieprzyjaciół siłom już od r. 1779. Leży o *m.* 10. od Ceuty, 18. od Cadix, 34. od Sewilli. dl. 12. 30. sz. 36. ob. Algezires.

GICZIN, M. Czeskie w cyr. Koenisgratzkim, o *m.* 9. na poln. ku z. od Koenigsgratzu.

GIDLE, m. Pol. w Woiew. Siodzkiem.

GIEBICHENSTEIN, stary zruynowany zamek, o pół mili od Hali, w Saxonii nad rz. Salą. Wdziec tu jeszcze okno z którego sławny Ludwik, zwany Skoczek Landgraf Turynii skoczył w Salę, i tym ocalił swe życie. Był bowiem osadzony w tym zamku z rozkazu Cesarza Henryka IV. za zabicie Fryderyka Hr. Palatyna Saskiego, chcąc Adelaidę małżonkę jego pojąć za żonę.

GIECH, Hr. wolne od r. 1726. w Frankonii w Margrabstwie Barent blisko Kulmbachu, zawiera Grod Thurnawii i Buchowii.

GIELNIOW, M. Pol. w Woiew. Sandomirskim spuścizną, sławne dobremi piwami, i urodzeniem S. Władysława.

GIEN, *Gienum*, m. Fr. w Orleańskim Pow. nad rz. Ligierą, o *m.* 2. od Bryary, 33. od Paryża.

GIENGEN, *Grenga*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii nad rz. Brentzą, między Ulmą i Nordlingenem, o *m.* 4. od drugiego. R. 1775. uwolnione zostało we Fr. od Prawa Kadukowego. dl. 28. 2. sz. 48. 38.

GIENZOR, *Gienzora*, M. Afr. w Barbaryi, w Krol. Trypoliańskim, od którego na *m.* 4. jest odległe.

GIERACE, *Hieracum*, Gierz, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi

z Bisk. stoi na górze blizkiey morza, o *m.* 13. od Regio, 11. od Nikotery. dl. 34. 18. sz. 38. 15.

GIESBUCHEL, góra w Saxonii niedaleko Pirny, znajdują się w niej rudy żelazne.

GIESSEN, *Giesfa*, obronne M. Niem. w Hassyi, ma *Universtatem*. fund. r. 1605. zamek obronny i wspaniały Arsenał. Należy do wydziału Domu Darmstadtzkiego. Leży nad rz. Lhona, w położeniu miłym i żyznym, o *m.* od Marpurga, 12. od Frankjortu nad Menem. dl. 26. 26. sz. 56. 20.

GIF, Opac. Bened. o *m.* 4. od Paryża, 2. od Wersalu.

GIFFORN, *Gifhornia*, M. w X. Zelleńskim z zamkiem obronnym i grodem, nad rz. Allera, o *m.* od Brunszwiku, 5. od Zelli. dl. 28. 24. sz. 52. 36.

GIGEAN, m. Fr. o *m.* 3. od Montpelieru, ma Opac. Panien Cystersek.

GIGERS, M. Afr. w Krol. Algierskim, leży na w. Algeru.

GIGLINGEN, m. X. Wirtemberskiego nad rz. Zaber, o 13. *m.* na poln. od Sztutgardy.

GIGLIO, *Oegilium*, wysępka Wł. przy brzegach Toskanii, z zamkiem, składa ona część Xstwa Toskańskiego. dl. 38. 35. sz. 42. 24.

GIGNAC, m. Fr. w Langwedocyi, o *m.* od Montpelieru, blisko rz. Eraud. Ma prawo deputowania.

GIGONDAS, m. w X. Arauzykańskim, *m.* 3. od Orange.

GIHON, wielka rz. Azji, dawnym zwana *Oxus*, bierze swoy początek w górze Imans, wpadała w morze Kaspijskie, lecz Tatarzy dla uwolnienia się od niazdru Korsarzów morza Kaspijskiego, nysciciey zwrocili do jeziora Aral, i przeto przerwali handel Indyz Europą przez morze Kaspijskie i morze czarne.

GIION, M. Hiszp. nadmorskie w Asturyi, o *m.* od Oriedo. Ta

było ostatnie schronienie Pelagiusza Xiążęcia Chrześcijańskiego, przeciwko Saracenom. Ma port z obronnym zatakiem.

S. GILBERT, Opac. Premonstr. czyni 1800. liwrow, w Diec. Klermonckiej.

GILDAS-DES-BOIS, Opac. Bened. czyniące 3500. liwrow, o m. 2. od *Pontchâteau*.

GILDAS-DES-RUYS, Opac. Zakonu S. Bened. czyni 6000. liwr. o m. 4. od Vannes.

GILGENBURG, m. w Krol. Pruskim, o 25. m. od Krolewca, sławne bitwą roku 1450. między Krolewem Polskim i Wielkim Mistrzem Krzyżackim stoczoną.

S. GILLES, *S. Egidii Villa*, S. Idi, m. Fr. w Langwedocyi, jedno ze dwóch wielkich Przeorstw Maltańskich, z Kapitułą, ktorey Szef ma tyt. Opata i dochodu 14000. liwr. o m. 5. na z. od Arelaty, 11. od Montpelieru. dl. 22. 3. sz. 43. 40. Tegoż im. m. Fr. o 4. m. na poln. od *Sables d'Olerone* nad Oceanem.

GILOLO, *Gilola*, wielki Wysep Azji, z M. S. tegoż im. na Archipelagu Wysp Moluckich. Obfituje najwięcej w ryż, rodzi wiele drzewa zwanego *Sagus*, z ktorego owocu miedzkańcy mają chleb i napój, a z skory tegoż drzewa robią nici, ktore im służą do robienia krajowych kitatek. Miedzkańcy są do rodni, ale chitrzy i dzicy. Krol tej Wyspy część tylko icy posiada. Hiszpanie i Hollendrzy mają tu swoje stanowiska. Leży pod Ekwatorem. dl. 145.

GILOWI, m. w Czechach, w cyr. Caurzymskim, żyły złote znaydować się tu mają.

GIMONE, rz. Fr. w Gaskonii, płynie z doliny *Magnouac*, łączy się z Garumną blisko Opac. *Belleperche*.

GIMONT, *Gimontium*, m. Fr. w Gaskonii, w Lomanii, z Opac. Cyster. fund. r. 1142. ktore czyni

8500. liwr. Leży nad rz. Gimoną, o 4. m. na w. od *Auch*. dl. 18. 40. sz. 43. 40.

GINESTAS, m. Fr. w Langwedocyi, o 3. m. od Narbony.

GINGI, *Gingis*, M. i Forteca Azyat. w Indyach, stol. Kr. tegoż im. na połnd. Kr. Karnateńskiego, o 11. m. na z. od Pondychery. Pomieszkanie tu dla Europejczykow jest bardzo szkodliwe, gdyż nabywają się febry popolicie śmiertelne. dl. 97. 30. sz. 11. 58.

GINGIRO, Krol. Afr. w Kafrefryi mało co znane.

GIODDACH, albo GEDDA, wielkie M. i Port na brzegu wschodnim morza czerwonego w Arabii. Wielce jest handlowne i uważane jako Port Mekki. dl. 58. sz. 22.

GIOVENAZZO, *Juvenacum*, Dziowanezza, M. Wł. w Kr. Neapol. w ziemi Barskiej z tyt. Xięstwa z Bisk. Leży na górze blisko morza, o m. 4. od Baru, 5. na w. od Trani. dl. 34. 25. sz. 41. 33.

GIRAISSONS, m. Fr. o m. 2. od Lavaur, w Diec. Albeńskiej, z Kasztelaniją i Sądami Krolewskimi.

GIRAULMER, jezioro na iedney górze w Lotaryngii, w Grodzie Wosghienckim.

GIRIFT, *Girfra*, wielkie M. w Perfyi w Karamanii, handel iego zawisł na pszenicy i daktelach. dl. 75. 30. sz. 27. 30.

GIRGE, *Girgium*, M. znaczne w Afr. stol. wyż. Egiptu, niedaleko Nilu, o m. 90. od Kairu. Handel iego zawisł na zbożu, szocewicy, bobie, płotnie i wełnie. dl. 49. 50. sz. 25. 5.

GIRGENTI, ob. Gergenti.

GIRONDE, ob. Garonne.

GIRONE, *Gerunda*, dawne, obronne i znaczne M. Hiszp. w Katalonii, z Bisk. Francuzi opanowali go byli r. 1634. ale nazad powrocili mocą Traktatu Ryświckiego. Mikelletani (gorale Pyreneyscy) r. 1705. uczynili się iego panami, General

zaś *Noailles* zdobył go, r. 1711. Leży na górze przy rz. *Annas*, która wpada w *Terę*, o 7. *m.* od morza, 5. na półn. ku z. od *Palmes*, 10. od *Barcellony*. dł. 20. 32. sz. 41. 55.

GIRONS, (S.) *Santus Geron-tius*, M. Fr. w pow. *Conserans* nad rz. *Salatą*, o 11. od *Saint Litzier*, sławne licznemi, a walmemi iarmarkami, które się w nim odprawiają, osobliwie na bydłęta i muły. dł. 18. 45. sz. 42. 58.

GISORS, *Gisortium*, *Gisor*, M. Fr. w Normandyi, nadane tyt. *Xstwa* dla *Marzalka Bellisle*, który go przy swoiey śmierci znowu w *Krolewskie* ręce złożył, r. 1761. Dane potem było *Herbiom d'Eu*, wzamian za *Xstwo* *Dembkie*. Leży nad rz. *Eptą*, w krajin obfitującym w zboże, o 5. *m.* na półn. od *Gornay*, 14. na półd. ku z. od *Rotomagu*, 16. od *Paryża*. dł. 19. 18. sz. 49. 15.

GIVET, *Givetum*, piękne M. Fr. w *Niderlandzie*, rozdzielone na dwie części przez rz. *Możę*, z których jedna nazywa się *Givet S. Hilarego*, druga *Givet Panny Maryi*, fortyfikacye miała bardzo dobre, są one dziełem sławnego *P. Vauban* i *Kazernie* wygodne. Jest blisko *Charlemont*, o 9. od *Namuru*, 8. od *Rocroy*. dł. 22. 22. sz. 50. 5.

GIVIRA, m. Wł. w *Xstwie* *Medyolańskim*, w *Hr. Aughierskim*, m. 3. na półd. od *Angiery*.

GIULA, *Julia*, obronne M. wyż. *Węgier*, na pograniczu *Transylwanii*. Wzięte było od *Turkow*. r. 1566. odzyskały go woyska *Cesarzkie*, r. 1693. *Traktatem* *Karlo-wieckim* przy *Węgrach* zostało; leży nad *Keresblanem*, o 12. *m.* od *Arady*, 12. od wielkiego *Waradynu*. dł. 39. 36. sz. 46. 25.

GIULIA-NOVA, M. Wł. w *Krol. Neapol.* w *Abruzzo*, przy odnodze *Weneckiey*, z tyt. *Xstwa* o 8. na w. od *Ajcoli*

GIVORS, m. Fr. w pow. *Lugdunńskim*, o 2. *m.* od *Wieny*.

GIVRI, m. Fr. w *Burgundyi*, sławne dobremi winami, a miłą od *Chalon*.

GIUSTANDILA, albo *O-curida Justiniana*, wielkie i obronne M. *Turcyi* *Europ.* w *Macedonii*, z *Arcy-Bisk.* *Grec.* *Oyczyzna* *Justy-niana* *Cesarza*, blizkie jeziora *Ochrydy*, o 28. *m.* na półd. ku w. od *Durazzo*, 52. od *Laryssy*. dł. 38. 25. sz. 41. 10.

GLZY, m. Fr. o 2. *m.* na w. od *Laony*.

GLACIALE-MARE, ob. *Lodowate* morze.

GLACIERES-DE-SUISSE, ob. *Gletscher*.

GLADBACH, m. w *Xstwie* *Juliaceńskim*, o 3. *m.* na półn. od *Erkelens*, 15. od *Akwizgranu*, tu robią piękne płotna, znaiome pod nazwiskiem płocien *Hollenderskich*; w mieście znajduje się *Opac. Bened.* w którym konserwuje się gło-wa *S. Wawrzyńca*, *Krolowie* *Hiszpańscy* kilkakrotnie dopraszali się o nią dla przyozdobienia *Ekurva-lu*.

GLAMERGANSHIRE, *Glamergania*, *Prow. Angl.* mająca o-kolo 37. *m.* obwodu, a tanow ziemi 540000. w *Xstwie* *Wallii*, wysła 1. *Dep.* na *Parl.* Część połud-tey *Prowincyi*, tak jest żyzna, iż ją nazywają ogrodem kraiu *Wallij-skiego*. *Kardyf*, iey *M. S.*

GLANDEVES, *Glannateva*, M. Fr. w *Prowancyi* z *Bisk.* wylewy rz. *Var* zniszczyły go, ieden tylko zo-stał się pałac *Bisk.* *Kapituła* prze-niesiona została do *Entrevaux*, nale-go m. o miłą ztąd. 19. na półd. ku w. od *Embrunu*, 10. na półn. ku z. od *Nice*. dł. 24. 38. sz. 43. 59.

GLARIS, *Glarona*, piękne i obzorne M. *Szwajcarskie*, stoł *Kan-tonu* tegoż im. Tu odprawiają się ziazdy generalne *Kantonu*, na ktor-ych każdy mający lat 16. znajdo-wać się jest obowiązany z szablą u-bo-

boku. Senat składa się z 62. osób, w którym prezyduje Landmann i Prokonul. którzy nigdy być oba nie mogą jedneyże religii. Głarys składa się z Katolików i Zwingliuszów, których tu wielka znajduje się mnogość: tak ci, iako i katolicy w wielkiej żyją spokojności, nabożeństwa swoje w jednymże kościele odprawiają kolejno. o *m.* 10. na w. od Schwitzu, 7. od Koiry, 13. od Zurichu. dł. 26. 48. sz. 47. 6.

GLARIS, Kanton Głaryski, ofmy w liczbie 13. Kantonów Szwajcarskich; gran. na w. z Gryzonami, na półd. z temiż i z Kantonem Uri. na z. z Kantonem Uri i Schwitz, na półn. z rz. Linarą; kray górzysty ferami wielki handel prowadzi. Zdobyli go Szwajcarowie na Austryakach r. 1352. i na Kanton obrocili.

GLASKOW, *Glasgow*, piękne i wielkie M. Szkocyi, w Prow. Klydestalii, ma sławną Akademią, Drukarnią i most wspaniały, przedtem było Arcy-Bisk. Kościół Katedralny dotąd pozostaie, widzieć w nim naywyborniejszą iak tylko być może, Architekturę. Handel wielki prowadzi dla swego portu. Wyśla 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Klydą, o *m.* 4. od Dumbattony, 14. od Edymburga, 114. od Londynu. dł. 13. 36. sz. 56. 20.

GLASHUTTE, *m.* w Cyr. Misuii, o 6. *m.* na półd. od Drezna.

GLATTAU, *m.* Czeskie, w Cyr. Pilzneńskim, o *m.* 8. na półd. od Pilfen. Tu Jezuitci mieli Kolleg. Na blizkiej górze znajduje się zamek *Raby*.

GLATZ, *Glatium*, piękne i obronne M. z zamkiem, na pograniczu niż. Szląska, do którego inkorporowane zostało od Króla Prus. o *m.* 16. od Wrocławia, 36. od Pragi, 52. od Wiednia. Hrabstwo Glatz ma długości *m.* 18. sz. 10. obwodu blizko 48. Ustąpione było Królowi Pruskiemu, od Królowej Węgierskiej. r. 1744. ix. 1745. po-

Tom I.

twierdzone. Znajdują się tu węgle kamienne, żyły trefne, żelazne, tudzież zwierza, bydła i lasów poddostatkiem. Obywatele co do rządu Duchownego, podlegają Konfytorzowi Wrocławskiemu, co do rządu Cywilnego, Regencyi ustanowionej od Króla Pruskiego, od której apellować mogą do Kamery Berlińskiej. dł. 34. 33. sz. 50. 25.

GLEICHEN, zamek Niem. w Turynji na górze, o *m.* 2. od Erfortu; są jeszcze inne dwa zamki tegoż im. *Gleichen*, co znaczy *podobno*, w Xstwie Kalemberg, w okolicy Göttingenskiej.

GLEUCHEN, *Glauchz*, *m.* i zamek Niem. w Misuii nad Muldawą, 2. *m.* od Zwikau, sławne rodem Jerzego Agrykoli.

GLENAN, wysepki niemieciskane, o 4. *m.* od *Concarneau*, w Brytanii.

GLETSCHER, albo Les GLACIERES, góry Szwajcarskie w Kantonie Berneńskim, w Gryndewalii, są to góry złożone z lodow nigdy nietopniejących, wyfokości nierzwyčajney, które gdy się rozpadają tak straszny łopot sprawiają, iak gdyby cała góra rozsypanyła się w kawałki. Podrożni, ktorym przypada przez te góry przejeżdżać, częstokroć od tych rozpadlin pogrążeni zostają. Wody z tych gór wypływające, są jedne znaylepszych i nayzdrowszych.

GLEWITZ, *m.* Szląskie w X. Oppawskim, o *m.* 12. od Oppawy.

GLINIANY, *M.* Pol. w ziemi Lwowskiej, z Stwem niegrodz. sławne zebraniem się tu szlachty po śmierci Zygmunta Augusta, i woysk Pol. r. 1648. teraz pod panowaniem Austryackim, w Cyr. Lwowskim, od Lwowa na w. *m.* 5. od Złoczowa, 4. tegoż im. iest *m.* w Woi. Sandomirskim.

GLISSELES, *m.* Fr. w Arwernii, o 2. *m.* od Brioude.

GLOCESTER, *Claudia Castra*, piękne, obronne, ludne i wiel-

G g

kie M. Angiel. stol. Hr. tegoż im. z Bisk. wyłya 2. Dep. na Parl. Kościół Katedralny ma dziwnie wspaniały. Leży nad rz. Sawerną, o 28 m. od Londynu, 8 na połn. od Worcesteru. dl. 15. 26. sz. 51. 56.

GLOCESTERSHIRE, Prowincya nadmorska Angiel. wyłya 2. Dep. na Parl. ma obwodu m. 34. a lanow ziemi 80000. przez śróddek jej płynie rz. Sawerna. Obfituje w zboże, drzewo, żelazo, węgiel, stal, sumy i przednie fery, z których wielki ma odbyt.

GLOGAU, *Glogovia*, wielki Głogow obronne i znaczne M Niemiec. stol. X. tegoż im. w Szląsku; w kraju urodzajnym. Niegdyś X. dziedziczne jedney dzielnicy rodziny Piastow. Po Wrocławiu to miasto jest najludniejszye i w najlepšíym położeniu ze wszystkich miast Szlązku. Krol Pruski opanował go r. 1741. i utrzymał się przy nim mocą Traktatu zawartego 1742. r. ustanowił w nim Trybunał sprawiedliwości, najpierwszy Konfytorz kraju, Kamery Ekonomii Krolewskich i Kamery wojenną. Pięć żeńska idąca z linii prostey, ma tu pierwieństwo do dziedzictwa, nad męzką poboczną. Głogow leży nad rz. Odrą, o m. 20. od Wrocławia, 20. od Goriitza, 46. od Pragi. dl. 33. 48. sz. 51. 40.

GLOGAU, Głogow mały, drugie M. Szląskie w Xstwie Opawskim; wojska Saxe-Weimarskie opanowały go były r. 1627.

GLOS, m. Fr. w Normandyi o m. 2. od Laigle.

GŁOGOW, piękne m. Pol. w Woi. Sandomierskim, ozdobne Pałacem książąt Lubomirskich i kościołami. Zydzi znaczny tu handel prowadzą. Teraz zostaje pod Pan. Austriackim, w Cyr. Pilźniuskim, od Rzeszowa m. 2.

GLUCKSBURG, albo **LUXBURG**, *Glucksburgum*, m. Duńskie, z fortecą w Xstwie Slezwickim, o m. 3. od Flensburga.

GLUCKSTAD, *Gluckstadtum*, *Tychopolis*, obronne i znaczne M. Niem. w Xstwie Holstzyńskim, nale do Krol. Duńskiego, leży przy zeyściu się rzek Rhyny i Elby, o m. 12. od Hamburga, 22. na połn. od Bremy. dl. 26. 50. sz. 53. 52.

GLURENS, M. w Hr. Tyrolskim nad rz. Adygą, o 14. m. na połn. ku z. od Bolzano.

GMUNDEN, piękne M. wyż. Austrii, niedaleko jeziora Traun, o m. 8. na pold. od Lantzu. dl. 31. 40. sz. 47. 45.

GNIĘW, lub **MEAW**, m. Pol. w Woi. Pomorskim, pod panowaniem Pruskim. Leży nad Wisłą przy ujściu Ferzy, z Cytadellą. Wzięte było od Szwedow, r. 1626. i 1655. celne jest swego powiatu.

GNIĘZNO, *Gnesna*, M. Pol. stol. Woi. a niegdyś Krol. Polskiego; zatęczyłone Katedrą Arcybiskupow Gnieźnieńskich, którzy są Prymasami całego Krol. i Vicereiami w czasie bezkrolewia. Pomiećne grobem Sgo Woyciecha. Założenie jego od Lecha, a nazwisko muna-dane od znalezionych tu wielu gniazd orlich, wywodzą dawni nasi Historycy. Wielkości i wspaniałości jego dawney, male pozostała znaki. Powiat Gnieźnieński czynił część Wdztwa Kaliskiego, ale przez Konfytucyą Seimu. r. 1768. na Woiewodztwo podniesione zostało, i Wda otrzymał po Czerniechowskiem miejscu. Dzielą się na dwa powiaty, Gnieźnieński i Kcyński. Używa munduru tego co i Wo. Poznańskie. Arcybisk. Gnieźnieński założone jest w Pol. najdawniey r. 1000. Kapituła ma przywilej ten, iż Prezydent i Vice-Prezydent Trybunału Wielko-Polskiego z niej zawsze bywaią. Gniezno ma swego Kasztelana, Stę i szkoły. Przewtem było miejscem Koronacyi Krolow. R. 1613. pożar ognia mocno go zniszczył, a wprzod wojny Krzyżakow. Leży w rowninie między jeziorami, od Kalisza m. Pol. 14. od

Poznania 7. od Warszawy 45. dł. 35. 55. sz. 52. 28.

GOA, wielkie i obronne M. Azyi, w części zachod. połwyspu, z tey strony Gangesu, w Krol. Dekkańskim. Alfons *Albuquerque* zdobył go na Hidakanie dla Krol. Portug. r. 1508. odebrał on go był, r. 1510. ale znowu go *Albuquerque* odzyskał. Być to miasto poczyna kluczem handlu wschodniego, pierwszym placem handlu Indyjskiego, i jednym z pomiędzy najświetniejszych i najbogatszych miast w świecie. Mieścianoicy są różnych Narodow i różnych Religij. Ma Vicereia Portugal. i jednego Inkwizytora, których Pałace sądziwnie wspaniałe. Podniesione było na Arcy-Biskup. r. 1552. Arcy-Bisk. jest Prymasem całych Indyi. Leży pod Streśką gorącą, na wyspie mającey m. 9. obwodu, i wielką liczbę wsi zawierającey w sobie, nad rz. Mandną, z portem dobrym i kilką fortcami. Około mil 100. od Kochiny. dł. 89. 25. sz. 15. 31.

GOAR, ob. Gower.

GOAVE, mały i wielki, miasteczka nal. do Fr. na wyspie St. Domingo.

GOBELINS, (les) Dom w Paryżu, na przedmieściu S. Marcina, tak nazwany od Idziego Gobelina przedniego Farbierza welny, który za panowania Franciszka I. wynalazł sekret farbowania pięknego szarlatu, nazwanego potem *Szarlatem Gobelinskim*. Wmieyscu tym znayduie się nayprzednieysza fabryka obiciow w całej Europie, tudzież fabryka kobiercow. Ob. Bievre.

GOBIN, (St.) zamek Fr. blisko Fery, tu robią szkła, które potem w Paryżu polerują.

GOCH, *Herenschium*, *Gochum*, m. Niem. w Xstwie Kliwii. Wzięte było od Hiszp. r. 1599. a od Holl. r. 1614. nal. do Krol. Pruss. leży nad Neerską, o 2. m. od Kliwii. dł. 23. 37. sz. 51. 40.

GOCHSHEIM, albo **GOCHILZHEIM**. m. Niem. z zamkiem obronnym w Xstwie Wirtemberskim, blisko Durlachu.

GOCIANO, m. wyspy Sardynii nad rz. Thirsą, z tyt. Hr.

GODACH, M. znaczne Azyi w Indostanie, położenie jego do pomieszkania, dziwnie jest rozkofzne, nie tak atoli teraz, iak przedtym, kwitnie, o m. 20. od Brampra.

GODARVILLE, m. Fr. w Normandyi o 3. m. od Oceanu, 3. od Montivilliers.

GODING, Golding, albo Hodonin, m. Niem. w Morawii o m. 6. od Hradyski.

GOEDENS, włość w Xstwie Ost-Fryzvi.

GOEDERN, ob. Gendern.

GOEPPINGEN, ob. Geping.

GOERLITZ, ob. Gorlitz.

GOERTESKE, m. w Xstwie Magdebarskim, o m. 12. od Magdeburga.

GOERTZ, ob. Goritz.

GOES, *Goffense Connobium*, Klasztor Szlachetnych Panien Benedykt. w wyż. Styryi.

GOES, albo ziemia Goes, *Goes* obronne i znaczne M. Holl. w Zelandyi. Komunikuje z morzem przez kanał. Leży o 4. m. na w. od Midelburga, 5. od Berg-op-zoom 12. od Gandawy.

GOETTINGEN; ob. Gottingen.

GOEWICH, ob. Ketwin.

GOGO, mieysce handlu w stroynie wschodniej Guzaraty. dł. 21. 45. sz. 87. 45.

GOJAMA, *Goianum*, Krolestwo Gojańskie, w Affr. w Abissynii przy południowym końcu jeziora Dambea. Ze wszech prawie stron oblana jest Nilem, i wielce stało się sławnym od czasu odkrycia tu początku tey rzeki.

GOILLE, Opac. Fr. August. fund. r. 1199. w Dyecezyi Besançon, przy Salins, czyni 3000. liw.

GOITO, m. Wł. w X. Mantuańskim zdobyte było od związkowych r. 1701. i wzięte od dziedzicznego Xcia Haffyi r. 1706. Leży nad rz. Mincio, i jeziorami Mantuańskim i Gadeńskim.

GOŁANCZA, m. Pol. w Wojew. Gnieźnieńskim, łące i mało osiadle.

GOLKONDA, *Golconda*, Kr. Azyat. na połwyspie z tej strony Gangesu, graniczy z Prow. Berar, z Krol. Oryxańskim, odnogą Bengalską, Kr. Karnateńskim i Wizarurkim. Czyni teraz to Krol. część Subabii Dekkańskiej. Najpiękniejszy tu znajduje się dyamenty. Golconda, przedtym Bagnagar, jest Krolestwa tego M. S. ob. Bagnagar.

GOLDBERG, m. i grod w X. Meklemburkim nad jeziorem, o 4 m. na połud. od Gustrawa

GOLDBERG, *Goldberga*, *Aurimontium*, M. Szląskie w X. Lignickim, nad rz. Katzbach, m. 5. na połud. ku z. od Lignicy. dl. 33. 45. sz. 51. 3.

GOLDFNTRAUM, M. Luzacyi, blisko rz. Kweysy, wyżej Marklisy.

GOLDYNGA, *Goldinga*, znaczne M. Kurlandzkie, z Xęcią Ekonomią, Stwem zamykającym w sobie 9. Parafii, z zamkiem spustolżalym, Kościołem Luter. i Katol. sławne rezydowaniem niektórych Xiążąt Kurlandzkich. Niegdyś miało swego Bisk. Bolo dosyć handlowne, teraz nieco podupadłe. Leży nad rz. Windawą, od Rygi na z. m. 22.

GOLDSDOFF, m. Szląskie w X. Grotkowskim.

GOLF, ob. Odnoga.

GOLGOTHA, Kolkota, albo Kalikota, Dom handlowy dla Faktora kupcow Angiel. o m. 8. niżej Szandernagor, na odnodze Bengalskiej. Wielki tu zewsząd prowadzi handel. R. 1756. Anglicy wypędzeni ztąd byli od Nababa, lecz we 4. miesiące znowu odzyskali. Dom ten leży nad Gangesem.

GOLNOW, albo *GOLNAU*, *Golnowia*, M. Niem. w Pomeranii, nal. do Krola Prus. Leży nad Ilną, blisko Odry, o m. 8. od Stetyna, 9. od Kammina. dl. 32. 54. sz. 53. 44.

GOLTZEN, M. Luzacyi, niedaleko Łukan.

GOLUB, m. z Powiatem, w ziemi Michałowskiicy, pod pan. Pruskim, z zamkiem i z Stwem parietne rezydowaniem Anny Siostry Zygnunta III. do ktorej także należała okolica Golubka. Jest nad rz. Drwęcą, od Torunia na w. m. 5.

GOMERA, jedna z wysp Kanaryjskich, między wyspami Fera i Teneryfa. Ma około m. 20. obwodu, port wygodny, grunta żyzne, i miasto tegoż nazwiska. Nal. do Hiszp. od r. 1445.

GOMERFONTAINE, Opac. Panien Cysteiek, fund. r. 1208. o m. 1. od Gisors.

GOMRON, ob. Bander, Abassa.

GONDAR, M. albo raczej pole Abissynii, w Afr. o m. 400. od Kairu. Tu rezydnie Cesarz Abissynii, ktorego Pałac ma być wielce wspaniały. Znayduie się tu Patriarcha, który dependnie od Patriarchy Alexandryjskiego. Złoto w sztukach i sol oczkowata w tablicach, są Kraiu tego moneta. Sol tę biera z góry Lafry.

GONDELUR, M. na brzegach Koromandelu, nal. do Angl. odległe od fortecy S. Dawida na strzelenie z harmany.

GONDOM, Opac. Benard. czyni 1500. liwr. Leży nad rz. Lerulfa, blisko Agen. Tegoż im. m. Fr. o m. 1. od Gien.

GONDON, albo *Gounon*, m. Fr. w Hr. Bigorreńskim, nad rz. Arros, o m. 3. od Tarbes.

GONDRECOURT, *Gandulsi curia*, m. Fr. w Hr. Barskim, nad rz. Orney, w ktorej przednie połowiają się Ostrzygi. O m. 8. na połud. od S. Michel, 7. od Barle-Duc. dl. 23. 12. sz. 48. 30.

GONDRECOURT, wieś Fr.

podniesiona na Hr. o *m.* 2. od Baru nad Albą.

GONDRIN, *m.* Fr. w Hr. Armaniackim, o 3. *m.* od Condom.

GONDREVILLE, *Gundulfi villa*, *m.* Lotaryngii nad Mozellą. Przedtym znajdował się tu sławny Królewski Pałac, teraz zaś jest zamek, należący do X. *Elbeuf*, który tu wspaniały zbudował Szpital, Kaplica jego ma być dziwnie piękna. Jest w położeniu miłym, o *m.* 3. na z. od Nancy, od Toul na półn. ku w. *m.* 1. dł. 23. 38. sz. 48. 40.

GONDYN, *m.* i Powiat w Xięstwie Zmudzkiem, mający swego Cywunia, które Cywuństwo płaci kwarty 6426. Zł.

GONESSE, *Gunessia*, *m.* Wyspy Fr. o 4. *m.* od Paryża, nad Kruldą, sławne rodem Filipa Augusta, i dziwnie śniacznym chlebem, który zjadł dwa razy na tydzień do Paryża dowożą. dł. 20. 6. 41." sz. 48. 59. 15."

GONGA, *Gannum*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii, blisko morza Marmora, o 5. *m.* na połud. od Rodesto, 15. od Galliopoli. dł. 45. 6. sz. 40. 53.

GONIADZ, *m.* Pol. z grodem, w Wojew. Podlaskim, na z. Bielska.

GONNORD, *m.* Fr. w Andegawii, o 5. *m.* od Andegawii, z zamkiem. Leży nad potokiem, który się łączy z rz. Layoną.

GONZAGA, zamek, który nadał im. sławney Gonzagow Familii Włoskiej o 4. *m.* od Gwastally.

GOPIŁO, jezioro Pol. w Wclaw. Brzeskim Kujawskim, obfite w ryby, z niego wypływa rzeka Notecz, rozciąga się wzdłuż na *m.* blisko 6. a w szerz półtory.

GOR, M. Indyjskie, stol. Kr. tegoż im. składającego częśćkę Stanow Mogola, niedaleko wielkiego Tybetu. dł. 106 sz. 31.

GORA, *m.* Pol. w ziemi Czerkskiej, ozdobne kilką Kościołami, z Prebostwem do którego należy, i szkołami. Od Warszawy *m.* 5. nad

Wisłą.

GORKUM, *Gorichenum*, bogate i obronne M. Hollandyi połud. Handel znaczny prowadzi screm, miasłem i innemi drobiazgami. Jest oyczyną Henryka z Gorkumy, Gwilhelma Estynsa, Tomaszka Erpiniusza i Henryka Verfkurego. Leży nad rz. Linghą i Mozą, o 5. *m.* od Dordrechtu, 7. od Bredy, 13. od Amsterdamu. dł. 22. 29. sz. 51. 49.

GORDON, *Curto*, *M.* Fr. w Pow. Kadurkim, o *m.* 5. od Sarlaty, 7. od Cahors. dł. 19. 6. sz. 45. 53. O *m.* 2. od miasta znajduse się Opac. Cysterfow zwane Maryi Panny Gordeniskiej, czyni 1600. liwr. fund. r. 1241.

GOREA, imie dwóch wysp, jedney w Holl. połud. drugiej na Oceanie przy brzegach Afryki. Ta druga zewsząd otoczona jest niedostępniemi skałami, wylądować się jedno małe przeyscie. Ustąpiona była Holendrom r. 1617. od Briama Krola Kapu zielonego, od ktorego na *m.* 6. jest odległa, którzy tu dwie zamrowali fortece. Anglicy opanowali ją r. 1663. ale odzyskał ją Admiral Ruter r. 1664. Hrabia *d'Espre's* zdobył ją r. 1677. i odtąd przy Francuzach została, własność iey trakta-tem Wersalskim im zabezpieczona była. Kray to nieurodzajny, wielce jednak ważony z przyczyny wygodnego dla okrętow stanowiska. Roku 1777. Obywatele Guiany Francuzkiej, otrzymali na lat 15. handel wyłączający kupno Negryczykow na tey wyspie, i brzegach Afryki, od Kapu zielonego aż do rz. Kafamanty. dł. 30. sz. 14. 30.

GORGONNA, *Gorgon*, wysepka Wl. mająca *m.* 3. obwodu, na morzu Toskańskim, na półn. wyspy Korfyki, nal. do W. X. Toskannii. dł. 37. 35. sz. 43. 22.

GORGONNA, wysep morza południowego w Papayanie, o 5. *m.* od brzegow, blisko *m.* 2. długa, a 1. szeroka. Ma port bardzo wy-

godny.

GORGUE, M. Flandryi, nad rz. Lys, o *m.* na z. od Lilli.

GORIAN, Opac. Bened. o 3. *m.* od Lodeve.

GORITZ, Goertz, *Goritia*, M. obronne Niem. z mocnym zamkiem, stol. Hr. tegoż im. w Karnioli. Leży nad rz. Lizonzo, o *m.* 8. od Akwilei, 26. od Wenecyi. dl. 35. 18. sz. 46. 12. Erygowane zostało na Arcy Bisk. r. 1751.

GORICK, ob. Kirich.

GORLITZ, *Gorlitium*, piękne i obronne M. Niem. w Łuzacyi, nal. do Elekt. Saskiego. Król Pruski dobył go r. 1745. a przegrał tu bitwę r. 1757. Ma Kościół wspaniały, i wielkie fabryki, sukien, płocien &c. Leży nad rz. Neiffa, o *m.* 20. na w. od Drezna, 28. od Pragi. dl. 32. 50. sz. 51. 10.

GORON, m. Fr. o *m.* 4. od Mayenny.

GORYON, m. Irl. w Hr. Wexfortskim, deputuje na Parl.

GORZDY, m. w X. Zmudzkiem, na pograniczu Pruskim, z Stwem, które płaci kwarty 4350. Zł.

GORZE, m. Fr. w Pow. Mefyńskim, o *m.* 1. od Mofelli, 4. od Metz, z Opac. sekularyzowanym, wynoszącym 28000. liwr. fund. r. 749.

GORZNO, m. Pol. w ziemi Dobrzyńskiej, drewniane, między lasami, na pagórku, niegdyś otoczone wałem, od Dobrzyna mil Pol. 6.

GOSEK, Kłasztor S. Benedykta niedaleko Naumburga, ztąd *Chronicon Gosense* swe bierze nazwisko.

GOSLAR, *Goslaria*, wiel. dawne M. Niem. w Saxonii niż. w Kstwie Brunświckim, założone r. 1123. od Henryka Cef. zwanego Ptasznikiem. Jest M. wolne i Cesar. pamiętne wynalezionym tu sposobem robienia prochu do strzelania od Bertholda Schwartza mnicha Bened. około r. 1354. Jest nad potokiem

kiem Gosen, o *m.* 9. na połud. ku w. od Hildesheimu, 15. na połud. ku z. od Halberstadt, 10. na połud. od Brunświku. Bogaty jest Goslar w góry żelazne i ołowiane, i wielki ma odbyt z piw przednich. r. 1775. wzięte zostało we Francyi od Prawa Kadukowego. dl. 28. 12. sz. 51. 55.

GOSTYN, *Gostinia*, m. Pol. w Woiew. Rawskim, dosyć znaczne. Powiatowe, miejsce Seymików Pow. z Stwem, które płaci kwarty 1360. Zł. i z zamkiem, w którym uwięziony Szuyjski Car Moskiewski umarł. Leży między bagnami, ma swego Kaiztelana. Ziemia Gostyńska zawiera 2. Pow. Gostyński i Gąbiński, obiera 2. Polow, i 2. Dep. co trzeci rok. Seymikowie w Gąbinie. Od Warszawy *m.* 16. 14. od Torunia. dl. 37. 45. sz. 52. 25.

GOTHA, Gota, M. Niem. w Turynii, pod pan. Xcia z Domu Saskiego; ozdobione pięknym zamkiem i Akademią, którą zaszczyca wielka Biblioteka i gabinet obłubwyszyciekawości. Mieszkańcy wyjęci są r. 1778. od Prawa Kadukowego w Fran. Si. lekarz Hofman ztąd był rodem. Leży nad Leyną, o *m.* 6. na z. od Erfortu, 6. na połud. ku w. od Mulhausen. dl. 28. 35. sz. 51. 2.

S. GOTHARD, m. Węgier niż. nad Rabą w Woiew. Walwarskim; pamiętne iż blisko niego Turcy od Cesarzkich r. 1664. porażeni zostali, *m.* 12. na połn. ku z. od Kanischu.

S. GOTHARDA góra, *Adula*, jedna z gór najwyższych w Szwaycarach, o *m.* 3. od Altdorffu. Niema piękniejszego w świecie widoku, iak z wierzchołku iey narozległe poglądać okolice. Na wierzchu iey jest Kłasztor Kapucynow, w którym ludzko przyjmują przychodniow. Traktędy z Ury do Bellinzony się ciągnie, 4. rzeki z tey wytryskują góry: Ren, Rufs, Rodan i Tesyn.

GOTHENBURG, lub **Gotheburg**, *Gotheburgum*, Gotenburg, bogate i mocne M. Szwedzkie w Westrogothii z portem dobrym, przy uściu Gothelby, *m.* 4. na połud. od Bahus, 42. na półn. ku w. od Kopenhagi, 75. od Sztokholmu. *dł.* 29. 25. *sz.* 57. 42.

GOTHIA, część, czyli Prowincya wiel. Szwecyi w Skandynawii nad morzem Bałtyckim. Dzieli się na 3. części, na Ostrogothią ku w. Westrogothią ku z. i Sinalandią czyli Gothią południową.

GOTHLANDIA, znaczna wyspa na morzu Bałtyckim w części wschodniej Szwecyi, do której należy Wisby jest iedynie w niej miasto. *dł.* 37. *sz.* 57.

GOTO, *Gotum*, Krol. Japonii, które składa się z 5. wysp małych; z tych największą jest i najwyżniejszą. Okura jest M. S. Handel rybny bardzo tu jest wielki.

GOTTESBERG, ob. Gottsberg.

GOTTESGABE, *m.* Czeskie w cyr. Ellenbogenskim, *o m.* 5. na półn. od Ellenbogen.

GOTTINGEN, lub **GOTTINGER**, *Gottynga*, znaczne M. Niem. z Akademią, fund. r. 1737. w Xięstwie Kalemberskim, niegdys Cesar. teraz pod pan. Domu Brunświckiego. Utrzymuje fabryki wszelkiego rodzaju, które go bogacą. Opanowali je byli Francuzi r. 1757. i 1761. Oyczyzłą jest Jana Kazeliusza. Leży nad Leyną, *o m.* 10. na półn. ku w. od Kasselu, 12. na połud. ku w. od Goslaru. *dł.* 27. 40. *sz.* 51. 32.

GOTTLEUBE, *m.* Niem. w Misnii, gdzie st. jest stapor, blisko Pirny. Austriacy odnieśli tu znaczną nad Prusakami korzyść r. 1757.

GOTTLIEBEN, *Teophilis*, piękny i obronny zamek Bisk. Konstantceńskiego. zbudowany r. 934. od Konrada Biskupa Konstanc. Jan Huss tu r. 1415. w więzieniu siedział.

GOTTORP, *Gottorpium*, wspa-

niały zamek Xżat Holfztyńskich, na którym się piszą. Jest blisko Slezwicku, nal. do Krola Duńskiego.

GOTTSBERG, czyli **GÓRA** Boża, *m.* Szląskie w Xiństwie Szwidnickim, *o m.* 5. na z. od Szwidnicy. Dawne jego miny srebrne dostarczaią teraz węglow ziemnych.

GOTTSCHÉE, *m.* Niem. w Karnioli, *o m.* 16. na połud. ku w. od Laubachu.

GOTTWEICH, *Gotvicum*, piękne Opac. Bened. w Austrii niż. na pograniczu Styryi. Dependuje prosto od Papieża. Opat tego miejsca Godefryd Besseliusz wydal Kronikę tego Opac. w wieku 18tym.

GOUDA, lub **TERGOW**, *Gouda*, znaczne M. w Hollandyi połud. sławne swym przepysznym Kościołem i urodzeniem Mikołaja Harfockera i wielu innych sł. mężów. Leży nad Isselą przy uściu rzeczki Gow, *o m.* 5. na półn. ku w. od Rotterdamu, 5. na połud. ku w. od Leydy. *dł.* 22. 12. *sz.* 52. 2.

GOUDENSBERG, lub **GOEDZBERG**, *m.* Niem. z grodem w Hassyi niż. nad rz. Ederą, *m.* 5. na połud. od Kasselu.

GOUELLE, *Guella*, mała Kraina czyniąca część Wyspy Franc. w okolicach Dammartynu. Inna tegoż im. w Arzezyi.

GOVERNOLO, *m.* i dobry plac we Wł. w Xiństwie Mantuańskim, zdobyty od wojsk Cesar. r. 1702. a od Franc. r. 1703. Leży nad Mincio, blisko Po, *o m.* 5. na połud. ku w. od Mantuy, 5. na półn. ku w. od Mirandoli. *dł.* 28. 30. *sz.* 45. 2.

GOUFERN, ob. S. Andre.

GOUIS, *m.* Fr. *m.* 2. na z. od Fleche.

GOULLES, *m.* Fr. *m.* 9. na połud. ku w. od Toulli.

GOURCY, wieś Fr. z tyt Hr. o milę od Longwy w Xiństwie Barskim.

GOURDAN, *Gurdan*, Baronia Fr. w Nebuzanie nad Garonną.

o miłę od S. Bertranda.

GOURDON, ob. Gordon.

GOUKGE, m. Fr. w Piktawii,

o m. 7. na połn. ku z. od Poitiers.

GOURNAY, *Go. nacum*. Gurnay, m. Fr. w Normandyi, w Krajinie Bray, sławne wałnemi i armarkami na masła. Leży nad Eptą, o m. 5. na połn. od Gisors, 10. na w. od Rotomagu, 5. na z. od Bellowaku, 21. od Paryża. Jest wiele innych miejsc we Fr. tego im. dl. 18. 8. sz. 49. 25.

GOURNAY, wieś Fr. nad Marną o m. 4. na w. od Paryża, gdzie jest Przeoriatwo; zakonnice *de Chelles*, częstym odwiedzaniem Mieszka tego dały początek przysłowiu Franc. *elle a passé le Pont de Gournay, elle a sa honte bue*. Przeszła przez most Gurnayu, i obmyła swą hańbę.

GOURVILLE, m. Fr. w Piktawii, o m. 4. od Niorty.

GOUSSAINOILLE, m. Fr. blisko Gonesfy, znaiome robotami koronek.

GOWER, lub S. Gewer lub S. Goar, *S. Goaris villa*, M. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Stanach Domu Hesse-Reinfelskiego, stol. Hrabstwa Katzenellenbogen. Mocny zamek Reinfels, gdzie Xzeta tego im. rezydować zwykli, broni tego miasta. Landgraf Hesse-Kasselki w czasie wojny ma prawo trzymania tu swego garnizonu. Leży nad Renem o m. 6. na połd. ku w. od Koblentzu, 7. na połd. ku z. od Moguncyi, 19. na połn. ku w. od Trewiru. dl. 29. 19. sz. 50. 2.

GOY, zamek Fr. w Prowancyi, m. 5. od Taraskony.

GOZZI, lub Gozys, małe wyspy na morzu szrodziemym, na połd. części zachodniej wyspy kandyi, o m. 5. na w. od fortecy Selilino.

GOZZO, lub Goza, *Gaulos*, wyspa Afrykańska przy brzegach Barbaryi, na połn. ku z. względem wyspy Malty, od ktorey jest na m.

2. na połd. wyspy Sycylii. Należy do Kawalerow Maltańskich, ktorzy ją dobrze umocnili. Niema żadnych zwierząt iadowitych.

GRABOW, *Grabowia*, m. Niem. w Xitwie Meklemburskim nad Eldą potokiem, o m. 4. od Neustadtu.

GRABOW, m. Pol. w Woi. Kaliskim nad rz. Proszą, m. 6. na połd. od Kalisza.

GRABOWIEC, m. Pol. w Woi. Bełzkim, dawniej powiatowe z Stwem grod. teraz pod pan. Austr. w Cyr. Bełzkim. Leży o m. 3. od Zamościa. Stwo Grabowieckie czyni kwarty 3311. zli: pol.

GRACAYA, m. Fr. o m. 5. od Romorantyna na połd. ku w.

GRACEDE-DIEU, Opac. Cyfter. w Franzkonce, m. 3. na połd. od *Baume*. Tegoż im. Opac. Premonstr. w Gaskonii, o miłę od Aire czyniące 6000. liwr.

GRACEDE-DIEU, Opac. Fr. Cyfter. o m. 5. na w. od Rupelli, czyni 6000. liwr. Tegoż im. Opac. Bernard. o m. 8. od Cahors. ob. Grasse.

GRACYANOPOL, ob. Grenoble. Gracyanopolitański pow. ob. Graufivaudan.

GRADISCA, *Gratiana*, Gradycka, małe ale bardzo mocne wystawione r. 1472. w Hr. Goryckim, i o m. 2. na połd. od Gorytza nad Lisenzo, przy granicach powiatu Foroiulichskiego. Jest to jedyna obronna załozna granic Państw Demu Austr. z strony Rzpltej Weneckiej. Jest o m. 6. od Udyuu. dl. 31-12. sz. 46. 6.

GRADISKA, m. mocne Wzgier. w Sklawonii na gran. Kroacyi nad rz. Sawą, odebr. Turkom od Ces. r. 1691. m. 3. od Poslega. dl. 35. 30. sz. 45. 38.

GRADLITZ, Gradlicz, m. Czeskie w Cyr. Koenigsgrackim, załeczone sławnemi cieplicami zwanemi *Kukus*, czyli *Kukus-bad*, o m. 4. na połn. od Koenigsgratcu.

GRADO, *Gradus*, m. na wyspie tegoż im. przy brzegach Forolii w Stanach Weneckich, o m. 4. na półd. od Akwilei, 20. na półn. ku w. od Wenecyi. dł. 31. 30. lz. 45. 52.

GRADORF, m. Niem. w Hafsji wyż. z zamkiem nad Siegą. Jest tu rezydencya ordyn. Hrabiego Hatzfeldzkiego.

GRAEFENTHAL, m. Niemiec. w zalesiu Turynгии, nal. do Domu Saxe-Saalfeld. Znajdują się tu przednich szkieł luty, o m. 5. na półd. od Saalfelda.

GRAFTON, Pałac Króla Angiel. w Hr. Northampton z tyt. Xstwa, o m. 4. na półd. od Northampton.

GRAINOILLE, m. Fr. w Normandyi, o m. 3. na półd. od Fécamp.

GRAISIVAUDAN, *Pagus Gratianopolitanus*, powiat Gracyanopolitański, we Fr. w Prow. Delphinacie, zwany także *le territoire de Grenoble*. Jest bardzo osiadły. Gracyanopoliey M. S.

GRAITZ, m. Niem. w Misnii w Cyr. Woigtlandii nad Elsterą, o m. 6. na z. od Zwickau.

GRAMAT, m. Fr. w pow. *Qercy*, o m. 6. na półn. ku z. od *Figeac*.

GRAMMONT, *Gerardimons*, m. w Flandryi Austr. nad Dendrą, o m. 8. na półn. ku w. od Tournay, m. 3. na w. od Oudenardy. dł. 21. 31. sz. 50. 46. Tegoż im. zamek w Franzkoncie w Hr. Wezulkim, m. 4. na półd. ku w. od *Vesoul*. Także m. Fr. w Lomanii nad Arrozą, o m. 3. na w. od *Leidoura*.

GRAMMONT, czyli **GRANDMONT**, *Grandimontium*, m. Fr. w Marchii Lemowiceńskiej fl. przez swe Opactwo zniesione dawniej pierwsze swego zakonu. Jest o m. 6. na półd. ku w. od Lemowiku. W Nawarze niż. jest tego im. wieś mająca tyt. Xstwa Parostwa; o m. 3. na półn. od *Palais*.

Tom I.

GRAMSDEN, m. w Kurlandyi, jedna z 9. parafii Kurlandzkich.

GRAMPSOW, m. Niem. w Uker-Marchii Brandeburskiej, o m. 7. na z. od Szczecina. Francuzi Hugonoci tu osiedli zalieli i rozmnożyli tabakę.

GRAMPOUND, m. Angl. w Kornuwalii, wysła 2. Dep. na Parlament.

GRAN, lub **STRYGON**, *Strigonium*, piękne, obrotne i wielkie M. w Węgrach wyż. z Arcybiskup. ktore lubo bierze tytuł od temiasta, Katedra jego jednak przeniesiona jest do Tyrnawy. Sultan Soliman zdobył go r. 1543. odzyskał go Karol Xzę *de Mansfeld*, r. 1595. Znowu tu weszli r. 1604. Turcy, ale r. 1683. od woysk Cesar. wypędzeni zostali. Jest nad lewym brzegiem Dunaju, o m. 8. na półd. ku w. od Komory, 10. na półn. ku z. od Budy, 13. na w. od Raby, 14. na półn. od Alby Krolewskiej, 35. od Wiednia. dł. 36. 35. sz. 48.

GRANARD, m. Irlandyi, w Hr. Longfortskim, deputuie na Parlament.

GRANCEY-LE-CHATEL, *Grancey*, m. Fr. w Szampanii, o m. 5. na półd. ku z. od Langres, z tyt. Baronii, zamkiem i Kollegiatą.

GRAND, m. Fr. w pow. *Basigny*, o m. 7. na półn. ku w. od Chaumont; gdzie się dać widzieć rozwaliny Amfiteatru, międzyktoremi różne znajdują medalle.

GRANDBOIRE, m. Fr. w Andegawii.

GRAND-BODVAR, ob. Bodvar.

GRAND-CHAMP, Opac. Fr. Premonstr. w Diec. Karnuteńskiej, m. 3. od *Montfort l'Aumeril*, czyni 2600. liwr. Tegoż im. wieś Fr. nad morzem, sławna połowem ryb morskich od Bayeux, m. 6. na półn. ku z.

GRANDE, ob. Ille.

GRAND-PRE, m. Fr. w Szampanii w Diec. Reimskiej nad

Hh

rzeczką Ayra w okolicy tak obszer-
nych z tyt. Hr. Paroîtwa, *m.* 5. na
połd. ku z. od *Stenay*.

GRANDVILLIERS, *m.* Fr. w
Pikardyi *m.* 3. od Poix.

GRANE, *m.* Fr. *m.* 4. od
Montlimart.

GRANGES, Granż, włość Fr.
w Franzkonce, w Xstwie Mont-
beliard. Należy do Xiążąt Mont-
beliardkich, dependuje od Korony Fr.
jest od Montbeliardu o *m.* 3.

GRANSEE, *m.* Niem. w śrze-
dniey Marchii Brandeburskiej, w
Cyr. Rupińskim, od Rupina na w.
o *m.* 6.

GRANSELVE, Opac. Fr. Cy-
fter. fund. r. 1144. w Diec. Tulo-
fanskiej, czyni 16000. liwr. o *m.*
2. na z. od Werdunu.

GRANSON, *m.* Szwajcarskie
z Grodem w kraini Wodzkim, z
zamkiem pamiętnym potyczką, kto-
rą tu wygrali Szwajcarowie r. 1475.
Leży na wzgórce przy jeziorze Nel-
szatelskim, o milę od Ywerdunu. *dł.*
24. 10. *sz.* 40. 48.

GRANTHAM, *Granta*, *m.*
Angiel. w Linkolnshirze, *ft.* przez
swe Kollegium zbudowane od Ry-
charda Foxa, Biskupa Winsteter-
skiego, i przez swą dzwonnice wiel-
kości nadzwyczajney. Wytyła 2.
Dep. na Parl. jest o *m.* 30. na półn.
od Londynu. *dł.* 16. 52. *sz.* 52. 50.

GRANVILLE, *Grandisvilla*,
Granwilla, *M.* Fr. nadmor. w
Normandyi niż. z portem wytawio-
nym pod Pan. Karola VII;. Leży
po części na jedney skale, po czę-
ści w równinie, o *m.* 6. na półn.
ku z. od *Costances*, 74. od Paryża.
dł. 16. 2. *sz.* 48. 50.

GRASSE, *Grassa*, piękne *m.*
Fr. w Frowancyi z Bisk. Suffr. Em-
bruńskiego. Jest położone na wzgór-
ce, o *m.* 6. na z. od Nice, 5. na
półn. ku z. od Antibes, 26. od Aix,
173. od Paryża. *dł.* 24. 36. *sz.* 43.
39. Tegoż im. *m.* Fr. w Langwe-
docyi, w Diec. Karkafenskiej nad
szeczką *Orbieu*, pod górą *de la Cour-*

biera, blisko Opac. Bened. fund r.
793. zwane *Notre Dame de la Graf-*
se, ktore czyni 18000. liwr.

GRATIOSA, *la Gratiouse*,
wyspa na Oceanie Atlantyckim jedna
z Azorow, mająca piękne grunta,
i wiele bardzo owocow. Nał. do
Portugal. Jest o *m.* 8. na z. od Ter-
cery. *dł.* 330. 30. *sz.* 39. 20.

GRATOS, Margr. Fr. w Nor-
mandyi, o milę od *Costances*,

GRATZ, *Gratiacum*, piękne i
mocne *M.* Niem. stol. Styryi niż.
ktore zdobi zamek położony na ska-
le, Pałac i Akademia fund. r. 1585.
Wiele tu jest osiadley szlachty. Miey-
scem jest obrad. stanow Styryi. Le-
ży nad Muerą, o *m.* 34. na poid-
ku z. od Wiednia, 18. od Warady-
nu. *dł.* 34. *sz.* 47. 4. ob. Konigf-
gratz.

GRATZEN, *n.* Czeskie bli-
zko Budweis.

GRAU, nazwisko Fr. ktore da-
ją w Frowancyi uściami rzek i ie-
zior w morze.

GRAVE, *Gravia*, Grawa, *M.*
Rz. rtety Hollend. w Brabancyi. Zdo-
byto było od Hollendrow, r. 1577.
przez ugodę z Mieszkańcami. Ode-
brał go Xżę Parmy, r. 1586. ale
Xżę Maurycy opanował go znowu,
r. 1602. a Francuzi, r. 1672. po nich
Wilhelm III. Xżę Arauzykański u-
czynił się tego Panem, r. 1674. Le-
ży na lewey stronie rz. Mozy. Za
rzeką ma mocną fortecę, ktorey
twierdze są bardzo regularne i do-
bre do podziwienia Cudzoziemcow,
iako i twierdze samego miasta, kto-
re w sobie jest szczuple, i nie zawie-
ra iak 400. domow źle budowanych.
Od Nimegi na półn. *m.* 3. od Boil-
le-duc na półn. ku w. 6. od Bruxelli,
26. *dł.* 23. 16. *sz.* 51. 46. ob. Bur-
deaux.

GRAVELINES, *Gravenengæ*,
Grawelina, obronne bardzo *M.*
Niderlandu w Flandryi Franc. w
Wielkorządztwie Lilli z zamkiem
i z portem. Fortyfikacye jego są dzie-
łem Kawalera *de Ville*, i Mar-

szafka *Vauban*, a zatym fedne z naylepszych. Wzięte było od Anglikow, r. 1383. od Franc. r. 1644. Odzyskał go Arcy-Xąż Leopold r. 1652. a Marizalek *de la Jerte* r. 1658. Ustąpione zostało Francyi przez traktat. Pyreneycki. Leży w gruncie bfofnistym nad *Aą* blisko morza między Kaletem i Dunkierką, o *m.* 3. od obydwoch, *m.* 26. od Gandawy, 61. od Paryża. dł. 29. 47. sz. 50. 59.

GRAVELLE, *m.* Fr. w pow. Commańskim. *m.* 4. na z. od Lawali.

GRAVENECK, lub GRAFENECK, zamek i Hr. w Xstwie Wirtemberskim, blisko Minsingen; jest zamek tegoż im. w Austrii niż.

GRAWESEND, *Gravesinda*, *Grawesenda*, piękne *m.* Angiel. w Prow. Kent. nad Tamizą, *m.* 8. na w. od Londynu. Ma port, do którego często zawijają okręty. dł. 17. 58. sz. 51. 30.

GRAWESEND, *Gravesinda*, piękne *m.* w Hollandyi, o *m.* 4. na pośd. od Hagi. dł. 21. 35. sz. 51. 58.

GRAVILLE, *m.* Fr. w Normandyi z tyt. Hr. o milę od Montvilliers.

GRAVINA, *Grawina*, *M. Wł.* w Krol. Neapolit. w ziemi Barskley z Bisk. i tyt. Xstwa. Należy do domu Ursynow i jest o *m.* 10. na w. od Cyrenzy, 18. na pośd. ku z. od Baru. dł. 34. 10. sz. 40. 54.

GRAULHET, *m.* Fr. w Langwedocy, *m.* 4. na pośd. ku z. od *Castres*.

GRAVOSA, lub SANTA CROIA, port Rzpltey Ragusańskiej i naylepszy w tey stronie.

GRAUPEN, lub GRUPNA, *m.* Czeskie w Cyr. Leutmeryckim. Położone jest między górami blisko *Aussig*.

GRAY, *Gradicum*, *M. Fr.* w Franckości, stol. grodu Amontskiego, jest bardzo handl. Ludwik XIV. opanował go r. 1668. i zrzucił fortyfikacye jego. Leży nad Sa-

oną, o *m.* 8. na pośd. od Doli, 12. od Bełanfony, 10. od Dyżonu, 73. od Paryża. dł. 23. 15. sz. 47. 29.

GRECYA, *Graccia*, wielki i znakomity kraj Europy teraz pod pan. Turkow będący. Zawiera 6. części Macedonią, Albanią, Liwadią, Moreę, wyspę Kandya, i wyspy na Archipelagu; podzielone te części są na dwie Juryzdykcye, które mają swych Bafzow; jeden, który jest Bafzą Romelii ma pod sobą 21. Sandziakow, i drugi Kapitan Bafza, który jest Amirałem, ma pod sobą 13. Sandziakow. Grecya mieszkana jest od Chrześ. i Mahometan. Ludność tey codzień się zmniejsza. Wojna między Portą i Rosją zakończona r. 1774. była dla niey niezczęśliwą. Grecy nie cierpiący iarzma Turkow, inniemalż iż przyzedł czas dla nich zrzucenia go z swych karkow za pomocą Moskwy, Turcy niemogąc ich rokofwu wstrzymać, przepuścili na nich Albańczykow chętnych dla nadziei zdobyczy. Grecy bojaźliwi nazbyt, oprzeć im się nawet nieśmieli; sami Moskale, będąc w małej liczbie próżno usilowali wstrzymać Albańczykow, którzy miasta i wsie równali z ziemią, tyśiące wyrzneli mieszkańcow, a co ich uszło okrucieństwa, stało się ich cheiwości łupem. Ledwie frogości ich w 4. lata po zakończoney wojnie wstrzymać sami zdołali Turcy.

GREENWICH, znaczne *m.* Angiel. w Prow. Kent, o *m.* 2. niżej Londynu, nad Tamizą. Jest tu fl. obserwatorium i szpital zbudowany od Wilhelma III. dla ubogich żeglarzow, niemogących więcej służyć na okrętach. dł. 17. 30. sz. 51. 28.

S. GREGORIUS, Opac. Niemieckie w Ilnie, dependujące bezśrzednie ab Imperio.

GREIENBERG, *m.* Niem. z zamkiem pięknym w Ucker-Marchii Brandeburskiej, o *m.* 6. na pośd. od Prentzlowa. Jest inne *m.*

tegoż im. w Pomeranii, o *m.* 3. na połud. od Treptowa. Także inne nad Drawą w Karynthii niż.

GREIFFENHAGEN, *Viristum*, m. Pomeranii dalszey nad Odrą, *m.* 4. od Stralsunda, nal. do Krola Pruskiego.

GREIN, *Greyna*, lub *Gruha*, M. Niem. w Austr. niż. z zamkiem przy Dunaju, o *m.* 12. na w. od Lintzu.

GREITZ, ob. Graitz.

GREMONVILLE, m. Fr. z tyt. Margrabstwa w Normandii, o *m.* 4. na połn. od Kalidobeku.

GRENADA, *Granata*, wielkie, piękne i bardzo rostkofzne M. Hiszp. stol. Krolestwa Grenady z Arcy Bisk. i Univerfit. Podzielone jest na 4. części. Handel prowadzi bardzo wielki iedwabiem, który tu mianą jest za naylepszy w Europie. Ferdynand V. zdobył go na Maurach r. 1492. Gmachy publiczne mają bardzo wspaniałe. Oyczyzną jest Suareza i Ludwika z Grenady. Leży w Kraiu bardzo miłym, blisko Daro, gdzie ta się z Xenilą łączy, o *m.* 50. na połud. ku z. od Murcyi, 25. na połn. ku w. od Malagi, 45. na w. od Sewilli, 90. od Madrytu. dl. 14. 46. sz. 36. 56.

GRENADA, znaczna Prowincya Hiszp. z tyt. Krolestwa, gran. na połn. z nową Kastylią, na z. z Andaluzją, na w. z Murcyą, na połud. z morzem śródziemnym. Długa jest na *m.* 70. szer. na *m.* 30. Obfituje w zboże, wino, oliwę, cukier, len, wyborne owoce, wosk, miód, rozenki, morwy, które tu żywią niezliczoną moc robaczkow iedwabnych, w lasy, które wydaia galas, drzewa palmowe, dębinę, z której żołądź smak ma lepszy nad orzechy. Mieszkańcy są spokojni, trzeźwi i obyczajni. Ferdinand V. przyłączył tę Prow. do Korony r. 1492. Grenada jest iey M. S.

GRENADA, wyspa Ameryki północney, iedna z Antylskich, mająca wzdłuż około *m.* 10. w szerz

zaś 5. a obwođu *m.* 12. Jest bardzo urodzayna, osobliwie w trzciny cukrowe. Należała do Franc. od r. 1650. którzy traktatem Paryzkim uftąpili iey Anglikom r. 1763. Ci ostatni opanowali ją r. 1762. Nawatność r. 1781. wiele tu przyniła falkody. Ma port i fortecę wyftawioną od *P. Cailus* r. 1706. sz. 11. 50. dl. 315. 35.

GRENADA, iedna z naypiękniejszych i naybogatszych miast Amerykańskich, w Meksyku nowym blisko jeziora tegoż im. na *m.* 23. od morza południowego, nal. do Hiszp. Rozboynicy Amerykańscy Francuzcy złupili go byli r. 1665. i 1675.

GRENADA nowa, Prowincya Ameryki połud. w ziemi tegiey, około *m.* 30. długa i tyleż prawie szeroka. Ma szyby złote, rudę miedzianą i stalową. Obfituje w konie, muły, pastwiska, zboże i owoce. Należy do Hiszp. *Santa-Fe-de-Bogota* jest w niej M. S.

Są tegoż im. 2. małe *m.* we Franc. W Gaskonii iedno blisko rz. Adour, *m.* 3. od *Aire*, i inne nad Garonną o milę od Werduanu.

GRENETIERE, Opac. Fr. fund. r. 1130. o *m.* 8. na połn. od *Lucon*. Jest Bened. i czyni 6000: liwr.

GRENOBLE, *Gratianopolis*, Gracyanopol, lub Grenobla, piękne, ludne i dawne M. Fr. stol. Delfinatu z Bisk. Ma Parlament erygowany od Ludwika XI. r. 1453. gdy nie był ieszcze tylko Delfinem, Kommissyą Skarbu, wielkorządztwo &c. Skory i rękawiczki Grenoblkie są naybardziej szacowane. Leży nad Iserą, o *m.* 11. na połud. ku z. od Chambery, 42. od Turynu 16. od Wienny, 124. od Paryża. dl. 23. 23. sz. 45. 11.

GRESSE, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 7. na połud. od Grenobli.

GRESTAIN, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. o milę od Honfleur.

GRETMER, grod w Xstwie Ost-Fryzyi nad Oceanem, gdzie rośnie i zkad wychodzi najlepsza Koniczyna. Miejsce jego glowne jest Gretshyl.

GRETSHYLL, Greth, lub Gretta, m. z zamkiem nad morzein Niem. zkad *Ubhe Emmius* był rodem, o m. 5. na poln. ku z. od Embden.

GREVEEN, m. Niem w Bisk. Monasterskim nad Emsą. Stawne przez swe wielkie co rok na S. Lambera iarmarki.

GREVENBROICH, m. Niem. w Xstwie Juliaceńskim, nad Erwą, m. 5. na poln. ku w. od Juliaku.

GREUSEN, m. Niem. w Xięstwie Schwartzberskim, o m. 4. na połud. od Sondershausen.

GREZ, m. Fr. o milę od Nemours.

GRIESKIRCHEN, m. Niem. w Austr. wyż. m. 6. na połud. ku z. od Lintzu.

GRIFFEN, m. Niem. w Karynthii wyż. nal. do Arcy Bisk. Salisburskiego.

GRIFFENHAGEN, ob. Greifenhagen.

GRIGNAN, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Hrabstwa na pograniczu Delphinatu, o m. 2. od S. *Pol trois Chateaux*.

GRIGNOLS, m. Fr. o m. 4. od *Perigueux*.

GRIMAUD, *Athenopolis*, m. Fr. w Prowancyi, o m. 5. na połud. od *Draguignan*, blisko morza szródziemnego i zatoki morskiej tegoż im.

GRIMBERG, lub **GRIMBURG**, *Grimburgum*. Grymberga, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, o m. 6. na połud. od Trewiru.

GRIMBERGEN, m. w Niderlandzie Austr. w Brabancyi w okolicy Bruxelskiej, z tyt. Xstwa z Opac. i Kapitułą. Od Bruxelli na poln. m. 2.

GRIMM, *Grimma*, m. Niem. w Misnii nad rz. Muldą na ktorey

jest most, o m. 6. na połud. ku w. od Lipska. Jest tu Kollegium fundowane od Elekt. Maurycego.

GRIMMEN, m. Niem. w Pomeranii, m. 6. na połud. od Stralfunda.

GRIMSBY, m. Angiel. w Lincolnshirze, wysła 2. Dep. na Parl.

GRINSTEDT, (Est) m. Angiel. w Suffexie, wysła 2. Deput. na Parl.

GRIPPEL, w Xstwie Zell, sławne żupami hafunowemi.

GRIPSWALD, *Gripswaldia*, obrotne i znaczne M. Niem. w Pomeranii bliższej, niegdys Cesar. ale teraz będące pod pan. Szwedow. Ma port dobry i *Universtatem*, fund. r. 1456. przez Wratysława IX. Xcia Pomorskiego. Leży blisko morza Bałtyckiego nad rz. Rick, o m. 6. na połud. ku w. od Stralfundy, 22. na poln. ku z. od Szczecina. dł. 31. 28. sz. 54. 4.

GRISONES, *Rhati, les Grisons*, Rzeplta Gryzonow. Gryzonowie, Narod Włofki w górach Alpeńskich sprzymierzony z Szwaycarami, i podzielony na 3. wielkie części zwane *Ligi*. Liga Gryzońska, Liga Kadeyska, czyli Domu Bożego na połud. i 10. Sadow na poln. Kray ich na 36. m. długi, położony między Szwabami, Hrabstwem Tyrolu, Bisk. Trydentskim, Włochami i Kantonami Uri i Glarys, jest bardzo ludny. Rząd ich jest gminowładny; od lat 16. każdy może wchodzić do Rady. Każda liga rządzi się osobno według swych praw, i każda wysła Posłow na ziazdy swe corocznie, w których radzą o interesach tyczących się całej Rzepltey. Religii są Katol. i Protest. Katolicy do rządow Duchownych zależą od Bisk. Koi-reńskiego i Opata Dyslentyckiego. Gryzonowie są weseli, odważni, gorliwi o swą wolność. Posiadają nad to Hr. Bormieńskie, Chiawenskie i Walteling.

GRISSAU, Opac. Szląskie w Xstwie Szwidnickim Cysterfow, ie

jest bogate, i Opat ma tyt. Xcia.

GRIZOLLES, m. Fr. w Langwedocyi, o milę od Werdunu.

GROAYS, wysępka Fr. na Oceanie przy brzegach Brytanii, m. 2. od *Port-Louis*.

GROBIN, m. w Kurlandii z zamkiem główne swej okolicy, o milę na w. od morza.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Podlaskim, blisko Buga. Jest mało osiadłe, od Drohiczyzna m. 4.

GRODEK, m. Litt. w Woi. Trockim, nad rz. Tegoż im. m. Pol. w Woi. Podolskim, od Kamieńca na półn. m. 10.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Ruskim, Stwo Krolewsczyczna czyniąca kwarty na rok 24613. Zi. teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwowski, od Lwowa m. 4. Pamiętne śmiercią Władysława Jagiełła r. 1434.

GRODNO, znaczne M. Litt. w Woi. Trockim Powiatowe, handl. osiadłe, ozdobne Pałacami, Zamkiem i Kościołami; z Stwem Grodowym. Sławne Seymami z Kadenicy na Wiel. Xstwo Litewskie podług Konstytucyi r. 1673. ktorey lubo ubliżono nie raz. Przywilej iednak Grodna zniesiony nie został. Wniezione tu rękodzieła za staraniem panującego Monarchy zbgacily go znacznie, ale przez pożary r. 1753. i 1782. wiele poniosł szkody. Mieyscem jest Trybunału Litt. Seymikow i Kommissyi Skarbowey Litt. Ekonomia Grodzieńska należy do Dobr stołowych Krolewskich. Tu r. 1586. umarł Stefan Batory Krol Pol. Leży nad Nemanem, od Wilna m. 25. od Warszawy 43. od Smoleńska 95. od Nitawy 51. dł. 42. 45. sz. 53. 10.

GROENBERG, ob. Nopomuc.

GROENLANDIA, Groenland, to jest zielona ziemia, nazwana przeto, iż okresa jest rozległemi pastwiskami. Znalezione ten kraj był r. 982. od Eryka żółtowlatego, który mu dał to nazwisko. Mimie

tegoż tu zimna, grunt jest dosyć żyzny, morze rybne, pełne wilkow, psów i cieląt morskich, a naywięcey wielorybow. Handel z tym Kraiem zmniejszać się począł w wieku 14stym, w śródku ostatniego sturali się Duńczykowie odnowić go, ale dotąd jest bardzo małym. Znajduie się tu 12. ofad Duńskich zaprowadzonych na iey brzegi od r. 1727. do 1759. Położenie Groenlandyi jest w ziemiach Arktycznych między cieśninami Dawls i Forbischer. Na półn. nie wiemy iey granic. Mieszkana jest od ludzi dzikich, którzy karnią się nadgnitemi rybami surowemi, dla czego nieznośnie śmierdzą. Pią tłuściość wielorybią, wina nie cierpią. Nie mają żadnych miast ale tylko stanowiska dla okrętow, do których zaieżdżają Anglicy, Hollendrzy i Duńczykowie po ich futra.

GROIEC, m. Pol. i Powiat w Ziemi Czerksey z Stwem.

GROLL, *Grolia*, M. Holl. w Xstwie Geldryi w Hr. Zutanii. Wzięte było od Franc. r. 1672. ale potym oddane, a twierdze jego zrucono zostały. Jest nad rz. Slinką, o m. 6. na połud. ku w. od Zutphen. dł. 24. 5. sz. 52. 7.

GRONA, lub GRUNA, M. Niem. w Bisk. Hildesheimskim nad Leyną. Należy do Domu Xząt *de Saxe-Weimar*. m. 4. od Hildesheimu.

GRONDA, lub GRUNDA, m. Niem. w Xstwie Kalemberskim, o m. 4. na połud. od Hameln, nad Wezerą.

GRONINGA, bogate, ludne, piękne i mocne M. Rzepltey Holl. stołeczne jedney z 7. Prow. ziednoczonych. Ma dobrą Cytadellę. Akad. dawniey Bisk. Jan Westellius. ztąd był rodem. Leży nad rz. Hunnelii, Aą, o m. 4. od morza, 11. na w. od Lewarden, 22. na półn. od Dewentern, 34. od Amsterdamu. dł. 24. sz. 53. 13.

GRONINGA, jedna z 7. Prow. Hollend. ziednoczonych, gran. na

w. z Ostfryzyą, na z. z Fryzyą, na polu. z morzem Niem. na połud. z Oweriffelią i Hrabstwem Bentheimskim. Jest Prow. bardzo żyzna i na dwa różne dzieli się stany. Mieszkańcy miasta Groningi czynią stan ieden, a Kray przyległy zwany Ommelandia, czyni drugi. Z tych to Stanow Deputaci składają ziazdy Prowincyi, przy których rząd jest naywyższy, a który bardzo podobny jest do rzadu Rzymskiego.

GRONSFELD, Hrabstwo w Xstwie Limburckim blisko Mastrichtu, o milę od Wick.

GROSBOIS, zamek, o m. 4. od Paryża na w. ma tyt. Margrabstwa.

GROSBOSC, lub Grosbois, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1159. m. 4. od Angulemy.

GROSSA, (Isola) Wyspa Dalmacyi w Golfie Weneckim, w Hrabstwie Zarańskim, mająca około m. 20. obwodn. Należy do Wenetow.

GROSSEN, ob. Krossen.

GROSSEN-EHRICH, m. Niem. w Xstwie Schwartzburckim w Turynгии, m. 4. na połud. od Sondershausen.

GROSSEN-HAYN, ob. Hain.

GROSSETTO, *Grossetum*, m. Wł. w Toskanii z zamkiem dobrym i z Bisk. Suffr. Sienneńskim. Leży blisko morza, m. 4. na połud. ku z. od Sienny. dl. 28. 45. sz. 42. 50.

GROTKAU, Grotkow, piękne m. Szląskie, w miłym położeniu i w równinie urodzayney nad Nisłą, m. 4. na połud. ku z. od brzegu, 10. od Wrocławia, 12. od Glatzu. dl. 35. 10. sz. 50. 42. Należy do Bisk. Wrocławskiego.

GROTORF, lub Krottorf, m. Niem. w Xięstwie Bergeńskim z zamkiem, w włości Wildenburckiej.

GROTZKA, o m. 6. na połud. od Belgradu, miejsce pamiętne przez graną Chrześcian z Turkami potyczką, za którą nastąpił pokoy Belgradzki r. 1739.

GROYE, ziemia Groyeńska we

Fr. z tet. Margrabstwa, m. 2. na w. od *Chatelleraut*.

GRUBENHAGEN, *Grubenhaga*, zamek spustofałazy, głównie miejsce Xięstwa Grubenhageńskiego, należącego do domu Hanowerskiego, o m. 3. na połud. od Einbeku, 17. od Brunświku, 17. na połud. od Hanoweru. Xstwo tegoż im. leży nad Leyną. dl. 27. 36. sz. 51. 54.

GRUDEK, m. Pol. w Woiew. Braclawskim, o m. 3. na w. ku poln. od Braclawia.

GRUDZIĄDZ, *Graudentz*, *Grudentum*, dawniey Grodek, znaczne M. Pruskie w Woiew. Chełmińskim, zbudowane r. 1299. z zamkiem pięknym i z szkołami. Włażone jest Generałami Pruskiemi, które tu przed traktatem podziałowym, alternatą z Malborgiem odprawiały się. Ma Stę, który płaci kwarty 8206. Zl. Mieszkańcy są Katolicy i Lutrzy. Jest pod pan. Pruskim, przy uyciu rz. Oisy w Wisłę. Od Chełmna m. 6. dl. 37. 2. sz. 53. 20.

GRUISSAN, m. Fr. w Langwedocyi, m. 2. od Narbonne.

GRÜNBERG, m. Niem. w Hassyi wyż. nad Lohną, o m. 2. na połud. od Marpurga. Należy do Domu Darmstadtzkiego. Francuzi r. 1761. znaczną nad Hanoweranami odnieśli korzyść. Nie trzeba go mieszać z grodem tegoż im. w nowey Marchii Brandeburskiej, m. 8. na poln. ku z. od Kustrynu.

GRÜNBERG, m. Niem. w Szląsku w Xstwie Glogowskim, znaczne fabryką dobrych sukien, i obfitemi w okolicy winnicami. Jest od Glogowa na poln. ku z. o m. 10.

GRUNDA, ob. Gronda.

GRUNINGEN, *Gruninga*, m. Szwajcarskie w Kantonie Zurychskim, o m. 5. na połud. ku w. od Zurychu.

GRÜENTHAL, znaczne miejsce w Misnii, gdzie miedz oczyszczają i topią, w cyrkule jest Ertzgeburskim.

GRUNINGEN, lub GROENINGA

GEN, m. Niem. w Xstwie Halberstadtzkim, nad Bodą, z Grodem i zamkiem. Jest tu Kościół przepyszny, w którym są organy przedziwne. Jest w tym mieście beczka iedna, która zawiera 161. kuf wina.

GRUNINGEN, piękne m. Niem. w Hr. Solmskim, z Grodem, o m. 4. na z. od Butzbachu. Francuzi tu r. 1762. Hanoweranow porazili.

GRUNSFELD, m. Niem. Frankonii, nad potokiem, który wpada w Tauberę, o m. 5. na półn. ku w. od Maryenthalu.

GRUNSTADT, *Grunstadium*, piękne m. Niem. w Palatynacie Renu; należy do Hrabów *de Linange-Westerburg*, i jest w gruncie urodzajnym, o m. 5. na pold. ku z. od Worms. dl. 25. 46. sz. 49. 31.

GRUPINA, ob. Graupen.

GRUYERES, m. Szwajcarskie w Kantonie Fryburkim, z zamkiem dosyć pięknym i znane jest przez swe wielkie sery, które nie mały mu czynią odbyć, od Fryburga m. 6. na z.

GRYPSWALD, ob. Gripswald.

GRYZONOWIE, ob. Gryfones.

GUADALAJARA, lub GUADALAXARA, Gwadalaxara, Miasto Hiszp. w Kastylii nowey, w pow. Alkali nad Henarezą. Ma fabrykę sukien podobną Hollenderskim. o m. 4. na półn. ku w. od Alkali, 12. od Madrytu. dl. 14. 50. sz. 40. 36.

GUADALAJARA-DE-BUGA, m. Ameryki południowey w Popayanie, o m. 15. na półn. ku w. od Popayanu.

GUADALAJARA, znaczne M. Ameryki północney, stolica bogatej i żyźney Prowincyi tego im. w Hiszpanii nowey z Bisk. Nuno Gusman wystawił ją w r. 1531. Jest o m. 87. na z. od Meksyku. sz. 20. 20. dl. 271. 40.

GUADALAVIAR, *Durias*, Gwadalawiar, rz. Hiszp. która wy-

plywa z gór dzielących Kastylią nową od Krol. Legionu, wpada w morze śródziemne między Walencyi.

GUADALQUIVIR, *Batis*, Gwadalkwiwir, wiel. Rz. Hiszp. która ma początek w *Manche*, i nieśie swe wody do Golfu Kadykskiego wpadając przy *S. Lucar de Barameda* obławszy Kordubę, Sewillę &c.

GUADARAMARA, Gwadararamara, m. Hiszp. w Kastylii starej, znaczne handlem ferow. Leży nad Gwadaraną, o m. 9. na półn. ku z. od Madrytu, 6. na pold. od Segowii. dl. 15. 35. sz. 40. 43.

GUADIANA, *Anas*, Gwadiana, rz. Hiszp. która bierze początek w Kastylii nowey blisko Kanamayezy i wpada w Ocean między Kastromarynem i Agromontem. Oddziela Hiszpanią od Portugalii. Wciągu swym ukrywa się płynąc pod ziemią przez m. 32.

GUADIX, *Acci*, Gwadyx, dawne i wielkie M. Hiszp. w Krol. Grenady z Bisk. Krol. Alfons mądry zdobył go na Maurach r. 1252. którzy odebrali go wkrótce; ale r. 1489. wydarł go im Ferdynand Katolicki. Leży w gruncie urodzajnym, o m. 14. od Grenady.

GUADEL, *Guadela*, Gwadel, m. Perskie w Prow. Mekranii z portem dosyć dobrym.

GUADELUPA, Gwadelupa, *Aqua Lupia*, M. Hiszp. w Estremadurze z sławnym klasztorem Hieronimitanow budowli na podziw wspaniałej i bogactw bardzo wielkich. Leży nad rzeczką tego im. o m. 2. na półn. ku z. od Kalatrawy. dl. 13. 15. sz. 39. 15.

GUADELUPA, *Guadeloupe*, Gwadelupa, wyspa Amerykańska iedna z Antylskich Franc. między wyspą Dominiką, Marigalantą, Dedyderadą i wyspą Monsferatą. Rozciąga się wizerz na mil 60. Jest bardzo ludna, żyźna, obronna kilką fortecami, osiadła od Franc. od r. 1635. Anglicy opanowali ją byli r.

1759. ale wrocili ją Francyi przez Traktat Wersalski r. 1763.

GUAGIDA, *Langara*, dawne i obronne M. Afrykańskie w Krol. Tremesyńskim. Muły tutejsze są najwyborniejsze w Afryce. Leży w młej równinie, o m. 14. na półn. ku w. od Tremesyfna.

GUAGOCINGO, *Gwagocyn-ga*, m. Ameryki północney w Hiszpanii nowey, o m. 12. na połd. ku w. od Meksyku.

GUAM, lub **GUAN**, najczelniejszy i najdalej ku południowi położona wyspa, jedna z wysp rozbojniczych, czyli Maryańskich, mil prawie 40. w około mająca. Należy do Hiszp. którzy tu mają swoy garnizon. Mieszkańcy są właściwi wyspiarze rodacy, mieni za najsprawniejszych w bułowaniu batow morskich. Wyspa ta obficie w owocach przedniei ma zdrowe powietrze; Gwaniczycowie jednak podlegli są pewnemu gatunkowi trądu. dl. 157. 10. sz. 12. 25.

GUAMANGA, *Guamanga*, znaczne M. i Bisk. w Amer. połud. w Prow. tego im. w Peru w Audyencyi Limańskiej. Sławne jest handlem konfiter, choć przez swe fabryki, szyby złote, srebrne, dyamentow, a naywięcey żywego srebra i. t. d. Jest o m. 80. na półn. ku w. od *Pisco*. 70. od Limy. dl. 306. 40. sz. połud. 13.

GUANAHANI, *Insula Salvatoris*, czyli wyspa Katt. w Amer. północney jedna z wysp Lukajskich. Jest si pierwszym odkryciem nowego świata przez Krzysztofa Kolumba uczynionym, r. 1492. tego dnia, którego Hiszpani sęknieni długim nieoglądaniem żadnego lądu, zabić go chcieli. dl. 302. 30. sz. 24. 10. -- 40.

GUANCAVELICA, *Gwanzawelika*, m. Ameryki połud. w Peru, w Audyencyi Limańskiej bogate i obfite jest w minery merkuryzowe, o m. 60. na połd. ku w. od *Pisco*, dl. 305. 30. sz. połud.

12. 40.

GUANUCO, *Guanucum*, *Gwanuka*, bogate i piękne M. w Amer. połud. stoł. krajny tego im. w Audyencyi Limańskiej. Obfitnie w wszelkie potrzeby życia, i liczy 30000. Indyanow holdowniczych. Jest o m. 45. na półn. ku w. od Limy. dl. 304. 40. sz. połud. 9. 15.

GUARDAFUJ, *Gwardafuj*, Kap czyli przylądek w Afr. nad brzegiem Abissynii, ku końcu wschodniemu Krol. Adelskiego i Afryki, przy wniysciu cieśniny Babel-Mandelskiej.

GUARDIA, lub **GUARDA**, *Gwarda*, m. Portugal. w Prow. Beirze, z Bisk. Suff. Lizbońskiego, m. 24. na połd. ku w. od Lamego, m. 5. na półn. ku w. od Lizbony. dl. 11. 18. sz. 40. 20.

GUARDIA, m. Hiszp. w Galicyi przy uysciu rz. Minho z portem i zamkiem dobrym zbudowanym na skale.

GUARDIA - ALFEREZ, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim, w Hr. Moliseńskim z Bisk. Suff. Beneventańskiego, o m. 2. od Larino.

GUARGALA, *Guerguela*, *Gwargala*, M. Afr. stoł. Krol. tego im. w Billedulgerdydzie, na połd. góry Atlas. Mieszkańcy żyją dakrełami, mięsem strusia i wielbłądzim. Jest o m. 170. na połud. ku w. od Algieru dl. 27. 30. sz. 28.

GUASTALLA, *Guardastallum*, *Vastalla*. *Gwastalla*, miasteczko bardzo obronne M. Wł. w Xstwie Mantuańskim z tyt. Xstwa i z Opac. które zależy bezszrednie od Papieża. Sławne jest potyczką między Franc. i woyskiem Cesar. r. 1734. Czyni część stanow Xcia Parmy, jest blisko Padu, o m. 6. na półn. od Reggio, 8. od Mantuy. dl. 28. 8. sz. 44. 55.

GUASTO, *Vastum*, *Gwasta*, m. Wł. w Abruzzo, między uysciem rzek *Trigno*, i *Asinella* w morze Adryatyckie, o m. 6. na w. od Lanciano.

GUATIMALA, Gwatymala, znaczna Prow. Ameryki połu. w Hiszp. nowey, rozległa wzdłuż więcey nad *m.* 300. a w szerz na *m.* 180. Obsituie w Kakao; ktorego tu używają za monetę. Ma innych 12. Prowincyi pod sobą. Indyanie będący pod Pan. Hiszp. są grubiańscy, Religii Katolickiey, no ktorey różne mieszają zabobny. Lubią bardzo tańce i upiiające trunki. *Sant Jago de Guatimala* jest M. S.

GUATIMALA, wiel i bogate M. Amerykańskie w Hiszpanii nowey stoł. Prow. tego im. z Akademią i z Bisk. Wielki prowadzi handel na Kakao i inne produkta swojego kraju, dl 286. 5. sz. 14.

GUAXACA, Gwaxaka, Prow. Ameryki połnocney w Hiszpanii nowey. Jest bardzo żyzna, osobliwie w pszenicę i żyto Indyjskie Kasją. Obsituie w szarłatne robaczki; ma wiele srebrych i srebrnych, jako i kryształowych. *Andequera* jest M. S.

GUAXACA, m. Amer. w Hiszpanii nowey w Prow. tego im. zbudowane jest w dolinie, o *m.* 30. na połu. ku z. od Antequery. Jest tu Bisk. i 2000. mieszkańców.

GUAYACUIL *Gwayaquilam*, Gwaiakwil, M. Zatoka i port w Amer. połudn. w Peru, stoł. Prow. tego im. w Audyencyi należącey do *Quito*, obronne dwoma fortecami. Grunt iego rodzi obficie Kakao-wy owoc, o *m.* 8. na w. od wyspy *Puny*, 60. od *Quito*. Sz. połud. 2. dl. 300. 40.

GUBEN, *Guba*, piękne M. Niem. w Luzacyi niż nad rz. Nisłą. i należy do domu *Saxe-Merseburg*. Oyczyzna jest Godefryda Kircha. Ohadłe jest wielą sinkiemnikami i piwowarami. Jest o *m.* 10. na połud. od Frakfortu nad Odrą, 25. na połu. ku w. od Drezna. dl. 32. 34. sz. 51. 55.

GUBER, Krolestwo w Afryce małe w Nigrycyi okolo Senegalii rzeki, która go przedziela na część wschodnią i zachodnią. Jest tu także

M. S. tegoż im.

GUBIO, lub *Eugubio*, *Eugubium*, M. Wł. w Xstwie Urbińskim z Bisk. Leży o *m.* 14. na połud. od Urbinu, 7. od Peruzium, 35. na połu. od Rzymu. dl. 30. 5. sz. 43. 20.

GUCHEU, *Guchem*, M. Chińskie handlowne piąte z miast głównych w Prow. Kwangsi nad rzeką *Ta*, która w tym miejscu zabiera z sobą rz. Teng, Yung, Pinglo i Fu. Są tu 2. kościoły poświęcone na cześć ludzi znakomitych. *Gucheu* ma 6. miast pod sobą. dl. 128. 16. sz. 24. 2.

GUDA, ob. Gouda.

GUE-DE-LAUNAY, Opac. Fr. Bened fund. r. 1159. czyni 2500. liwr. niema zakonnikow, ale Opata tylko. Jest blisko *Wibray*.

GUEIDAN, ziemia Fr. w Prowancyi, z kąd znakomita familia Fr. wzięła nazwisko, a *m.* 5. na połu. ku w. od *Aix*.

GUEIHOEI, m. Chińskie, 4te z miast głównych Prow. Chonan, nad Gwieją. Do niego należy miast 6.

GUELDERN, *Gueltria*, *Gweldrya*, *Geldern*, lub *Geldrya*, Prowincya Rzpłtey Hollen. z tyt. Xstwa pierwsza z 7. prow. ziednoczonych. Dzieli się na właściwą Prow. i wyższą okolicę *Geldryiską*. Zawiera 3. Hr. Nimegkie, Arnheimskie i Zutfanii. Wyższa okolica *Geldryi* zawiera powiat *Rüermonski*, który posiadany jest od 3. różnych Panow. Krol Pruski posiada *Geldryą* miastemocą traktatu *Utrechtskiego*. Dom Austr. *Kuremondę* i z iey okolicą, *Rzplta Hollender*. Wenlo i *Stewenwert*.

GUELDRES, *Geldrya*, mocne M. Niderlandu w Xstwie tego im. Prożno go oblegali *Hollendrzy* r. 1637. 1639. i 1640. w pierwszym obłężeniu porażeni tu byli. Wzięte byto od woysk związkowych r. 1703. i nastąpione jest traktatem *Utrechtskim* Krolowi Prus. Francuzi opanowali go r. 1757. ale r. 1763. wypro-

wadzili ztąd swą załogę. Leży między bagnami nad r. Nierią, o *m.* 4. od Renu, 4. na półn. ku w. od Wenlo. dł. 23. 56. sz. 51. 30.

GUEMUNDA, m. Niem w Haffji wyż z grodem tego im. nad Woehrą, o *m.* 9. od Marpurga. Nal. do domu Darinstadzkiego. Ob. Gemunda.

GUEPIE, *Guepia*, m. Fr. w Langwedocyi w Diec. Albeńskicy nad rz. *Biaur*, o *m.* 6. na połud. od *Villefranche*, z grodem i Kasztelaniją.

GUERANDA, m. Fr. w Brytanii w Hr. Nanteńskim. Zbogaca go handel soli białey, ktorey mu dostarczają zupy solne będące wiego okolicy. Jest o *m.* od morza, 16. na z. ku połud. od Nantes, 100. od Paryża. dł. 15. 13. sz. 47. 19.

GUERARD, m. Fr. *m.* 2. na z. od *Coulommiers*.

GUEKBIGNY, m. Fr. w Pikkardyi *m.* 2. od Montdidier.

GUERCHE, lub **GUERCHÉ**, Gwersz, m. Fr. w Turonii z zamkiem, w którym przemieszkowała Agnieszka Sorel faworyta Karola VII. Jest nad rz. *Creuse*, *m.* 2. od Hay. Tegoż im. m. Fr. w Brytanii z Kollegiata, o *m.* 7. na w. od Rennes.

GUERCHEVILLE, m. Fr. *m.* 2. na z. od Nemours.

GUERCHY, m. Fr. *m.* 2. od *Charité*. Inne tego im. z tyt. Margr. *m.* 3. od Antyziodoru.

GUERET, *Varastum*, Gweret, m. Fr. stol. Marchii wyż nad Gartampą. Oyczyzna Antoniego *Varillas*, *m.* 14. na półn. ku w. od Lemowiku, 63. od Paryża.

GUERVILLE, m. Fr. o miłę od Mantes.

GUESCAR, ob. Huescar.

GUESCHARD, m. Fr. w Pikkardyi, *m.* 4. na z. od Dourlens.

GUETARIA, *Menosca*, m. Hiszp. w Prow. Gwipuskoa, z zamkiem i portem dobrym. Oyczyzna fl. żeglarza Sebestyana *Canot*, *m.*

6. na półn. od Tolosy. dł. 15. 12. sz. 43. 26.

GUETA, *Opta*, dawne m. Hiszpań. w Kastylii nowey. Alfons VI. Krol Kastylijski zdobył go r. 1080. Poddano się było związkowym r. 1706. Jest *m.* 6. na półn. ku z. od *Cuenca*, 26. na w. od Madrytu. dł. 15. 36. sz. 40. 20.

GUEYROSSE, Baronia Fr. w Bearnie, o *m.* 4. od Dax.

GUJANA, *Guiana*, wielki kray Ameryki połudn. między rzeką Amazonow i Orenoką, na w. Pern. Brzegi iey tylko prawie są znane. Szrodek kraiu osiadły jest od wielkicy liczby dzikich rodaków, z ktorych niektorzy mają swe toż na drzewach, iako ptacy gniazda. Francuzi posiadają iey część znaczną, którą zowią Francją Ekwinkycyalną, gdzie wiele dobyli gruntow nowych, przezco otrzymali handel, wyłączywszy Negryiczyczkow, na wyspie Gorey i brzegach Afryki od Kapu zielonego, do rz. Kasamanki, r. 1777. 14. Września, na lat 15. Do Holl. druga część należy. Ob. Surynam. Nie znają tu, tylko 2. pory roku lato i zimę, ktore tym się różnią, że w zimie padają deszcze, a lato nazbyt suche bywa i trwa przez Lipiec, Wrzesień, Sierpień, Październik. Gorąco we dni jest zbyteczne, ale noc dla wiatrow są dosyć chłodne; i lubo lato tak jest gorące, znośniefsze jest iednak nad zimę dla wielkicy w czasie iey wilgoci powietrza. Cały kray obfituje w trzciny cukrowe. Zadnego zwierza iadowitego nie ma.

GUIBRAI, ob. Falaise.

GUICHE, włość we Fr. od ktorey wzięta nazwisko znakomita familia Fr. o *m.* 2. od *Charolles*. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Błezy

GUIENNE, *Aquitania*, Akwitania, lub Gwienna, naywiększe Wielkorządztwo i Prowincya Franc. między górami Pyreneyskimi, Navarra, Langwedocją, Powiatem Le-

nowiceńskim, Angulemskim, Santonią, Arwernią i Oceanem. Rozciąga się wzdłuż na *m.* 90. w szerz 20. Dzieli się na wyższą i niższą; w wyższej są: Pow. Kadurceński, Kuteneński, Armaniacęński, Konweneński, i Hr. Bigorreński; w niższej: Pow. Akwitański, Perigordęński, Agineński, Kondomeński, Bazateński, Landeński, Gastońską właściwą, i ziemię Labour. M. S. tey Prow. jest Burdegala. Przyłączona była do Korony pod Karolem VII.

GUILFORD, *Guilfordium*, Gwiford, piękne M. Angiel. Hrabstwa Surrey, nad Woyą. Oycyzką jest Roberta i Jerzego Ahora. Wyjechał 2. Deput. na Parl. i jest o *m.* 10. na połud. ku w. od Londynu. dł. 17. 6. sz. 51. 10.

GUILLAIN, S. Guislain, *Gislenopolis*, Guilleri, M. w Hanoi Anstr. Wzięte było od Francuzów r. 1678. Związkowi opanowali go r. 1708. i 1709. a Francuzi r. 1746. Leży w gruncie błotnistym nad rz. Hayną, broni miasta *blons* przez swe śluzy, od którego jest o *m.* 2. na z. dł. 21. 29. sz. 50. 25.

GUILLAUME, forteca ob. Innerlochy.

S. GUILLAUME-DU-DESERT, Opac. Bened. *m.* 5. na w. od Lodowy, czyni 4500. liwr.

GUILLAUMES, *m.* Fr. w Prowancyi nad rz. *Var*, o *m.* 4. na połud. ku w. od Kolmaru. Ustąpiło było Krolowi Sardynii traktatem r. 1760.

GUILLESTRE, *Gallita*, *m.* Fr. i zamek w Delfinacie w górach Alpach, *m.* 3. na w. od Embrunu. Xzę Eugeni zdobył go r. 1692.

GUILLOTIERE, przedmieście Lugdunu za Rodanem.

GUIMARAENS, *Vimara-pium*, Gwimarzu, piękne, dawne, mocne i znaczne M. Portugal. w Prow. *Entre Minho e Duero*. Zdobną go wspaniale budowle publiczne. Alfons I. Krol Portug. Einmanuel i

Augustyn Barboza, Damazus I. Pap. ztąd byli rodem. Leży o *m.* 4. na połud. ku w. od Bragi, 11. na połud. ku w. od Porto, 16. od Lamego, 66. od Lizbony. dł. 9. 46. sz. 41. 25.

GUIMENEZ, *m.* Fr. w Brytanii z tyt. Xłwa, *m.* 10. na półn. ku z. od *Tannes*.

GUINEGASTE, wieś przy *Therouenne*, we Fr. gdzie Francuzi r. 1479. i 1513. ponieśli klęskę.

GUINCAMP, *m.* Fr. w Brytanii, o *m.* 5. od S. Brieux.

GUJOLLE, *m.* Fr. w Pow. Rutenim na pograniczu Arwernii przy górach tegoż im. *m.* 2. od *Aubrac*.

GUIPUSCOA, Gwipuskoa, mały Powiat Biskay w Hiszp. obfity we wsiysko. proz pszenicy. Tosiła jest jego M. S.

GUISCARD, dawniey *Magny*, *Guiscardum Maginiacum*, *m.* Fr. z tyt. Margrabstwa, *m.* 2. na półn. od Noyony, 2. od Ham.

GUISE, *Guisia*, Gwizya, *m.* Fr. w Pikardii z zamkiem bardzo mocnym i z tyt. Xłwa Parostwa. Hiszpami oblegali go bez skutku r. 1650. Leży nad rz. *Oise*, o *m.* 6. na półn. ku w. od S. *Quentin*, 10. od Kameraku, 38. od Paryża. dł. 21. 17. sz. 49. 53. Tegoż im. wieś Fr. nad Mozellą z tyt. Xłwa *m.* 3. od Nancy.

GUISTRES, *m.* Fr. w Diec. Burdegalskiej z Opac. Bened. ktore czyni 3500. liwr. o milę od *Contras* nad Illą.

GULETTA, znaczna forteca w Afryce na brzegach Barbaryi w Krol. Tunetańskim, sl. Kortarz Barbarossa opanował ją r. 1535. Karol V. dobył iey szturmem r. 1536. alę nakoniec Selim II. uczynił się iey Panem r. 1574 jest o *m.* 10. na półn. od Tunetu, 160. na w. od Algeru. dł. 22. 25. sz. 37. 10.

GULZOW, *m.* Niem. w Pomeranii dalszej, w Xłwie Kamiejskim.

GUMPENBERG, włość Bawaryi wyż. należąca do *Darconow*

regolim. w Regencyi i Munichskiej.

GUMPOLTS-KIRCHEN, M. Niem. w Austrii niżej. w dystrykcie Wiedeńskim. Okolica jego najlepsze w Austrii caley wydaie wi-na.

GUNDELFINGEN, *Gundelsting*, m. Niem. w Szwabii z zamkiem dawnym spustoszałym w Xstwie Furstemburskim. Jest o m. 16. na połu. ku w. od Durlingi. Imienia tegoż m. Niem. w Xstwie Neuburskim przy uściu Brentzi w Dunaj między Ulmą i Donawertem.

GUNDELSHEIM, m. Niem. w Szwabii nad Nekre. Ma zamek na jedney górze zwany Horrek, o m. 14. na w. od Heidelbergi.

GUNTERSBLUM, m. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Hr. Linangeńskim, m. 2. od Oppenheimu.

GUNTZBURG, m. Niem. w Cyr. Szwabii, stol. Margr. Burgawii z pięknym zamkiem. Wzięte było od Bawarczyków, r. 1744. ale roku następującego powrocone zostało. Leży nad zbiegiem rz. Guntzy z Dunajem, m. 2. na z. od Burgawii. k. od Ulmy.

GUNTZENHAUSEN, m. Niem. w Margr. Anspachskim w Frankonii nad rz. Altmulą, blisko lasu, m. 2. od Weissemburga.

GURCK, *Gurcum*, piękne M. Niem. w Karynthii niżej. z Bisk. Suffr. Salisburskiego. Leży nad rz. Gurką, m. 10. na połu. od Klagenfurtu, 22. od Salisburga. dt. 31. 50. sz. 47. 10.

GURGISTAN, ob. Georgia.

GURIEL, *Guria*, Prow. Azyatycka w Mingrelii, gran. na połu. z Imeretą, na w. z Kaukazem, na z. z morzem czarnym, na połud. z Turcyą. Jest pod pan. Krola Chrześcianina holdowniczego Sultanowi. Mieszkańcy tychże są obyczajowi co Mingrelianie.

GURMENCON, m. Fr. o milę od Olerony.

GUSTOWBURG, ob. Moguncya.

GUSTROW, *Gustrovium*, znaz-

ne M. Niem. w Saxonii niżej. w Xstwie Meklemburskim, z zamkiem wspaniałym, gdzie Xzeta Meklemburscy polopolicie przemieszkują. Obywatele są Religii Luter. Leży o m. 5. od Rostoku, 11. na w. od Wismaru. 14. od Szwerynu.

GUTTENBERG, m. Fr. w Alfacyi niżej. w Wielkorządztwie Strazburskim, o milę od Weissemburga, 3. od Landau. Należy do Xzat Bipontyńskich.

GUTTENSTEIN, m. Niem. w Austrii niżej. w Dystrykcie Wieleńskim, ozdobne zamkiem i Klasztorem. Fryderyk Austriacki tu umarł r. 1330. Ten też jest im. m. w Karynthii i należy do hrabiów *de Guttenstein*, o m. 3. na połud. ku w. od Lawamudy.

GUTTENZELL, Opac. Niem. która bezśrednie zależy od Rzeszy Niem. fund. około r. 1330. o milę od Ulmy, 2. od Memmingi nad Rottą. Jest Cystersek, których tu Xieni jest Xieżną Imperii.

GUTTERBORK, ob. Jutterbork.

GUTTSTADT, m. Pruskie w Xstwie Warmińskim nad rz. Alią, zbudowane r. 1325. od Heilsberga ku połud. m. 4.

GUTZKOW, m. i Hrabstwo Niem. w Pomeranii bliższej. Należy do Szwecyi. Jest nad Peenną, od Wolgatzu m. 4. od Gustrowa 20.

GUYER, rz. Franc. w Delfinacie, która oddziela Francją od Sabaudyi i wpada w Rodan o m. 2. od *Pont-beau-voisin*. Robi się z 2. potokow, z których ma iedno źródło swe przy wsi *S. Pierre*, i po dług traktatu r. 1760. rozgranicza Sabaudyę od Delfinatu; Krol Sardyński zrzekł się swych pretensyi do drugiego potoku, i do wielkiej Kartuzyi.

GUZARATA, Prow. Państwa Mogolskiego w Indostanie. Jest na podziw żywna i wiekich dochodów. Ekbas wielki Mogol uczynił się iczy Panem r. 1565. Amadobab jest M. S.

rego miejscem głównym jest Cherburg. Jest Kap tegoż imienia, którego mieścić nie trzeba, z Kapem *de la Houque*.

HAGUENAU, *Hagenovia*, m. i grod Fr. w Alfacji w wielkorządztwie Strazborskim, niegdyś było Cesar. Zdobyli go byli Franc. r. 1673. *Montecuculli* ztąd odoblegzenia odstąpić był przymuszony, r. 1675. Opanował go wojska Cesar. r. 1702. Franc. zaś r. 1703. i znowu Cesar. r. 1704. i 1705. po którym wzięciu Xżę Ludwik *de Bade* poraził Franc. którzy miało odebrali r. 1706. Jest nad Motterą, która go dzieli na 2. części i blisko lasa tegoż im. o m. 5. na poł. od Strazburga, 6. na z. od Bady, 10. od Landau, 102. od Paryża. dl. 25. 27. sz. 48. 45.

HAIGERLOCH, m. i Hr. Niem. w Szwabii. Należy do Domu Xżąt *Hohenzollern Stgaringen*, o m. 7. na połd. ku w. od Tubingi.

HAILBRUN, lub *Heilbronn*, *Alifium*, piękne, mocne wośnie M. Cesarzkie w Szwabii. Wzięte było od Szwedów, r. 1631. od Cef. r. 1634. a od Franc. 1680. Wokolicy jego znajdują się wody mineralne. Jest w położeniu bardzo dobr. nad Nekre, na której tu jest most piękny kamienny, o 10. m. na poł. ku w. od Stutgardy, 12. od Heidelbergi, 12. na w. od Filipsburga, 28. od Strazburga. Mieszkańcy wyięci są od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1770. dl. 27. 50. sz. 49. 10.

HAIMBURG, *Comagenum Haimburgum*, dawne m. Niem. w Austr. niż. zdobyte od Macieja Korwina Krol. Węgierskiego, r. 1482. Leży nad lewym brzegiem Dunaju, o m. 4. od Presburga, 10. na w. od Wiednia. dl. 35. 10. sz. 48. 10.

HAIN, Hayna, piękne m. Niemiec. w Saxonii wyż. w Cyr. Misnii. Od Hussytów, r. 1429. zrujnowane było. Ztąd był rodem H. Jan zwany *ab Indagine*. Leży nad Sederą o m. 5. na poł. ku z. od Dre-

zna, 4. na poł. ku w. od Misnii dl. 31. 18. sz. 51. 20.

HAIN, m. Szląskie w Xstwie Lignitzkim, o m. 4. na poł. ku z. od Lignitz. dl. 33. 49. sz. 51. 10.

HAINAN, *Hama*, znaczna wyspa na poł. Golsu Kochinchinjskiego na połd. Prowincyi *Quanton*, od ktorey jest na m. 8. Obszar w wyżyskie potrzeby życia. Bogata jest obilnie p. łowem wielorybów i perł. Należy do Chinczyków. Wszromu kraju mieszkają narodniepodległy. Kintcheow jest Gł. S. dl. 125. 30--100. sz. 18.--10.

HAINAUT, *Hannonia*, prow. w Niderlandu nazwaną od rz. Hayny, która ją przez sam śrósek przerzyna; położona między Flandryą, Pikardyą, prow. Kambrezyjskim, Namur, Bisk. Leodyjskim i Brabancyą. Dzieli się na Hannonią Austr. ktorev M. S. Mons i Franc. w ktorey jest *Vincennes*. Klimat tego kraju zimne, dżdżyste, z przyczyny przyległych gór Ardenskich.

HAINÉ, lub *HAINA*, rz. w Hannonii, żeglowna od Mons aż do *Condé*. Służy czynią ją spławną. Bierce swoy początek u *Bijnche*, wpada w *Escaut*, czyli Skaldę przy *Condé*.

HAK, termin Pół. Geograficzny znaczący górę na morzu lub rzecz żeglowney z piasku wysypaną. Po Niem. *Bank*, po Fr. *Banc de Sable*.

HALA, ob. *Halla*.

HALABAS, m. Az. w Indostanie, stołeczne Prow. tegoż im. nad Gangesem pod pan. Mogola, o m. 5. na w. od Agryi. dl. 100. 35. sz. 28. 30.

HALBAU, m. Niem. w Lużacyi na pograniczu Szląskim.

HALBERSTADT, *Halberstadtium*, piękne M. Niem. w Cyr. Saxonii niż. dawniej stol. Bisk. obroconego na Xstwo traktatem Westfalskim; Xstwo to leży nad rz. Bodą między X. Brunświckim i Magdeburzkim i Xstwem Anhaltyskim.

skim. Ma 161 *m.* w zduż a 12. w sierz, należy do Krola Pruskiego. Miasto leży w miłym położeniu nad rz. Holtzema, o 13. *m.* od Brunświku, 11. od Magdeburga, 12. od Mansfelda. Zostawiono tam tylko Kapitułę złożoną z 20. Kanoników, z których jedni są Religii Luterskiej, drudzy Katolickiej, inni naostatek Kalwińskiej. Katedralny kościół jest bardzo wspaniały. W mieście znajdują się dwa klasztory Panien, dwa Opactwa i trzecie za miastem. dł. 29. 4. sz. 52. 6.

HALDE, m. Norwegii w wielkorządztwie Aggerhuskim.

HALDENLEBEN, albo **HALBERSLEBEN**, m. Niem. w Xstwie Magdebuńskim nad rz. Olmą, o 7. *m.* od Magdeburga. Wielu tam Hugonotow Franc. znajduje się ośiadłych.

HALDENSTEIN, Baronja Szweycarska wolna i niepodległa z pięknym i mocnym zamkiem przy Koirze. Wystawiony on był r. 1547. przez Jana Jakuba *de Chatillon* Posła Franc.

HALEN, *Hala*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Austr. nad Gettą o 5. *m.* od *Lovanium*. dł. 22. 42. sz. 50. 58.

HALICZ, *Halicia*, znaczne M. przed oderwaniem jego od Pol. stol. ziemi Halickiej w Woi. Ruskim, teraz Ros. Cyrkułu tego im. w Krol. Galicyi, które od niego ma nazwisko, niegdyś zaś stolica Krol. Halickiego. Jest obmurowane z zamkiem, miało dawniej Katedrę Arcybisk. Lwowskiego do r. 1416. Bogacił go handel wiel. na Ruś i sol warzona. Jest nad Dojestrem, od Lwowa *m.* 16. od Stanisławowa 4. od Kolomyi 10. dł. 43. 35. sz. 49. 20. Krol. Halickie fund. r. 1208. miało 190 Krola Kolomana syna Jędrzeia Krola Węgier. po nim Daniela Romanowicz syn Romana Xcia Rusi Czerw. Ostatni był Leo syn Daniela, na którym pod Lefzkim VI. Krol. Pol. ustalo Halickie Krol.

Tom I.

z Rusią całą będąc przyłączone do Korony Pol. Przywłaszczali go sobie nieraz Krowie Węgierscy i w tytułach swych dokladali *Galicie* i *Lodomeria*, lubo Ludwik Krol Węgierki i Pol. rzekł się swego wszelkiego do niego prawa, r. 1349. które zrzeczenie się Krola Węgierskiego potwierdzone kilkakrotnie bylo: w tych czasach Jozef II. Cesarz odezwał się z swemi pretensjami r. 1772. i gdy Rosyja i Krol Pruski niektóre Pol. Prow. odrywali, on Xstwa Oświęcimskie i Zatorskie, Spiż z znacznemi Wdztwa Krakowskiego i Sandomirskiego częściami, tudzież całe Woi. Ruskie oprócz ziemi Chełmskiej, Belskie całe i część Podola i Wołynia wojskiem swoim zagarnął, a oderwane części Krolestwami Galicyi i Lodomeryi się dziś zowią i podzielone na 6. Cyrkułow, Lwowski, Halicki, Samborski, Belzki, Pilżninski i Wielicki; te znowu na swe się dzielą dystrykta mające swych dyrektorow. Naywyższy zaś ich Gubernator i sąd jest we Lwowie z appellacją do Wiednia. Halicki Cyrdzieli się na 4. dystrykty: Halicki, Zaleszczycki, Tyzmienicki i Kołomyjski.

HALL, włość w wyż. Austrji w powiecie Traun, fl. przez swe lasznie.

HALLANCOURT, m. Fr. w Pikardyi, o 3. *m.* na pośd. ku w. od Abewilli, 5. od Amiens.

HALLAND, *Hollandia*, krajna Szwedzka w Prow. Schoonii. Leży nad morzem Duńskm. Należy do Szwedow od r. 1645.

HALLA, *Hala*, m. w Tyrolu przy Insprucku, z starym zamkiem, kolegium i seminarium. Białą tam bardzo piękną monetę. O dwie *m.* ztamtąd znajdują się bogate szyby solne. Sol tam tak jest biała i przezroczysta, jak nayprzedniejszy kryształ.

HALLA, *Hala*, m. z obalonymi Fortyfikacyami w Hannonii

Kk

Austr. Kościół N. P. do którego lud zewsząd bardzo często uczęszcza, zawiera w sobie niezmierne bogactwa. Złupiony był przez Franc. r. 1691. Leży nad rz. Seną o 10. m. od Mons, 3. od Bruxelli. dł. 21. 50. sz. 50. 44.

HALLA, *Hala Magdeburgica*, albo *Hala Saxonum*, piękne mocne i znaczne miasto Niem. w wyż. Saxonii w Xstwie Magdeburkim z si Akademią fundowaną, r. 1694. i wardeniem soli. Znajduie się tam ogrod piękny, zamek i Krolewskie fabryki iedwabiu. Na iednym z przedmieściow, nazwanym Glaucha, jest si. dom sierot fundo. przez Augusta Hermana Francke, r. 1698. szkoly nazwane *Padagogium*, i dom dla niewiast nazwany *Gynaecium*. Jest tam także Gimnazjum Krol. dla Kalwinow i Opactwo sekularyzowane dla dam szlache-tnych Religii Luterskiej. Należy do Krola Pruskiego. Jest oyczyzną Baltazara Brunnera, Jędrzeia Bachmana i Pawła Hermana. Leży na piękney rowninie nad Saalą, o 6. m. na pojn. ku z. od Lipska, 12. na polud. ku z. od Wittembergi, 16. na pojd. ku w. od Magdeburga. dł. 30. 8. sz. 51. 36.

HALLA, albo HALL, *Hala Svevorum*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii, z szymbami solnemi nad rz. kocherą, między skalami i gorami. Leży o 11. m. od Hailbrony, 15. od Stugardy. dł. 28. 25. sz. 49. 6. Obywatele są religii Luterskiej, uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Franc. r. 1770.

HALLFELN, *Haliola*, m. w Bisk. Salzburskim. Leży nad Sa-za o 4. m. od Saltzburga między górami, w których szymbi solne zbo-gacające kray i miasto, znajduią się. dł. 30. 50. sz. 47. 33.

HALLENSLEBEN, Opac. Mnizek religii Katolickiey zakonu Cysterfow w Xstwie Magdeburkim, fund. przez Hr. Gerona, r. 965. przy Haldensleben.

HALLIFAX, m. w Akadyi w Ameryce Aug z portem przed-tym *Cheboultou*, zwany m, o 28. m. od Annapolu

HALLIFAX, *Olicana*, m. znaczne Ang. w Yorkshirze si. przez swe rękodziela welmane Le-ży o 50. m. na pojn. ku z. od Lon-dynu, 8. od Yorku. dł. 15. 50. sz. 53. 38.

HALLUIN, imie to dane było wraz z Xstwem Parostwem Magnelesowi miasteczku leżącemu o 4. m. od Montdidier.

HALPO, Halapo, *Halapum*, m. znaczne Amer. w nowey Hiszp. nad rz. Tabaico, o 9. m. od Eka-po.

HALS, m. i Hr. przy Passau, ktore Cesarz odebrał jako Lenność Cesarstwa r. 1778. po śmierci osta-tniego Elekt. Bawarskiego.

HALSBRUCK, m. o 1. m. od Freybergi w Misnii w Cyrkule Ertzgeburskim

HALLEREN, albo HALIERN, m. Niem. w Bisk Munsterskim. Le-ży nad rz. Lippą, o 11. m. od Mun-steri. dł. 23. 52. sz. 51. 42.

HALVA, *Halva*, m. Afr. w Krol. Fezańskim, o 3. m. od Fezu, nad rz. Cebu. dł. 13. 40. sz. 33. 30.

HALY, m. Azjatyckie w Ara-bii szczęśliwey. dł. 60. sz. 19. 40.

HAM, *Hamona*, male ale mocne M. Niem. stol. Hr. Marck nad Lippą, należy do Krola Pru-skiego. Wyszmienite tam szynki i dobre piwo robią. Leży o 9. m. od Munsteru, 22. od Kolonii. dł. 25. 28. sz. 51. 42.

HAM, *Hamus*, m. Franc. w Pikardyi nad Somną, Hiszp. dobył go po batalii S. Wawrzeńca r. 1557. Jest to oyczyzna *Pana de Vudé*. Leży o 4. m. od Noyony, a 26. na pojn. od Paryża. dł. 20. 44'. 16". sz. 49. 44' 58". Jest tam Opactwo inęszczyzn zakonu S. Benedykta pod tytułem N. P. fundo. r. 1108. ktore czyni 15000. liwr.

HAM, m. Artezji, w którym jest

Opac. zakonu Benedyktynskiego pod tyt. S. Salwadora, o 1. m. na półd. od Aire, ob. Hein.

HAMA, *H. met Epiphaneia*, dawne m. Syrii nad Orontą, o 30. m. od Trypolu, 40. na półn. ku w. od Damaszku. Znawduie się tam mocny zamek; miasto zaś jest słońcą Biskupa Jakobitów.

HAMADAN, ob. Amadan.

HAMAMET, m. Afryk. Barbaryi, nad Gosem tegoż im. Leży o 17. m. na półd. i u z. od Tunetu. dl. 28. 50. sz. 36. 35.

HAMAK, *Hammaria*, m. w Norwegii w Wielkorządztwie Aggerhus. Biskupstwo jego przyłączone było do Bisk. w Anflo, od którego na 24. mil jest oddalone. dl. 28. 40. sz. 60. 30.

HAMBERS, m. Fr. w Dyec. Mans, o 4. m. od Maienny.

HAMBURG, *Hamburgum*, *Hannonia*, wielkie, piękne, mocne i bogate M. Cesar. Anzeczyckie Niem. w Cyr. niż. Saxonii w Xstwie Holzstynskim, do którego wcale nie należy, jest bowiem niepodległe. Było fundowane przez Karola W. przedtym było Arcybisk. Ma senat złożony z czterech Woytow, z 20. raycow, z których dziesięciu jest literatów a dziesięciu kupców, z trzech Syndykow i jednego sekretarza. Miasto i Kapituła złożona z 12. Kanonikow, jest wyznania Auszburkiego r. 1769. Mieszkańcy uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Fr. dnia 27. Maia r. 1768. Xiążęta Holzstynscy zawarli traktat z tym miastem, mocą którego odstąpili swych praw, które mieli do niego. Ztąd powstało, iż wolny głos i niewyśce na Seymie Ratysbofskim było mu nazad przyznane. Oyczyzną one jest Gvernera Kolsnicka i Geverharta Elmenhorst. W korzystnym jest położeniu nad bżęgiem półn. Elby i nad Alsterą. Leży o 14. m. od Luneburgu, 12. od Lubeki, 24. od Slezwiku, 12. od Bremy 175. od Wiednia. dl.

27. 28. sz. 53. 43. Zamek *Stella*, Gwiazda, który od niego leży na wystrzelenie z armaty, służy mu za przedmurze.

HAMBYE, m. Fr. w Normandyi w Dyec. *Coutances*, z dobrym zamkiem i Opac. Bened. fund. r. 1145. które czyni do roku 45. o. liwrow. Leży o 3. m. od *Coutances*.

HAMELBURG, *Hamelburgum*, m. Niem. w Frakonii w powiecie Fuldeńskim nad rz. Saalą. Jest Oyczyzną Jana Frobena Drukarza. Leży o 20. m. od Fuldy, 8. od Wurtzburga. dl. 27. 36. sz. 50. 10.

HAMELEN, albo HAMELN, *Hamela*, m. mocne Niem. w niż. Saxonii na granicach Xstwa Brunświckiego, którego te miasto jest kluczem. Wmiłym leży położeniu, przy zbiegu rzek Hamelu z Wezerą, o 9. m. od Hannoveru, 16. od Paderborny, 17. od Brunświku. Cesarzcy byli zbici u Hamelenu r. 1633. Fr. go cpanowali r. 1757. dl. 27. 10. sz. 52. 17. ob. *Hastenbeck*.

HAMES. Earonta w Hr. Gwines o 2. m. od Kaletu.

HAMERSZTYN, *Hammerstein*, M. Pruskie w Woi. Pomorskim na pograniczu Pomeranii z Starost. oddanym dawniey w dziedzictwo Domowi Unruhów. Leży wśrzed gór i lasow obszernych od Człuchowa na z. m. 9.

HAMHUS, forteca Niem. w Dythmarsyi. Wzłym jest stanie, należy do Xiążęcia Holzstynskiego.

HAMILTON, *Hamiltonium*, m. w Szkocyi półd. jedno z najznaczniejszych w Prow. Klidestalii, z tyt. Xstwa, z wspaniałym pałacem i pięknym zwierzyńcem. Leży o 3. m. od Glaskowa, 12. od Edyburga, 100. od Londynu. sz. 55. 12. dl. 13. 45.

HAMIZ-METAGARA, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Fezafskim, fi. przez swe piękne ogrody.

HAMERSLEBEN, bogaty
K księj

klasztor zakonników katolickich w Xstwie Halberstadtzkim. Leży o 4. m. na półn. od Halberstadt, ob. Hadmersleben.

HAMMIRSZTEIN, albo **HERMENSTEIN**, lub **Ehrenbreitstein**, *Eriberti Saxum*, Woytowstwo i zamek Niem. nad Renem, naprzeciwko Koblenzu w Elektorstwie Trewirki. dl. 25. 28. sz. 50. 30.

HAMONT, *Hamentium*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim w Bisk. Leodyfikim nad rz. Mookerą Heide, o 12. m. od Mastrychu. dl. 23. 16. sz. 51. 17.

HAMPSHIRE nowa, Prow. nowcy Anglii. Leży naybliżey półn. Ma nową Szkocją na półn. morze północne na w. Massachusset na połd. na z. dzikie narody. Jest ona iedna z Prowincyi trzynastu zjednoczonych, ob. Prowincye zjednoczone, Pensylwania, Hamhire.

HAMPTON-COURT, *Hamptoni-Curia*, m. Ang. z domem Krol. najpiękniejszym przez Wilhelma III. który uchodzi za naypiękniejszy Pałac w Anglii. Leży w Middlesex nad Tamizą, o 4. m. na półn. ku w. od Londynu. dl. 17. 15. sz. 51. 26.

HAN, ob. Franquemont.

HANAU, *Hanovia*, piękne i dosyć obronne m. i Hr. Niem. w cyr. wyż. Renu w Weterawii. Leży na obszerney równinie nad rz. Kunt przy Menie, o 6. m. od Frankforta, 6. od Darmstadt. dl. 26. 35. sz. 49. 58. Hrabstwo Hanau iedno z naybogatszych w Niem. graniczy z Hr. Issenburg, Opac. Fuldeńskim, Hr. Reineck i Arcy Bisk. Mogunckim. Zawiera w sobie 17. Woytowstw i należy do Xcia Hesse-Kasselkiego.

HANAU, Hrabstwo składające ieden z trzech Powiatow Alfacyi. Nosi to imię, ponieważ należało do Domu Hanau. Haguenau jest M. S.

HANCHES, m. Fr. w *Beauce*, w Dec. i o 4. m. od Chartres.

HANCHEU, *Hancheum*, m. Chińskie trzecie miasto Prow. Xensu nad rz. Han. Ma pod swoim rzędem miast 16. dl. 125. 15. sz. 34. 20.

HANGCHEU, *Hancheum*, wielkie M. Chińskie, pierwszo miasto Prow. Chekiang nad rz. Cien-tang, w miejscu błotnistym, które jest podzielone na kilka kanałów, wszystkie są spławne. Mnóstwo tam mostów bardzo wysokich znajduie się. W środku miasta jest wysoka góra, na wierzchu ktorey jest Kłopotydra godziny oznaczająca. dl. 31. 6. sz. 30. 27.

HANGEST, m. Fr. Leży o 2. m. od Montdidier. Drugie tegoż nazwiska leży o 3. m. od Amiens.

HANNAQUES, ob. Nebstich.

HANNONVILLE, m. w Xięstwie Barkim, o 5. m. od Metz.

HANNUYE, *Hannuium*, m. w Brabancyi Austr. o 4. m. od Tyllemontu, 6. od Lowanium. dl. 22. 45. sz. 50. 40.

HANOWER, albo **HANOWRIA**, *Hanovera*, piękne i mocne M. Niem. z zamkiem w cyrkule niż. Saxonii Stołeczne Elekt. Hanowerskiego. Franc. go opanowali r. 1757. i opuścili r. 1758. Leży na piaszczystey równinie, gdzie piękne znajdują się łąki, nad Leyną, która go dzieli na dwie części. Odległe jest o 6. m. od Neustadu, 10. od Zell, 8. od Brunświku. dl. 27. 40. sz. 52. 25.

HANOWER, Kray, wprzod tylko w sobie zawierał Hr. Lawenrodzkie, dziś zaś składa się z Xięstwa Zell, Saxe Lawenburg, Bremeskiego, Luneburkiego, Ferdenkiego, Grudenhageńskiego, Oberwaldkiego &c. Jerzy Ludwik Brunświcki, złączył w swoiey osobie wszystkie Państwa tytułem Elekt. ozdobiony r. 1682. Został on potem Krolem Angielskim. Powiat Hanowerski zamyka w sobie 9. Woytowstw, i czyni część Xięstwa Kallemberskiego.

HANTSHIRE, lub **HAMPSHIRE**, inaczey Prow. Soutampton, *Sint-*

nia, Prow. nadmorska Angiel. Ma 34. *m.* w około. Zawiera w sobie 1312500. łanow, i posyła 2. Dep. na Parl. Kray ten jest bardzo miły. Obfituje w zboże, wełnę, drzewo, żelazo i miód. Winchester jest M. S.

S. HAON, *m.* w Lugduńskiej Prow. o 2. *m.* od Roanny. Drugie jest tegoż im. o 5. *m.* od Puy.

HAPCOURT, ob. Abecourt.

HAPSAL, *Hapsalia*, *m.* nadmorskie w Liwonii niegdys Biskupie. Należy do Cesarstwa Moskiewskiego; leży nad morzem Bałtyckim o 16. *m.* od Rewla. dł. 41. 10. sz. 51. 10.

HARAUCOURT, trzy miasteczka Fr. tegoż im. Jedno o 2. *m.* od Sedan, drugie o 2. *m.* od Lunewilla, trzecie o milę od Dieuse.

HARBERT, *Salamberia*, *m.* Azyat. w Diarbeku przy Amidzie, z Arcy Bisk. Ormiańskim, i Arcy Bisk. Greckim. Należy do Turkow.

HARBONNIERES, *m.* Fr. w Pikardii, o 4. *m.* od Perenny.

HARBURG, *Harburgum*, Woytowstwo i miasto mocne Niemieckie w Xstwie Zell. Franc. opanowali go r. 1757. 3. Września, i oddali go dnia 27. Grudnia tegoż roku. Leży nad Elbą, o 5. *m.* od Hamburga, 15. od Lüneburga. dł. 27. 16. sz. 53. 34.

HARCOURT, *Harcortis*, *m.* Franc. w Normandji w Dyec. Eaiocęńskiej, o 4. *m.* od Caen, przedtym *Thury* nazwane, na Xstwo wyniesione przez Ludwika XIV. z przyczyny Henryka Harkorta *de Beuvron*, potym Marszałka Francyi. Drugie jest *m.* tegoż im. w Normandji w Dyec. i o 6. *m.* od *Evreux* z tytułem Hrabstwa, które dało swe imię Xżetom Lotaryńskim.

HARDEGEN, albo HARDESCHEN, *m.* w Xstwie Kallemberskim w Powiecie i o 4. *m.* od Goetingi. Jest to Ovczyzna fl. Historyka Cyryaka Spängenberga.

HARDENBERG, *m.* i Starostwo wolne, i Woytowstwo Xstwa Bergskiego, o 5. *m.* od Dulseldorfu.

HARDENBERG, stary zamek w Xstwie Kallemberskim w Powiecie Gottińskim.

HARDERWICK, *Hardevicum*, *m.* w Niderlandzie w Geldryd w Powiecie Arnheim, z Akademią. Leży nad Zuiderzee o 8. *m.* od Arnheimu, 7. od Amersfortu, 12. od Nimegi, 13. od Amsterdamu. dł. 23. 12. sz. 52. 24.

HARFLEUR, *Hareflorum*, dawne *m.* Fr. w Normandji w Krainie *Caux*. Od panowania Franciszka I. nie jest już tak znaczne iak przedtym było. Gdyż iego fortyfikacye są zburzone, port zaś zawalił się. Anglicy wzięli go szturmem r. 1415. Leży niedaleko Seny nad Lezardą, o 1. *m.* od Montivilliers, 2. od Havre, 6. od Fescamp, 16. od Rouen, 44. od Paryża. dł. 51. 32. sz. 30. 23.

HARLEBECK, *Harlebeca*, *m.* w Flandryi Austr. nad rz. Lys. o 1. *m.* od *Courtray*, 7. od Gand. dł. 21. 1. sz. 50. 52.

HARLEC, *Harlesum*, *m.* Angiel. stol. Merionetshiry w Prow. Wallii, o 60. *m.* od Londynu. dł. 13. 20. sz. 52. 55.

HARLEM, *Harlemium*, *M.* znaczne Stanow Skonfederowanych w Hollandyi. Zaszczycą się wynalezieniem druku, ale Laurenty Koster, którego ma za wynalazcę, pierwszy tylko wycinał litery na drzewie. Przy tym to mieście są blichy płocienne. Pawel IV. erygował go na Biskupstwo, ale miało tylko dwóch Bisk. Arcy Bisk. Utrechtzki nie uznający Papieża, innych święcił. Podało się Xżet *d'Orange* r. 1577. Jest to Ovczyzna Jana Hornbecka, i Jana Baana. Leży niedaleko morza nad rz. Delfiną, na gruncie mniej wilgotnym niż inne Hollenderskie miasta, o 6. *m.* od Amsterdamu, 6. od Leydy, 6. od Alkmaru. dł. 23. 5. sz. 52. 22.

HARLINGEN, *Harlinga*, *m.* morne i nadmorskie Niderlandzkie w Fryzyi, w ktorej na Lawardzie,

jest największym, najludniejszym, i najbogatszym. Jest Oyczyzną Jana Backer. Jest rządzone przez Senat z 8. Woytow złożony. Ma port, który go czyni handlownym. Leży d 2. m. od Franekwery, 4. od Leuwarden, 6. od Staweren. dl. 23. sz. 53. 12.

HARO, *Harum*, m. Hiszp. w starey Kastylii nad Ebrem, o 15. m. od Kallahory, główne miasto jednego Hr. erygowanego przez Króla Jana II. dla Dona Pedro Ferdynanda *de Velasco*, z familii Konnetablów Kastylii. dl. 15. 12. sz. 42. 35.

HARRACH, stary zamek Czeski, w cyrk. Pracheńskim przy Krumau, gniazdo Hrabów *de Harrach*.

HARRAN, albo HARAN, *Carrizæ*, bardzo dawne m. Mezopotamii, o 10. m. od Edeny lub Oufy. Sl. jest przez przebywanie tam Abrahama, i przez przegraną Krassusa. Poniekąd z samych tylko rozwałi jest złożone.

HARRIA, *Harenland*, *Harria*, mała Prow. Infant Mosk. nad golfem Finlandzkim. Rewel jedynym tam tylko jest miastem.

HART, zamek Niem. o 3. m. od Landau w Palatynacie.

HARTBERG, *Heortis mons*, miasto w niż. Styryi.

HARTENFELS, ob. Torgau.

HARTFORT, *Harfordia*, m. Ameryki połu. stoł. jedney Krainy tegoż im. w nowey Angl. dl. 304. sz. 41. 40. ob. Hereford.

HARTZ, ciąg gór w Xstwie Brunświckim, między Leną i Wezerem.

HARTZGERODEN, *Hartzeroda*, m. Niem. w Xstwie Anhalt. Bernburg nad Selką, o 5. m. od Northausen. Bogate są rudy w kolicach.

HARTZWALD, *Hercinia Sylva*, st. góra i las Niem. nazwany także *las czarny*, który prawie przez całe ciągnie się Niemcy aż do Czech.

HARWICH, *Harwicum*, mia-

sto nadmor. Angiel. w Hr. Essex z dobrym portem przy uściu Stury. Zład to wychodzą małe statki do Brillu w Holl. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 5. m. od Colchester, 20. od Londynu. dl. 18. 38. sz. 51. 55.

HASBAIN, *Hasbania*, Kraina Niem. w cyr. Westfalii. Składa znaczniejszą część Państwa Leodyjskiego. i zamyka w sobie Leodium, i Borch-Worme.

HASBAT, Habat, Algarwia, *Hasbata*, Prow. Afryk. w Barbarii w Krol. Marokańskim. Obszaru we wszystko, cokolwiek tylko do życia jest potrzebne. Dofyć ona jest handlowna. Almadyna jest tam M. S.

HASELFELD, dawne m. Niem. w niż. Saxonii w Hr. Blankenburkskim.

HASELMERE, m. Angiel. w Surrey. Pofyla 2. Dep. na Parl.

HASFURT, ob. Hafzfurth.

HASLACH, m. Szwabskie z zamkiem w Xstwie Furstemberskim, w dolinie Kintzing o 6. m. od Fryburga.

HASLY, Kraina górzysta w Szwajcaryi w Kantonie Berneńskim.

HASNON, Opac. regularne Bened. o 2. m. od *Valenciennes*, w Dyec. Atrebatenskiej.

HASPARAGAN, m. Fr. w Kraiu Labour przy małej rz. Hiedzie o 3. m. od Bayenny.

HASELT, *Hasselutum*, piękne m. w Niderlandzie w Owerisfelii, nad Wechtą, o 2. m. od Zwolli, 4. od Stenwiku. dl. 23. 40. sz. 52. 36.

HASELT, m. Niem. w Kraiu Leodyjskim, w Hr. Lofs nad rz. Demerą, o 5. m. od Mastrychu. dl. 22. 54. sz. 50. 55.

HASTENBECK, Stwo w Xstwie Kallemberskim w Powiercie o 2. m. od Hamelny. Sl. jest przez zwycięstwo, które Franc. pod komendą Marszałka *d'Estrees*, odnie-

Si tam nad woyfkiem Xcia Kumberland, 31. Lipca r. 1757.

HASTINGS, *Ohina, Aftinga*, dawne m. nadmorskie Angiel. w Suffex fl. przez batalią, która tam stoczona była r. 1263. między Krolewem Henrykiem III. i Baronomi pięciu Portow. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 18. m. od Londynu. dl. 18. 12. sz. 50. 44. ob. Portow pięć.

HASZFURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Wurtzburskim nad Menem o 6. m. od Schweinfurtu.

HASTINGUES, m. Fr. w Pcw. Land, o 4. m. od Daxy i ty-leż od Bayony.

HATTEM, *Hattemum*, M. w Niderlandzie w Xwowie Geldryi na lewym brzegu Isselu, o 2. m. od Zwoli. Franc. dobyli go r. 1672. i opuścili zburzywszy fortyfikacye. dl. 23. 35. sz. 52. 30.

HATTEN, m. w niż. Alfacyi. Leży o 3. m. od Haguenau.

HATTENGEN, albo **HATTINGEN**, *Hattinga*, m. w Hr. Marck nad Roerą, 4. m. od Duffeldorpu. Cesarscy dobyli r. 1636. dl. 24. 42. sz. 51. 17.

HATTON-CHATEL, m. w Xwowie Barskim, o 3. m. od Saint-Michel.

HATUAN, *Haduanum*, M. i zamek w wyż. Węgrzech w Hr. Nowogradzkim. Cesarscy dobyli go r. 1637. Leży na górze o 11. m. od Budy, 6. od Agryi. dl. 37. 22. sz. 47. 52.

HATZFELD, Hr. położone w wyż. Hassyi przy Ederze, o 8. m. od Marburga. Hrabowie poczęli się nazywać *de Gleichen*, odtąd iak dziedziczyć to Hrabstwo poczęli. dl. 26. 58. sz. 50. 43.

HAVANE, *Havana*, Hawana, wielkie, bogate i mocne M. Ameryki połu. na wyspie Kubie, z portem bardzo fl. bardzo mocnym i tak wielkim, iż może w nim stać 1000. okrętow, które są tam od największych burz wolne. Miasto jest bardzo handlowne, ma trzy zamki,

i zawsze mocny i duży utrzymuje garnizon. Jest to mieysce do ktorego wżytkie Flotty Hiszpańskie zawsze przyplywają. Należy do Hiszp. Anglicy opanowali go r. 1762. ale nazad oddali traktatem Werfalskim r. 1763. Leży naprzeciwko Flo-rydy. dl. 276. sz. 23.

HAUBERVILLIERS, inaczey **NOTRE-DAMES-DES-VERTUS**, m. Fr. na równie S. Dyonizego przy Paryżu. Mieysce to jest często uczęszczane przed ludzi nabożnych.

HAWEL, *Havela*, rz. Niem. biorąca źródło w Xwowie Meklemburskim w jednym jeziorze, bierze w siebie kilka znaczniejszych rzek i wpada w Elbę naprzeciwko Werben.

HAWELBERG, *Havelberga*, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Elekt. Brandeburskim. Było przedtym Bisk. Suffr. Magdeburckiego, ale teraz jest sekularyzowane, i oddane domowi Brandeburskiemu, o kilkakrotnym dobytciu i odebraniu jego podczas wojen Niemieckich żadney odmiany nie uczyniono w Kapitule pięknego Katedralnego Kościoła. Leży na brzegu prawym Hawelu, którą do kola jest otoczone, o 15. m. od Brandeburga. dl. 30. 18. sz. 53. 4. Wszystkie towary idące przez Hawel do Hamburga powinny być rewidowane u Hawelbergi.

HAVERFORD-VEST, m. Angiel. w Penbrokeshire. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 65. m. od Londynu. dl. 12. 40. sz. 51. 56.

HAUM, ob. Ahun.

HAUMONT, Opac. regularne Bened. o miłę od Maubeuge.

HAUPOUL - MAZAMET, m. Fr. w wyż. Langwedocyi, z Sądami Krblewskimi w Dyec. i o 8. m. od Lavour.

HAVRE, ob. Port.

HAVRE-DE-GRACE, *Franciscopolis*, albo *Portus gratia*, wielkie, piękne, bogate i mocne M. nadmorskie Fr. w wyż. Normandyi, w Kraiu *Caux*, z dobrym portem,

i cytadellą, którą Kardynał *Riche-
sieu* swoimi kosztami wytkawić kazał,
dla wstrzymania Angl. i dobry ar-
senal morski. Miasto to winno swoy
początek Ludwikowi XII. który
pierwsze jego założył fundamenta
r. 1509. Franciszek I. umocnił go.
Wielki tam prowadzi się handel.
Anglicy bombardowali go, r. 1694.
i r. 1759. Jest oyczyzną Jerzego
Skudery i Panny Skudery jego
siostry. Leży przy uściu Seny na
miejskach błotnistych o 12. *m.* na
połn. ku w. od Caen, 18. na z. od
Rouen, 8. od Fecamp, 2. od Mon-
tivilliers, 2. od Harfleur, 45. od
Paryża. dl. 17. 45". 57". sz. 49. 29'.
9".

HAVRINCOURT, m. Arte-
zyi o 2. *m.* od Cambrais erygowane
na Margrabstwo.

HAUS, Pow. w wyż. Austr. w
Pow. czarnym. Nie trzeba go mie-
szać z powiatem *Haus*, po niemie-
cku, *Hausquartier*, który składa
część wyż. Austr. przy granicach
Bawaryi między Dunajem i rz.
Traun, ktorego Lintz stołecznym jest
miastem, ani też z zamkiem *Ober-
haus*, który jest naprzeciwko Paf-
sawy zbudowanym r. 1734. wziętym
przez sprzymierzonych, r. 1741. i
odebrany przez Austr. r. 1742.

HAUSONVILLE, Baronia
Lotaryńska, o 3. *m.* od Lunewillu.

HAUSULOTHO, ob. Ulot-
ho.

HAUT-BORDIN, m. w Flan-
dryi, o 1. *m.* od Lilli.

HAUTECLOQUE, m. Fr.
które dało swe im. jedney dawney
familii. Leży o 3. *m.* od Hefdin, i.
od S. Pol.

HAUTEFEUILLE, zamek
Fr. z tyt. Hr. o 6. *m.* od Auxerre.

HAUTE-FONTAINE, O-
pac. Fr. fund. r. 1136. w Szampa-
nii w Diec. *Chalons*. Zakonu jest
Cysterskiego i czyni 3400. liwr. le-
ży o 3. *m.* od S. Dizier.

HAUTE-RIVE, Altaripa m.
Fr. w wyż. Langwedocyi nad Arie-

gą o 4. *m.* od Tolossy. dl. 19. 10.
sz. 43. 25. ob. Aute-Rive.

HAUTE-FORT, (S. Aignan-
de) m. Fr. o 6. *m.* od *Perigueux*,
dało swoje imie fl. jedney familii.

HAUTE-SEILLE, Opac. re-
gularne S. Bernard. fundowane r.
1140. w Dycezyi Toul, o 2. *m.* od
Blamontu.

HAUTEVILLE-LA-GVICHARD,
m. Normandyi o 3. *m.* od *Coutan-
cos*.

HAUTOY, m. i Margr. w X.
Barskim, o 3. *m.* od Nancy.

HAUTVILLIERS, *Aitin-
villars*, Opac. Fr. w Szampanii w
Dyec. Rheims Zakonu S. Bened.
czyni 24000. liwr. Leży o 1. *m.* od
Ai. Wina w okolicach tego miała
są wysmienite.

HAYE, ob. Haga.

HAYE, Haga M. Fr. w Tou-
raina, *Havine* przez urodzenie fl.
René Descartes. Leży nad Kreuzą,
o 4. *m.* od Chantellerau, 10. od
Tours, 64. od Paryża. dl. 18. 20.
sz. 47. 2.

HAYED'ECTOT, albo d'u-
tot. Źródło mineralne, o 5. *m.*
od Valogue, 6. od Caretan.

HAYE-PESNEL, m. Fr. w
Normandyi, o 3. *m.* od Grandvil-
le.

HAYE-DU-PUITS, m. Fr. i
baronia w Normandyi o 5. *m.* od
Carentan, 5. od Coutances.

HAYES, Opac. Muizek zako-
nu Cystersow fundowane r. 1163.
3. *m.* od Gracyanopolu.

HAYETMAN, ob. Hageman.

HAYNA, ob. Hain.

HAYNICHEN, m. w Misnii
nad rz. Striegnitz, w Cyr. Ertz-
geburskim.

HAZEBRUCK, Hazebroca,
M. Flandryi Fr. leży o 4. *m.* od S.
Omer, 2. od Kasselu, niedaleko
źródła małej rzeczki, która wpa-
da w Nisłę. Handlują tam pio-
tnami. dl. 20. 12. sz. 50. 44.

HEA, *Hea*, Prow. Afr. na
brzegach Barbaryi w części zachod-
dniey

Wielki Krol. Marokańskiego. Wiele tam gór wielkich nayduje się mroźno trzod koz i owow. Sam tylko cwiecie tam rośnie. Wiele miodu w tym kraju znajduje się. Mahometanie są tam mocni i zawiśni, kobiecy ladne. Tadenest jest S. M.

HEAN, *Hana*, M. znaczne w Azji w Tonquinie nad rz. Songkoy o 4. dni jazdy od tey uycia w morze. Jest one stolica Mandaryna. Franc. swoy skład tam mieli, z domem dla Bisk. Misyjonarza.

HEANT, (S.) m. w Forez.

HEATON, M. Angiel. w Prowin. York nad Humbereą z dobrym portem! Posyla 2. Dep. na Parl.

HEBDOW, Opac. Norbert w Woi. Krakowskiem z znacznemi dochodami. Nal. do Kollac. i Krol.

HEBECREBON, źródło mineralne przy S. Lo.

HEBRIDES, *Ebuda*, Hebridy wyspy Oceanu Zachodniego Szkocyi. Mieszkaone są przez narody na pol. dzikie. Piękney są postawy ale straszney wyrzenia. Zahartowani są od zimna, i jedną tylko skórą zwierzęcą do kolan wiżącą okrywają się. Chwycili się stroiny Xcia Edwarda, r. 1745. Wyspy te w wielkiej są liczbie. Znacznieysze są Sawis i Skia.

HEBRIDES *novæ*, Hebridy nowe, wyspy na morzu połud. odkryte r. 1774. przez Kapitana Kooka. dl. 177. sz. 18. są mieszkalne i dość urodzajne.

HECHINGEN, *Echinga*, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenzollern, gdzie Xiążęta tego im. mają rezydencyą; leży blisko miasta Hohenzollern.

HECKERHAUSEN, m. Niem. w Hasyi niż. o milę na z. od Kasselu.

HECSTAEDT, m. Niem. w Hr. Mansfeldzkim nad Wipperą, m. 3. na poln. od Eisleben. Znajduje się tu piękna fabryka odlączania srebra od innych metalow.

HEDE, m. Fr. w Brytanii, m.

3. od Rennes.

HEDEMORA, *Hedemora*, M. Szwedzkie w Westerdalii w Prow. Dalekarlii, m. 15. na połd. ku z. od Gwali, 22. od Uptidu. dl. 33. 50. sz. 60. 14.

HEDERSLEBEN, Grod w Hr. Mansfeldkim. ob. Hadmersleben.

HEGENBACH, Opac. Cyfter. w Szwabii blisko Biberachu, ktorego Xieni jest udzielną i jest Xiężną Imperii.

HEIDECK, M. i włość wyższego Palatynatu Bawaryi z zamkiem, niegdyś Cesarzkie, a teraz należy do domu Sulzbachskiego. Leży między Ulmą i Donawertem.

HEIDELBERG, Heidelberg, znaczne i ludne M. Niem. stol. Palatynatu niż. Ma sławną Uniwersit. fund. w wieku XIV. od Elektora Roberta, a odnowioną r. 1746. Maxymilian Bawarczyk opanował i złupił go r. 1622. zabrał ztąd Bibliotekę, którą Papiężowi darował. Fr. zniszczyli go r. 1688. i 1693. Sławną i godną ciekawości znajduje się tu beczka dla swey ogromności i sztuczney roboty: zawiera ona 240. cxieltow wina, robiona jest z miedzi i pobita żelaznemi obręczami; nastąpiła zaś r. 1729. po tey, którą r. 1693. wyproznili i zepsuli byli Franc. Heidelberg leży pod górą nad rz. Necką, m. 5. na połn. ku w. od Spiry, 7. od Wormacyi, 6. od Filipshurga, 18. od Frankfortu, 15. od Moguncyi, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dl. 26. 23. sz. 40. 25.

HEIDELSHEIM, m. Niem. w Palatynacie niż. o m. 2. na z. od Bretten. R. 1621. pożarem ognia mocno zniszczone zostało.

HEIDENHEIM, lub HEYDENHEIM, *Aræ Flavia*, m. Niem. w Szwabii nad Brentzą, należy do Domu Xiążąt Wirtemberskich o m. 9. na połn. od Ulmy. dl. 27. 54. sz. 48. 37.

HEILA, Hecl, *Hel*, m. Prus Li

skie w Kaszubach przy uściu Wi-
fły w morze Bałtyckie, *m.* blisko
12. od Gdańska, na połu. ku w.
dl. 37. sz. 54. 53.

HEIBRON, ob. Hailbron.

HEILIGE-LAND, albo L'ISTE-
SAINTE, *Insula Sancta*, wyspa na
morzu Niem. między uściem Elby
i Eyderey. Należy do Krola Duń-
skiego, od zamiany Holstynnu. dl.
25. 50. sz. 54. 28.

HEILIGENBEIL, S. Sie-
kiera, *m.* Pruskie w Prow. Natan-
gen między Braunsbergiem i Bran-
deburgiem. dl. 38. 22. sz. 54. 47.

HEILIGENBERG, bogaty
Klasztor zakonu Cyfstersow w Xię-
stwie Troppau w Szląsku. Prusacy
złupili go r. 1742.

HEILIGEN-KREUTZ, albo S.
Krzyż, Klasztor zakonu Cyfstersow
w niż. Austr. o *m.* 8. od Wiednia.
Ciała niektórych Xiążąt tam spo-
czywają.

HEILIGEN-GRABE, Opac.
27. Panienek szlachetnych z Xienią
w Cyr. wyż. Saxonii, w Marchii
Priegnitz. o 10. *m.* od Havelberga.

HEILIGEN-HAVE, albo
HEILIGEN-HAWEN, port i *m.*
Niem. nad morzem Bałtyckim w
niż. Saxonii, w Wagryi naprzeci-
wko wyspy Femeren. dl. 28. 50.
sz. 54. 30. Należy do Krol. Duń-
skiego.

HEILIGENSTADT, *Heili-
genstadtium*, *m.* Niem. stoleczne-po-
wiata Richfeld, należy do Elek.
Moguntńskiego. Leży przy złącze-
niu się rzek Geingdy z Leną o 18.
m. od Eisenachu, 3. od Duderstadt,
5. od Mulhausen. dl. 27. 42. sz.
51. 30.

HEILGEN-WALD, ob. Reich-
wald.

HEILSBURG, albo ALERS-
BERG, *Heilsperga*, *m.* w Warmii,
w Krol. Pruskim nad rz. Allą z zam-
kiem, gdzie jest rezydencya Bisk.
Warmińskiego, który był razem Pre-
zydentem ziem Pruskich, nim przy-
szły pod panowanie Krola Pruskiego

r. 1773. Leży o *m.* 12. od Krolew-
ca. dl. 39. 11. sz. 54. 6.

HEITERNHEIM, lub HEV-
TERSCHEN, w Szwabii w Brisgo-
wii między Neuburgiem i Sultz-
bachem, o 4. *m.* od Brisfaku. Jest
rezydencyą W. Mistrza Kawalerow
S. Jana.

HEITESBURY, *m.* Angiel.
w Wiltshirze, posyła 2. Dep. na
Parl.

HELAVERD, *Helaverda*, *M.*
Azyat. w Perfyi. dl. 91. 30. sz. 35-
15.

HEILDBURG, *m.* i grod w
Xitwie Koburg, w Frankonii, nale-
ży do Domu Hildburghausen. Leży
o 4. *m.* od Koburga.

HELDRUNGEN, *m.* i Hr. na-
leżące bezśrednie do Cesarza w
Xitwie Kwerfurt w Cyr. wyż. Sa-
xonii.

HELENA, *Insula Sancta He-
lene*, wyspa na morzu Atlantyckim,
ma na około *m.* 6. Jest wyfoka, gó-
rzysta i otoczona przepaściami ska-
łami. Góry, które o 25. mil widać
na morzu, okryte są poczęści trawą
i różnemi drzewami, iako to heba-
nem &c. Doliny są bardzo żyzne
wo wszystkie frukta wymienione, le-
guminy &c. Lasy są napełnione cy-
trynami pomarańczami, limoniami
&c. Zwierzyny i ptactwa jest podo-
statkiem. Drob zaś i bydło jest dzi-
kie. Nie widać tam żadney bestyi
zaiadley i iadowitey, ta tylko jest
lafa niewygoda, iż pałki są bardzo
wielkie a muchy tak duże iak koni-
ki polne. Morze tam jest bardzo ry-
bne. Odkryta była przez Jana No-
ra Portugalczyka, r. 1502. w dzień
S. Heleny. Portugalczycy opuści-
wszy ją, Hollendrzy opanowali i
porzucili ją potym dla Kapu dobrej
nadziei. Kompania Judyjska Angl.
opasowała ją. Ale r. 1672. Holl.
ją odebrali. Angl. znów ją odebra-
li i do dziś dnia posiadają bardzo
dobrze umocnioną ją. dl. 11. sz.
półd. 16. Druga jest wyspa tego im.
w Ameryce poln. w Kanadzie na

rzece S. Wawrzyńca na przeciwko Mont-Real.

HELENA, (S.) brzeg sławny w Angl. naprzeciwko Portsmouthu na wyspie Wight.

HEILFENBURG, zamek mocny Czeski w Cyr. Pracheńskim o 4. m. od Pisek. Miany jest za niedobytą.

HELLA, lub HELLEH, M. w Irak-Arabii nad Eufratem, o 2. m. od rozwalin Babilonii, 25. od Bagdadu.

HELL-VOET-SLUYS, m. ufortyfikowane na wyspie Wernie. w Hollandyi. Z tego portu wyjechał Wilhelm III. r. 1688. dla zrzućenia z Tronu swego Teścia. Leży o 2. m. od Brille.

HELMERSHAUSEN, m. w niż. Hasyi o 7. m. od Kasselu.

HELMONT, *Helmontium*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiej w powiecie Peeland z mocnym zamkiem nad Aą, o 7. m. od Bois-le-duc, 6. od Grawy, 28. od Bruxelli. dł. 23. 12. sz. 51. 31.

HELMSTADT, albo HERMSTADT, *Helmsladium*, piękne M. Niem. w Xstwie Brunświckim, leży o 10. m. od Brunświku. jest fundowane przez Karola W. z Akademią założoną, r. 1576. Jest Ojczyzną Hermanna Konryngiusza. 10. m. od Brunświku. dł. 28. 45. sz. 52. 20. ob. Werden.

HELMSTADT, M. mocne i nadmorskie Szwecyi, stołeczne prowinc. Hallandyi. Należy do Szwedów od r. 1645. Leży przy morzu Bałtyckim o 22. m. od Lunden, 22. od Kopenhagi, 24. od Gottenburga. dł. 30. 30. sz. 56. 2.

HELSIMBURG, *Helmsburgum*, M. port i zamek Szwedzki w Schoonii nad Zundem. Wzięte było od Duszyczkow r. 1709. Jest o m. 15. na półd. od Helmsladu, 9. od Lunden. dł. 30. 35. sz. 56. 2.

HELSINGFORD, *Helzingfordia*, Helzyngfort m. Finlandzkie w Nylandyi z portem dosyć wygo-

dny, o m. 8. na półd. ku z. od Borgo. dł. 43. 20. sz. 60. 22.

HELSINGIA, Helfynga Prowincya Szwedzka nad Golfem Botnickim położona.

HELSINGOR, lub ELSENORA, *Helsingora*, Helzyngora, M. Duńskie na wyspie Zelandyi nad Zunden leżące o m. 6. na półn. od Kopenhagi naprzeciw Helfsimburga. Okręty wszystkie, które przecho- dzą przez cieśninę Zundką, obowiązane się opłacić tu cło Krolowi Duńskiemu. Ztąd był rodem s. Jan Izaak Pontanus. dł. 30. 30. sz. 55. 58.

HELSTON, m. Angiel. w Hr. Kornu-Wallii, wyśła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Falmuthu, 75. od Londynu.

HEM, m. i Margr. w Flandryi m. 2. od Lilli.

HEMISPHERIUM, *Hemisphere* po Franc. termin Geograficzny, znaczy połowę Globu ziemno-wodnego na karcie wyrażonego, jakoby go cyrkul przez centrum prowadzony na 2. rowne dzielił części. Każdy cyrkul większy w Sferze dzieli Glob na 2. Hemispheria.

HENIN, wieś Fr. z tyt. Hr. w Hannonii przy S. Guilan. nad rz. Hayną.

HENIN-LIETARD, m. i dawne Hr. w Artezyi z Opac. August. m. 2. na w. od Lens, 2. od Duaku.

HENLEY, *Ancalitia*, m. Angiel. w Hr. Oxfordzkim nad Tamyzą, sławne handlem słodow dobrych do robienia piwa. Jest o m. 12. na z. od Londynu. dł. 16. 45. sz. 51. 32.

HENNEBERG, *Henneberga*, Xstwo Henneberskie w Frankonii w Niem. między Turynią, Hafsą, Opac. Fuldeńskim i Bisk. Wurtzburskim. Szmalkalda jest M. S. od którego zamek Henneberg jest o m. 7. na półd. Rozciąga się to Xstwo wzdłuż na m. 20. wszęsz

na 10. Nal. do Domu Saskiego prawie cale. Landgraff Hesse-Kassel'ski, Opat Fuldeński i Hrabiowie Stolberscy znaczną jego część posiadają.

HENNEBON, *Hannebonum*, m. Fr. w Brytanii w Dyec. *Vannes* nad rz. Bławetą, o 2. m. od Orient., 2. od Port-Louis. Bogaci tam kupyca znajdują się, m. 110. od Paryża. dl. 22. 23. sz. 48. 1.

HENNIN, wieś w Burgundyi z tyt. Hr. o m. 1. od Cengour.

HENRICHAU, M. w niż. Szląsku w Xstwie, i o 2. m. od Münterbergi. Jest tam Opac. Bernardyńskie.

HENRICHEMONT, albo **BOISELLE**, Xstwo we Fr. w Berry, o 5. m. od Burges nad Saudrą. Krol kupił go od Xcia de Sully r. 1767.

HEPPENHEIM, *Hapianum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. w Elektorstwie Mogunckim między Heidelbergą i Darmstadem. dl. 26. 11. sz. 49. 39.

HERAK, M. na połud. morza martwego, stol. Arabii opoczysley.

HERAKLEA, albow **EREKRI**, lub **Penderachi**, *Heraclea*, M. dawne w Turcyi Azyat. w Natolii, z Bisk. Greckim i portem. Bardzo jest st. w starożytności, widać tam iezcze ślady jego dawney wspaniałości. Teodor Laskaris wydarł go Dawidowi Komnenowi Cezarzowi Trebizendskiemu. Genueszykowie opanowali go potym, ale Mahomet II. wydarł go im, i odtąd to miało przy Turkach zostać. Leży przy morzu czarnym, o 20. m. od Konstantynopola, 20. od Gallipeli. dl. 45. 23. sz. 40. 57. ob. Portici, Erecli.

HERAKLEA, m. w starożytności sławne w Romaniy. Mało co dziś znaczy, lubo ma Arcy Bisk. Suffr. Konstantynopolański. Leży w Romani nad morzem Marmora, o 20. m. od Konstantynopola.

HERAT, Hera lub Hers, *Aria*, m. znacząz Perskie w Kherassan. Tatarowie pod Gengiskanem złupi-

li go. Było zaś dobyte przez Tamerlana. dl. 94. 20. sz. 34. 30.

HERBEMONT, *Herbmon-tum*, m. w Hr. i o mię od Chiny nad rz. Semoy.

HERBERSTEIN, Hr. w niż. Styryi, o 8. m. od Gratzu.

HERBERTOT, ob. S. Jędrzey.

HERBIERS, m. w Poitou, o 4. m. od Mauleon, 1. od Grenetiere.

HERBORN, *Herborna*, m. Niem. w Weterawii w Xstwie Nassau-Dillemburg z zamkiem i Kolegium fund. r. 1589. przez Hr. Jana le Vieux, i z rękodzielami materyi wełnianych i jedwabnych. Leży o m. 3. od Dillemburga, 3. od Solms. dl. 26. 10. sz. 50. 26.

HERBSHEIM, m. w niż. *Sylfaevi*, o 4. m. od Strasburga.

HERCULANUM, ob. Portici.

HEREFORD, albo Hertford, *Herefordia*, M. Ang. stoleczne Herefordshiry, z Bisk. Suffr. Kanterburkiego. Jest oyczyną Adama Dorlton i Seltiarda. Posyła 2. Deput. na Parl. Leży nad Wzr. o 7. m. od Gloucesteru, 6. od Worcesteru, 13. od Bristolu, 34. od Londynu. dl. 14. 15. sz. 52. 6.

HEREFORDSHIRE, Prow. Ang. w szrodoku Kraiu, ma 33. m. na okolo i zawiera w sobie 66000. morgow, posyła 2. Deput. na Parl. Obfitnie w zboże, dzzewo, weinę, iabłecznik, wszystko to jest nayprzednieysze z caley Anglii. W tej to Prow. znajduie się sławny wzgórek blegający, *Marstey Hill*, tak nazwany, ponieważ r. 1574. w mieścicu Lutym trzewieniem ziemi odłączwio się 17. morgow ziemi, które odmieniły miejsce przez trzy dni następujące.

HEREM, Margr. w Arwemii, o 3. m. od Iffoire.

HERENTHALS, m. w Niderlandzie Austr. w Powiecie i o 8. m. od Antwerpui nad Nethą. dl. 22. 26. sz. 51. 9.

HERESTAL, albo **HERISTAL**, *Heristallium*, m. w Bisk. i o 12. m.

od Paderborny nad Wezerem. ob. Herifal.

HERFORD, Herforden, Herwerden, albo Herworden, *Hervordia*, M. Niem. niegdys Cesar. sioleczone Hr. Rawensburskiego w Westfalli z fl. Opac. wyznania Augsburskiego, ktorego Xieni jest Xięztw. Imperii, i ma glos i miejsce na Seymie. Leży nad Werra i Ana, o 3. m. od Rawensberga, 7. od Minden. dł. 26. 22. sz. 52. 12 Należy do Krola Pruskiego.

HERICOURT, m. i włość w Franzkońcie z starym zamkiem nad rz. Rigolą. Należy do Xcia Montbelliard pod panowaniem Fr. Leży o 2. m. od Montbelliard.

HERICY, m. Fr. o 2. m. od Fontainebleau nad Sekwaną.

HERINGEN, M. zamek i grod w Turyngii nad rz. Heliną. Należy do Elekt. Saskaiego. Leży o 2. m. od Northausen.

HERISAW, *Eritio*, stare i wielkie M. Szwaycarskie, nayludniejszy i nayznakomitsze ze wlystkich, ktore mają Proteſtauci w Kantonie Apenzel. Leży nad małą rz. Brulbach.

HERISSAY, ob. Riceys.

HERISSON, *Irritio*, m. Fr. w Burbonii nad rz. *Oevil*, niedaleko od Cher, 5. m. od *Bourbon-Arshambeau*. Drugie jest m. tegoż im. w *Poitou*, o 4. m. od *Parthenay*. Inne jeszcze jest w Pikardii, o 7. m. na w. od Ek. Pogorzało w Kwietniu r. 1763.

HERISTALL, albo **HERSTALL**, *Haristallum*, stary zamek i piękna włość Bisk. Leodyjskiego położone nad Mozą, o 1. m. od Leodium. Ztąd to Popin wziął przezwisko Herstalla. Krol Pruski przedał go Bisk. Leodyjskiemu r. 1740.

HERIVAUX, Opac. Fr. fund. r. 1131. w Dyec. Paryzkiej, o mile od Luzarches. Zakonu jest August. i czyni 4000. liwr.

HERLINSBURG, stary zamek w Westfalli w Hr. Pyrmont.

Mnieurnią iż to tam fl. Arminius Krol Niemcow dwor swoy trzymał.

HERM, (S. Michał z) m. i Opac. Bened. w Dyec. i o 3. m. od Luçon. Przyłączone jest do Kolegium czterech Narodow w Paryżu.

HERMANSTAD, Ceben, Zeben, *Cibintum*, piękne, wielkie, ludne i mocne M. sioleczone Transylwanii z Bisk. Suffr. Koloczańskiego. Leży nad rz. Sebeną, o 10. m. na w. od Alhy Julii, 27. na pośn. ku z. od Terzowiska, 55. na pośn. ku w. od Belgradu, 82. na połud. ku w. od Budy, 126. na połud. ku w. od Wiednia. dł. 41. 15. sz. 46. 25.

HERMANSTEIN, ob. Hammerstein.

HERMANVILLE, Margr. w Normandyi nad morzem o 4. m. od Caen erygowane r. 1651. dla Herkuleſa *de Vauquelin*.

HERMENSEIN, ob. Hammerstein.

HERMENT, m. Fr. w Arveronii, 3. m. od *Croc*, 10. od Clermont.

HERMIERES, Opac. Fr. w Dyec. Paryzkiej zakonu Norbertanow, o 2. m. od Lagny, czyni do r. 3200. liwr.

S. HERMINE, m. Fr. o 3. m. od *Fontenai-le-Comte*.

HERMITAGE, *Tremus*, m. w Szkocyi połud. w Prow. Liderdal, o 20. m. od Edimburga. dł. 14. 32. sz. 55. 26.

HERMITAGE, jest także nazwisko jednego brzegu w Delfinacie niedaleko Thain nad Rodanem, naprzeciwko Turnon, ktory jest sławny przez swe dobre wina.

HERMONVILLE, o 3. m. od Rheims, jest źródło mineralne, ktore jest zdrowe na ciężkość pierśi, i na gęste humory.

HERNDAL, *Herndalia*, wies i Kraina w Norwegii w Wielkorządztwie Dronheim, ustapiona Szweycki przez traktat r. 1645.

HERNGRUND, m. w wyż. Wegrach przy Newfolli, fl. przez

świe rudy miedzi i witiolu. Ci którzy robią w tych minach dosyć obfiterne podziemne wystawili miasto, którego liczba mieszkańców bardzo jest wielka. Znajdują się w tych minach dwa źródła wody koperwafowej, która odmienia żelazo w bardzo przednią miedź. *dl.* 36. 50. *sz.* 48. 30.

HERNOSAND, *Hernofandium*, M. nadmorskie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermannie. *dl.* 55. 15. *sz.* 61. 45.

HEROUVILLE, wieś z tyt. Hr. o *m.* 3. na połn. ku z. od Paryża, 1. od *P/Isle Adam*.

HERRENBERG, m. Szwabskie z zamkiem w Xstwie Wirtemberskim, o 4. *m.* od Tubingi.

HERRENBERG, m. w Westfalii, w Hr. Bergeńskim.

HERRENHAUSEN, wspaniały zamek rokofszny, przy Hanowerze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląsku w Xstwie i o 5. *m.* od Wolau, z mocnym zamkiem od miasta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Lużacy, i o 2. *m.* od Lebau na trakcie wiel. do Zittau. W tym to miasteczku dwaj nożownicy rodem z Morawii, uformowali się sektę zwaną pod im. *Herkutów*, albo *Braci Morawskich*, ktorey Hr. Mikołaj Ludwik *Zinzendorf* jest głową. Bardzo się ona w Niemczech rozszerzyła, i wielkich zamieszkań aż dotąd bywa przyczyną.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. *ms.* od *Charité*.

HERSFELD, ob. Hirschfeld.

HERSPRUCK, albo **HERTZBRUCK**, piękne M. w Frankonii o 4. *m.* od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanów.

HERSTAL, ob. Heristal.

HERTFORD, albo **HARFORD**, *Fierfordia*, dawne M. Ang. stoleczne Herdfordsbiry z tyt. Hr. i zamkiem. Posyła 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. *Lez*, o 7. *m.* od Lon-

dynu. *dl.* 17. 35. *sz.* 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. ma 43. *m.* na okolo, posyła 2. Deput. na Parl. Miła jest bardzo i żywna. Handel iey zawilił na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alfacyi, o 3. *m.* od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Saskim, o 10. *m.* na połud. ku w. od Wittenbergi, 14. na połn. ku z. od Drezna. *dl.* 31. 12. *sz.* 57. 42.

HERTZBERG, M. w Xstwie Grubenbagen z dobrym zamkiem o 4. *m.* od Goslaru.

HERTZOGAURACH, ob. Aurach-le-Duc.

HERTZWELD, albo **HERTWELD**, wieś Bisk. Munsterskiego nad Lippą, która jest st. przez grob S. Idziego i jego żony Feberty.

HERVORDEN, albo **HERFORDEN**, ob. Herford.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europejskiej w Dalmacyi. Kasteł Nowo stoł. należy do Wenetów, reszta zaś do Turków. Jest tam miasto tegoż im. gdzie rządca Turecki rezyduje.

HESDIN, *Hesdinum*, Hedyn, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i było ustatkowane Fr. przez traktat Pirenejski r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. *m.* od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. *dl.* 19. 48. *sz.* 50. 22.

HESDIN, (stare) o *m.* 1. od poprzedzającego, było zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabaudii Generała Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. *m.* od Saint-Pol.

HESSEN, *Hassia*, Kray Niem. z tyt. Landgraffstwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turynią, Westfalią, Frankonią i Księstwem Brunświckim. Dzieli się na

wyższą i niższą Hafflą. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli się ramienia, z których każde bierze imię Landgrafa. Dwaj Xiążęta Hesse-Kasselski Kalwiński, i Hesse-Darmstadtzki Luterski, i dwaj inni, którzy z drugiej linii pochodzą Hesse-Reinfeldski Katolicki, i Hesse-Homburski Kalwiński są religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miast znaczniejszych tam znajdujących się. Haffła jest Kray zdrowy i żywny. Obfituje w zboże, zwierzynę, ryby, rudy, bydło, owoce, miód i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źródła mineralne. Kiedy brzozy, które tam w wielkiej są liczbie, kwitną, wyciągają nieszkliwy z nich sok, który bardzo jest zdrowy. Poddani Xiążąt Hesse-Kasselskiego i Hesse-Darmstadtzkiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESSEN, m. w Xstwie i o 5. m. od Halberstadu. Od tego to miasteczka *Lama Hasselska* swe wzięła imię.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezyi, o 2. m. od S. Pol.

HEUDICOURT, przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xstwie Barskim, o 3. m. od S. Michała. Drugie jest tegoż im. o 3. m. od Peronny, inne icelcze o 3. m. od Gifors.

HEUKELUM, *Hukelum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. m. od Gorkumy. dl. 22. 26. sz. 51. 55.

HEUSDEN, *Heusdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między błotami o 3. m. od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dl. 22. 38. sz. 51. 47. piękny tam jest zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Oterlandii przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerfwerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandii, przed-

tym Bisk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Bisk. Duramskiego. Leży o 5. m. od Newkastla, 70. od Londynu. dl. 15. 27. sz. 55. 2.

HIERES, *Olbia, Area*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta są bardzo piękne i bardzo żyźne. Port jego jest zawalony, a zatym nie jest tak i k przedtym handlowne. Jest Oyczyzną H. Maffylona. Leży o 4. m. od Toulonu, 179. od Paryża. dl. 23. 48. 11. sz. 43. 7. 23."

HIERES wyspy, *Insulae Ararum*, wyspy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. jest ich Trzy *Porquerolles, Port Croz*, i wyspa Tytana albo *du Levant*. Znajdują się tam wszystkie naywyszukańsze rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. m. od *Villeneuve S. George*, 4. od Paryża.

HIESMES, *Exmes, Oximus*, m. Fr. w Normandii, główne miejsce pewney bardzo rozciągley okolicy nazwaney *Hiemois* albo *Exmois*. Leży na jedney nieurodzayney górze, o 4. m. od Seez, 36. od Paryża. dl. 17. 42. sz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Pofyła 2. Dep. na Parl. Leży o 17. m. od Londynu. dl. 16. 55. sz. 52. 18.

HIIAR, ob. Ixar.

S. HILAIRE, imię kilkunastu miasteczek Fr. z których przednieysze są, jedno w Orleanie nad Ligęzą, 4. m. od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. m. od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. m. od Mauleon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, jedno o 2. m. od Sables, drugie o 2. m. od Fontenay nad Authią.

S. HILAIRE, Opac. Bened. o 2. m. od Karkassony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHUSEN, ob. Hilpershausen.

S. HILDEGARLA, w Szwa-

świe rudy miedzi i witiolu. Ci którzy robią w tych minach dosyć obfzerne podziemne wystawili miasto, ktorego liczba mieszkańcow bardzo jest wielka. Znajdują się w tych minach dwa źrózła wody koperwafowey, która odmienia żelazo w bardzo przednią miedz. dl. 36. 50. sz. 48. 30.

HERNOSAND, *Hernosandium*, M. nadmorskie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermanii. dl. 55. 15. sz. 61. 45.

HEROUVILLE, wieś z tyt. Hr. o m. 9. na połn. ku z. od Paryża, 1. od *l'Isle Adam*.

HERRENBERG, m. Szwabskie z zamkiem w Xstwie Wirtemberskim, o 4. m. od Tubingi.

HERRENBERG, m. w Westfalii, w Hr. Bergeńskim.

HERRENHAUSEN, wspaniały zamek rokofzny, przy Hannerwerze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląsku w Xstwie i o 5. m. od Wolau, z mocnym zamkiem od miasta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Lużacy, i o 2. m. od Lebau na traktie wiel. do Zittan. W tym to miasteczku dwaj nożownicy rodem z Morawii, uformowali się sektę zwaną pod im. *Hernkutow*, albo *Braci Morawskich*, ktorey Hr. Mikołaj Ludwik *Zinzendorf* jest głową. Bardzo się ona w Niemczech rozszerzyła, i wielkich zamieszkań aż dotąd bywa przyczyną.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. m. od *Charité*.

HERSFELD, ob. *Hirschfeld*.

HERSPRUCK, albo **HERZBRUCK**, piękne M. w Frankonii o 4. m. od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanow.

HERSTAL, ob. *Heristal*.

HERTFORD, albo **HARFORD**, *Farfordia*, dawne M. Ang. stoleczne Herdfordshiry z tyt. Hr. i zamkiem. Posyła 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. *Lez*, o 7. m. od Lon-

dynu. dl. 17. 35. sz. 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. ma 43. m. na okolo, posyła 2. Deput. na Parl. Miła jest bardzo i żyzna. Handel iey zawisł na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alfacyi, o 3. m. od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Saskim, o 10. m. na połud. ku w. od Wittenbergi, 14. na połn. ku z. od Drezna. dl. 31. 12. sz. 57. 42.

HERTZBERG, M. w Xstwie Grubenhagen z dobrym zamkiem o 4. m. od Goslaru.

HERTZOG AURACH, ob. *Anrach-le-Duc*.

HERTZWELD, albo **HERTWELD**, wieś Bisk. Munsterkiego nad Lippą, która jest śl. przez grob S. Idziego i jego żony Feberty.

HERVORDEN, albo **HERFORDEN**, ob. *Herford*.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europeyskiej w Dalmacyi. Kasteł Nowo stoł. należy do Weneńtow, reszta zaś do Turkow. Jest tam miasto tegoż im. gdzie rządca Turecki rezydnie.

HESDIN, *Hesdinum*, *Hedyn*, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i było ustąpione Fr. przez traktat Pirencyjski r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. m. od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. dl. 19. 48. sz. 50. 22.

HESDIN, (stare) o m. 1. od poprzedzającego, było zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabaudii Generała Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. m. od Saint-Pol.

HESSEN, *Hassia*, Kray Niem. z tyt. Landgraffstwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turynią, Westfalją, Frankonią i Xięstwem Brunświckim. Dzieli się na

wyższą i niższą Hasslą. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli się ramienia, z których każde bierze imię Landgrafa. Dway Xiążęta Hesse-Kasselski Kalwiński, i Hesse-Darmstadtzki Luterski, i dway inni, ktorzy z drugiey linii pochodzą Hesse-Reinfeldski Katolicki, i Hesse-Homburski Kalwiński są religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miast znaczniejszych tam znajdujących się. Hassła jest Kraj zdrowy i żyzny. Obfituje w zboże, zwierzynę, ryby, rudy, bydło, owoce, miód i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źródła mineralne. Kiedy brzozy, które tam w wielkiej są liczbie, kwitną, wyciągają nieszkańcy z nich sok, który bardzo jest zdrowy. Poddani Xiążąt Hesse-Kasselskiego i Hesse-Darmstadtzkiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESSEN, m. w Xstwie i o 5. m. od Halberstadu. Od tego to miasteczka *Tama Hasselska* swe wzięła imię.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezyi, o 2. m. od S. Pol.

HEUDICOURT, przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xstwie Barskim, o 3. m. od S. Michała. Drugie jest tegoż im. o 3. m. od Perony, inne jeszcze o 3. m. od Gifers.

HEUKELUM, *Hukełum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. m. od Gorkumy. dl. 22. 26. sz. 51. 55.

HEUSDEN, *Heusdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między błotami o 3. m. od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dl. 22. 38. sz. 51. 47. piękny tam jest zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Osterreichu przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerfwerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandii, przed-

tym Bisk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Bisk. Duramskiego. Leży o 5. m. od Newkastla, 70. od Londynu. dl. 15. 27. sz. 55. 2.

HIERES, *Olbia, Arew*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta są bardzo piękne i bardzo żyzne. Port jego jest zawalony, a zatym nie jest tak jak przedtym handlowne. Jest Oycyzną ff. Maffylona. Leży o 4. m. od Toulonu, 179. od Paryża. dl. 23. 48. 11. sz. 43. 7. 23."

HIERES wyspy, *Insula Arcarum*, wyspy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. jest ich Trzy *Porquerolles*, *Port Croz*, i wyspa Tytana albo *du Levant*. Znajdują się tam wszystkie naywyższe rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. m. od *Villeneuve S. George*, a 4. od Paryża.

HIESMES, *Exmes, Oximus*, m. Fr. w Normandii, główne miejsce pewney bardzo rozciągley okolicy nazwaney *Hemois* albo *Exmois*. Leży na jedney nieurodzayney górze, o 4. m. od Seez, 36. od Paryża. dl. 17. 48. sz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o 17. m. od Londynu. dl. 16. 55. sz. 52. 18.

HIJAR, ob. Ixar.

S. HILAIRE, imię kilkunastu miasteczek Fr. z których przednieysze są, jedno w Orleanie nad Ligezrą, 4. m. od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. m. od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. m. od Mauléon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, jedno o 2. m. od Sables, drugie o 2. m. od Fontenay nad Authia.

S. HILAIRE, Opac. Bened. o 2. m. od Karkassony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHAUSEN, ob. Hilpershausen.

S. HILDEGARLA, w Szwa-

bii przy Kempton, jest klasztor, gdzie Opat Kempteński ma swoją rezydencyą.

HILDESHEIM, Hildesia, wielkie i mocne M. Niem. w hrz. Saxonii z Bisk. katolickim, którego Biskup jest udzielnym Panem. Widzieć ieść w Katedralnym kościele statnę sławnego Hermana albo Irmina Szefa Germanow. Dzieli się to miasto na stare i nowe, każde z nich ma swoy rząd osobny. Leży nad Irneftą o 6. m. od Hannoveru, 9. od Brunświku, 9. od Wolfenbutelu. dl. 31. 50. sz. 52. 28. Bisk. Hildesheimskie, jest to bogaty kraj na 24. mil długi, a na 20. szeroki. Leży między Hanowerem, Luneburgiem i Brunświkiem, nad Leną w kraju obfitym i ludnym. Kapituła Hildesheimska złożona jest z 36. Kanoników i 5. Domicellaryuszow, którzy wższyły w bogactey żyją obfitości. Protestanci mają sześć kościołow, jedną szkołę i iednego wielkorządcę w mieście Hildesheim, i lubo to miasto należy do Bisk. jest iednak pod protekcyą dziedziczną domu Brunświckiego na Luneburgu.

HILLBURRUG, m. Irl. w Hr. i o 6. m. od Downy, posyła 1. Dep. na Parl.

HILPERSHAUSEN, albo **HILDBURGHAUSEN**, *Hilfperhusa*, M. Niem. w Frankonii, nad Werą w Hr. Henneberskim, o 10. w. od Koberga. Jest to dziedzictwo iedney linii domu Saxe-Gotha, która otrzzymała dla swoich poddanych uwolnienie od prawa Kadukowego we Fr. r. 1778. dl. 28. 15. sz. 50. 35.

HINDON, m. Angiel. w Hr. i o 5. m. od Wilton posyła 2. Dep. na Parl.

HILSTEIN, m. w Szląsku w Xłtwie i o 4. m. od Troppau przy Odrze z zamkiem.

HILDELOPEN, albo **HINDLOPEN**, *Hindelopia*, m. nadmorskie Niderlandu w Fryzyi, o 1. m.

od Werkum z małym portem.

HINDERLAPPEN, albo **INTERLACHEN**, Grod Szwajcarski w Kantonie i o 10. m. od Berny, tak nazwany od klasztoru Kartuzow, z którego zamek zrobiono.

HINDOO, *Hindoo* m. Indykie na drodze z Amadabat do Agry w Państwach Mogola dl. przez swoy wysmienity indych. dl. 100. sz. 20. 30.

HINGHOA, *Hingoa*, M. Chińskie siodne miasto Prow. Fokieny. Widać tam wielką liczbę bram tryumfalnych i grobow wspaniałych. dl. 136. 45. sz. 25. 27.

HIO, M. Szwedzkie w Westrogotii, nad jeziorem Weter. dl. 31. 35. sz. 7. 53.

HIPPOLITE, (S.) albo S. PILLT, *Saulus Hippolitus*, m. Fr. w Lotaryngii na granicach Alfacyi pod górą Wogą o 2. m. od Schelestatu. dl. 25. 6. sz. 48. 16. ob. Poelten (S.)

HIPPOLITE, (S.) piękne m. w Diec. Alexyjskiej i o 4. m. od Alais nad rz. *Vidourle*, z dobrym zamkiem. Jest tam kanał przez całe miasto przechodzący i kilka młynow obracający i wody do kilkunastu fontan dodający. Obywatele tego miasta byli przyczyną zniszczenia Edyktu Nanteńskiego za to iż napastowali i nęprawali się z iednego Xiędza S. Sakrament niósłatego. dl. 21. 35. sz. 46. 50.

HIRSCHHORN, m. z dobrym zamkiem na prawym brzegu Nékry o 3. m. od Heidelbergi. dl. 26. 35. sz. 46. 28.

HIRSCHAU, m. i Grod w wyż. Palatynacie, o 5. m. od Ambergi. Tu Hieronim Pracki był przytrzymany r. 1415. Należy do Elektora Palatynu.

HIRSCHAU, albo **HIRSAUGE**, Sl. Opac. Bened. w Xłtwie Wirtembergkim nad rz. Nagolą, przedmieście Kalb. Było sekularyzowane i dane Xzëtom Wirtembergkim.

Opa

Opát Tritheim piisał kronikę Hirschauskę.

HIRSCHBAD, źródło wody mineralney bardzo zdrowe w Kstwie Wirtemberskim na trakcie Stydgardzkim. Niedaleko stamtąd między dwoma korytaniami Nekry znajdują się rybitwy bardzo zachwalone.

HIRSCHBERG, ob. Hirshberg.

HIRSCHFELD, m. w wyż. Luzacyi nad Neiffą, o 2. m. od Zytaw, do którego należy.

HIRSCHFELD, *Herofelda*, m. Niem. w-cyr. wyż. Renu stol. Kstwa odtąd, jak Opac. tego im. było sekularyzowane dla domu Hesse-Kasselskiego traktatem Westfalskim. Przy mieście znajdują się wody mineralne. Leży nad rz. Fuldą, o 8. m. od Fuldy, 14. od Kasselu. dl. 27. 27. sz. 51. 46.

HIRSHBERG, albo **HIRSCHBERG**, *Cervinontium*, M. Śląskie w Kstwie i o 8. m. od Jaury nad Bobrą, fl. przez swe łaźnie i przez swoy handel płocien różnych.

HIRZIB, w Czechach w cyr. Caurzymbkim, jest fl. przegrana Husytow r. 1434.

HITH, albo **HIETH**, *Hita*, m. nadmorskie Angiel. w Prow. Kent, posyła 2. Dep. na Parl. Piaski zupełnie już prawie iego Port zasypaly. sz. 51. 5. ob. Portow pięć.

HITZACKER, *Hidonis ager*, M. i Grod w Kstwie Zell, przytym miejscu gdzie Jetza wpada w Elbę o 1. m. od Dannebergi. Robią tam dobre piwa, ktore do Hamburga przewożą.

HIVERNAUX, ob. Jvernaux.

HLUBOCKA, ob. Fravenberg.

HOCHBERG, albo **HOCHBURG**, *Hochberga*, Margr. w Szwabii w Brisgawii. Emetingen, o 4. m. od Fryburga, jest miejsce głowne nal. do Xcia *Baden Durlach*. dl. 25. 32. sz. 48. 10.

HOCHENAU, m. w niż. Au-

stryi w Pow. niż. Manhartsberg.

HOCHEIM, w Elekt. Moguntckim przy Kasselu nad Renem. fl. jest przez swe dobre wiina. Należy do Kapituły Moguntckiej.

HOCHSTET, *Hochstadt*, albo *Hochstedt*, *Hochstetum*, zamek i m. Niem. w Bawaryi nad Dunajem, fl. przez krwawą batalią, którą Xzę Eugeni z Xciem Marlburgiem tam wygrali nad Francuza. pod komendą Marszałka Tallard r. 1704. 13. Augusta. Cesar. byli tam zbici r. 1703. Leży nad Dunajem o 5. m. od Donawertu, 2. od Dillingen, 9. od Ulmy. dl. 28. 30. sz. 48. 36.

HOCHSTRATEN, ob. Hoogstraten.

HOCKERLAND, *Hockerlandia*, jeden z trzech cyrkułow Pruskich wchodnich. Holland stołecznym tam jest miastem.

HOCKIRKEN, przy Loebau, w wyż. Luzacyi. Krol Prusk. był tam zbity r. 1758.

HOCQUINCOURT, wieś Fr. o 2. m. od Abewilli.

HODONIN, ob. Goding.

HOECHST, piękne m. Niem. w Weterawii w Elekt. Moguntckim na prawym brzegu Menu, o 2. m. od Frankfortu. dl. 26. 10. sz. 50. 1. Hr. de Stolberg posiada ją go pod tyt. Lenności.

HOECHSTAED, M. i Grod w Frankonii z zamkiem w Bisk. Bamberskim, przy Forchheimie.

HOEDIC, wysepka Oceanus przy Belle-Isle.

HOEFT, albo **HOVET**, zamek w Prusach nad Wisłą. dl. 37. 10. sz. 54. 28.

HOEICHEU, M. bardzo handlowne Chińskie czternaście z miast celnych Prow. Kiaugnan. Wtym to mieście najlepsze Chińskie tuzo robią i najlepszą zbierają herbatę. dl. 137. sz. 34. 10.

HOEXTER, ob. Hoxter.

HOFALISA, albo *HOMFALISA*, *Hofalisa* włość w Niderlandzie w X. Min

Luxemburskim, o 14. m. od Leodium, 12. od Luxemburga. dl. 23. 34. sz. 50. 2.

HOEFF, *Hoffa*, *Curia Variscorum*, dofyć piękne M. Niem. w Frankonii z pięknym Kollegium w Margr. Bareuth. Leży nad Leetą o 10. m. od Kulmbachu. dl. 29. 45. sz. 50. 23. Wokolicach marmur czerwony i czarny znajduje się.

HOEFF, M zamek i włość w niż. Austrii w Pow. Manhartsberskim.

HOFFELISA, włość w Lotaryngii, o 3. m. od Darnay.

HOGUE, ob. Hougue.

HOHEN-ASPERG, Sł. forteca w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim przy m. Asperg. o 3. m. od Stutgardy. Franc. dobyli go r. 1688. i minami bastyon jeden wyładzili, który dotąd nie jest zreparowany. Dobre wino rolną w okolicach.

HOHENBERG, *Hohenberga*, Hr. i zamek Niem. w Szwabii Austrii. przy Nekre, o 12. m. od Tübingi. Ma 5. m. wzdłuż, a 4. w szerz. dl. 30. 35. sz. 47. 52.

HOHENELBA, m. w Czechach w Cyr. i o 11. m. od Keniggratzu, przy źródle Elby. Wiele tam jest rzemieślników.

HOHEN-EMS, ob. Ems.

HOHEN-LIMBURG, ob. Limburg.

HOHEN-LOHE, albo HOLACH, *Holachius*, Hr. Niem. w Frankonii posiadane od Hrabioru idących od Kratonu, który żył w 9. wieku. Hr. to ma 12. m. wzdłuż, 8. w szerz. Leży nad Kocherą i Saktą.

HOHEN-MELTZEN, ob. Melzen.

HOHEN-SOLMS, ob. Solms.

HOHENSTEIN, Honstein, albo Honstien, Hr. znaczne Niemiec. w Turynгии na granicach X. Anhalt i Hrabstwa Stolberg. Ma 10. m. wzdłuż, 8. w szerz, należy po więkzszey części do Król. Pruskiego, który go przyłączył do Xstwa Hal-

berstadckiego. Elekt. Hanowercki i inni Xiążęta, inne posiadają kawatki. Hrabowie Stolbergicy posiadają jako lenność należącą do Domu Brandeburskiego, stary zamek Hohenstein i 9. wsi do niego należących. Zamek ten leży o 2. m. od Northausen.

HOHENSTEIN, zamek i Grod w Miśnii, o 4. m. od Drezna.

HOHENSTEIN, m. w Miśnii w Cyr. Ertzgeburskim, nad Muldą, o 4. m. od Zwickau.

HOHENTWEIL, *Duellium*, forteca Niem. w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim na skale, o 3. m. od Schafshuz. dl. 26. 25. sz. 47. 41.

HOHEN-ZOLLERN, ob. Zollern.

HOKIEN, M. Chińskie trzecie miasto prow. Pekeli między kilką rzeczkami. Ma 18. miast pod swoją dependencją. dl. 133. 40. sz. 38. 50.

HOLABRUN, wyższe i niższe są dwa m. w niż. Austr. w pow. niż. Manhartsberskim.

HOLACH, ob. Hohen-Lohe.

HOLDERNESS, mały Powiat Angiel, w części wschodniej Yorkshiry, z tyt. Hr.

HOLDONIN, ob. Goeding.

HOLE, *Olinu*, wielka wieś w Irlandyi z Bisk. i Kollegium, gdzie tamtejsze dzieci różnych wyższych nauk się uczą. Domy są tam jedne od drugich pooddzielane z przyczyny ognia.

HOLLAND, m. Pruskie w Hockerlandii, o 5. m. od Elbląga. dl. 38. 58. sz. 54. 6.

HOLLANDIA, *Batavia*, *Hollandia*, Hr. najznaczniejsza z 7. zjednoczonych Prow. między Zuyderzee i morzem północnym, Zelandyą i Prow. Utrechtską. Dzieli się na Hollandyą półn. albo Westfryzyą, i na Holland. połd. czyli Zuyd Holland. Ye mały Golf, który jest częścią Zuyderzee, oddziela Holl. od Westfryzji. Obie razem iedną tylko składają Prow. ktorey stany

biora tytł Hollan. i Węsfryzi. Zgromadzenie to jest złożone z Deput. i Konsulow każdego miasta oprócz szlachty, która ma pierwszy głos. Odprawia się ich rada w Hadze. Grunta we całym tym kraju są wilgotne i błotniste, mało tam zboża sieją, w niektórych to tylko miejscach, ale we całym kraju karmieniem krow tylko zaprzatają się, które pryncypalnym tam są bogactwem. Wszystko tam kanałami jest podzielone, które służą do ususzenia łąk, i ulatniają dowoz potrzebnych rzeczy i transport towarow. Lubo tam ziemia jest nieplodna, lubo ani zboża ani wina nie rodzi, z tym wszystkim nie ma w świecie krajów we wszystko lepiej opatrzonego ani bogatszego, dla jego niezmiernego handlu. Prawdziwa produkcya tego kraju jest masło i ser, ponieważ płotna, które w Harlemie, są w sąsiedzkich krajach tkane. Ale przez wielki handel, który obywatele prowadzą, można tam dostać wszystkiego. Miasta i wsie wspaniałe pasmem nieprzerwanie się ciągną. Niektóre są takie miejsca, gdzie jadąc powozem lub wierzchem słyhać trzęsącą się ziemię, iak gdyby ona wewnątrz wydrążoną, lub iak gdyby wodą utrzymywana była. Amsterdam stołecznym tam jest miastem. Hollendrzy są dobrzy gospodarze, przywiązani do handlu i bardzo o swoją wolność gorliwi. Kobiety są skromne, i za pierwszy swoy cel porządek i gospodarstwo mające. Religia Protestancka jest tam panująca, wszystkie inne są też cierpiane. Nietrzeba miewać Holl. właściwie wziętey z Rzpltą Holl. Ta zawiera w sobie siedm prowincyi zjednoczonych, ob. *Nederland.*

HOLLANDIA nowa. Dano to im. młemu Kraiowi Ameryki połn. na brzegach wschodnich nowey Angl. Także iedney części krajów Australnych, niektórym małym wyspkom i małej nakoniec

krajinie na połn. Europy wzdłuż przelinyku *Waigatz.*

HÖLSTEIN, *Holsatia*, Holsztyn, kraj Niem. z tyt. Xstwa między morzem połn. na zachod, morzem Bałtyckim na w. Slezwickiem na połn. Lawenburgiem, Meklenburgiem i Elbą na połd. Posiadane było przez Krola Duńskiego i Xcia Holsztyńskiego, na Gotorpie. Ale r. 1773. zamieniał się Xzę Holsztyński z Krol. Duńskim na to, co posiadał w Xstwach Oldemburskim i Delmonhorfskim. Dwie tam są tylko Regencye w Hluskstademie i Kielu. Holsztyn jest podzielony na cztery Kantony, na Holsztyn właściwy na połn. Dithmarsyą, na z. Stormaryą, na połd. Wagryą, na w. Ma 48. m. wzdłuż, a 32. w szerz, i składa część Cesarstwa Niem. Grunta dobre są do uprawy roli i do paszenia bydła. Obfituje w zboże, w bydła różnego rodzaju, w owce, w zwierzynę i drzewo.

HOLTZMUNDEN, m. Niemiec. nad Wezerą w Xstwie Wolfenbutel, o 2. m. od Korweyu; mieliska tam generalny rządca.

HOLY-ISLAND, albo *LINDISFARNA*, wysepka Angl. na brzegach Northumberlandii. Było tam Bisk. teraz do Durhama przeniesione. Nie jest ludna. Bawią się tam tylko polowaniem i ryb łowieniem. Port jest tam dosyć dobry, ma zamek na swoją obronę. dl. 15. 56. sz. 55. 40.

HOMARA, albo *HOMAN*, *Honnara*, m. Afr. w Krol. Fezafskim w Prow. Habat, między Arzillą i Alkazarkwiwirem, o 5. m. od każdego. dl. 12. sz. 35. 10.

HOMBERG, albo *Homburg*, M. w niż Hassyi. o 6. m. od Hirschfeldu. Należy do linii pobożney Rheinfeldskiej.

HOMBERG, inne m. zamek i Grod w wyż. Hassyi nad rz. Ohmą o 4. m. od Pritzlaru. Nal. do Landgraffa Darmstadzkiego.

HOMBERG, Hr. zamek i włość położona w Xstwie Bergskim, o 12. m. od Kolonii, 144. wsi do niej należą.

HOMBLTERES, ob. Humblieres.

HOMBURG, grod w wyż. Hafsji, o 3. m. od Frankfortu, jest rezydencyą Landgraffa Heslo-Homburskiego.

HOMEL, m. Lit. w Woiew. Mińskim z Stwem nad Sosa pod pan. Rossji, od Rzeczyca na w. n. 8.

HOMBURG, dawne Hr. i zamek Xstwa Wolfenbuttel przy Ebersteinie.

HOMBURG, *Homburgum*, M. Niem. z zamkiem w Hr. Saarbruck, o 2. m. od Dwóch mostów, nal. do Francji, dl. 26. 6. sz. 49. 20. Zamek jest tegoż im. w Szwaycarii, w Kantonie Bazylejskim na Skale, pod górą Jurą. Jest także mała Kraina w Szwaycarii w Tochenburgu, nazwana *la Justice de Hombourg*.

HONCE, Opac. Norbertanow, w Dyec. i o milę od Bayony, czyni do r. 2000. liwr.

HONAN, *Honania*, piąta Prow. Chińska na połud rzeki żoltey. Bardzo jest piękna i żyzna. Chińczykowie zowią ją ogrodem Chińskim. Więcej tam nad dzieścięć millionow dusz liczą i ośm miast wielkich, z których Karfung jest pierwsze, a Honan drugie. Chińczykowie mają miasto Honan za śródek świata.

HONDURAS, *Hondura*, Prow. Amer. połu. w nowey Hiszp. nad morzem połu. ma 150. m. wzdłuż, 30. w szerz odkryta przez Krzysztofa Kolumba, podczas czwartego jego wojażu r. 1502. Walladolid stołecznym tam jest miastem. Podczas ostatniej wojny Anglicy wystawili tam byli zamki, które przez traktat Wersalski r. 1763. zburzyć musieli. Ale ten traktat dał im wolność wycinania na swoy profit drzewa *de Campeche* zwane.

HONFLEUR, *Honfleurum*, M. znaczne Fr. w wyż. Normau-

dy w *Lieuvin* z dobrym portem, Trybunałem najwyższym i Admiralicją. Handel tu się dosyć wielki prowadzi osobliwie koronek. Leży na lewym brzegu uścia Sekwany, o 5. m. od *Quillebauf*, 3. od *Pont l'Évêque*, 7. od *Lisieux*, 16. od *Rouen*, 42. od Paryża. dl. 17. 43. 17. sz. 49. 25. 21."

HONHOLT, Opac. Panien szlacheckich w Bisk. Munsterskim, i Grod. Horstmaru.

HONITON, m. Ang. w Devonshirze. Pofyła 2. Deput. na Pari. Leży o 4. m. od Excesteru, 42. od Londynu. dl. 14. 18. sz. 50. 42.

HONNECOURT, m. i Opac. Fr. w Dyec. i o 2. m. od *Cambrais*, nad rz. Skaldą. Zakonu jest S. Bened. czyni do r. 9000. liwr.

HONOLSTEIN, m. Niem. o 6. m. od Trewiru. dl. 24. 40. sz. 49. 48.

HONORAT, ob. Lerins.

HONORE, Opac. Bened. w Taraskonie.

HONSCOTTE, *Pleumestia*, m. w Flandryi Fr. w Dyec. Ypres, o 2. m. od Berqaes i Furnay.

HONT, albo *Hondt*, odnoga morska między Flandryą i Zelandyą przy zachodnim uściu Skaldy.

HOOGSTRAT, *Hogstratum*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderkiej w Powiecie Antwerpii, stol. Hr. dosyć wielkiego, tegoż im. które ma tyż. Xstwa. Leży o 6. m. od Antwerpii, 3. od Bredy. dl. 22. 16. sz. 51. 25.

HOORN, albo *HORNES*, Hr. położone między Leodium, i Geldryą, które ma 7. m. wzdłuż, 5. w szerz. Nal. do Hr. Hornow, których dom ieszcze kwitnie w Niderlandzie. Ale Filipowi Hr. Horn, gdy głowę ucięto r. 1568. Hrabstwo to do Bisk. Leodyjskiego było przyłączone. Miasto Horn leży o 1. od Mozy i Remondy. dl. 23. 30. sz. 51. 12.

HOPITAL, m. w Forez nad rz. Lignon, o 7. m. od Roany.

HOQUINCOURT, ob. Hoc-

quincont.

HORASOWIZ, albo **HORADO-**
witz, miasto Czeskie w cyr. Pracheń-
skim, nad rz. Ostaną przy Pisecku.

HORB, m. Niem. w Szwabii w
Hr. Hohenberkskim.

HORBURG, *Horburgum, Ar-*
gentaria, Hr. w Xstwie Montbel-
liard nad Ilą, o miłę od Kolmaru.

HOREB, *Melani*, góra Azyat.
w Arabii opoczystey, tak blizka gó-
ry Synay, iż Synay i Horeb zdaią
się być dwoma częściami iedney gó-
ry, co jest przyczyną, iż Piśmo S.
bierze je częstokroć jedno za drugie.
Synay jest na w. a Horeb na z. prze-
to też przy wschodzie słońca okry-
ta jest cieniem góry Synay nie bę-
dąc tak iak ona wysoka. Bardzo
jest śl. w Piśmie S. Pod nią jest kla-
sztor S. Salwatora, gdzie rezyduie
Biskup Grecki, i zakonnicy za re-
gulą świętego Bazylego idący, trzy
albo cztery jest tam pięknych źrzo-
deł, i niezliczona liczba drzew fruk-
towych.

HORIZONT, jest to wielki
cyruł, który na dwoje glob prze-
cina, oddzielając tę część, którą wi-
dziemy od tey, która przed nasze-
mi ukrywa się oczyma. Dwa ich są
gatunki.

HORIZONT racjonalny, albo
astronomiczny, jest to plan, który
przez środek ziemi przechodzi, i
który ma za bieguny *Zenith*, albo
punkt niebieski, który jest nad na-
szemi głowami, i *Nadyr*, albo punkt
niebieski, który jest pod naszemi
nogaми całą ziemię przechodząc.
Dzieli on Hemisferium wyższe od
niższego. Takiby to Horyzont uka-
zał się, gdyby ziemia była widziana
od swego środka, będąc na dwoje
przedzieloną, i gdyby iedna ze
dwoch części w niwecz się obróciła.

HORIZONT widzialny, jest ta
część ziemi, albo morza, którą mo-
żemy odkryć naszemi oczyma, na
końcu ktorey niebo, ktore ograni-
cza nasze oko, zdaje się opierać.
Wzrok zaś nasz na m. 15. pospoii-

cie zasiaga.

HORN, albo **HORNE**, *Horna*,
miasto mocne i znaczne w Nider-
landzie w Westfryzji, z dofyć do-
brym portem. Lubo Amsterdam o-
debrał mu część iego handlu, z tym
wszystkim nie przestaje ieszcze być
bardzo handlownym. Tu to tuzą
woły, ktore z Danii i Holstatny
przychodzą. Wielu ztąd mędrco-
w było rodem. Leży na brzegu za-
chodnim Zuyderzee, o 1. m. od E-
damu, 5. od Amsterdamu. dl. 22. 30.
sz. 52. 38. ob. Hoorn.

HORN, port na jeziorze Kon-
stancyjskim, należy do Biskupa.

HORN, *Horna*, m. Niem. w
niż. Austr. na granicach Morawii,
o 15. m. od Wiednia. dl. 35. 12.
sz. 48. 25.

HORN, m. w Westfalii główna
iednego Powiatu w Hr. Lippe-De-
tmold, na granicach Paderborny. ob.
Hirsch-Horn.

HORNEBACH, albo **HERREN-**
BACH, *Hornbachium*, m. Niem. w
Xstwie i o 2. m. od Dwoch mostow
nad Horną, z Opac. Bened. dl. 26.
11. sz. 49. 13.

HORNBERG, *Hornberga*, M.
Niem. w lesie czarnym w Xstwie
Wirtemberskim. Leży nad rz. Gu-
tach, o 5. m. od Rotweili, 6. od Fry-
burga dl. 24. 56. sz. 48. 10.

HORNBURG, m. zamek i
Gród w Xstwie i o 8. m. od Halber-
sztadu przy Osterwicku. Od Hain-
burga aż do Oschersleben jest część
ziemi błotnistey na 24. m. długiey,
na 2. szerokiey. Trzy tam bito ta-
my dla spławu wody w Bodę.

HORNHAUSKN, wieś w Xię-
stwie Halberstadtzkim, gdzie są wy-
śmienite wody.

HORNOY, *Hornaceus*, m. Fr.
w Pikardyi, o 7. m. od Amiens z O-
pac. Bened. ktore na przeorstwo o-
brocone było, i ktore czyni do r.
30000. liwr. Dwa tam targi co ty-
dzień odprawują się, z ktorych ie-
den jest sławny przez swoy handel
nici i wołny.

HORODŁO, m. Pol. w Woi. Belzkim, Stwo i miejsce Sądow Ziemskich. Pamiętne jest ustanowioną tu r. 1413. między Polakami i Litwinami co do Urzędów i Praw równością, złączeniem wielu famili Litewskich z Polskimi. Leży nad Bugiem, mało jest osiadle, teraz pod panowaniem Austr. w cyr. Belzkim, w Dystrykcie Zamoyskim, od Uściługa m. 2.

HORODYSZCZE, m. Litt. w Woi. Mińskim z Opac. Bened. od Mińska m. 4.

HORP, m. Fr. w Pow. *Maine*, w Dyec. Mans, o 3. m. od Mayenny.

HORSENS, m. Duńskie w Jutlandyi w Dyec. o 10. m. od Arhus.

HORSHAM, m. Ang. w Suffex, o 9. m. od Londynu. Posyła 2. Deput. na Parl. dl. 17. 35. sz. 51. 12.

HORTSMAR, *Horsmaria*, M. pomierne, zamek i grad. Leży o 8. m. od Munsteru.

HORYN, rz. Pol. w Woi. Wołyńskim, płynie pod Zastaw, Ostrog, Alexandrya, łącząc się z Słuczą i wpada do Prypecia.

HUSTUN, ob. Baume.

HOTTENTOCI, Narod Afryk. w Kafireryi przy Kapie dobrej nadziei. Podzielony jest na czternaście Prowincyi, z których każda ma swych osobnych wodzow, i swe wie albo Krule. Nigdy nie mieszkają długo w tym samym miejscu, ale tu i owdzie obozują. Wszyscy albo polowaniem albo ryb łowieniem bawią się, albo też trzod paszeniem. Mocni są, obrotni, śmiali, zdolni do robienia bronią, a bardzo, nade wszystko o swą wolność gorliwi. Żyją długo, wzrostu są pomiernego, koloru zaś czarniejszego niż inni Indyjanie. Letkość ich do biegu jest nadzwyczajna. Chodzą goś, zdołbia swe włosy kłochami, golenia zaś kizkami zwierzęcemi, którym aż ztwardnieć dozwalaia, aby im mogli smaczniey za ośm lub dziesięć mieszłcy iść. Niepodobnego do wiary są niechłystwa, mażą się

śmym krow, proszą &c. co sprawia, iż niewypowiedzianie śmieją. Kiedy im kto wymawia śmiešność ich zwyczajow, oni nic innego na to nie odpowiadają jak to, iż takie są zwyczaje Hottentotow. Kobiety ich tyle stawow u palcow obcinać sobie powinny, ile razy za mąż idą. U tego narodu bardzo mało znakow religii widzieć się daie. Nie przypuszczają oni drugiego życia, a jako są wielcy próżniacy, nie pracują tylko tyle ile potrzeba do utrzymania życia, i żartują z Holendrow, iż ci tyle trudow sobie zadają dla zebrania bogactw. To pisze o nich *Niędz Tachard, Woiąż do Siam, Dampier*.

HOU, Kap Afryk. w wyż. Gwinei mieszczany przez Kwakwaanow. ob. Adans.

HOU, Opac. Kanoniczek w Dyec. Toul, o 3. m. od *Bar-le-Duc*.

HOUAT, *Horata*, wyspa Fr. przy brzegach Brytanii, o 4. m. od Belle-Isle. Ma 4. m. na okolo. Anglicy nadaremnie ją atakowali r. 1697. wzięli ją w ostatniey wojnie, i oddali przez traktat r. 1763. dl. 14. 36. sz. 47. 20.

HOUDAN, *Hofdencum*, m. wyspy Fr. w *Beauce* w Dyec. Chartres nad Węgrą, o 13. m. od Paryża, 4. od Dreux. Jest tam manufaktura pończoch wełnianych. Jest to Oyczyzna s. Patina. dl. 19. 15. 38. sz. 48. 47. 21.

HOUDANCOURT, wieś w *Beauvois*, o 3. m. od *Compiègne*, dała swoje imie *Domowi de la Motte*.

HOUDETOT, wieś z tyt. Hr. w Normandyi, o 2. m. od S. Valery w Pow. *Caux*.

HOUGUE, albo raczy Hogue, *Ogn*, mocny i piękny brzeg w Normandyi, o 2. m. od *Barfleur*. Franc. kommenderowani przez Marszałka *Tourville* byli tam zbici przez flotę Angielską r. 1692.

HOULME, *Holmetius Pagus*, Kraina Fr. w niż. Normandyi, między *Domfront* i *Falaise*. Sławna jest

tylko przez swej katechiznik i przez swe rudy żelazne.

HOUSSAYE, kilka jest mieysc tegoż im. we Fr. jedno o 3. m. od Amiens, drugie o 3. m. od Gisors.

HOXTER, *Haxaria*, m. Niem. w Weſfalii nad Wezerem, 3. m. na poln. ku w. od Korwey, 11. na poln. ku z. od Paderborny. dl. 27. sz. 51. 50.

HOY wyipa, *Dumna*, jedna z Orkadow, ma 4. m. wzdłuż. Część nazwana Waes, jest żyzna i bardzo miła. Znayduie się tam Port North-Hope, jeden z najlepszych w Europie, i bardzo wygodny do połowu ryb. Są tu wielkie owce, rodzaj bardzo osobliwy ptaków, tak dużych jak kaczki, które są tylko masłą tłuściości. Nazywają je tam *Ter*.

HOYE, Hoya, m. i Hr. Niem. w Weſfalii z dobrym zamkiem, między Xſtweſt Bremeſkim, Brunſwickim, Mendeſkim i Hr. Diepholt. Nal. do Elekt. Hannoverſkiego i po części do Xcia Heſſe-Kaſſelskiego. Hoya leży nad Wezerem, o 2. m. od Ferden. Dwa tam są Grody i 79. wſi od nich dependuiących.

HOYERSWERDA, albo HERSWERDA, m. i włość w wyż. Lużycy nad Elſterą, o 4. m. od Bautzen. Nal. do Elekt. Saſkiego.

HOYM, Hr. i m. w Xſtwie Anhalt-Bernburg, o 1. m. od Kwedlimburga.

HRADISH, *Hradisca*, m. mocne Niem. w Morawii na wyſpie nad Morawą, o 12. m. od Olomuńca, 12. od Brinny. dl. 35. 28. sz. 49. 6. Prusacy dobyli go r. 1742. Dobre wina w okolicach roſną. Drugi jest Hradisk w cyrk. i o 8. m. od Olomuńca, przy którym mirę i kadzidło znaydują.

HUBED, *Mniara*, m. Afr. w Krol. Tremefen, na górze o poł mi li od Tremefenu. dl. 17. 15. sz. 34. 37.

S. HUBERT, *Andagium*, *Sancus Hubertus*, m. w Niderlandzie

w Hr. Chinj Dyec. Leodyſkiej. SI. przez swe Opac. Bened. gdzie prowadzą tych, którzy nkażeni od wściekłych pſow byli, dla uzdrowienia od wściekliczny. Pokazują tu w Skarbcu text jeden Ewangelii przyozdobiony kamieniami drogiemi, dany przez Ludwika łagodnego Krola Fr. i jeden pſalterz z literami złotemi, dany przez Lotaryuſza iego ſyna. Elektor Pałatynu r. 1709. odnowił Order Kawalerow S. Huberta fund. r. 1444. przez Xcia Julia-ceńſkiego. Krol Fr. r. 1769. odstąpił swych praw do protekcyi tego Opac. Cefarzowy Krolowy Węgierskiej. Leży na granicach Kraiu Leodyſkiego w Ardennes, o 8. m. od Bouillon, 10. od Dinanty, 16. od Leodium, 60. od Paryża. dl. 23. sz. 50. 3.

S. HUBERT, zamek Krolewski we Fr. wystawiony r. 1756. Leży o 5. m. od Werſalu.

HUBERTSBURG, ob. Vermsdorf.

HUCHEU, *Hucheum*, M. bogate i kupieckie w Chinach, trzecie M. Prow. Chekiang. Robią tam wyśmienite pędzle, których w całych Chinach używają do piſania. dl. 137. 50. sz. 30. 2.

HUDISMENIL, m. Fr. w Normandyi, o 2. m. od Grand-ville.

HUDSON, *Hudſonii Sinus*, przefmyk Amer. przy ziemiach Arktycznych na poln. ziemi Labrador odkryty przez Hufſona Anglika r. 1602. Po kilkakrotnie uſłowano znaleść przeżyście przez ten przefmyk na morze ſpokoyne.

HUDWICHWALD, *Hudwiczwaldium*, m. nadm. Szwedzkie, ſtołeczne Heſſingii, o 30. m. od Gwalii. dl. 36. 10. sz. 60. 40.

HUE, albo KEHUE, *Sinoa*, wielkie M. Azyat. ſtołeczne Kochinchiny, z pięknym ufortyfikowanym pałacem, gdzie Krol ordynarynie rezyduie. Leży na piękney równinie od w. do z. wielką przedzielony rzeką. Zawsze tam znaczny garni-

zon znayduie się i bardzo wielu
Chrześcian. dl. 123. 40. sz. 17. 40.

HUESCA, *Faventia Osca*, dawne m. znaczne Hiszp. w Krol. Aragońskim z Bisk. Suffr. Saragossy i Univerfit. Leży na równinie obfitującej w wina, nad Issuelą o 9. m. od Balbastro, 14. od Saragossy. dl. 17. 22. sz. 40. 2.

HUESCAR, *Guescar*, *Osca*, M. Hiszp. w Krol. Grenady na równinie z pięknym zamkiem o 24. m. od Grenady. dl. 25. 50. sz. 37. 32.

HUESNE, albo **HURNE**, *Huena* wysępka na morzu Bałtyckim w Zundzie, gdzie było obserwatorium Tycho Brahe. dl. 30. 40. sz. 55. 54.

HUFFINGEN, m. i zamek Szwabii w Xstwie Fürstemberskim nad rz. Bregą.

HUI, *Huy*, *Houm*, m. w Niderlandzie w Bisk. Leodyjskim. Ma most nad Mozą. Leży o 5. m. od Leodium, 7. od Namuru. dl. 22. 57. sz. 50. 31.

HUIGNE, rzeka w *Perche* i *Maine*, biorąca swoje źródło o 2. m. od Bellemy, wpada w Sarthę niedaleko Maus. Wody iey są szybkie i obfite. Spławna była uczyniona za rozkazem Parl. r. 1747.

HUIRON, Opac. Fr. fund r. 1078 w Szampanii w Diec. *Châlons*, jest zakonu S. Bened. i czyni do r. 3500. liwr. Leży o 1. m. od Vitry.

HUISSEAU, m. Fr. w Diecezyi i o 3. m. od Orleans. Drugie jest tegoż im. o 2. m. od Blois.

HULFEMERG, wyfoka góra w Elekt. Mogunckim, na której jest kaplica, wielu pielgrzymow do siebie ściągająca.

HULIN, *Hulinum*, m. w Morawii w Diec. Olomuńckiej.

HULL, albo **KINSTON-UPONHULL**, *Hullum*, M. mocne i handlowne Angl. w Yorkshirze, z dobrym portem przy uyciu rz. tegoż im. w rzekę Humber i pięknym Arsenalem. Krol. Karol I. przymuszony

był do odstąpienia od oblężenia jego, i ztąd to poczęła się wojna, którą miał z Parlam. Pofyla 2. Dep. na Parl. i leży o 12. m. od Yorku. dl. 17. sz. 53. 40.

HULST, *Hulstum*, małe ale bardzo mocne m. w Niderlandzie Hollenderskim w Hr. Flandryi, stołeczne Grodu tegoż im. w powiecie Gandawskim. Związkwowi go wzięli r. 1578. Xiążę Parmeński r. 1583. Xżę Maurycy r. 1591. po ośmiu dniach oblężenia. Arcy Xżę Albert r. 1596. a Fryderyk Henryk Xiążę d'Orange odebrał go Hiszpanom r. 1615. i odtąd przy Hollendrach zostało. Panowie Bedmar i Vauban przymuszoni byli odstąpić od oblężenia r. 1702. Fr. go wzięli r. 1747. Bardzo tam piękny jest Ratusz, a dom Komendanta w całej Flandryi jest naypiękniejszy. Jest oyczyzną Korneliusza Janseniusza Bisk. Gandawskiego. Leży na równinie, którą można wodami zalać, o 6. m. od Antwerpii, 7. od Gandawy. dl. 21. 35. sz. 51. 16.

HUMAN, m. Pol. w Woł. Braclawikin, sławne odniesionym tu od wojsk Pol. pod Janem Kazimierzem nad Kozakami i Moskwą zwycięstwem r. 1655. i niedawnym czasow Kozacką rzezią. Obszerno do niego nal. włości, które są Domu Potockich. Jest od Braclawia na w. o 3. m. 15.

HUMBERCOURT, wieś Fr. w Pikardyi o 2. m. od Dourlens.

HUMBER, wielka rz. Angiel. w Prow. York. Wpada w morze między Spurnhead i Gumsby.

HUMBLIERES, *Humbliariz*, Opac. Fr. w Diec. Noyon. Jest zakonu Bened. czyni dor. 9000. liwr. Leży o 1. m. od S. *Quentin*.

HUMIERES, albo *Mouchy*, le Pierreux, wieś Fr. o 2. m. od Compiegne z tyt. Xstwa.

HUMMELINGEN, kraina w Bisk. Munsterskim. Cała lasami i bagnami jest napelniona.

HUNDESRUCK, m. i Grod

w Rysk. Hildesheimskim między Wezerą i Leną przy mieście Eimbeck.

HUNDSFELD, psie pole, m. niern. w Szląsku w Xitwie Oels nad Weidą, o 3. m. od Wrocławia. Polaby tam fl. nad Niem. odnieśli zwycięstwo r. 1109. dl. 34. 50. sz. 51. 8.

HUNDS-RUCK, *Hunnorum tractus*, Kraina Niem. między Renem, Mozellą i Nabą w niż. Palatynie. Należy do różnych Panow.

HUNGEN, m. Niem. w Hr. Solms o 4. m. od Fridbergi.

HUNGER-BRUNN, albo **FONTAINE DE LA-FAMINE**, źródło Szwayc. we wsi Waugen o 2. m. od Zurichu. Przez obserwacye czynione od r. 16. 6. w lata obfite zawsze było suche iakieykolwiek bądź padały deszcze, ale kiedy wylewało głód był pewny i im bardziey napomniało się, tym głód był większy.

HUNNINGUE, Hunninga, małe ale bardzo mocne m. Fr. w wyż. Alfacyi w Suudgawii. Fortyfikacye są dziełem Marszałka Vaubana. Leży nad Renem o 1. m. od Bazylei, 7. od Brisachu. dl. 25. 15. sz. 47. 42.

HUNOLSTEIN, baronia kapituły Trewirskiej o 3. m. od Trarbachu.

HUNGTINGTON, *Huntingtonia*, m. Angiel. stol. Huntingtongshiry nad Ousą o 17. m. od Londynu. Posaża 2. Dep. na Parl. dl. 17. 15. sz. 52. 15.

HUNTINGTONSHIRE, Prow. Angiel. w Diec. Linkolna, ma 23. m. na około i zawiera w sobie 240000. morgow. Kray ten jest miły i żyzny. Posaża 2. Dep. na Parl.

HUPPY, m. Fr. w Pikardyi o 1. m. od Abewilli.

HUQUANG, albo **HOUQUOUAN**, *Huquania*, Hukwang, siódma Prow. Chińska, tak żyzna iż ją *szpichlerzem Chin* zowią. Liczą tam blisko na 5. milionow obywatelow.

Tom I.

Zawiera w sobie 15. miast wielkich i 108. miast wielkich i obronnych. Wuchang jest pierwszym miastem.

HUREPOIX, *Pagus Hexipontis*, mała kraina wyspy Fr. ktorey znaczneyse mieysca są *Corbeil*, *Mont l'heri*, *Chatres*, *Ferté Alais*, *Palaiseau* i *Dourdan*.

HURIEL, m. Fr. w Pow. Bourbońskim w Diec. *Bourges*. Jest tam zamek Krolewski. Leży na pagórku o 2. m. od *Mont-Luçon*.

HURONOWIE, *Huronos*, narod dzikie Ameryk. w nowey Francyi. Kray jest bardzo żyzny i rozległy, ale nieludny. Powietrze tam jest bardzo zdrowe. Narod ten barzo się zmuieyszyl z przyczyny wojen, ktore z Irokanami toczył. Wszyscy prawie są religii Chrześciańskiej. Są naydowcipneyssi z dzikich, ale ofuści i złodzieje. Matą rządęcę dziedzicznego, który nigdy nie jest synem swego poprzednika, ale synem iego naybliżzey krewney. Ponieważ sukcesya idzie po matkach. Kobiety matą naywiększą władzę w narodzie Huronów. Wszystko się ich imieniem dzieje. Pierwsze one deliberują, potem zaś kommunią zbior swoich deliberacyi radzie generalney starcow, ktora zawsze prawie z tym idzie. Jeżeli głowa czyli rządca dziedziczny nadto jest młody, a nowczas przydają mu Regenta. A małoletni, poty nie może być wodzem na wojnie, poki nie służy wprzod za prostego żołnierza, i, nicuczyni iakiey piękney akcyi.

HUSINETZ, m. w Czechach w cyr. Fracheńskim o 6. m. od Piseku. St. Jan Hus tam się narodził, r. 1373.

HUSUM, *Husamum*, m. Duń. z dobrą Cytadellą i pięknym kościołem w Xitwie i o 8. m. od Slezwiku niedaleko Owy. dl. 26. 40. sz. 54. 55.

HÜXTER, ob. Hoxter.

HUY, ob. Hui.

HYDRIA, ob. Idria.

J

JABLONITZ, M. nadmorskie w Morlakii o 2. m. od Segny, nal. do Wenetow.

JABLUNCKA, albo **JABLONKA**, zamek w Szląsku w Xstwie i o 4. m. od Cieszyna na skale przy Olfy. Prusacy dobyli go r. 1741.

JAC, (S.) m. Fr. w Pow. *Lisiosin*.

JACCA, *Jacca*, Jakka, dawne m. Hiszp. w Krol. Arragonii z Bisk. Suffr. Sarragonskiego i zamkiem. Leży nad rz. Aragon, pod górami Pyrenejskimi, o 9. m. od Huesca, 20. na półn. ku w. od Sarra-golly. dl. 17. 16. sz. 44. 22.

JACOBSTADT, Jakobstad, zamek rostkofzny Krol. Szwedzkiego o 1. m. od Sztokholmu. Imię jego pochodzi od Hr. Jakuba *de la Gardie*, który go wystrawił r. 1644. Miasto jest także tegoż im. w Botnii wschodniej.

JACI, d'Aquila, *Acis*, m. nadmorskie Sycylii na brzegach wschodnich między Katana i Taworminą z tyt. Xstwa. dl. 33. 2. sz. 37. 42. Jest także zamek w Prow. *Demonia* nazwany Jaci.

JACQUES-D'ILLIERS, (S.) m. Fr. w *Beauce* o 4. m. od Chartres.

JACQUES, (S.) Opac. zakonu S. August. w Beziere, czyni do r. 1600. liwr. Drugie jest tegoż im. Benedykt. w Leodium.

JACQUES, (S.) ob. Caracas, Compostella, Doue, Jago, Montfort, Provins, Vitri.

JACUT, Opac. Fr. w Brytanii w Dyc. Doleńskicy, o 5. m. od St. Malo. Zakonu S. Bened. czyni do r. 4500. liwr.

JAGERNDORF, ob. Jagerndorf.

JAFEN, *Genanium*, Jen, piękne i mocne M. Hiszp. stołeczne małego powiatu z tyt. Krol. w Andaluzji z Bisk. Suffr. Toletańskiego i

mocnym zankiem. Ferdynand III. Krol. Kastyllii zdobył go na Maurach r. 1243. Leży w krain obfitującym w wyśmienite owoce, i bardzo bogatym w iedwab, przy górach Pyrenejskich o 16. m. od Grenady, 6. od Baeca, 46. od Seawilli, 72. od Madrytu. dl. 14. 45. sz. 37. 38. Drugie jest miasto tegoż im. w Ameryce w Peru nad rz. Maragnon lub Amazońską, która w tym miejscu zaczyna być iplawną. Jest to tylko teraz wieś bardzo piękna przy zbiegu trzech rzek razem. sz. pold. 5. 30.

JAJA, *Joppé*, M. Palestyny z złym portem, fl. w Piśmie S. Saladyn zruynował go; w kilka lat potem S. Ludwik znów to miasto odnowił. Najmniey teraz nie ma tego przedtym miała okazałości. Leży o 8. m. od Jerozolimy. dl. 52. 55. sz. 32. 20.

JAFANAPATAN, *Jafanapatatum*, M. mocne w Indyach wschodnich stołeczne iednego Krol. czyli półwyspy tegoż im. na wyspie Ceylan, nal. do Holl. którzy go odebrali Portugalczykom r. 1658. Półwyspa jest żyzna i dobrze zaludniona dl. 98. sz. 9. 30.

JAGERNDORFF, *Carnovia*, piękne M. i zamek Szląski stołeczny Xstwa tegoż im. nal. Oppą, o 6. m. od Oppawy, 26. od Wrocławia. dl. 35. 22. sz. 50. 4. Zostało się przy Cesarzu. Fryderyk III. Elektor Brandeburski uścił praw swych do tego Xstwa Cesarzowi Leopoldowi r. 1695. za pewną sumę pieniędzy, ale Krol. Pruski odnowił je r. 1740. co było przyczyną wojny, której skutkiem było przyznanie mu Szląska.

JAGERNDORF, nad Preglą w Krol. Pruskim, w Cyrkule Nantangen. Moskale zbili tam Prusakow. r. 1757.

JAGIELNICA, m. w Woi. Podol. leżące w Gruntach mających izby marmurowe i Alabastrowe.

JAGO, (S.) *Sanctus Jacobus*, wielka rz. Ameryk. mająca swoy

początek w Audyencyi Kwitańskiej w Peru. Jest żeglowna i wpada w morze, skropiwszy krąg dobry, żyźny i obfity w bawełniane krzaki, mieszkańców ma dzikich bardzo i okrutnych.

JAGO, (S.) największa najsilniejsza i najżyźniejsza z wysp Kapu zielonego Ma 45. m. wzdłuż a 10. w szerz. Powietrze tam jest bardzo niezdrowe. Obfituje w pastwiska, bydło, kozy, małpy, ptaki, które mają kość i skórę czarną, jak szkło czarne, mięso zaś bardzo białe, w bawełnę, zboża, owoce i ryby. Wiele tam gór znajduje się. S. Jago albo *Ribeira grand* jest M. stołeczne ob. to słowo. Oprócz tego tr. tam są jeszcze miasta *Prata S. Domingo* i *S. Domingo Abacaca*.

JAGO, (S.) piękne i znaczne M. Ameryki połud. stołeczne Chili, z dobrym portem, Bisk. Suffr. Limańskiego i Audyencya Krolewska. Jest to rezydencya Gubernatora Chili, i Trybunału S. Inkwizycyi. Wystawione było przez Piotra *Valdivia*, r. 1541. na pięknej i obszernej równinie obfitującej w wszystko to cokolwiek do życia jest potrzebnego, pod górami *Cordillera de la Andés*, nad małą rz. Machopą, która go od z. do w. przerywna. Wiele tam jest kanałów, za pomocą których skrapiają się ogrody i oczyszczają ulice. Bardzo jest trzęsieniom ziemi podległe i nim bardzo uszkodzone było r. 1647. i 1657. Mieszkańcy są Hiszpanie i Indyjanie. sz. połd. 33. 40. dl. 308. Kilka jest jeszcze miasteczek im. tego, z których najsilniejsza jest w Peru w Audyencyi Kwitańskiej, o 50. m. od *Cuenca*.

JAGO-DE-CUBA, m. Hiszp. w Amer. półn. na brzegu połd. wyspy Kuby z dobrym portem, nad rz. tegoż im. Wystawione było przez Hiszp. r. 1514. sz. 301. 50. dl. 20.

JAGO-DE LOS-CAVALEROS, m. Amer. jedno z znaczniejszych na wyspie Hiszpanioli. Leży na brze-

gu wsch. rz. *Tagua*, w kraju żyźnym i zdrowym, o 5. m. od *Izabelli*. dl. 307. 30. sz. 19. 40.

JAGO-DEL-ESTERO, M. Ameryki połd. jedno z znaczniejszych w Tukumanie. Jest to ordynaryna rezydencya Inkwizytora Prowincyi. Leży nad wielką rz. bardzo rybną, w kraju równym, gdzie jest wiele zwierzyny, tygrysów, lwów bardzo łaskawych i *Guanacos*, (zwierzę jest wielkie jak koń.) o 70. m. od Potozu. dl. 315. 35. sz. połd. 28. 25.

JAGO-DE-LASUALLES, (S.) m. Amer. półn. w Audyencyi Meksykańskiej. Leży na równinie nad rz. Panuco, o 30. m. od Panuco. dl. 176. 40. sz. 23.

JAGO-DELA-VEGA, (S.) piękne M. Amer. stołeczne i rezyd. Gubern. Jamajki, wystawione przez Hiszp. którym go Anglicy wydarli. Wesole tam życie mieszkańców pędzą. Miasto leży o 2. m. od Morza na pięknej równinie nad rzeczką o 5. m. od Port-Royal. dl. 300. 50. sz. 18.

JAGODE-LEON, ob. Caracas, Guatimala.

JAGODNA, Jagneiro, *Januaria*. m. Tureckie Europ. w Serwii przy rz. Morawa, o 25. m. od Nissy, 25. od Belgradu. dl. 39. 15. sz. 44. 35.

JAGOS, Jagowie, nar. Affr. są błakający się i wielcy złodzieje, tak jak Arabowie, najwięcej ich jest w niższej Etyopii, a najbardziej w Krol. Anzykańskim. Czczą słońce i miesiąc, i są ludojędzcy.

JAGRENATE, miejsce znaczne Indyjskie, położone na brzegu *Orica*, gdzie W. Bramin, czyli W. Kapłan Bałwochwalców rezyduje. Wielka tam jest Pagoda, uczęszczana przez wszystkich Indyj pielgrzymów. dl. 103. 43. 30. sz. 19. 50.

JAGUANA, *Santa Maria del Parto*, *Sanum Sancta Maria ad Portum*, m. Amer. na wyspie Hiszpanioli o 60. m. od S. Domin-
N n ij

gue. Napadnione było przez Anglików r. 1591. Nal. do Hiszp. dl. 306. 15. sz. 19. 25.

JAIK, *Jaicus*, wielka rz. w Tartarii na w. iey leżąca. Dzieli ją od Turkestanu, bierze swoy początek w Kaukazie i wpada w morze Kaspjskie. Niezmierna w niey liczba ryb znajduje się, których ikrę soloną rozwożą po całej Europie pod im. *Kawioru*.

JAKOBSTADT, m. w Semi-gallii, ozdobne Kościołami, osiadłe od wielu rzemieślników, iako i niedźwiedników, którzy z wyuczonych od siebie niedźwiedzi żyją. Leży z tamtej strony Dżwiny w Paralii Selburskiej.

JAKUTES, Jakutowie, narody Azyatyckie w Tartarii w okolicach rzeki Amga i miasta Jakutskoy. Są oni Batwochwalcy. Kiedy jeden z nich umiera, grzebią z nim najbliższych krewnych. Szkorbnit chorobą tam jest ordynaryiną. Ale oni zaraz się iego pozbywają zjadłszy tylko rybę siurową i dzięgiec.

JAKUTSKOY, m. Cesarstwa Moskiewskiego w Syberii w Tartarii w Kraiu Jakutow, których w boiażni trzymia nad rz. Leną, o 500. m. od Tobolska. dl. 129. 30. sz. 60. 45.

JALESNES, lenność z tyt. Margr. o 4. m. od Bruge.

JALIGNY, m. Fr. w *Bourbonnois*, nad rz. Besbre, która wpada w Ligerę, o 5. m. od Moulins.

JALLAIS, m. Fr. w *Anjou*, o 6. m. od Angers.

JALOFES, *Jalofi*, Jalofowie, narod Afryk. w Nigrycyi między Nigerą i Senegalą. Kray ich jest długi na m. 100. sz. na 40. Monarcha ich bierze tytuł Cesarza.

JAMA, *Jama*, m. mocne Cesarstwa Moskiewskiego nad rz. tegoż im. w Ingryi, o 5. m. od Narwy. dl. 47. sz. 59. 15.

JAMAICA, *Jamaica*, wielka wyspa w Amer. połu. odkryta przez Krzysztofa Kolumba r. 1494. o 140.

m. od Jądu Ameryki, 18. od wyspy Kuby, 24. od Hispantoli albo S. Dominika. Jest figury owalney. Ma 20. m. w szerz 50. wzdłuż i 150. w okolo. Przedzielona jest palmem gór. Grunt tam nadzwyczajney jest żyźności. Obfituje w to wszystko, cokolwiek tylko do życia jest potrzebnego, w cukier, kakao, bawełnę, tabakę, &c. Często tu pioruny białe, gdyż rudy ma bardzo siarczyste. Znajdują tam, jak donosi Pan Slean, drzewa zwane *Jagetto*, których skóry służą do robienia sukni i kosał, drugie zaś są noszące owoc, których lupina jest mydłem i sposobnym do mycia tych skór. Znajduje się tam niezliczona bydła liczba. Rzeki są liczne i rybne. Admiral Pen z Korfarszami Angielskimi i Francuzkimi zdobył tę wyspę na Hiszp. r. 1655. i odją należę ona do Anglików, którzy ją najbardziej kwitnąca w świecie ze wszystkich osad uczynili. Więcej tam jest nad 60000. Anglików, a blisko 100000. Murzynów. Rząd iey nappierwszymi tylko w Anglii paodom oddają. Lasy i łąki zawsze się tam zielenią, powietrze jest zdrowe, dnie i nocy zawsze prawie równe. S. Jago stołecznym jest całej wyspy miastem. między gr. sz. 17. 40. i 18. 45.

JAMBA, Jamba, małe Krol. w Indostanie z miastem tegoż im. nad Gangesem, który go od polu. ku połud. przeryna.

JAMB I, albo *JAMBIS*, *Jambum*, m. małe nadmorskie i Krol. w Azji w części wschodniey wyspy Sumatra. Bardzo jest handlowne. dl. 121. 30. sz. połud. 1. 30.

JAMBOL, ob. Balaklawa.

JAMBOLI, *Anemobria*, Kraina w Macedonii na granicach Romanii i Bulgaryi nad Archipelagiem. ob. Emboli.

JAMES, m. w Normandyi w Dyec. Awaranches, o 3. m. od Ponterseny, 67. od Paryża. dl. 16. 22. 1." sz. 48. 29. 22."

JAMES-TOWN, m. Irland-
skie w Hr. i o 2. m. od Letting,
nad Schanoną. Posyła 1. Deput. na
Parl.

JAMES-TOWN, albo **JACQUES
VILLE**, *Oppidum S. Jacobi*, M. A-
mer. poln. stol. Wirginii nad rz. Ja-
mes, wystawione przez Angl. r. 1607.
Krol Wilhelm fundował tam Univer-
sytat r. 1692. i Drukarnią. dl. 303.
5. sz. 37.

JAMETS, *Gemmatium*, m. Fr.
w *Barrois*, o 2. m. od Montmedi,
5. od Stenai. dl. 23. 5. sz. 49. 25.

JANKOWITZ, ob. Janowitz.

JANDURE, Opac. Norbertań-
skie w Dyecezyi Toul, o 2. m. od
Bar-le-Duc.

JANEIRO, Rio, *Ganabara*,
rz. Amer. na brzegach Brazylii da-
je swoje im. jedney Prow. w ktorey
jest S. Sebestyan. Odkryta była
przez jednego Francuza r. 1515. Ale
Portugal. opanowali ten Kray r.
1558 ob. Sebastien.

JANIZZAR, ob. Jenuzzar.

JANNA, Kraina Turecka Eu-
rop. w Macedonii nad Archipela-
giem, graniczy na poln. z Kome-
nolitarią, na połud. z Liwadią na z.
z Albanią, na w. z Archipelagiem.
Jest to dawna Tessalia. Laryssa sto-
lęcznym tam jest miastem.

JANNA, Jannina, *Cassiope*,
wielkie M. Turcyi Europ. w Prow.
Janna, ktorey swoje daie imie.
Mieszkanie jest przez bogatych kup-
cow Greckich, 26. m. od Larissy. dl.
39. 21. sz. 39. 45.

JANOW, znaczne M. Polskie
w Woi. Ruskim, teraz pod pan.
Austr. w cyrk. Lwowskim z Stwem
w gruntach dobrych z wielkimi
Stawami, od Lwowa m. 3. Tegoż
im. m. Bisk. w Woi. Brzeskim Litt.
blizko rz. Buga, od Biały m. 2. Tak-
że w Woi. Trockim. Inne tegoż im.
w Woi. Podolskim pod pan. Austr.
znaczne i handl. Od Trembowli o
mیلę.

JANOWIEC, m. w Woi. Gnie-
źnieńskim, zamkiem wspaniałym i

pięknością położenia zaszczycone,
nad Wisłą od Warszawy m. 18.

JANOWITZ, albo **JANKOWITZ**,
m. Czeskie w cyr. i o 3. m. od
Caurzymu. General Szwedzki Tor-
stenfon zbil tam Cesarzkich r. 1645.

JANSON, zamek w Prowan-
cyi, o 2. od Lambeski, 4. od Aix.

JANVILLE, *Janvilla*, m. Fr.
w *Beauce*, sławne przez Batalią
między Fr. i Anglik. pod Karolem
VII. o 6. m. od Pluviers.

JANVILLERS, ob. Jonvillers.

JACHEU, *Jaocheum*, pię-
kne i wielkie M. Chińskie, drugie
miasto Prow. Kiangsi na brzegach
poln. rz. Po. Piękna tam robią Por-
cellanę. dl. 123. 16. sz. 29. 40.

JAPARE, *Japara*, M. Indyj
wschod. na wyspie J wie na brze-
gu północnym z dobrym portem.
Jest dosyć handlowne. Wiele tam
znayduie się Mahometanow. Ko-
biety tam są bardzo brzydkie i ro-
spustne. dl. 128. 40. sz. połud. 6. 45.

JAPONIA, wielki Kray w czę-
ści wschodney Azyi z tyt. Cesar-
stwa; jest to zbior kilkunastu wysep
z ktorych nayznaczniejszye są: *Ni-
phon*, *Saikof*, *Sikokf*. Portugalczy-
kowie odkryli go r. 1442. będąc
przez burzę na ten brzeg zarzuce-
ni. Całe państwo dzieli się na siedm
Powiatow znaczniejszych czyli *Go-
kifizidor*, z ktorych każdy dzieli się
na pomniejszye części. Dwoch jest
Cesarzow, *Dairo*, Duchowny, a
Kubo, świecki. *Dairo*, nie ma już
tyle co przedtym władzy, ale niez-
mierne ma dochody, dwanaście żon
i mnostwo nadożnic. Jest on boży-
szczem Religii. Czynią mu takie ho-
nory i rokosze, iakie tylko inagi-
nacya wymyślić może. *Kubo*, ma
władzę absolutną i nieograniczo-
ną nad wszystkiemi poddanemi, a
jego wola jest jedynym dla nich
prawem.

Japończykowie w powszechności
są mali, ogorzali, zwięzli i bardzo
szpetni. Są grzeczni, przebiegli,
trzeźwi, wojenni, i bardzo chęto-

źni. Maią język osobny, i nigdy nie byli zawoiowani przez żaden sąsiedzki naród. Pory roku są bardzo niestateczne w Japonii. Zima podlega jest wielkim mrozom, lato wielkim gorącom. Morze dla około napelnione jest ukrytymi skałami i jest zawsze burzliwe. Błyskawice i pioruny są tam częste, iako i trzęsienia ziemi. Grunta w powszechności są górzyste, skaliste i nieurodzajne. Ale przemyśl, i trudy niezmiernie miezkańców uczynili ją żyzną, i zdolną do obeyscia się bez Kraiow sąsiedzkich. Wielka liczba rzek, jezior, źrzodeł, min złotych, srebrnych, miedzi i siarki znajdują się w tym Kraiu, jest tam też burztyń szary i drogic kamienie. Cały świat zna piękną Japonii porcelanę. Religia jest bawochwalska, tak iak w Chinach. Jezuci ogłaszali tam Ewangelię. S. Franciszek Xawery przybywszy do Prow. Pongo, około r. 1554. dotyc liczny już uformowali Kościoł Chrześcian, aż do r. 1637. gdy nastąpiło prześladowanie, które tu zniszczyło Chrześcian. Jedo dziś jest miastem stołecznym Japonii. Przedtym było Meako. między gr. dl. 157. i 175. 30. sz. 31. i 40.

J A Q U I N, Jakwin, sławny skład na brzegu morza w Krol. Juda w Afryce Francuzi, Anglicy, Portugalczycy i Hollendrzy mieli tam swoje faktorye dla traktowania o murzynow. Ale skład ten był zepsuty od rabunku Dahometa, ob. Juda.

J A R C Y, ob. Gercy.

J A R D, Opac. Fr w Dyec. Sens, • 1. m. od Melun, zakonu S. Aug. czyni do r. 3000. liwr.

S. J A R D, *Radegonda*, wieś z małym portem w *Poitou*, o 2. m. od *Sables d'Olone*, ob. Lieu Dieu.

J A R G E K U, lub. G E R G E A U, *Gargolium*, Zargo, dawne M. Fr. w Aureliańskim Xstwie. Wzięte było od Angl. r. 1428. a odebrane od sławney pod im. *Pucelle d'Orleans* heroiny r. 1429. Leży o m. 4. na

połud. ku w. od Aureliannu, 28. od Paryża. dl. 19. 45. sz. 47. 50.

J A R N A C, *Jarnaicum*, Zarnak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, sławne zwycięstwem Henryka Xcia Andegawkiego, (który potym był Krolom pod im. Henryka III.) odniesionym tu nad Kalwinistami r. 1569. jest o m. 2. na w. od *Cognac*, 6. od Angulemy, 102. od Paryża. dl. 17. 22. sz. 45. 40. Tegoż im. m. Fr. o m. 5. na połud. ku w. od *Saintes*.

J A R N A G E, m. Fr. z Sądami Krolowskiemi w Marchii, m. 2. od Gwerem.

J A R O C Z Y N, m. Pol. w Woi. Kaskim.

J A R O M I E R Z, m. Czeskie nad Elbą, o m. 11. na połud. ku z. od Glutzy, 25. od Fragi. dl. 33. 35. sz. 50. 18.

J A R O S Ł A W, *Jarostavia*, piękne i znaczne M. Pol. w Woi. Ruskim, teraz zaś pod pan. Ausir. w cyr. Samborskim. Jest obrzedzone murem, handlem, pięknymi budowlami, kościołami, szkołami i iarmarkiem walnym na bydło, zalecone. Znaczne do niego należą dobra, które są imienia Xząt Czartoryiskich. Pamiętne jest wygrana Szwedow, którą tu odnieśli r. 1656. po dobieciu miasta. Jest ludue, i ma dosyc rzemieślnikow. Leży w gruncie żyźnym nad Sanem. Od Lwowa m. 14. od Rzeszowa 7. od Tarnowa 18. od Krakowa 29. od Warszawy 54. od Wiednia 87. dl. 40. 58. sz. 49. 58.

J A R O S Ł A W, lub. J A R O S Ł A W, M. Rossyiskie, wielkie drewniane z tyt. Xstwa nad rz. Wolgą. Miało niegdyś własnych Xząt, którzy pod pan. Rossyiskie przeszli, wyczuci z Xstwa od Jana Wasilewicza będąc. Leży od Miasta Moskwy o m. 26. dl. 58. 30. sz. 57. 24.

J A R R I E, m. w Delfinacie, m. 2. od Grenobli.

J A R S, Kastel Fr. m. 8. na półn. od *Bourges*.

JARZE, m. i Margr. Fr. m. 2. od *Bangs*.

JASENICZ, m. Pomeranii w Xstwie Szczecińskim nad lewym brzegiem Odry; blisko ioy nyscia. Należy do Krola Pruskiego.

JASMUND, polwysp Pomeranii bliźszej, łączy się z Witrowem i wyspą Rugen przez wązką cieśninę. Ma znaczne 2. kościoły Sagard i Bobin. Należy do Szwecyi.

JASKWA, *Jasques*, m. Perskie nadmorskie nad odnogą *Ormus*, w Prow. Tuberanii. dl. 76. 50. sz. 25. 40.

JASSY, M. S. Multan i rezydencya Hospodara, leży nad Pruthem. Miasto obzorne ale drewniane i źle budowane; nie ma iak 6. wielkich ulic. Nie ma domostw muryowanych, iak niektórych Panow tylko mieszkania, ale i te niezgrabne. Mieszkańców liczyć może na 30000. Jest od Kamieńca Podolskiego m. 24. na połud. dl. 44. 55. sz. 47.

JASWOYNSKI Pow. i Stwo czyniące kwarty roczney 3248. zł. W Xstwie Zmudzkiem. Jest między Pow. Eyragolskim i Rosieńskim.

JASTRZĘBIE wyspy, ob. Azores.

JAWA, *Jaba*, nazwisko dwóch wysp na morzu Indyjskim, z których jedna się zowie wielka Jawa, druga mała Jawa, czyli *Bali*, ob. *Bali*. Wielka Jawa leży między wyspami Sumatrą, Banką, Borneo, Madurą, Bali i ziemią Endraght. Obfituje w ryż i zboże. Hollendrzy całą wyspę pomorskiemi zamkami ofiodłali, i nieiako stolicę swego handlu tu w Batawii założyli. Cała część połn. wyspy jest pod Holl. panowaniem; połud. posiadają Xiążęta udzielnii, z których najmocniejszym jest *Soerapati*; śrzodek wysp jest pod pan. Cef. Mataramskiego, który przemieszkuje w Kartaturze. Wyspa ta zawiera Krol. Bantamskie, Jakatrańskie, czyli Batawiańskie i Cierybońskie, od których jest niedependujące Krol. Ma-

trańskie, Kray sprzymierzony z Holl. Tagal. Krol. Gressieńskie, ktore ma Krola osobnego przychylnego Holl. Można mowić, iż cała wyspa zależy od Holl. ponieważ Cesarz panuje pod ich protekcją. Tak jest zaś nasiadła, że do 30 millionow rachnie mieszkańców, między ktoremi większa połowa niewiaft jest tak, iak 10. do 1. Wydaie Jawa pieprz, imbir, wyborne owoce, ziola drogic; ma szyby złote. Jawanie są Religii Mahometa, ktora tu wnioft ieden Arabczyk, ktorego grob jest w wielkim u nich poszanowaniu. Kartatura jest M. S.

JAU, ob. S. André.

JAUDONNIERE, m. Fr. w Piktawii, m. 4. od Fontenay.

JAULNAC, lub JAULAC, m. Fr. w Prow. Wiwarskim, m. 3. na z. od *Arbonas*.

JAULENAY, m. Fr. m. 2. od Poitiers.

JAURON, *Gabro*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 5. na połn. ku w. od Mayenny.

JAVOULX, *Andoritum*, m. Fr. o m. 5. na połn. ku z. od Mendy. Było niegdys m. znaczne, stolica Bisk. Mendeńskiego. Dają się tu widziec niektore znaki starożytności.

JAWARYN, ob. Raab.

JAWERNIK, lub JAWORNIK, m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, m. 5. na z. od Nissy. Zastcone jest zdroweni cieplicami pomocnemi osobliwie dla niewiaft nieplodnych. Zostato przy Domie Austr.

JAWOR, lub JAWER, *Jauria*, M. i Xstwo znaczne w Szląsku niż. z Cytadellą i placem wielkim obwiedzionym gankami, jest o m. 5. na pold. ku w. od Lignitz, 79. na z. od Wrocławia, 35. od Pragi. dl. 24. 4. sz. 50. 66. Xstwo Jaworskie na pold. z Czechami i Luzacyą wyż. na z. Xstwa Sagańskie i Głogowskie ma na połn. a Swidnickie i Lignickie na w.

JAWOROW, m. Pol. w Woł

Ruskim, teraz pod pan. Austr. w Cyrk. Lwowskim, dosyć porządne ode Lwowa *m.* Pol. 7. od Jarosławia tyleż. Stwo Jawor. czyni kwarty 18817. zł.

JAYCZA, *Gaitia*, *m.* bardzo mocne Turcyi Europ. w Bosnii z dobrą Cytadelią nad Pleną, *m.* 20. na połn. od Banialuki, 52. na połd. ku z. od Budy, 54. od Belgradu. *dl.* 45. *sz.* 45. 5.

JAZŁOWIEC, *m.* w Woi. Podol. zkład dawna familia Jazłowieckich. od Buczacza *m.* 2. jest pod pan. Austr.

IBARA, (S.) *m.* Fr. w Pow. Foix, *m.* 5. na połn. ku z. od Pamiers.

IBER, ob. Eber.

IBORG, lub IBURG, *Iburgum*, *m.* Niem. z zamkiem i Opac. Bened. w Bisk. Osnabruckim. Wzięte było od Xcia Brunświckiego r. 1553. jest o *m.* 14. na połd. ku z. od Osnabrucku, 12. od Munsteru. *dl.* 25. 46. *sz.* 52. 20.

IBOS, *m.* Fr. w Pow. Bigorreńskim, *m.* 2. na połn. od Tarbes.

IBRAZ, plac obronny nakształt małej fortecy, która łożem i błotami zewsząd prawie otoczona jest i jeden ma przystęp w Woi. Brzeżkim Litt. przy rz. Strumieniu, która wpada w Prypec, od Pińska *m.* 12. na połd. ku z.

ICARIA, ob. Hiceria.

ICHTERHAUSEN, *m.* Niemiec. w Turynji, w Xstwie *Saxo-Gotha*, z pięknym zamkiem zwanym Marienburg, nad górą, *m.* 3. na połd. od Esfortu.

IDANHA-LANUEVA, nowa Idanha, *m.* Portugal. w Prow. Beirze, o 2. *m.* na połd. ku z. od Idenhy starej. *dl.* 11. 23. *sz.* 39. 42.

IDANHA-VELHA. *Igedita*, stara Idanha, *m.* Portugal. w Prowinc. Beirze; dobyte było szturmem od Franc. r. 1704. Leży nad rz. Ponsulą, *m.* 10. na połn. ku w. od *Castel-Branco*, 10. na połn. ku

z. od Alkantary. *dl.* 11. 32. *sz.* 39. 46.

IDRIA, Idrya, piękne *m.* Wł. w pow. Foroulińskim, w Hr. Goryckim, z zamkiem, nal. do Domu Austr. w samym mieście znajdują się obfite kopy merkuryusowe, jest między górami, *m.* 7. na połn. ku w. od Gorytzy, 10. na połn. od Tryestu. *dl.* 31. 35. *sz.* 46. 16.

IDSTEIN, *m.* Niem. w Weterawii, rezyd. familii idącej z linii Xżąt *de Nassau*, do ktorej należy, jest o *m.* 5. na połn. ku w. od Moguncyi. Zdobią go zamek piękny i szkoły Luterskie. Dobra Idsteinskie rozciągają się wzdłuż na *m.* 8. w szerz 4. Leżą w piękney rowninie. *dl.* 25. 53. *sz.* 50. 9.

JEAN, (S.) *S. Joannis Fa-num*, *m.* Fr. nad Sarą w Hr. Sarbruck, *m.* 5. na z. od Dwochmostow, 3. od Sargueminy. *dl.* 25. 47. *sz.* 49. 16.

JEAN, (S.) Opac. Fr. Augst. o *m.* 3. od *Mulstrot*, inne Premonstr. przy *Sambanie*, czyni 16000. liwr. Tegoż im. Opac. Bened. w Andeli.

JEAN D'ANGELY, (S.) *S. Joannes Angeriacus*, dawne *M.* Fr. w Santonii z pięknym Opac. Bened. fund. r. 942. od Pepina Krola Akwitani, czyniącym 12000. liwr. Hr. *Rochefoucault*, przymuszony był odstąpić od oblężenia r. 1562. Wzięte było potym od Kalwinistów, odebrane zaś od Henryka III. po upornym oblężeniu r. 1569. Znowu go opanowali byli Kalwiniści w r. 1620. bunt podniosło, a r. 1621. dobył go Ludwik XIII. i twierdzo jego z ziemią zrownał. Oyczyzną jest Henryka II. Burbona Kondeusza. Leży nad rz. *Boutonne*, na ktorej tu dwa są młyny do robienia prochu jedne z najlepszych w Krol. *m.* 6. na połn. ku w. od *Saintes*, 13. od Rupelli, 92. od Paryża. *dl.* 17. 5. *sz.* 45. 55.

JEAN-DE-BONNEVAL, (S.)

(S.) Opac. Fr. Bened. przy *Thouars*, inne zwane *S. Jean de Casfel*, jest Premonitr. czyni 5000. liwrow, o *m.* 4 na połn. od *Aire*.

JEAN-DEBOURNAL, (S.) m. Fr. w Delfinacie *m.* 5. na z. ku połud. od *Wieny*.

JEAN-DE-BREUIL, (S.) m. Fr. w Pow. Kadurfskim, *m.* 6. na w. ku połd. od *Milhand*.

JEAN-DE-FOS, (S.) o *m.* 5. od *Montpelieru*, i *S. Jean de Gardomenque*, w Langwedocyi od *Ale-tu*, *m.* 4. są m. Fr.

JEAN-DE-LAUNE, lub LO-NE, (S.) *Ladona*, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Dyżońskim stol. Grodu tego im. mające prawo deputowania. Oczyszczoną jest *Em. Martene*, Hiszp. od oblężenia jego r. 1636. odpędzeni zostali, jest nad *Saoną m.* 6. na połd. od *Dyżonu*, 3. od *Bellegardy*, 3. od *Antyzyodoru* 62. od *Paryża*. dł. 22. 44. sz. 47. 10.

JEAN-DE-LUZ, (S.) *Lucius Vicus*, m. Fr. w Pow. Labour, nad granicą Hiszp. z portem. Leży nad małą rzeczką blisko morza, *m.* 4. na połn. ku w. od *Fontarabii*, 4. od *Bayonny*, 174. od *Paryża*. dł. 15. 50. 28". sz. 43. 24. 15".

JEAN-DE-MAURIEUNE, (S.) *Maurianna*, M. Sabaudyi, stol. Hr. Mauryańskiego w dolinie tego im. z Bisk. jest nad rz. *Arche*, na pograniczu Delfinatu, *m.* 5. na połd. ku z. od *Montiers*, 10. od *Grenobli*, 9. od *Chambery*. dł. 24. 1. sz. 4. 18.

JEANDES-VIGNES, (S.) Opac. Fr. August. w Swessyonie, czyni 17500 liwr.

JEAN-D-ULVA, lub *la vera crux nova*, Wyspa w Amer. połn. przy Hiszpanii nowej na morzu północnym, odkryta około r. 1518. od *P. Grijalva*. dł. 280. 20. sz. 19.

JEAN-EN-ROYANS, m. Fr. w Delfinacie.

JEAN-EN-VALLEE, Opac. Fr. August. blisko miasta *Chartres*,

czyni 4500. liwr.

JEAN-PIE-DE-PORT, (S.) *S. Joannes de pede Portus*, m. Fr. stol. Nawarry niż. z *Cytadellą* na wzgórcie. Leży przy początku traktu prowadzącego przez góry Pyrenejskie zwanego tu *Porto m.* 8. na połd. ku w. od *Bayonny*, 12, od *Pampelony*, 176. od *Paryża*. dł. 16. 22. sz. 43. 8.

JEANNE, (Isle de Sainte,) Wyspa *S. Joanny*, jedna z wysp Komorskich między pomorzem *Zaungwebar* i *Madagaskarą*. Jest ona podziw żywna i obfita w zwierzyne i owoce. Mieszkańcy są Religii Mahometanickiej mieszancey z wieścią zabobonami. Boją się bardzo diabła, którego tu *Grzegorz* zowią. Niewiały u nich są niewolnicami, do największych zażywane bywają robot, nie mające tyle wolności aby nawet ieść razem z mężami mogły. Wydawać ie za mąż zwykli w roku zaraz 7. lub 8. Owa tu są celne miasta, jedno miastem *Krola*, drugie *Krolowy* się zowią. W pierwszym rezyduje *Krol* z swym dworem, i jest o *m.* 8. od *Portu*, drugie leży nad morzem. Obydwa są dosyć piękne i ozdobne meczetami wspaniałemi. Przy niej zwykły stać Okręty Angiel. płynące do *Bombaj*.

JEDLINSK, m. Pol. w Woi. Sandomirskim z szkołami Akademycznymi

JEDO, lub JEJDO, Jedo, *Jendo*, wielkie M. S. Japonii na wyspie *Niphon* w Azyi ozdobne pięknym i obronnym pałacem, w którym rezyduje *Cesarz*. Liczba mieszkańców jest tu niezmierna. Handel bardzo wielki. Rz. *Tonkawa* przeryna miasto i wpada pięćią korytami do portu. Na niej postawiony jest most wspaniały, od którego wymierzają odległość miejsc wszystkich w Japonii. Domy są drewniane, przez co częstym podlegają pożarom, te zaś i niskie są i źle budowane, jest tu bardzo wiele kościołów i pałaców

murowanych z kamienia bez balkonów jednak dla uniknięcia niebezpieczeństwa w czasie trzęsienia ziemi. Gdy Panowie mający taki stawić pałac nowy, zapraszają na to miejsce Cesarza, któremu tam ofiarują dary. Po wyjściu jego drzwi, które nie przechodził stają się zakazane, zowią je drzwiami Królewskimi, i nikomu potem przez nie przechodzić nie wolno. Jedo leży w miłej równinie w głąb zatoki bardzo rybnej. Procz rz. znajdują się tu wiele kanałów. dl. 157. sz. 35. 32.

JĘDRZELÓW, m. z Opac. Cysterfów w Diec. Krakowskiej; sławne znacznym tu zjazdem szlachty, r. 1576. na stwierdzenie obrania Stefana Batorogo. Rokosz r. 1607. i śmierć Kadłubka pamiętnym go też czyni. Leży na granicy Śląskiej i Węgierskiej.

JEGUN, m. Fr. w Armianiaku wyż. o m. 3. na półn. ku z. od *Auch*.

JEMGUM, znacz. i bogate m. Niem. w Xstwie Ostfryzyi w okolicy Embdenkiej. Karol Xzć Geldryi r. 1535. Xzć zaś Alby r. 1568. odniósł tu zwycięstwo, m. 4. na półd. ku w. od Embden.

JEMPTERLAND, *Jämtia*, kraina północna Szwecyi, między Laponią, Angermanią, Medelpadią, Helzjungią i Dalekarią. Nie jest ludna, i ma tylko wleś lub liche miasteczka.

JENA, m. Niem. w Turynghii w stanach Domu *de S. x. Weimar*, z zamkiem i Akademią fond. r. 1555. Leży nad Sałą, m. 4. na półd. ku w. od Weimaru, 8. od Naumburga, 10. od Erfurtu. dl. 29. 34. sz. 51.

JENEEN, wiel. i dawne m. Azyatyckie w Palestynie z zamkiem starym i dwoma meczetami.

JENGAN, *Jengann*, m. Chińskie, 8me z miast głównych Prow. Chenfi; nad brzegiem półn. jeziora *Liu*. pod górą. Ma 19. miast pod swą dependencyą. dl. 126.

16. sz. 37. 37.

JENIAPUR, m. Azyat. w Indostanie w Państwach Wiel. Mogolu, stol. krainy tego im. nad rz. *Chut* m. 35. na półn. ku z. od Delhi. dl. 94. sz. 30. 30.

JENIKALA, forteca nowo wytacona od Turków w Krymie nad Cieśniną *Taman*, przw. wnięściu morza Czarnego. Ustąpiona jest Rosyji traktatem r. 1774.

JENISSEA, *Jenissej*, *Jenisej*, znaczne, mocne i osiadłe m. Rosyjskie w Syberyi nad lewym brzegiem Jenisy rzeki, o m. 300. na w. od Tobolska, na pograniczu Ostjaków i Tonguzanów. Obfitnie w zboże, drobi i bydło. dl. 110. sz. 58. 40.

JENIZZAR, lub **JNIZZAR**, m. Greckie w Macedonii blisko Gofu Salonickiego w krainie *Pemolitoy*, wystawione na ruinach dawnego miasta *Pella*, oyczyzny Alexandra W. jest o m. 5. na półd. ku z. od Saloniki, 7. od Karaweryi. dl. 40. 12. sz. 45. 38. jest inne tego im. m. w Grecyi w Prow. Janna. dl. 39. 8. sz. 40. 40.

JENKOPING, *Jenkoping*, *Jenoscopia*, *Jenkopinga*, m. Szwedkie w Prow. Smalandii nad jeziorem Watter, z dobrą Cytadellą, m. 22. na półn. ku z. od Kalmaru. dl. 32. 55. sz. 57. 22.

JENPENG, *Jenpinga*, piękne m. Chińskie w prow. Fokieny. Zbudowane jest w kształt Amfiteatru nad brzegiem rz. Minv. Ma 7. miast w swym dystrykcie. dl. 135. 6. sz. 26. 34.

JERICHAU, lub *Jerychow*, cyrenel, m. i grod w Xstwie Magdeburkim, o m. 12. od Magdeburga nad Elbą na w.

JERICHO, *Jerycho*, u Arabów zwane *Rihda*, dawne i znakomite m. Azyatyckie w Palestynie zbudowane od J. buzeyczyków. Nie jest dziś więcej jak kupa niekczemych chaluż mieszkanycch od

nędznych i ubogich Arabow. Leży o m. 7. na półn. ku w. od Jeruzolimy; o m. 2. od Jordanu, w dolinie weksley i żyżney. Znajduje się tu roślina podobna do bzu, ktorey kwiat nie więdnie, a którą bardzo zaleca pismo pod imieniem roży Jerychońskięy.

JERKEN, ob. Irken.

JERSEY, *Cosarea*, Wyspa na mor. u Brytanii, przy brzegach Francyi, o m. 5. od brzegow Normandyi, jest bardzo ludna, ma m. 7. wokolo, i nal. do Angl. Powietrze tu jest bardzo zdrowe, lubo znajduje się tu wiele źab, ktore do domu sie ciska. Grunt iey jest żyźny. S. Hehr iey miastem głównym. dl. 15. 15'. 25". sz. 49. 14'. 20". ob. New-Jersey.

JERWERLAND, *Serria*, mały pow. w Infantach w Estonii, należy do Rosji. ob. Jwerland.

JERUSALEM, w Syryi niżej przy Luttenburgu, sławna przednie-
ni winami.

JERUSALEM, *Hierosolima*, Jeruzelima, dawne i B. M. A. watyckie, dawniey stol. Krolestwa Żydowskiego, po zdobyciu iey na jehuzeyczykach przez Dawida. Nzbuchodnozor W. obracił ją w perzsnę drugiego roku panowania Sedeciasza, i wielka liczba z dów zabrał w niewolę do Babilonu. Po odnowieniu iey, miasto i kościół z ziemią zrownał Tytus r. 70. po nar. Xtuśa. Przy ruinach dawney Jeruzolimy zbudował Adrian Cel. nowe miasto. Zdobyl go Perfowie r. 614. Saraceniowie 636. ale Łacinnicy odzyskawszy go, nowe tu założyli Krol. r. 1099. ktore lat 89. trwalo pod pan. Krolow Francuzow. Saladyn Sultan Egiptu i Syryi opanował go r. 1188. pod Gwidonem *de Lusignan*. Turcy wypędzili zst. Saracenow r. 1517. i przy nich zostało. Stan iego tarazniejszy w niczym się nie może porownać z dawnym. Ma dotąd jeszcze swego Patriarchę. Góre Kálwaryą i Syon zamyka w swym ob-

wodzie Jeruzolima. Frunciszkanie trzymaja tu kościół grobu Sgo i dom do przyjęcia przychodniow. Leży o m. 45. na told. ku z. od Damaszku, 18. od morza szrodziem. 100. od wielkiego Kairu. dl. 57. sz. 31. 50.

S. JEFZY, ob. S. Georgius.

JESD, ob. Yefd.

JESI, *Jesum*, dawne m. Wto. w Marchii Ankonitańskiej z Bisk. Sekratorowie Moliny uczynili go sławnym. Leży na górze blisko rz. Jesy, m. 7. na półd. ku z. od Ankeny, 45. od Rzymu. dl. 30. 45. sz. 43. 13. Tegoż im. jest m. w Japonii na wyspie Niphon. dl. 157. sz. 35.

JESNITZ, m. w Cyr. Saxonii wyż. w Xstwie Dessawskim nad Muldą, m. 4. na półd. od Dessawy.

JESO, Jedso, Yeso, wiel. wyspa Azwatycka na półn. wyspy Niphon, pod pan. Monarchy holdownika Cesarza Japcińskiego. Zarosła jest gęstemi lasami. Mielzkańcow ma mienych, sztuknych, ale niesofrennych i dzikich w perownaniu z lappiczukami. Nie żyją tylko połowem ryb. lub zwierzyną.

JESSELMER, *Jesselmera*, M. w Indostanie, stol. Prow. tego im. w Państwie wiel. Mogolu, m. 75. na półn. od Amadabatu. dl. 90. 15. sz. 26. 40.

JESSEN, m. Niem. w cyrk. Flektor. Sastim. nad Elstera, m. 6. na w. od Wittenbergi.

JESUAL, Jezualia, Kraina Indostanu, graniczy na połud. z Krol. Bengalskim. na półn. z Krol. Nektalstaim, na w. z Azemskim, na z. z Patną. Rajapur jest iey M. S.

JEWERN, lub Jever, *Feveria*, m. Niem. w Westfalii, stol. Jeverlandii z cytadellą, o m. 7. na półn. ku w. od Auriku, 12. od Embdeby. dl. 25. 26. sz. 53. 32.

JEWERLANDIA, Jeverlandia, Kraina Niem. w Westfalii, rozległa wzdłuż na m. 8. w szerz 4. Należy do Doma Xżąt *Anhalt-Zerbst*.

JEZIERNIA, w Woj. Ma-

zowieckim, sławna założoną fabryką papierni, *m.* 3. od Warszawy. Tegoż im. *m.* Pol pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, od Zborowa *m.* 2.

JEZIORO, *Lacus*; *Lac*, zowie się zebranie obfiterne wody, pospolicie niewysychającej, ze wżech siron zamknięte. Są jednak jeziora ale bardzo rzadkie, których woda corok wysycha, jako Czirnitz w Karnioli.

JEZIORZYSZCZE, *m.* Litt. w Woi. Polockim pod pan. Rosyjskim, z Stwem czyniącym kwarty 19250. zł. Stawne zwyciężstwem Stanisława Paca r. 1366. Leży przy jeziorze, od którego położenia ma nazwisko, blisko granicy Moskiewskiej.

JEZIOROZCE, *m.* Litt. w Woi. Wileńskim w Pow. Braślawskim nad rz. Ilukstą, *m.* 10. na z. od Braślawia.

JEZUPOL, *Jesupolis*, *m.* Pol. pod pan. Austr. w cyr. Halickim, dość dobrze budowne przy uściu Bystrzycy w Niestr, blisko o *m.* 2. od Halicza.

IF, *Hypora*, wyspa Franczka w Prowancyi, najbliższa ku wchodowi z 3. wysp przy potcie Mafylskim łączących. Jest bardzo mocno ufortyfikowana, a forteca icy jedną jest z najlepszych na morzu śródziemnym.

IGIS, *Limonia*, *m.* Rzępltey Gryzofskiej, w Lidze Kadeykiej z zamkiem wspaniałym, w którym znajduje się piękna Biblioteka i gabinet różnych osobliwości.

IGLAW, *Iglavia*, mocne, ludne i wiel. M. Czeskie w Morawii, stol. cyrkuln tego im. Piwa tu bardzo przednie, i sukna dość dobre robią. Wzięte było od Prusaków r. 1742. Leży nad Iglą, *m.* 19. na z. od Brnny, 32. od Pragi. dl. 34. 40. sz. 49. 10.

IGLESIAS, lub **VILLA DE CHIESA**, *Salei*, *Eglefia*, *M.* w części południowej Sardynii: z Bisk. Suffr. Kalfarskiego. dl. 26. 28. sz.

39. 30.

IGNI, *m.* i Opac. Fr. fund. r. 1126. zakonu Cyfter. w Szampanii, czyni 14000. liwr. *m.* 2. na połud. od Fitnes.

IGNISTERRA, ob. Ziemia ognista.

IGRANDE, *m.* Fr. w Pow. Burbońskim, *m.* 2. od *Bourbon l'Archambaud*.

IHOR, *Iohor*, *Ior*, *Ihora*, *M.* S. Krolestwa tegoż im. w Azji na połwyspie Malaki. dl. 121. 30. sz. 1. 58.

ILA, *Epidium*, wyspa Szkocka, długa około *m.* 6. szeroka 5. Leży przy brzegach Hr. Argylskiego; obfituje w bydło, jelenie, rudę ołowianą i kamienie wapienne.

ILAMBA, znaczna Prow. Krol. Angolskiego w Afryce; podzielona jest na wiele włości bardzo obfitych, a każda ma swego *Sowe*, który ma rząd nad okolicą swey iurydykcyi.

ILANTZ, *Ilantium*, *m.* Rzeczypospolitey Gryzonow, główne swego Pow. w lidze Gryzofskiej. Mieysem jest obrad trzech lig Gryzonow. Leży nad Renem, *m.* 7. na połud. ku z. od Koiry. dl. 26. 45. sz. 46. 38.

ILCHESTER, *Ischalis*, *Ilchester*, *m.* Angiel. w Sommersetszircze. Wyżyła 2. Deput. na Parl. jest nad Illą, *m.* 31. na z. od Londynu.

S. ILDEPHEONS, wspaniały Pałac Krola Hiszp. w nowey Kastylii zbudowany od Filipa V. *m.* 2. od Segowii.

ILEZUGAGWENA, lub **ESUGAGUEN**, mocne M. Krol. Marokańskiego w Afryce w Prow. Hea na górze leżące.

ILFELD, lub **ILFELD**, *Ilfeldia*, w Hr. Hohensteinskim, o *m.* 2. na poln. od Northausen; był tu Klafztor Premonstratenfow, który r. 1543. obrocony został na szkołę Proteftancką, w ktorej st. Mich. Neander był Nauczycielem do samy śmierci r. 1595. Utrzymują tu

zawsze na edukacji 50. uczniów.

ILHEOS, *Insula*, M. nadmorskie w Amer. połudn. w Brazylii, stol. kapitanii *de Rio dos Ilheos*. o m. 50. na połud. od S. Salwador. Należy do Portugal. i jest w gruncie bardzo żyznym. dl. 340. 10. szer. połud. 15. 25.

ILKUSZ, ob. Olkusz.

ILL., *Ellus*, rz. Fr. która przerywa Alfacją i wchodzi niżej strazburga do Reim. Zaczyna być żeglowną od Schelestadt. Inna jest w Pow. *Perigord* tegoż im.

ILLÉ, *Insula*, piękne M. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Ruffyllońskim, m. 4. na z. od Perpinianu.

ILLIERS, m. Fr. w Normandii m. 5. od *Eureux*, ob. *Jacques d'Illiers*.

ILLIFONSO-DE-LOS-ZA-POTECAS, (San) M. Amerykańskie w Hiszp. nowej w Dyec. Gwaxakańskie. Leży na górze, o m. 20. na połn. ku w. od Antekwe. ry. dl. 280. 5. sz. 17. 35.

ILLINI, Illinowie, *Illinois*, Narod Amerykański w nowej Francji osiadły wzdłuż rzeki tego im. w Kraju bardzo dobrym. Jest lud dziki, życie pospolicie pfenicą Turecką, ktorey tu bardzo wiele zbierają. Są mocni, zręczni, podchlebni, żywi, cery ogorzaley; żon mają wiele. Są niektóre wśie, ktore przyjęły Religją Chrześciańską. Owoce ich i zwierza są u nich ofobliwzse i nam nieznan.

ILLIKIRCK, gród należący do Strazburga, o poł. mili od niego.

ILLOK, *Illoca*, małe ale obronne m. Węgierskie w Sklawonii, nad prawym brzegiem Dunaju, m. 6. na połn. od Peterwaradyna, 12. od Esseku, 22. od Belgradu. dl. 37. 15. sz. 45. 30.

ILM, lub **STADT-ILM**, M. Niem. zamek i gród w Turynii w Xstwie Schwartzburg-Rudelfstadtzkim, m. 6. na połud. od Erfortu; zależy od Xżąt Saskich.

ILMENAU, m. i gród Niem. w

Xstwie Henneberskim, nad rz. Wipprą, należy do Domu *de Saxe-Weimar* W okolicy jego znajdują sięminy srebrne. Jest o m. 6. na połn. ku z. od Schwartzburga.

ILMENOW, lub **ELMENOW**, rz. Niem. w Xstwie Zelleńskim. Płyynie od połud. ku połn. i łączy się z Elbą.

ILUKSZTA, lub **Ilukszt**, m. Semigallii, ozdobne zamkiem, kościołem Katol. i Greckim, z szkołami. Leży nad rz. tego im. która wpada w Dźwিং. Jest o m. 3. od Dyneburga.

ILZA, lub **Itza**, m. Biskupie w Woi. Serdomirskim, osiadłe Garnarczami, od Radomia o m. 6.

IMBRO, ob. Lembro

IMERETTA, małe Krol. Azyatyckie między Kaukazem, morzem czarnym, Xstwem Guriel, i Georgią. Kray ten pelen lasow i gór przepłatają piękne równiny. Krol jest holdownikiem Turcyi, i dawał w daninie Sultanowi co rok 80. dziecł chłopcow i dziewcząt od lat 10. do 20. Od ktorey daniny uwolnione zostało to Krol. przez traktat r. 1774. między Rosyją i Portą zawarty.

IMMENSTADT, m. Niem. w Szwabii nad Illerą, w Hr. Konigsceckim, m. 4. na połud. od Kempten.

IMOIA, *Forum Cornelii*, dawne m. Wl. w Stanie Papiezkim w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego. Jest bardzo piękne i dobrze nasiadle. Wzięte było od woysk. Cesar. r. 1708. Oczyszczną jest S. Piotra Chryzologa, Antoniego Maryi *Valsalva*, Marka Anton. Flaminiogo. Leży nad Saunerną, o m. 4. na połn. ku z. od Faenzy, 8. od Bolonii, 9. od Rawenny, 18. od Florencyi, 65. od Rzymu. dl. 29. 15. sz. 44. 22.

IMPERIALE, *Imperialis*, piękne M. Amerykańskie w Chili, o m. 4. od morza połud. nad brzegiem rzeki *Cauten*, założone jest od Piotra *Valdivia*, Gubernatora i

1551. m. 39. na pold. od Konceptcyi, gdzie Biskup się przeniósł był po wzięciu miasta przez Indyjanow. Leży w kraju bardzo wesołym na skałe urwistej. sz. pold. 38. 40. dl. 305.

IMPERIALIS, Cesarzki, tyt. miast w Niem. wolnych, mniących miejsce i głos na seymach Rzeczy Niemieckiej.

IND, *Indus*, wiel. rz. w Azji, od ktorej cały kraj Indyi bierze nazwisko. Wypływa z góry Imaus

INDOSTAN, *India Citerior*, wielki kraj Indyi wschodnich w Azji, który zawiera Państwo Mogolskie i inne Krol. między Indem i Gangelem. Ob. Mogol.

INDYA, *India, les Indes*, kraj bardzo rozległy, który my dzieleny na Indye wschodnie i zachodnie. Indye wschodnie zawierają 4. wielkie części: Indostan, półwysep z Gangelem i przed Gangelem i wyspy morza Indyjskiego, z których celńszysze są: Ceylan, Sumatra, Jawa, Borneo, Celebes, Maldywskie, Filipińskie, Moluckie i Maryańskie. Tymże im. oznaczają niekiedy niewłaściwie: Krolest. Tonkińskie, Chiny i Japonię, zwadźsza gdy mowa jest o handlu. *Indye zachodnie* zowią się całą Ameryką. Początek dawania tym krajom nazwiska Indyi wschodnich i zachodnich zdał pochodzi, iż gdy Portugalczykowie, którzy najpierwsi byli tu posłanowili ślady pod Krolem Emanuelem, i odkryli Brezylia, płynąc do Indyi prawdziwych, brali się ku wschodowi, a płynąc do Ameryki kierowali drogą ku zachodowi. Przeczo potem nazwano to, co jest na w. Kaon dobrej nadziei, Indyami wschodnimi, a wszystko co na z. leży, Indyami zachodnimi. Ob. je pod swemi Artykułami.

INDRE, *Inger*, rz. Fr. ktora płynie przez Turonię i wpada w Ligere wyżej *Sannur*, spławna jest od *Chatillon*.

INFANTADO, krajna Hiszp. w Frow. *Mancha*, z tyt. Xłwa, ktora zamyka miasta: Alkozere, Salmeronę i Valde-olivias, także niektore miasteczka w okolicy Katalawu.

INFIERNO, mała wyspa icdna z Kanaryjskich w Afryce, między Lancerotą na pold. wyspą S. Klary na poln. i Gracyozą na w.

INFLANTY, *Livonia*, znaczna Frow. Rosyjska, na z. i poln. oblewa ją morze Bałtyckie i odnoga Finlandzka, na w. graniczy z Roskwą, na południe z Litwą. Lzierzyli ją naprzod Krzyżacy, r. 1561. poddała się Zygmunutowi Augustowi, i zaurybała w siebie. Wewiodatwa Deypskie Wendenkie i Farnaufkie: ale gdy te naprzod do Szwecyi przez traktat Oliwski, r. 1660. potem od Szwedow do Moskwy przez traktat Nikitadki, za pan. Piotra W. odpady r. 1721. część tylko Infantów bardzo mała przy Polsce została się była, to jest Powiat Düneburzki, pod im. Woiwodz. Infantzkiego do r. 1772. w którym Dwór Petersburzki odzwawszy się z swoimi pretensjami opanewał woyskiem pozostała Infantów część. Tytuł tylko i Urzędy próżne tej Frow. zostały przy Pol. Kraj ten oblituje w zboże, drzewa, zwierzyń i kruszce. Znaczny przewodzi handel. Portow ma 4. Ryge, Parnawę, Rewel, i Narwę. Ryga jest M. S.

INGELFINGEN, m. Niem. w Frankonii nad rz. Kocherą w Hr. Hohentsołskim. m. 8. na pold. od Maryentalu.

INGELHEIM, *Ingelheimum*, m. Niem. w Talatynacie Reńskim, sławne kilka zborami kościelnymi i urodzeniem Sebastyana Munstera. Zamek w którym się urodził Karol W. nie tu, jak niektórzy umieniają, ale w Kalsburgu zamku wyższej Bawaryi. Leży nad rz. Sawą na górze, z ktorej weyrzenie jest bardzo mile, m. 2. na pold. ku z od

Moguncyi, 2. na w. od Bingen. Dziedzictwem jest dawnego domu Hrabów Ingelheimskich. dl. 25. 40. sz. 10. 59.

INGOLSTAD, *Ingolstadtum*, piękne M. Niem. i najmocniejsze w Bawaryi z B. Akademią fund. r. 1471. Zaszczycą go zamek piękny, zbrojownia, Collegium i kościół wspaniały. Poddano się Cef. r. 1704. Austriacy zdobyli go r. 1742. i trzymali go do r. 1745. Leży nad Dunajem, m. 2. na półn. ku w. od Neuburga, 16. od Ratyzbony, 18. od Manichu dl. 28. 45. sz. 48. 46.

INGRANDE, *Ingrandis*, m. Fr. nad Ligerą, na pograniczu Andegawii, m. 7. na z. od Andegawy, z tyt. Baronii. Inne tegoż im. w Piikawii nad rz. Wienneą, m. 2. od *Chateaubert*, na pograniczu Turońii. Inne m. 3. od *Chinon*.

INGRE, m. Fr. m. 1. od Aurelianu.

INGRIA, *Ingriz*, Prow. Rosyjska w głąb Gólfu Finlandzkiego. Kraj jest bardzo urodzajny, obfity w zwierzęną i ryby. Lofioz, które tu stadami gromadzą się, łowią bardzo wiele. Przychodzą zaś te na wiosnę i na jesień z Finlandyi. Zdobytą tą Prow. zoftala od Piotra W. Petersburg jest icy M. S.

INHAMBANA, *Inhambanum*, Krol. Afr. w części wschodniej Kafferyi pod Ekwatorem nad Gólfem Sofalskim. Mieszkańcy są balwochwalczy. Tongwa jest M. S.

INISHORTY, ob. Inisgorty.

INIS-OWEN, *Anatonia*, mała kraina Irlandyi w Hr. Londonderskim.

INN, *Oenus*, rz. Niem. która wypływa z krain Gryzonow z pod góry *Septimer-berg* i między Passawą i Inndatem wpada do Dunaju.

INNERARA, m. Szkockie, stol. Prow. Argylji gdzie Xzę tego im. ma rezydencyą, jest nad Lochslynem, m. 24. na półn. ku z. od Edyburga, 112. od Londynu. dl. 12. 15. sz. 56. 32.

INNERLOCHY, Inwerlochy, m. i forteca Szkocka, zwana także fortecą S. Willelma, w Prow. *Lochaber*, w którym najcelniejszym jest miastem. Leży między dwoma jeziorami, m. 32. na półn. ku z. od Edyburga, 120. od Londynu. dl. 12. 26. sz. 57. 8.

INNERNESS, lub **INWERNNESS**, *Invernum*, m. Szkocvi półn. portowe, jest bardzo handlowne, i bogate w Hr. Gallowayskim, i posiada 2. Dep. na Parl. Leży przy ujściu Nessy, o m. 54. na półn. ku z. od Edyburga, 130. od Londynu. dl. 13. 58. sz. 57. 36.

INNERSKELTING, m. Szkockie nadmorskie portowe w Prow. *Fife*, nad Gólfem Forthejskim, m. 3. na półn. ku z. od Edyburga, 112. od Londynu. dl. 14. 35. sz. 56. 22.

INNICHEN, sławny klasztor w Bisk. Bryxijskim, który zależy od Kapituły Freyfingenskiej. Jest o m. 14. na półn. ku w. od Bryxyi. Tu blisko Drowa ma swe źródło.

INO WŁODZ, m. Pol. i powiat w Woi. Łeczyckim, z Stwem które płaci kwarty zł: 1505. Ma swego Katedrala. Leży blisko Piłicy, o m. od Brzezi 2.

INOWROCŁAW, *Wladislavia*, znaczne M. Pol. stol. Wdztwa tegoż im. Niektórzy kładą jego początek pod Mieczysławem I. lub II. Leży nad rz. Notecią z Gopła wypływającą między błotami. Jest obfzerne, ale źle budowane. Stwogrodowe tego im. płaci kwarty zł: 874. od Krużwicy, m. 3. dl. 37. 15. sz. 52. 28. Woiwod two Inowrocławskie, dawniej zwane Gniewkowskie, po Łac. *Palatinatus Wladislaviensis*, z Brzeskim Kujawskim wraz przyłączone było za Władysława Jagellona do Polski. Herb i mundur ma tenże co i Wdztwo Brzesko-Kujawskie, z którym sevnjkuje razem w Radziejowie, z kąj wysłał 4. Posłów, 2. Dep. Dzieli się na 2.

Pow. Inowrocławski i Bydgoski. Ma Wdę i Kafzelanow 2. Część tego Woj. po rz. Noteć traktatem r. 1772. odpadła pod pan. Pruskie. Kray jest błotnity, urodzajny iednak, drzewa na niedostatek wielki. Leży między Woj. Pomorskim, Gnieźnieńskim, Brzeskim Kujaw. i Chelmińskim.

INSCHKEITH, wyspa Szkocka nad Golfem *Forth* na północ Edyburga. Grunt icy jest tłusty, wydaie wiele ziół lekarskich.

INSBRUCK, *Oenipons*, piękne M. Niem. stol. Hr. Tyrolu. z forteca, którą r. 1782. Jozef II. zrzucić kazał Zdobi go zamek, w którym umarł Cesarz Franciszek I. r. 1765. wiele pałacow pięknych i Akademia fund. r. 1677. Wzięte było od Xcia Bawarskiego r. 1701. ale zaraz odebrane zostało od woysk Cesar. Jest w pięknym położeniu nad Inną, m. 11. na półn. ku z. od Brixen, 25. na półn. od Monachu, 95. od Wiednia dł. 29. 2. fz. 47. 3.

INSTADT, *Oenostadium*, *Oenopolis*, m. Niem. w Bawaryi nad Dunajem, blisko Passau, od którego oddziela go rz. Inn. dł. 31. 15. fz. 48. 25.

INSULA, ob. wyspa.

INWERBERWY, m. Szkockie, w Hr. Kinkardynu, m. 30. na półn. ku w. od Edyburga, wysła Dep. na Parl.

INWERNES, ob. Inuernefs.

INWERRARY, ob. Innerarra.

JOACHIMS-THAL, czyli dolina Joachima, m. Czeskie w dolinie tegoż im. w Cyr. Ellnbogeńskim. W wieku 16tym odkryte tu są szyby srebrne. Imie swe wzięło od Hrabiego Joachima *Schluk*.

IOACHIMSTHAL, m. Niemiec. w przedniej Marchii Brandeburskiej w Cyr. Barnimu niż.

JOAL, Dom handl. Fr. na brzegu Afrykańskim w Krol. Barbezyń-

skim, o m. 20. od Gorey.

S. JOANNES, S. Jan, rz. wiel. w Ameryce w Akadii fl. jest połowem sumow, inna tego im. w Luizianie.

JOANNETA, źródło wody mineral. żółtkowey blisko *Martignes Briand*, we Fr. m. 5. na półn. od Andegawy.

JOBSBAD, ob. Annaberg.

JOCELM, Joffelin, *Gofelinum*, m. Fr. w Brytanii wyż. Deputuie na obrady Prow. m. 18. na z. od Rennes, 20. od S. Malo.

JOHANNA wyspa, ob. S. Jeanne.

JOHANNESBERG, zamek w Śląsku należący do Jawornika w Xłwie Grotkowskim, przez traktat, r. 1742. został przy domie Austr.

JOHANNESBERG, w Elektor. Mogunckim, w grodzie Rhen-gawskim, zalecony bardzo dobre mi winami.

JOHAN-GEORGEN-STADT, lub GEORGEN-STADT, czyli Jerzego miasto, piękne m. Niem. wylądowane od Jana Jerzego I. Elektora Saskiego po pokoiu Westfalskim, 2. by było schronieniem Protestantow z Czech wypędzonych. Leży w Miśnii w Cyr. Frtzgeburskim.

JOHANSBERG, lub JOHANSBURG, m. Pruskie z Cytadellą w Sudawii nad rz. *Pisch*, dł. 40. 34. fz. 53. 15.

JOHANSBERG, przy Fridberdze w Weterawii miejsce pamiętnie wygraną Francuzow nad Hanowerczykami r. 1762.

JOHNSTOWN, (S.) m. Irlandzkie w Hr. Danegalskim nad rz. *Lugh Foile*, o m. 12. na półn. ku w. od Dunegali. Wysła Dep. na Parl. inszete go im. w Hr. Longfordzkim nad Kameliną, m. 2. na w. od Longfortu

JOIGNY, *Javinicum*, m. Fr. w Szampanii z pięknym i mocnym zamkiem ale niedokończonym. Trzy do niego należą parafie. Zalecony

ją wina tego, jest w wygodnym położeniu nad Yonna, o m. 7. na południe od Sens, 6. od Antyziodoru. dl. 21. sz. 47. 56.

JOINVILLE, *Joanvillz*, dawne i dożyć znaczne M. Fr. w Szampanii z tyt. Xłtwa, z zamkiem wiel. i wspaniałym, gdzie st. Kardynał *de Lorraine* się urodził, i gdzie ciało P. *de Joinville* leży, jest nad Marną, m. 6. na pold. od S. Dizier, 28. od Remow, 10. od Baru Xżęcego, 50. od Paryża. dl. 22. 45. sz. 48. 20.

JONCASSE, źródło minier. o m. 1. od Montpellieru.

JONA, wyspa Szkocka mała, na pold. ku z. względem Mulli, długa na milę, a szer. pół mili, jest bardzo żyzna. Była miejscem r. z. d. Biskupów wysp przyległych, i grobu Królów Szkockich, ob. Yonna.

JONQUERE, *Joncariá*, Jonkera, m. Hiszp. w Katalonii, w Powie. Ampurdan. pod górami Pyrenejскими. m. 8. na pold. od *Perpignan*, 8. na poln. od *Girone*. dl. 20. 32. sz. 42. 15.

JONQUIERES, *Joncariá*, m. Fr. w Prowancyi, m. 4. na poln. ku z. od Marselli.

JONVILLIERS, Opac. Fr. Premonstr. fund. 1120. m. 3. od Baru Xżęcego.

JONZAC, Jonsac, m. Fr. w Santonii, m. 3. na pold. od Pons.

JOSAPHAT, dolina Jozafata, tak się zowie w Palestynie jedna dolina między Jerozolimą i górą Oliwną. Długa jest dożyć, ale nie szeroka. Iż zaś słowo *Josaphat* znaczy *Sąd Boży*, wnieśli sobie niektórzy z mieysca jednego z Joela Pror. w rozd. 3. źle zrozumianego, iż w tey dolinie ma się odprawić sąd ostateczny.

JOSAPHAT, Opac. Fr. Bened. fund. 1120. czyni 9300. liwr. o milę od *Chartres*.

JOSAS, mała kraina Fr. między Sekwaną i pow. *Boauce*, na pold. i z. Paryża.

Tom I.

JOSEPH, (S.) S. Jozefa, wyspa na Oceanie wschodnim między wyspami Maryańskimi. Zowie się także *Saypan*. Ma m. 25. w okolo i jest iedną z najludniejszych wysp na Archipelagu S. Lazara.

JOSSE, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. od Monfreuil, czyni 5509. liwrow.

JOSSSELIN, ob. Jocelin.

JOUARE, *Jotrum*, m. Fr. z fl. i wspaniałym Opac. Bened. m. 3. na poln. od *Colomiers*, 14. od Paryża.

JOUE, *Jocondiacum*, m. 1. od Tours, i tegoż im. m. 2. od Argentan; są m. Fr.

JOUIN-LES-MARNES, Opac. Bened. o milę od *Moncontour*, czyni 8000. liwr.

JOURSAC, m. Fr. m. 3. od S. Flour.

JOUY, Opac. Fr. Cyfter. czyni 1500. liwr. m. 2. od *Provins*. Tego im. m. m. 1. od Wersalu podniechone było na Hr. Inne m. Fr. *Jouyle-Uhatel* jest o m. 2. od Rofoy.

JOYE, Opac. Fr. Cyfter. w Brytanii fund. r. 1250. blisko *Hennebony*. Inne jest przy *Nemours*.

JOYENVAL, Opac. Fr. Premontr. o m. 1. od S. Germain.

JOYEUSE, *Gaudiosa*, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim z tyt. Xłtwa Parostwa, nadane nim bylor. 1581. od Henryka III. dla Anny Wiktorii *de Joyeuse*. Leży nad rz. *Bzincine*, m. 9. na pold. ku z. od *Viviers*, 16. od Nimes, 134. od Paryża. dl. 21. 55. sz. 44. 26.

JOZEFOW, m. Pol. pod pan. Austr. w Cyr. Betzkim od Zamościa m. 4.

IPRES, ob. Ypres.

IPS, lub Yps, m. Niem. w Austrii niż. nad Dunajem w okolicy *Wiener-Wald*, jest mieyscem komory bardzo intratney, m. 18. na w. od Lintzu.

IPSAŁA, *Cypsella*, m. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy-Bitk. Greckim nad rz. Luryssą, m. 22. na

P P

pośd. ku z. od Adryanopola, 8. od Trajanopola, 50. na z. od Konstantynopola. Blizko iego zaaydują się minery alunowe.

IPSERA, wysepka na Archipelagu na poln. ku z. względem wyspy *Scio*, od ktorey jest na *m.* 6. Jest figury ferca. Naprzeciw niey leży na z. wysepka *Anti-Ipsera* zwana.

IPSWICH, *Usbium*, *Gippenicum*, *m.* Angiel. stoł. Prow. Suffolk, z wygodnym portem. Oyczyzna Kardynata Wolfeya. Deputuie 2. na Parl. Leży nad Sturą, *m.* 7. od morza, 18. na poln. ku w. od Londynu. *df.* 13. 35. *sz.* 52. 6.

IRAK, *Iraca*, wielki kray **Azyi**, podzielony na Irak-Arabii i Irak-Agemi, Irak-Arabski czyli Babiloński oblewa rz. Tygrys i Eufkrat. Ztąd ma swe nazwisko, że Arabia puła z nim się styka. Cały jest prawie pod pan. Turkow. Irak-Agemi, czyli Irak-Percki jest między Chilanem, Tabrystanem, kraiem Heri, Sablestanem, Farystanem i Turkomanią. Zostaie pod pan. Perfow. Upahan jest iego *M.S.*

IRAN, nazwisko, ktore dają kraie wschodnie całej Persyi i iedney Prow. Perskiej wszczegulności między Araxem i Kurem leżącej, ktorey niafta celine są: Erywan i Nachiswan.

IRANCY, *m.* Fr. w Grodzie Tonnerre, zkąd dobre wychodzą wina.

IRBIT, wieś w Syberyi, o *m.* 7. na w. od Jekaterynburga, nad rz. Irbitą, *ff.* walnemi, na Nowyrok iarmarkami.

IRIGNY, *m.* Fr. *m.* 2. od Lugdunu.

IRISSARI, *m.* Fr. w Nawarze, *m.* 4. od S. Palais.

IRKEN, Jerken, Yarkan, *Irca*, wiel. bogate i bardzo ludne *M.* Tartaryi, stoł. Bukaryi małej z zamkiem. Tu jest skład całego handlu między Azyą północną i Indyami; Kalmucy, ktorzy iego są panami, lu-

bo wierzą w Mahometa, mają iednak za skrupul przymuszać innych do swej religii. Jest o *m.* 32. na poln. od Kascharu. *df.* 101. *sz.* 38. 46.

IRKUTSK, *m.* Rossyiskie w Syberyi nad rz. Angarą, blizko jeziora Baikal. Ma Bisk. Greckiego niepodległego. Handel znaczny prowadzi, z przyczyny Karawanow tedy traktz Chin i do Chin mających. Powiat czyli Ujezd tegoż tu jest im.

IRLANDYA, *Hibernia*, iedna z wysp Brytańskich i nawiększa po wyspie Brytanii Wiel. Od Anglii i Szkocyi oddziela ją morze niebezpieczne, zwane kanałem S. Jerzego, czyli morzem Irlandzkim, ktoretu szerokie jest na *m.* 15. ku Anglii, a na 5. ku Szkocyi. Odciawszy kąty ma figurę prawie owalną, i jest tey wielkości iak połowa Anglii, długo *m.* 95. szeroka 53. a mająca obwod *m.* 465. Grunt tey jest bardzo żyzny, obficie w pastwiska i wszelkie żywności. Bydło jest nawiększym iey bogactwem. Powietrze na łagodne i umiarkowane, ale wilgotne dla obszernych lasow, bagnow, wielości rzek i jezior. Gadów żadnych nie cierpi. Zywi mnostwo koni dobrych, pszczoł bardzo wiele i wilkow. Miedzi, ołowiu, żelaza zaayduie się tu obficie. Irlandczykowie są mocni, dowcipni i uczynni, ale gnuśni, bawiący się nawięcey polowaniem i ryb łowieniem. Procz języka Angielskiego mają swoy osobliwszy. Żołnierze z nich są dobrzy, gdy nie są w własnym kraju, przeciwnie, iako doświadczono, gdy są w swoim. Dzieli się Irlandya na 4. Prow. *Ulster*, czyli Ultonią, *Connaught*, czyli Konnacją, *Leinster* czyli Lagenią, *Munster* czyli Mommonią. Nigdzie ani więcey, ani wygodniejszych nie ma iak tu stanowisk dla okrętow. Nawiększa Irlandyi rzeka jest Shanon. Rząd tey polityczny podobny jest do Angiel. Ma swego Vice-Reya, ktory zowie się Lordem Namiestnikiem, lub Deputatem Irlandyi, kto-

rego powaga jest niemała, religii są kościoła Angiel. Liczą 4. Arcybisk. ale liczba Bisk. nie jest stała. Katolików sekretnych znajduje się tu dofyć. Irlandya przyłączona była do Angl. r. 1172. pod Henrykiem II. ale dopiero Henryk VIII. wziął tytuł Krola Irlandyi, r. 33. swego Panowania; przedtym Krolowie Angiel. zwali się iey Panami tylko. Wiele tu zaszło rewolucyi i buntow, ofobliwie po Henryku VIII. Sprzymierzenie się Irlandczykow r. 1782. przyniosło Irlandyi porownanie zupełne iey w przywilejach z Anglią. Dublin jest M. S.

IROKANIE, *Iroguis*, *Iroguois*, Znaczny naród Amerykański około jeziora *Ontario*. Jest lud dziki, mężny i wścifym z sobą związku, religii nazbyt zabobonney. Kray ich jest zimny. Wprowadzone używanie tu wodka, wiele odmiany przyniosło w ich obyczajach. Gry i tańce nadzwyczajnie lubią. Są przytym ludzcy, przyjacielscy, ale w gniewie nieprzebiłgani. Są bitni i dowcipni, ale nieco melancholiczni i gnuśni. Nieznają Krola, ani żadnego wodza; Rada starych, lub młodych rozrządza wszystkim. Niewiały napodziw lubią rumieniec twarzy. Stęknąć przy połogu, mają sobie za hańbę, i za równą mają krzywdę powiedzieć ktorey: że stęknęła w połogu, iako gdy woioownikowi kto zada, że uciekł z boju. Gdy Irokanie idą na wojnę, malują swe twarze, aby przez błądność żadney nie dali nieprzyjacielowi poznaki bojaźni. Dzielią się na różne familie, między ktoremi 2. są tylko osady Chrześciańskie, jedna w *Mont-Real*, druga w *Sault de S. Louis*.

IRSINGEN; Opac. Niem. Bened. w Szwabii przy Kaufbeuernie m. Cesar. Opat jest Prałatem Linprij.

IRTIĆH, *Irtis*, wiel. rz. Az. w Syberyi, ktora przebiegłszy wielką część kraju wpada w Oby. Woio iey są bardzo białe i lekkie. Ob-

fituje w ryby, ofobliwie fumy i iesiotry delikatne. Tegoż im. jest miasto w Mogolistanie.

IRWIN, *Irva*, m. Szkockie stol. Prow. Kunningham, z Portem, ktory go czyni handlownym. Wyśya Deput. na Parl. i jest o m. 21. na z. od Edymburga, 107. od Londynu, nad rz. Irwiną. dł. 12. 50. sz. 26. 5.

IS, nad Tyllą, m. Fr. w Burgundy, m. 5. na połn. od Dyżonu, z Wortowstweni i składem soli. Wpobliskości znajduje się łupalne kamienie białe.

ISABELLE, Izabella, m. zbudowane od Krzyżtofa Kolumba r. 1493. nad północnym brzegiem Hispanioli, w położeniu bardzo dobrym i zdrowym. dł. 307. 5. sz. 19. 55.

ISABELIA, wyspa S. Izabelli, wyspa na morzu połud. mająca na m. 200. obwodu, największa z wysp Salomońskich. Odkryta była przez Hiszp. r. 1568. Część iey wschodnia zowie się *Cap brulé*. Znaczny jest na niey port zwany *d'Étoile*.

ISADAGAS, lub **TAGODASS**, *Tagodassum*, dawne m. Afir. w Krol. Marokańskim, w Prow. Eskuryi. Mieszkańcy są uczciwi, i bardzo ludzcy w przyjmowaniu obcych bez domagania niczego. Leży w gruncie żyznym, w krainie obfitey w bydło, miód bardzo biały i zalecony.

ISCHIA, *Aenaria*, wyspa Krol. Neapolitańskiego mająca mil 6. w okolo. Leży przy brzegach ziemi Lawory, o m. 1. od niey. Przeplatają tę roskoszną wyspę żyźne doliny, ktore wydają wyborne owoce, wesole wzgórkki, ktore dostarczają win dobrych, źródła, rzeki, ogrody piękne. Znajdują się góry złote i żelazne. Cioplice iey itażnie, wielu tu na lato ściągają chorých, Sokolow na tey wyspie jest mnostwo wielkie. Ischia jest M. S.

ISCHIA, *Iscia*, Iskia, m. Wł. Pp ij

stoł. wyspy tego im. nal. do Krol. Neapol. z Bisk. i dobra fortęcą, którą powiększył Alfons syn Ferdynanda Krol. Neapol. r. 1493. uciekły się tu po złożeniu swym z Tronu. dl. 31. 30. sz. 40. 50.

ISCURE, m. Fr. w Turonii, m. 5. od *Blanc*.

ISELSTEIN, *Isselstadium*, m. w Rzpłtey Hollender. nad Isslą, o m. 2. od Utrechtu.

ISENBERG, ob. Eisenberg.

ISENBURG, znaczne Hr. Niem. dziedzictwo jedney rodziny, ktorey linia jedna otrzymała tytuł Xiąż Imperii r. 1744. Dzieli się Isenburg na wyż. i niż. Hr. wyższego Isenburgu, ma m. 12. wzdłuż, a szerz 4. Leży w Cyrkule Renu, między Hr. Solms i Hanau. Budingen jest miejscem rezyd. Xcia Hr. niższego Isenburgu leży w Westfalskiej, i nal. do Cyr. Westfalskiego. Po śmierci Hr. Ernesta przypadłey r. 1664. podzielone zostało. Jest w nim miasto i zamek Isenburg zwany nowym Isenburgiem, o m. 4. na połu. od Koblentzu. Należy do Hr. Wied. Część też znaczną posiada Arcy-Bisk. Trewirski w Isenburgu niższym.

ISENBURG, dawny zamek w Hr. Marchii, w Westfalii, blisko przy Opac. Werden. Hr. Fryderyk, który tu był żywo w koło pleciony r. 1226. za zabicie Arcy-Bisk. Kolonńskiego, w nim miał swą rezyd. Należy do Krola Pruskiego.

ISENGHEIM, *Isenheim*, m. w Niderlandzie Austr. z tyt. Xistwa nad Manderą, m. 2. na połu. ku z. od *Courtrai*. dl. 20. 53. sz. 50. 54.

ISENHAGEN, Opac. Szlachetnych Panien w XiŃwie Zelleńskim, o m. 5. na połu. od Gilthornu. Panien jest tu 14. i Xięni jedna. Fundowane było od Xiężniczki Agniczki, która tu jest pochowana r. 1266.

ISER, *Isara*, znaczna rz. Niemiec, która wypływa z granic Tyrolu i Bawaryi, i oblażyły Munich i Landshut wpada do Dunaju mię-

dzy Passawą i Straubingą.

ISERA, *Isara*, rzeka bardzo bystra we Włofzech, bierze początek z góry *Isirano* na pograniczu Sabaudyi i Piemontu, i przerznawszy wiele krain, wpada w Rodan o milę wyżej Walencyi. Spławną być zaczyna od Grenobli.

ISERLOHN, lub ISERLOCH, m. Niem. w Westfalii w Hr. Marchii, o m. 7. na połu. od Hamu.

ISERNIA, *Aesernia*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Hr. Moliseńskim z Bisk. Sulir. Kapuńskiego. Oyczyzną jest S. Piotra Celestyna. Leży pod Apenninem, m. 14. na połu. od Kapuy, 21. od Neapolu, 5. na z. od Molisy. dl. 31. 55. sz. 41. 42.

ISEREOCK, piękny zamek Niem. w Bawaryi w Regencyi Landshutskiej, nal. do Elektora Bawarskiego.

ISIGNI, *Isniacum*, Isyniak, m. Fr. w Normandyi niż. o m. 6. na z. od *Bayeux* portowe. Stolicą jest Amiralstwa. Zalecone jest dla swych zap. solnych, iabieczników i masła, i znakomite urodzeniem Piotra Telliera. dl. 16. 35. sz. 49. 20.

ISLANDYA, *Islandia*, W. wyspa na połu. Europy leżąca, ma iąca wzdłuż na m. 160. szerz 60. Przez 2. miesiące w roku ku przesileniu dnia z nocą letniemu słońce nie zupełnie zachodzi, a ku przesileniu dnia z nocą zimowemu nie zupełnie wchodzi. Nie daie się widzieć tylko przez połowę, i we 2. godziny po południu wcale nieknie. Wyspa ta jest górzysta, kamienista i nie płodna. Pastwiska ma wyborne, a ziela z przedziwnym zapachem. Topniejące lody w Main w ziemiach Polarnych zabrane w morze z wodami, wnoszą na brzegi Irlandyi wielką liczbę drzewa i zwierząt, jako to: wilkow, lisow, niedźwiedziow, które zapędziwszy się na morze lodowate za rozpułzczeniem lodow potonęły. Obfituje Islandya w przednie konie. Ma w wielu miejscach cieplice zdrojowe i jeziora rybne. Nayszczyniey-

ższa w niej góra jest Hekla wybuchająca płomieniem. Islandczycowie mniemają, że jedne duże potępio-
ne w tej górze się palą, drugie zaś w pobliskim morzu lodowatym mar-
zną. Rząd iey był Arystokratyczny. Krolowie Norwegscy r. 1263. uczyni-
li się iey panami, która potym do
Norwegii przyłączona została, i od-
tąd Krol Duński węgę tu wysłał
Vicereya. Wypiarze ją religij Lu-
terkiew. Mieszkała w domach roz-
proszonych tu i owdzie, dla boia-
źni pożaru. Większa część w lo-
dach się kryje przed wiatrem i
zimnem. Żyją często dłużej nad lat
100, bez używania lekarstwa za-
dnego. Są gumiści bardzo, i zatopie-
ni w grze saków. Język ich jest
dyalektem dawnym. Zadnych wiel-
kich traktow i drog ubitych w Is-
landyi nie ma, ani innych miast lub
wsi, procz Holi i Skalholtu Bi-
skupstw.

ISLE, m. Fr. o m. 5. na połud.
ku z. od Alby, inne jest o m. 3.
od *Périgueux*; ob. *Lille*, *Aumont*,
&c. Tegoż im. m. Fr. w Hr. We-
nellyńskim, o m. 2. od *Cavaillon*;
i Baronia Fr. w Armaniaku, o m.
2. od *Vic. Fezensac*.

ISLE-ADAM, m. z pięknym
zamkiem, i z tyt. Baronii nad rz.
Oise, o milę od *Baumont*, 8. od
Paryża.

ISLE-AUX-BOEUFs, wyspa
wołow, *Insula boum*, wyspa Amery-
kańska na górze Meksykańskim w
zatoce *de Campeche*, około m. 7.
diuga, a 3. szeroka. Jest bardzo ży-
źna w wielu miękciach, i obfituje w
wyborne owoce i bydło.

ISLE-BARBE, kępa na rz. Sa-
onie we Fr. o półmili od Lugdun z
Opac.

ISLEBELIE, kępa na Sekwa-
nie w *Meulan*, znaczne wspaniałym
pałacem i ogrodami, które tu są ze-
płute.

ISLE-CHAUVET, Opac. Be-
ned. fund. około r. 1130. czyni
4000. liwr. m. 6. od Nantes.

ISLE-DE-BOURBON, ob.
Mascaregne.

ISLE-DE-FRANCE, ob. Fran-
cya.

ISLE-DE-MEDOC, Opac. Fr.
August. m. 10. na połn. od Burde-
gali, czyni 4000. liwr.

ISLE-DIEU, Opac. Fr. Pre-
monstr. m. 4. na w. od Rotomagu,
czyni 3500. liwr.

ISLE-DODON, m. Fr. w Hr.
Kornwencńskim, m. 3. od Lombezy.

ISLE, grande, longue, &c. ob.
Wyspa.

ISLE-ROYALE, czyli ISLE-
CAP-BRETON, Wyspa Breton, w A-
meryce polnocney przy wnieściu
Golfu S. Wawrzeńca, o m. 15. od
ziemi nowej, oddzielona od Aka-
dyi cieśniną na milę szeroką. Ma
podobną figurę do podkowy koń-
skiej. Obwód iey wynosi na m. 80.
grunt iey jest dosyć żyzny, prze-
płatany jeziorami. Znajduie się tu
wiele dobrych i pięknych portow.
Znaczny potow Sztokfilzu na iey
brzegach bogaci mieszkańcow *Luis-
burg* jest M. S. Jest to małe miasto
wystawione nad zatoką, która umo-
cniiona czyni port dobry. Francuzi
byli Panami tey wyspy, wzięli ją
potym Anglicy r. 1745. i r. 1758.
Utwierdzona im nakoniec została
traktatem Werfańskim, z tym wa-
runkiem, iż Francuzi nie będą mo-
gli ryb na iey brzegach łowić aż o
m. 5.

ISLES, (les) Opac. Bernar.
blizko Antyziodorn, czyni 6000.
liwr.

ISNA, Isny, *Eisna*, M. Niem.
Cesar. i Protestanckie w Szwabii,
w Algowii. Jest nad rzeczką Isną,
o m. 6. na połud. ku z. od Kem-
pteny, 7. od Lindawy, 25. od Aufz-
purga. Od Prawa Kadukowego we
Fr. r. 1775. wyięte zostało. dl. 27.
45. lz. 47. 33.

ISNIA, Isnich, *Nicoea*, M. Tur-
cyci Azyatyckiej w Natolii z Arcy-
Bisk. Greckim. Jest to dawna *Nicoea*
stała na pierwszym zborem powzię-

chnym mianym tu r. 325. Ledwie jakie dziś znaki pozostały dawney jego wielkości, przez rur do wody sprowadzania służących. Żydzi po większey części go zamieszkali. Leży w gruncie żyznym, zaleconym z obfitości wina i zboża. Na zachod miasta jest jezioro (*Lacus Ascanius*,) bardzo rybne, które uchodzi do morza Marmory z strony Kemliku. Gdy wiatr służy za godzin 7. z Konstantynop. stanąć w Isnii można bez żadnego niebezpieczeństwa. Jest o m. 30. od Konstantynopola na połud. ku w. dł. 47. 54. sz. 40. 15. ob. Nikomedyja.

ISOLA, *Insula*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabrii dalżey z Bisk. Jest blizkie morza, m. 6. od S. Seweryny. dł. 35. 8. sz. 39. 1. Jest wiele innych mieysc we Wł. tegoż im.

ISONA, *Aesona*, m. Hiszp. w Katalonii, pod górą, leży o m. 12. na połu. od Balagwery.

ISPAGNAC, m. Fr. m. 3. od Meudy.

ISPAHAN, *Aspahanum*, sławne M. S. Perzysk, naywiększe i naypiękniejszy na całym wschodzie, i gdzie naylepiey w tey części świata kwitną nauki. Mił ma 7. w okolo. Rynek może być uiany za naypiękniejszy w świecie. Zdobią go na podziw wielka liczba pałacow wspaniałych, między któremi celnie Cesariski, mający na miłę w okolo, więcey iak 160. meczetow, 1800. domow gościnnych, więcey iak 260. łaźni, niezmierna liczba kafenhauzow, targowiska sklepion, kolegia, ulice, kanały wyśadzone drzewem iaworowym. I lubo nie jest miasto brukowane, dla suchości iednak, jest zawsze czyste. Łagodność powietrza sprawuje, iż choroby tu są rzadkie i krotko trwają. Deszcz, ani śnieg nigdy tu prawie nie pada. Liczba mieszkańcow przed wzięciem miasta od Agwanow r. 1722. wynosiła na 1100000. ludzi, odtąd mocno się zmniejszyła. Z przyczy-

ny, handlu wielkiego znajdują się w Ispahanie ludzie rożnych religii i językow, Łacińskich obrządkow Katoł. mają swego Bisk. Wzięty był Ispahani od woysk Tamerlana r. 1392. Abas wielki za miasto stoł. swego Państwa go obrał i wiele tu budowli pięknych przyczynił. Rozciąga się wzdłuż rzeki Zanderuty, na której ma 3. mosty wspaniałe. Jest o m. 108. na połud. ku w. od Kazbinu. 106. od Bassory. dł. 70. 30. sz. 32. 25.

ISSIGEAC, m. Fr. m. 3. od Bergerac.

ISSOIRE, *Scioldurum*, Isoar, dawne m. Fr. w Arwernii niż. Oblegane było r. 1577. i 1590. Kardynałowie Boyer i fl. Duprat ztąd byli rodem. Jest tu Opac. Bened. czyniące 3000. liwr. Leży nad *Couze*, m. 7. na połud. od Klermontu, 13. od S. Flour, 95. od Paryża. dł. 20. 55. sz. 45. 33.

ISSQUDUN, *Issoldunum*, *Exoldunum*, Issodun, znaczne M. Fr. z Grodem i zamkiem. Drzewem, sękem, pończochami, kapeluszami, iako i bydłem, wielki prowadzi handel. Jest tu Opac. Bened. czyniące 2500. liwr. Znakomite jest pokazaną zawsze swą wiernością ku Królowi w czasie wznieconych zamieszek przez związkowych i r. 1651. Sł. Komedyant Michał Baron ztąd był rodem. Jest częścią na wzgórcie, częścią w równinie, m. 7. na z. od Bituryki, nad rz. Theols, 54. na połud. od Paryża. dł. 19. 39. sz. 46. 56. Tegoż im. m. Fr. m. 4. od Gwéretu.

ISTHMUS, termin Geograficzny znaczy wążką cieśninę ziemi łączącą dwa lądy, lub półwyspę z lądem.

ISTRYA, *Istria*, pół wyspa Włoska w Państwie Weneckim, między Golfem Tryestu i *Carnero*. Powietrze niezdrowe, Kray jest nieładny. Większa część należy do Weneetow, reszta do Donu Austr. *Capo d'Istria* jest M. S. Część Istrii

Anstr. będąc w wygodnym położeniu dla handlu i mając drzewa zdadne do budowl okrętów, Karol VI. r. 1728. sam iey zwiedził brzegi. Ustanowił w Wiedniu kompanią wschodnią. Wiele traktów dla ułatwienia przewozu towarów do Wiednia i do Karlstadu w Węgrzech, poczynił. Budować okręty w *Porto-re* kazał, którego port pomieścił 30. okrętów użytkowanych w linią, port Tryestu czynił wolnym, i postanowił tam jarmark co roczny. W S. Weit wystawił lazaret i różne w miastach Anstr. założył rękodziela. Przez co wszystko handel Istrii w dobrym postawił stanie.

ITALIA, ob. Włochy.

ITZEHOEN, Itzehoa, dawne i piękne m. Niem. w Xstwie Holenderskim. Należy do Króla Duńskiego. Leży nad rz. Stoerą, m. 5. od Glückstadtu, 12. od Hamburga. dl. 27. sz. 34. 8. Jest tu Opac. Panniei Protest. i Giełda kupiecka.

JUAN, de la Frontera, (Sant) M. Amer. w Chili, pod górą Andes, w Prow. *Chiucato*, blisko iez. *Guanacho*. Okolica miasta tego zawiera na 20000. Indianów osiadłych, hołdujących Królowi Hiszp. Bogactwem go obfite sżyby złote i mnogie trzody owiec. Wydaie pewny rodzaj migdałów bardzo delikatnych. Jest o m. 24. na półn. ku z. od Mendozy, 35. od Sant-Jago. dl. 311. sz. półn. 33. 25.

JUAN, de Puerto Rico, (San) lub Porto rico, *Portus dives*, Port bogaty, jedna z wysp Antylskich w Amer. północnej. Długa m. 40. szeroka 20. Odkryta była od Krzysztofa Kolumba r. 1493. i pełna jest gór bardzo żyznych. Obfituje w cukier i Kasią. Żywi wielką liczbę wołów i krow, które zabijają dla mienia samey z nich skóry, a mięso psom rzucają. Znajduie się w łronie północnej wyspy wiele bardzo drzew obliwszych i sżyby złote. Powietrze panuje łagodne, a w nie-

których porach roku gorące. Należy do Hiszp. *San Juan de Puerto Rico* jest M. S.

JUAN, de Puerto Rico (San) M. S. wyspy tegoż im. z dobrym portem, obronnym kilką fortecami i z Bisk. Franciszek Drak r. 1595. próżno go szturmował. r. 1597. Hrabia de *Cumberland* dobył go z wszystkimi fortecami, i wielkie ztąd wyprowadził łupy. Henryk *Baudouin* General Flotty Holl. wziął go r. 1615. a lenie mogąc dobyć nacylniejszy fortecy porzucił go, zrzuynowawszy go po części. Leży w stronie północnej wyspy, o m. 8. od S. Dominika. dl. 312. sz. 18. 30.

JUBLAINS, m. Fr. m. 2. od Mayenny.

JUCATAN, lub YUCATAN, *Jucatania*, wielka Prow. Ameryki w Hiszp. nowej odkryta od Ferdynanda z Korduby r. 1517. i tak nazwana, iż pytającemu Ferdynandowi o nazwisko kraju, odpowiedzieli Indianie *Jukatan*, co znaczy: *co mówisz?* Jest naprzeciw Kuby. Obfituje w drzewa zdadne do budowl statków morskich, w miód, wosk i drob, cukier, kasią, &c. Mieszkańcy są łagodni i przyięli relig. Katol. i mają Bisk. Jest ich niewiele dla dzikiego z nimi obchodzenia się Hiszpanów. Celniejsze w niej miasta są *Campeche*, *Valladolid* i *Simancas*.

JUDA, Królestwo Judańskie, lub Juidańskie w Affr. na pomorzu niewolników zwanym w Gwinei; o 3. ćwiercie mili od morza, są tu 3. fortece. Włtępu na ład broni tania, czyli hak piaszczysty straszny i niebezpieczny rozbiciu okrętów, i dla wielości psom morskich tu znajdujących się. Do haku tego batem, ani czolnem przytąpić nie można ale Negreycykwowie sprawni w tym, uzbroieni żelazcami w rękę, ktorami się psom morskim bronią, umieją czolna przyprowadzać do brzegów. Forteca Francuzów jest

pierwszą z 3. Angiel. drugą, a Portugal. trzecią. Te 3. narody znaczny niewolnikami prowadzą handel, których to Krol dostarcza im najwięcej. Murzyni Judańscy są najlepszy i najdrożsi z Negreyczyków Afrykańskich; osobliwie szacowani są w Amer. dla swej zručności i sposobności nauczenia się wszystkiego w krotkim czasie. Krol. Judańskie wielu doznało rewolucyi. Dahomet wyziedzłszy z lasów na czelę stu tysięcy ludzi r. 1727. opanował go, zbiwszy, wypędziłszy, lub w niewolę zabrawszy prawdziwych jego właścicieli, którzy do handlu raczyli niż do woyny sposobni byli. Szef ten Murzynów spustoszył kraj cały. W miesiącu Grudniu zapraszał Europeyczyków do znajdowania się na dworze jego na obchodzie rocznicy oycy jego, co zwal on zwyczajem. Tam dla duszy oycy swego zabijać kazał wielką liczbę ludzi, koni, wołów, owiec, kur i innych zwierząt, które, głowę im uciawszy rzucane w doł ogromny na to wykopany, aby służyły oycy jego na drugim świecie. W tenże doł lano gorzałkę, sypano zboże, rzucano chustki, materye iedwabne i różne żywności. Europeyczykowie przytomni byli na tym okropnym widoku, iako i sam Dahomet, mający 3. obcych przy sobie dyrektorów Fran. Angl. i Portugal. Nakoniec zawałono doł, a między pospolstwo rozdano obficie trunki, i niektore towary. Zabliano na rocznicy oycy jego 'do 800. lub 900. mężczyzn i niewiast, ale gdy mu już nie pozostało potym nad 11000. tysięcy ludzi, i od sąsiadów miał się czego obawiać, miał bardzo liczbę ludzi na oharę oycy swemu pofyłał.

JUDAEA, kraj Żydowski, Prow. Azyatycka obłana na z. morzem śródziemnym, leży między Syryą i Arabią. Dawniey zwana była ziemią Chananeyską, Palestyną potym, ziemią obiecana, Krc-

lestwem Judzkim, ziemią Izraelską i nakoniec ziemią świętą. Procz Jordanu przetrzyna go wiele rzeczek. Stan nędzny, do ktorego kraj ten przyprowadzili Mahometanie, sprawiło małowiernym wątpliwość o prawdzie pisma S. ktore go nazywa ziemią płynącą mlekiem i miodem. Ale gdy czytamy pisałzow świeckich wynoszących obfitość kraju tego w zboże, oliwę, wino, daktele, miód balsam, wyborne owoce i bydło, że wątpliwość ta jest bez fundamentu, ośładzić musimy. Jakoż ziemia Judzka, procz okolicy Jerozolimy na podziw była żyzną. Dzisiaj jest pod pan. Turkow, i zawiera kraj Gazy, Elkabil, czyli Hebron, Elkods, czyli Jerozalem, Napluzę, Hartę, Nazareth, czyli Juret-Kafre-Kanna, Safeth, i nakoniec kraj wyżej Jordanu leżący niebezpieczny dla podróżnych z przyczyn Arabow, którzy go posiadają. Jerozolima jest M. S. Judej.

JUDENBURG, *Judenburgum*, znaczne i piękne M. S. Styryi wyższej z pięknym Collegium, zamkiem obronnym i z tyt. Xstwa. Rynek i budowle publiczne ma wspaniałe, leży nad Muera w miłym położeniu, m. 22. na z. ku półn. od Gratzu, 40. od Wiednia. dł. 32. 55. sz. 47. 20.

JUDONIA, *Judoigne*, m. Niderlandzkie w Brabancyi, w Prow. Lowańskim nad Getą m. 2. od Tyllemontu, 4. od Gemblours, 5. od Lowanium. dł. 22. 30. sz. 50. 43.

IVERNAUX, Opac. Fr. August. czyni 1100. liwr. od Paryża na w. m. 5.

JUGNAC, m. Fr. m. 6. na półn. od Angulemy.

JUGON, *Jugo*, m. Fr. w Brytanii, o m. 5. od morza, 6. na w. od S. Brioux.

JUGORA, lub **JUGORYA**, Prow. Rosyjska dosyć znaczna, zależy od Wielkorządziwa Archaniolu; Cyrcuł polarny dzieli ją na 2. części nie-

nierowne! Tartarowie iey mieszkający, są bardzo dzicy.

JUIGNE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 1. od Sable.

JUILLAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim m. 6. na z. od *Brives*. Tegoż im. m. 2. od *Cognac*.

JUILLI, *Juliacum*, m. wyspy Fr. sławne przez znakomite Kolegium zakonu S. Filipa Ner, m. 3. na półn. ku z. od *Meaux*.

JUIST, wyspa w Xstwie Ost-Fryzyi na przeciw miasta *Norden*. Mieszkańcy są protestanci.

JULFA, jest nieiako przedmieście Ispahanu ku półd. Mieszkańce jest od Ormianów, których Szach-Abas sprowadził tu, z przyczyny ich ipofobności do handlu. Ma ją ci z swego narodu jednego sędzięgo i 20. Parali.

S. JULIEN, Opac. Fr. Bened. w *Nans Inne* w Turonie czyni 7000. liwr. Tegoż im. w Dyżonie i Antyziodorze są Opac. Fr. Także m. w Arvernii i w Pow. Forez.

JULIEN, de Sault, (S.) S. *Julianus de Sault*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, blisko Yonny m. 2. od *Joigny*. Ma winnice.

JULICH, *Juliacum*, Juliaka, po Franc. *Juliers*, dawne i obronne M. S. Xstwa Juliaceńskiego z dobrą cytadellą. Xżę Maurycy de Nassau dobył go r. 1610. Hiszpanie zaś r. 1622. Leży nad Roerą, m. 6. na półn. ku w. od Akwizgranu, 7. na z. od Kolonii, 11. od Mastrychtu. dl. 24. 10. sz. 50. 55. Xstwo Juliaceńskie leży w Cyr. Westfalskim, między Xstwem Geldryjskim, Limburckim, Arcy-Bisk. Kolonńskim. Należy do Elekt. Palatyna. Znacznieysze ma miasta, Juliak, Duren i Akwizgran. Rozciąga się wzdłuż na m. 40. wszerz około 20.

JULIN, ob. Wollin.

JUMIEGE, *Gemmeticum*, m. Fr. w Normandyi z st. Opac. Bened. czyniącym 23000. liwr. Leży nad Sekwaną, m. 5. na półd. ku z. od Rotomagu, 3. od Kalidobeku,

Tom 1.

31. od Paryża. dl. 18. 30. sz. 49. 25.

JUMILHAC, m. Fr. z tyt. Margrab. m. 7. na w. od *Ferignoux*.

JUNCÉLS, Opac. Bened. czyni 2500. liwr. m. 2. od Lodewy.

JUNG-BUNTZL, ob. Buntzlau.

JUNGCHANG, wiel. M. Chińskie osne z miast głównych Prow. Junnan. Twierdzą Pisarze, że mieszkańcy zwykli ozdabiać swe zęby blaszkami złotemi, z kąd nazywają ich *kinole*, czyli złoto zębaci. Leży w kraju obfitym w złoto, miód, wosk, marmur, burztyń, iedwab i len. sz. 24. 58. dl. 119. 55.

JUNGNING, m. Chińskie 11ste z miast głównych Prow. Junnan. Okolica jego wyborne żywi krowy. sz. 27. 33. dl. 120.

JUNGPING, m. Chińskie, osne z miast głównych Prow. Pekinu w kraju gorzystym blisko Golsu Kang. Zawiera miast 6. w swym dystrykcie. dl. 135. 50. sz. 40.

J. JUNIEN, m. Fr. w Marchii niż. nad Wienną, m. 7. na z. od Lemowiku. Wstawa go Kapituła.

JUNKSEILON, wyspa w Golsie Bengalskim, ku brzegom Kwedy; mieszkańców ma ludzkich, a żywności bardzo tanie.

JUNNAN, lub YUNNAN, *Jumania*, najbogatsza i naybliższa zachodu Prow. Chińska stykająca się z Krol. Awańskim. Obfituje w wyborne konie, słońce, rubiny, safiry, kocie oczy, i inne kamienie drogie, iako i minery bogate. Zawiera 20. miast głównych, 8. żołnierskich, więcey nad 80. miasteczek, a więcey nad 14. milionow mieszkańców Jumańczykow są łagodni, ludzcy, mocni, odważniejsi nad innych Chińczykow. Niewiasty mają tu więcey wolności, niż gdzie indziej. Pożywienie tu bardzo drogie. Junnan jest M. S. bogate wspaniałe i gdzie nappięknieysze w Chinach robią obicia. sz. 25. dl. 123. 15.

JUNSALAM, Port Azyatecki w

Q 2

Krol. Siamskim. Jest schronieniem dla wszystkich okrętów, którzy płynąc do Koromandelu trafiają na nawalność. Co do handlu Bengalczyków, Pagwanów, i innych Krolestw sąsiedzkich wagi jest wielkiej. Leży na połn. wyspy tegoż im. dosyć wielkie. *dl. 115. 35. sz. 8. 56.*

IVOI, ob. *Yvoy.*

JURA, *Jurassus* wysoka góra w Szwajcaryi, która ją oddziela od Franżkontu.

JURA, wyspa Szkocka jedna z Westernow na *m. 8.* długa, 2. szeroka ku brzegom Hr. Arnylskiego. Zwią tu długo. Ma dobre pastwiska i b. dło. Brzegi obfitują w sumy morskie.

JURANCON, *m. Fr.* w Bearnie blisko Pau. Okolica rodzi wina dobre.

JURBURG, lub **GEORGENBURG**, *m. w Xstwie* Zmudzkiem, w Pow. Wielbótkim z Stwem i Leśnictwem czyniącym kwarty 16320. zł. nad Niemnem od Wielony *m. 5.*

IVREA, *Iuorcja*, dawne i mocne M. Wł. stol. Kanawezyi z obronaną fortecą, z Bisk. tyt. Margr. i z dawnym zamkiem. Wzięte było od Franc. r. 1704. po żwawym odporze, ale r. 1706. po batalii Turynskiej odebrał ją Xżę Sabaudyi, i do niego należy. Jest nad Doryą między dwoma wzgórkami, *m. 8.* na połn. od Turynu, 13. od Suzy, 10. od Wercelli. *dl. 25. 23. sz. 45. 12.*

IVRY, *Iberiacum*, Iwra, *m. Fr.* w Normandyi z Opac. Bened. fund. r. 1097. czyniącym 4500. liwr. Na iey polach stoczona była bitwa fl. pod im. potyczki lwęńskiej r. 1590. Leży nad rz. *Eure*, *m. 4.* na połn. od Dreux, 15. od Paryża. *dl. 19. 20. sz. 40. 48.*

JUSSEY, *m. Fr.* w Franżkontu, *m. 7.* na połn. ku z. od *Vesoul.*

JUSSY, *m. Fr. m. 2.* od Antryyodoru.

JUST, (*S.*) *m. Fr.* w Santonii, *o m. 1.* od Marennes. Oyczyzna

Jawa Ogiera de *Gombaut* jednego z Instiutorow Akademii Franc. Tegoż im. *m.* w Arwernii blisko *Brioude.* Inne jest *o m. 3.* na połn. od Klermontu z Opac. Premonstr. czyniącym 6500. liwr.

JUST, (*S.*) klasztor Hieronimitanow, który obrał sobie Karol V. aby w nim prywatnie życia dokonał. Jest w Estremadurze z strony Portugalii *o m. 9.* na pold ku z. od Placencyi.

JUSTIMONT, Opac. Premonstr. *m. 4.* od Metz.

JUSTINGEN, dzierżawa i zamek w Szwabii *m. 6.* na z. od Ulmy. Należy do Xżąt *de Wirtemberg-Stutgard.*

JUTHIA, *Odia*, lub *Siam*, wielkie i Sław. M. Azyatyckie stol. Krol. Siamskiego, rezyd. Krolow. Mające wielką bardzo liczbę przepysznych balwochwalni. Pałac Krolowski jest gmach równie wspaniały iak ogromny. Słoni utrzymują tu z osobliwszą starannością wielkie mnostwo. Słoni samego Krola białe złoty ma złote. Na przedmieściach znajdują się Dominikanie, Augustynowie i inni zakonnicy. Dom kupiecki Holl jest tu na podziw wspaniały. Handel iego jest niezmiernie wielki, i kupcy ze wszystkich prawie Państw tu zawitaia. Miasto budowane jest na wielkiej kępie oblanej rzeką *Menam*, o mil kilka od iey uyscia. *dl. 118. 30. sz. 14. 18.*

JUTLAND, czyli **JUTLANDIA**, północna *Julia*, Prow. Duńska na północ Xstwa Slezwickiego. Dzieli się na 4. Diecezynie Alburską, Arhuską, Rypeńską i Wyburską. Nal. do Krol. Dni. u dawnych zwana była *Chersonesus Cymbrica.*

JUTTERBÖCH, lub **GUTTERBOK**, piękne m. Niem. z Grodem w Turynii w Xstwie *Kwerfurt*, *o m. 8.* na pold. ku w. od *Wittembergi.* Torstensohn General Szwedzki tu r. 1644. poraził wojska *Cesarzkie.*

IWANOGROD, forteca Rosyjska naprzeciw miasta Narwy nad rz. Narwą, z ktorey przyczyny nazwana jest: Narwą Rosyjską. dl. 46. 55. sz. 59. 8.

IWANSK, m. Pol. w Woj. Senlomińskim.

IWIE, m. Litt: w Woj. Wiłęńskim, od Lidy m. 7.

IWENAK, *Ivonacum*, m. Niem. w Xstwie Meklemburkskim, na pograniczu Pomeranii, m. 15. na półd. ku w. od Rostoku.

IWIK A, *Iwica*, Ebusus, M. S. wyspy tego im. na morzu śródziemnym między Krol. Walencyi i wyspą Maiorką, o m. 15. od obydwóch. Ma port dobry. Anglicy r. 1706. uczynili się iey Panami, ale potem wrocila się do Hiszp. Zupy solne są pryncypalnym tey wyspy bogactwem. Ma wzdłuż na m. 16. wizerz m. 8. a wokoło 48. Nie cierpi węzów, ani żadnych gadów. dl. 19. 20. sz. 38. 42.

JUVIGNE, *Juwiniacum*, m. Fr. m. 6. od Lawali.

JUVIGNY, m. Fr. w Normandyi m. 2. od Domfrontu, inne o m. 2. od Mortain, i Opac. tamże Cyfter. m. 2. od Stenay.

IXAR, lub **H I J A R**, *Ixarium*, m. Hiszp. w Aragonii nad rz. Mar-

tiną, m. 15. na w. ku półn. od Saragossy. Ma tyt. Xstwa. dl. 17. 16. sz. 41. 12.

IXDRUK, pryncypalny port Angryensow Korfarszow z strony zachodniej, połwyspy Indyjskiej zachodniej, m. 20. na półn. ku z. od Goy.

IXO, Krol. Ixańskie na wyspie Niphon w Japonii między Omieńskim, Woarskim, i Ingeńskim Krolestwami.

IZABELLA, ob. Isabelle.

IZABELLIN, m. Litt: w Woj. Nowogrodzkim nowo zabudowane, nazwane od im. Xżny Czartoryjskiej. Piękne i porządne.

IZERY, m. Fr. m. 2. od *Vabres*.

IZIEU, m. Fr. w Pow. Forez, m. 5. od Etienne.

IZQUINTINANGO, bogate i piękne m. Amerykańskie w Hiszp. nowey w Prow. *Chiapa*. Zbieraia tu wiele bawełny, i Ananasow.

IZMAIŁOW, m. w Bessarabii nad Dunajem, o m. 12. na z. od Killi nowey. Moskale opanowali go r. 1770. Jest też zamek tego im w Państwie Rosyjskim, z wiel. ogrodzeniem, o m. 3. od Moskwy.

KONIEC TOMU I.

BIBLIOTEKA
Inst. Historii Architektury
i Sztuki

P. 4-3 = 380, -

Emc.

58

380